

ELIZĀ

Kristau fedearen sustraiak

III

ARGITALPEN ETA PUBLIKAPENEN GIPUZKOAR ERAKUNDEA

Euskalerrriaren Adiskideen Elkartea-rena

DONOSTIAKO AURREZKI KUTXA MUNIZIPALAREN

KULTUR EKINTZA

1984

«Eliza saindua, bedeinkatua izan zaitez,
ene Jainko Salbatzailea bilatzen irakasten
didazulako, eta kristau bizitzea har arazten
didazulako».

(Ama Sorazu-ren hitzak)

Fr. Luis Villasante, OFM

ELIZĀ

Kristau fedearen sustraiak

III

SOCIEDAD GUIPUZCOANA DE EDICIONES Y PUBLICACIONES

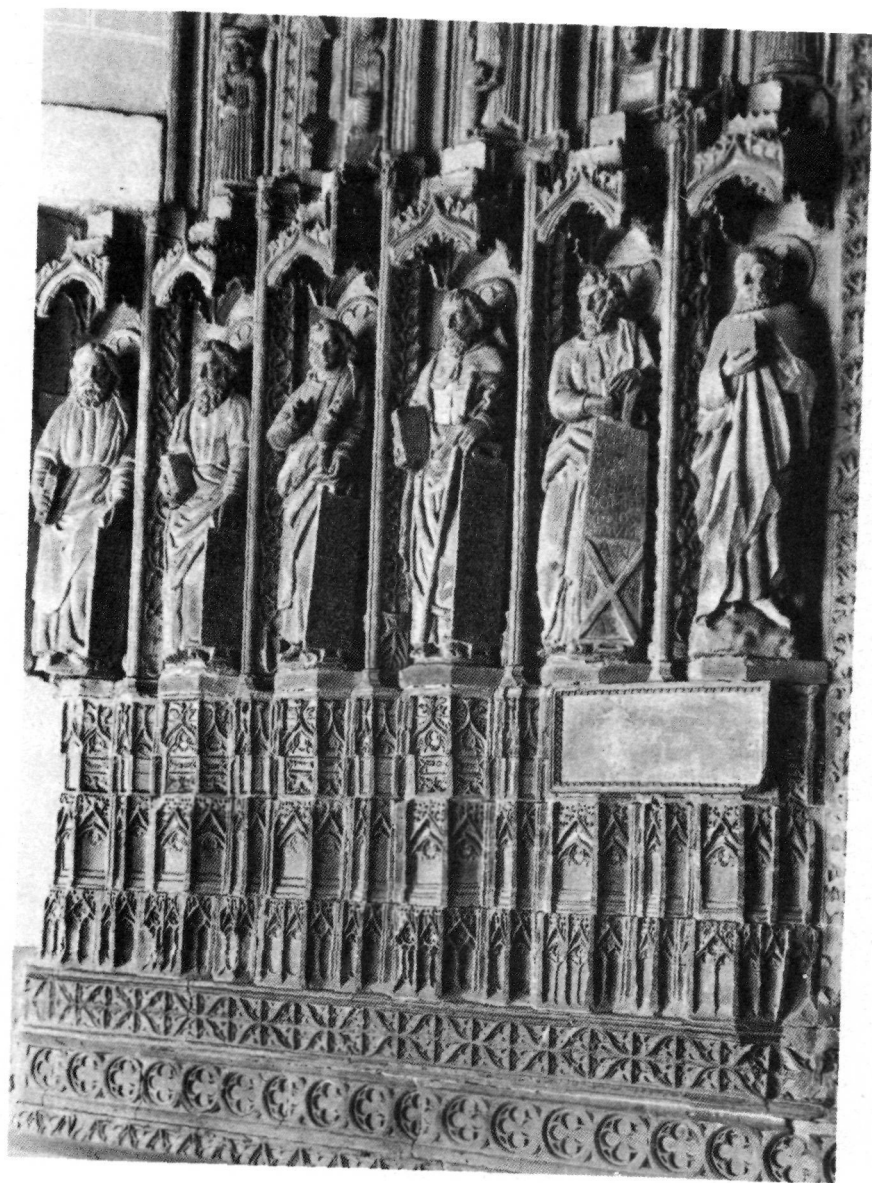
De la Real Sociedad Bascongada de los Amigos del País

OBRA CULTURAL DE LA

CAJA DE AHORROS MUNICIPAL DE SAN SEBASTIAN

1984

Liburu hau hirukote baten atala da:

KRISTAU FEDEAREN SUSTRAIAK

I JAINKOA.

Jakin. Arantzazu, 1962.

II JESUKRISTO.

Sociedad Guipuzcoana de Ediciones y Publicaciones. Donostia, 1969.

III ELIZA.

Sociedad Guipuzcoana de Ediciones y Publicaciones. Donostia, 1984.

Dep. Leg.: S.S. 301/84

I.S.B.N.: 84 - 7173 - 088 - X

Registro Editorial: 661/68

Behar diren baimenekin.

ARGITARATZAILE:

SOCIEDAD GUIPUZCOANA DE EDICIONES Y PUBLICACIONES, S.A.
de la Real Sociedad Bascongada de los Amigos del País.

Obra cultural de la

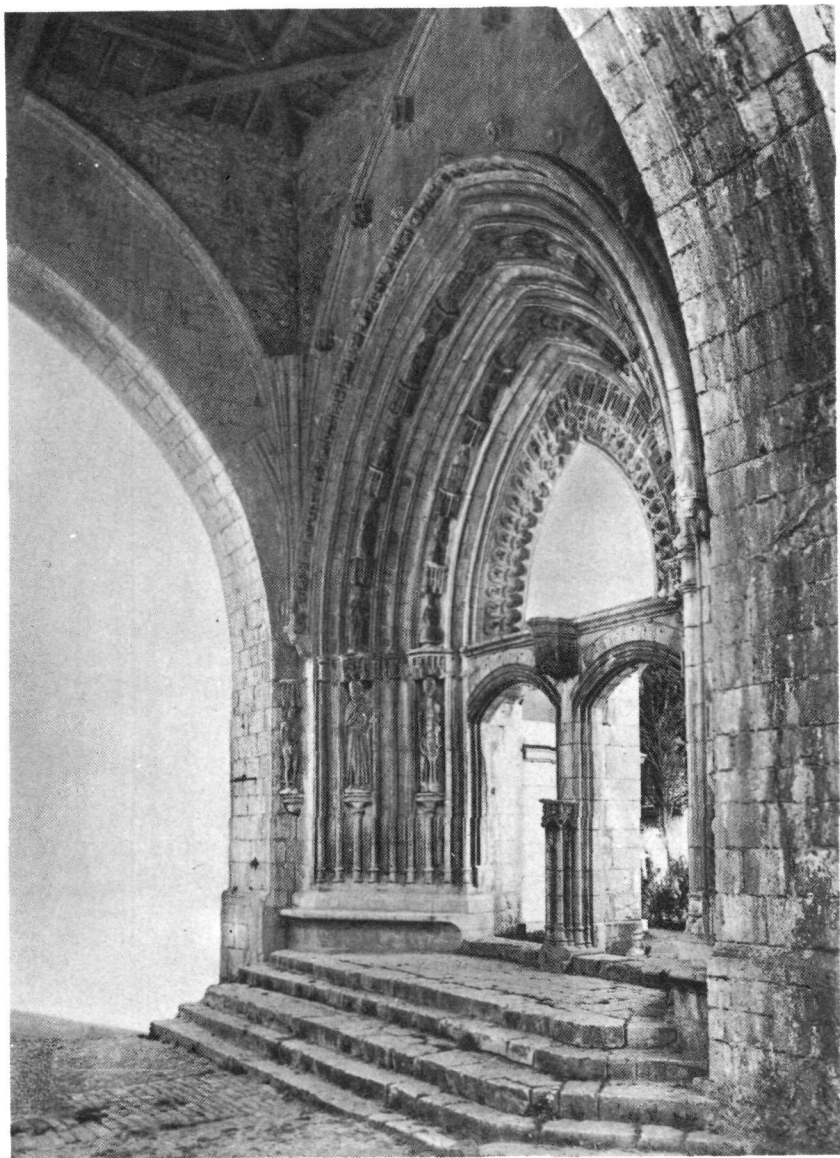
CAJA DE AHORROS MUNICIPAL DE SAN SEBASTIAN.

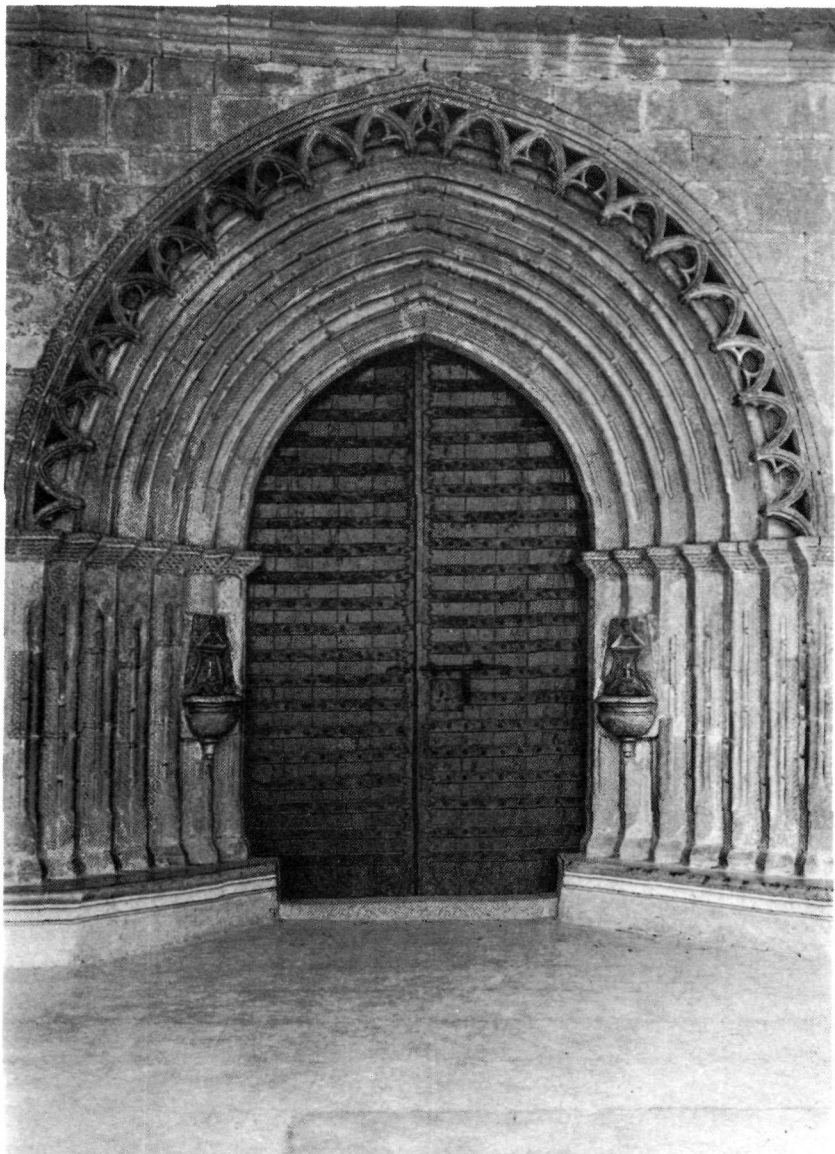
Urbietta, 55. — Teléfono 46 29 46

SAN SEBASTIAN - 6

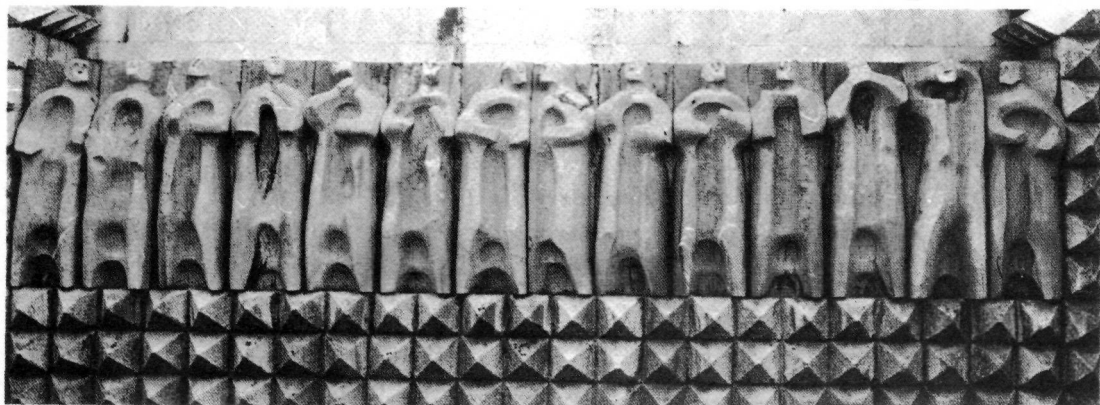
INPRIMATZAILE:

IZARRA Inprimaldegia. — Polígono 36. — Usurbil (Gipuzkoa)

Aurrez-aurre ditugu, alde batean, Deba, Elgoibar eta Idiazabalgo eliz atariak; bestean, berriz, Jurgi Oteizaren "Apostoluak" Arantzazun (denak Gipuzkoan). Liburuaren edukinean sartzen laguntzeko, nolabaiteko girogarri eta ataurre izan nahi dute.

BIBLIOGRAFIA ZERBAIT HEMENGO GAIASZ ERLAZIONATUA

- BARAUNA (ETA HAREN LANKIDEAK), *La Iglesia del Vaticano II*, J. Flors, Barcelona 1966.
- BATIFFOL (PIERRE), *L'Eglise naissante et le Catholicisme*, Gabalda, París 1922.
- Catholicisme et Papauté. Les difficultés anglicanes et russes*, Gabalda, París 1925.
- BOUYER (LOUIS), *La Iglesia de Dios Cuerpo de Cristo y Templo del Espíritu*, Studium, Madrid 1973.
- CERFAUX (L.), *La Iglesia en San Pablo*, Desclée, Bilbao 1963.
- CHARLES (PIERRE), *L'Eglise sacrement du monde*, Desclée, 1960.
- COLLANTES (J.), *La Iglesia de la Palabra*, 2 vols., B.A.C., Madrid 1972.
- COMISIÓN TEOLÓGICA INTERNACIONAL, *El Pluralismo teológico*, B.A.C., Madrid 1976.
- CONGAR (Y. M.), *Ensayos sobre el misterio de la Iglesia*, Estela, Barcelona 1961.
- L'Eglise une, sainte, catholique et apostolique*, París, Du Cerf, 1970.
- Vraie et fausse réforme dans l'Eglise*, París 1969.
- DIECKMANN (H.), *De Ecclesia. Tractatus historico-dogmatici*, Friburgi Brisgoviae 1925.
- GOIRIA (J. A.), *Kristoren Eliza*, Bilbao 1971.
- GRÉA (A), *De l'Eglise et de sa divine constitution*, 2 vols., París 1907.
- HAMER (J.), *La Iglesia es una comunión*, Estela, Barcelona 1965.

HORSI (ULRICH), *Cuestiones candentes de Ecclesiología*, Herder, Barcelona, 1974.

JOURNET (CHARLES), *L'Eglise du Verbe Incarné*, 2 vols. 1941.

KEREXETA (J.), *Eliz-Guraso Apostolikuak*, Bilbao 1975.

KNOWLES (M. D.), *Nueva Historia de la Iglesia*, Ediciones Cristiandad, Madrid 1977.

LÓPEZ DÓRIGA (ENRIQUE), *Jerarquía, Infalibilidad y Comunión inter-ecclesial*, Herder, Barcelona 1973.

LUBAC (HENRI DE), *Méditation sur l'Eglise*, París 1954.

—*Las Iglesias particulares en la Iglesia Universal*, Ed. Sígueme, Salamanca 1974.

—*La fe cristiana*, Ed. Fax, Madrid 1970.

—*Paradoja y misterio de la Iglesia*, Ed. Sígueme, Salamanca 1967.

PHILIPS (G.), *La Iglesia y su misterio en el Concilio Vaticano II. Historia, texto y comentario de la Constitución "Lumen Gentium"*, Herder, Barcelona 1968.

RIUDOR (IGNACIO S.J.), *Iglesia de Dios, Iglesia de los hombres*, 2 vols., Razón y Fe, Madrid 1972.

SANTAMARIA (CARLOS), *La Iglesia hace política*, Euramérica, Madrid 1974.

SCHNACKENBURG (R.), *L'Eglise dans le Nouveau Testament*, París 1964.

SERTILLANGES (A. D.), *Il miracolo della Chiesa. L'eternità nel tempo*, Brescia 1947.

URS VON BALTHASAR (HANS), *Ensayos Teológicos II Sponsa Verbi*, Los libros del Monograma, Madrid 1965.

—*La Gloire et la Croix. Les Aspects esthétiques de la Révélation*, Aubier, 1965.

—*Le complexe antiromain. Essai sur les structures ecclésiales*, Montreal (Canadá) 1976.

ZAITEGI (J.), *Bidalien Egiñak*, Zarautz 1955.

OHARRA. — *Duela bost-sei urte bukatu zen liburu hau, eta orai arte ez du kalera irteteko aukera izan. Zenbait gauza aipatzen ez badira, horregatik da.*

ELIZ IRAKASGOAREN ZENBAIT GUTUN
HEMENGO GAI AZ ZER-IKUSI DUTENAK

Trentoko Kontzilioa Sess 23 DE SACRAMENTO ORDINIS 1563.

Vatikanoko Lehen Kontzilioa PASTOR AETERNUS izeneko konstituzio dogmatikoa 1870.

Leon XIII.aren Enziklika SATIS COGNITUM 1896.

Pio XII.aren Enziklika MYSTICI CORPORIS 1943.

Vatikanoko II. Kontzilioa:

—LUMEN GENTIUM izeneko Konstituzio dogmatikoa 1964.

—GAUDIUM ET SPES Konstituzio pastoralak 1965.

—UNITATIS REDINTEGRATIO gutuna (Ekumenismoaz) 1964.

—NOSTRA AETATE gutuna, beste erlijioei buruz 1965.

—DIGNITATIS HUMANAEE gutuna, erlijio askatasunaz 1965.

—PRESBYTERORUM ORDINIS gutuna, apaizen kargu eta bizimoldeaz 1965.

Paulo VI.aren Enziklika ECCLESIAM SUAM AAS 1964, 609ss.

Paulo VI.aren Enziklika SACERDOTALIS COELIBATUS AAS 1967, 653.

Paulo VI.aren Esortua EVANGELICA TESTIFICATIO AAS 1971, 497ss.

Paulo VI.aren Esortua PATERNA CUM BENEVOLENTIA AAS 1975, 5ss.

Paulo VI.aren Enziklika EVANGELII NUNTIANDI AAS 1976, 5ss.

Fedeko Dotrinaren Kongregazioko gutuna MYSTERIUM ECCLESIAE AAS 1973, 396ss.

Gurutziagako muga-gurutzea (Durango, Bizkaia).

HIZLABUR BATZUEN ADIERAZPENA

- D DENZINGER, *Enchiridion Symbolorum, Definitionum et Declarationum*.
D-S DENZINGER-SCHÖNMETZER (edizio berritua).
RJ ROUET DE JOURNAL, *Enchiridion Patristicum*.
K KIRCH, *Enchiridion Fontium Historiae Ecclesiasticae Antiquae*.
M G MIGNE, *Patrologia Graeca*.
M L MIGNE, *Patrologia Latina*.
L G LUMEN GENTIUM.
G S GAUDIUM ET SPES.
AAS ACTA APOSTOLICAE SEDIS.

AURKIBIDEA

HITZAURREA	13
I KAPITULUA	
ZURRUMILOAREN ERDIAN	19
II KAPITULUA	
JAINKOAREN ERRESUMA	43
III KAPITULUA	
HAMABI APOSTOLUAK	57
IV KAPITULUA	
KARGUDUNAK ELIZAN	67
V KAPITULUA	
SAN PEDRO APOSTOLUAREN LEHENTASUNA	83
VI KAPITULUA	
ELIZAREN LEHEN URRATSAK	101
VII KAPITULUA	
ERROMAKO APEZPIKUA, SAN PEDROREN ONDORENGO	119
VIII KAPITULUA	
AITA SAINDUAREN TOKIA ELIZAN, EDO PRIMATUAREN LUZE-LABURRA	135

IX KAPITULUA	
APOSTOLUEN ONDORENGOAK: APEZPIKUAK	143
X KAPITULUA	
APEZPIKUEN KOLEJIALTASUNA	159
XI KAPITULUA	
ELIZA, KRISTIANDADE AROAN	171
XII KAPITULUA	
ELIZ-IRAKASGOA	185
XIII KAPITULUA	
ELIZ-IRAKASGOA NOIZ DA HUTSEZIN?	203
XIV KAPITULUA	
HUTSEZIN EZ DIREN ERABAKI ETA AGINDUAK	223
XV KAPITULUA	
ELIZ-IRAKASGOAREN EREMUA	235
XVI KAPITULUA	
ELIZAREN EGITEKOA, EDO ELIZA ZERTARAKO DEN	247
XVII KAPITULUA	
ZER DA ELIZA?	269
XVIII KAPITULUA	
ELIZAREN EZAUGARRIAK	289
XIX KAPITULUA	
«UTZ ZAZU DENA ETA JARRAKI NERI» (<i>Erlijioso bizitzea Elizan</i>) ...	319
XX KAPITULUA	
APAIZA GAURKO MUNDUAN	339
XXI KAPITULUA	
TENTSIOAK ELIZAKO EGITUREI BURUZ	357
XXII KAPITULUA	
ELIZAREN AMATASUNA	379

(Aurkibide xhekiago emana ikus atzekaldean)

HITZAURREA

Elizarekin gertatua miresgarri da alde batetik —alde batetik xoilki, zeren beste sail askotan ere gauza bera gertatu dela ikusten baita—. Kristauek, alegia, barneko sen batek gidaturik, Eliza praktikan onartu eta bizi izan dute, Elizaz beraz gogoeta gehiegi egin gabe. Elizari buruzko ikerketak eta teologi mailako sintesiak oso beranduraino ez dira egiten. San Tomas berak ez digu Elizarekiko trataturik utzi.

Eta horrelako sintesiak egiten hasten direnean ere, Elizaren alderdi bati edo besteri heltzen diote xoilki, ingurumariko beharrek hartaturik, gehienetan. Erabateko sintesia edo Elizaren azalpen bat osoa eta konplutua oraino egiteke dela esatea ez dut uste gehiegikeria esatea denik.

Gaur aztergai zabala bihurtu da Eliza. Irakiten dagoen saila. Saio berriak agertzen dira, alderdi guti aztertuak argitu nabiz. Eta ez alferrik, zeren Elizak duen garrantziaz geroago eta gehiago ohartzen baikara.

Zernahi gisaz, Eliza misterio bat da. Bere osotasunean eta alde orotarik hartzen guztiz zaila.

Kristautasunaren oinarrian honako gertaera hau datza: Jainkoak bere Semea bidali duela mundura, eta Seme honek berri salbagarria ekarri diola gizonari. Hobeki esateko, Semea bera dugu berri eta salbazio hori.

Eta bain zuzen, Kristo guregana hel arazteko, Haren bizi berria guregan pizteko, hazteko eta helduerara eramateko, jarririk dago Eliza (Ecclesia de Trinitate).

Kristoren salbazioa onartu dutenen giza multzoari ere Eliza deritza, Jainkoaren herria, alegia (Ecclesia ex hominibus).

Elizaren gakoa eta begininia Kristogandik datorkion borretan, izerdi eta goibizi borretan jarri behar dela, ez da dudarik.

Baina Eliza honetan, fede eta goibizi hori zaintzeko, hain zuzen, badira bokazio bereziak ere, Kristo berak jarriak.

Elizako zerbitzu ministerialak ez dira, ez, Elizaren gakoa. Halaz ere, Elizan duten zereginagatik, neurri batean behintzat, gako eta bizkar-bezur bezala ere har daitezke.

Arestian esan dudanez, Elizari buruz sintesi bat guztiz borobila egin gabe dago oraino. Eta nik horrelako burujoperik ez dudala, esan beharrik ote da?

Beste hitzez esateko: aukera bat egin behar izan dut. Eta hau da ene hauta, Elizaren alorrean aztergai diren anitz gauzaren artean hautatu dudana: gaur ere egiak diren, garrantzi handikoak diren eta abantziak eta gutietsiak izateko perilean ikusten ditudan zenbait alderdi azaltzea.

Elizaren misteriotik alderdi bat hartzen dut, bada: Jesukristok Elizan jarritako zerbitzu ministerialak, Elizaren beraren babes izateko jarri zituenak. Hortaz gainera, Elizaren muinaz, xedeaz eta gaur extabaidatzen diren zenbait puntuz ere mintzo naiz. Hau da barrotu nahi izan dudana arloa.

Badakit egun gaurkotasuna bilatzen dela. Baina gaurkotasuna ez dago bakarrik gauza berriak esatean: gaur gogoratzea komeni den gauzak esatean ere bada.

Gaur krisi gogor batek azpian hartuak gabilta. Eta horrek, zoritxarrez, gauza hauen ikusbide zuzena galeraz diezaguke.

Horregatik, sekula baino beharrago bihurtu zaigu iturrietara jotzea, Kristoren asmo eta xedeak zein diren ikastea eta begia beti hortara zuzentzea,

Kristok, hiltzera zihoanean, bere apaiz-otoitz hura egin zuen, San Joanek dakarrenez (Jo 17). Eta bertan behin eta berriz otoizka ari da, bai bere Apostolu eta lehen orduko ikasleen alde, eta bai mendez-mende horien ondoan fededun eta jarraitzaile izango direnen alde ere. Eta zer da Jesusen Aitari horientzat eskatzen diona? Batasuna. Baina ez nolanabiko batasuna. Agerkundera leial egotetik heldu den batasuna baizik. Aitarekin

eta Semearekin bat izan gaitzela. Aitak Agerkundera Semeari eman dio, eta Honek bere lehen ikasleei, eta horiek ondokoei. Era horretara mundua mundu den bitartean Hitzaren zerbitzari fin eta leial izan behar du Elizak.

Zubi-buru bat bezala da Eliza —hots, fededunen multzoa—, Jainkoak munduan jarri duen zubi-buru bat. Berri onaren argia eskeini behar dio munduari. Eta horretarako, hartu duen bitz eta fedeari leialtasun osoa gorde behar dio. Eta fede batasun hori gordeaz, hain zuzen, bihurtzen da sinesgarri munduarentzat (Jo 17,21).

Ur gardena bezain argi da Jesusen pentsakera apaiz-otoitz honetan. "Zuk, Aita, Ni bidali nauzu. Nik, berriz horiek bidaltzen ditut: Zuri eta Eni beti atxikiak izan daitezela" (Jo 17,18).

Munduarentzat ere hau izango da sinestamendurik handiena: mendezmende Eliza sineste berean bere Fundatzaileagandik hartutako mezuan beti bat, beti sendo eta tinko dela ikustea.

"Sagara itzazu egian eta egiarentzat" (Ikus Jo 17,17). Egiari, munduan agertu den Agerkunderari osoki eskeiniak eta emanak izan bitez... Izan ere, hau da Jesusen jarraitzaileek munduan duten egiteko bandia¹.

Askotan esan izan da Eliza ilargiaren pare dela. Ez duela beste argirik, Eguzki den Kristogandik hartu duena baizik. Kristo oso-osorik Aitarengana abiatu dagoen bezala, Eliza era berean dago, den guztia, Kristo bere nagusiari abiatua. Harentzat, Harengatik eta Harengandik bizi da. Ez du beste jakitaterik Hark ematen diona baizik. Kristoren erakustoki izatea, Kristo presente bihurtzea, hots egitea eta iragartzea: horra zertarako dagoen bera.

Agian gaur badugu hori ahaztutzeko arriskua. Badugu, alegia, gizonen artean libreki eztabaidatzen diren arazoetan sartzeko tentazioa. Baina Elizak ez du jakitaterik eta ez egirik Kristok eman dionaz landara. Eta esatekorik ez duen gauzen gainean epaia eman nabiko balu, ezingo luke hori bere Jaun eta Nagusiaren izenean egin.

Kontzilio ondoko urteetan Elizan nabaitu den krisia ez da gurea bakarrik, noski; baina Euskal Herrian halako bortiztasun batekin lebertu dela ere ezin uka. Gertaera honen sustraiak ere bilatu beharko dira egunen batean. Agian Euskal Herriko Elizaren historia bertan —azken mende haue-tako Elizarenean esan nahi dut— daude sustrai horiek. Frantziako Iraultzak

(1) IKUS HENRI VAN DEN BUSSCHE, *El Evangelio según San Juan*; Studium, Madrid 1972; 572 orrialdean.

bere ideia berriak munduan barna zabaltu zituenean, horien dardarak bazterrak inarrosi zituen. Gure artean euskaldun apaiz eta elizgizonek itsu-itsuan ideologia horren kontra jartzen dira, baita armak hartuz ere. Montoyaren liburuak², Oñatiko Arrazola etxeko euskal izkribuek eta garai hartako beste dokumentuek argi handia egotz dezakete orduan gure artean pizten den erreakziozko jarrerara konprenitzeko. Borondate onez eta erlijioa salbatu nahiz zebiltzala apaiz haiek, nik ez dut bat ere duda egiten. Borondate soila, ordea, ez da aski izaten. Nolanahi den, apaiz haiek Euskal Herria kutsadura guztitatie libre gorde nahi dute. Eta orduan konturatzen dira euskara ere horretarako tresna egokia izan daitekeela. Euskal Herria integritate kutsuzko mundu hertsia batean mantentzen saiatuko dira, eta bai lotu ere. Elizak onartzen ez zituen ideia eta obiturentzat gure artean ez da izango ez giorik, ez bizitzeko ahalasunik ere.

Maiz entzun dugu Espainia osoan halako kristau giro hertsia bat egon dela; baina hori neurri askoz handiagoan gertatu da Euskal Herrian.

Ni oroitzen naiz neure haurtzaroan Gernikatik Mena Haranera joaten nintzenean nolako zarrasta hartzen nuen batetik besterako aldea nabaitzean. Gernikan erlijio giroak zeukan dena hartua: mundu guztia elizara, sakramentueta, eta abar; han, berriz, bestela ziren gauzak. Dena den, mundu hark luzaz ezin iraun zezakeen. Eta badirudi urte hauetan gaztelu bakarti hura kraskatu eta lurrera erori zaigula.

Eta oraino hori bakarrik balitz... Baina orain beste muturrerako grina itsua sortu da. Supituki lehengo dena bertanbehera utz, dena alda, dena gainazpi jar. Eta azken batean, hala eginez, ez ote gara lehengo harri berean behaztopatzen? Bai; ondo gauza tristea izango litzateke egunen batean zera esango balitz: eliz gizonak berak izan direla, egungo bide gurutze honetan, herriaren deskristautzearen eragile suharrak. Zerupear ez ohi da deus berririk, edo lehenago, han edo hemen, gertatu ez den gauzarik. Eta hori ere ez litzateke lehen aldiz gertatuko. Arrazoi bat gehiago edo abisu bat kontu eduki dezagun.

Elizaren barnean zenbait aldaketa egin beharra sentitu da gure egunotan, eta hortik ere tirabirak sortzen dira. Baina pixka bat pentsatzera jar bagaitex, obartuko gara aldetok egiten direla Elizan betikoari leial egoteko, ez bestetarako. Aldaketok axalekoak eta kanpoaldekoak direla, gainera, aitzingibel berrien erdian beti bat eta bera izaten iraun dezan. Hau da egiazko ikuspuntua auzi honetan. Kristori traizio egingo liokeen aldeketa edo berrikuntzarik Elizak ezingo luke behin ere onart.

(2) MONTOYA (Pío), La intervención del clero vasco en las contiendas civiles 1820-1823; San Sebastián, 1971.

Alde eta aldi guztietan salbagarri denari atxikia egon behar du beti Elizak.

Liburu honek Eliza du gai. Baina gai honi alde askotarik bel dakioke. Bistan da, nik ez dut gaia alde orotarik tratatzeko ez asmorik, ez abalmenik. Ez da, bada, inongo burujopez egina.

Aitzineko bi liburuek bezala (JAINKOA, 1962; JESUKRISTO, 1968), honek ere Apologetika bidetik jo nahi du; baina gaiak berak eskaturik, dogmatikazko ikuspegiak ere maiz kontutan hartzen ditu, zeren hortik bakarrik konpreni baitaiteke zer den Eliza.

Baliteke ondoko urteetan Apologetikak berak —eta bai Teologia osoak ere— bide berri batzuk hartzea —berriak, edo nahi baldin baduzu, zaharrak, zeren neurri handi batean zaharrera itzultzea izanen baita—. Gantxiak honen zantzuak ezagun dira iadanik. Badirudi, alegia, biru Traszendentalei —On, Eder eta Egia— kasu gehiago egingo zaiela gerokoan Teologi mailako azalpenetan.

Izan ere, Jainkoak Kristorengan agertu diguna ezagutu nahi denean, utz ahal daiteke albora ezain alderdi, eta guztiz ere amorioaren eta ederraren ikusaldeak?

Azken mendeotan, berriz, Descartes eta Ilustrazioko kulturgiroaren eraginez, halako zatiketa bat egin izan da, era horretara egia huts soila hobekiago atzemango delakoan. Baina honelako materiari egia bera atzemaiteko ez ote da hagitx komeni beste alderdi horiek ere kontutan hartzea?

Zernahi gisaz, mugatu eta neurridun garen aldetik, inguratzen gaituen kulturgiroaren ume izan ohi gara. Eta horrek bere marka uzten du nahi-eta-nahiez teologi lanean ere.

Orijinal izateko asmorik ez dudala bat ere, ba ote da esan beharrik? Anitz urtez DE ECCLESIA tratatua esplikatx behar izan dut. Han-hemen neurre xederako zer jotzen dudan taxuzkotzat, eta hura hartzen dut. Inoiz edo sarri zenbait idazle argiren puska luzeak ere aldatu ditut, beti beroien izenak aipatuz. Egungo egunean harrotuak eta eztabaidatuak diren zenbait puntu ere ukitu nahi izan ditut.

Laburkxi: gure gaurko kezka eta beharrei sendabide bilatzen laguntzeko, neure aletxoa garraiatu nahi izan dut.

Gorago esan dudan bezala, gauza berriak esaten baino, beste honetan ipini dut arreta gehiago: gaur arriskutan diren oinarritzko gauzak oroit araxten. Izan ere, Elizan ezin dateke berrikuntzarik zaharraren eta betikoaren kontu hori gabe.

LEHEN KAPITULUA

ZURRUMILOAREN ERDIAN

Saio hirukoitz hau gertutzen hasi nintzenean (KRISTAU FEDEAREN SUSTRAIAK: I JAINKOA, II JESUKRISTO, III ELIZA), ez nuen asko uste hirugarrena hel orduko etxebarne-giroa hainbestearaino aldatu eta kordokatuko zela.

Baina hala izan da. Euskal Herria ez da iadanik behialako itsaso bare hura. Ez da kristau fedean osoki, sendo eta finko ezarria zegoen herri hura.

Jende mordoa Elizatik kanpoan gelditzea bakarrik balitz, gaitzerdi. Baina batez ere Elizaren barnean bertan sortu den krisi honekin, fededunen eta batez ere elizgizonen arteko giroa bera arras mehatu eta garraztu da.

Egia esango badut, mutu gelditzea hobe izango den ere maiz galdetu diot neure buruari. Baina beste aldetik, premiarik gorriena sumatzen denean isiltzea, ez ote da koldakeria? Gure herriaren kristau fedea arriskutan dela ikustea, ez ote da hori bera arrazoirik aski mututurik ez egoteko? Hala iruditu zait, eta horrek bihotz eman dit.

Nolanahi den, oraingoan ekaitzak harrapatu gaituela —oso-osoan eta bortizki, gainera— esan behar da.

Azken urteotan gure herriak hazkunde miresgarria eta ezin sinestuzkoa ezagutu du. Nekazari arotik irten eta industria eta teknika gisazko munduan murgildua ikusi du bere burua. Aro batetik bestera aldatze hori,

batez ere hain supituki gertatzen denean, ez da ondorio gabe. Satrustegiren EKARTZA liburuak marraztu nahi izan dizkigu aro desberdin horiek, eta batetik bestera iragaitean azaldu diren gertakari uherrak.

Kontsumo gizarteak azpian hartu gaitu. Badirudi Hedonismoa dela jaun eta jabe. Aitzinamenduak, aurrerapenak halako lilura, zoramena eta mozkorra piztu du.

1974eko Sinodoan Wojtyla poloniar Kardenalak —gaur Aita Saindua— gaurko mundu egoeraren azterketa bat egin zuen. Mundu egoeraren analisi bat, alegia, marxistek hain gogoko duten «alienazio» hitz hortarik aitzakia hartuz.

Kardenal horrek zioenez, bai lehen munduak (kontsumo gizartearenak) eta bai bigarrenak ere (komunisten menpean dagoenak), biek daramate gizona alienazio handiago batera. Zeren gehiago edukitzean, eta ez gizonago izatean jartzen baitute helburua.

Joera biek materialismoan dituzte sustraiak. Eliza ez da hazkunderen eta aitzinamenduaren etsai, baina fedearen alderditik gauza ikusiz, hau ere esan behar du: behar bezalako gizonaren hazitzeari laguntzeko, bata bestea bezain desegokiak direla. Jondone Paulok era honetara sailkatzen zituen gizonak bi multzotan (1 Kor 3,1): gizon haragikorra, gizon izpirituala. Eta azken honi, esandako bi joera horietarik ez bata ez besteak ez dio asko laguntzen.

Eliz berriztapena

Joan XXIII.ak «aggiornamento» hitza (Elizaren orairatze edo gaurkotze, alegia) ahotan hartu zuenetik, eta eginkizun handi hau Elizari egotzi zionetik, zer-nolako dardarazio eta astindu bortitzak sumatu diren Elizaren barnean (eliz gizonen artean batez are)!

Bada gaurkotze bat eta mundura jartze bat Elizak nahi duena. Eta bada beste bat Elizak ezin onart dezakeena eta Ebanjelioak madarikatua. Bi horien arteko mugak, ordea, ez dira beti garbi.

Nolanahi den, «aggiornamento» horren aitzakiaz zenbat nahaspila eta gertaera deitoragarri! Zenbat apaiz eta erlijioso beren "identitatea" galdua dutenak, zer diren eta zertarako diren ez dakitela diotenak. Zenbat Seminario hustuak! Eta hori Kontzilio batek Eliza bere argiaz argitu ondoan. Alde batetik gezurra dirudi.

Gari aleaz batean etsaia iraka ere esku beteketa ereiten ari dela, beharko pentsa.

Kristau fedearen zuhaitza ipurditik erauz arazitzen saioak egiten dira. Ebanjelioa aldatzeko, hutseratzeko eta urtzeko saioak. Eta okerrrena dena, itxuraz, Elizaren barnean egonik eta kristau izena ahotan hartuz.

Zaila bihurtu da gaur egunean gariaren eta irakaren artean bereiztea, baina guztiz beharrezkoa.

San Joanez dioen hura (Jo 4,1) gaur sekula baino beharrago bihurtu da:

Enetxoak, edozein izpirituri ez sineste eman, gero!

Aitzitik, izpirituak azter itzazute.

Usna on izatea sekula baino beharragoa da gaur.

Aita Saindua behin eta berriz ari da gauza bera errepikatzen: Leialtasuna dela Elizak gaur gehienik behar duen bertutea. Kristori eta Kristoren dotrinari leial egotea. Garbi ikusten du nunbait badela gaur horiei saldukeria egiteko arriskua. Elizaren berriztatze hori behar ez den bidetik eramateko saioak egiten direla, alegia.

Eta ez da isiltzen. Etengabe ari zaigu, argibide jatorrak ematen.

Gure Ordenako Kapitulu Jeneralari (Madrilen 1973an egin zenari) bidalitako eskutitzean gauza bera gogoratzen du¹. Hitz hauek xoilki aipatuko ditut:

Bizi garen denboretan kuraia handia behar da, bates ere egia irakasteko. Ez ote dabilta hortik Kristoren ebanjelioa aldatu nahi dutenak? (Gal 1,7). Eta agian gero ondoan bizi diren zenbaitek zirikaturik, bonako uste hau sartzen ari zaigu, alegia: fede zuzenari obeditzeak eta zuzen obratzeko kezkak orai ez duela Eliz komunioa zaintzeko balio eta libertatearen aurka dihoala, gainera (libertate hitza gaizki hartuz, jakina). Egoera honen aurrean jakin beza fraide bakoitzak Ebanjelioa defenditzeko jarria dagoela bera (Fil 1,16). Hain aldakorra eta butsa den popularitatearen balakuek ez dezatela Familia horretako inortxo ere engaina. Gaur modatan den joera (munduari egokitzeko joera), ez dezala inork koldarki segi.

Holandako Kontzilio Pastoral

Holanda-n Kontzilio Pastoral delakoa egin zen 1966-1970 urteetan.

(1) *L'Osservatore Romano* (1973), ekainak 4-5.

Sona eta oihartzun handia izan zuen, Holandatik kanpora ere. Eta arrazoiz, zeren han azaldu ziren asmo eta burubideak, gaurko joera uherrak ezagutzeko test bat bezala har daiteke. Gaurko egunean eta mementoan hor-hemen eta alde orotan pixka bat (edo asko) zabaldurik eta barreiaturik dabilzan ideia nahasi asko ezagutzeko, Kontzilio hortara jotzea bezalakorik ez dago. Gaur Holanda edo Holandako giro hori alde orotan zabaldurik aurkitzen dugu.

Gainera, Holandako Kontzilio horri buruz estudioak ere agertu dira. Hau izango dugu, bada, biderik egokiena gaurko egoeraren ajeak non diren antz emateko ².

Vatikano II.a bukatu eta berehala, zabaltzen da Holandako Kontzilio Pastoral. Eta harritzekoa da hain supituki eta hain indar handiz joera uher horiek, fede katoliko jatorraz ezin konponduzkoak, horrela agerian eta indarrean nabarmentzea. Alde batetik eskerrak ematekoa ere bada, zeren hain klarki eta ozenki mintzatzeaz zerbitzu bat egin baitigute.

Erromako Kontzilioa eginberri zelarik hasi zen, bada, Holandako beste hau, haren segida edo osagarri balitz bezala, eta haren arauak Holandako egoera konkretora aplikatu nahi balitu bezala. Behintzat aitzakia eta okasio horrekin.

Hasieran Holandako Elizan gertatu ziren aldaketak, katolikorik gehienek begi onez ikusi eta hartu zituzten. Zeren aldaketok Kontzilioaren izenean egiten baitziren, eta jendeak (eta are apezpikuek berek ere) zinez hala zela uste baitzuen ³.

Aldaketa bortitzeak eta nabarmenak egiten zirenean ere, oraino katolikotasunaren barnean zeudela uste zuten. "Jainkoaren herria bidetan": lelo honekin kezka guztiak aienatzen ziren.

Elizara joaten ziren katolikoak eta joaten ez zirenak; legeak gordetzen zituztenak eta legeez kontu guti egiten zutenak; katoliko izan ala protestante izan... orai dena zen igualtsu. «Bidetan egotea»: hori omen da hemengo Elizaren muina, eta horrek esan nahi du mundu honetako arazoez kezkatu eta arduratu behar dugula. Gizonen artean zoriona eta ondo egotea bilatzea: hori izango litzateke Elizaren eginbehar nagusia eta ia bakarra. Erromarekin hausturarik ez zen nahi, baina handik letozkeen legeei kasu egiteko gogorik ere ez zen. Orai dena zen berri, dena lehen ez bezalako, eta ez dago atzean

(2) IKUS SCHMAUS, SCHEFFCZYK, GIERs *La Nueva Teología Holandesa. Análisis teológico del Concilio Pastoral de Holanda*; BAC, 1974.

(3) IKUS GIJSEN, o. cit., 41 or.

gelditzerik. Holandako Eliza, lehen oso zen tradizioari atxikia, baina orai horrek ez du balio... eta dena horrela⁴.

Zer gertatu da? Nola konpreni daiteke iraultza hau goizetik gauera? Gijsen jaunak dioenez —eta ene ustez hau oso notatzekoa da—, Holandako katolikoek lehendik ere bazuten aje ezagun bat: praktikotasunari huts-hutsik begiratzea, teologiaz eta fedearen sakontzeaz kontu guti egitea; espekulazio eta estudio sakonetarako "alergiko" samar izatea. Erromaren autoritatea oso goian jartzen zen, hori bai, baina praktikarako aplikazioak bakarrik hartzen ziren kontuan⁵.

Eta orai aplikazio horiek hartzeko beste iturri batetara jo behar zela pentsatu zen: hots, Soziologiara, jakintza antropologikoetara. Gizonak zer nahi duen, zer amets duen, hori da orai erregelata nagusi eta bakarra. Jainkoaren eta Elizaren aginduentzat ez da gehiago tokirik. Bekatuaren kontzeptua bera ere zer bilakutzen da joera berri hauekin? Hutsa, deus ez⁶.

Eta hori baino gehiago ez baldin bada erlijioa, eta Eliza Katolikoaren xedeak hortan bukatzen baldin badira, zer sentidu dute Elizako gauza guztiek? Ez da, bada, harritzekoa ideia hauekin elizara joateak atzerakada handia ezagutu bazuen, eta apaizak zertarako ziren galdezka hasi baziren eta askok apaizgoa uzten bazuten.

Agnostizismoa, Duda

Aita Sainduak aste oroz egiten dituen hitzaldietan maiz ukitu izandu du Elizaren barneko krisiaren arazo hau, eta bai beronen erroa non den salatu ere: Agnostizismoan, Dudan, alegia⁷. Bai, hau dugu gaur eguneko gaitza. Gaitzik nagusia eta larriena, nik esango nuke.

Egiaren auzia dugu hemen, bada, tarteko.

Kristau fede jatorrak egia batzuk aitortzen ditu, eta horien gainean duda den bitartean, fede hori ezin dagoke zutik. Alferrik ibiliko dira (zenbait dabilen bezala) kristautasunaren interpretazio berriak egiten, "Kredorik gabeko fedea" eta abar, proposatzen.

Kristau fedeak, Eliza Katolikoaren fedeak, baitezpadako baldintza bezala eskatzen du, bada, agnostizismo hori gainditzea. Izan ere, Jainkoak bere buruaren eta xedearen agerpena egin digunean, zenbait punturen gainean argia

(4) GIJSEN, o. cit., ibid.

(5) GIJSEN, o. cit., 24 or.

(6) GIJSEN, o. cit., 39 or.

(7) Ikus esate baterako *Ecclesia*, (1974), azaroak 30.

ekarri digula bistan da. Jainkoari berari buruz, Kristori buruz, gizonaren izateari eta geroari buruz, eta abar.

Puntu horietan Jainkoaren Agerkundetik heldu zaigun argia eta ezagutza ez onartzea, eta gizona bere gogoz ilunbean bizi nahi izatea, geuron buruon kaltetan aritzeaz gainera, Jainkoari berari bidegabe egitea ere bada.

Badakit, bestalde, geure mendeko kulturak berak jarri gaituela agnosti-zismoaren bidean, eta anitz egon daitekeela gaur egoera horretan errurik gabe.

Dena den, fede katolikoa ezin uztar daiteke egoera horrekin. Fede kato-likoak duda horiek aienatu behar ditu. Aita Sainduak, esan dudanez, maiz gogoratzen ditu gai hauek: Apologetikaren beharra, egia objetiboa atzemai-tearen beharra, etab⁸.

González de Cardedal jaunak, berriz, honela dio:

La cuestión "verdad" no puede ser nunca olvidada, o marginada, porque ello supone horadar al hombre vacián-dolo automáticamente de lo que le constituye como crea-tura y como persona: el descubrimiento de la obligación moral y la perscrutación de la verdad, que son el pan y el agua indispensables en su peregrinación. La Iglesia nunca debería cansarse de proclamar esta necesidad que tiene el hombre de la verdad frente a todas las tec-nocracias y frente a todos los marxismos⁹.

Ederki esana. Eta halaxe egin ere du Elizak mendeetan barna. Goi Agerkundetik heldu zaigun argiaz lagundurik, giza adimendua lanean aritu izan da aspertzeke kristau herrietan, gizonak dituen problemei erantzuna eman nahiz, gizonaren egi gosea ase nahiz.

Baina gure aroan ez dakit zer banaketa eta bitaratze bitxiak egiten diren, are fededunen artean ere. Fedetik heldu zaiguna alde batera utzi beharko litzateke, eta hor mako tartean edo gauza horiek gorde. Itxuren arabera, hortik datorkigun oro halako susmo txarrez inguraturik legoke. Gizonaren argi soilaz eta ahalmen soilaz dena aztertu eta ikertu behar da. Fedearen alderditik datorkigun argiaz baliatzea zilegi ez balitz bezala.

Oraindio ez nuke esango jakin iturrien mugatze eta bereiztea berez txarra denik. Baina zer dela eta, ez ditu gizonak, bere jakin lanean, nuna-hitik heldu zaizkion laguntza eta abantailak probetxatu behar? Ez ba.

(8) Ikus Ecclesia, (1974), abenduak 7.

(9) *Elogio de la encina*; Ed. Sígueme, Salamanca 1973; 130 or.

Beste nunahitik datozkionak bai, baina Jainkoaren Agerkundetik heldu zaizkionak, horiek ez.

Eta jokaera horren ondorioz etorri dira pixkanaka gero ikusi ditugunak: eszeptizismoa, duda, agnostizismoa, kristau fedeari aurpegi edo jantzi berri-uher bat eman nahi izatea; hau edo hori sinesteak, edo sineskai hau edo hori edo bat ere sineskairik ez edukitzeak, horrek ez duela deus inporta esatea, etab.

Baina ez. Kristau fedeak egiaren argia du laguntzat. Horrek ez du esan nahi, noski, fededunarentzat gauza guztiak argi direla. Baina fededun intelektualak fedearen aldetik datorkion argia baztertzea, zozokeria da inondik ere, zinezko jakitatearen eta norbere buruaren kaltetan aritzea¹⁰.

Hori maiztxo egin ohi da, eta jokaera horren ondorioak jasaiten ditugu. Hortik heldu da gero oinarri gabeko Pastoral bat muntatu nahi izatea ere. "Teologia, Dogma, horiek zer dira? Hemen gauza praktikoei lotu beharra dago...?". Baina egiaren argi gidariak huts egiten duenean, nondik hartuko dituzu egintzarako xedeak eta helburuak?

Gehienek zer nahi duten, hori egin: hau da Holandako Kontzilio Pastoralaren erregela berria.

Baina gehienen printzipio honek hemen ez du deus balio, bistan da.

Pragmatismotik erraz pasatzen da gero Erlatibismora, Dudara, Agnostizismora. Doktrina eta Dogmaren eremuan segurtamena eliminatu denean, bizitzea eta morala ere sostengurik gabe gelditzen dira.

Elizaren zereginetarik bat da, bada, hau: Egiaren lekuko izatea, egiaren aitormena ematea, egia kutsadurarik gabe gordetzea. MATER ET MAGISTRA —AMA ETA IRAKASLE— du izenburutzat Joan XXIII.aren Enziklika batek. Triunfalismo izpirik gabe, baina eginbide hori bete behar du Elizak. Argi iturri izan behar du gizonarentzat. Gizonek argi hori hartuko dute edo ez dute hartuko, baina hark argitze lanari ezin dio uko egin. Egari aitortpena ematera etorria zela Bera, esan zion Jesussek Pilatori (Jo 18,17).

Elizak argi izate hori ez du berez. Jainkoagandik hartu duen argiaren zabaltzaile da munduan.

Egiaren auzi honetan kontu guti egiten duen fedea, aitzinetik bentzutu dago. Ez du nondik norarik. Nahi eta nahi ez, halako fedeak ihartu beharra dauka. Ez du ez efikaziarik eta ez balio praktikorik¹¹.

(10) MADARIAGA (BERNARDO), «La Filosofía y la Teología en el dinamismo del intelectual creyente» *Verdad y Vida* (1961), 665.

(11) SCHEFFCZYK, o. cit., 79 or.

Holandako kontzilioan aginpidea hartu zuten joeren arabera, egiaren auzi honek ez luke fedearaz deus ikustekorik. Doktrina bat egia izan gezurra izan, zuzena ala okerra izan, berdin da, guztia da orobat; behintzat ez du halako ondorio nabarmenik. Horra Elizak behin ere onartu ez duen eta onart ez dezakeen joera.

"Gaur egiak ez du agintzen": maiz entzun ohi den erasia hau gezur biribila da. Jakintza bakoitzak badu egiaren kontzeptu bat, jakite-esparru bakoitzari dagokion bezalakoa, hori bai, baina gainerakoan, jakite mota bakoitza zorrozki loturik dago egiari. Jakite mota bakoitzean egiten da berezkundea egiaren eta gezurraren artean, zehatz-zuzenaren eta faltsokeriaren artean. Fedearen alorrean bakarrik sartu nahi digute ziri hori¹².

Dogmatismo uherra

Jakina, horrela mintzo direnek —Elizak irakatsitako egia eta dogmei garrantzia kentzen diotenek, "dogmatismoa" eta "fede doktrinala" irriz eta meziprezioz inguratzen duten horiek berek, alegia—, gero, isil-isilik, dogma horien ordeztatu batzuk sartzen dizkitzute, inongo babesik eta oinarririk ez dituztenak, gainera. Eta zure errukarria, dogma berriok ez onartzera ausartzen bazara!

Larresorok idatzi zuen behin —eta ez dut uste guztiz oker zebilenik—:

Apaizek, kristau fedeari zor dioten leialtasuna galtzen dutenean, badutela halako joera nabari bat: hango dogmatismoa beste sail edo eremuetara aldatzeko joera. Baina hor dago koska: beste eremu horietan dogmatismo hori bere tokitik kanpoan dagoela.

Holandako teologia berrian, bada, jokaera hori nabari da: alde batetik, kristau fedeko egiei balio absolutoa kentzen zaie. Eta gero, bestetik, horien ordeztatu ingurumarian somatzen diren usteak, opinioak, ideiak eta nahiak dogmatizat hartzen dira, ekintzaren gidari izan daitezzen, eta horiei balio normatiboa ematen zaie. Nongo eskubidez, ordea? Ez dakigu. Gertatze huts bat besterik ez diren datoei edo usteek nola izan dezakete eskubidezko balioa?¹³

Herrien hazkundea, aurrerapena lortzea, munduan bakea, zoriona, ondo egotea zabaltzea, eta horretarako lan egitea, hori izango litzateke, bada, gaur, Elizaren eta kristauen zeregina. Gosea, pobrezia, ez jakintasuna

(12) SCHEFFCZYK, o. cit., 79 or.

(13) G. ERMECKE, o. cit., 238 or.

eta horrelako gaitzak mundutik aienatzea; bakea, anaitasuna eta justizia munduan jartzea eta finkatzea¹⁴. Bapo. Nik ez dut esaten horien alde Elizak —bere mailan eta Elizari dagokion moldean betiere— lan egin behar ez duenik; baina horretan bukatzen ote dira Elizaren egiteko guztiak?

”Fede doktrinala” —esan dugun bezala—, ezagutzeaz eta segurantziaz zer-ikusi duen fede hori, alegia, susmo txarrez eta mesfidantza handiz hartzen da Holandako kontzilioan¹⁵. Kritikarik zorrotzena egiten zaio: adimenduzkoa dela eta, beraz, fede hori errealitatetik eta bizitzetik urrundurik dela, eta abar¹⁶.

Kristau fedcak betidanik erabili dituen hitzak eta izenak erabiltzen dituzte, baina barneko mamia hitz horiei hustuaz eta esanahia aldatuaz. Agerkundera, Errevelazioa, zer izango litzateke horientzat? Mezu bat, mensaje bat bakoitzaren giza-hazkundearen alde¹⁷. Hori ere erabat faltsoa ez dela aitortuz, hemen murrizte ikaragarri bat egiten dela esan behar da, zeren Errevelazioak lehenik Jainkoa bera agertzen baitigu eta, hain zuzen, hori egiten duelako, gizona bera ere argitzen baitu.

Orobat salbazioaz ematen diguten kontzeptua ere uherra da, erdizkakoa eta, beraz, faltsoa. Munduaren salbamendua eta libramendua egiteko jarria dela Eliza esaten dute, eta bai, hala da, baina badirudi jaun horien iritiz lurreko paradisua hemen muntatzea dela Elizaren eginkizun bakarra. Eta xede hori lortzeko, konpromiso politikoaren landan, mundu honetako alderdikerietan, iraultzetan eta abar sartu behar duela¹⁸.

Ez dago hemen gaizki K. Barth jaunak zioena gogoratzea:

Gizonak badu galdera handi batzuen gainean argitua izan beharra: Zergatik? Zertarako? Nora? Galdera horien erantzuna eskatzen diote gizonak Elizari. Eta gainerakoan, hori egiten ez badugu, alferretan gaude, irri egingarri gara¹⁹.

Beraz, jaun horien esanaren arabera, gaur zer egin behar du Elizak? Modatan diren ideiak, joerak, joranak, horietxek hartu, horiei halako kristau jazkera edo itxura eman, eta horiek erakutsi, zabaldu eta saldu. Gizo-

(14) G. SÖLL, o. cit., 166 or.

(15) SCHEFFCZYK, o. cit., 45 or.

(16) Id. ibid., 51 or.

(17) Id. ibid., 55 or.

(18) KÖNIGBAUER, o. cit., 305 or.; SCHEFFCZYK, o. cit., 345 or.

(19) O. cit., 345 or.

nen artean bakea, anaitasuna, justizia, zoriona eta aurrerapena erdietsi behar dela: horra guztia.

Baina aitor dezagun garbiki: jai dauka Elizak, hori baino beste egitekorik ez badu. Zertarako etorri behar du gizonak elizara? Nunahi saltzen diren ideia berberak, han kristau soinekoz jantzirik, erostera? A, zer gauza! Bide horretatik joanez Elizak bere burua hondatu besterik ez du egiten²⁰.

Holandako Kontzilio horretan gailen eta nagusi agertu ziren joera horiek ez dira, bada, Vatikanoko Kontzilioaren segida. Segida ez, baina eten bat, haustura bat gertatu da honen eta haren bitartean²¹.

Berriz ere errepika dezagun: ez dugu esan nahi hemen dena faltsoa dela. Baina Vatikanoko 2. Kontzilioak garbi irakatsi zuen:

*Kristok Elizari eman zion mixioa ez dela politika, ekonomi edo sozial mailatakoa..., erlijio saileko finalitate ezarri ziola, alegia*²².

Beraz, Vatikanoko II.aren orientazioa supernaturala da, Jainkoari buruzkoa; eta alderdi antropozentrikoa ondorio bezala dator. Holandako Kontzilio Pastoralean, berriz, gizonagan hasten eta bukatzen da dena²³.

Fede doktrinalaren kontra botatzen dituzten zirtoetan gauza bat nabari da, gainera: ez dituztela kontutan hartu gaur teologiak fedeko aktoa modu egokiago batean esplikatzeke egin dituen lanak. Lan horiek, alde batetik, alderdi doktrinalari zor zaiona ematen diote, eta bestetik fede horren muina beste nunbaitetetan dela argitan jarri dute.

Hitz batean esateko, ideologia zaharkitu batzuk, gaindituak daudenak, zimelduak, orijinaltasunik gabekoak, saldu eta sartu nahi dizkigute, aurrerapenaren azken garrasia balira bezala.

Fede katolikoaren egiei buruz agnostizismoa sostengatzen da. Egia horiek sinestea edo ez sinestea, igualtsu da. Katoliko izan nahi duen orori atea zabaldu behar zaio. Nai izatea aski da, katoliko izateko; beste baldin-kizunik edo sineskairik ez zaio eskatu behar²⁴.

Jaun horien ustetan fede kristauak ez luke sineskai tinko eta konkre-

(20) SCHEFFCZYK, o. cit., 340 or.

(21) SÖLL, o. cit., 179 or.; SCHEFFCZYK, o. cit., 323 or.

(22) *Gaudium et Spes*, 42.

(23) O. cit., 323 or.

(24) SCHEFFCZYK, o. cit., 63 or.; KÖNIGBAUER, o. cit., 303 or.

torik. Barnean deus ere ez daukan ontzi bat: horra zer izango litzatekeen. Beraz, agnostizismoaz eta sinestezaz ere ezkon daiteke ²⁵.

Gizonaren betiereko galderentzat ez da erantzunik. Ematen zaion erantzun bakarra hauxe da: munduaren aldeko langintzari lot dakiola. Egin, beti egin. Eta bere ahalmen izpiritualak atrofiaztera utz ditzala ²⁶.

Pentsakera bat erro-errotikan antimetafisikoa dena salatzen dute saio hauek. Ez dago Jainkoaren bila ibiltzerik. Mundua eta gizona da Jainko hori. Horien alde lan egitea, hori da gure eginkizun bakarra. Beste gauza guztiak txorakeriak dira. Otoitzarentzat ez dago lekurik... ²⁷.

Beraz, gizonaren galdera handi-larriak erantzunik gabe gelditzen dira.

Zein diren galdera horiek esan beharrik ez dago: Jainkoa, gizona bera...

Jainkoaren eta Kristoren galdera

Jainkoarekiko galderari buruz, zer dio Holandako kontzilioak? Nahiz eta Jainkoagan ez sinets edo auzi horretaz batere axolarik ez izan, haatik Eliz barnean egon daitekeela bat oraindik ²⁸.

Beraz, fede kristauak ez lioke emango gizonari argi izpirik oinarriko puntu honen gainean. Gizonak ez luke jakingo ez nondik datorren, ez nora doan eta ez zer duen mundu honetan egiteko ere. Eta hori hala baldin balitz, bizitze moraleko legeak oinarri gabe eta aidean geldituko lirateke.

Eta Kristori buruz, zer? Franko aldiz hartzen du Kristo ahoran delako kontzilio horrek, baina han ematen zaigun Kristoren irudia, uherra da; ez behintzat kristau fede jatorrak ematen digun bezalakoa, guztiz faltsoa ez izanik ere. Lagun hurkoaren alde lan egitean Nazaretako Jesus hartzen dugu ispilutzat, eta hori da guztia ²⁹. Jesusen bizitzea dei bat dugu egiazko humanismo jator baten alde: dei horri obeditzea eta jarraitzea, hori da kristau fedea ³⁰. Jainkoagan sinestea zer da orduan? Kontzepto huts bat. Halarik ere, hitz horiek ez dira baztertzekoak: barneko mamia aldatzen zaie soilki. Beraz, Jainkoagan, zeru-lurren Egilea den Jainkoagan sinesten dugula esatean, honako hau aditu behar da: mundugintza ematen zaigula eginkizun bezala ³¹. Jesukristo Jainkoa dela ere esan daiteke, noski, baina

(25) SCHMAUS, o. cit., 125 or.

(26) SCHEFFCZYK, o. cit., 77 or.

(27) AUER, o. cit., 107 or.

(28) IKUS KÖNIGBAUER, o. cit., 312 or.

(29) SCHMAUS, o. cit., 127 or.

(30) Id. ibid.

(31) Id. ibid.

esaldi hori sentidu honetan hartu beharko litzateke: neure bizitzean Jesusen bizitzea hartzen dudala erregela eta arau gidari³².

Beraz, fededun izatea zer da Holandako Kontzilioan gailendu zirentzat? Lagun hurkoaren alde lan egitea: besterik ez.

Eta Jesukristoren jainkotasuna? Puf! Metafisika kontuak dira horiek. Delako kontzilio horrek ez daki deus horretaz³³. Elizak Trinitateari eta Kristori buruz definiturik dauzkan dogmak han ez dira ageri³⁴. Gizonaren azken berpiztea, zeruko loria eta abar, horiek ere aipatu gabe uzten dira³⁵.

Eta mila aldiz esango dizute gero fedea modu askotara izan daitekeela. Beraz, zernahi sinetsiagatik edo bat ere ez sinetsiagatik, berdin da, guztia da orobat.

Elizaz eta Elizako Jerarkiaz

Eta puntu nagusi hauen gainean hain erantzun ilun eta uherrak ematen badizkigute, Elizari buruz zer esango duten jakinik dago.

Kristo dela Elizaren sortzailea, ez da bat ere segur jaun horientzat³⁶. Eta Eliza horren zeregina edo egitekoa, zein da? Kristauak, kristau ez direnekin batean, mundu zoriontsuago bat egiten lehiatzea. Munduan ongi egotea, zoriona, bakea, justizia, aurrerapena eta hazkundera aitzinatzea, xede guzti horien alde lan egitea³⁷. Egia da beti hain gordinki ez direla mintzo, eta, hor-hemen, goragoko mundu baten aipamen bat edo beste ere egiten dizutela, baina beren azalpenen parterik gehiena alde horretara makurtzen da.

Elizan badira kargudun diren pertsonak (Aita Saindu, Apezpiku, apaiz etab.), baina hori zerbait gainetiko, axaleko eta garrantzi ttipikoa izango litzateke jaun horientzat. Hor da bataioan hartutako apaizgoa: hori da lehen. Horren ondoan beste apaizgoak (apaizgoa ministerialak) axola guti du³⁸.

Ordendu gabeko pertsonak ere eliz karguak har ditzakete. Eta bai meza eman ere³⁹.

(32) Id. ibid.

(33) SCHMAUS, o. cit., 141 or.

(34) Id. ibid.

(35) Id. ibid.

(36) SCHMAUS, o. cit., 146 or.

(37) SCHMAUS, o. cit., 148 or.

(38) Id. ibid., 149 or.

(39) SCHMAUS, o. cit., 157 or.

Kargudun pertsona horiek ez dute Elizan benetazko autoritaterik eta ez inolazko aginpiderik ⁴⁰.

Labur esateko, delako kontzilio horretan azaltzen zaigun Eliz irudia, hara nolakoa den: Aita Sainduaren lehentasunik gabea, Kristok jarritako ofiziorik gabea, benetazko apaizgoarik gabea, fedeko aitormenik gabea, moral kontuan norma jakinik gabekoa. Gizadiaren ongi izatearen alde lan egiteko asmo eta xede nagusi bakarraz sortua. Baina ongi izate horren gora-behera zertan datzan, jakiteko legoke oraindik.

Berritasunaren azken garrasia balira bezala oihukatzen diren ideia horiek, zer orijinaltasun edo berritasun dute, ordea? Deus ez. Ideia horiek zaharrak eta zaharkituak dira. Denak, edo behintzat gehienak, norbaitek edo askok aspaldidanik sostengatuak dira, eta Elizaren Irakasgoak epaituak eta faltsotzat joak. Gauza bat da berria, halere: lehenago iritzi horiek sostengatzen zituen Eliza Katolikotik kanpoan gelditzen zen. Orain, berriz, barnean egonik, zabaltzen dira ⁴¹.

Sasi Mesianismoa

Aita Sainduak, duela denbora gutti, esan du ⁴²:

Mesianismoaren esperantza ase ez duelako seinalea ohartzen zaiola gure mende boni. Zex esan nahi ote du, bestela, aldaketa sozio politikoetarako irritsak, iraultza eta aldetetetan jartzen diren amets zoroak? Goi maila bateko ordenamendu berria nahi. Baina gizonak libertatea behar bezala erabiltzen ez dakien bitartean, zer paradisu munta lezake?

Nik esango nuke kristauak mendez-mende beti jakin izan duen gauza bat, guk XX. mende honetako kristauok pixka bat ahaztuxea dugula, alegia: mundu hau erbeste bat eta negar-herri bat dela, Salbean esaten den bezala. Baduela ezin sendatuzko gaitzen bat.

Sarri bota zaio aurpegira kristauari ez duela konpromisorik hartu nahi. Baina eszeptizismo punta hori ez ote da, gero, kristau jatorraren seinaleetarik bat?

Jesus bera etorri zenean, zer pasatu zen? Askok ez zutela Mesias bezala hartu. Eta arrazoia: amets zuten bezalako Mesianismorik irakasten

(40) SCHMAUS, o. cit., 160 or.

(41) SCHEFFCZYK, o. cit., 325 or.

(42) Ikus *Ecclesia*, (1974), abenduak 21.

ez zuelako. Jesusen itxura eta berri ona ez zetorren bat ordukoen esperantza eta amets zoroekin.

Badu mamirik Jesusen esaldiak *Zorionekoa Nigan eskandalurako biderik hartzen ez duena* ⁴³.

Bai. Askorentzat Jesus behaztopa-harri gertatu zen. Eta orain ere halaxe da.

Beste Mesianismo mota bat nahi lukete.

Jainkoak eskeintzen duen bezalako salbamendurik eta libramendurik ez dute nahi.

Eta hori garbi aitortuko balukete, gaitzerdi. Baina ez. Jainkoaren hitza beren neurrietara ekarri nahi dizute, hitz hori kutsatuz, aldatuz. Hori da, orde, egin dezakegun gauzarik okerreana. Jainkoaren hitzak neurtu behar gaitu gu, eta ez guk hura. Guk ezin dezakeguna da hitz hori korronpitu eta gure nahietara ekarri.

Holandako teologia berriaz edo sasi teologiaz mintzatu gara, zeren, guti asko, han nabarmendu diren joerak edozein tokitan barreiaturik aurkitzen baitira gaur. Eta berriztatze on-jator batera daraman bidea ez da hori. Ezin izan daiteke.

Bilakuntzak egiteko berebiziko urduritasuna nabari da gaur. Hori, funtsean, on da. Baina Jainkoaren hitzari, dotrinari, leialtasun osoa gordeaz: hori da betiere lehenbiziko gauza, zeren hortik baitatorkigu argia, hortik xedeak. Hori gabe ez dugu deus, ilunpea, nahasmendua eta itsumendia baizik.

Beste aldetik, Elizak gizonen alde joka dezan nahi da, eta hori ere ongi da. Baina sekula santan lurreko paradisua hemen jarriko den amets horretan erori gabe. Eta gizonen aldeko lanean Elizak bere mailatik eta bere moldean jokatu behar du.

Elizak gizonen alde egiten duen lehen zerbitzua, bere egitekoari leial egonez egiten du. Elizak badu egiteko bat, erlijio mailatakoa, eta hori zintzo betetzen duen neurrian, gizonari egin diezaiokeen mesederik ederrena egiten dio.

Horrezaz gainera (edo egiteko hori berori betetzean berean), gizonaren mundu honetako arazoetan ere Eliza hurbilago egon dadin nahi da. Eta ez nuke esango funtsean nahi hori zuzena ez denik.

(43) Mt 11,6.

Izan da, bai, azken mendeotan halako dikotomia bat, gainditu beharrekoa. Gizona bitartatua bezala azaltzen zen. Alde batetik, arima, zerua, ifernua, grazia, bekatua. Arimaren salbamendua lortu behar zen, eta eremu horretako gauzentzat hor zegoen Eliza.

Beste aldetik, berriaz, gizonaren gorputza, gorputzeko bizitzea, egunoroko lana eta irabazpidea, gizartea eta gizarteko borroka eta gora-beherak, politika... Horiek denak pixka bat urrun gelditzen ziren. Orduan bazirudien Eliza gerokoaz arduratzen zela bakarrik, eta oraikoaz eta hemengoaz deus ez. Egia da orduan ere gauzak ez zirela alde guztiz horrela, baina pixka bat halatsu azaltzen zirela, bai.

Elizak, ordea, gizonaren salbamendua du xede eta helburu bezala. Gizonarena, ez arimarena bakarrik. Eta salbamendu hori ez da beste mundukoa xolki: hemengoaz bada neurri batean. Beraz, Elizak mundu honetako arazoak ere ukitu eta argitu behar ditu ⁴⁴.

Agerkundearen argia denera heltzen da: Gizona, Mundua, Gizartea. Ez dago zirrikiturik haren argiaz argitzen ez denik. Baina, jakina, Elizak, gauza horietan esku sartzean, baditu mugak. Elizak bere alderditik eta bere mailatik argitzen ditu mundu honetako arazoak.

Gaur —beharbada lehengo dikotomia horren kontrako erreakzioz— apaiz barzuetan bada joera mundu honetako istiluetan gehiegi sartzera: Soziologian, Politikan, etab. Eta aitzingibel asko dituzten problemei —fedearen argitan soluzio bat baino gehiago izan dezaketenei—, Elizaren eta Jainkoaren izenean baitezpadako soluzio zurrun, bakar eta matematikoa ematera, tokian tokiko eta aldian aldiko zirkunstantziei bat ere begiratu gabe. Gorago esan dugun dogmatismoak sudurra sartzen duen beldurra izaten dut nik hemen.

Eliza eta Politika

Gure Karlos Santamariak liburu bat du titulu honekin: LA IGLESIA HACE POLÍTICA.

Berak ere aitortzen du titulu hau bitxi eta diskutigarri irudituko zaiola zenbaiti.

Askotan terminologi kontua ere izan daiteke. "Politika" hitza nola

(44) Gure egunotan hain eztabaidatua den puntu hau ezin hobeki harrotua duzu "Evangelii nuntiandi" gutunean. Ikus *Ecclesia*, 1976ko urtaririleko zenbakietan.

hartzen den. "Eliza" hitza nola hartzen den, etab., etab. Baina utz dezagun hori alde batera.

Kontzilio ondoko urteetan badirudi Elizan kontzientzia hazitze bat gertatu dela kontu honetan. Elizak, alegia, gizona defenditu eta babestu behar duela, giza eskubideak zaindu behar dituela: hori aparteko ernetasun batekin sentitzen da gaur. Zuzen kontra egiten diren bidegabekeriak salatu behar direla, etab.

Gauza bat ezin ukatua da: gaur Politikaren eremua izugarri zabala bihurtu dela. Lehen heltzen ez zen sail eta arloetara heltzen da gaur Politika. Hori hala izanik, Eliza ezin dagoke lehengo toki berean, zeren mugariak tokiz aldatu baitira. Hargatik konprenitzen da Elizak lehen ez bezalako gutunak gaur ematea. Alde batetik, sekula baino gehiago sentitzen da gaur erlijioa eta politika elkarrengandik berezi beharra; baina bai beste aldera ere: denaren batasuna bizikiago nabaitzen da, alegia ⁴⁵.

Nazismoaren garaiko izugarrikeriek eta gerratekoek beren lana egin dute kontzientzia berri hau edo sentikortasun hau pitz dadin. Gure zibilizazio honetan gizona bera arriskutan dela ikusi baita; eta beraz, alderdi honi kasu gehiago egin behar zaiola. Eta joera hau, joera bezala, ona da, dudarik gabe.

Erabat berria ere ez da. Maizegi botatzen zaio Elizari aurpegira Kontstantinoren aroan lo gozoan egon zela; mundu honetako boterea bere alde zeukanean, bost inporta zitzaiola besteri egiten zitzaizkion bidegabeke-riakatik. Baina sarritan ahortzi ohi da zenbat aldiz izan ziren tirabirak eta haserreak Apezpiku eta Enperadoreen artean, eta arazo horiekatik, hain zuzen. Hau da, judu eta jentilei egiten zitzaizkien persekuzioak Elizak gaitzesten zituelako. Teodosio Enperadoreak jentil batzuen hilkintza egin zuenean, San Ambrosiok publikoki salatu zuen gertakari hura. Etab. Eta beti horrela izan ez bada, sozietatearen konstituzioari buruzko ideiek izan dute hemen zer-ikusi, eta ez presiski Ebanjelioak edo Elizak, beste kapitulu batean ikusiko den bezala.

Baina bihur gaitezen geure harira: Elizak politika egin behar duen ala ez. Hain zuzen ere, Nazismoaren garaian, esate baterako, Gobernuak, Eliza isil arazteko, beti jotzen zuen erasia horretara: *Eliza ez da politikan sartzen*. Eta horrela eskuak libre eduki nahi zituen barrabaskeria guztiak egiteko.

(45) Ikus "Rapport Matagrín" *Etudes* (1973), urtarrilean.

Bai. Giza problemak Agerkundearen argitan argitu behar ditu Elizak. Beraz, gai horietaz ere badu hitz bat esan beharrekoa.

Eta bestalde, badira mugak, eliz agintariek eremu honetako istilu konkretoetan iragan behar ez dituztenak. Hori ere ezin ukatua da. Gainera, arazo hauei soluzio konkretoa ematerakoan, fedearen argia edukiagatik, bide bat baino gehiago egon daiteke, eta beraz, iritzi bat baino gehiago, are fededunen artean ere.

Hori garbi asko irakasten da GAUDIUM ET SPES delakoan. Baina frankotan zer ikusten dugu? Bide bakarra ematen dela Elizaren dotrina bezala, holakoetan presiski. Eta gero zer da eta, fedearen giharra ukitzen duten puntuetan, bide bakarra behar denean, orduan Pluralismoaren leloa aterako dizute...

Egia da bere irakaskuntza hutsezina alde bat utzirik ere, Elizak, herriar batzuen multzoa den aldetik, bere aukera konkretoak har ditzakeela zenbait une edo bide-gurutze larrietan. Baina, honelakoetan, ia beti gertatzen da katoliko bat baino gehiago —eta beharbada asko— beste iritzi batekoa izatea eta aukera horiekin bat ez etortzea.

Nolanahi den, beti berezi behar dira maila honetako gauzak eta fedearen eta Elizaren muinari dagozkionak.

Lagun hurkoaren maitatzea

Eta bada beste arrisku bat ere, gaur batez ere oso kontuan edukitzekoa. Jainkoaganako amorioa zokoratzen da lagun projimoarena piztu eta azkartu behar delako aitzakiaz, honi garrantzi guztia eman nahiz, alegia. Baina zer ikusten dugu gero? Lagun projimo konkretoaren amorioa ere urtu egiten zaigula. Bai. Ametsetako «Gizona» ipintzen dizute xede bezala. Gizonaren ideia abstrakto bat.

Gizon abstrakto horren alde lan egitearekin lagun hurkoa maitatzeko agindua betetzen dugula iruditzen zaigu. Gizon abstrakto horri komenentziak, erraztasunak, aurrerapenak, askatasuna etab. eman dakion lan eginenez, guztia eginik dela pentsa dezakegu. Baina horretan engainu bat egon daiteke.

Kristauaren maitasuna beste zerbait da. Maitasun horrek badu alderdi eta joera bat guztiz konkretoa. Ene aldamenen den gizaki honekin, urliarekin eta sandiarekin du zer ikusi. Lainoetan edo urrunen den Gizon horrekin ametsetan egon naiteke, eta bitartean hezur haragizko gizona maitatzen ez dut ikasi. Zerbaitetik zioen San Paulok: *"Zuen maitasuna ez dadila itxurazkoa gerta"* (Rom 12,9).

Komunitateaz eta Gizarteaz norbere burua adiskidetzeko komeriak egiten dira. Hori erraza da. Zeren izaki kolektiboek ez baitidate problemarik sortzen. Baina gizaki konkretuak maitatzeko lanak izaten dira.

Giza eskubideak, askatasuna, demokrazia eta ideia guzti horiek ere ederki daude, baina ideia batzuk dira, abstraktoaren eremukoak. Eta gerta daitekeena da, ideiak absoluto gisa hartzea, eta bitartean gizon konkretuak ideia horien aldarean erreak eta suntsituak izatea. Ideia batzuen aitzakiaz gizon konkretuak berriro saldua izatea, alegia.

Diren hoberenak izanik ere, ideiak beti ere ideiak dira, eta gizon konkretuari traizio egiteko modu eta bide gerta daitezke bekatzeko mundu honetan.

Bai. Bekatzeko mundu batean bizi garela ez dugu sekula ahantzi behar. Eta hau edo hori oihukatuagatik, gero, praktikan, era batera nahiz bestera, esaten denaren beste muturrekoa gertatzen dela. Elizak arazo hauen alderdi konkretuak eta aurpegi erreala ez luke bistatik galdu behar. Gizaki konkretuak non dauka askatasun gehiago? Edozer gauza esatea, idaztea eta egitea libre den tokian? Ez dut uste. Aitzitik, benetazko askatasuna itotzeko bidea ere gerta daiteke hori.

Beraz, gizonaren alde lan egite honetan Elizak ez du behin ere ahantzi behar zein den berari dagokion maila, zein den berari dagokion zeregin berezia, eta bai halaber zein edo zer moduzkoa den gu bizi garen mundu kaxkar hau. Askotan, edo ia beti, politikan, bi gaitzen artean aukera egin beharra egoten da. Eta ideologia eta teoriei baino, kasu gehiago egin behar zaio gizon konkretuari. Egunoro ikusten dugun bezala, taldeek eta erakundeek gizona azpiratzen eta katigatzen badakite, beren banderatzat edozein slogan hartzen badute ere. Ideologietan ez da zer fidaturik. Ez behintzat gehiegi ⁴⁶.

(46) Azken Kontzilioak konstituzio ospetsu bat eman zuen —*Gaudium et Spes*—, dena oso-osorik mundu honetako arazoei eskeinia. Kristau fedetik zer-nolako ondorioak ateratzen diren Politika, Soziologia eta antzeko sailetan erakusten da hor. Konklusio teologikoak ote dira hauek? Ez dut uste. Behintzat ez zaie izen hori ematen. Aita Rahner-ek izen berezi bat asmatu du horientzat: "Imperativos concretos". Hots, kristau fedetik ateratzen diren esijentzi batzuk. Hala da, eta horietara abiaturik egon behar du politika kristau batek. Beraz, ispilu bat, ideal bat dira arau horiek. Baina gauza konkretuen alorrean gaude. Hemen Matematikek ez dute balio. Eta absolutoki eta matematikoki gauzak hartzen direnean, benetazko desastreak gerta daitezke, eta nahi denaren kontrakora eraman lezakete, gainera, printzipioek, horrela hartzen badira.

Jainkoagana hurbiltzeko behar den izpirituzko jarkera

Gainera, jendeak, askotan, honelako arazotan, Eliza sar dadin nahi izaten du, berari komeni zaionean eta bere alde aterako dela uste duenean, eta ez bestela. Bere iritziazen edo alderdiaren kontra epaia ematen baldin badu, berriz, ea horrelako gauzatan zertarako sartzen den esango du.

Bai. Bada munduaren hurbiltze bat Eliza eta erlijiora, behar bezalakoa ez dena.

San Joanen ebanjelioan Jesusen erantzun bat dator pixka bat elkorra eta, egia esateko, zakartxoa iruditzen zaiguna. Jesusek jendea ogiz ase zuenean, jende hori bila zebilkion, eta azkenean Kafarnaun-en Jesusekin topo egiten du.

Maisua, noiz etorri zara bonara?, galdetzen diote. Eta Jesusek erantzun: «Nere bila zabiltzate ez gauza ikusgarriak ikusi dituzutelako, bainan ogietarik jan eta ase zinetelako» (Jo 6,26).

Eta jarraitzen du oraino: Saia zaitexte, ez janari gal-korragatik, eta bai betiko bizitzean irauten duen janaria-gatik.

Zer esan nahi du guzti honek? Badela Elizara hurbiltze bat, jatorra ez dena. Puntuko eta presenteko, orai-bereko problemei irtenbide bilatzeagatik egiten den hurbiltzea, hori da, hain zuzen, jatorra ez dena. Eta gaur maiz ikusten dugu hori.

Problema horiei ere soluzioa bilatu behar zaie, noski. Baina hurbileko etekin tenporal bat erdiesteagatik Elizarengana jotzea, hori ez da jarkera zuzena.

Horrelako irabazirik bilatu gabe, Jainkoari zor dioguna betetzeagatik eta Harengan diren goi balioak erakarririk hurbiltzen garenean, orduan dugu behar bezalako planta edo jarkera, eta orduan bakarrik.

Elizak Jainkoaren salbazioa eskeintzen dio gizonari. Eta salbazio hori, salbazioa izango baldin bada, gizon osoarentzat izango da salbazioa. Baina hasieran behintzat, eta oinarri-oinarrian, halako soiltasun eta biluztasun bat eskatzen zaigu guri. Horrelako interes kaxkar eta mugatuaren atzetik ez ibiltzea, alegia.

Eta haxe da Elizaren zeregin apartekoa. Haxe da berak irakatsi behar duena: Jainkoa dela gizonaren salbazioa, gizonaren zorion iturria; bai geroko bizitzean, eta bai —neurri batean— hemen ere.

Elizaren mezu honek ez du den gutiena ere galdu bere gaurkotasunetik. Betierekoa den bezalaxe, gaurkoa ere bada.

Mezu honek sentidu bat ematen dio giza bizitzeari. Bizitzeko arrazoia, bizitzeko poza, bizitzeko behar den arraitasuna eta argia dakarkio. Alde honetatik gionaren fagore Elizak egiten duen lana, ezin utzizkoa da.

Jainkoaren isiltasuna

Gaur maiz entzuten dugu lelo hau: "Jainkoaren isiltasuna". Jainkoa mutu bihurtu balitz bezala, Haren hotsik edo zantzurik gugana helduko ez balitz bezala.

Baina Jainkoaren hizkera —munduaren eta gizonaren bidez entzun daitekeen eran eta goi-Agerkundean egiten zaigunaz aparte— ez da ixildu. Hobe genuke geure gorrieriari botako bagenio errua. Hargatik, eta guztiz egoki, lelo horri erantzunez hara zer dioen norbaitek: "*¿Silencio de Dios o sordera nuestra?*"⁴⁷. Izan ere, hori da gaurko gizonaren ajea. Kontsumo gizarte honek gezurrezko engainamenduz ez ase, baina bai liluratu, barreiatua eta azpian hartua daukala gizona. Gizon izateko gaitasuna bera ere kentzen diolarik. Geu gara, bada, sor eta gor bihurtu garenok. Eta hori ez da ondorio gabe.

Otoitz egiteko, erlijioiko egiak hausnartzeko, kontenplatzeko, halako giro bat behar da. Eta horretan, beharbada, motzagoak eta amutsagoak bihurtu gara. Aurreko gizaldietako gizonak baino amutsagoak. Beraz, dena ez da irabaztea izan.

Eta —esan dugun bezala— Jainkoagana hurbiltzeko, halako soiltasun bat ere behar da. «Zarena zarelako» esaten da maite-damu otoitzean. Horrek esan nahi du, noski, Jainkoagana joateko, Jainko berberak behar duela izan gure jomuga, eta ez, Haren aitzakiaz, beste zerbaitek; eta arrisku hau ikusten da gaur eguneko joera askotan.

Jesusek goi-maitasunean, karitatean jarri zuen erlijioaren gora-behera guztia. Baina karitatea zer da? Onginahi hutsezko amorioa. Ez, Jainkoaren orde, etekina bilatzen duena.

Eskriba batek galdetu zionean ea zein zen erlijioiko agindurik handiena, Jesusek aguro asko erantzun zuen:

Agindurik lehenena eta nagusiena hau da: Maitatuko duzu zeure Jainko Jauna zeure bibotz guztiaz eta zeure

(47) Ikus CARDEDAL, o. cit., 179 or.

arima guztiaz eta zeure gogo gutiaz. Hori da manamenduetan handiena eta lehena. Bigarrena bertsua da: Maitatuko duzu zeure burko laguna zeure burua bezala (Mt 22, 37-39).

Jesusek, bere erantzunean, galdetu ez zitzaion zerbait erantsi zuen: Jainkoarekiko maitasunaren ondoan, harekin batasun bat eginez, lagun-hurkoaganakoa behar dela; eta bi amorio horietan kokatu du erlijioaren ardatza.

Baina amorio bikoitz honek, karitatezko mailatakoa izan dadin, onginahi hutsezkoa izan behar du edo hartakoa izaten ahalegindu behar du. Eta hori lortzeko, gizonak norbere egoismotik irten beharra du.

Obusa ilargira bidean jartzeko, hiru zirta behar omen dira, eta lehenbizikoa izan ohi da beharrena, zeren lurra beragana tiratzen baitu. Hasierako ehun kilometro horiek dira iragaiten gaitzenak. Handik harat askoz ere errazago kurritzen dira gainerakoak; Lurraren tirapena gutitu edo erabat ezabatu denean, alegia.

Horra irudi egokia guri gertatzen zaiguna aditzera emateko. Geure buruaren inguruan bueltaka gabiltzan bitartean, erlijioak eskatzen duen maila hori ez dugu erdiesten.

Jainkoa gizonarentzat zorion-iturria eta salbazio-bidea da, noski, baina hori ondorio bezala dator, gainetiko zerbait bezala.

Gizonari planta edo jarkera bezala zera eskatzen zaio, bada: Jainkoa bila dezala, Harengan bere fidantzia jar dezala. Jainkoari berea eman diezaiola.

Behin baino gehiagotan salatu du Aita Sainduak horizontalismoa dela gaurko kristauen arriskurik handiena. Gizonaren aldeko lanetan aritzea, eta Jainkoarekiko betebeharrak ahaztutzea. Beharbada aurreko belaunaldian beste alderdia (bertikalismoa) pixka bat unilateralki landu izanaren erreakzioa ere izan daiteke. Ikusten denez, gizon mugatuari ez zaio hain erraz alderdi guztiak denbora berean elkarrekin hartzea eta kontutan edukitzea.

Elizaren zeregin handi batzuk gaur

Laburzki: Ekaitzaren zurrumiloan sarturik den Elizak baditu gaur zeregin batzuk aparteko modu batean zaindu behar dituenak.

Horietako bat, eta lehenbizikoa: Jainkoaren hitzari leial egotea. Horretarako Agnostizismoaren gaitza gaingitu beharra dauka. 1975eko Urte

Saindua iragarritz (1974ean, abenduaren 8an), Paulo VI.ak Exortu bat agertu zuen: *PATERNA CUM BENEVOLENTIA* ⁴⁸. Han lainoki salatzen du Elizaren barnean sarturik den aje hori, eta nola Elizaren beraren egitura eta fedearen muina aldatu edo urtu nahiz dabilen. Kristoren Elizan badira, noski, alda daitezkeen gauzak eta beharbada aldatzea komeniko direnak. Baina badira halaber beste batzuk ezin aldatuzkoak. Eta horien artean da Elizako Jerarkia eta beroni dagokion kargua, fedea zaintzeko kargua. Eta fede horrek baditu sineskai konkreto batzuk.

Eta gero Elizak behar du, bai, gizonaren alde lan egin, gizonaren ona bilatu, gizon konkretoaren benetazko ona, baina beti berari dagokion gisan eta mailan.

Kristauak, erresumetako hiritarrak diren aldetik, gauza asko egin dezakete. Elizak Eliza denez badu ordea berari dagokion saila eta hura landu eta gorde behar du bereziki eta ardurarik handienaz. Eta erlijio arazoak eta politikazkoak argi eta garbi berezi elkarrengandik.

Eta horra kristauok gaur gaingitu behar dugun beste tentazio itsaskor bat: Jainkoa alde batera utziaz, "eficaz" —emankor, alegia— izateko tentazioa.

Guri kristauoi baino lehenago, Jesusi gertatu zitzaion tentazio hau. Gizonek Jesus "eficaz" izatea nahi zuten. Aitak, ordea, gizonen eskuetarik atera zuen Jesus, gero berriz ere gizonoi bihurtzeko. Eta efikaziarik gorenaz aberastua bihurtu zigun, gainera ⁴⁹.

«Liberazio» hitza ere gaur modan dago. Kontua da hitza nola hartzen eta entenditzen den. Kristautasunak gizonaren libramendua bilatzen eta egiten duela, ez da dudarik. Baina Kristok ebanjelioan agertzen duen libertatearen kontzeptoa jasotzen ote dugu askotan? Ez dut uste. Libertatea Kristorentzat Jainkoari errendaturik egotean dago. Orduan da gizona libre, zeren orduan baitu ongia egiteko gaitasuna. Bekatu egiten duena, berriz, gatibu eta esklabo da (Jo 8, 31 ss.).

Norbere burua bekatutik askatzean dago, bada, kristau liberazioaren gora-behera eta sustraia.

Beraz, Jainkoa zerbitzatzeak egiten du gizona libre. Eta Hari zinez lotuak gauden neurrian libratuko gara gaur zabaldurik dauden hainbeste mitotarik.

(48) Ikus *Ecclesia*, (4-1-1975).

(49) CARDEAL, o. cit., 318 or.

«Alienazioa»: horra beste hitz bat modan dagoena, eta Elizaren eta erlijioaren kontra maiz erabiltzen dena.

Jakina, Jainkorik ez bada, ezer ere ez den ideia bati gure burua eta bizitzea lotzea engainu kaltegarri eta traba handia da, inondik ere. Baina Jainkoa bada, eta bizi-bizirik da, eta Jainko honek bere burubide eta asmoak agertu dizkigu. Orduan Harekin har-emanean egotea eta Hari gure burua lotzea, ez engainua, baina egiaren araura bizitzea da. Gure zentrua eta ardatza nun dagoen, et hantxe kokatzen baititugu geure xede eta jomuga.

Gugandik kanpoan den Norbaitekin zer-ikusia dugula erakustea alienazioa baldin bada, orduan, hori diotenentzat Elizaren mensajea alienatzaileria izango da.

Baina kontua hau da: gugandik kanpo den Hori eta gurekin nahasten ez den Hori, nolabait gure izakiaren zerbait ere bada. Eta gainera, Berak egiten gaitu gai nor garen eta zer garenaren aurkikundea egiteko. Bai bere burua aurkitzeko eta bai bere buruaren jabe izateko ere, Jainkoaren beharrean da gizona. Eta Jainkoagana joate horretan, eta bai norberegana joatean ere, Kristo dugu bidea. Hori iragarri behar du Elizak. Eliza ez da besterik Kristorekin topo egiteko lekua baizik. Hau da Elizaren izate-arrazoia. Munduan esistitzeko ez du beste arrazoirik ⁵⁰.

Eliza, bere ondasun guztiekin, urririk eman izan zaio gizonari, debaldetan, alegia. Orduan, gizartean errentagarri ez diren gauzen alde atera behar du hark aurpegia. Gaur libertatea absolutotzat hartzen da; baina errentagarri ez diren libertateentzat —itxuraz efikaziarik ez dutenentzat—, sekula baino libertate gutiago da gaur munduan. Eta hor bai izan behar duela Elizak libertatearen testigu! Izan ere, azken batean, urrutasunak, debaldetasunak egiten du gizonaren perfezioa. Lanaren, etekinaren, efikaziaren eta planifikazioaren zurrumiloak ito behar gaitueneko mementoan, Elizari dagokio errentagarri ez diren balioen alde gudukatzea. Su-fritzen daudenekin sufritzeko libertatea, kontenplatzeko libertatea, etab. Libertate hauen alde jokatu beharra dauka gaur Elizak ⁵¹.

Esperantzazko berri bat dakarkio gizonari Elizak. Gizonak, alde batetik, behar du etorkizunari buruzko berri edo promes bat; behar du heriotzeaz handiko aldean biziko delako segurantz. Baina, beste aldetik, etorkizun hori jakiteak berak azpian har ez dezan, behar du eternitatea barkazio eta grazia bezala hartu. Eta hori da, hain zuzen, Kristau Ager-

(50) CARDEDAL, o. cit., 336 or.

(51) CARDEDAL, o. cit., 332 or.

kundeak ekarri digun berria: Jainkoak maite gaituela, barkaziozko eta errekonziliazio gisazko eternitatea eman nahi digula⁵².

Eliza memento honetan halako krisi bat jasaiten ari dela, garbi dago. Eta agian nehorik ere ez daki zuzen, gaur, krisi honetarik nola edo zer moduz aterako den.

Baina gauza bat dakigu: Eliza harri gainean eraikia izan dela. Hor da Pedro eta Pedoren ondorengoa, Aita Saindua. Zerbaitegatik eman zion Kristok deitura hura: Harria, Kepha.

Aita Sainduaren kargua Elizan egoteari zor diogu behar liratekeen aldakuntzak egin ahal izatea eta halarik ere, iraultzak gaindituz, beti bat izaten jarraitzea.

Zahar-berritze honen sekeretua Elizak bakarrik du. Jainkoak emanik, noski.

Horrek ez du esan nahi bitartean oinaze-minak, urratuak eta are hondamendiak ere gerta ez daitezkeenik. Aitzinetik, bai Kristoren hitzek eta bai mendez-mendeko Elizaren Historiak ere, horren jakinean jartzen gaituzte. Zuhurki eta zentzuz jokatzeari, erne egotea, izpirituen berexgoa egiten jakitea, usna on izatea, behar-beharrezkoa zaigu beti, eta gaur areago.

Baina azkenean, nola ez dakigula, Eliza erraberriturik atera izan da larriune eta herstura guztietarik.

Oraiko honetarik ere hala izanen da. Zerbaiteitarako igorri izan dio Kristok Izpiritu Saindua. Eta ez Izpiritu Saindua bakarrik. Kristo berbera, Kristo pizberritua ere, Berak hitz eman bezala (Mt 28,20) etengabe Elizan ari da. Bere fededunen erdian dago.

Pizka bat sarbide gisa eta Elizaren auzia egungo eta hemengo kontestuan jartzeagatik gauza horiek gogoratu ondoren, ondoko kapituluetan Kristoren Elizak —lurgain honetan bizi denak, alegia—, Kristoren nahiz eta borondatez zer-nolako egitura duen azaltzen ahaleginduko gara. Hemen aipatuko diren gauzak ez dira, segurki, Elizan diren gauzarik preziatuenak. Maskorra dira gehienbat, eskola, nahi baldin baduzu, baina barneko pitxia zaintzeko beharrezkoak, halere. Horiek gogoratzea eta horiei kasu ematea on eta bidezkoa gerta daiteke gaur gure artean.

(52) CARDEDAL, o. cit., 315 or.

BIGARREN KAPITULUA

JAINKOAREN ERRESUMA

Ebanjelioetan —hiru Ebanjelio Sinoptikoetan, alegia— bada hitz jakin bat Berri On guztiaren muina eta funtsa bildua bezala ematen diguna: *erresuma, erreinua*. Dударik gabe, Jesusek berak erabilitako hitza da hau.

«Jainkoaren erresuma» edo «zeruetako erresuma»: era honetara azaltzen da maizenik. Larogeiren bat aldiz ageri da esakune hau ebanjelioetan, eta ia beti Jesusen beraren ahoan. Testamentu Berriko beste liburuetan oso bakan dator «Jainkoaren erresuma». "*Eliza*" hitza, berriz, ebanjelioetan oso gutti —San Mateoren bi pasartetan bakarrik—, eta Testamentu Berriko beste liburuetan oso ugari.

"Gizonaren Semea" edo "Gizasemea" deiturakin gertatu dena, gertatu da, guti asko, hemen ere. "Gizasemea" ebanjelioetan erruz dator, eta beti Jesusen ahoan; "Mesias" edo "Kristo" hitza behin ere ez. Testamentu Berriko beste liburuetan, berriz, "Kristo" hitza azaltzen da beti, eta "Gizasemea" ez¹.

Itxuren arabera, Jesusen hitz jatorra da hau: Jainkoaren erresuma. Bere predikuetan hori ari da gaztiazten: erresumaren etorrera, erresuma hurbil dela, etab. (Mt 4,17). Parabolak ere asmo horrekin esaten ditu: erresuma hori nolakoa den aditzera emateko asmoarekin (Mt 13,24.31.33.44.45.47).

(1) Ikus *Jesukristo* liburua, 185 orriald.

Ebanjelistek Jesusek zer predikatzen zuen hitz gutiz eta laburzki esan nahi dutenean, haxe esaten dute: erresumaren berri ona aldarrikatzen zuela (Mt 4,23). Gizonak behar du, gauza guztien gainetik, erresuma bilatu; gainerakoak gehigarri bezala emango zaizkio (Mt 6,33), etab.

"Erresuma" hitz honekin Jesusek zer esan nahi ote zuen? Iritziak

Eta zer esan nahi ote du Jesusek hitz honekin? Zer da Haren-tzat "erresuma"? Hitz famatu honen adierazpena neurtzerakoan hasten dira kontuak eta eztabaidak. Bai. Eztabaida zaratatsuak eta azkenik gabekoak. Gorren arteko eztabaidak gehienetan.

Katolikoentzat —hau izan da, behintzat, luzaroan askok sostengatu duten iritzia— Jesusek "erresuma" aipatzen zuenean, "Eliza" esan nahi zuen; Eliza ageria hain zuzen, lurgain honetan bizi den sozietate hau. Hori sortzea zen Jesusen asmoa, eta hori zuen gogoan erresuma hots egiten zuenean. Eta zinez, Mateoren pasarte famatu bat (Mt 16,18-19) du uste honek bere alde: pasarte horretan bada mienbroen arteko jokoa edo kidetazuna —hebreotar poesiaren paralelismoa—: lehenbiziko atalean "Eliza" esaten du, eta bigarrenean "zeruetako erresuma", bi esan horiek adierazpen berekoak balira bezala.

Razionalistak eta Protestante liberalak guztiz urrun egon dira interpretazio honetatik. Hauen aburuz Jesusi ez zitzaion sekulan burutik pasa Eliza bat sortzea. Ez zuen horrelako asmorik. Gainera, Ebanjelioa eta Eliza elkarren aurkakoak izango liriteke, jaun horien iritzian. Beraz, beste interpretazio batzuetara jo dute.

Eskatologistak deitzen direnak, esate baterako, honela diote, guti gora-behera: Jesusek erresuma predikatzen zuen, bai, baina hori esatean beste munduko erresuma bat zuen gogoan: uste zuen, alegia, mundu honen akabera aurki gertatuko zela eta orduan jarriko zuela berak bere erresuma. Ezaguna da Loisy-ren ateraldia:

Jesusek Jainkoaren erresuma gaztiazten zuen, eta zer da eta, etorri Eliza etorri zaigu...

Beste batzuentzat —Harnack-entzat, esate baterako— bihotz barneko errealtate hutsa adierazi nahi du Jesusek hitz honekin. Gizon batek Jainkoa bere Aita bezala hartzen duenean, orduan heldu da erresuma gizon horrengana. Ez du, beraz, erresuma hitzak deus ikustekorik sozietate batekin.

Eta horrela segitu dute posizio hauek, bata bestearen berri jakin nahi

ez duela. Eta maiz eztabaidetan gertatzen dena: posizioak gogortu egiten dira eta gauzak behar baino urrunegi eraman ere bai.

Eskatologistentzat Jesus buru-bero horietako bat izango zen. Munduak aurki bukatu behar zuela sinesturik zegoen. Eta hain zuzen orduan, dena kiskaltzen zenean, etorriko zen Bera bere erresuma dontsu hori jartzera. Baldensperger, Schweitzer eta beste asko izan dira uste honetakoak. Mundu honetarako eta mendeen erronka luzean bizi izateko Eliza bat sortzea, ez zitzaion Jesusi burutik pasa. Baina gauzak hala gertatu ziren, eta Berak uste ez zuena etorri zen...

Harnack-entzat, berriz, erresuma zera da: errealitate bat guztiz izpirituala, barrenkorra, kanpoaldeko estrukturarik, zeremoniarik, sakramenturik edo antolamendu suertetik ez duena eta behar ere ez duena.

Katoliko askorentzat —esan dugun bezala— erresuma Eliza da. Hobeki esateko, erresumak bi aldi ditu: lur honetako eta zeruko. Eta lur honetakoari Eliza deritzo. Elizaren bi adinok —mundo honetako eta beste— hartuko lituzke izen horrek, bada. Beraz, hemengo Eliza ere bai. Uste honen arabera erresuma Eliza da, eta sozietate agerikoa den aldetik, hain zuzen. Pixka bat lurreko erresumen antzera taxutua. Hori zen, izan ere, Testamentu Zaharreko liburuak —eta batez ere Danielenak— gaztiazten zutena. (Ikus Dan 2,44). Horregatik, Testamentu Berriko beste liburutik "erresuma" hitzaren ordez "eliza" dator; erresuma eta eliza, mamiz, gauza bera direlako, alegia².

Beharbada postura horiek denak zurruneziak izan dira eta denek dute egi puxka.

Erresuma hitza aberatsegia izan, joriegia, saihets eta alderdi askoduna, malgutasun handikoa eta zisku herstuegi eta zehatzegian sartzerik ez dagoena.

Zer da, bada, Jesusentzat erresuma? Nik esango nuke Jesussek hitz hau hautatu zuela Berak dakarzkigun ondasunen kopurua nolabait adierazteko. Ondasun horien gozamina, bete-betean, beste munduan gertatzen da, baina hemen ere ataurre bat edo hasikin bat ematen zaigu. Beraz, bai beste mundua, bai Eliza eta bai Elizan eta Elizaren bidez ematen diren barneko ondasunak ere sartzen dira erresumaren adierazpenen artean.

Jesusek mundura ekarritako ondasunen artean lehenbizikoa eta handiena Jesus berbera dugu. Bai. Erresuma Jesus berbera da. Eta zer da Jesus, beste mundua, zeru-herria honara ekarria baizik? Horra bada, hitz

(2) Hala, adibidez, H. DIECKMANN, *De Ecclesia. Tractatus De Regno Dei*.

honen ugaritasuna, eta adierazpen asko hartzeko duen egokitasunaren sustraia.

San Ireneok galdera hau egiten du³:

Jesusek bere etorrerarekin zer berririk ekarri ote digu?

Eta erantzuna:

Bere burua, bere pertsona. Hauxe da gauza berri bakarra. Eta Origenesek honako izen eder hau asmatu du Jesusentzat: "autobasileia"; Jesus bera da, haren pertsona da itxoiten genuen erresuma⁴.

Ederki baino ederkiago esana.

Jesusen jokabidea Eliza sortzean

Baina guri axola zaiguna —eta zeini buruz esaten baitira hemen esaten diren guztiak— hau da: ea Jesusek Eliza fundatu duen ala ez. Galdekizun larri honi Kondairaz eta iturriez ados dagoen errepuesta bat emateko, ordea, derrigorrezkoa da Jesus nola jokatu zen jakitea, eta gauzak nola gertatu ziren kontuan edukitzea.

Honetan, beste anitz gauzatan bezala, Jesusek oinarri batzuk ezarri zituen. Oinarri edo hazi horietarik etorriko dira gero ondoreak. Baina Bera pertsonalki judu erlijio eta legeari atxikia izan zen. Eta lehenbiziko kristauak —judu kristauak— orobat. Hauek Kristorengan sinesten zuten, baina judu erlijioa utzi gabe, haatik.

Guk badugu joera bat gauzek orai dauden bezala beti hasieratik hala egon behar izan dutela pentsatzera. Baina, kondaira lagun, ikasi ohi dugu zer-nolako bide luzea ibili behar izan den egungo egoitzara heltzeko.

J. Klausner israeldar kondairagileak dioen honako hau, egia da, noski: *Jesus, judua zen, eta judu izaten iraun zuen azken arnasa arte*. Ongi esana. Baina judu hau ez da besteak bezalakoa. Zeruko Aitarean Semea deitzen da Bera. Israelgo legea gordetzen du, bai. Lege hori ez kentzera, baina gordetzera eta betetzera datorrela esango du. Legea bete, betakundera eraman (Mt 5,17): horra mami handiko hitza. Mendiko hitzaldian ikusten da nola Jesusek betetasunera eraman nahi duen Israelgo legea.

Ni legea betetzera etorria naiz... Horra Nik esan... "Ni" hau, Jesusen Pertsona bera, alegia, da Ebanjelioaren muina, mamia. Jesus honi elkar-

(3) *Adversus Haereses* IV,56,1.

(4) Sup. Mt 18,23; PG 13,1197.

turik gauden neurrian hel gindezke legearen barnetasun eta betetasun horretara.

Jesus ez da izan, Qumran-go Esenioak bezala, separatista bat, Israelgo erlijio ofizialetik aldendurik ibili den bat. Eskriba eta Fariseoen aurka mintzo denean ere, hara zer dioen:

Idazlari eta Fariseoak eseri dira Moiseren maisu-aulkian. Zuek, berriz, egin eta gorde horiek esandako guztia, baina ez jarraiki horien egiteei (Mt 23,2-3).

Jesusek Tenploa maite du, erromerian doa Jerusalemenera. Hamar legendunak sendatu zituenean, apaizengana joateko agindu zien, etab.

Beste aldetik, ordea, erlijioari buruzko zenbait gauzatan bere kabuz ari da. Garai hartako irakasle eta erlijio agintarien interpretazioak ez ditu onartzen, letrari lotuegiak zeudelako eta Legearen arima eta izpiritua baztertu egiten zutelako. Garbitasun-erregelez kontu guti egiten du, bekatariekin ibiltzera ez du herabe, dibortzioko baimena kentzen du, Tenploaren hondamendia gaztiazten du. Badaki ardo berria ez dela zaragi zaharretan gorde behar, eta soineko zaharrari ez zaiola adabaki berri bat jartzen. Ardo berriari zaragiak ere halakoxeak dagozkio, berriak! (Mk 2,21-22).

Eta gauza guztien gainetik Berarengana deitzen gaitu Jesusek:

Atozte Nigana nekaturik eta penaturik zaudetenok, Nik arinduko zaituztet (Mt 11,28).

Ez zituen, bada, Jesusek Israelgo erlijioarekin lokarriak hautsi. Eta Jesusen lehenbiziko jarraitzaileak denbora berean judu erlijioak eta kristauak izan ziren. Baina hau ere esan behar da: Jesusek hazi bat, izpiritu berri bat ekarri zuen lurrera. Eta horren indarrez eta eraginez, eta gertaerak bide emanik, gertatuko dira geroko handitze eta hazitzeak. Hazi bat erein du, gero haziko dena.

Unibersalismoaren auzia

Xuxentasun eta mugaketa hauek egin ondoan, jar gaitezke orai lanean. Erresuma dela eta ez dela bildu diren korapilook askatzera, alegia.

Eta lehenik, hor da Unibersalismoaren korapiloa. Hamaika sesio eta eztabaida izan dira kontu honi buruz. Elizak gaur-eguneko kontzientzia bizi-zolia du puntu honetan: badaki alegia, bera orokorra dela, gizaki guztiak barnean hartzeko egina dela. Baina Jesusek ba ote zuen asmo hori, ideia edo kezka hori buruan? Ebanjelioan hara zer irakurtzen dugun: Jesusek honako hitz hauek esan zizkiela Apostoluei:

Ez joan jentiletara eta ez sar samaritarren hirietan. Israelgo etxetik galdu diren ardietara joan xoilki (Mt 10, 5-6).

Eta kanaandar emakumeari:

Ez naiz igorria izan Israelen etxeko ardi galduetara baizen (Mt 15,24).

Hortik atera nahi da Jesusek ez zuela judu herritik kanporako asmorik.

Egia da Ebanjelioetan badirela beste erasia batzuk, Jesusen ahoan ezarriak eta orokortasuna adierazten dutenak; hala-nola Mt 28,18-19; 26,13;8,11. Erasia hauen eta beste haien artean konponketa egiterik ez dagoela iruditzen zaie, eta orduan hara zer egiten duten: lehenbizikoak jatorizat hartu eta besteak arbuiaitu: hots, bigarren gizaldiko kristauek asma-tuak direla esan.

Exegeta katolikoek, egia esan, ez dute sekula buru-hauste handirik izan erasia guzti horiek elkarren artean lotzeko. Jesusek pertsonalki bere ageriko bizitzean ez zuen Israeldik kanpora irteteko asmorik, eta Aposto-luak ere, lehenbiziko epe hartan, israeldarren artera bialdu zituen. Baina piztuera ondoan munduaren neurriko mixioa eta mandatua eman zien.

Ez da hau esplikazio txarra. Baina oso-osokoa eta erabatekoa ere ez, beharbada. Izan ere, APOSTOLUEN EGINAK eskuetan hartu, eta zer ikusten dugu? San Pedro ez-bai eta zalantzan ibili zela, eta zeruko abisu baten beharra izan zuela lehenbiziko jentila Elizan hartzeko; eta hori egin zuelako, bere burua zuritu beharra izan zuen beste kristauen artean (Ikus Act 10-11). Apostoluetan ere ez da kezka handiegirik nabari Jesusen berri ona munduko azken bazterretaraino zabaltzeko. San Pauloren lana izango da hau bereziki. Eta honek ere ez lehenbizitik, baina pixkaka eta gertaeren eraginez aurkituko du bere bokazioa.

Judu-kristauek, lehenbiziko kristauek, Judaismoari atxikiak segitzen zu-ten, eta ez ziren sekula horretarik irten⁵.

Gauza guzti hauek zer esan nahi ote dute? Unibersalismoa darioten hitzak, nahiz eta Ebanjelioan egon, ez direla Jesus beraren hitz jatorrak? Hori ere ez.

Jesusek hitz horiek esan zitzakeen, baina hitz horiek barrenean duten muina kristauek ez zuten behingoan harrapatu. Gero, berriz, gertaeren bultzadaz eta aitzin-gibelen eraginez etorri ziren beroiek duten muin guztia jasotzera.

(5) Ikus honen aitzineko liburua, *Jesukristo*, 347 orriald.

Horrelako gauzak Elizaren kondairan maiz gertatu dira. Adibidez, azkeneko Kontzilio honetan Elizak erlijio askatasuna irakatsi du. Urte batzuk lehenago ez zuen inork usteko, Eliza, bere oinarritzko printzipioei saldukeria egin gabe, horretaraino hel zitekeenik. Baina hala gertatu da. Bere printzipioetatik atera izan du ondore hori. Orduan —galde lezake zenbaitek—, nola orai artio ez du hori ikusi? Baina hau beste kontu bat da. Ingurumariko giroak lagundu dio, noski, aurkitu-berri hori egin dezan, baina bere dotrinaren kutxatik, bere iturburu jatorretik, eta ez beste nunitatik atera du irakaspen hori.

Elizaren orokortasunaz beste hainbeste gertatu zen, segur aski. Jesusek esanagatik, Elizak ez zuen egia horren kontzientzia bizi eta zolia izan, harik eta gertaerek eraginik, orokor bihurtu zen arte. Ez dugu ahaztu behar Probidentzia batek gidatzen duela Eliza, eta Probidentzia hori gertaerez baliatzen dela (inguruko eta kanpoko gertaerez ere bai). Eta horrietarik bide harturik heltzen da Eliza bere gordailuetan daukana hobekiago konprenitzera ⁶.

Eta bada hemen beste zerbait, notatzekoa dena: Girstinotasunaren lehenbiziko aroan izan ziren, bai, eztabaidak eta iritzi desberdinak San Pauloren eta zenbait judukristauren artean. Baina kristau fedea gizon guztientzat zela ukatzen ote zuten hauek? Ez dut uste. Moiseren legeak indarrean segitzen ote zuen ala ez, hori zen sesio haien puntu larria. Judu kristau haien iritzian, federa konbertitzen zirenak Moiseren legea hartzera ere beharturik zeuden. San Paulok ezetz uste zuen. Ez zen, bada, Unibersalismoa ukitzen, artez eta zuzenean behintzat. Kristautzearekin batean judu lege osoa ere hartu behar ote zen? bai ala ez? Hori zen orduko istilua. Hori zen Kristok bere garaian hitz argiz eta garbiz erabaki ez zuen puntua, eta Elizari erabakitzeko utzi ziona. Baina Unibersalismoa, bai batzuek eta bai besteek —beren erara, hori bai— admititzen zuten.

Eskatologismoaren auzia

Eta honenbestekin hel diezaigun bigarren korapiloari: Eskatologismoaren auziari. Jesusek beste munduko erresumaren bat nahi zuela eta ez lur honetako Elizarik: hori diote eskatologistek. Honetan oker egon zen, zeren erresuma horren orde, Eliza etorri baitzen...

Jesusen erresumak baduela bere alderdi eskatologikoa, ez da dudarik. Eta alderdi hori argi osotan jartzea inoiz baino beharrago da gaur. Eliza

(6) IKUS CONGAR, *Ensayos sobre el misterio de la Iglesia*, 111 orriald.

sekularizatu eta mundutar bihurtzeko tentazioa bazterretan zabaltzen ari den garai honetan, alegia.

San Paulok ere, erresuma dioenean, beste munduko ondasunak ditu gogoan (1 Cor 15,50; 1 Thes 2,12). Zeru herriko ondasunak, geroakoak. Seniparte bat, ondare bat agindu zaigu. Fedetik heldu den justizia, zer da San Paulorentzat? Ondasun hauen jabe izatera heltzeko bidea. Baina hau ere esan behar da: zeruko ondasun horien partaide egiten dela fededuna, are lur honetan ere. Ez osoki, ez bete-betean, baina halako hasiera bat, ataurre bat ematen zaigu hemen bizi garen artean⁷.

Eskatologistek, bada, uste oker bat egozten diote Jesusi. Jaun horien iritzian, Jesusek uste zuen munduaren akabera txintxilika zegoela, aurki gertatuko zela, suz eta garrez dena kiskalduko eta desegingo zela; eta orduan, hemengo mundu hau bukatutakoan, etorriko zela Bera, hodeien gainean eseria, bere erresuma jartzera: hau izango zen Jesusen ustea edo pentsakera. Beraz, Jesusek hots egiten zuen erresuma ez da mundu honetako. Mundu hau bukatuz gerozkoa da, mundu berri batetako. Horregatik, munduaren azken hori noiz etorriko zain zeuden lehen kristauak. Eskola honetakoak dira, beste askoren artean, Baldensperger, Loisy, eta bai Schweitzer ere.

Milenarismoa deitzen zaio judu kristauen artetik sortutako herejia bati. Hauek ere beren erara, baina horrelako zerbait sinesten zuten: mundu hau bukatu eta, gauzak berriztatu ondoren, etorriko zela Jesus, eta lur honen beronen gainean mila urteko erresuma jarriko zuela.

Lehenbiziko kristauek azkena hurbil zela uste zuten. Hala dirudi behintzat. Uste horren aztarnarik franko bada Testamentu Berrian. Adibidez, San Paulok Tesalonikako kristauei egindako lehen karta. Gainera, San Paulok maiz aipatzen du Kristoren agertaldia, laster gertatzekoa balitz bezala (2 Tim 4,8). Agertaldi hori gertatuko den egunean bera oraindik bizirik eta mundu honetan egongo dela uste du (1 Thes 4,17)⁸.

Lehenbiziko kristauen harako otoitz hark ere horrelako zerbait adierazi nahi duela ematen du: «Maran Atha»=Zatoz, Jauna! (1 Cor 16,22)⁹.

Eskatologisten iritzian Jesus berbera izandu zen uste oker hori izan zuena, eta Harengandik pasatu zen lehen gizaldiko kristauetara.

(7) Ikus CERFAUX, *La Iglesia en San Pablo*, 2.ª ed., 80-81 or.

(8) Ikus, gainera, Rom 13,11; 1 Pet 4,5ss; 2 Pt 3,3; Hebr 10,25; Jac 5,8; Jo 21,22; Ap 22,20.

(9) Ikus X. LÉON-DUFOUR, *Vocabulario de Teología Bíblica*, art. «Día del Señor», 201.

Zer esan? Goazen poliki eta zatika. Auzi korapilatsua da hau. Gauzak nahastuko ez badira, puntu bat baino gehiago ukitu eta argitu beharra dago hemen.

Eta lehenik, honako hau eduki behar da kontuan: Bibliaren hizkeran azken egunak etorriak dira iadanik. Mesias heldu denez gero, azken egunak ere heldu dira. Hobekiago esateko, heldu dira eta ez dira. Testamentu Zaharreko gizonen iritzian, azken egunak Mesiaren etortzearekin hasten dira. Haiek beste berezkunderik ez dute egiten, eta ezin egin zezaketen, gainera. Baina Jesus etorri eta gero, azken denbora horien barnean bi aro berezi behar zirela ohartu ziren. Jesusekin azken egunak hasi dira, bai. Erresumak ere izan du bere hasiera, baina bere fruitu beteak ematera ez da oraino heldu. Azken egunei hasiera eman zaie xoilki.

Salataria eta esanahi handikoa da Aszensioko egunean aingeruak ikasleei esaten diena:

Zerura igotzen ikusi duzuen Jesus hori, era horretaraxe etorriko da egunen batean (Act 1,11).

Bien bitarrean, horra hor Elizaren aroa. Motxa, laburra, luzea? Ez jakin. Lehenbiziko kristauak uste zezaketen, bai, txintxilika zela gertaera hori, aurki gertatuko zela; baina Jesusek argi eta garbi aitortu zuen inork ere ez zekiela etorrera horren eguna eta ordua: ez aingeruek eta ez Se-meak ere: Aitak bakar-bakarrik (Mk 13,32; Mt 24,36).

Hortik aurrerako usteak eta kontuak, geron iritzi-miritziak izango dira, baina ez Jesusenak. Eta hitz garbiz ez bada ere, etorrera hori luzatuko dela, ez ote du Jesusek parabola batzuetan erdi adierazi? Hala dirudi. Esate baterako, birjina kaskarinen eta burutsuen parabola hartan:

Eta nola berantzen baitzuten ezkonberriek ethortze-ra, logaletu ziren oro, eta loak hartu (Mt 25,5; Haraner-en itzulpena).

Hori bera ematen da aditzera gari eta oloaren parabolan, sarearenean eta abar (Mt 13,24.47)¹⁰.

Jainkoaren erresuma Jesusen etorrerarekin etorri baldin bada, eta lanean ari bada, orduan ez dago parusiaren beharrik, esan lezake irakurleak. Haatik... Jesusen pentsakeran gauza bat da erresumaren hasiera eta hazitzea, eta beste bat erresuma horren adin betea. Erresuma etorritik dago eta lanean ari da mundu honetan, baina orai aldiko epean ez du bere heldutasuna edo betetasuna erdiesten. Betetasun hori geroko epean edo aldian hartuko du. Horregatik esaten da Aitagurean: Betor zure erresuma! Erre-

(10) Ikus LÉON-DUFOUR, *Vocabulario de Teología Bíblica*, art. Tiempo.

suma hori, pasarte askotan, azken denboretakoa dela (edo zeruan, eta ez hemen, emango zaiguna dela) ez da dudarik.

Hiru pasarte famatu aipatzen dituzte batez ere Eskatologistek beren usteen alde: Mt 10,23; 24,34; Mk 9,1. Pasarte horietan garbi esaten da orduko gizaldia igaro baino lehen gertatuko dela parusia, Jainko Semearen etorrera. Jesusek uste zuen bada, munduaren bukaera gizaldi hartan bertan gertatuko zela. Eta horretan oker egon zen. Hala diote Eskatologistek.

Baina ez ote du Jesusek berak esan erresumaren etorrera ez dela nabarmena?

*Ezta ethorriren Iainkoaren erresuma errexki ohartuko
zaion moldean (itzultzen du Haraneder-ek Lk 17,20).*

Eta ez ote du Jesusek berak esan inork ere ez dakiela parusiaren eguna, ez aingeruek, ez Semeak, Aitak bakar-bakarrik? (Mt 24,36). Gainera, «Gizasemearen etorrera» esaldi horrek badu adierazpen bat baino gehiago. "Iahveh-ren etorrera", "Iahveh-ren eguna» eta abar maiz erabiltzen dira Biblian, Jainkoak egingo duen agerpen sonatu bat adierazteko, nahiz dela zigorren bat, nahiz bere asmo edo burubideen betetzea. Pasarte horietan horrelako zerbait esan nahi duela dirudi. Hain zuzen, gizaldi hartan gertatu zen Jerusalemgo hondamendia, eta baita Elizaren zabaltzea ere.

Bai. Apostoluen gizaldian erabaki zen kristautasunaren geroa. Ebanjelioan egundoko garrantzia ematen zaio gizaldi hari. Jainkozko haziaren etorkizuna eta gora-behera guztia orduantxe garbitu eta epaitu zela esan daiteke. Gertaera haundi hauek gizaldi hartan burutu ziren. Jesusek ez ote du hori esan nahi pasarte horietan? ¹¹.

Pasarte horietako batzuek Jerusalemgo hondamendiaz dutela zer-ikusi, ez da dudarik. *Orduan Judean direnek ibes egin dezatela mendietara* (Mt 24,16). Eusebio Zesareakoak hara zer kontatzen digun: kristauak, Jesusen hitzaz oroiturik, Transjordaniara egin zutela ihes, Pella deritzon tokira, eta hala hondamenditik salbatu zirela.

Gauza polita da hemen gertatzen dena. Eskritura Sainduko exegesia egiterakoan beti "géneros literarios" eta horrelako interpretazio metaforikoetara jotzen dutenek, hemen ez: pasarte hauek dauden-daudenean eta literalki hartu behar direla esango dizute. "Giza-Semearen etorrera": beraz Jesusek uste zuen Bera pertsonalki hodeien gainean etorriko zela erresuma dontsu bat jartzera... Baina hori era horretara aditu behar ote da nahi-eta-nahi-ez? Ez noski. Testamentu Zaharrean maiz dator esakune hau:

(11) GRANDMAISON, *Jesucristo*, Barcelona 1941, 2.ª ed., 450 or. Ikus LÉON-DUFOUR, *Vocabulario de Teología Bíblica*, art. Día del Señor.

Iahveh-ren etorrera, Iahveh-ren eguna, Epai-eguna, eta esakune horien bidez zera esan nahi da: Jainkoak egingo duen kastigu bat hondamen bat edo bestelako agerpen bat (Ikus Is 13).

Pasarte hauetan ere 70. urtean gertatu zen Jerusalemgo hondamendiaz ari da. Eta bai Elizak garai hartan bertan egingo duen zabaltze harrigarriaz ere.

Gainerakoan, Jesusen erresuma beste mundukoa dela, hori Jesusek berak esana da (Jo 18,36). Eta halaxe esan zioten judu kristauak Domizianori (Eusebio Zesareakoak Hegesipogandik dakarrenez)¹².

"Erresuma" hitz gozo honek duen barnetasun guztia biltzea eta adieraztea ez da gauza erraza. Jainkoaren erresuma, beste munduko gauza da, noski: hango ondasunak eta errealitateak. Baina Jesus bera ere ez ote da beste mundukoa? Zer da Jesus? Jainkoaren Semea, haragi —hau da, gizon— egina. Beraz, Jesusek goi mundu hori eta hango ondasunen zati bat edo hasiera bat honara ekarri izan du. Hori horrela baldin bada, erresuma hau, bai hangoa eta bai hemengoa ere badela esan behar da. Jesusen hitzak dira hauek:

Ez beldurrik izan, ene artaldetxo horrek, zeren atsegin izan baitzaio zuen Aitari erresuma zuei ematea (Lk 12,32).

Hona hemen erresuma, beste munduko ondasun horiekin, hemengo gizon talde bati emana. Eta harako beste pasarte famatu hura: Pedrori esaten dio Jesusek:

Hona Nik esan: Harria zara zu, eta harri horretxan gainean jasoko dut neure Eliza, eta ifernuko ateen ez dute menderatzerik izango. Zuri emango dizkitzut zeru erresumako giltzak (Mt 16,18-19).

Erresumako giltzak Pedroren eskuetan jartzen ditu. Horrek esan nahi du, noski, erresuma hau mundu honetan bizi den artean, jerarkia bat gabe ezin dagokeela¹³.

Ebanjelio sinoptikoez aho batez esaten digute erresuma zela Jesusen predikuen gaia. Erresuma: Mesia-kutsu eta ozendura dario hitz honi. Jainkoak erresuma bat jarri behar zuen munduan Mesiaren egunetan. Zeruko erresuma, Jainkoaren erresuma (Ikus Dan 2,44). Jesus erresumaz mintzo da. Parabolak erresuma hau zer-nolakoa izango den argitzeko esanak dira (Ikus Mt 13). Joan Bataiatzaileak ere erresuma hots egiten du, baina bere

(12) Ikus aurreko liburua, *Jesukristo*, 347 or.

(13) JOURNET, *L'Eglise du Verbe Incarné*, vol. II, 57 or.; ikus baita ere id. ibid., 84 or.

ondotik beste Norbait datorrela esanez (Mt 3,2.11). Jesusek ez du bere ondotik beste inor aipatzen.

Labur: Erresuma eta Eliza gauza bat eta berbera ote dira? Hori ere ez, dirudienez. Bi hitz horiek ez dira erabat sinonimoak¹⁴. Katolikoek izan dugu, bai, halako joera bat hitz honen esanahia herstutzera, meharregi hartzera, mundu honetako Eliza bere egitura sozial honekin bakarrik adieraziko balu bezala. Baina hitz hau bere zabaltasunean, joritasunean uztea hobe. Arima-barneko ondasunak, zeru herriko aroa, mundu honetako erbeste aldian bizi den Eliza: dena sartzen da hitz jori honen pleguetan. Gure erlijioaren ondasun guztiak daude bertan kiribilduak bezala. Erresuma hitzaren adierazpena oso da jori-aberatsa. Ez dezagun pobre bihur. Bego iturrietan daukan zabaltasunaz.

Eta zinez, Eliza hemen bada eta ez da, badauka eta ez dauka. Goi ondasunak eduki badauzka, baina lainopean eta fedearen estalkiaz, zerura buruz abiatua dago, itxaroaldi minean bizi da.

Ebanjelioetako pasarteak arakatzean, hara zer ikusten den: Batzuetan esaten zaigu erresuma hurbil dela, etortzekoa dela; beste batzuetan, berriz, etorria dela ere bai (Mt 12,28). Mintzatze molde honek ez gaitu gehiegi harritu behar. Erresuma, nahi baldin baduzu, Kristo bera da, baina Kristo bere itxura umil eta apalean azaldu zen. Gero, piztuerakoan, hartu du loriaz beterikako egoitza. Eta oraino azken etorreran etorriko da bere agente eta dirdai osoaz (Act 1,11). Etorrera honen esperoan zeuden lehenbiziko kristauak.

Eliza, erresuma da, bai. Alde batetik egina, eta bestetik beti egiteko dagoena. Orai mundu honetan, egoitza umilean, erbeste aldian dagoena. Geroko aro zoriontsuaren begira dagoena, alegia. Kontzilioak axola handia eman dio Elizaren alderdi eskatologiko honi¹⁵.

Kristoren irudi-antzera dago taxutua Eliza ere. Kristok bezala, Elizak ere zeru herrian du jatorria, eta han du —baita ere— bere xede, asmo eta jo-muga. Baina bitartean lur honetan bizi da. Hemen haragitua baina hara abiatua.

Finetan, eta eskatologismoaren kontu hau bukatzeko, oharpen bat. Eskatologisten jokaera arrazoizkoa ez dela frogatzeko, beste gabe, indarrik aski duen oharpena. Ebanjelioetako hiruzpalau pasarte hartzen dizkitzute jaun horiek, eta horiek beren erara interpretatuz, horietara lotzen dira;

(14) WIKENHAUSER (ALFRED), *Los Hechos de los Apóstoles*; Barcelona 1967. In Act 1,3; 42 orrialdean.

(15) Ikus "*Lumen Gentium*", 7. kapitulua.

Ebanjelio osoak gezurtatzen duen interpretazio modu hori atxiki nahiz. Eta hori ez da zilegi eta ez zuzen, bistan da. Izan ere, Jesussek Ebanjelioan ematen duen dotrina nork ez dakus hemen, gure mundu honetan bizi den gizonari —eta ez beste mundu berri bateko gizonari— zuzendua dela? Bai. Noiz-nahiko eta nunahiko gizon hori du kontuan Kristoren dotrinak. Ez honen ondoko mundu berriren batean sortuko litzatekeen gizaki mota arraro bat.

San Joanen ebanjelioa eta erresuma

"Zeruetako erresuma", "Jainkoaren erresuma", ebanjelio sinoptikoetan erruz ageri den esaldi hau, laugarren ebanjelioan bi aldiz bakarrik aipatzen da (Jo 3,3.5). Esaldi horren orde, San Joanek beste hau du gogoko: Bizitzea eterna, Betiko bizitzea. Zergatik hori?

Dirudienez, halako barnatze bat eta, beraz, azentuen aldatze bat gertatu zen aurki kristauen artean, eta gertaera honen testigantza ederra gelditu zaigu laugarren ebanjelioan (eta bai San Pauloren epistoletan ere). Kristauak laster konturatzen dira salbazioko ondasunak emanak izan zaizkiela, horien jabe eta partaide direla iadanik, eta fededunaren baitan ondasun horiek bizi-bizirik daudela. Orduan barnetasun horretan jartzen dute beren arreta guztia eta ez hainbeste etortzeko dagoen erresuman. Eta batez ere, Jainkoazko bizitze horren Emaleagan —Jesus baitan, alegia— ipintzen dute atentziorik gehiena ¹⁶.

"Erresuma" barnetasun huts-soila?

Hori diotenei erantzuten ez dugu hemen luze jardun beharrik, zeren liburu hau, den guztia, horren erantzuna izanen baita.

Harnack eta beste jaun batzuen iritzian, Jesussek "zeruko erresuma" esatean, barneko errealtate izpiritualak esan nahi zituen, eta deus ez gehiago. Horiek ere hitz horren esanahian sartzen direla guk ez dugu ukatzen. Jesusen lan guztia hortarakoxe izan da: ondasun horiek guri partitzeko. Baina, hain zuzen, ondasun izpiritual horien zerbitzurako zerbait ageriko eta kanpoaldeko ere behar zen: Eliza bat, alegia, sozietate bat, bere Jerarkiaz, sakramentu baten eta erresuma baten itxuraz.

Jesusek berak ez ote du erresuma hori sare batekin konparatu? Arrain onak eta txarrak barnean dituen sarearekin? Edo belar ona eta txarra nahasian dituen alorrarekin? Edo artegi batekin? Eta artaldearekin? Kon-

(16) Ikus VAN DEN BUSSCHE, *El Evangelio según San Juan*, 200 or.

parazio horiek nekez ulertzen dira, erresuma hori erabat eta huts-hutsik izpirituala eta barnekoia baldin bada, eta kanpoaldeko zerik, estrukturarik ez badauka. Onak xoil-xoilik egon beharko lukete erresuman, gauzak era horretara aditu behar badira.

Eta hor dago bataioa, erresuman sartzeko hartu behar den sakramentua (Jo 3,5).

Eta hor dago Eliza eta erresuma elkarren ondoan jartzen duen pasarte famatua (Mt 16,18). "Eliza" hitzak, ordea, sozietate edo gizarte bat adierazten duela, hori denek aitortzen dute. Berez ere "multzoa", "jende era-karria eta bildua" esan nahi baitu hitz honek.

HIRUGARREN KAPITULUA

HAMABI APOSTOLUAK

Arantzazuko eliz aurrean Jurgi Oteitzak Apostoluen irudiak harlanduz eginak dituela, ez da ez dakienik. Baina hamalau dira irudi horiek, ez hamabi. Eta hortik zer-esana eta marmarra sortzen zen.

Zergatik jarri zituen hamalau galdetzean, honela erantzuten omen zuen:
—*Zeren gehiago jartzeko ez baitzen tokirik...*

Eta zinez egiazko erantzuna ematen zuela uste dut. Lekuak eskatzen zituenak jarri zituen. Ez gehiago eta ez gutiago...

Axola handiko puntua Elizan

Elizari buruzko auzian axolarik handieneko puntua da hau, Apostolue-na, alegia. Elizak horietan dakus bere ardatza eta oinarria. Kolejialtasuna-ren dotrinak ere Apostoluen elkargoan du bere sustraia. Gauza jakina da zer-nolako garrantzia eman dion azkeneko Kontzilioak puntu honi. Jesu-sek hamabi Apostoluak sortzean, laguntalde bat edo elkargo bat sortu zuen, kolejio bat, alegia. Elkargo bat osatzen dutelarik, denek elkarrekin eta baltsan harturik dute eskubide eta botere Eliza osoaren gain. Apezpikuen kolejialtasunak, gero esango dugun bezala, hemen du bere zimendua eta oinarria.

Halarik ere, hitzen kontuari bagagozkio behintzat, kristautasunaren ha-sieran ez daude gauzak lehen kolpean usteko litzatekeen bezain argi. He-

men ere, beste gauza askotan bezala, bizitzea joan da aurretik; eta gogoeta geroago etorri da.

II. mendean Gnostizismoaren erasoak jasan behar izan zituenean, bera zer zen pentsatzen eta bere estrukturak sendotzen hasi zen Eliza. Iraunkor eta balioa den oro Apostoluetarik heldu zaiolako kontzientzia, orduan erroztatzen da¹. Ordura arte laxotasun gehiago nabari da. Testamentu Berrian bertan "apostolu" hitzari ematen zaion enplegua, zabalera eta abar ez da berdina autore batetik bestera.

Baina horrek ez du, den gutiena ere, auzi honen muina nahasten edo koloka arazten. «Apostolu» hitzaren erabilkera xoilki ukitzen du. Gainerakoan, Jesusek hamabi dizipulu hautatu zituela eta horiekin Elkarte berezi bat jarri zuela, hori argi eta garbi aitortzen digute ebanjelioek.

Izen kontuak

Elkarte honi eta Elkartea osatzen zuten ikasleei izen berezirik jarri ote zien Jesusek? Zein da Elkarte honen izen zaharra? Hemen hasten dira sesioak.

Eta dagoeneko, Testamentu Berriko iturrietan, nahasian, bi izen hau azaltzen dira: 1) «Hamabiak» ("Hamabietako bat..."), eta 2) «Apostoluak», «Apostolua». Bi izen horietatik zein da zaharrena, lehenbizikoa?

Eta biak erabat sinonimoak ote dira, gero? Esanahi berberekoak ote ziren aurreneko gizaldi hartan? Ezetz dirudi. *Hamabiak*, Jesusek hautatutako hamabi dizipuluok ziren bakarrik. *Apostolu* izena, berriz, bai horiei eta bai beste batzuei ere eman izan zitzaizen hasiberri hartan. Geroago, berriz, izen hau horietan hertsitzera izango da joera.

Eta «apostolu» izena Kristo berak jarria ote da? San Lukasek hala dio argi eta garbi (Lk 6,13). Hori gora behera, gaur batzuek uste dute mintzatze molde bat dela hau; esan hori, alegia, ez dela hertsiki hartu behar. Beraz, izen hau geroago erantsia izango litzateke². Beste batzuk, berriz, San Lukasen esanari lotzen zaizkio³.

«Apostolu» hitza, hitz grekoa da, noski. Eta Jesus ez zen grekoz mintzatzen, arameoz baizik; eta hitza erabiltzekotan, arameozko ordaina erabiliko

(1) CONGAR, "L'Eglise Une, Sainte, Catholique et Apostolique"; *Mysterium Salutis*, 15, Les Éditions du cerf, 185 orrialdean.

(2) CONGAR, "L'Eglise Une, Sainte...", 182 or.

(3) TURRADO (LORENZO), "La Institución del Colegio Apostólico", *Comentarios a la Constitución sobre la Iglesia*, B.A.C., 363 or.

zuen. Orai bada, badakigu Jesusen garaiko Judaismoan bazirela «selihin» deitzen zirenak, hots, mandataria, ordezkaria, besteren izenean eta bestek emandako eskubide eta autoritateaz ari zirenak⁴. «Apostolua», hitz horren itzulpena izan daiteke.

Berez "apostolua" hori da, bada: mandatari bat, enbajadore bat, inork emandako eskubideaz jantzirik ageri dena.

«Apostolu» hitzak beste izen bat behar du aldamenean, jabearen kasuan ezarria; eta beste izen horrek mugatzen eta argitzen du. "Jesukristoren Apostolua". Jesus berbera ere "Jainkoaren apostolua" dugu (Ikus Hebr. 3,1). Eta "Apostoli ecclesiarum" (2 Cor 8,23), hots, kristau bilkuren mandataria. Beraz hitz honek erabilkera asko eta desberdin xamarak izan baldin baditu, horrek ez gaitu harritu behar.

Beraz, hasieran behintzat, eta dirudienez, "apostolua" zera da: mandatari bat, ordezkari bat, inoren izenean ari den bat. Eta apostolutza, zeregin bat. Denboraren buruan, "Hamabi" horietan bakarrik gelditzen da izen hau kokaturik, ohorezko titulu bat bezala, nahiz eta beste batzuek ere apostolu gisako zereginak egin⁵.

Nolanahi den, "apostolua" zer den zehatz jakiteko, Testamentu Berrian ez dugu definiziorik. Eta badirudi Hamabi horietaz landara, beste zenbaiti ere ematen zaiola deitura hau: adibidez, Bernaberi, Santiago ttipiari, eta abar. Eta hor da Jondone Pauloren kasua, guztiz berezia eta aparteko tramentua eskatzen duena.

Gainera, apostolutzan mailak egon daitezke. Edo hitza sentidu gogorrean edo hertsian har daiteke, eta bai beste sentidu zabalago batean; eta orduan, jakina, hitzaren eremua eta zabalgoa ez da berdina. Sentidu jator batean kristau guztiak ere apostoluak dira.

Ebanjeliotik dakigu, baita ere, Jesusek hamabi dizipuluak hautatu ondoan, gero beste hirurogeita hamabi ere hautatu zituela (Lk 10,1). Eta hauei ematen dizkien abisuak eta egozten dizkien zereginak, lehenago hamabiei emandako berberak dira. Baina 72 dizipulu hauetaz gero ez da gehiago aipurik egiten eta badirudi behin-behingo eta mementoko gauza bat izan zela. Dena dela, zerbait adierazten du horrek: Jesusen gogoan hamabi dizipulu horien zeregina ez dela hamabi horietara hertsia⁶.

(4) LÉON-DUFOUR, *Vocabulario de Teología Bíblica*, art. "Apóstoles", 97 orrialdean.

(5) LÉON-DUFOUR, o. cit., 97 or.

(6) LÉON-DUFOUR, o. cit., 98 or.

Kondairatasun auzia

Katoliko ez direnen artean, Jesusek hamabi Apostoluak hautatu zituela, gehienek behintzat ez dute ukatzen. Kristau iturrietan gertaera hau hain ongi dago finkatua! Kristok hamabi Apostolu hautatu zituela, horietako batek bere Maisua saldu zuela, eta beste batek —Apostoluen buruzagiak, hain zuzen— ukatu egin zuela, gauza hauek denak arras ezagunak ziren lehenbiziko kristauen artean, eta ez dute inolaz ere asmazio direlako itxurarik.

Baina gertaera aitortzen badute ere —Jesusek hamabi ikasle hautatu zituela, alegia—, gertaera honi ematen dioten esanahia edo interpretazioa arras da guretik bestelakoa. Eskatologistek, esate baterako, Jesusi ezartzen dizkioten ideien arabera, zera esango dizute: mundua bukatu ondoko erresuma dontsu horretan bere lagun izateko hautatu zituela. Edo saio bezalako mixio hartarako bakarrik (Ikus Mt 10), eta abar.

Testamentu Berrian lau aldiz dator hamabi Apostoluen izenen zerrenda edo katalogoa. Eta izenen artean aldaera edo bat ez etortze batzuk gertatzen direla eta, hortik ere aitzakia hartu izan dute batzuek katalogo horien balio historikoa dudatan jartzeko. Baina hortaz beherago esango dugu zerbait.

Hamabi Apostoluen hautazioa, heziera, zeregina eta abar

Baina ixtant batez ekar dezagun gogora gertaera soila, bere gorrian, Ebanjelioetan ageri den bezala. Jesus bere bizitze agerikoan herriz-herri dabil, Galilean barna, jendeari predikuak egiten (Mt 4,23). Prediku horiek entzutera datozenen artean bi entzule-mueta nabaitzen ditugu.

Lehenbizikoa Jesusen ikasle taldeak osatzen du: hots, Jesusen dizipulu eta jarraitzaile jakinek. Hauek gau eta egun Berarekin zeuden, Berari jarraitzen zitzaizkion, Haren ondoan bizi ziren, Haren eskola eta dotrina barnetikago ikasi nahiz.

Bigarren entzule maila, berriz, gainerako gizataldeak osatzen du: hau predikuak entzuteagatik edo bere gaixoen sendatzea lortzeagatik zetorren, eta behin bere xede hori iritxiz gero, berriz ere barraiatzan zen. Ikus, adibidez, Lk 6,17: pasarte horretan ederki bereizten dira bi entzule muetak: ikasleak alde baterik, eta gainerako gizataldea, bestetik.

Ikasle edo dizipulu talde batez inguratua ibiltzea, garai hartako ohituren barnean sartzen zen, inondik ere. Orduko *rabbi* edo maisu famatu denek hala egin ohi zuten. Ikasle mordoa izaten zuten beren ondoan, eta ikasle horiek familia suerte bat osatzen zuten bere Maisuaren inguruan.

Jesusek ere berdin egin zuen. Gauza hauetan orduko ohituren arabera jokatu zuen. Albiste asko dago ebanjelioetan Jesusen dizipuluei buruz:

Joanen dizipuluek eta bai fariseuenek ere barau egiten dute: zureek zergatik ez dute berdin egiten? (galdetzen diote Joanen dizipuluek: Mt 9,14).

Hor kanpoan dituzu zeure ama, zeure anaiak eta arrebak, eta zure esperoan daude, esaten dio beste behin norbaitek. Eta Jesusek —dizipuluetara eskua zabalduz— erantzun: *Horra non diren ene ama, ene anaiak eta arrebak...* (Mt 12,48).

Jesusek, bada, bazuen dizipulu mordoa, etengabe jarraitzen zitzaiona, gau eta egun Jesusen eskolan zebilena. Hala ziren orduko ohiturak⁷.

Zenbat ziren Jesusen ikasle horiek? Ez dakigu. Mordo dexentea osatzen zuten, dirudienez, eta horien artetik lagunarte berri bat bere pertsonari lokarri estuagoz atxikia, sortzea erabaki zuen. Ebanjelioek xehetasun handiz kontatzen digute nola egin zuen Jesusek hautatze sonatu hura, eta zer asmoz edo xedez egin zuen ere bai.

San Lukasek (Lk 6,12ss) mendiko hitzaldiaren ondo-ondoan eta pixka bat aurretik kokatzen du hamabi Apostoluen hautatzea. Jesus mendi aldera joan zen otoitz egitera. Gaua otoitzean eman ondoan, eguna zabaldu zuenean, bere ikasleei hots egin, horien artetik hamabi aukeratu, eta «Apostolu» izena eman zien. Eta segitun Hamabien lista edo zerrenda ematen du.

Markosek, berriz (Mk 3,13), honela dio:

Igo zen gero mendi batetara eta beragana deitu zituen nahi zituenak; eta etorri zitzaizkion. Eta Hamabiak jarri zituen —hau da, Hamabien Elkartea sortu zuen—, Berarekin egoteko eta predikatzera bialduak izan zitezen. Eta eman zien eskua eritasunak sendatzeko eta deabruak egozteko.

Eta segitun San Markosek ere Apostoluen izen zerrenda dakar.

Hautatze hura zertarako izan zen horra garbi esana: Jesusen aldamenean egon zitezen eta era horretara Haren eskola hobekiago ikas zezaten; eta gero predikatzera bidaliak izateko. «Bidali», «igorri»: horra Apostoluen ofizioak golkoan dakarren muina. Jesusen eskolan erroitik eskolatuak izan-

(7) Jesusek dizipulu mordoa izan zuela jakiteko, San Joanen pasarte hau ere gogora daiteke: "Atzera egin zuten Haren ikasleetak askok, eta handik harat ez ziren Jesusekin batean ibiltzen". (Jo 6,66).

go dira, eta gero Haren izenean eta Hark emandako aginduaz eta eskubideaz bidaliak. Haren egitekoa eta lana betetzera bidaliak.

Laugarren ebanjelioak Jesusek hamabi Apostoluak hautatu zituela ez du apropos eta berariaz inon kontatzen, baina gauza jakina bezala ematen du hori. Ikus adibidez Jo 6,68.72.

Zergatik hautatu zituen hamabi? Numero honek bazuen israeldarrentzat halako itzal edo ospe bat. Hamabi izandu ziren Jakoben semeak eta Israelgo herriaren gurasoak. Elizak ere, Israel berria denez, Hamabiok izango ditu gurasotzat.

Berebiziko kontu eta ardura hartu zuen Jesusek Hamabi horiek eskolatzen. Batez ere bizitze ageriko bigarren zatian.

Bizitze ageriko bigarren zati honetan Jesus bere ikasleak eskolatzera lotzen da. Horretarako Israelekin muga egiten zuten bazter herrietan ibili zen ⁸.

Ebanjelioetan datozen Jesusen irakaspen asko eta asko ez dira gizataldeari emanak izan, ikasleei baizik; eta askotan ikasle horiek hamabi apostoluak izan dira. Askotan Mateok, esate baterako, «dizipuluei» esan ziela dakar, eta Markosen pasarte paraleloa ikusiz, dizipulu horiek hamabi Apostoluak zirela ikusten da. Adibidez, San Mateoren 18. kapitulua: hango irakaspenak hamabiei emanak dira, Markosen toki paraleloak dioen bezala (Mk 9,34).

Hamabi Apostolu horiek Jesusek berariaz eta aparteko modu batean eskolatu zituen, bada. Jesusen bizitze ageriaren eta piztuera ondoko bizi-tzearen testigu jatorrak izan ziren. Eta azkenik berariazko mixioa edo mandatu eman zien Jesusek.

Hamabi Apostoluei Jesusek emandako azken mandatuaz hurrengo kapituluan mintzatuko gara xehekiago.

Lau Ebanjelioek, bakoitzak bere erara eta bere hitzekin, ematen digute mandatu horren berri (Ikus Jo 20,21; Lk 24,46; Mk 16,15; Mt 28,18-20). Testu horiek, mamiz, hara zer esaten diguten: Apostoluak Jesusen mandataria direla, Jesus bera Aitareen mandataria den bezala. Jesusek burututako salbazio obraren Testiguak. Berrion hori behar dute munduan zabaldu. Gizaki guztiak beren ikasle egin, bataiatu, eta Jesusen irakatsiak denei irakatsi. Eta egiteko handi hau egin ahal dezaten bere babesa, bere laguntza eta itzala agintzen die. Eta hori mundua buka dadin artio.

(8) Ikus aurreko liburua, *Jesukristo*, 146. or.

Apostolu motx eta amuts haiek ba ote zuten egiteko larri eta handi hauen kontzientziarik? Hasieran, Jesusek hautatu eta bildu zituenen ez, segurki. Baina poliki-poliki, Jesusen pertsona eta obra konpreniala, ikasiz joango dira. Batez ere Jesusen Piztuera eta Jesus berpiztuaren agertzeak izan ziren argi handia haientzat.

Eta Judasen hutsarte gertatu zenean, haren tokia betetzeko beste bat hautatu zuten: Matias. Badu axola gurezat hautatu behar zenaren dohainak jakitea (nahiz eta gero San Pauloren kasuan dohain horietarik batzuk falta izan). Hara nolako hitzekin jakin arazi zituen dohain horiek San Pedrok:

Jesus gure artean ibili zen garaian (Joanen bataiotik hasi eta zerura jasoa izan zen artio) gurekin egondako gizonetarik bat aukeratu behar dugu, Jesusen piztueraren testigu gurekin batean egin dadin (Act 1,21-22).

Hutsarte hura hornitzea beharrezkoa zen hasiera hartan Elizan Israel berriaren tankera ager zedin ⁹.

Matiasen hautatzearekin Apostoluen Elkarte berriz ere osatua izan da, bada. Hamabien Elkarte. Horiek izango dira Israel berriaren guraso, Maisu, apaiz eta buruzagiak, Jakoben hamabi semeak Israel zaharraren gurasoak izan ziren bezala. Eliza horien gain dago erroztatua.

Hamabi Apostoluen izen-goitizenak

Gorago esan dugun bezala, Hamabi Apostoluen izen zerrenda edo katalogoa lau aldiz dator Testamentu Berrian: Mt 10,2; Mk 3,16; Lk 6,14; Act 1,13.

Katalogo horietan datozen izenak ez dira beti berdinak. Desberdintasun batzuk daude izen batzuetan. Eta hortik ere aitzakia hartu izan du zenbaitek katalogo horien egitasuna dudatan jartzeko.

Egia esan, Apostolu batzuen bizitzeaz, nortasunaz eta abar zertzelada guti dakigu. Baina izenetan ageri diren desberdintasunek ez dute halako misterio handirik, dirudienez. Dena argitzen da pertsona berberak izen edo goitizen bat baino gehiago izan zitzakeela jakinik. Gauza ezaguna da juduek bi izen izaten zituztela askotan: bat beren artean erabiltzeko, etxe-barnerako, alegia; eta bestea, erromatarren edo jentilen artean azaltzeko: hots, kanporako. Hala Markos ebanjelistak Joan zuen izena; eta Markos goitizena (Ikus Act 12,12). San Pauloren izena juduen artean, Saul edo Saulo zen; atzerritarren artean, berriz, Paulo. Bernabek ere bazuen beste izen bat: Jose (Ikus Act 4,36).

(9) LÉON-DUFOUR, o. cit., 98 or.

Gainera, badakigu San Pedrori batzuetan Simon, beste batzuetan Pedro, eta beste batzuetan Cephas deitzen zaiola Testamentu Berrian: kasu honetan ebanjelioak berak ematen digu izen aldatzearen berri. San Mateoren izena ere bi eratara azaltzen da ebanjelioetan: Mateo (Ikus Mt 9,9) eta Alfeotar Levi (Mk 2,14). San Tomasen goitizena, Didimo (hau da, Bizkia) San Joanek gorde digu (Jo 20,24; 21,2). Bartolome, San Joanen ebanjelioan Natanael izenaz datorren hura bera dela uste da (Jo 1,45; 21,2). Eta berdin Simon Zelotes eta Simon Cananaeus pertsona berbera dira («zelo», «kanah» hitzaren itzulpena baizik ez denez gero). Tadeo eta Judas Jacobi ere pertsona bera da, bi izen horien arrazoa ez badakigu ere (Ikus Jo 14,22; Lk 6,16; Mt 10,3).

Testamentu Berrian bada San Judasen karta bat. Karta honen egilea Judas izeneko apostolua zela uste izan da, baina gaur bestela pentsatzen dute exegetek. Santiagok egindako karta ere bada Testamentu Berrian. Bi karta horien egileak Jesusen «anaiak», senide edo ahaide hurbilak ziren (odolez Jesusen ahaide, eta judu kristauen Eliza zaharrean hargatik ospe handia izan zutenak); baina Hamabi Apostoluen Elkartekoak ez ziren ez bata eta ez bestea.

Jondone Pauloren Apostolutza

San Pauloren kasua, bakarra da eta apartekoa oso. Hark beti eta azkenera arte defendatuko du bera ere Apostolua dela, Hamabiak bezalaxe, eta arrazoa: Zeren Kristok pertsonalki deitu eta jentilak konbertitzera bidali baitu. Beraz, zeregin hori Kristo berak emana du. Noiz eta nola eman zion ere badakigu: Damaskoruntz zihoala bidera irten zitzaionean. Baina ez zen, haatik, besteengandik apartaturik eta haiekin lokarriak hautsirik ibili. Horiengana jo zuen eta horiek haren apostolutza onartu zuten (Act 9,26ss; Gal 1-2).

Bera ere Apostolu da, Hamabiak bezalaxe, nahiz eta Hamabien Elkargo barruan bera ez egon. Haien aginte, ahalmen eta eskubide berberak ditu. Apostolu izena sentidu gogorrean hartua, berari ere badagokiola erakutsi nahi du. Eta zergatik? Jesusek Hamabiak hautatu eta bidali zituen bezala, bera ere hautatu eta bidali zuelako. Eta Hamabiek San Pauloren apostolutza hau aitortu eta ontzat eman zuten.

San Pauloren Apostolutza jatorra dela jakiteko, hau da guretzat frogantza nagusia: beste Eliz-agintariek (Hamabiek) Apostolutza hau ontzat eman zutela jakitea. Apostolu bezala, Paulok elizak sortzen ditu, horien ardura du, gobernatzen eta eskolatzen ditu, ondorengoak izendatzen ditu, eta abar. Erabat da Hamabi Apostoluen pare, haien eskubide eta aginte

berberez apaindua, eta hori Kristo berak hala nahi izan zuelako eta hartarokotzat hautatu zuelako.

Gorago ere esan dugu: Apostolutzari buruz Testamentu Berrian ez dago definizio zehatzik. Apostolutzaren mamia edo esentzia zertan datzan adieraziko lukeen definiziorik, alegia. Baina San Paulok, hartako pasarteetan, ideia edo kontzepto hau agertzen du: Kristok artez eta zuzen-zuzenean hautatu eta bidali zituen Hamabiak, bere ordezkari eta mandatari izan zitezen, bere eskudun edo ahalduak. Gauza bera egin du berarekin ere. Beraz, Apostolua da haiek bezalaxe. Azkenengoa, baina Apostolua, halaz ere. Kristo berpiztua ikusi zuten haiek; bai berak ere, Damasko-bideko agertze hartan.

Beraz, badirudi San Paulorentzat honetan dagoela Apostolu izatearen guna edo gora-behera: Kristo berak hautatua eta bidalia izatean eta Haren Piztueraren testigu izatean.

Korintotarrei egindako lehen kartan, 15. kapituluari, Jesus berpiztuaren agertze saila aipatzen du San Paulok. 5. ataltxoan «Hamabiei» agertu zitzaiela dio, eta pixka bat beherago, 7.ean, «Apostolu guztiei». "Apostolu guztiak" eta "Hamabiak" gauza bera ote dira San Pauloren hizkera-moldean? Ez, noski. Ez da ahantzi behar bi izen horiei buruz gorago esan duguna. Orain bada, San Paulorentzat Apostoluak Hamabi horiek baino gehiago baldin baziren, zein eta zenbat sartzen ziren, haren ustez, deitura horren barnean? Hori ere ezin esan zehatz. Baina Paulo bera, eta Bernabe, Santiago (Jerusalengo elizan buru egiten zuena) eta San Judas, segur aski Apostoluak izango ziren harentzat; eta halere ez ziren Hamabien Elkartekoak.

Hona hemen nola azaltzen duen Cerfaux jaunak San Pauloren Apostolutza.

Apostolu hitzak, bere baitako adierazpenaz gainera, berehala hartu zuen esanabi berri eta zehatz bat. Apostoluak zera dira: pertsona batzuk ongi ezagunak eta zehatuak: kristau munduan bada buruzagi talde bat, eta horiek Apostoluen zeregina dute. San Paulo pausu gaitz batean, aldarte txar batean gertatu zen: beste Apostoluek barrarazia eta onartua izateko beharrean, alegia, eta hori modu desarrunt batez Abaldun izendatua izan zelako¹⁰.

Honetan dago Apostolu ofizioaren mamia: Jainkoaren ordetasun edo delegazioa edukitzean. Eta delegazio

(10) CERFAUX, *La Iglesia en San Pablo*, 2. edizioa, 207-208 or.

*honek badu ondorio bat berezkoa eta berehalakoa: kristauen fedea elizetan gobernatzeko eskubidea*¹¹.

Gainerakoan, halako eremu partitze bat egin zen San Pauloren eta beste Apostoluen artean: hauek juduen artean egingo zuten lana, Paulok berriz jentilen artean (Gal 2,2-10).

Pauloren Apostolutza ez da, bada, edozer gauza. Benetazko eskubidez, agintez eta autoritatez apaindua da. Hala ageri da haren epistola guztietan¹².

Gauza batean, ordea, ez dago Paulo beste Apostoluen parean, gauza batean da besteen azpiko. Tradizio zaharrak haiengandik ikasi behar izan ditu, zeren berak ez baitzuen Kristorekin har-emanik izan. Elizaren lehen urratsak ere ez zituen ezagutu¹³.

Kristau eskola eta irakaspena ere —puntu nagusietan— haiengandik hartu zituen. Eta Pauloren predikazio moldeak haiek ontzat eman zuten (Ikus Gal 1,18-19; 2,1-2.9).

Bukatzeko: Paulo ere Jesusen Apostolua da, hitz honen sentidu azkarrean, Jesusek berak hartarako hautatu zuelako. Eta Apostolutza hau Elizak berak eta Elizan buru zirenek aitortu eta ontzat eman zuten.

(11) Id. ibid., 209 or. — Zergatik San Paulok ematen dion bere buruari "apostolu" izena, eta San Lukasek, aldiz, izen hau Hamabientzat bakarrik gordetzen duen (nahiz eta salbuespen bat izan Act 14,4.13), ikus ALFRED WIKENHAUSER, *Los Hechos de los Apóstoles*, 239 orrialdean.

(12) CERFAUX, o. cit., 211 or.

(13) CERFAUX, o. cit., 209 or.

LAUGARREN KAPITULUA

KARGUDUNAK ELIZAN

Gaurko ondoeza, eta ondoez horren sustraiak

Gaur halako ondoez bat nabaitzen dugu kapitulu honetan azaldu behar diren arazoak ukitzerakoan (Elizan dagoen autoritatea, alegia). Halaz ere, azken Kontzilioak ez du lotsarik izan gai hau luze eta hedatsuki tratatzeko¹. Eta guk ere ez dugu izan behar, noski.

Ondoez honen sustraiak beharbada ez dira jakiten zailak. Elizako gauzak (Elizan den autoritatea, aginteak eta abar) ezin dira alde guztiz beste sozietateetan gertatzen diren gauzekin parekatu, Elizako gauzak eta beste sozietate horietakoak erabat berdintsuak balira bezala. Eliza hain da gauza bakana, bakarra eta bere parekorik edo kidekorik ez duena!

Ezin da unilateralki arreta guztia kargudunetan jarri, besteak —fededun soilak— deus ez balira bezala.

Elizan badira, bai, «laos» eta «kleros» («kleros» osatzen dutenek «laos»-en parte ere badirela ahanzi gabe). Eta Elizako kargudun horiek badute autoritate bat Kristok emana, Kristogandik heldu dena eta Kristoren mandari bezala erabili behar dutena.

Baina San Pedrok ederki dioen bezala, ez da autoritate hori jauntxo-keriaz erabiltzekoa (Ikus 1 Petr 5,2-3). Aitzitik halako elkar-hizketa bat,

(1) "Lumen Gentium", 3. kapitulua.

iraunkor eta etengabekoak, egon behar du beti kargudunen eta kristau guztien artean.

Fededunak Eliza Amaren belaunetan ikasi behar du kristau izaten, Elizari sinetsiaz, haurrak amari eta ikasleak irakasleari sinesten dion bezala². Eta azken batean, kargudunek egiten dutena zer da? Kristauek lehendakik dakitena «oroit arazi»³. (Ikus Jo 14,16).

Bada, beraz, guztion arteko erantzukizun bat Elizan. Kargudunek ezin dute beti fededunak haur ttipi gisa hartu, eta horrelako zerbait maiz gertatu dela ezin da ukatu, eta hortik heldu dira, itxuren arabera, oraiko erreakzioak.

Baina Elizan bada autoritate bat —autoritateaz landara besterik ere badela ukatu gabe—. Izpiritu Saindua ere hor da, baina ez du balio Horrengana jotzeak kargudunen lana eta zeregina gutiesteko. Kristok Elizari Izpiritua prometatutako dio, noski, eta era berean Kristo da autoritatez jantzitako karguak jarri dituenak.

Zuek entzuten zaituztenak, ni entzuten nau; zuek arbuiaitzen zaituztenak, ni arbuiaitzen nau. (Lk 10,16; Duvoisinek itzuli bezala).

Pasarte hau ez da Eskrituraz ari, kristauaren baitan ari den Izpirituaz ere ez, bistan da; beste maisutza kanpoko batez mintzo da, dudarik gabe. Barnekoak eta kanpokoak, biek beharko dute elkar hartu, osatu eta ados egon⁴.

Esan dugun elkar-hizketa hori zaila bihur daiteke, bai goikoen eta bai behekoen erruz ere, baina beharrezkoa da.

Fedearen sentidura ere jotzen da zenbaitetan, hutsezina dela esanez, eta abar. Kontua da nola hartu behar den delako sentidu hori. Multzutakunak gauza hauetan beti arrazoi duela uste izateak txorakeria handiak onartzera eramango ginduzke. Arrazoiak izaten dute fede sentidu bizi-zolia dutenek, otoitz egiten dutenek, barne belarria Izpirituari idikia diotenek, eta horiek gehienetan gutiak izaten dira⁵.

Nolanahi den, goikoek behean ari dena ere miatu eta hauteman behar dutela gogoratu beharra zegoen.

Eta esanok esan ondoan, goazen harira: Kristo berak hala nahirik, Elizan badirela kargudunak.

(2) HANS URS VON BALTHASAR, "La autoridad". *El Cristianismo es un don*, liburuan, 120-121 or.

(3) Id. ibid., 122 or.

(4) HANS URS VON BALTHASAR, o. cit., 126 or. ("La corresponsabilidad").

(5) Id. ibid., 128-129.

Eliz Jerarkiaz

Eta kargu eta kargudun horiei Jerarkia deitzen zaionaz gero, hel diezaiogun arazo honi: zer da Jerarkia? Jerarkia esatean, zer esan nahi dugu, presiskí?

Honako hau. Ez gehiago, baina ez gutiago ere. Elizan badirela kargu batzuk Jainkoak berak jarriak; eta kargudunek Jainkoagandik hartzen dituztela kargu horietako eskubideak. Esate baterako, Apezpikuak, Aita Sainduak, etab.

Horiek izendatzeko izan dira, bai, mendeetan barna, usadio eta ohi-tura bereziak, baina prozedura-kontuak alde batera utzirik, honako bi gauza hauek betiere gorde behar dira zutik, Jerarkiaren muina eta mamia salbatuko baldin bada: 1) Kargua bera bere egitez eta izatez jainkozkoa dela, hots, Jainkoaren Seme den Jesusek berak sortua. Eta kargua esaten denean, kargu honen zereginak ere esan nahi da. Jainkoak bere autoritateaz Elizan jarriak; ezin aldatuzkoak eta ezin kenduzkoak, beraz. Eta 2) Kargu horretarako hautatua izan denak Jainkoagandik hartzen duela kargu hori betetzeko behar duen autoritate, larderia edo eskubidea. Jainkoak berak artez eta zuzenean izendatua dela esan daiteke (nahiz eta usadiozko prozedura batzuen bidez hautatua izan).

Beraz, Jainkoagandik du autoritatea, eta Jainkoaren izenean eta Jainkoaren ordezkio bezala bete behar ditu bere betebeharrak. Beraz, Apezpikuak edo Aita Saindua —eta berdín apaiza ere— ez dira kristau herriaren delegazioz ari. Berek duten autoritatea ez die herriak eman. Aitzitik, Jainkoagandik hartua dute eskubide hori kristau herria Jainkoagana eramateko. Hala egin zuen Kristok Apostoluak hautatu zituenen, eta gauza bera gertatzen da, mamiz, mendez-mende haien ondorengo direnekin.

Eliz karguko zereginen banakatzea

«Apostolu» kargu honek zer-nolako eskubide edo ahalmenak bere golkoan dakartzan, ikusi behar dugu, bada, orai.

Are katolikoen artean ere, izan dira eztabaidak eta sesioak Eliz ahalmenak zenbatze, banakatze eta izendatze orduan. Baina sesio horiek eta iritzi desberdin horiek kuestioaren axalari eta esate moldeari dagozkio, ez gauzaren muinari. Kanonistek, maizenik, bitan biltzen dituzte Elizako ahalmenak: Ordena eta Jurisdizioa, horra dena sartua.

Ordena, apaizgintzako sakramentuaren bidez hartzen da, eta baditu bere mailak: diakono, apaiz, apezpiku. Ordendua izan dena, gai da kristau herria sakramentu eta Meza sailduaren bidez bazkatzeko, saildutzeko eta Jain-

koagana eramateko. Apaizgintzak betiko marka uzten du, ezin kenduzkoa. Apaiza beti gelditzen da apaiz. Eliz agintariak apaizgintzaren jarduera, enplegua galeraz diezaiokete, baina apaiztasuna kendu, hori ez.

Bigarren ahalmena —partizio molde honen arabera—, Jurisdizioa dela esan dugu. Honek kristau herria gobernatzeko, eta bai eskolatzeko ere, eskubidea ematen du. Bigarren botere hau ez dago, ez, besteagandik erabat berezia. Aitzitik, azken Kontzilioak irakatsi duen bezala, ordendua izate-rakoan ematen zaio gizonari bigarren kargu honen erroa ere; baina egitez edo praktikan eduki dezan, Eliz agintariaren baimena eduki behar du. Eta honek, eman bezala, kendu ere egin liezaioke. Beraz, bigarren ahalmen hau —Jurisdizioa— ez da apaizgoa bezala, ken ez daitekeena.

Teologoen, aldiz —eta azken mendeko eliz dokumentuek ere bai— beste era batera banatzen eta izendatzen dituzte eliz ahalmenak. Partizio hirukoitza maite dute. Hara nola: gobernatu, irakatsi, saildutu. Kanonistek «Jurisdizio» hitz bakar horrezaz esaten dutena, hemen bi ofizio berezitan ageri da banatua: gobernatu eta irakatsi, alegia. Hirugarrena —saindutu—, haiek «Ordena» hitzaz adierazten duten hura bera da. Horregatik esaten nuen partizio bikoitza eta hirukoitza mamiz ez direla desberdinak. Ahalmen berberak aitortzen dira klasifikazio batean nahiz bestean. Baina klasifikazio hirukoitzak badu abantail hau bestearen ondoan: Elizan den Magisterio edo Irakaste ofizioari axola eta garrantzi gehiago ematea; toki ageriagoan jarzen du behintzat.

Jurisdizioaren atal edo adar bat da Maisutza hau, nahi baldin baduzu; baina dohain eta ezaugarri bereziet hornitua denez gero, berezian aipatzea merezi duela dirudi. Eta hala egiten du azken Kontzilioak ere. Honek klasifikazio hirukoitza segitzen du beti. Journet jauna, berriz, bikoitzaren alde dago ⁶.

Nolanahi den, eliz ahalmenetan nagusia eta besteen gain aginpidea duena ez da ez Maisutza eta ez gobernatzeko zeregina ere. Saindutze lana, edo sakramentuzko boterea, hori da Elizan beste guztien gailurra. Besteek hau dute helburu eta xede. Honi laguntzeko jarriak dira ⁷.

Trentoko definizioa

Ikus dezagun orai zer daukan Elizak fedeko dogma bezala hartua eta definitua kontu honetan. Trentoko Kontzilioak ⁸ irakatsirik dauka apaiz-

(6) JOURNET, *L'Eglise du Verbe Incarné*, vol. I, 180 or.

(7) JOURNET, o. cit., 599 or.

(8) DENZINGER-SCHÖNMEYER, *Enchiridion Symbolorum*, n.º 1767ss (edizio zaharretan n.º 960).

gintzako sakramentuak halako marka ezin kenduzkoa uzten duela; eta sakramentu hori hartu dutenek Elizan ahalmen berezietz hornituak daudela. Hauen artean sartzen dira batez ere Apezpikuak, kristau herria gobernatzeko Izpiritu Sainduak jarriak izan direnak (Act 20,28).

Horiek —eta berdín apaizak eta abar— ordenduak izan daitezén, ez da baitezpadakoa herriaren edo herri-agintarien baimena. Gehiago oraindik: herriaren edo herri agintarien indarrez bakarrik jarritako apaiz eta Apezpikuak ez dira Elizan behar den atetik sartu. Lapurrak dira, ez artzain jatorrak (Jo 10,1).

On da gauza hauek gogoratzea, zeren-eta ideia faltsoak, kristau fedearen muinari erasotzen diotenak, zabaltzen baitira gaur, are gure artean ere.

Eta azkenik, hara zer definitu zuen Trentoko Kontzilioak: Elizan badela Jerarkia bat Jainkoaren aginduz jarria, eta honako hauek direla Jerarkia horren mailak: Apezpikuak, apaizak, laguntzaileak⁹.

«Jainkoaren aginduz»: horrek esan nahi du Elizan ezin aldatuzko gauza dela hau; Elizaren muinari, izateari dagokion zerbait dela. Elizan badira zenbait gauza alda daitezkeenak, aitzingibelek —zirkunstantziek— eskatzen dutenaren arabera modu honetara edo hartara jar daitezkeenak. Baina badira beste zenbait "De jure divino" edo "Ex Divina institutione" direnak, hots, Jainkozko Nahiaz edo Eskubidez jarriak. Eta horietarik bat da Jerarkia.

Eliz Jerarkiaren sorrerari buruz zenbait iritzi

Protestanteek, Apostoluei zernahi eskubide aitortuagatik, eskubide, botere eta abantail horiek denak haiekin bukatu zirela diote. Beraz, Apostoluek ez dute ondorengorik izan. Haien zeregina eta tokia Elizan guztiz izan zen bakarra, eta haiekin batean itzali eta suntsitu zen.

Katolikoentzat, berriz, Apostoluen kargua bere muinean iraunkorra da Elizan, eta hala ondorengoetara pasatu da. Presiskiako hitz egitera, bereizkuntza bat egin beharra dago hemen: baziren abantail batzuk propio eta pertsonalki Apostoluei emanak, eta horiek bai, Elizaren lehen epe hartarako bakarrik ziren. Abantail horiek Apostoluekin itzali ziren. Baina Apostoluen karguak bazituen berekin beste ahalmen batzuk beti-betiko zirenak, eta hauek ondorengoetara pasatu dira.

Beherago, Apezpikuez mintzo gaitezenean, Apostoluen ondorengoak direla esango dugu; baina ez alde guztiz edo ipi-apa guztietan; zeren Apos-

(9) D-Sch 1776 (966).

toluek Elizan zuten ahalmen eta abantail kopurutik, denak ez baitziren ondorengoetara pasatu, baina bai batzuk. Zein dira bada, pasatu diren horiek? Hiru hauek: Gobernatu, Irakatsi eta Saindutzeko ahalmenak. Hiru hegale-tako kargu hau, Eliz artzainen ofizioa, hiru eginbeharrez osatua, bai Apostoluengan eta bai horien ondokoengan ere aurkitzen da. Eta izate berberetako da nahiz Apostoluen nahiz horien ondokoen eliz artzaingoa.

Protestanteen uster, Apostoluen ahalmenak Apostoluekin itzali ziren. Beraz, Elizan dagoen Jerarkia ez litzateke Jesusek haiei emandako karguaren luzapen edo parte bat izango; beraz, Jerarkia horrek ez luke Jainkozko oinarririk. Beraz, ez da autoritate jatorra eta bidezkoa. Eliza, abstraktoki, Jesusek sortua dela, hori, bai, aitortuko dizute protestanteek —Protestante zaharrek behintzat—; baina Eliza honetan Jesusek ez zuen egitura berezirik edo gobernu molde jakinik utzi. Ez apaizgoa, ez Apezpiku, ez Aita Saindurik. Berriona predikatzeke ofizioa huts-hutsik.

Azken mendeko razionalistek, urrats bat gehiago eginez, Eliza bera ere, sozietate edo instituzio bat den aldetik, Jesukristok sortua dela ukatuko dute. Eta jakina, Jesusek Eliza nahi ez badu, gutiago nahiko zuen Eliza horren Jerarkia. Bigarren kapituluan zerbait esan genuen teoria horietaz, Eskatologisten ustekizunak etab. azaldu genituenean.

Beraz, razionalisten iritzian, Elizan dagoen Jerarkia naturalki sortua izango litzateke, eboluzioaren bidez, eta gero Jesusek bere nahiaz jarri izan balu bezala presentatua. Zer-nolako urratsak eman behar izan zituzten kristau bilkura zahar haiek horretara heltzeko, hori ez dute berdin esplikatzeko berek ere.

Hatch, Harnack eta abarrek era honetara —guti gora-behera— uste dute gertatu zirela gauzak. Tokian tokiko kristau bilkurak demokrazia osoan bizi ziren; eta bilkura bakoitzak bazuen gogoak ematen zion organizazio-moldea: organizazio bat behetik gorakoa, alegia. Apostoluak kontseilari batzuk ziren, eta deus ez gehiago. Maizenik, ordea, toki bakoitzean, presbiteroen (zaharren) talde batek gobernatzen zuen kristauen bilkura, zeren gobernu moldereen bat beti behar izaten baita; baina ez Jainkoaren izenean eta Jesukristok hala agindu zuelako. Presbiteroen elkargoak bazuen lehendakari bat ere; eta urteak joan eta urteak etorri, herejeen erasoci gogor egiteko aitzakiaz eta horrela, poliki-poliki, lehendakari hori agintari bakar bihurtu zen eta botere guztiak bere eskuan zituela gelditu. Eta Jesusen izenean eta Jesusek emandako larderiez jantzirik azaldu zitzaigun, gainera, kontzientziaren penan berari sinestea eta obeditzea eskatuaz. Baina hori eboluzio baten fruitua izan zen, eta —esan beharrik ez dago— Ebanjelioari eta Jesusi traizio bat egitea.

Teoria hauei erasorik bortitzena, ordea, ez zaie katolikoen aldetik etorri, protestanteen eremutik baizik. R. Sohm jaunak beroki eta sarkorki ezeztatu ditu ustekizun horiek. Hatch eta Harnack jaunek amestu duten bezalako Elizarik ez da egundaino esistitu —dio Sohm jaunak—. Eliza goitik behera sortua da. Jainkoak jarritako pertsona baten bidez, alegia. Toki jakin bateko elizak edo kristau bilkurak ez dira ezer: Eliza orokorraren adarrak eta zatiak besterik ez; beraz, Eliza orokorraren bizirik bizi dira.

Baina beste aldetik Sohm jaunak ere ez du Elizan ez legerik, ez dogmarik nahi. Juridismoa Elizaren izakerarekin ezin konpon daitekeela uste du¹⁰.

Ebanjelioetan zer ageri den

Antzinateko Elizan zer organizazio, gobernu molde etab. zegoen, behetago ikusiko dugu. Orai Ebanjelioetan gauza honi buruz —Elizako autoritateari buruz— zer dagoen laburki esatera goaz.

Mateok badu kapitulu bat famatua: Mt 18. Eta kapitulu honek baitu, gainera, pasarte paraleloak beste bi sinoptikoetan: Ikus Mk 9,33; Lk 9,46.

Horra kapituluaren muina. Hamabi Apostoluak Jesusekin batean dihoaz Kafarnaun-era buruz. Dirudienez, Apostoluak aurretik zihoazen eta beren artean eztabaida bizian ari ziren. Jesus atzetik, ixilik eta bakarrik. Kafarnaun-era heldu eta etxera zirenean, Jesusek hitzetik hortzera galdetzen die: *Zer solas edo hizketa izan duzue zeuen artean hor bidean?* Apostoluak mutu gelditzen dira. Lotsaz, noski. Zeren beren artean nor ote zen haundiena: hori izan baitzen haien autua eta sesio gaia. Eta Jesusen aurrean ez dute horrelakorik aipatu nahi.

Horrelako eztabaidak maiz ikusten ditugu Apostoluen artean. Azken afarikoan ere horrelako sesio bat sortu zela esaten digu San Lukasek (Lk 22,24). Eta bai Mateok eta bai Markosek ere beste pasaizo jostagarri bat gorde digute: Zebedeotarren ama bere bi semeekin hurbiltzen zaio Jesusi, eta diosalak eta buru-makurrak eginez, eskari haxe egiten dio: bere erresuman lehenbiziko karguak bi seme haientzat izan daitezela. Esan beharrik ez dago, beste Apostoluak, hori ikusirik, sutu egiten dira bi anaien kontra (Mt 20,20; Mk 10,35).

Jesusek erresuma ospetsu bat jarri behar zuela munduan, hori bazekiten Apostoluek. Mesiarekiko esperantzak erresuma hori du jomuga eta

(10) LANG (ALBERT), *Teología Fundamental*, vol. II; Madrid 1966; 119 orrialdean.

helburutzat. Egia da politika eta harrokeri usaieko koloreekin azaltzen zizaiela Mesiaren erresuma hori, baina, gainerakoan, Jesussek erresuma bat jarri behar zuela pentsatzean ez zeuden oker. Orai, bada, erresuma horretan Jesus berbera izango zen errege, eta beste karguak beren artean partitu beharko zituen dudarik gabe: hots, bere hamabi Apostoluen artean. Baina hamabien artean ere, kargurik ospetsuenak eta gorenak zeinentzat izango? Hor zegoen kontua.

Eta Jesus, han, Kafarnaun-go etxe hartan, hasi zitzaien puntu hau errotik argitzen: Etxe hartako ume bat denen erdian jarri, eta esan zien:

Hara zein den erresuman handiena: ume bonen antzeko egiten dena.

Bere erresuman karguak daudela Jesusék ez du bat ere ukatzen. Baina kargu horiek nolako izpirituaz hartu behar diren: hori da irakatsi nahi diena. Eliz karguok, bada, umiltasunez, besteak zerbitzatzeko gogoz erabili beharko dira, eta ez azpikoak zapaldu nahiz, ez munduko erresumetan gertatzen den harrokeria eta bonbaziaz. Azken afarikoan ere hori bera irakatsi zien (Lk 22,25).

Beraz autoritatea edo karguak Jesusen erresuman, Elizan, egon, badira, baina aparteko izpiritu batez hartu eta bete behar dira kargu horietako zereginak. Eta San Mateoren 18. kapitulu horretan ari da Jesus Elizan kargua duenak nola jokatu behar duen argitzen. Ardi galduen bila etorria da mundura Giza Semea, eta Elizako artzainak ere haren izpiritu berberaz beharko du ardi galduen bila ibili; eta bat irabazten duenean, poztutzea dagokio. Eta arrazoiak: Zeren zuen zeruetako Aitak ez baitu nahi *xume hauetarik bat ere gal dadin* (Haraneder-en itzulpena).

Bekatariak ere izango dira, noski, erresuma horren barrenean. Nola jokatu behar du Eliz artzainak horien alderakotzat? Horra Jesusék segidan argitzen duen puntua.

Zure senideak bekatu egin baldin badu, zoaz eta egiozu erantzute biok bakarrik zaudetela. Entzuten bazaitu, irabazia duzu senide hori. Entzuten ez bazaitu, berriz, hartu zerekin lagun bat edo bi, auzia bizpahiru testiguren abotan erabaki dadin. Eta horiek ere entzuten ez baditu, esan elizari. Elizari kasu egiten ez badio, berriz, jentil eta publikanotzat jo. Benetan esaten dizuet: Lur gainean lotzen duzuenak, loturik izango da zeruan ere. Eta lur gainean askatzen duzuenak, askaturik zeruan ere. (Mt 18,15-18).

Hona hemen garbi adierazirik Eliz artzainak baduela autoritate edo

eskubide zaindu behar dituen fededunen gain. Jesusen hitzek "lotu/askatu", eskubide honen zabala edo betea adierazten dute. Baina, jakina, eskubide hori Jesusek agertu duen izpirituaz beharko da erabili edo praktikara eramane. Zerbitzu bat egiten duenaren izpirituaz, alegia.

Elizan badirela artzainak —hots, fededunen kargu duten gizonak—, eta eskubide hau Jesus Artzainagandik datorkiela, hori, besteak beste, Artzain Onaren parabolan ere garbi ematen da aditzera. Egiazko artzaina —esaten da parabola horretan—, atetik sartzen da: ate hori, ordea, Kristo da. Eta Artzain Nagusia ere Kristo. Baina besteak ere artzain dira. Kristoren izenean eta Kristoren esanera daudenak, hori bai, Hark ekarritako bizia eta bazka partitu behar dutenak; baina artzain, halere (Ikus Jo 10,1ss).

Eta gero hor da Kristo berpiztuaren azken mandatuak, hamabi Apostoluei emana, eta lau ebanjelioek bakoitzak bere erara eta hitz desberdinez dakartena. Hitz desberdinez, bai, baina mamiz gauza bera esatera datoz. Elizan diren hiru ahalmenak frogatzeko aipatzen ditu azken Kontzilioak lau pasarte hauek¹¹. Hona hemen ebanjelioetako tokiok: Mt 28,16-20; Mk 16,15; Lk 24,25-48; Jo 20,21-23.

Jesusen ezpainetarik jaulkitako hitz berberak nahi genituzke jakin. "Ipsissima verba Jesu": Haren hitzak berak, alegia. Baina askotan hori ez da erraz. Ebanjelioak lehenbiziko tradizioetik sortu dira, baina tradizio hau, dirudienez, gehiago arduratu da gauzen mamia gordetzen, eta ez hain-beste Jesusen hitzak materialki eta literalki ematen¹².

Lau erataria, bada, gorde dizkigute Ebanjelioek Jesusen azken hitzok. Horra Joanen ebanjelioan datozen bezala:

Aitak ni bialdu ninduen bezala, horrelaxe bialtzen zaituztet nik ere zuek. Eta hau esan ondoren, arnas egin zien eta esan: Hartu Izpiritu Saindua: Nori bekatuak barkatzen dizkiozuten, barkatuak izango ditu; eta nori lotzen dizkiozuten, lotuak izango ditu (Jo 20,21-23).

(11) "Lumen Gentium" n.º 19.

(12) Beharbada, kasu honetan, San Joan da Jesusen hitzak berak gorde eta eman dizkiguna. Hala uste du behintzat VAN DEN BUSSCHE-k. Ikus *El Evangelio según San Juan*, 696 orrialdean. San Joanen pasartean bekatuen barkatzeari buruz eskubide edo ahal bat ematen die Jesusek Apostoluei. Lotzea eta deslotzea, etab. Ahal honek juizio bat egiteko eskubidea ere berekin darama. Jesusek, Gizasemea den aldetik, juzgatzeko ahal hori bere Bizkundean hartzen du; eta Elizaren eskubide honek Gizaseme horren ahalean du bere sustraia. San Lukasen pasarte paraleloa ere bekatuen barkazioaz mintzo da. Ikus Lk 24,47.

Beraz, Jesus da Aitaren mandataria, eta Hamabiak Jesusenak. Beren eginbidea bete dezaten, goi arnasez aberastu ditu eta eskubide osoa eman die bekaturen barkatzeari buruz. Bekaturen barkatzea: ez ote da hau Jesusen obra guztiaren muina?

Mamiz gauza bera, baina beste hitz batzuez esaten digu San Lukasek:

Orduan Izkribu Sainduak entenditzeko ulermena eman zien. Eta esan: Horrelaxe dago idatzirik: Beharrezkoa zuela Kristoak sufritzea eta hirugarren egunean hilen artetik piztutzea; eta Jerusalemik bertatik basirik, jentil guztiei iragarriko zitzaizela Haren izenean bekatu guztien damutasuna eta barkapena. Horra, zerok zarete hauen lekuko eta testigu (Lk 24,45-48).

Bekaturen barkapena berriz ere. Barkapena eta salbazioa gizon guztientzat Jesusen bidez lortua: hau da guztiei gaztiatu behar zaiena. Eta Jesus ek egindako obraren eta esandako hitzen testigu hautatuak, Hamabiak izango dira. Testigu: hitz honetan mamitzen du San Lukasek Hamabi Apostoluen zeregina, ahalmenak eta eskubideak. Testiguak, baina ez nolanahikoak, baizik Jesusek propio eta berariaz hautatuak, Haren ordezkariak eta Hark eskubide berezietz apainduak.

Markosek, berriz, harako bukaera hartan¹³, honela dakartza Jesusen azken hitzak:

Eta esan zien: Zoazte mundu guztian barna, eta predikatu Berri Ona izaki guztiei. Sinesten duena eta bataiatua izaten dena, salbatuko da; sinesten ez duena, berriz, kondenatuko da (Mk 16,15-16).

Hemen ere Apostoluak dira Jesusen mandaturak hartzen dutenak¹⁴. Horiek Jesusen Berri Ona behar dute gaztiatu. Eta Berri On hori fedez onartzen duenak, zera, salbazioa, erdiesten du.

Baina Jesusen azken hitzak San Mateok dakartzan bezala dira aparteko modu batean aberatsak eta gure auzi honetarako aukera-aukerakoak. Elizaren egituraz eta organizazioaz inork ez bezalako xehetasunak eman dizkigu Mateok. Horra, bada, Jesusen azken hitzak ebanjelio honetan:

Emana izan zait ahal guztia zeruan eta lurrean. Zoazte, beraz, eta egin ikasle gizon guztiak, Aitaren eta Se-

(13) Bukaera zati horren jatorriasunaz ikus *Jesukristo* liburuan esandakoa: 282 or.

(14) Ikus Mk 16.14. Hitz horiek Apostoluei eta hauen ondorengoei bakarrik esanak direla: ikus honetaz Leon XIII.aren *Satis Cognitum* izeneko Enziklika famatua (1896 urtekoa).

mearen eta Izpiritu Sainduaren izenean bataiatuaz. Eta nik agindutako gauza guztiak gordetzen erakutsi. Eta hona non zuekin naizen mendeak dirauteino (Mt 28, 18-20).

Horra, urregorritzko hitz hauetan, Elizaren Karta Nagusia. Jesusi eskubide osoa eman izan zaio. Eta Berak duen eskubide horrekin Hamabiak bialtzen ditu ahalmen eta eskubide bereziez berebat jantziak. Jesusek bere hitzetan hiru zeregin aipatzen ditu: 1) Herrialde guztiak ikasle egin (grekoz "mazetéusate panta ta ethne"), 2) Trinitate Sainduari bataio-bidez gizon guztiak sagaratzeari ("baptitsontes"), 3) Jesusek irakatsitako gauzak gordetzen erakutsi.

Gorago esan genuen partizio hirukoitza nolabait adierazia ikusten dugu San Mateoren pasartean. Elizan diren hiru ahalmenekin, alegia, halako zer ikusi bat dute pasarte honetan aipatzen diren zereginak: 1) Fededunak —ikasleak— gobernatzekoa, 2) Apaizgoa, edo gizonak sakramentuen bidez saildutzekoa; eta 3) Elizaren Maisutza, edo Jesusen irakaspenari dagozkion gauzak azaltzeko eta irakasteko ahalmena.

Ahalmen hauek Jesusek artez eta zuzenki Apostoluei eman zizkien, baina Haren gogoan betiko emanak izan dira. Horregatik dio: *Zuekin izango naiz mendeak dirauteino*. Horrek esan nahi du Apostoluen pertsonak hilagatik, haien ofizioak, bere muinean, berdin dirauela Elizan. Haien ofizio eta zereginak, alegia, mendez mende iraungo dutela, Jesusek emandako eskubidearen indarrez eta Hark Berak agindutako laguntzaz.

Hemen, ordea, galde lezake zenbaitek: Hitz horiek Jesusen hitz jatorrak direla jakiteko, ba ote dugu segurtapenik? Beste ebanjelistek ere badakarkzate Jesusen azken hitzak eta ikusi dugunez, zein desberdinak! Kanpoko itxuran behintzat ez dute elkarren antzik.

Erantzuna. Aitor dezagun. Zaila da, bai, guretzat kasu honetan Jesusen hitzen letra jakitea. *Ipsissima verba*, alegia. Baina ez dut uste horrek axola gehiegi duenik. Ebanjelioen sorrera nola izan zen dakiena, ez da hortaz gehiegi kezkatuko. Edozein modutan ere, San Mateoren ebanjelioak dakartzan hitzak Eliza zaharraren interpretazioa eskeintzen digute. Eliza hartan zer sinesten zen, eta Eliza horrek Jesusen gogo eta pentsamendua nola interpretatu zuen salatzen digute. Eta horrek asko esan nahi du gure kontuko.

Gainera, lau ebanjelistek ematen dizkiguten pasarteak, letrari begiraturik desberdinak baldin badira, arimari begiraturaz ez hainbeste. Izan ere, lau ebanjelioetan ematen zaie Apostoluei zeregin berriazko bat, bakarra eta bakana, Berri Onari buruz. Haien eskuetan gelditzen da, zeruaren lagun-

tzaz, Berri On horren zabaltzea, eta Berri On hori behar den bezala eta kutsadura gabe irakasteko ardura. Honetan bat datoz laurak eta aski da hori guretzat.

Elizaren sortzea

Jesusen hitz urregorritzko horietan ikus ditzakegu, bada, Elizaren konstituzioko puntu nagusiak. Badakit gaur eguneon eraso bortitzak hartzen dituela dotrina honek. Are katoliko direnen artean, Kontzilio ondoko bolara honetan, zenbat gauza ez dira entzuten eta zabaltzen! Eliza Instituzioa den aldetik, Kristoren etsai balitza bezala, edo gizona Kristorengana eramateko egokia ez, baina kaltegarria eta oztopo balitz bezala... Beste Eliza bat, ametsetakoa, nahiko lukete batzuek. Hizkera modu hau betiko hereje guztiena izan da, mendez mende. Fedearen begiez hartu ezik, Eliza ez da konprenigarri.

Jesus, Jainkoaren Semea da. Eta hark bere jainkozko eskubideaz jarritakoa inork ez du gainbaterik ¹⁵.

Hemen dugu, bada, Eliza sortua, eta beronen konstituzio edo egitura bereziaz sortua, gainera. Lehenik Jesusek Eliza honetan Guraso, Artzain, Maisu eta Apaiz izango direnak jarri zituen, eta horiei beren zereginak betetzeko eskubide eta ahal egokiak eman zizkien. Fede berrira etorriala, ikasleak Apostoluen esanera jartzen ziren: horiengandik hartzen zituzten kristau erlijioa legeak, dotrina, sakramentuak, hitz batean, kristau eskola, haziera eta bizitzea.

Horrek ez du esan nahi kristauak artzaintzat direla. Ez. Aitzitik beste aldera dira gauzak: artzainak dira kristauentzat, alegia. Zeren hauen-tzat jarri eta bizi baitira. Eta Elizaren izate molde hau Jesus berberak jarria da. Beraz, Elizaren izaera jerarkikoa ezin irauli daiteke, Kristoren Eliza bera ezetzatu gabe, giharrean ukitu gabe. Beherago, Apostoluen garaiko eta hurrengo gizaldiko Elizaz mintzatzean, xehetasun gehiago emango dugu puntu honen gainean, zeren oinarritzkoa baita.

Dotrina honek ez du esan nahi, bistan da, kristau soilak edo Jerarkia-ren parte ez denak, ez duela Elizan deus egitekorik. Azken Kontzilioak puntu hau gogoarazi nahi izan du, hau da, kristau soilaren tokia, dohainak eta abar argitu nahi izan ditu; baina, jakina, horrek ez du Jerarkiari zor zaiona

(15) Puntu honetaz, hau da, nola gaur Elizaren konstituzio jerarki-koari gerra bizia egiten zaion —eta hori barnean egon nahi duten batzuen-gandik—, ikus Paulo VI.aren gutuna *Paterna cum benevolentia*, 1974eko abenduaren 8an emana.

den gutiena ere ukatzen. Bata eta bestea onartu beharko dira. Honetaz ere beherago mintzatuko gara xehekiago.

Jesusek Eliza sortu zuen, bada. Jakin ote daiteke, ordea, sortze hori noiz izan zen presiski? Jesusen bizitzeko zein mementotan edo unetan gertatu zen Elizaren sortze hori, alegia?

Gaur teologo askok Azken Afaria jotzen dute Jesusek Eliza jarri zue-neko ordua bezala. Eta ez arrazoi gabe. Izan ere han da Jesus bere Hamabi Apostoluekin. Han Eukaristia sortzen du, Meza, alegia; eta zinez, Eukaristia da Elizaren bihotza. Gainera, orduan Apostoluak apaiz egin zituen Bera berriz etorri arte meza ospa zezaten. Beraz, Eukaristia eta Apaiza han jarriak dira. Ez ote da hori Elizaren begi-ninia?

Berpiztu ondoan azken mandatura Apostoluei ematea ere Elizaren sortze bezala jo daiteke, eta guk hala egin dugu goragoko lerroetan.

Mendekoste egunez, berriz, Eliza sozietate ageriko bezala esistitzen eta munduan ibiltzen hasten da.

Eta azkenik, hor da Jesusen gurutzeko heriotzea. Teologiazko ikuskera batean hau da, dudarik gabe, Elizaren sortze-unea, zeren orduan ematen baitzaio hasiera Testamentu Berriari ¹⁶.

"Eliza" izenaz

«Eliza» hitza grekotik dator, noski: "Ekklesia"; eta substantibo honek badu berari dagokion aditza: "ekkaleo"=deitu. Beraz, deituak izan direnen bilduma edo laguntaldea: hori esan nahi du.

Garai hartako greko arruntean hitz hau erabilia zen. Gizon libreen bilkurak izendatzeko erabilia. Hiri bateko gora-beherak erabakitzeke, hiri hartako gizon libreek beren bilerak egiten zituzten, eta bilera horiek "ekklesiai" deitzen ziren. Adierazpen honekin dator hitz hau, esate baterako, Apostoluen Eginetan (Ikus Act 19,32,39,40).

Baina kristauek beren laguntaldeari «Eliza» izena ipini bazioten, gertaera honen sustrai bila beste nunbaitera jo beharko dugu, hots, Testamentu Zaharrera. Ez da ahortzi behar kristau erlijioa jaio zenerako Testamentu Zaharreko liburuak grekora itzulirik zeudela. Han, berriz, "ekklesiai" hitza.

(16) Gainerakoan, Jesusen bizitze ageriko osoa, eta bereziki Apostoluen hautatze eta hezitze lana ere Eliza sortzeko prestaera bezala har daiteke. Beraz, emeki-emeki eta mailaka bezala joan zen Jesus bere obra hau eginez. Nola memento edo une horiek denak gertakari honen aldiak diren, ikus Pio XII.aren gutunean, *Mystici Corporis* izenekoan, alegia.

sia" hitz honekin deitzen zaio Israelko herriak osatzen zuen batzarre edo laguntalde sakratuari. (Ikus, adibidez, Dt 23).

Testamentu Zaharraren itzulpen greko honetan, ordea, "ekkleisia" ize-naz landara, beste hitz bat ere azaltzen da, adierazpen berdinekoa: "synagoge". Eta hau da kontua: kristauak, beren laguntaldea izendatzeko, oso goiz hasi ziren "ekkleisia" hitza erabiltzen; eta juduak besteaz, "synagoge"-rekin gelditu ziren. Nola edo zergatik egin zen hitz partitze hau, ez dakigu ondo. Kristauak zergatik maite zuten hitz hau presiskis? Beren laguntaldea izendatzeko egokiagoa iruditu zitzaien nunbait. Alde batetik, Testamentu Zaharreko itzulpen grekoan agertzen da, eta horrek izen honi halako itzala eta ospea ematen zion. Horretaz gainera, "ekkleisia" hitzak "ekkaleo" aditza gogoarazten du. Eta aditz honek 'deitu, bildu' esan nahi du. Beraz, Jainkoaren deiak bildutako gizonen taldea adierazten du, eta alde horretatik guztiz aukerako izena zen.

Ebanjelioen artean, San Mateorenean bakarrik ageri da hitz hau (Eliza), eta ebanjelio honek beronek ere bi tokitan bakarrik dakar: Mt 16,18; 18,17. Bi toki horietan Jesusen beraren ahotan dator. Jesusek berak bataiatu ote zuen bere fededunen mordoia izen honekin? Gure egunotan askok diote —are katolikoan artean ere— ezetz; izen hori beranduago jarria dela, eta gero Jesusi ezarria. Gauzak ez du halako axola handirik. Baina Jesusek berak izen hau erabiltzea —aramozko bere ordainean, jakina— ez da hain harritzekoa; eta gaur eguneon, Qumrân-go aurkitu berrien ondoan, hori askoz ere sinesgarriago bihurtu da. Gaur, alegia, badakigu Qumrân-go Esenioek, beren sekta edo laguntaldea izendatzeko, bazituztela hitz berezi batzuk ('sod', 'edah'). Ikasle edo jarraitzaileen bilduma izendatzen zen izen horiekin. Eta bilduma edo lagun mordo hori, haien iritzian, zera zen: azken denboretako hautatuen lagun taldea. Hain zuzen ere, gauza bera da «Eliza» hitzak Testamentu Berrian esan nahi duena¹⁷.

Hitz honek —«Eliza» hitzak, alegia—, kristau iturrietan bi enplegu ditu: bata singularean eta letra maiuskulaz idatzi ohi dena, hots "Eliza"; eta kristauen laguntalde orokorra izendatzeko erabiltzen da. Beste enpleguak, berriz, plurala admititzen du, eta tokian tokiko kristau bilkura partikularrak izendatzeko enplegatzen da: "elizak", "Korintoko eliza", "Antiokiako eliza" etab. (sentidu partikularra, beraz). Badirudi "ekkleisia" hitzak orduko greko arruntean zuen adierazpenak bere eragina edo partea izan duela kristauak bigarren usuario honetara lerra arazteko.

Bi sentidu horietarik zein da zaharrena eta jatorrena? Itxuren arabera,

(17) LÉON-DUFOUR, *Les Evangiles et l'histoire de Jésus*, 432-433 or.

lehenbizikoa. Ez da ahantzi behar lehen orduko kristauak judu odolekoak zirela. Eta horiek "Eliza" hitza beti singularean eta esanahi orokor batean erabiltzen zutela dirudi. Ikus adibidez Act 9,31. Gero, berriz —baina oso goiz—, jentil odoleko jendea federa datorrenean, bigarren sentidu horretan ere hitza erabiltzen hasten dira.

Cerfaux jaunak puntu hau estudiatu du San Paulo baitan, eta hara beronen iritzia: Hasieran judu kristauen bildumari xoilki ematen zitzaion izen hori, eta «Eliza» hitza singularean bakarrik erabiltzen zen. Baina oso goiz kristau fedea jentiletara zabaltzen da eta orduan etniko kristauen bile-rak sortzen dira, Antiokian lehenbizikoa. Zirkunzisioa eta judu usuarioak onartzen ez zituztenez gero, judu kristaudentzat hauek ez ziren alde guztiz anaiak. Judu kristauak herabe zuten horiekin tratatzera. Nola esan judu kristauak eta horiek Eliza bakarra osatzen zutela? Orduan, dirudienez, hasi zen "eliza" hitza, minuskulaz idatzi behar litzatekeen erataraz erabiltzen: "Korintoko eliza", "Erromako eliza", etab., "elizak" (pluralean)... Baina San Paulo bera bere azken kartetan, berriz ere itzultzen da sentidu zaharrera: «Eliza» singularean erabiltzera, alegia: Eliza bakarra eta orokorra, bai juduak eta bai jentilak, denak onartzen dituen, kristau denen batasuna eta elkartasuna: hori da izen honek guztiz egoki adierazten duena. Eta ez bakarrik lur gaineko Eliza; San Paulok baita zeru herriko Eliza ere azaltzen digu karta horietan¹⁸.

(18) CERFAUX, *La Iglesia en San Pablo*, 322-324 or.

BOSKARREN KAPITULUA

SAN PEDRO APOSTOLUAREN LEHENTASUNA

Zer toki zuen San Pedro Apostoluak Elizan eta Apostoluen artean: horra kapitulu honetan harrotu beharreko puntua. Eta, jakina, San Pedroren auziaz kateaturik eta loturik dago Aita Sainduaren auzia ere. Aita Sainduaren eta Eliz Jerarkiaren misterioa Elizan: hori da, bada, kapitulu hauetan aztertzen ari garena. Zoritxarrez polemikak eta eztabaidak gai honen alderdi arraia ez du ikustera uzten. Fededunak, bai, Aita Sainduaren eta Eliz Jerarkiaren misterioan badaki alderdi maitagarri hori jasotzen; badaki misterio honetan Jainkoak guretzat dituen amoriozko asmo eta burubideak igartzen. Baina hori ez da polemisten eztabaidetan azaltzen.

Ez da ez gozoa eztabaida idorretan sartu beharra. Baina beste aldetik eremu honetan diren korapiloak gogoratu eta askatu beharra zegoen.

Honen aurreko bi kapituluetan hara zer ikusi den: Elizako Autoritatea Apostoluen gain ezarri zuela Jesusek. Apostoluek, ordea, halako elkargo bat osatzen zuten, kolejio edo laguntalde bat, alegia. Beraz, Elizaren agintaritza, ardura eta gidaritza horien gain egon zen hasiera-hasieratik, eta hori Jesusen ordenamenduz. Baina orai galdetzen duguna hau da: Apostoluen elkargo horretan autoritate berdinekoak ote ziren guztiak, ala ba ote zen bat, San Pedro, Jesusen aginduz Lehendakari eta Buru bezala jarria zegoena? Eta honek lehentasunik baldin bazuen, zer moduzkoa da lehentasun hau?

Puntu hau —San Pedroren lehentasuna— aski argi ageri da Testamentu

Berrian. Eta beronen inguruan hainbeste laino, eraso eta mataza pilatu baldir, badira, hori da, neurri handi batean behintzat, puntu honek Aita Sainduaren auziaz duen loturagatik.

Zernahi gisaz, galdekizun hauentzat erantzun eske, beti bezala, iturrietara joan beharra dago, hots, Ebanjelioetan eta Testamentu Berriko beste liburu eta idazkietan zer ageri den behar da arakatu.

Pasarterik famatuenak zein diren mundu guztiak daki: «Tu es Petrus» (Mt 16,18ss), «Pasce oves meas» (Jo 21,15ss), «Simon, Simon...» (Lk 22,31-32ss). Pasarte hauek direla eta ez direla, zenbat tinta isuri den! (batez ere lehenbizikoaren gainean). Zenbat saiaketa egin izan den pasarteok jatorrak ez direla edo fede katolikoak han ikusten duena, han ez dagoela frogatu nahiz!

Ez dezagun pentsa, halere, Pedroren lehentasuna frogatzeko, hiru testu horietaz landara, Testamentu Berrian ez dela deus gehiago aurkitzen. Horiek dira, nahi baldin baduzu, pasarte nagusiak, azkarrak, errutsuenak. Baina bada horietaz gainera makina bat zantzuz eta arrasto gure kristau iturrietan. "Pasarte ttipiak" edo, dei genitzake horiek.

Gure azalpen hau argiagoa izan dadin, artikulua banatan banaturik eman-go dugu pasarte bakoitzari dagokiona.

1 ARTIKULUA

«TU ES PETRUS...»

(Mt 16,18ss)

Ezaguna da pasarte honen kontestua. Jesus Israelgo mugetan dabil. Zehazkiago esateko, Israelekin muga egiten zuten bazter-herrietan. Horietako bat zen Zesarea Filiporena. Toki hartan bazen, harkaitz eskerga baten gainean, tenplo bat, Herodes-ek Augusto-ren omenez jaso. Eta batek baino gehiagok uste izan du, harri gainean jasotako tenplo hark ekarri ziola Jesusi gogora harriaren irudia.

Nolanahi den, han bakartadean, Jesus bere hamabi Apostoluekin solasean hasten da. *Zer diote nitz jendeek?* Eta Apostoluek jendearen ustekizunak kontatzen dizkiote. Jesusek orduan: *Eta zuek zer diozute naizela?* Pedrok, ohi zuen oldar harekin, honela erantzuten du: *Zu zara Kristoa (=Mesias), Jainko biziaren Semea.* Jesusek oso goian jartzen du Pedroren erantzun hau. Eta Berak bere aldetik izen berri bat agintzen dio: «Pedro»-ren izena, alegia. Izen honek «Harria» esan nahi du, berehala esango denez. Eta beraz, «Harri» horretxan gainean bere Eliza jasoko duela eta ifernuko etsaiek ezingo dutela Eliza hori hondatu, jakin arazten dio. Gainera, zeruko erre-

sumako giltzak ere Pedroren eskuan utziko ditu. Eta hark lurrean lotzen duen oro, zeruan loturik geldituko da, eta askatzen duena, askaturik.

Hau da pasartearen muina. Pasarte famatu honi buruz eman diren irizkiak bana-banaka azaltzen hastea, zer lana!

Pasarte interpolatua ote?

Badira —edo izan dira— pasartearen jatortasun literarioa ukatu dute-nak (interpolatua zela ziotenak, alegia). Hauen ustez, pasartea asmazio hutsa izango litzateke, falsifikazio bat apropos egina, eta tranpaz Mateoren ebanjelioan berandu sarrarazia. Eta asmo honekin, hain zuzen, sarrarazia: Erromako elizak bere aginte gutizkiak balia araz zitzan. Jesusek San Pedrori hitz horiek esan zizkiola jakinik, honen ondorengo diren Erromako Apezpikuek eskumenean zeukaten aitzakia bat beste elizen eta Apezpikuen gainean buruzagi bezala agertzeko...

Pasarte hau interpolatua izan daitekeela susmatzeko, honako arrazoi hauek atera izan dira: Jesus Zesarean ibili zeneko kontatera eta pasadizoa, ez Mateok bakarrik, baita beste bi Sinoptikoez ere badakarte. Jesusek Apostoluekin izandako elkar hizketa, Jesusen galdera larria, San Pedroren aitorra, hori denori hirurek dakarte. Baina Jesusen erantzuna Pedroren hitzak abonatzuz eta sarituz, eta orduan eskeini zizkion eskubideak, hori ez; hori zeharo ixiltzen dute bai Markosek eta bai Lukasek ere. (Ikus Mk 8,27; Lk 9,18).

Beraz, Jesusek Pedrori egindako agintza hori Mateok bakarrik kokatzen du Zesareako gertakarian. Beste biek, nahiz eta gertaera hau ekarri, ez digute agintza honen berririk ematen.

Baina Markos eta Lukasek Jesusen agintza hori ixilik pasatu dutela eta, arrazoi horrek, beste gabe, eskubidea ematen ote digu pasarte honen jatorra ukatzeko? Ez, noski. Ebanjelioetan horrelako gauzak maiz gertatzen dira. Ebanjelistak gertaera berbera kontatzen ari direlarik, batari ustegabeko xehetasun edo albiste berri bat jaulkitzen zaio, eta besteek ez digute horretaz deus esaten. Desberdintasun hauen arrazoiak gehienetan ezin eman dezakegu. Gainera, Pedrok izengoiti hura zuela: «Cephas»=Pedro=Harria, hori beste iturrietarik ere badakigu. (Ikus Jo 1,42; Mk 3,16; Lk 6,14; 1 Cor 1,12; Gal 2,9 etab.). Noiz eta nun eta nork jarria zen izen hori, pasarte honek bakarrik salatzen digu. Beraz, pasarte hau beste iturriek diotenakin miragarriki loturik dela esan behar da.

Cullmann-ek, azken urteotan, teoria berezi bat proposatu du. Pasartea jatorra izango litzateke —bai jatortasun literarioa eta bai jatortasun histo-

rikoa ere, bi-biak aitortzen dizkio berak pasarteari—; baina Mateok dakarren gisan tokiz aldatua legoke. Kristok Pedrori agintza hori segur aski ez zion Zesarean egin, azken afarian baizik. Mateok beste kontestu baten barnean sartu digu, askotan egin ohi duen bezala (Aitagurea ere Mendiko hitzaldian dakar, eta, itxuren arabera, Jesusek ez zuen orduan esan; Lukasek behintzat beste une batean jartzen du). Opinio honek, agi denez, ez du pasartearen jatortasuna den gutiena ere koloka arazten. Jesusen bizitzeko zein une edo garaitan kokatu behar den, hori bakarrik diskutitzen du.

Harnack jaunak garai batean uste zuen ez pasarte osoa, baina 18. bertsoaren erdia interpolatua zela. *Zu zara Pedro eta ifernuko ateen ez zaituzte garaituko*: hala uste zuen berak irakurtzen zela lehenik testu hau. Beraz, hitz horiekin zera agindu zion Jesusek Pedrori: ez zela hilko. Baina nola hil zen, huts hori nolabait estaltzeko, testua orai dagoen gisan aldatua izan zen.

Teoria bitxia. Eta zer oinarri du? San Efren-ek eliz hitzaldi batzuetako bi tokitan era horretara dakarrela pasarte hau. Saindu horrek, orde, Tazianoren lau ebanjelio bateratuak erabili ohi zituen; beraz, Tazianok ere era horretara zekarrela pasarte pentsa daiteke (Harnack jaunaren iritzitan, noski). (Egia esan, pasarte hau Tazianok nola zekarren gaur zuzen ez dakigu, zeren obra hau ez baita gaur ezagun, galdua baita).

Ustekizun honek hain du zimendu flako eta eria, ezen baztertua izan da. San Efren-ek, eta bai beste eliz idazleek ere, ebanjelioetako aipamenak ez dituzte sarritan hitzez-hitzez eta literalki egiten, halako askatasun batekin baizik; eta San Efren-ek berak beste toki batean oraiko erara aipatzen du pasarte hau (Ikus in Is 62,2). Afraates-ek ere, Tazianoren liburua erabiliarren, guztiok ezagutzen dugun erara dakar pasarte. Azkenean Harnack jaunak amore eman eta bere iritziz hori bertanbehera utzi zuen.

Schnitzer, Resch, Grill eta beste jaun batzuek, horiek bai, pasarte osoa interpolatua dela uste izan dute eta xede honekin interpolatua gainera: Erromako Aita Sainduak Eliza Orokorraren gain bere aginpidea hedatuko aitzakia bat izan zezan. Baina aurki ikusiko dugunez, ustekizun hau ez da funtsezko arrazoitan finkatua.

Jatortasun literarioaren aldeko frogantzak

Pasartearen jatortasunak, berriz, argumentu errutsu hauek ditu bere alde:

a) Kodizeen lekukotasuna. Kodize zahar guzti-guztiek dakarte gure pasartzea. Zehazkiago mintzatzeko, bada kodize famatu bat, Siro-Sinaitikoa deritzona: honek orri osoa falta du, pasarte honek egon beharko lukeen orria,

alegia. Baina orri horren barnean egon behar lituzketen lerro eta hitzen kontua atereaz, pasarte hau ere bazetorrela garbi frogatzen da.

Kodizeen aldetik ez dago, bada, zer esanik. Baina kodizeak berandu xamarrekoak izan: IV. mendekoak, alegia¹. Interpolazioa lehenago egina baldin bada, kodizeen arrazoi honek ez du asko balio. (Zerbait balio du, ordea, eta zerbait baino gehiago ere bai, zeren Erromako elizako kodize batzuetan interpolazioa eginagatik nekez konprenitzen da nola beste elize-tako aleetan sar zitekeen).

b) IV. mendea baino lehenago igo nahi baldin bada, Bibliaren itzulpen zaharrak eta Eliz idazle zaharrenen aipamenak azertu behar ditugu. Orai bada, gure pasarte hau Bibliaren itzulpen zahar guztietan irakurtzen da. Aipamenak, berriz, guttinaz honako eliz idazle hauetan aurkitu dira: AR-TZAINA deritzan Hermas-en liburuan, San Justino-n, Tertuliano-n, Origenes-en; eta gorago esan dugunez, San Efren eta Afraates-en. Idazle hauek denak IV. mendea baino lehenagokoak dira, eta gure testua ezagutzen zutela frogatu da.

c) Semitar kutsu edo usain jatorra dario pasarteari. Ez da sinesgarri erromatar batek horren egoki asma zezakeenik testu hau, sortalde kolore horrekin, alegia. Interpolatzaileak grekoa bakarrik erabili behar zuen; gure testuak, berriz, bere azpian aramaitar orijinala salatzen digu. Horra pasartearen aramaismoak: "Bar Iona", "haragia eta odola", "ifernuko atea", "lotu/askatu", "zeruetako erresuma" (esate molde hau San Mateorena da xoilki; beste ebanjelioek "Jainkoaren erresuma" esaten dute).

Zeruan izango da lotua, zeruan askatua: mintzatze molde hau ere Jesu-sen garaiko juduena da: Jainkoaren izena ahotan ez hartzeagatik, izen horren lekuan "zerua" esaten zuten.

Eta gero bada pasartean hitzen joko bat, grekora eta beste indoeuropar hizkuntzetara itzultzean maxkaltzen eta suntsitzen dena. Izan ere, Jesusek harriaren izen berbera jarzen dio Pedrori izengoititzat. Hori arameoz egoki egin zitekeen, zeren hizkuntza horretan —euskeraz bezala— hitzek ez baitute jenerorik: ez dira batzuk ordoxak eta besteak urrixak (Harriet-en hitzekin esateko). Beraz, Harria=Kephas gizon bati deitzea, arameoz ez zen bat ere bitxia. Baina grekoz harriaren izena urrixa izanik (hots, femenino), gizonetzko batentzat ez zen bat ere egokia, eta orduan aldaketa bat egin behar izan zen: harriaren izena "petra" delarik, "Petros" sortu zuten; eta antzera, latinez, gartzelaniaz eta abar. Arrazoi guzti hauek testuaren jator-tasuna frogatzeko zer pisua duten, edozeinek ikus dezake.

(1) Ikus *Jesukristo*, 95 or.

Ez da, bada, inondik inora frogatu pasarte hau interpolatua dela. Aitzitik, interpolazioaren uste horrek ez du bere alde pisuzko arrazoirik.

Beti gelditzen da zutik, halere, Markos eta Lukasen ixiltasuna. Ixiltasun hori esplikatzeko proposatu diren arrazoiak agian ez dira guztiz erritsuak: hori ere lainoki aitortu behar. Baina lehen ere esan dugu: horien ixiltasun soilak ez du eskubide ematen testua interpolatua dela uste izateko. Gainera, Lukasek testu hori ez ekarriagatik, badakar beste bat, nahiko antzekoa, Jesusek azken afarian Pedrori esana (Lk 22,31-32). Gorago ikusi dugu Cullmann-ek zer ondorio ateratzen duen hortik. Honen teoria segituz, ixiltasunetik ateratako objezioak ez du bat ere balio.

Ixiltasun hori esplikatzeko eman dira, bai, halako arrazoi batzuk, beharbada ez guztiz trinko eta sendoak; zernahi gisaz, aipa dezagun bat edo beste. Hona hemen bat: Markosen ebanjelioak Pedroren predikazioa du iturburutzat; Pedrok ordea, umiltasunez edo, beretzat ohoragarri ziren gauzak ixiltzen, eta lotsagarri zirenak luze xamar kontatzen zituen (behintzat Markosen ebanjelioa azertzean inpresio hori ateratzen da). Markosek haren esanak eta hark esan bezala jarri zituen paperean, eta hara zergatik gure pasartea kanpoan gelditu den. Lukasek, berriz, Markosen ebanjelioari segitu dio kontakizun honetan, eta han aurkitu ez duena, berak ere ez du jarri.

Beste batzuek (Graeber), beste esplikazio bat eman dute: Mateok idatzi zuenean, ez zen ikusten arriskurik hitz horiek aipatzean, eta hala jarri zituen. Markosek, berriz, Erroman idatzi zuen bere ebanjelioa; eta ordurako Erromatarrak kristauak persegitzera jarriko ote ziren beldurra sarturik zen. Horregatik, persekuzioari aitzakia guztiak kentzeko, hitz harro horiek (erresumako giltzak eta botere itxurazkoak) ez aipatzea hobe. Eta Lukasek idatzi zuenean ere arrazoi berbera zegoen.

Berriz ere esanen dut: arrazoi hauek beharbada ez dira guztiz sendo eta erritsuak, baina ixiltasunetik ateratzen den frogantza ere maiz izan ohi da eri eta gutibaloia. Ebanjelioak idatzi zireneko giro eta aitzingibelak guk orai ezin ditugu ongi jakin; eta aitzingibel horiek jakinik ongi esplikatuko litzatekeena, horiek jakingabez, esplikazio argirik gabe gelditzen zaigu, nahiz eta beharbada esplikazio hori oso xinplea izan.

Pasartearen balio historikoa ukatzen dutenak

Pasartearen jatortasun literarioa frogatzea ez da aski. Badira jatortasun hori onartu, eta, hori gora-behera, beronen kondairatasuna ukatzen dizutenak. Horiekin ari gara orai.

Goetz, Dell, Hart, Immisch eta abarrek bide hau hartzen dute. Hauen ustez, pasarteak ez da interpolatua, jatorra baizik. Baina Kristok Pedrori esandako hitzak ote dira, gero, hauek? Hori beste kontu bat da.

Bide honetarik dihoaztenak, Bultmann-ek ebanjelioei buruz zabaldu dituen ustekizunak oso-osoan onartzen dituzte. Ustekizun horien arabera, ebanjelio idatziak zera izango lirateke: Kristori buruz Jerusalemgo kristauak amestutako istorioen bilduma. Mila ipuin eta asmazio egongo lirateke beroietan, zenbait egiarekin nahaste. Jerusalemgo komunitate zaharra izango litzateke kontakizun hauen sortzaile. Komunitate horrek zeukan fedea eta ideologia, hori emango ligukete ebanjelioek, eta ez besterik.

Gure pasartearen auzia guti gora-behera honelatsu esplikatuko luke eskola horrek. Jerusalemgo eliza zahar hartan Pedro izan zen buru eta aitzindari. Eta hori ez Kristok agintea eman ziolako, beste guztiak baino ausartago eta hartarakoago zelako baizik. Jerusalemgo elizaren arazoetan —hasiberri hartan behintzat— Pedrok zeukan nagusitasuna eta aginpidea, eta hori denek ikus zezaketen. Eta gertatu horrentzat goi-esplikazioren bat bilatu nahiz, kontakizun hau asmatu zuten: Jesusek, alegia, hitz horiek esan zizkiola, eskubide eta botere harrigarriak Elizan agindu zizkiola, etab.

Folkloreko herri kontatera sotiletan bada lege bat, eta lege horren argitan nahi lukete testu honen sorrera esplikatu. Badira gertakizun batzuk herriari bere ezjakinagatik harrigarri iruditzen zaizkionak; eta orduan fantasiatzko ipuin bat asmatzen du, gertakari hura nolabait esplikatzeko. Atarrabio eta Axular-en jakitatea, esate baterako. Herri folkloreko kontakizunetan ezaguna da lege hau. Kontakizun horiek zer muin duten, zer nahi duten esplikatu, hori xoilki behar da aztertu eta gorde, hango egia bakarra bezala. Gainerako guztia jaktera hutsa izaten da.

Gure pasarte honetan ere ez legoke, bada, beste egarik haxe baizik: Pedro izan zela eliza zahar haren arima, buruzagi eta aitzindaria; eta hori nolabait esplikatzeko asmatu zuten istorio hau: Kristok eskubide horiek agindu zizkiola, etab.

Teoria honek badakigu zer duen oinarrian: ezin onart daitezkeen pre-supuesto batzuk Ebanjelioen sorrerari buruz. Presupuesto horien arabera, Jesus hil eta hurrengo hogeitaz urteetan ez dakit nik zer ipuin loratze gertatu zen kristau zahar haiengan, eta ipuin andana hori, bat ere galbahatu gabe eta egiaaren kezkarik gabe jaso zen gero ebanjelio idatzietan. Apostoluen Eginetarik, ordea, badakigu Eliza jaioberri hura ez zela jaun horiek esaten diguten bezalakoa. Bazuen Jerarkia bat, eta Jerarkia horrek bazuen ardura bat, fedearen muina diren gauzak kutsadura gabe gordetzeko. Jaun hauei sinetsi behar balekie, kristau ezezagun haiek sekula munduan izan diren

artistarik handienak izan zirela aitortu beharko litzateke, zeren hain maila handitako eta goratasun harrigarritzko Kristo asmatu baitziguten! Baina ebanjelioek erraietan daramatzate asmatuak ez direlako seinaleak.

Quod gratis affirmatur, gratis negatur, dio filosofi saileko erasia batek. Frogatu gabe, urririk eta funtsik gabe baieztu ohi dena, era berean urririk uka daiteke. Eta guttitan dago erasia hau kasu honetan bezain ongo aplikatua ².

Pasarteari beste interpretazio bat ematen diotenak

Jatortasun guztiak onartuagatik, guk katolikook pasarte horretan ikusten duguna ikusi nahi ez dutenak ere badira. Protestanteak, Anglikanoak, Sortaldeko "anaia aldenduak", etab. Esango dizute, adibidez (Bishop Gori), lehen mendeetako Elizak ez zuela testu horretan guk orai ikusten duguna ikusi. Edo Kristok hemen ez duela bere Eliza Pedrorengain jartzen, Pedrok aitortutako fedearen gain baizik; edo Kristo beraren gain (eta hori adierazteko halako keinu bat egin omen zuen Kristok eskuaz, nahiz eta ebanjelistak halakorik ez esan), etab. Cullmann-ek, berriz, hemen Pedrori ematen zaizkion eskubideak aitortzen ditu, baina Pedrorentzat bakar-bakarrik izan zirela uste du. Pedro hilez gero, horiek bukatu ziren.

Zer mataza! Oihan beltz honetarik irteteko, hara zein den lehenbiziko urratsa: testuak berak zer dioen ongi konprenitzea. Bera mintza dadila bere buruz. Gero gerokoak.

Pasartearen interpretazioa

Pasartearen testu-ingurua gorago azaldu dugu. Pedrok Jesusen Mesiasuna eta Jainko Semetza aitortu ditu. Jesusek Pedroren aitorra ontzat eman du. Eta orduan, Pedroren aitorrari beste aitorekin erantzunez, hitz ospetsu horiek jaulkitzen zaizkio. Esango balu bezala: Zuk hau eta hau esan duzu Nigatik, bada hara zer diodan Nik zugatik: Harria zarela, eta Harri horrexen gain eraikiko dudala neure Eliza, eta ifernuko ateez ez dutela Harri hori hondatzerik izango.

Jesusen hitzak San Pedroren pertsonari zuzenduak direla jakiteko, hasiera ikusi besterik ez dago: Dohatsua zu, Simon, Joanen Semea (Bar Iona, hau da Pedroren deitura edo abizena bezala). Beraz, izen-abizenek deitzen du, artez eta pertsonalki berarekin ari dela adierazteko.

Jesusek bere esanean hiru irudi edo metafora biltzen eta pilotzen ditu bata bestearen gain. Eta hiru metafora horiek gauza bera sinifikatzera

(2) Ustekizun hauezaz ikus Jesukristo, batez ere 139 or.

datoz. Lehenbiziko irudia: Harriarena: Harria etxearentzat zer den, hori izanen zara zu Elizarentzat. Bigarrena: Giltzena: Zeruko erresumako giltzak eskura emanen dizkitzut. Hirugarrena: Lotu-Askatu: Lurrean zuk lotua edo askatua, zeruan ere lotua eta askatua izanen da.

LEHENBIZIKO IRUDIA.—Xeha dezagun pixka bat harriaren irudi hau. Etxegintzatik hartua dago. Mendiko hitzaldian irudi berbera erabiltzen du Jesusek, eta han argiago ikusten da zer esan nahi duen:

Nere hitzok entzun eta betetzen dituen, etxea harri gainean jaso zuen gizon jakintsuaren antzekoa izango da (Mt 7,24ss). Esango dizuet zeren antzekoa den nigana etorri eta ene hitzak entzuten eta betetzen dituen: Etxegiten ari den gizon baten antzekoa da: sakon-sakon zulatu eta harkaitz gainean jarri zuen oinarria (Lk 6,47ss).

Beraz, haxe da Jesusek esan nahi duena: etxegileak etxea egiteko, lehenik lurra ondeatu ohi du, harik eta harkaitza topa arte. Harkaitza topatu duenean orduan hasten da harkaitz horren gainean zimenduak ezartzen. Era horretara, harri gainean egindako etxea, etxe sendoa izanen da; ez haizeek, ez uholdeek ez dute etxe hura koloka araziko, harri gainean jasoa delako, hain zuzen. Baina hondar gainean, hare gainean jasotako etxeak ez du sendotasunik: erasoek jotzen dutenean, azkar asko dator lurrera. Eliza, bada, etxe ondo eginaren pare izanen da, sendoa eta trinkoa izanen da, eta trinkotasun hori hortixik dator, harkaitz gainean eraikia izatetik. Arrazoï honegatik ifernuko erasoek ez dute menderatuko.

Beraz, lurpeko harkaitzak etxe batean egiten duen eginbeharra egingo du Pedrok Elizan. Harkaitz horrek ematen dio etxeari bere sendotasuna, trinkotasuna eta irauteko indarra. Hori denori egingo du Pedrok Elizan.

Testu honetan, bada, San Pedro, Elizaren orpo, giltzarri eta oinarri bezala ageri da. Eta hori Kristo beraren nahiz eta borondatez. Baina gizon hutsa eta soila nola izan daiteke Elizaren harria? Ez ote da hori birao bat? Hala botatzen digute aurpegira protestanteek. Zeren Ebanjelioan bertan esaten baita Kristo dela etxegileek arbuiaitutako harria (Mt 21,42); eta Paulok dio inork ezin dezakeela beste oinarriarik jar (1 Cor 3,11). Eta oraino: "Petra autem erat Christus"—Harria, berriz, Kristo zen (1 Cor 10,4). (Egia esan, hori dioenean, beste kontu edo gai batez ari da San Paulo).

Nolanahi den, objezio horiei erantzun gisa, hau esan behar da: Kristoren hitzak baldin badira, ez dira biraoak izango, noski. Hark esandakoa zuzen aditzen ahaleginak egin beharko dira, hori bai. Eta zinez, testu horiek eta beste antzeko batzuek diotena guk aisa eta gogo onez onartzen dugu.

Kristo da benetazko Harria, eta harri bakarra Elizan. Baina Pedro Kristoren ordezkoa da, eta harri bezala ere harri ordezkoa. Harri ordezkoak ez du beste Harriaren premia den gutiena ere kentzen; ez dio hari itzalik egiten, zeren haren izenean eta haren egitez jarria baita. Apaiz bakarra ere bada Kristo, baina badira haatik apaizak Elizan, eta kristau guztiak ere, bere gisan, apaiz dira; eta apaizgoa horrek ez dio Kristoren apaizgoa bakarrari deus kentzen. Kristo da buruzagi bakarra Elizan; halaz eta guztiz ere badira beste buruzagi batzuk. Kristo da Apostolua (Hebr 3,1), eta halere badira beste Apostolu batzuk. Etab.

Berdin gertatzen da hemen. Kristo da Harria, eta Pedro ere bai (beste maila batean, jakina, eta beti Kristoren menean dagoelarik).

BIGARREN IRUDIA.—*Eta zeuri emanen dizkitzut zeruetako erresumaren giltzak.* Aintzina —eta ez hain aintzina ere bai—, erresumako hiriburua harresiz inguratua egon ohi zen. Hirian sar-atera egiteko ate batzuk igaro behar ziren. Gauaz hirietako ateak hertsirik egoten zirelako, hara zer dioen gure Axular-ek: *arratsean Portaleen mugan birietan munduak laster egiten du* (Ax 127) (atea hertsu orduko barrura sartu nahiz, alegia). Hiriko giltza errege berak, edo areago errege-ordeak, ministro nagusiak edo kardunak gorde ohi zuen (Ikus Is 22,20-21). Giltzak dira eskubidearen seinale.

Errege Katolikoak Granada irabazi zutenean, hango erregeak hiriko giltza entteguatu behar izan zuen. Velazquez-en koadro ezagun batean gauza bera ageri da: Spinola jaunak Breda hiriko giltza eskuan hartzen du. Beraz, bigarren irudi honek zer esan nahi duen argi dago. Elizako —hau da, zeruetako erresumako— giltzak Pedrori emango zaizkiola. Erresuma honetan bera izango dela kargudun nagusi, errege edo errege-ordeko.

HIRUGARREN IRUDIA.—*Lotu-Deslotu.*

Zuk lurrean zer ere lotzen duzun, hura guztia zeruan lotua izanen da, eta askatzen duzuna era berean askatua.

Lotu/Askatu. Zer esan nahi ote du Jesusek elkarren kontrako hitzen bikote hori begiz-begi jartzeaz? Exegetek ez dute beti berdintsu azaltzen semitismo honen adierazpen zehatza. Baina esanahi jenerala garbi dago. Biblian maiz azaltzen dira horrelako hitz jokoak: elkarren aurkako hitzak aurrez-aurre jarri eta horrela gauza baten zabala edo betea aditzera ematen da. Beraz, Dena, Guztia, mugarik eta bazterrik ez duen zerbait, osotasun bat alegia, signifikatzen da hitz joko horrekin. Zeri buruz den betetasun hori kontestutik atera beharko da³.

(3) Ikus LAMBERT, "Lier-Déliér", *Vivre et Penser*, Recherches d'exégèse, Paris 1945, 91-103 or.

Betetasun bat beraz ari garen kontuan. Zertaz ari da Jesus pasartean? Pedrok Elizarekiko izango dituen botere eta eskubideetaz. Beraz, esku-bide horien betea edo osotasuna adierazi nahi dio.

Egia da, bai, hitz joko hori berori Apostoluei Elizan agintea ematera-koan ere azaltzen dela (Mt 18,18. Ikus gorago). Baina beste Apostoluei emandako aginteak ez du Pedrorena kentzen; eta era berean Pedrori eman-dakoak ez du haiena deuseztatzen. Kolejialtasunaz mintzatzean ukitu be-harko dugu kontu hau.

Hiru irudi horiek —harriarena, giltzena eta lotze eta deslotzearena— bata bestearen gain biltzen dira eta hirurak gauza bera adieraztera datoz: Pedrok Elizan izango duen toki apartekoa, autoritate nagusi eta bakarra.

Pasarte hau guretzat, gaur-eguneon, oso da argia eta garden. Beronen indarra inork ezin uka lezake. Baina guri azaltzen zaigun argitasun horrekin azaldu ote zitzaizen behialako kristauei? Hori beste kontu bat izango litza-teke. Congar-ek esan duen bezala, testu horrek gaur Eklesiologian erdietsi duen garrantzia ez du beti izan⁴. (Hain zuzen ere, interpolatua ez dela pentsatzeko, ez da hau zantzu edo argibide makala).

Elizako Guraso zaharrek lasaitasun handiz interpretatzen zuten testu hau; ez behintzat gaur bezain zorrozki eta zehazki. Segitzen ote da hortik Pe-drok Elizan duen toki aparteakoa testu horretan ez dela aurkitzen? Ez noski. Bainan beronen garrantzia eta sentidu betea poliki-poliki joan gara kristauak ikasiz eta ikusiz. Segur aski Elizako kondairaren gertakizunek, mendeetan barna, testu horrek barnean daukan mamia nabarmentzeko, lagun egin dute. Ederki zioen Newman-ek honako hau zioenean: «Tu es Petrus» bezalako hitzak egiazko profeziak eta agintzak direla. Esate baterako, IV eta V. mendeetako kenka larrian distiratu zen inoizko argien profezia honen egia⁵.

2. ARTIKULUA

«PASCE OVES MEAS»

(Jo 21,15ss)

Beste pasarte hau San Joanen ebanjelioan dator, hogeni eta batgarren kapitulu. Jesus pizberrituaren agertze bat da, Galileako itsas ertzean. Kapitulu honen jatoritasunaz eta abar zer auzi dagoen, aurreko liburuan adierazi genuen⁶.

(4) Ikus *Ensayos sobre el misterio de la Iglesia*, 117 or.

(5) O. cit., 118 or.

(6) Ikus *Jesukristo*, 288 or.

Hona hemen pasartearen muina. Jesusen zazpi ikasle —eta horien artean Pedro— arrantzura joan ziren. Gau osoa ezer harrapatu gabe igaro ondoan, goizaldean hara nun ikusten duten gizon ezezagun bat itsas ertzean, hondartzan. Jesus zen, baina beste itxura batean zegoen nunbait, eta lehenbiziko kolpean ez dute ezagutzen. Sarea halako tokitara bota dezatela eta harrapatuko dutela, esaten die. Eta baita halaxe gertatu ere: izugarritzko arrain mordoa jasotzen dute. Orduan konturatzen da Joan, eta esaten dio Pedrori: *Jauna duk...*

Badakite, beraz, Jauna dela. Joaten dira beragana. Surtan erretako arraina eta ogia eskeintzen die gosaritzat.

Gosaldu eta, Jesusék Pedrori hitzetik hortzera: *Simon, Joanen Semea, maite ote nautzu hauek baino gehiago?* Pedroren erantzuna: *Bai, Jauna, zuk badakizu maite zaitudala.* Jesusék esaten dio: *Zain itzatzu ene ardiak.*

Hiru aldiz galdera bera eta San Pedroren erantzun berbera eta Jesusen agindu bera: bere artaldea zaintzeko, alegia.

Hemen ere Jesus zuzen-zuzenean San Pedrokekin mintzo da, beste Apostolu batzuk han egonik ere. Beraren izen-abizenek deitzen du, San Mateoren pasartearen bezalaxe (Simon Bar Iona=Simon Joannis). Eta hiru aldiz agindu berbera bere artaldeari buruz.

Kristoren ardiak zaindu behar ditu, beraz, San Pedrok. Eta zein dira Kristoren ardiak? Bistan da, fededunak, Kristoren jarraitzaile guztiak. Eta ardi zaintze horrek zer esan nahi ote du? Latinez «pascere». Artzantzatik hartutako hitz eta irudi honekin zera esan nahi da: gizonen ardura izatea, horiek gobernatzea, horien gainean kargu izatea, etab. Makina bat aldiz agertzen da Biblian hitz hau erregeen ofizioa edo eginkizuna aditzera emateko.

Beraz, Kristok bere artalde osoa, inor ere kanpoan utzi gabe, Pedroren eskuetan uzten du, honek zain eta goberna dezan. Beraz, Pedrok, Kristok emanik, Kristoren artalde guztiaren gain du esku eta botere.

Artalde osoaren gain. Beraz, Eliza osoaren gain jartzen du Kristok San Pedro. Pedroren eskuetan uzten ditu guztiak. Beste artzainak ere bai. Beste Apostoluak ere bai. Artalde osoa, Eliza osoa.

Ez goaz auzi honetan gehiago luzatzera, zeren ez baitu merezi. San Joanen exegeta batek dioenez

pasarte honetarik aitzakia hartuz, Pedroren lehenbatasuna ukatu nahi izatea, denbora alferrik galtzea da⁷.

(7) VAN DEN BUSSCHE, *El Evangelio según San Juan*, 706 or.

3. ARTIKULUA

«SIMON, SIMON...»

Lc 22,31-32

Hirugarren pasartea San Lukasen ebanjelioan dator. Jesusek azken afarian esandako hitzak dira. Pasarte honek badu egiturari halako antz bat Mateok dakarrenarekin. Eta hain zuzen, Cullmann-ek hortik hartu du bide Mateoren kontakizuna ere azken afarian kokatu behar dela esateko. Hori, egia esan, ez dago hain garbi.

Zernahi gisaz, San Lukasen pasarte hau artez eta zuzenki fedeari buruz ari da. Horregatik, bereziki, Aita Saindua fedeko gauzak erabakitzean huteszina dela frogatzeko aipatzen da. Eta guk ere ordurako uzten dugu. Fede gauzetan epai ematea da Pedroren eginbeharretarik bat, eta ez ttipiena.

4. ARTIKULUA

«PASARTE TTIPIAK»

San Pedroren lehentasuna frogatzeko ikusi ditugun hauek dira pasarte famatuak, handiak, Baina horietaz gainera, badira Testamentu Berrian beste zenbait arrasto, aztarna, eta gertaera. Hona hemen horietarik batzuk, laburzki adieraziak.

Ebanjelioetan Pedroren izena beste Apostoluena baino askoz maizago aipatzen da. 114 aldiz azaltzen da izen hau Ebanjelioetan; Apostoluen Eginetan, berriz, 57 aldiz. Beste Apostoluen artean Joan da maizenik aipatzen dena, eta hala eta guztiz ere 38 aldiz bakarrik azaltzen da Ebanjelioetan eta 8 aldiz Apostoluen Eginetan⁸.

Jesus Pedroren etxean bizi da ostatuz (Mk 1,29). Haren txalupatik egiten du predikua (Lk 5,3). Apostoluen artean baziren hiru Jesusek besteak baino maiteago zituenak: horien artean da Pedro (besteak Joan eta Santiago zaharra ziren). Okasio ospetsu eta aldarte larrienetan hiru horietxek eramaten ditu Jesusek berekin.

Azken afariko prestamenak egitera ere Pedro bialtzen du Joanekin batean (Lk 22,8).

Eta notatzekoago dena: Tenplorako pagakizuna ordaintzeko, hara zer agintzen dion Jesusek Pedrori: Itsas ertzera joan, arrain bati ahoa zabaldu eta bertan aurkituko duen txanponaz biona —hau da, Jesusena eta Pedorena— paga dezala (Mt 17,24-27)⁹.

(8) LANG (ALBERT), *Teologia Fundamental*, II, 97 or.

(9) Ba omen da Tiberiasko itsasoan arrain mueta bat *Chromis* deritzona. *Chromis* emeak egindako arrautzak, arrak ahoan edukitzen omen ditu.

Jesusen piztuera ere «dizipuluei eta Pedrori» jakin arazi behar zaie (Mk 16,7). Jesus berpiztuaren agertzea, beste Apostoluak baino lehenago, Pedrok hartzen du (Lk 24,34; 1 Cor 15,5).

Demandak eta agirikak ere besteei baino maizago egiten dizkio Jesus. Bere ergelkeriak eta hutsak aurpegitara botatzen dizkio. Badirudi zerbait berezi duela Pedrok eta besteei baino gehiago eskatzen diola Jesus.

Apostoluen izendegi edo katalogo denetan beti ageri da lehenbiziko. Mateok gehiago egiten du oraindik: izendatuki "lehenbizikoa" dela esaten du (Ikus Mt 10,2).

Apostoluen lagunartea edo Jesusen ikasle-mordoa aipatzerakoan, hara zer mintzatze moldeak darabiltzaten Testamentu Berriko idazleek: *Simon eta haren ingurukoak* (Mk 1,36), *Pedro eta berarekin zeudenak* (Lk 9,32), *Pedro hamaikekin* (Act 2,14; 2,37).

Pedro berak ere badu Lehenetasun horren kontzientzia. Guztien izenean edo beste guztien ordezkio balitz bezala, berak erantzuten du. Adibidez, Jesus ek galdera larri hura egin zienean: *Eta zuek zer diozute Nitaz?*, Pedrok ematen du erantzuna (Mk 8, 27ss). Kafarnaungo hitzaldi ondoan ikasle asko Jesusgandik alde egiten hasi zirenean, Pedro izandu zen dizipuluen leialtasuna Jesusi jakin arazi ziona (Jo 6,68). Era berean, Jesus bere Pasioaz mintzo dakienean, Pedro izango da dizipuluen higuina eta onartu ezina jakin araziko diona (Mk 8,32). Dizipuluen galderak eta dudak ere Pedrok jakin arazten dizkio Jesusi.

Gauza guzti hauetarik garbi ageri da, bada, Pedrok baduela lehenetasun edo buruzagitasun bat Ebanjelioetan. Eta hori ez da ikusten ebanjelio batean edo bitan bakarrik: guztietan ageri den gauza da. Beraz, tradizio zahar-zaharretik datorren gauza izan behar du, Cullman jaunak berak aitortu duenez ¹⁰.

Eta ez Ebanjelioetan bakarrik. Eliza jaioberri hartan ere Pedrok bazuela aitzindaritasun bat garbi asko ikusten da Testamentu Berriko beste liburuetarik. Apostoluen Eginak izeneko liburuan, lehen partean, hara zer ageri den: Pedrok proposatzen du Judasen hutsartea hornitu behar dela

Eta ez arrautzak bakarrik. Baita jaioberriak ere aho-barnean ekartzen omen ditu. Eta hortik heldu zaio beti ahoan zerbait edukitzeko jokera, nahiz dela legarra, nahiz txanpona edo beste gauzaren bat. Ikus MANUEL DE TUYA, *Evangelios*, BAC. In Mt 17,24-27.

(10) LANG, o. cit., 98 or.

(Act 1,15). Mendekoste eguneko hitzaldia berak egiten du. Persekuzioa sortzen denean bera mintzo da Elizaren alde (Act 4,8; 5,29). Lehenbiziko jentilak berak admititzen ditu (Act 10,47ss). Jerusalemgo Kontzilioan bera da Zuzendaria eta azken epaia ematen duena (Act 15,1ss). Beraz, Pedro da Jerusalemgo eliza haren lehen urratsak gidatzen dituen.

Gero, berriz, Pedro tokiz aldatzen da. Jerusalem utzi eta beste norabait dihoa (Ikus Act 12,7). Eta geroztik Santiago, "Jesusen anaia", gelditzen da Jerusalemgo elizaren buru bezala. Baina horrek ez du esan nahi Eliza osoaren zuzendaritza utzi duela Pedrok. Santiago Jerusalemgo elizan, eta han xoilki, izango da buru. San Paulok ere Apostoluen Eginen bigarren partean toki nabarmena eta apartekoa duela ezin uka daiteke; baina ez Eliza osoaren buru delako, noski, Eliza zabaltzen egin zituen lan harrigarrien-
gatik baizik.

Paulok Pedrori egindako akarra

Galaziarren epistolan bada pasarte famatu bat, beti auzi honetan aipatzen dena, eta San Paulok San Pedroren lehentasuna aitortzen ez zuelako seinaleztat atera izan dena, gainera. Horregatik, pasadizo hau ez da ixilik uztekoa. Epistola hartan esaten denez, Paulok akar edo erantzute egin zion Pedrori, eta guztien aurrean, gainera, honek zerabilen jokabidea zuzena edo garbia ez zelako (Gal 2,11ss). Hori da gutzia.

Baina horrek zer esan nahi ote du? Paulok ez zuela Pedroren autoritatea aitortzen? Ez, noski. Auziaren mamian bat zetozelarik, Pedroren jokabidea itxurakeria edo beldurtiegi jotatzea iruditutik zitzaion Paulori —gaur diplomazia edo zurikeria esango genuke—, eta horregatik akar hura egin zion. Ez zitzaion joko garbia iruditutik. Elizaren etorkizunerako ez zela bide ona ikusten zuen, eta handik eta horrela agirika egin zion.

Baina hain zuzen, epistola hau berau arreta pixka batekin aztertzen baldin badugu, bertan aurkituko ditugu Pedroren lehentasuna salatzen duten zantzuak. Paulo epistola horretan bere burua zuritzen ari da Galaziako kristauen aurrean; eta Pedrorekin dauzkan har-eman eta lokarriak kontatzen ardurarik handiena ipintzen du. Esango dizu, esate baterako, konbertitu eta hiru urte geroago Jerusalemenera joan zela Pedro ikustera, eta Pedrorekin hamabost egun egin zituela (Gal 1,18). Eta gaineratzen du: *Idazten dizuedan hau ez da gezurra gero, Jainkoaren izenean!* (Gal 1,20). Eta pixka bat beherago beste xehetasun hau dakar: Santiago, Zefas (hau da Pedro) eta Joanez, Paulok hartutako grazia aitortu zutela, eta horren ezaugarritzat eskuak eman zizkietela Paulo eta honen lagun Bernaberi, eta halako partizio bat egin zutela elkarren artean; haiek Judeako juduen ar-

tean lan egingo zuten, eta beste hauek (Paulo eta Bernabek) jentilen arteko juduekin ¹¹.

Bai Pedrorekin eta bai beste Apostoluekin ere elkartasunean dela erakutsi nahi du Paulok. Kezka edo ardura hori garbi antz ematen zaio. Eta zergatik hori? Galaziar haien sineskera eta pentsatze moldeak ongi eza-gutzen zuelako. Eta pentsatze molde horren arabera, haiek ziren Elizaren Apostolu jatorrak, eta haiengandik —eta bereziki Pedrogandik— apartaturik ibiltzea, Elizaren bide zuzenetik saihesturik ibiltzea bezala zen. Hori bazekiten galaziarrek eta Paulok ere bazekien bazekitela. Segur aski, Pauloren etsaiek (judaizanteek: hots, kristau guztiak Moisesen legea onartzera beharturik zeudela ziotenek) salakuntza edo susmo txar hau zabaldu zuten Galazian Pauloren kontra: Pedrorekin eta beste Apostoluekin ez zela ongi etortzen, sasi-Apostolua zela, eta abar; eta horregatik ari da objezio horri erantzuten.

Eta hain zuzen, Pedrori Antiokian egin zion akarra kontatzean, bada beste xehetasun bat, Pedroren autoritatea salatzen diguna. Judu-kristau batzuk Jerusalemetik Antiokiara etorri baino lehenago, bai Pedro eta bai Bernabe eta guztiak etniko-kristauekin anaitasunik osoenean bizi ziren, janetan inongo bereizkuntzarik egin gabe; baina haiek etorri eta gero, Pedro gibelatu zen, ez zen horiekin gehiago biltzen. Itxura egitea zen, noski ("simulatio" esaten du Paulo berak), baina Pedroren jokabide horrek hain indar handia izan zuen, non beste judu-kristauak ere, Paulo ez beste guztiak —eta Bernabe, Pauloren adiskide mina ere bai—, itxura hura bera egitera jarri ziren (Gal 2,13). Nondik eta nola zuen Pedroren egintzak horrenbeste indar edo erakarpen? Apostoluen Aitzindari eta Elizaren Buru zela zekitelako, noski. Denen iritzian autoritate larria zuelako.

Are katolikoen artean ere guztiek ez dute berdin interpretatu Pauloren portaera Antiokiako egun hartan. Batzuentzat, kargukoak —azpikoak— kargudunari, hots, nagusiari egingo liokeen akarra izango zen hura, eta hori ere daitekeena da: nik, alegia, neure nagusiari demanda egin niezaioke, zuzen ez dabilela ikusten dudanean, eta horrek ez du esan nahi ez dudala haren autoritatea aitortzen ¹². Baina San Pauloren egite horretan ez ote da

(11) Hasieran behintzat hala izan ziren gauzak. Paulo ere Diasporako juduekin lanean ari zen. Ikus *Biblia de Jerusalén*, in hunc locum.

(12) Zinez kristau soila Elizan ez da Jerarkiaren azpiko huts bat. Etxeko semea ere bada. Eta etxeko seme den aldetik, kargudunari zor zaion menpetasuna ezertan ukatu gabe, oker dabilenean ohar egin diezaioke. Eliza Katolikoko sailduetan behin baino gehiagotan ikusi da, kondairan zehar, portaera hau: obediencia, menpetasuna alde batetik, eta bestetik atrebentzia eta askatasuna ere bai behar denean behar denari oharrak egiteko. Amorioak eta fedeak bakarrik egiten dakizkien mirariak dira horiek.

zerbait gehiago nabari? Hala uste dute beste batzuek. Neurri batean San Pedroren kideko eta honen maila berekoa ere bazen San Paulo (Apostolua zen aldetik, alegia), eta hala, kideak kideari egin liezaiokeen bezala, ohar hura egin zion.

Esate baterako, Aita Lagrange-rentzat azpikoa bere nagusiari demanda egiten: hori da Antiokiako aldarte larrian ikusten duguna, eta hain zuzen, gertaera honek San Pedroren lehentasuna fededun guztien aurrean ezaguna zela agirian jartzen du. Cornely-rentzat, ordea, gertakizun honetan beste zerbait azaltzen zaigu: Paulo, Apostolu bezala, beste Apostoluen pareko eta maila berekoa zela, eta hala, kideak kideari egingo liokeen moduan egin zizkiola oharrak Pedrori. Eliza osoaren gobernu kontuan Pedroren pareko ez izanik ere, Apostolua den aldetik bai bazen San Pedroren kide. San Tomas Akinokoak ere menpekoak nagusiari anai gisa egingo liokeen zuzen-keta bat baino gehiago ikusten du gertaera honetan ¹³.

Bestalde, San Paulok maiz aipatzen du Pedro bere epistoletan, eta gehienetan Elizan zeukan karguaren izenaz izendatzen du, gainera: Zefas (Kepa=Harria). Ikus, esate baterako, 1 Cor 1,12ss; 3,22; 9,5 etc.

Esan dezagun bukatzeko, Abraham ere «Harria» bezala izendatua eta deitua agertzen zaigula Testamentu Zaharrean; eta hori Israelgo herriaren aitaso den aldetik, hain zuzen. (Ikus Is 51,1ss). Hau da: Jainko herriaren oinarri izateko hautatua izan zelako, noski. Orain bada, ofizio hori berori Israel berri eta egiazkoan egiteko, Pedro izan da hautatua ¹⁴.

(13) JOURNET, *L'Eglise du Verbe Incarné*, I, 158 or.

(14) B. SCHWANK, *Primera Carta de San Pedro*, Herder, Barcelona 1970; 17 or.

SEIGARREN KAPITULUA

ELIZAREN LEHEN URRATSAK

Elizaren egituraz ari garela, derrigorrezkoa zaigu auzi honen alderdi historikoari kasu ematea. Laburzki baino izango ez bada ere, eta gure xederako behar den edo on den neurrian bakarrik bada ere, Kondairan begiak ipintzea noraezekoa da hemen.

Juduen Diaspora. Zer zen, eta Elizaren zabaltzeari nola lagundu zion

Eta bertatik, gertakari handi batekin topo egiten dugu: Judu Diasporakin. Baina ez nolanahiko judu Diaspora. Hain zuzen, mende hartan Diaspora honek baditu ez lehenago eta ez geroago izan ez dituen eta izango ez dituen dohain batzuk; eta dohain horiek direla kausa, kristautasuna zabaltzeko miragarriki lagunduko du. Jainkoaren Probidentziak bere bideak di-tuela jakinik, goi asmo batzuk edo burubide batzuk obratzeko ordenaturik dirudi gertaera honek.

Zer zen, bada, Diaspora? Edozeinek daki juduak beti merkatari purrukatuak izan direla, eta orduan ere halaxe ziren. Erromatar Inperioaren hiri handi guztietan han ziren juduak. Baina ez bata besteagandik bereziak. Ez zeuden itsas zabal hartan galduak edo jentilekin nahas-mahas. Herri bat ziren, eta herri horrek bazuen lokarri bat: Moisesen legea. Nunahi zeudelarik, lege hori gordetzen zuten. Judu kolonia denetan baziren sinagogak. Han biltzen ziren otoitzerako eta Eskritura Sainduaren irakurketak egiteko.

Erromatarren artean ez zen erlijio askatasunik; baina halaz guztiz juduentzat salbuespen bat egiten zen. Judu erlijioa eta usuarioak segitzea zilegi zen. Bazuten, bada, babesa legearen aldetik beren erlijio bereziari atxikiak izateko. Judu haiek bazituzten mila zeremoni xehe, usuario eta lotura, batez ere fariseuen aginduz jarriak. Uztarri pisua eta hesi gogorra, baina hesi hori dela medio, judua, nunahi zegoelarik, beti gertatzen zen jentilengandik berezia; eta horri eskerrak, hain zuzen, bere nortasun berezia gorde du mendez-mende herri honek. Sakabanaturik egonik ere, ez da galdu, ez da urtu. Erlijioaren eta fariseuen obra izan da hau.

San Paulok Erromatarrei egindako epistolaren 2. kapituluari badu pasarte bat. Juduak jentilen aurrean zer sentitzen zuen salatzen digun pasarte. Jainkoarekiko gauzetan juduak mila aldiz eskolatuago, argituago eta jakintsuagotzat jotzen zuen bere burua.

*Zu, judu izena duzun horrek, legean atseden hartzen duzu, Jainkoaz harrotzen zara. Badakizu Haren nahia. Legeak argiturik, badakizu zer den egokiena. Itsu mutil, ilunbeetan dauden argi, buru gabeen eskola emaile, haurren maisu zarelakotan zaude. Jakintzaren eta egia-
ren giltza legean duzula uste duzu (Rom 2,17-20).*

Juduak bazuen, bada, erlijio eta moral gauzetan jentilak baino askoz gorago eta argituago zegoelako kontzientzia. Eta badakigu nondik zetorkion argia: erlijiotik, Bibliatik.

Baina guri hemen gehien axola diguna beste hau da: Kristo jaio baino bi mende lehenago grina eta joera berri bat sortzen da Diasporako juduetan (Alejandrian batez ere). Mogimendu honek Helenismoaren eta judu erlijioaren artean zubi bat paratu nahi du. Bibliako liburuak greko hizkuntzara itzultzen dira. Judu jator askorentzat hori hasieran traizio bat bezala izan zen. Eta hori gutti balitz, judu idazle batzuk (Filon izan zen ospetsuena) grekoz idazten hasten dira. Grekoen jakinduria Moisesengandik hartua dela eta horrelako gauzak esaten dizkigute, gainera.

Mogimendu honi esker, judu erlijioaren egia nagusiak (Jainko bakarra, Munduaren Egilea, Hamar Aginduak etab.) jentilen artean zabaltzen hasten dira. Joera honek bere fruituak ekarriko ditu. Jentilen artean judu erlijioaren ezagutza eta zaletasuna pizten da (neurri batean, behintzat). Eta zaletasun honen ondorioz "proselitoak" eta "Jainkoaren beldur direnak" (hots, jentilen artetik judu erlijioaren zale direnak) ugaritzen dira. Horientzat sinagogetan bazen toki berezi bat.

Jainkoaren beldur ziren horiek Jainko bakarraren sinestea eta beste zenbait gauza onartzen zuten. Era horretara bide erdian bezala gelditzen

ziren: ez ziren jentilak, eta judu erlijioakoak ere ez, zeharo behintzat. Osoki eta alde guztiz judu erlijioa onartzeko, zirkunzisia eta Moisesen legea, agindu handi eta ttipi guztiekin, hartu behar zen. Orduan bai, Israelgo herriari erantsirik gelditzen zen gizona; eta berbertatik, beste guztiengandik berezia. Pausu latza zen hau, eta oso guttik ematen zuen.

Eta pausu hori ematen ez zen bitartean, nahiz eta judu erlijioaz zale-tua izan, zaletu horiek judu jator batentzat beti ziren arrotzak, zirkunzidatu gabeak. Beraz, debekaturik zen horrelakoekin har-emanetan sartzea. San Pedrori, Kornelio ehuntariaren etxean ostatzuz egon zelako, aurpegitara botatzen diote hori judu kristauak. Kornelio hau, berriz, judu erlijioaren zaletu horietakoa zen (Act 11,3).

Beraz mogimendu honek bere lana egin zuen. Ordea, bazen leze bat igaro ezina. Jainkoaren beldur ziren horiek (izen honekin ziren ezagunak) ugaritu ziren, bai, baina atean gelditzen ziren, barnera ez ziren sartzen.

Gorago esan den bezala, judu erlijioa legezkota zen Erromatar Inperioan. Eta kristau erlijioa, hasieran behintzat, lege egoera horrezaz baliatu zen. Izan ere erromatar batentzat kristautasuna, hasiberri hartan, zer zen? Juduen arteko talde bat, judu eskola edo sekta bat, besterik ez. San Paulo Galionen aurrera eramana izan zen; eta han juduak beraren kontra salakuntzak egiten hasi zirenean, Galionek honela erantzuten die: *Zuen arteko kontuak dira horiek, eta nik ez dut horietan zer sarturik* (Act 18,12-17).

Baina handik gutti, gauza honen egoera zeharo aldatzen da. 64. urtean hasten da Erroman kristauen aurkako persekuzioa, Neronen denboran. Ordurako bereizkuntza garbi eginik dago. Erromatarrek badakite kristau izatea eta judu izatea ez dela gauza bera. Judu erlijioak baditu legezko eskubide batzuk, kristau erlijioak ez.

Persekuzio hau biztu zenerako, ordea, kristau talderiak sorturik zeuden Inperio handi hartako hiri askotan. Eta hain zuzen, erlijio berriari bidea urratzen lagundu ziona judu erlijioa izan zen. Kristau mixiolariak juduen sinagogetara joaten ziren berri ona zabaltzera. Eta sinagoga horietan entzuleak bi klasetakoak ziren: batzuk, judu hutsak; besteak, Jainkoaren beldur ziren horietakoak. Eta gehienetan, edo ia beti, haxe gertatzen zen: juduek ez zutela berri ona onartzen eta beste horiek bai (Ikus, adibidez, Act 13,45).

Era horretara sortu zen "tertium genus" delako bat, kasta berri bat, ez judu eta ez jentil ez zena; hots, kristauak. Judu batentzat mundua bitaturik zegoen: alde batetik juduak, bestetik jentilak. Grekoentzat ere, orobat, bi multzotan partitzen zen mundua: alde batetik grekoak (hots,

hauen kultura onartzen zuten guztiek), eta bestetik «barbaroak» (kultura hori ez zutenak).

Baina orai hesiak hautsi dira. Hor dago hirugarren kasta bat, jende mueta berri bat, "Israel berria" alegia. Herri honetara pertenezitzeko ez du axola odola, hizkuntza eta kultura nongoak diren.

Israel berri honek Israel zahararekin lokarriak hautsi ditu; baina beste aldetik babesik gabe gelditu da Erromako legearen aitzinean. Israel zahar-
rak badu batasun bat trinkoa: odolak-jatorriak-etniak eta Moisesen le-
geak eman ohi dion batasuna. Israel berria nola moldatuko da itsas zaba-
lean bere batasuna gordetzeko? Aurki ikusiko dugu.

Judaizanteen auzia (Kristauak judutar bihurtzea nahi zutenena)

Baina lehenago Judaizanteen auziaz hitz bat esan beharra dago. Izan ere, izan zen une larri bat, kenka txar bat, Judaismoa erlijio berria iresteko zorian egon zena. Badirudi, alegia, Judaismoak ahalegin guztiak egin zi-
tuela erlijio berria beretakotu eta jateko, baina ez zuen egiterik izan.

Judaismo zaleen mogimendu hau zergatik, nondik eta nola sortu zen, garbi ez dakigu, baina dirudienez honela izan zen kontu honen muina. Lehenbiziko kristau eliza, Jerusalemgoa izan zen, noski. Haiek kristau ja-
torrak ziren, fede berrira jarriak, nahiz eta Sinagogarekin eta Jerusalemgo
Tenploarekin lokarri denak ez hautsi. Hain zuzen ere, eliza haren fede
jatorra lehenbiziko ebanjelioan, Mateorenean, gelditu zaigu tinkatua. Eta
Jesusen fariseoen kontra jaurtitako ahapaldirik gogorrenak ebanjelio ho-
netan datoz. Israelgo herriaren akatsak, sineste eza, bihotz gogorra, eta
honen ordez jentilek berri onari egingo dioten harrera ona, guzti hori Ma-
teok beste ebanjelistek baino nabarmenago kontatzen digu. Ebanjelioa jen-
daki guztientzat dela eta abar, beste inon baino ozenkiago Mateorenean
jakinarazten zaigu.

Baina gero zer pasatu zen? Jende mordo dexentea sartu zen eliza hartan:
judu apaiz, fariseo, etab. Borondate onarekin? Ez dakigu. San Pauloren
hitzak oso gogorrak dira: *Gezurrezko anaiak, azpi lana egitera elizan sartuak*
(Gal 2,4). San Pauloren iritzian, beraz, haiek ez ziren benetazko kristauak:
itxuraz bakarrik ziren kristau, eta asmo honekin sartuak ziren, gainera:
barnean egonik, eliza bera hobekiago desegin, menderatu eta gobernatu
ahal izateko. Horiek izan ziren San Paulori gerla bizia egin ziotenak. Horiek
ziren kristau federa etorritako jentilak zirkunzisioa eta beste judu usadio
guztiak onartzera behartu nahi zituztenak. Paulo, berriz, bere indar guztiez
borrokatu zen horien kontra.

Izan ere, horien ustea gailen atera balitz, akabo kristautasuna: judu tal-detxo bat izango zen, eta besterik ez; judu odoleko batzuek hartuko zuten, eta azkenean, goizago edo beranduago, Judaismoaren barrenean itorik geldituko zen. Apostoluen Eginek kontatzen digute nola Kontzilio bat bildu zen Jerusalemen puntu hau garbitzeko. Eta sesio askoren ondoren, San Pedrok eman zuen erabakia: Kristori zor diogula salbazioa, ez Moisesen legegari; beraz, jentiletarik konbertitzen zirenak ez zeudela lege hori onartzer behartuak (Act 15,7ss).

Halaz guztiz, gauza horrela erabaki eta gero ere, judu zale horiek ez zuten amore eman. Jentilengandiko elizek, ordea, bazekiten zer bide hartu.

Geroxeago judu gerla lehertzen da; 70. urtean Jerusalem eta Jerusalemgo tenploa hondatuak izan ziren. Eta geroztik ez dago lokarririk judu eta kristauen artean. Juduek, gainera, proselitoak egiteari utzi egin zioten, zeren lehengo esperientzia hura mingotsa izan bait zitzairen. Beraz, judu erlijioa juduentzat xoilki izango da, eta kito. Baina kristau erlijioa zabalteko, lehengo proselitismo hark asko lagundu zuela, ezin uka daiteke.

Kristo bera ere mintzo da proselitismo horretaz, fariseoen kontra egindako hitzaldirik gogorrenean, hain zuzen (Ikus Mt 23,15). Baina, esan dugenez, Jerusalemgo hondamendiaz gero, proselitismo hau betiko bukatu zen. Juduak eta kristauak erabat diferenteak izango dira. Bakar-bakarrik juduen arteko kristauak (judu kristauak) segituko dute judu usuario eta legeekin, eta azkenean horiek ere suntsituko dira¹.

Tamala benetan Israel zaharraren sineste eza! Paulok erraietan zeraman nahigabe hau, Erromatarren epistolan aitortzen digunez (Rom 9). Eta hara zer arrazoi ematen digun berak bere herritarren sinesgabea esplikatzeko: Israelek ez du nahi Jainkoak hutsean eskeinitako salbaziorik. Norbere ahaleginekin eskuratzen den justizia edo salbazioa: hori nahi zukeen; baina Jainkoak jakin arazi diguna ez da horrelakoa. Bere Semea eman digu doharik, eta Hari fedez itsatsiak egotetik dator justizia. Juduek, berriz, horrelako justiziarik ez nahi. Eta hemen datza fariseo mentalitate eta kristau izpirituen arteko ezin konponduaren erroa. (Ikus Rom 10,3).

Eliza edo "Israel berria"ren antolabideak

Eta zer moduzkoa zen jendaki edo populu berri hau, Israel berri hau? Beste hitz batzuez esateko, nolako organizazioa zuen kristautasun gazte hark? Tokian tokiko elizak bazuen neurri batean bere buruaren jabetasuna edo autonomia, eta denen artean halako elkartasun bat osatzen zuten.

(1) Ikus *Jesukristo* liburuan judu-kristauak buruz esandakoa; 347 or.

Baina elkartasun horrek bazuen lokarri bat, edo, hobeki esateko, bi: Jerarkia eta Fedea. Eta zentru bat ere bai, ikusiko dugunez: Erroma.

Iraganeko denboren berri jakitea gure mendeko kezka edo grina nagusienetako bat bihurtu da. Edozein problemari buruz, gaur kondaira alderdia ezagutu nahi izaten dugu. Gauza baten sorrera nola izan den, zer gora-beherak izan dituen mendeetan zehar, etab. Mentalitate historikoa du gaurko gizonak. Lehen mendeetako giroa, ideiak, eta pixkana-pixkanaka gertatu den eboluzioa gaur hobekiago ezagutzen dugu. Zentzu historiko hori azken mendeotan izugarri findu eta zorroztu da. Aro bakoitzeko giro berezia atxemaiteko badugu lehen ez bezalako sentikortasun eta usna berezi bat.

Baina honako hau ere esan behar da: antzina aroari buruz egiten diren sintesi horietan sarri, edo ia beti, egon ohi dela norbere ideia eta aurreiritzientzat tokia franko. Emanak (hots, «datoak») eta albisteak egiazkoak izanik ere, horiek interpretatzeko orduan, eman horiek elkarrekin lotzeko edo josteko, gerok ipini ohi dugu haria, eta geure burua engaina dezakegu, eta besteena ere bai, noski. Zeren eman horien aitzakiaz eskeintzen dugun irudia sarri askotan ez eman haietarik, baina geure baitarik aterea baita. Eta askotan gaur modan diren ideia eta ustekizunak antzinatean aurkitu nahi ditugu eta aro haietako gizakiei egozten dizkiegu. Kondairako sintesi horiek egitean erraz da harri horretan laprast egitea.

Ohar hau sarrera gisa eginik, aipa ditzagun labur Eliza Katolikoaren egituren sorreraz eman diren iritzi batzuk.

A. Sabatier-en ustekizunak

Hor dugu, esate baterako, A. Sabatier kondairagile protestantea. Katolizismoaren sustraiak eta sorrera eliz kondaira zaharrean aztertu nahi izan zituen (haren liburu famatua: *LES RELIGIONS D'AUTORITÉ ET LA RELIGION DE L'ESPRIT*). Hara zein den jaun honen pentsamoldea edo ematen duen ikuspegia: Hasiera-hasieratik San Paulok honako ideia hau landatu zuen: Kristau guztiek Eliza bat osatzen dutelako ideia; Eliza bat eta orokorra, alegia. Baina Eliza orokor hori izpirituala zen erabat, arimen elkartasun bat, Kristoren Gorputz Mistikoa. Zeru herriko batasun bat soilki.

Lurgainean, berriz, baziren tokian tokiko elizak, bakoitza bere gisa eta antzora taxutuak. Horien artean ez zegoen agerizko lokarririk. Beraz, ez zegoen zinezko batasunik ez gobernuan, ez dogmetan, ez eta ritoetan ere. Batasun moralak zen bakarrik, hots: guztiok goi Eliza bat osatzen dugulako pentsamendu hori.

Baina, hain zuzen, Gorputz Mistikoaren pentsamendu hau pixkanaka-pixkanaka —Erromaren eragitez batez ere—, izango da Eliza Katolikoaren sortzailea; 130. urte inguruan eta ondoko ehun urteetan Eliza Katolikoa erabat hezur mamitua agertuko zaigu.

Sabatier-ek, behintzat, hala uste du. Eta jaun honen iritzian, garai hartako bi herejia —Gnostizismoa eta Montanismoa— izan ziren Erromari horretarako bidea eman ziotenak. Herejia horien kontra gogor egiteko, goi-Eliza hori goi-aldetik lur honetara eraatxi behar izan zuten. Hemengo —lur honetako— Eliza, alegia, behar zen sendo eta trinko batu. Horretarako, orde, gauza hauek behar zituen —eta eman zitzaizkion, noski—: fede bakar bat bere dogmekin, eta gobernu molde hertsia bat Apezpikuen inguruan. «Eliza Katolika» izena ere orduan zabaltzen da.

Ezkertiarren arriskua (Gnostizismoa) eta eskuindarra (Montanismoa), bi-biak garaitu behar izan zituen Erromak, eta horretarako sorkari berri bat —lehen ez zena— sortu zuen: Eliza Katolikoa. Hobeki esateko: ordura arte kristauak beren ametsetan zeukaten Eliza mistiko hori lurrera erakarri, eta zerukoari bakarrik dagozkion dohainak lurrekoari ezarri zizkion.

Hemendik aurrera fede erregela bat egongo da, eta guztiek erregela hori beharko dute onartu, Eliza barruan egon nahi baldin badute. Eta toki bakoitzeko elizaren Aita, Maisu, Zuzendari eta Gobernaria Apezpikua izango da; haren esanera egon beharko dute denek. Horra Eliza Katolikoa ia ezerezetik sortua, II. eta III. mendeetan asmatua, Kristoren eta Apostoluen asmoekin bat ere ikustekorik ez duena...

Teoria honen kritika

Azaldu dugu hitz guttitan Sabatier-en ikuskera. Baina gauzak horrela izan ote ziren, gero? Jaun honen iritzian kristau eliza gazte haien artean ez zegoen inongo batasun lokarririk. Kristau denek zuten —hori bai— buruan Eliza mistiko baten ideia; baina Eliza hori zeru herrikoa zen, ez hemengoa. Hemen, berriz, talde bakoitza bere erara bizi zen. Karismak eta Izpirituaren dohainak ziren nagusi, ez zegoen inongo organizaziorik ez lokarririk... Jum! Gauzak horrela izan balira, erlijio berriak azkar asko erreka joko zuen, anarkian urtu eta desegingo zen; baina ez zen deus horrelakorik gertatu.

Eliza haietan hasieratik agertzen zaizkigu apezpiku, presbitero eta diakonoak: horra karismekin zer ikusi guti duen zerbait. Eliz-tradizioak beti irakatsi du Apezpikuak Apostoluen ondorengoak —"successores", alegia— izan zirela, horien autoritatea eta eskubideak hartu zituztenak direla. Gai-

nera, kristauek bazuten izen bat: "anaiak", "haurrideak", "senideak": izen horrekin deitzen ziren: ez du axola San Paulok edo beste edozein mixiolarik kristautua izan: denak dira familia bateko mienbroak. Eta familia handi hori ez da ez zeru herrikoa, lurgain honetakoa baizik. Egia da toki bakoitzean ere badela eliza edo bilkura bat, baina tokian tokiko bilkura hori Eliza handi edo orokorraren atala besterik ez da. Eliza handi eta orokor honen ideia ez da Pauloren ideia bakarrik: guztiona da.

Jerusalengo hondamendiak (70. urtean gertatuak) ez zuen deus ikus-tekorik izan kristau erlijioaz. Ordurako kristau erlijioa beregain jarria zen. Judu erlijioa etnia bati lotua zen, kristaua ez (judu-kristauak kenduz gero). Jerusalem ez zen iadanik erlijio berriaren zentrua. Eta ez da pentsatu behar San Paulo izan zela erlijio berriaren zabaltzaile bakarra. Beharbada besteek baino lan gehiago egin duena, baina ez bakarra. Erromako eliza (esate baterako) edo Alejandriakoa, ez dira hark sortuak.

Eta kristau berriei predikatzen zitzaien fedea, formula labur eta trinko batzuetan zegoen mamitua, erraz ikas eta gogora ahal zedin; eta fede berdina eta berbera zen eliza denetan.

Gainera, erlijio berria zentru baten beharrean gertatzen zen, eta zentru hori Erroman aurkitu zuen.

Lehenbiziko eta II. mendean bere ospe eta prestigiorik handienez zen Erroma, Inperioaren hiriburu bezala, eta hara zergatik kristau erlijioaren buru eta zentru izatera etorri zen. Hala esango dizute aho batez Sabatier, Harnack, Sohm eta abarrek.

Politika arazoek gertaera honetan bere parte izan dutela, guk ez dugu ukatuko. Baina guretzat gauza bat dira aitzingibelak —zirkunstantziak—, eta beste bat hazi sortzailea —kausa, alegia—. Eta bi gauza hauek ez dira nahastu behar.

Gnostizismo eta Montanismoaren arazoa

Gnostizismoari eta Montanismoari gogor egin behar horretarik sortu zen, Sabatier eta beste jaun batzuen iritzian, fede berdina; eta hortik heldu zen, baita ere, Apezpikuen gobernu molde hertsia denei ezartzea.

Baina Gnostizismoa sortu baino lehen ere baziren elizen arteko lokarriak, eta bazen elizen artean halako Elkartasun bat; baziren zentru batzuk, eta zentru horietan inportanteena Erroma zen. Ezin esan daiteke Eliza orokorra lainoetako sorkari bat zela, arras izpirituala eta ikusgaitza zela. Ez. Ikusteko modukoa zen. Eliza hark bazuen benetazko organizazio bat.

Dudarik gabe, Gnostizismoaren kenka larrian organizazio horren baliamentuak gehiago baliatu beharra egongo da, baina ez dira orduan lehenbiziko aldiz eta ezerezetik sortu.

Eta hau da kontua: Gnostizismoa, II. mendean barna, Elizatik garbitua izan zen, herejia bezala salatua eta baztertua, alegia. Horrek esan nahi du, noski, fede berdin baten oinarria nunahi aurkitzen zela, eta Apezpikuak izan zirela fede horren zaindaria, eta eliza partikularrek Eliza handi bat osatzen zutela. Bestela nekez konprenitzen da gertakari hau.

Gnostizismoari gogor egin beharrak ez zituen, bada, indar horiek sortu. Lehenagotik ere han ziren.

Fedea ez zen, kristau gazte haientzat, norberak bere antzora antolatzen edo moldatzen duen zerbait. Ematen zaizkion izenak ikusi besterik ez dago: "Didaché"=irakaspena; "Parádosis"=tradizioa; "Kanon-písteos"=fedeko erregela. Zer esan nahi dute izen horiek? Bistan da: fedea zerbait objektiboa zela, zerbait emana, irakatsia.

Montanismoaren aurka, berriz, Erromak ez zuen halako paper handirik jokatu. Herejia hau Mendebaleko lurretan oso berandu sartu zen, eta ordurako Apezpikuen autoritatea sendo ezarriarik zegoen².

"Herejia" hitzaren eboluzioa

Maiz sarri hitz batek duen jatorrizko esanahia jakiteak, eta gero esanahi hori nola aldatuz joan den ikusteak, argi handia egotzi ohi du: garai bateko ideien martxa eta eboluzioa salatzen digu. Eta hain zuzen, hori gertatzen da "herejia" hitzaz (grekoz, "airesis").

Hitz hau, "airesis", bai greko klasikoan, eta bai 70 itzularien Biblian ere agertzen da, eta beti jatorrizko bere adierazpenean. Jatorrizko adierazpen horretan, bada, "hautamena" esan nahi du, eta hortik, libreki hautatutako "iritzia"; eta hortik "eskola" edo "alderdia"; eta hitzak ez du bat ere txar kutsurik. Esate baterako, Flavio Josefok esango du juduen artean hiru "herejia" direla: fariseoak, saduzeoak eta esenioak (hiru "alderdi" esan nahi du). Apostoluen Eginetan ere adierazpen horrekin dator hitz hau (Act 5,17; 15,5; 24,5,14; 28,22).

San Pauloren hizkeran, berriz, besterik da: zisma gaizto bat, kulpaz sortutako alderdikeria bat (Gal 5,20; 1 Cor 11,19). Eta Titori egindako epistolari (Tit 3,10) hitz berria azaltzen zaigu, "airetikós", aitzineko garaian ezagutzen ez zena.

(2) Ikus P. BATIFFOL, *L'Eglise Naissante et le Catholicisme*, Chapitre IIIème, Excursus B; 172 or.

Hitz honen eboluzioa ondo salataria da, gero! Berak erakustera ematen digu ederkienik zer-nolakoa zen erlijio berria. Denok bat Kristorengan: batasuna du lege. Norberekoikeria eta alderdikeria desordenu bat bezala jotzen dira³.

Sohm jaunak ere Sabatier-ek bezalatsu azaltzen du Eliza Katolikoaren sorrera. Hasierako Eliza gazte hura gorputzik gabeko arima bat izan zela uste du, alegia. Protestanteak diren aldetik, jaun hauek gogoko dute Eliza ikusgaitza, ezkutukoa, deus agerikorik ez duena. Baina, agi denez, Kondaira hutsa baino zerbait gehiago sartzen dute beren azalpenetan: hots, aurre-iritziak.

Garai hartako Elizaren albisteak non diren

Beti bezala, aro hartako albiste huts-garbiak ikasteko, iturrietara joatea beste biderik ez dago. Lehen aro horren berriak jakiteko, honako hauek dira iturri nagusiak: San Pauloren eta San Pedroren epistolak (Testamentu Berrian datoz), Didaché deritzon liburuxka, Klemente Aita Sainduaren karta Korintoko kristauei, Antiokiako San Inazio Apezpikuaren eskutitzak, eta abar⁴.

Dokumentu hauetan Elizaren organizazio eta egiturari buruz azaltzen den dotrina guk ezin dugu hemen luze eta zabal harrotu. Argibide gisa, ordea, pasarte batzuk aipatuko ditugu.

Apostoluak bizi ziren bitartean, berak ziren, bai Eliza orokorrean eta bai eliza partikularretan ere, benetazko agintari, gidari, maisu, artzain, apaiz eta abar. Haien autoritatea ez zuen inork ukatzen. *Inor sesiotan hasiko balitz, ez da hori gure ohitura, ez eta Jainkoaren elizena ere* (1 Cor 11,16): hitz horiekin bukatzen du zorrozki San Paulok kristauen bilkurei buruz ematen duen irakaspena.

Apostoluek badute autoritatea, bai Eliza gobernatzeko eta bai Elizan gorde behar den fedea irakasteko ere. San Paulok erromatarrei idazten dienean, nahiz eta Erromako elizaren sortzailea bera ez izan, badaki ongi hango kristauek eta beste aldeetakoek "dotrina molde" berbera dutela: "forma doctrinae" ("typon didajés" Rom 6,17). Beraz, kristautasuna onartzea ez da edozer gauza sinestea. Kristau berriari dotrina jakin bat ematen zitzaion, eta hau buru-bihotzez onartu behar zen. Dotrina hori Apostoluek emana da eta nunahiko kristauek onartu behar zuten. Beraz, guztiontzat ber-

(3) BATIFFOL, o. cit., 137 or.

(4) Gaur horiek oro euskerara itzulirik daude, Kerexeta jaunari esker. IKUS KEREXETA'TAR JAIME, *Eliz-Guraso Apostolikuak*, Bilbao 1975.

dina zen. Kristok egin eta irakatsi zuena: hori predikatzen dute berri onaren zabaltzaileek eta hori sinesten kristauak. Fede hau, bere muinean eta funtsean, beti da bat eta berbera.

Apostoluez gainera, ordea, kristau talderia haiek bazituzten gizon hautatu batzuk. Besteen ardura zeukaten gizonak, alegia. Ikus zer dioen San Paulok Tesalonikako kristauei egindako lehen epistolari (5,12-13):

Zuen artean lan egiten ari direnei eta Jaunaren ize-nean zuen buruzagi eta kontseilari direnei, arren, senideok, begirunea erakuts zaiezue. Daramaten lanagatik areago maite itzazue.

Elizetan buruzagiak bazirela Tesalonikarren epistolak jakin arazi digu, bada. Garbiago oraino ageri da hori Filipiskoei egindakotik: *Paulo eta Timoteok, Jesukristoren morroiak, Filiposen zaudeten Jesukristoren saildu guztiei, apezpiku eta diakonoei* (Phil 1,1). Hasiberri hartan, dirudienek, apezpiku eta presbitero hitzen artean ez zen bereizkuntza garbirik egiten: bi izenok, alegia, nahas-mahas erabiltzen ziren eta askotan ofizio bera adierazten dute. Hemen dugu, bada, Filiposko eliza bere sailduekin (kristau soilekin), bere apezpiku (=apaiz) eta diakonoekin.

Gauza bera aurkitzen dugu San Pedroren idazkietan ere.

Zuen artean diren presbiteroei ari naiz... Zain ezazue Jainkoaren artaldea, ez gogorki, gozo-gozo baizik; ez irabazi zikinari begiratuaz, baina gogo onez, ez jaun-txo gisa zuen artaldea menderatuz, baina barentzat eredu izanik. Eta Artzain Nagusia ager dadinean, usteltzen ez den koroia distiranta izango duzue (1 Petr 5,1-4).

Beraz, tokian tokiko elizek badituzte beren artzainak. Horiek izan ditzaizkaten tentazioak ukitzen dira hemen. Horrek esan nahi du haien eskuetan zela elizen atzera-aurrera eta kristauen arreta eta ardura izatea.

Gainera, San Paulok baditu karta pastoralak deitzen direnak (Timoteori bi eta Titori bat). San Paulok bere azken urteetan idatziak. Epistola hauetan kezka berezi-bereziak nabari dira, besteei ez bezalakoak. San Paulok bere azkena hurbil ikusten du, eta Timoteok eta Titok beren karguko dituzten elizetan zer nolako arriskuak diren esan nahi die, erne egon daitezten. Irakasle gaiztoak, fede garbi-jatorretik aldenduak direnak: horra arriskua. Horregatik esaten dio Timoteori: *Oi Timoteo, zain ezazu gordairua, gordairu ona* (1 Tim 6,20; 2 Tim 1,1). Ebanjelioa gordairu bat da, beraz, ondasunegi bat. Handik ez da deus kendu behar, ez eta ezer erantsi behar ere. *Zaude sendo ikasi eta sinetsi zenuen guztian, norengandik*

ikasi zenuen gogoratuaz (2 Tim 3,14). Timoteoren irakasle hau nor izan zen esan beharrik ez dago: Paulo bera. *Nigandik testigu askoren aurrean entzun zenuena, gizon zintzo eta besteei irakasteko gai direnei azal ezaiezu* (2 Tim 2,2).

Autoritateak fedearen gordairua zaindu behar du, bada: *Batzuek sinestean porrot egin dute*, eta halakoak Elizatik kanpora behar dira jaurti (Ikus 1 Tim 1,20).

Etengabe ari da epistola hauetan irakaspen garbi-jatorra dotrina gaizto eta usteletik bereixten. Epistola hauetarik hauxe ateratzen da garbi: irakasle batzuek irakaspen osasungarriari traizioa egin diotela. Irakaspen hura, berriz, Jesukristorena da; eta irakaspen hori zaintzeko kargua Apostoluari, eskutitza egiten zaion ikasleari eta honek eskolatu dituen gizon zintzoei dagokie. *Eliza, Jainkoaren etxea, egiaren zuntzi eta oinarria* (1 Tim 3,15). Bi gauza daude, beraz, Eliza honetan: irakaspen garbi-jatorra eta jerarkia.

Eliza bakoitzean baziren presbiteroak, eta horiek halako elkargoa edo kolejio bat osatzen zuten: 'presbitérion' (1 Tim 4,14). Diakonoak ere baziren (1 Tim 3,8ss). Apezpikuaz ere mintzo da (apezpikua presbiteroaren-gandik garbi berexen ez bazen ere) (Ikus 1 Tim 3,2).

Eliza Katolikoaren egitura guztia dugula hemen marraztua, nork uka dezake? Apezpikua: izena bera —'episkopos'— garai hartako grekoan izen arrunta zen, eta hara zer esan nahi zuen: Begiraile, Kasu egile. Apezpikuak —eta apaizak— Elizan duen eginbeharraz ere zerbait esan nahi du izen horrek ⁵.

Didaché

DIDACHÉ: hona hemen kristau liburuxka zahar-zaharra, katixima edo kristau ikasbide antzekoa. Lehen mendeko azken aldekoa izan behar du. Dena aginduz eta tradizioz hartutako legeez bete. Izenak berak ere zerbait esan nahi digu. Didaché=Irakaspena, dotrina. Irakaspen hau ez du norberak bere nahierara asmatzen edo moldatzen: emana izan zaigu; guk hartu eta zintzoki gorde behar dugu. Irakaspen hau Jesukristorena da; Hark hamabi apostoluei emana. Hamabi Apostoluak dira Kristoren mandataria-riak, Kristoren dotrina jende guztiei hots egiten eta egizatzen dietenak.

Moral bat, fede bat eta kulto bat: horra zer irakasten den liburu horretan. Kultoa ere xeheki organizatua dago: otoitza, baraua, bataioa, eukaristia, etab.

(5) BATIFFOL, o. cit., 136 eta ondoko orrialdeak.

Eliza bakoitzak badu bere jerarkia: apezpikuak eta diakonoak. Komunitateak hautatzen ditu kargu horietarako. Eta horien eginbeharrak nagusienetakoak zera da: liturgiaren egitea, igande oroz eukaristia ospatzea.

Oroitzaituz gau eta egun, ene haurra, Jainkoaren hitza hitz egiten dizunaz: errespeta ezazu jauna bezala.

Mixiolari ibilkariez ere mintzo da Didaché. Ibilkari horiek Jainkoaren hitza predikatzen dute, ez daude toki jakin batean egotez. Baina toki bakoitzeko elizari uzten zaio horiei buruz epaia emateko eskubidea. Mixiolari ibilkariak irakasten duen dotrina tradizioz hartutakoaz bat ez badator, ez zaio entzun behar. Mixiolari ibilkariak har bitez, bai, baina beren hitz eta obretarik izango dira ezagunak. Eta ezaupide batzuk ematen ditu Didaché delakoak, profeta txarrak eta onak berexten jakiteko. Maiz gertatzen ziren horrelako kasuak, eta toki bakoitzeko buruzagiek —jerarkiak— kontu handia eduki behar zuen irakasle txarrik artaldean sartzen ez uzteko.

Jerarkia toki denetan dago, bada, ezarria, eta Mixiolari ibilkariok beronen azpikoak bezala dira (behintzat, jerarkiaren epaia jasan behar dute). Ibilkari horiek ere neurri batean batasunaren langile zintzoak izan ziren, elizen artean lokarriak sendotuz, etab⁶.

San Klementeren eskutitza

Lehen mendeko azken urteetan, 96/98 urte inguruan, Klemente, Erromako Aita Sainduak gutun famatu bat egiten die Korintoko kristauei. Hemen —Korintoko elizan, alegia—, iraultza edo matxinada moduko zerbait gertatu zen. Korintoko apezpiku edo presbiteroak —gorago esan dugun bezala, bi izen hauek ongi berezi gabe eta nahas-mahas erabiltzen ziren— beren kargutik jaurtiak izan ziren. Orduan Erromako Aita Sainduak eskuak sartzen ditu Korintoko elizaren arazo horretan —ez dakigu deiturik, ala bere kabuz—. Gizon batzuk bidali zituen mandatari gisa, eta hain zuzen, horiek izan ziren karta horren ekarleak.

Gertaera honetan ikusi ohi da Erromako Aita Sainduak Eliza orokorraren gain duen buruzagitzaren lehen agertzea. Korintoarrak, dakigunez, Aita Sainduak orduan irakatsi eta agindutakora jarri ziren.

Karta famatu honetan kristau eliza zer den eta nola antolatua den luze eta sakon azaltzen du Klementek. Bi hitz dira han maizenik agertzen direnak: batasuna ('omónoia') eta heziera ('paideía', disciplina). Kristau elizan dagoen ordenantza, ejerzituari dagoenaz konparatzen da. Bakoitzak badu bere tokia, bere eginbharra. Eta ordenantza honek Kristoren esanetan du

(6) Ikus BATIFFOL, o. cit., 125 or.

bere erroa. Badugu tradizioaren erregela bat ('kanón'). Hau da guk hartu dugun fedea, eta hau da kristauk dituzten aginduen iturburua.

Orai bada, tradizioaren erregela horrek zer irakasten du jerarkiari buruz? Kultuari dagozkion gauzak ez direla nolanahi, edo guri gogoak ematen digun bezala egin behar, Maisuak agindu bezala baizik. Apaiz nagusiak badu bere eginbeharra, presbiteroak eta lebitek ere bai berena. Gizon laikoarentzat ere badira zeregin bereziak.

Elizako hizkeran hemen agertzen da lehen aldiz 'laikós' hitza, eta zer esan nahi duen bistan da: kristau soila, ez apaiz, ez apezpiku, ez diakono ez dena. Klerigo eta laikoen artean bereizkunde garbia ageri da, bada, Klementeren epistola honetan. "Guretako bakoitza bego, ene anaiak, berari dagozion mailan".

Ejerzituaren ispilua dakar, gainera. Han bada buruzagi nagusi bat ('basileus'), eta gero badira tarteko agintariak ('egoúmenoi'). Elizan ere berdin. "Basileus" delako hori Kristo da, tarteko agintariak, presbiteroak.

Nondik datorkie presbiteroei agintzeko eskubide hori, autoritate hori? Hara zer dioen Klementek: Kristo da Jainkoaren mandataria; Apostoluak, berriz, Kristorenak. Apostoluak, ordea —gaineratzen du Klementek—, Salbatzailearen esanak hartu ondoren, Jainkoaren erresuma predikatzera zabaldu ziren, eta herrialde nahiz hirietan, konbertitutako lehenbizikoak apezpiku eta diakono-zereginetarako jarri zituzten, gero etorriko ziren fededunen zerbitzutarako. Horra, beraz, jerarkiak nondik duen autoritatea: Apostoluen-gandik zuzen-zuzenean. Apezpiku horiek hiltzen direnean, ondokoetara —apezpiku berrietara, alegia— pasatzen da haien kargua: apezpiku berri hauek ez dira artez Apostoluek jarriak, baina bai Apostoluek jarritakoek jarriak.

Tokiko kristau bilkuraren baimena behar zen, ordea. Hori Didachén ere ikusi dugu. Elizan autoritatea ez dator herriagandik, baina halaz ere herriak onartzea edo baiezkoa ematea eskatzen zen. Apezpikuaren autoritatea eta hari dagozkion eskubideak ez dira herriaren nahi horretatik heldu; apezpikuak ez dira kristau bilkuraren mandatarik batzuk. Ofizio bat da, kargu bat, eta kargu hori dutenek beren ondorengoei pasatzen diete, ondasun bat edo seniparte bat eskuz-esku pasatzen den bezala. Hori da, hain zuzen, Jerarkia.

Eta hori hala delako, Korintoko elizak egin duena ezin onart daiteke. Beren kargua akatsik gabe betetzen dutenei ezin zaie kargua kendu. Itsuskeria handia da Korintokoek egin dutena: hau da Klementeren epaia.

Nolanahi den, Erromak mandatarik batzuk bidali zituen Korintora, auzi

hau konpontzeko. Eta korintoarrak Aita Sainduak agindutakora makurtu ziren.

Bada Elizan lege bat, konstituzio bat, Jainkoaren aginduz eta nahiz jarria, eta gu gizonon gaineretik dagoena, edozein kristauk aitortu eta onartu behar duena. Hori da, hain zuzen, Klementeren kartak argi eta garbi irakasten diguna.

Sohm eta beste protestante batzuek aitortuko dizute, bai, Klementek guzti hori irakatsi duela; baina dotrina hau berberak asmatua dela esango dute. Gauzak, ordea, ez dira horrela ezerezetik asmatzen. Klementek hemen hain argi eta garbi dioena, lehenagotik kristauen instituzio eta ideietan nunahi zabaldurik aurkitzen zen ⁷.

Antiokiako San Inazioaren eskutitzak

Klemente, Erromako Aita Saindua izan zen, eta nahasirik zebilen eliza bati —Korintokoari— obediencia eskatu baldin bazion, hori ez dela hain harritzekoa, esango du beharbada zenbaitek. Baina hor da Antiokiako San Inazio ere, 107 urtean hila, eta zazpi eskutitz famaturen egile. Siriako Antiokian zegoen Apezpiku (eta ordurako Apezpiku eta Presbiteroen artean bereizkunde garbia eginik dago). Inazio Erromara izan zen ekarria, eta han zirkora botea, piztien bazka izateko. Eta Erromara bidean, hain zuzen, idatzi zituen bere zazpi eskutitzok, bat Polikarpori eta besteak hor-emengo kristau elizei.

Eta honako hau ere esan behar da: Klementeren kartan ageri den eklesiologia eta San Inazioaren idazkietan datorrena, berdin-berdinak direla. "Batasuna" eta "obeditu", bietan dira maiztasun handiko hitzak. Nunahi, tokian tokiko elizetan, bada jerarkia bat: Apezpikua buruzagi bezala, eta presbiteroen talderia, eta diakonoak.

Hiru gauza hauek gabe —Apezpikua, presbiteroen elkargoa eta diakonoak—, horiek gabe, alegia, ez dago elizarik, dio berak.

Eta jerarkia horretan fededunak jainkozko autoritate bat behar du ikusi. Apezpikua, San Inazientzat, Aitaren irudia bezala da, zeren Jainkoa bera baita benetazko Apezpikua, guk ikusten ez duguna; eta ikusten ez dugun Apezpiku hori Elizako Apezpikuaren bidez agertzen zaigu. Kristok bere Aitari menpetasuna erakutsi zion bezala, halaxe erakutsi behar dio fededunak Apezpikuari, etab.

(7) BATIFFÖL, o. cit., 146 eta ondoko orrialdeak.

Toki bakoitzeko eliza, neurri batean, bere buruaren jabe da, badu osotasun bat, autonomia bat. Eta hango fededunak bere eliza horretan txertaturik bezala bizi behar du.

Eliza bakoitzak batasun handi bat du bere barrenean. Eta eliza guztiak bata besterekin ere batasuna mantentzen ahalegintzen dira, etengabe elkarri kartak eginez, mandatariak bidaliz, etab. San Inazioaren kartak irakurtzea aski da, elizaren arteko batasun hori zenbatetarainokoa zen ikusteko. Orduan ere baziren, noski, dotrina zuzenetik kanpoko erakutsiak. Dozetismoa zen orduko arriskua. Kristo ez zela egiazko gizona, itxurazkoa baizik: hori zen dozetismoa. San Inaziok eskola honen falseria salatzen du, fededunak irakasle horiengandik gorde nahi ditu. Horrela mintzo diren fededunak, fedegabeak dira ('ápistoí'), Jainkogabeak. Efeso-ko kristauak laudatzen ditu, zeren denak fedeko erregelaren araura bizi baitira, eta han herejiarik ez baitago.

Errezibitu dugun egiaz ados ez dena: hori da herejia. Horrelako dotrina gaiztoaren bat ereiten dabilena, jaurti beharra dago, txakur amorratua bezala. Eta Filadelfia-koei hara zer esaten dien: Aitak landatu ez dituen belar gaiztoetarik gorde daitezela.

Jesukristori buruz Eliza mintzo den bezala mintzo ez dena, jo zazute hiltzat.

Eliza ez zen, bada, garai hartako kristautentzat, lainoetako sorkari bat. Bizi-bizia zen, zerbait ageria zen, eta dozetismoaren kontra gogotik borrokatzen zen. Eliza bizi eta ageri honi sendo eta gogotik atxikia egotea: hau da egian gaudelako seinalea.

San Inazioaren kartetan agertzen da lehenbiziko aldiz izen hau: "Eliza Katolikoa". Eliza Katoliko hori munduan barna sakabanaturik dauden eliza partikular guztiez osatua da. Eliza orokor honen batasunaren sentimendua bizi-bizi nabari da deitura honetan. Ez dakar Inaziok izen hau Eliza orokorraren eta herejeen elkargoen artean bereizkundera egiteko, eliza partikularrak eta Eliza orokorra elkarren artean bereixteko baizik. Nolanahi den, Kondairan barna deitura honekin ezaguna izango da.

Beste problema bat oraino: Ezagutu ote zuen San Inaziok zentruren bat Eliza Katoliko honetan? Baietz dirudi. Haren karten artean bada bat Erromatarrei egina. Karta honetan irakurtzen den sarrerako agurra oso da desarrunta, ohi ez bezalakoa, laudorioz, hitz beros eta handiz betea, beste kartetan aurkitzen ez den bezalako mintzatze moldean izkribatua. Agur hitz horien artean, horra lerro hau: *Erromatarren eskualdean buru den elizari*. Eta beheraxeago eliza honi beroni *Amorioaren buruzagia* deitzen zaio.

Amorioa ('agápe'), Inaziok maiz erabiltzen duen hitza da, eta eliza bera izendatzeko erabiltzen du, gainera (eliza partikularra, behintzat: 'Efesotarren amorioa' = Efesotarren eliza, etab.). Beraz, pasarte honetan ere badi-rudi Eliza orokorra gordetzen dela «Amorio» hitz horren azpian. Eta hori hala baldin bada, Erromako eliza Amorioaren buruzagia dela esatean, bistan da zer esan nahi duen: Eliza hau dela Eliza orokorraren buruzagia. Eta karta osoari begiratu bat ematea aski da Erromako elizan zerbait aparteko, zerbait berezi ikusten duela sumatzeko, beste elizetan ez dagoen zerbait, alegia.

Besteak eskolatu dituzute. Nik neure aldetik, zuek irakasten eta agintzen duzuen sendo egotea nahi dut, etab.⁸

Ondorioak

Eliza jaioberri hartako dokumenturik nagusienak aipatu ditugu. Eta Elizari berari buruz dokumentu horietan dagoen dotrina aditzera eman dugu. San Paulo preso egon zenetik eta San Inazioaren gatibutasuneraino berrogei eta hamar urte doi-doi igaro dira. Eta zer ikusten dugu dokumentu horietan denetan? Ebanjelioaren predikazioak fedea sorrarazten duela; eta fedea, nunahi, komunitateen sortzaile dela. Kristau izateak hori dakar berekin: arimak, fedea, kultura, dena elkarrekin bezala jartzea.

Apostoluen ondoan jerarkia bat ageri zaigu, tokian tokiko eliza bakoitzean jarria. Fedea gordairu bat bezala gordetzen eta zaintzen da. Apostoluengandik heldu den dotrinaren aurkako zerbait irakas baldin badeza baten batek, hori hereje bezala joa eta hartua izango da.

Hiri bakoitzean eliza bakarra dago. Eta toki bateko eta besteko elizak etengabeko har-emanetan dira. Badago denen artean batasun bat. Fede berbera dute denek, eta amoriozko lokarri batzuek ere bai. Batasun handi batosatzen dute denen artean.

Eta batasun horretan Erromak jokatu zuen paperari buruz, zer behar da esan? Kondairagile protestanteek arrazoiketa hau egiten dute: Kristautasun hark bazuen zentru baten beharra, eta Erroma bihurtu zen zentru hori, Inperioaren hiriburua zelako. Eta Erromatar Inperioaren gobernu moldeak bere tankera edo eredia erantsi zion kristautasunari. Hala esan ohi dute pixka bat arinki Katolizismoaren sorrera esplikatzen dutenean.

Erromatar Inperioaren parteak guk ez dugu ukatzen. Baina zirkunstantzia bat baizik ez dena, guk ezin dugu kausa edo hazi sortzailatzat hartu.

(8) BATIFFOL, o. cit., 157 eta ondoko orrialdeak.

Gnostizismoaren kenka larria lehertu baino lehenago nunahi aurkitzen dugu fedeko erregela berdina, eta Apezpikuen gobernu moldea ere nunahi dago ezarria. Bigarren mendean gnostizismoa elizetarik aisa baztertua izan baldin bazen, hori da lehenagotik eta bere baitarik zekarrelako kristautasunak egitura hori.

Kristauak oso gutti ziren tokietan ez zen Apezpikurik, bistan da. Hortik aitzakia hartu nahi izan dute kondairagile batzuek, Apezpiku gabeko komunitateak antzina-antzinako organizazioaren hondar bat direla esateko; baina hipotesi horrek ez du bat ere funtsik⁹.

Gnostizismoaren aurreko Eliza ez zen, bada, askotan amestu ohi den bezalakoa. Gnostizismoaren garaian gailendu ziren indarrak lehenagotik ere han ziren.

Montanismoa, berriz, mobimendu berantkorra izandu zen (177. inguruan), eta ordurako Apezpikuen autoritatea toki guztietan sendo ezarria zela, ez du inork dudan jartzen.

Jerarkiak Apostoluen ondoriotasuna duela Elizan: hori, ikusi dugunez, Klementeren kartan argi eta garbi esaten zaigu. Lehen mendea bukatu aurretik, beraz¹⁰.

(9) BATIFFOL, o. cit., 190 or.

(10) BATIFFOL, o. cit., 170 eta 186-189 or.

ZAZPIGARREN KAPITULUA

ERROMAKO APEZPIKUA, SAN PEDROREN ONDORENGO

Ebanjelioetan hain argi eta garbi ageri den gauza —Kristok San Pedrori emandako Lehentasuna, alegia—, gero Eliz kondairan zehar kristauak pixkaka eta nekeen puruz berriz ikasi behar izan dutela dirudi. Bitxia, bai, baina itxuren arabera, hala gertatu dira gauzak.

Badakigu, hori ikusiz, kondairagile batzuek ateratzen dituzten zalapartak: lehen mendeetako Elizan ez zela Primaturik aitortzen, edo oso tarte ttipia eta eskasa uzten zitzaiola, etab. Eta hor dira Sortaldeko kristauak, Aita Saindurik aitortzen ez dutenak...

Baina, agian, gauzak ez gaitu gehiegi harritu behar. Gorago ere ikusi dugu zerbait antzekorik: San Pedroren higuina jentilak Elizan hartzeko, eta halaz ere Kristoren esana aski argi zen.

Primatuaren arazo hau konprenitzeko, Elizaren lehen urratsak nola izan ziren ere kontuan eduki beharra dago.

Segur aski Pedrok izan zuen, bai, bere bizitze guztian Kristogandik hartutako eskubideen kontzientzia argia. Eta beste Apostoluek ere bazekiten Pedroren eskubideen berri.

Baina Pedro berak ere ba ote zekien gizaldietan zehar zer moldez edo

zer erataraz gatzatuko eta gorpuztuko zen autoritate hori? Ezetz dirudi, zerren horretan aitzingibelek, zirkunstantziek, agintzen baitute.

Eta gainera, lehen gizaldi haietan baziren aintzingibel batzuk agintezko Primatua praktikara eramateko gutti laguntzen zutenak. Erroman —beherago ikusiko den bezala—, eskubide horren kontzientzia ez zen sekula itzali; baina beste eskualde askotan itzali edo gutti-asko ilundu, bai, dirudienez.

Apostoluen eskubide desarruntak (extraordinarioak)

Apostoluek bazituzten, Kristok emanik, eskubide batzuk desarruntak, hots, extraordinarioak. Berei bakarrik emandako eskubideak, alegia, eta Apostoluen ondorengoei —Apezpikuei— pasatuko ez zitzaizkienak. Eskubide horiek, Apostoluen garaian, Pedroren Lehentasunari ez zioten halako eremu edo tarte handirik uzten. Apostoluak hiltzerakoan, eta eskubide desarrunt horiek itzali zirenean, orduan hasi behar zuen Pedroren Lehentasunak bere dohainak erakusten.

Baina orduan zer gertatu zen? Erroman —Pedro bizitu eta hil zen elizan, alegia— bazekiten, bai, zer-nolako eskubidea zeukan Pedrok Eliza osoari buruz. Baina pixka bat urruti zeuden elizetan, Apostoluak hiltzean, halako murrizte bat gertatzen da. Eliza bakoitzaren bizitzea Apezpikuaren inguruan biltzen da. Horretan ez, ez zeuden oker. Baina Eliza orokorraren batasuna nola egin? Alderdi honi ez zioten horrenbeste begiratu. Apezpikuak Apostoluen ondorengoak izanik, konpon daitezela elkarrekin, eta horra batasuna egina: badirudi honela pentsatzen zutela batzuen batzuek. Hori, ordea, auziaren alderdi bat baizik ez da.

Apostoluek bazituzten, beren kargu iraunkorrari dagozkien eskubideez gainera, beste eskubide batzuk berentzat bakarrik emanak —desarruntak— elizak gobernatzeko. Apostoluak hiltzearekin eskubide desarrunt horiek itzali egin ziren, eta orduan Pedro eta honen ondorengoen autoritateari leku egin beharra zegoen. Apostoluen gobernutik Apezpikuen gobernu moldera ezin pasa zitekeen beherapen edo maila galtze bat gabe; eta hain zuzen, zulo hori estaltzeko, Pedroren Lehentasunari utzi behar zitzaion tokia. Erromak ez du sekula egia hori ahaztu; baina pixka bat urruti zeuden elizek egia horren bir-aurkitzea beren kabuz edo, egin behar izan dute, itxuren arabera¹.

(1) Ikus JOURNET, o. cit., I, 582 or.

Erromatar Inperioa bi puska egina

Politik arazo eta kultur gora-beherek ere bere lana egin dute hemen.

Lehenbiziko eta bigarren mendean Erroman bertan greko hizkuntza zen nagusi. Erromako kristau literatura zaharra grekoz idatzirik dago, ez latinez. Baina gero Erromatar Inperioa bitaratu egin zen (395. urtean). Mendebaleko zatiaren hiriburu Erroma izango da, bere latinaz. Eguzkialdekoan Konstantinopla, greko hizkuntzaz.

Partizio honek ondorio larriak izango ditu Elizarentzat. Mendebaleko alde honetan Erromako Aita Sainduaren autoritatea aisa izango da aitor-tua. Eguzkialdeko Apezpikuak, ordea, beren gortera edo hiriburura begira jarriko dira, eta Erromako Apezpikuaren Lehentasuna ez dute hain gogoz aitortzen. Halaz eta guztiz ere —eta aurki ikusiko dugun bezala—, badira antzinate hartan bertan lekukotasun ederrak.

Zesaropapismoa

Enperadoreak kristau bihurtzearekin gauzak ez ziren errazago bihurtu (313. urtean eman zitzaion Elizari bakea eta askatasuna. Eta handik zenbait urtetara kristau erlijioa Estatuaren erlijioa izatera heldu zen).

Enperadorea bera kristau izanik, bazirudien berari tokatzen zitzaiola Elizaren ardura hartzea. Guri orai pentsakera hau arras bitxi eta arraroa iruditzen zaigu, baina antzinatean gauza hauek ez ziren gaur bezain argi ikusten. Orai bereizkuntza garbia egiten dugu bi sozietateen artean —Estatua eta Elizaren artean, alegia—, baina orduan ez.

Nolanahi den, Mendebalean bai, gailurtu zen Aita Sainduaren autoritatea (ez kontrakarra izan gabe, hemen ere). Sortaldeko Eliza, berriz, pixka bat bere bidetik ibili eta Zesaropapismora lerratu zen. (Zesaropapismoa = Enperadorea, Elizaren jaun eta jabe izatea). Aita Saindua pixka bat urruti egonik eta harekin lokarri sendorik ez izanik, Enperadorea bera izango da Aita Saindu-ordea (sasi ordea, noski).

Gaur hori bitxi eta arrotz egiten zaigu, baina koka gaitezen denbora haietan. Jentiltasunaren garaian Enperadorea zen erlijioaren buruzagia. "Pontifex Maximus", goitizen hori erabiltzen zuten Enperadore jentilek. Estatuko beste arazoen artean erlijioarenak ere beren eskumenean zeuzkaten; eta hori zuzen eta bidezkotzat jotzen zuten denek.

Kristau erlijioan gauzak ez ziren horrela izango. Honetan ere kristautasunak zerbait berri ekarri zuen mundura, hots: erlijio gauzak Estatuaren barrutitik kanpoan jartzea, horiekin eremu edo landa berezi bat egitea.

Baina kristau haziaren ondore hau ez zen bat-batetan azalduko. Zenbat borroka eta sesio ez ziren izan eliz agintari eta kristau Enperadore eta erregeen artean, bata bestearen eremuan sartu delako aitzakiaz! Jentil aroan ez zen horrelako borrokarik. Orduan erlijio gauzetan Enperadoreak eskua sartzea gauzarik bidezkoena bezala jotzen zen. Eta kristautu ondoren ere, berdin xamar jokatzten dute Enperadoreek: Elizako arazoak nahi dituzte gobernatu.

Mendebalean, asko kostata, baina azkenean Aita Sainduaren autoritatea gailen aterako da. Hori izango du Elizak bere burua bere eskuko duelako ezaugarria.

Autoritate horren faltaz, Sortaldeko kristauak Estatuari makurtuago geldituko dira. Baina horiek ere lehenbiziko gizaldietan Erromako apezpikuaren Lehenatasuna aitortzen zuten (erabateko etendura 1054. urtean gertatu zen, Mikel Zerularioren denboran).

Kontzientzia hazitze bat

Edozein modutan ere, Eliza, geroago eta kontzientzia zoliagoa hartuaz joango da kontu honetan. Lehen mendeetan kontzientzia horren argi zirrinta ageri da iadanik. Baina orduan toki bakoitzeko elizek autonomia handia zeukaten, eta kasu larri batzuetan bakarrik ikusten da Erromaren esku-sartzea.

Guttika-guttika, ordea, Erromak geroago eta parte handiagoa hartzen du Elizarekiko gauza guztietan. Zentralizazio prozesu bat ere izan da, dudarik gabe, eta horretan gehiegikeriak eta neurritz kanpoko berdinketak ere egongo ziren: hori beste kontu bat da, eta gu ez gara horretan sartuko. Baina guk esan nahi duguna hau da: Eliza Orokorrak geroago eta argiago ikusi eta ikasi duela Aita Saindua beretzat zer den. Geroago eta garbiago sentitu du hemen dela harkaitza. Kristok harri gainean jaso zuen bere Eliza, eta hementxe dela harri hori. Beraz, geroago eta trinkoago bere burua harri horren inguruan bildu du.

Kontzientzia honek izan du mendeetan zehar eboluzio bat, hazkunde bat, zabaltze bat. Baina ez da hutsetik, ezerezetik erne. Hasiberri hartan bertan, lehen gizaldietako kristauak Erromako elizan zerbait berezi eta aparteko ikusten dute: beste elizetan ez dagoen zerbait, alegia. Bada, beraz, argi zirrinta bat, gero haziaz joango dena.

Guk lehen mendeetako argi zirrinta horri bakarrik egingo diogu kasu. Zeren gero, Erdi Aroan, Aro Modernoan etab., Aita Sainduarekiko fedea Elizan sendo erroztatua egon dela, hori frogatu beharrik ez baitago.

San Pedroren egoitza Erroman

Erromako Aita Sainduaren Primatua frogatzeko, beharbada puntu hau ez da noraezekoa. Halaz ere, historikoki gauzak nola gertatu diren jakin nahi duenarentzat, badu bere axola. Izan ere, Pedroren Erromako egoitza izan da gauza honen hasiera eta erroa: hori ezin da ukatu. Pedro Erroman egon zen, hango Apezpiku izan zen, han hil zen, eta hala, Pedroren Lehendakari ofizioa hango Apezpikuari lotua edo itsatsia gelditu zen. Hala gertatu dira gauzak. Horregatik gertaera honek badu bere garrantzia.

Guk pixka bat gaingiroki ukituko dugu auzi hau.

San Pedro Erroman egon zela, hango elizaren sortzaile eta Apezpiku izan zela eta han martiri hil zela, hori beti egiaztat eduki izan da kristauen artean, tradizio zahar batek hala zioelako. Erroman, Vatikanoko eliza handia San Pedroren hilobi gainean jasoa dagoela uste izan da —eta oraiko eliza galant honen aurretik beste bat toki berean izandu zen Erdi Aroan eta aintzinatean—. Tradizio honek, ordea, ba ote du oinarri sendorik edo argumentu errutsurik bere alde?

XVI. mendera arte egiaztat jotzen zuten denek ustekizun hau. Baina Protestanteak Erromako Aita Sainduaren eskubideen aurka altxatu zirenean, Kondaira eremuko puntu hau ere ukatzen edo bederen dudan jartzen hasi ziren. Pedro Erroman egon zela, ez ote da ipuina izango, gero? Kondairaren aitorrera zaharrek ba ote dakite egoitza horren berririk? Eta hara hor nola kritikaren galbahean iragaiteko garaia heldu zitzaion kuestio honi.

Ukatzaileen arrazoiak

Ukatzaileek aipatzen dituzten arrazoiak azalduko ditugu lehenik. Eta gero baiezkoaren aldekoak.

Ukatzaileen arrazoirik buruzagiena Testamentu Berriko isiltasunetik hartzen da. Testamentu Berriak ez du inon ere esaten San Pedro Erromara joan zela edo han hil zela. Eta alde batetik hori harritzekoa ere bada. Izan ere Erroma Testamentu Berriko iskribuetan maiz aipatzen da. San Paulok badu epistola famatu bat —hark dituen epistoletan luzeena— Erromako kristauei zuzendua, eta 57-58. urtean idatzia. Karta honen azken aldera badira Erromako kristau askorentzat eskumuinak eta gorantziak, eta haien izenak izendatuki aipatzen dira (Ikus Rom 16 osorik). Baina Pedroren aztarrenik ez da han ageri.

Eta San Paulo bera Erromara preso eramana izan zeneko kontakizuna oso luze eta xeheki kontatzen zaigu Apostoluen Eginak deritzon liburuan (Ikus Act 28,15ss). Han esaten zaigu nola Erromako kristauek Tres

Tabernas izeneko tokian bidera irten zioten Paulori; eta kontatzen da halaber nola bi urte osotan Paulo Erroman gatibu egon zen, baina bisitak hartzeko eta ikustera zetozkiotenei predikatzeko baimenaz. 60-63. urte inguruan izan ziren gertaera hauek. Orai bada, Pedroren aipamenik hor ere ez da egiten.

Eta ez Testamentu Berrian bakarrik. Eliza gazte haren dokumentuetan, artez eta zuzenki behintzat, ez da Pedroren Erromako egoitzaz deus esaten. Esate baterako, Klementek Korintoarrei egindako kartan Neron-en denborako martiriak aipatzen ditu; egia da Pedro eta Paulo ere aipatzen dituela, baina Erroman egon edo hil zirela hitz agerriz behintzat ez du esaten. Antiokiako San Inazio ere Erromatarrei egindako kartan, Pedro eta Paulo izendatu, bai, egiten du, baina gure kontu honetaz deus konkretoki esan gabe.

San Pedroren hilobia Erroman dagoelako tradizio hori ez ote da izango —beste tradizio edo ustekizun asko bezala— oinarri gabeko tradizio bat, asmazio huts bat edo falseria bat? Geroago, bai, badaude aitorrerak, baina berandukoak.

Aldekoen arrazoiak

Ukatzaileen arrazoiak ikusi ditugu. Azal ditzagun orai besteenak. Testamentu Berriaren isiltasuna ez dute ukatzen; haatik, isiltasun hau ez da lehen kolpean dirudien bezain osoa.

Apostoluen Eginek kontatzen digute nola Pedro Jerusalemengo preso zegoelarik, presondegitik libratua izan zen, eta nola gero beste toki batera joan zen (Act 12,17). "Beste toki batera". Nora? Ez zaigu esaten. Badirudi Pedroren egonlekua ez duela salatu nahi. Oraino 15. kapituluan, Jerusalemengo Kontzilioaren berri ematerakoan, berriz ere han azaltzen da Pedro (Ikus Act 15,7). Geroztik, liburu horretan San Pauloren gora-beherak datoz, eta Pedro ezkutatu egiten da. Gehiago ez da beronen aipamenik.

Paulo Erromara heldu zenean, han ote zegoen Pedro? Han baldin baze goen, zergatik ez da esaten? Ez dakigu deus. Beharbada ez zen egongo. Beharbada han biziko zen; baina han biziagatik, bere osterak eta harat-hunatak ere egingo zituen. Eta beharbada, han egonik ere, bere arrazoiak izan zitzakeen Lukas-ek Pedroren izena ez jartzeko. Zuhurtziak agindurik, kristauen buruzagiaren izena eta egonlekua ez zuen agian agertu nahiko. Persekuzioa edozein unetan leher zitekeela agian ez zen igartzen zaila.

Erromatarren epistolan Paulok ez du Pedroren aipamenik egiten. Zergatik? Hemen ere gauza bera esan daiteke. Beharbada orduan ez zen han egongo. Agian, han egonik ere, aipatzea ez zen komeniko...

Guk orai ezin asmatu dugun edozein arrazoirengatik Pedroren izena ez da pasarte horietan ageri. Baina isiltasunetik ateratzen den arrazoia bada-kigu maiz izan ohi dela badaezpadakoa.

Eta egia ote da Testamentu Berrian gure auzi honekin zer-ikusi izan lezakeen beste pasarterik ez dela? Ikus dezagun.

San Joanen ebanjelioan, 21. kapituluari, 19. ataltxoan, hara zer dato-rren: Jesusek hitz batzuk esaten dizkio Pedrori, eta Joanek eraskin hau jartzen du: *Hori esan zion zer heriotzez beharko zuen Jainkoa goretsi adierazteko*. Dударik gabe, San Pedroren gurutzezko heriotzea du hemen gogoan idazleak. Eta gertaera hori ordurako gertatua zela bistan da (idazte moldeak berak hori aski garbi aditzera ematen du). Orai bada, San Pedro gurutz iltzatua izan zela, eta Erroman gainera, hori beti irakatsi du tra-dizioak, eta gertaera hori gogoratzen digu ebanjelio zati honek.

Gero San Pedro berak badu bere lehenbiziko kartaren bukaeran hitz bat, hizpidea franko sortu duena. Hara zer dioen: *Babilonian den elizak —zuek bezala hautatua izanik—, agurtzen zaituzte; eta baita ene seme Mar-kosek ere* (1 Pt 5,13). Hemen, Babilonia izen horren azpian Erroma gorde-tzen dela, uste dute exegeta asko eta askok².

Bibliako mintzairan, Babilonia esatea, hiri handi, galdu, ustel eta Jain-koaren etsaia esatea bezalaxe da; eta hain zuzen, hori zen Erroma garai hartan, bai judu eta bai kristau batentzat ere. Gainera, San Markos Pe-droren ondoan dagoela jakiteak indar handia ematen dio uste honi. Zeren San Markosen ebanjelioa Erroman egina dela eta Pedroren ahozko predika-zioa duela iturburutzat, hori aho batez esaten baitigute aintzinako aitorre-rek³; eta San Pauloren epistoletarik ere badakigu urte horietan Markos Erroman zela (Ikus 2 Tim 4,11; Philem 24; Col 4,10). San Pedroren epis-tola hau 64. urte inguruan egina da, eta, dirudienez, Erroman egina.

Eta gero hor dira kristau idazle lehenen aitorrerak. Adibidez, Klemente Aita Sainduak, korintoarrei egindako kartan, Neronen denborako martiriak gogoratzen ditu, eta horien artean Pedro eta Paulo izendatuki aipatzen dira. Ez du esaten, noski, horien martirioa Erroman gertatu zela —esan beharrik ere ez zegoen, gauza txit ezaguna zenez gero—; baina berez ulertzen da, zeren persekuzio hura Erromakoa izan baitzen soilki.

Antiokiako Inaziok ere, Erromatarrei egindako kartan, San Pedro eta San Paulo aipatzen ditu, Erromako elizarekin zer-ikusi berezia dutela edo, adierazi nahiz. Papias-ek —Zesareako Eusebiok gorde dizkigun pusketetan—

(2) Ikus *Biblia de Jerusalén*, in hunc locum.

(3) Ikus aitzineko liburua: *Jesukristo*, 74 eta ondoko orrialdeak.

hitz argi eta garbiz esaten du Pedro Erromara joan zela, Klaudio Enperadore zelarik. Eta idazle honek beronek esaten du, baita ere, Markos Pedroren lankide eta laguntzaile izan zela Erroman; eta entzuleek eskaturik idatzi zuela Markosek bigarren ebanjelioa, Pedroren predikuatarik gaia haraturik.

Korintoko Dionisio, Gayo presbiteroa, San Ireneo, Tertuliano, Origenes, Zesareako Eusebio, Porfirio filosofoa, etab.: horietan denetan aurkitzen dugu egia honen lekukotasuna (geroagoko aitorrera ugariak aipatzeke).

Arkeologiaren lekukotasuna

Eta azkenik, hor da Arkeologiaren aitorrera ere. Hemen luze hitz egi-terik ez dugu, baina zerbait esan beharra dago, halere. Vatikanoko San Pedroren eliza, San Pedro apostoluaren hilobi gainean eraikia dela, beti esan eta uste izan da: etengabeko tradizio batek hala irakatsi izan digu.

Jakina, oraiko eliza barrokoa XVII. mendean egin zen, eta berau egiteko basilika zaharra, Konstantino Enperadoreak egina, bota behar izan zuten. Eta hau da kontua: Konstantinok lau basilika handi eragin zituen: bat Belenen, Jesus jaio zen lekuan; beste bat Jerusalemene, Jesus hil eta berpiztu zen tokian. Beste biak Erroman: bat, Salbatzailearen ohoretan, eta bestea San Pedro Apostoluaren omenez, Vatikanoko mendixkan. San Paulori berari ere ez zion horrenbeste egin. Basilika ttipi bat egin zion honi Via Ostiense delakoan —haren martirio lekuan, alegia—.

Baina San Pedrori galanta eta izugarri ederra, eta bat ere egoki ez zen lekuan, gainera. Mendixkaren gora-beherak berdintzeko lan gogorrak egin behar izan ziren: toki batzuk zelaitu, beste batzuetan zuntioiak jarri, etab. Horrezaz gainera, bazen beste oztopo bat, eta ez ttipia: leku hura lehendik ere hilerri zela, jentilen denborako hilerria, eta legeak zorrozki debekatzen zuen horrelako lekutan obrarik egitea. Enperadorearen indar guztia behar izatu zen eragozpen horiek denak gainditzeko.

Eta zergatik hautatu zen toki hau presiski, hain desegokia izanik? San Pedroren hilobia bertan zelako, eta haren martirio lekua hemen zela baze-kitelako, noski.

Baina nondik edo nola zekien Konstantinok San Pedroren hilobia hemen zela? Lehenago, Konstantinoren obra baino lehenago, ba ote zen leku honetan beste oroigarriren bat? Bai. Eta beronen arrastoak eta sinestamenduak argitara irten dira azken urteotako azterketekin —Kirschbaum jaunak burutu ditu azterketa lan horiek—. Azterketa horietarik garbi frogatu da lehendik ere hemen beneratzen zela San Pedro Apostoluaren hilobia.

Gayo kristau idazlea 200. urte inguruan bizi zen —beraz, Konstantinoren obra baino askoz lehenago—. Idazle honek, bada, Erromako eliza fundatu zuten Apostoluen "trofeoak" aipatzen ditu. "Trofeo" horietarik bata Vatikanoko mendixkan dagoela dio, eta bestea Via Ostiense delakoan —Pedro eta Pauloren trofeoak, noski—.

Monumentu ttipi apala zen trofeo hau —160. urtean— II. mende erdian egina, Anizeto Aita Saindua zelarik. Eta oroikailu hura San Pedroren hilobi gainean egina izan zen. Hezurak ere aurkitu dira: gizakume urtetsu eta sendo baten hezurak, alegia. Hezur horien inguruan eta hezur horien aitzakiaz egin dira Vatikanoko mendeetan zehar egin diren obrak.

Gauza batean guztiz desberdin eta bestelakoa izan da hilobi honen eta beste giza hilobien patua. Giza hilobi gehienak hasieran dira harro, dotore eta ospetsu, eta denbora iragaiten den-ber, desegindu, ahaztu eta gainbehera joan ohi dira. Hemen, berriz, beste aldera gertatu dira gauzak: hasieran umil, pobre eta txatxar, eta mendeen joanaz geroago eta galantago, ospetsuago eta handiago bilakatu da⁴.

Beraz, Arkeologiaren aldetik frogatutzat eman daiteke San Pedro Apostolua Erroman hil zela eta beronen hilobia hemen, Vatikanoko tokian, aurkitzen dela.

Hortik aurreragoko xehetasunak ez dira jakiten errazak. Esate baterako, zein urtetan joan zen San Pedro Erromara, etab. Erromako elizaren sortzaile bezala beneratua izan da beti San Pedro, baina hori ere agian ez da hain literalki hartu behar.

Segur aski, San Pedro hara joan zenerako, landatua zegoen han landare kristaua. Nola edo noren bidez? Laikoen bidez. Juduak nunahi eta beti merkataria porrokatuak izan dira. Orduan ere halatsu ziren. Eta ibilera handiak egiten zituzten beren sal-erosien aitzakiaz. Erromara etorritako merkataria ezezagun batzuk izan ziren, bada, dirudienez, hazia erein zutenak, Erromako juduen artean lehenbizi, eta gero jentilen artean; eta ondoren San Pedro, hango uzta ugaria jakitean, bertara joan zen eliza hura gobernatzera.

Eliz-lehendakari kargua Erromako Apezpikutegian

Baina orai arte esan dugun guztia egin dela jakinik ere, oraino ez dago

(4) IKUS KIRSCHBAUM, JUNYENT, VIVES, *La tumba de San Pedro y las Catacumbas romanas con los hallazgos de las recientes excavaciones*; BAC. 125; Madrid 1954. — Irakur daiteke, baita ere, Aita Saindu Paulo VI.aren homilia 1976ko San Pedro egunean: *Ecclesia*, uztailak 17.

dena frogatua. Hemen kontua hau da: Eliza Orokorren gaineko Lehendakaritzak Pedrok Erromako Apezpikuari utzi ote zion: bai ala ez? Pedro, Eliza Orokorren buru edo lehendakari zen. Kargu honen ondoriotasuna Erromako Apezpikuari utzi ote zion, bada? Hori da argitu behar den puntua.

Vatikano Lehenak hara zer dioen:

*Erromako Apezpikutzan Pedroren ondorengoa den edozeinek, era berean Kristok Pedrori emandako Lehendakaritzak hura ere errezibitzen du*⁵.

Hau hala ote den jakiteko, Kondairari galdetu beharra dago. Puntu hau Kondairaren argitan egiztatu behar da.

Edo beste molde batez esanik: San Pedro Apostoluak bazuen, Kristo-gandik harturik, Lehentasun edo eskubide berariazko bat Eliza osoaren gain; eta eskubide edo kargu hau, Kristo berak hala nahiz, iraunkorra zen: Elizak dirauelino iraun behar duena, alegia. Hori hala baldin bada, eta Kristoren hitzak ezin huts egin dezakeenez gero, Pedrok nahi-eta-ez Kondairan zehar ondorengoak eduki behar izan ditu. Ondorengo ageriak eta nabariak, gainera, zeren kargu hau —Eliza Orokorren gaineko artzantza— berez ageria eta publikoa baita. Orain bada, bietarik bat: Edo ondorengo horiek Erromako Apezpikueta daude, edo bestela inon ere ez daude. Nonbaiten izatekotan, han dira; zeren hango Apezpikuek ondoriotasun hori beti irakatsi baitute eta Eliza Orokorrek ere hartakotzat beti aitortu baititu. Beraz, San Pedroren Lehentasuna hor da kokatua. Hau da gure arrazoiketaren muina.

Erromako Aita Sainduak, alegia, beti izan du kontzientzia zoli eta argia berak duen eskubideaz. Eta beste eliz barrutietako apezpikuek ere haren autoritate hori onartu izan dute. Horrek ez du esan nahi kontrakarrak, borrokak eta ukatzaileak ere izan ez direnik, baina hau izan da Elizaren martxa.

Kondairaren oihanean sartzen naizela badakit. Aintzinateko gertaera eta aitorrera bakan batzuk hautatuko ditugu, horiek ere labur-labur aipatuz.

Ezagutzen diren lehenbiziko bi gertaera eta aitorrerak honen aurreko kapituluaz azaldu dira: Klemente eta Antiokiako Inazioarenak. Gogoratu, eta aurrera joko dugu, beraz. Klemente, Erromako Aita Saindua Korintoarren elizako istilu txar bat konpontzera sartzen da, eta horretarako gutun luze bat egin eta mandatariak bialtzen dizkie (96. urte inguruan). Antiokiako

(5) Vat I; Cf. D 1824. (D-Sch. 3057).

San Inazio Apezpikuak, berriz, Erromako elizaren abantailak eta autoritatea oso goian jartzen du erromatarrei egindako eskutitz batean (107. urte inguruan).

San Ireneo Lion-go

San Ireneo, Lion-go Apezpikua, baina sortzez Asia-ko eskualdekoa, 180. urte inguruan bizi zen. Liburu bat egina du *ADVERSUS HAERESSES* deritzona, eta bertan pasarte famatu bat aurkitzen da Erromako elizari Eliza osoaren barrenean dagokion autoritate eta larderiaz. Hara Ireneoren hitzok (mamiz):

Eliza honekin —Erromakoarekin, alegia—, zeinetan Apostolueterik heldu den tradizioa beti gorde baita, duen lehentasun buruarengatik, bat etorri behar dute gainontzeko eliza guztiek⁶.

Hitz hauen xedea eta nondik norakoa neurtzeko, kontuan eduki behar da zein den San Ireneok darabilen kezka nagusia. Fede huts-garbiak zer erakusten duen nola jakin genezake? Hau da San Ireneok arakatu eta sendo ezarririk utzi nahi duena. Horretarako —dio berak— badago bide bat —bide luzea—: Apostolueterik datozen elizek, multzoan harturik, zer sinesten duten aztertzea.

Bide honi, ordea, luzeegi deritzo. Eta laster-bide bat proposatzen du. Laster-bide hori hara zein den: Erromako elizaren fedea aztertzea, zeren eliza honekin beste guztiek bat behar baitute egon. Ireneoren arrazoiketa hau ez da ulertzen, Erromako elizan zerbait aparteko, autoritate edo dohain bereziren bat ez baldin bada.

Ireneok bere obra grekoz idatzi zuen. Gaur, ordea, latinezko itzulpen zahar batean bakarrik daukagu obra hori osorik; eta itzulpen honetan dator testu hau.

Pazko jaiaren auzia

Ireneo honen beronen denboran auzi larri bat sortu zen kristauen artean: Pazko jaia ea zein egunetan ospatu behar zen. Asiako probintziako elizek juduen usarioa segitzen zuten horretan. Gainerako eliza guztiek, berriz, beti igande egunez ospatzen zuten Pazkoa, Kristoren Piztuera gogoratuaz. Nahiz eta fedeko gauza ez izan, batasuna egin nahi zen puntu honetan. Desberdintasun honek halako ondoez bat sortzen zuen elizen artean. Orduan Viktor, Erromako Aita Sainduak, hiriburuetan bilkurak egiteko agindu zuen, era horretara eliza bakoitzeko tradizioaren garbitasuna egin zedin.

(6) *Adversus haereses* 3,3,2.

Dei honi erantzunez, hainbat elizatako Apezpikuak bildu ziren, eta beren usuarioaren berri Erromakoari eman zioten. Azterketa honetatik garbi ikusi zen, Asiakoak ez, beste denek beti igande egunez gordetzen zutela Pazkoa. Baina Asiako horiek ez zeuden amore emateko eta beren ohitura bertan-behera uzteko. Polikrates, Efesoko Apezpikuak, karta zorrotz bat egin zion Erromakoari, honen mehatxuei bera ez zela makurtuko etab. esanez. Badirudi Erromako Aita Sainduak Asiako Apezpiku horiek eskomikatu nahi izan zituela, baina Ireneok, hain monta ttipitako gauzagatik, horrelakorik, arren, ez egiteko eskatu zion.

Nolanahi den, Erromako elizaren buruzagitza garbi ikusi zen orduan ere ⁷.

Herejeen bataioaz

Hirugarren mende hasieran gaude. Ordura artio propio eta berariaz aztertu gabeko puntu bat auzipean jartzen da. Herejeek bataiatua, benetan bataiaturik ote dago? Alde batetik badirudi baietz, bestetik ezetz. Eta ezezko kontuan, herejeen artean bataiatuak izan direnekin, zer egin behar da? Berriz ere bataiatu behar ote dira? Bai Kapadozian eta bai Ipar Afrikan ere Apezpikuen biltzarrak egiten dira, puntu hau aztertu eta erabakitzeke.

Kartagon Zipriano da Apezpiku. Eta Zipriano hau eta Kapadoziako Firmiliano, biak daude ezetzaren alde. Uste dute, alegia, herejeek emandako bataioa ez dela errutsua. Beraz, horrelakoak Eliza Katolikora datozenean berriro bataiatu behar dira.

Arrazoiketa hau egiten dute: Sakramentuak Elizaren gauza dira. Herejeak Elizatik kanpoan daude. Beraz, ezin eman dezakete zinezko sakramenturik. Eta halaxe erabakitzen dute beren biltzarretan. Eta erabaki hau Erromara bialtzen dute, hango Aita Sainduak bere azken hitzaz sendo dezan.

Baina Erromatik berek uste ez zutena etorri zen. Esteban Aita Sainduak bere buruz arakatzen du auzia, eta hainbeste Apezpikuk erabakitakoa behera botatzen du. «Nihil innovetur nisi quod traditum est» ⁸. Berrikeriarik ez; gorde bedi tradizioa. Hau izan zen haren epaia. Elizan bazen aspaldidanik ohitura bat. Ohitura hori orai sartu nahi diguten berrikeriaren kontra dago. Hel diezaiogun betiko usuarioari...

Ziprianoren haserrea ez zen makala izan. Eliza Orokorrean ere izan ziren ezbaiak eta zalantzak, baina poliki-poliki Aita Sainduaren erabakira jarri zen Eliza osoa. Bataioa errutsua da edozeinek emanik ere, eta ez da berritu behar. Hau izan da kristauen usuario zaharra, eta usuario honen azpian

(7) Ikus Eusebioren *Historia Ecclesiastica*, 5,23-24.

(8) D 46 (D-Sch 110).

bada sineskera bat, dogma bat. Tradiziora jo du Estebanek argi eske. Eta orduan ere Erromak erabakitakoari markurtu zen Eliza osoa.

San Zipriano eta Primatua

Erromako Aita Sainduari Elizan dagokion tokia eta eskubidea aztertzerakoan, beti-beti San Ziprianoren izena aipatzen da. Ez alferrik. Arestian kontatu dugu San Esteban Aita Sainduarekin gertatu zitzaiona. Erroman berak uste ez zuena erabaki zenean, Zipriano ez zen Aita Sainduaren esanera jarri, eta hitz garratzak jaulki zitzaizkion: Erromako Aita Saindua, beste Apezpikuen kide huts bat izanik, bere anaien eskubideen zapaltzaile edo lapurra balitz bezala...

Asko idatzi da San Ziprianok puntu honetan daukan iritzia buruz. Hor da haren obra nagusia: *DE CATHOLICAE ECCLESIAE UNITATE* —251. urtean egina—, eta hor dira haren eskutitzak ere. Idazki horietarik Erromako Aita Sainduaren aldeko pasarte ederrak atera daitezke, eta bai haren kontrakoak ere. Eta hala, batzuek Erromako Aita Sainduaren Primatua aldeztu dutenen artean jartzen dute gure Saindua, eta beste batzuek haren etsaien artean.

Orduan zer? Ez ote zeukan ideia garbi eta zehatzik puntu honen gainean? Bai, bazeukan, dirudienez. Hona hemen, mamiz, haren pentsakera: Erromako Aita Saindua Pedroren ondorengoa da —hori garbi aitortzen du Ziprianok—; beste Apezpikuak beste Apostoluen ondorengoak diren bezalatsu. Baina Pedrok ez du Apostolu guztiei emandakoez landara, eskubide apartekorik. Hauxe bakarrik esan daiteke: Lehenik Pedrori eman ziola Kristok eskubidea (Ikus Mt 16,18), eta gero, eskubide hori berori beste Apostoluei ere zabaldu ziela (Ikus Mt 18,18). Beraz, Pedrok zer du? Jatorrizko Primatu bat. Besteei baino lehenago berari eman baldin bazion, horrek ere zerbait esan nahi du. Apezpiku guztiek batasun bat osatzen dute, kolejio bat; eta kolejio honen buru bera da, baina gainerakoan ez du besteen gain aginte edo eskubide berezirik...

Agi denez, Ziprianok Erromako Apezpikuaren Primatua aitortu bai, aitortzen du, baina Primatu honen hedadura eta nolakotasuna esplikatzean ez da bide zuzenetik ari⁹.

Anglikano eta Sortaldeko kristau aldenduei gogoko zaie esplikazio hau. Erromako Aita Saindua Apezpiku bat gehiago izango litzateke besteen artean, Apezpikuen kolejioan buruzagitza duena, baina besteen gain bat ere

(9) *De catholicae ecclesiae unitate*, 4. (Rouet de Journel, *Enchiridion Patristicum*, 555ss).

aginterik izan gabe. Gaurko egunean teoria honen txipristinak baita katoliko batzuegana ere zabaldu direla esango nuke; baina ez da hau Elizaren dotrina zuzena, gero, kolejialtasunaren auzia ukitzera koan, ikusiko den bezala. Ez da hau ez Ebanjeliotik, ez Elizaren Kondairatik eta ez Elizaren beraren definizioetarik ere ateratzen dena. San Zipriano, hori pentsatzean, barkakizun izan daiteke, zeren artean dogma honen kontzientzia Elizan ez baitzen aski argitua. Baina ez da barkakizun XX. mendean Ziprianoren ustea berritu nahi izatea.

Efeso eta Kalzedonia

V. mendean bi Kontzilio orokor bildu ziren Kristorekiko dotrina zuzena erabaki nahiz: Efeso-koa Nestorio-ren kontra, 431. urtean; eta Kalzedonia-koa monofisitaren kontra, 451.ean. Biak Ekialdeko partean, bildutako apezpikurik gehienak ere hangoak zirelarik. Baina Aita Sainduak bere mandataria bidali zituen batzarreetara.

Efeso-ko Kontzilioan honako hitz hauek esan zituen mandataria honek:

*Ez da ez dakienik, eta gizaldietan barna gauza nabaria da, San Pedro, Apostoluen Lehendakari eta Buruak, fedearen zuntzi eta Eliza Katolikoaren oinarriak, Jesukristo Jaun, giza Salbatzaile eta Erosleagandik erreinuko giltzak hartu zituela, bekatuak lotu eta askatzeko abalmena berari eman zitzaiola: eta gaur arte eta beti bere ondorengoetan bizi eta epai ematen segitzen duela*¹⁰.

Kalzedonian oraindik nabarmenago ageri da Erromako Aita Sainduaren buruzagitza. San Leon Handia da Aita Saindu. Kontzilioa bildu aurretik, eskutitz bat egiten dio Flaviano, Kontantinoplako Patriarkari —449. urtean—, eta Kontzilioak Kristori buruz onartu behar duen dotrina jatorra eta zuzena karta honetan aldez aurretik erabakitzen da¹¹.

Kontzilio hark, bada, Aita Sainduaren dotrina hartu eta irakatsi zuen, eta gero hitz arrai hauekin erantzun zion Aita Sainduari berari:

Jesusek esana baldin bada: Inon bi edo hiru ene izenean biltzen badira, bantxe naute ni ere beren artean (Mt 18,20): nolako maitasuna ez die agertuko, bada, bostehun eta hogeitapaizi, beren aberri eta lanak utzirik, Jainko izenaren aitortzea nahiago izan dutenei? Eta guzti horien buru bezala zu zinen han, zeure ordeko

(10) D 112 (D-Sch 3056).

(11) D 143ss (D-Sch 293ss).

*mandatarien bidez dena zuzentzen, buruak gorputz-zati guztien zuzendaritza izan obi duen bezala*¹².

Bishop Gore-ren esan bai

Bishop Gore delakoak hitz hauek idatzi zituen:

Sortaldeko Elizak, 1054. urtean, Erromako Aulkiaz lokarri denak hautsi zituenean, bere Kredoan zegoen zer-baiti uko egin ote zion? Ezetz erantzun beharrean naiz. Sortaldeko Elizak ez du sekula sinetsi San Pedroren autoritatea Eliza horretan kokaturik dagoela.

Baina gauzak horrela ote dira, gero? Badakigu Kondaira oihaneko kon-tuak ez direla garbitzen errazak. Egia da Aita Saindua hemen Mendebalean geroztik ezagutu den bezala, Sortaldean ez zela sekulan ezagutu —Papa hitza bera ere artean sortu gabe zegoen—.

Baina kuestioa hau da: IV eta V. mendeko kristauak —bai Mendebale-koek eta bai Sortaldekoek ere—, ez ote dakite badela eliza bat besteentzat erregelata eta ispilu bezala dena? Eliza Katolikoaren parte izateko, beronekin elkaturik egon behar zela, ez ote zekiten? Auziak eta istiluak sortzen zi-renean, nora jotzen ote zuten epai eske? Eta beste eliza guztien ardura eta kezka ez ote zituen Erromakoak bere gain hartzen? Sortaldeko Apezpikuak beren aukietarik jaurtiak izaten zirenean, ez ote zihoazen Erromara justizi eske, eta Erromak beren alde epaia ematen zuenean, ez ote ziren berriz ere Sortaldera itzultzen, beren karguetan finkatuak?

Hau ere egia da, ordea: berez bezala zetorren joko garbi eta jator hau politikak okertu zuela. Sortaldeko Enperadoreek ez zuten jokaera hori begi onez ikusten. Ez zuten nahi Sortaldea ezertan ere Mendebalera begira ego-terik. Eta poliki-poliki han erlijioa Zesaropapismoan erori zen. Hemen, ber-riz, Aita Sainduaren autoritateari esker, halako beregaintasun bat lortu du.

Gertaera ezin ukatuzkoak

Horra gertaera batzuk ezin ukatuzkoak: San Joan Krisostomok Erromara jotzen du. Inozentio Aita Saindua haren alde jartzen da, eta kontrakarra guztiak garaituz, Aita Sainduak dioena egiten da. Zelestino Aita Sainduak Nestororen kontra epaia ematen du, eta gero Efesoko Kontzilioak epai ber-bera emango du. Kalzedoniako Kontzilioan, Dioskoro, Alejandriako Apezpi-

(12) D 149 (D-Sch 306).

kua kendua izan zedila eskatu zuen San Leon Aita Sainduak, eta baita erdietsi ere. Era honetara mintzatu zen orduan Aita Sainduaren mandataria:

Guk baditugu eskuartean Erromako Apezpikuaren aginduak: bera da Eliza guztien buruzagia... Dioskoro atera bedi, edo bestela gu bagoaz hemendik.

Baziren han bostheun eta gehiago apezpiku. Nola jasaiten dute hizkera modu hau? Ez jasan bakarrik. Kontzilio hura guztia Aita Sainduak nahi izan zuen bezala egin zen, eta azkenean apezpikuek karta bat egin zioten San Leoni, esanez:

Guganaino etorria zara, Pedro dohatsuaeren mintzoa zuk entzun erazi diguzu. Bostehun apezpiku ginen. Zuk gidatu gaituzu, buruak beste gorputz zatiekin egin obitu duen bezala.

San Hormisdas

Geroago —hau ere ezin uka—, Akazio Konstantinoplako Apezpikuak Erromarekin lokarriak hautsiko ditu (Akazioren zisma). Baina 515. urtean Sortalde guztia berriz ere Eliza Katolikoaren elkartasunera itzultzen da. Eta orduan Hormisdas Aita Sainduak fede aitorrera moduko bat zina erazten die Sortaldeko Apezpikuei. Eta fede aitorrera horretan Erromako Aulkiak Elizan zer nolako dohain eta eginbideak dituen argi eta garbi esaten da. Pedoren gain jaso zuen Kristok Eliza. Horregatik, Pedoren Aulkian erlijioa beti kutsadura gabe gorde izan da. Erromako Aulkiak irakasten duen fedea gorde behar da, haren esanetara egon behar da, etab.¹³

Ez da, beraz, egia Sortaldeko Elizak 1054. urtean Erromagandik zeharo apartatu zenean, ez zuela deus bere behialako fedetik utzi edo arbuia, zeren Kalzedonian aitortu zuenari uko egin baitzion¹⁴.

Izan dira, noski, Eliz Kondairan zehar beste gertaera asko —hemen aipatuez gainera—, Erromako Aita Sainduak Elizan duen zeregina frogatzeko balio dutenak. Batez ere, herejiak Elizaren dotrina kutsatzera zihoazenean, Erroma izan da fede jatorraren begiraile. Baina guzti hau behar bezala azaltzeko, hemen egin daitezkeen baino azterketa luze eta sakonagoak beharko lirateke. Herejien sorrerak, horiek kondairan barna izan dituzten gora-beherak etab. zehazki esplikatuko beharko lirateke, eta hemen ez dago hori egiterik. Ondoko kapitulu batzuetan zerbait esango da, halere.

(13) D 171ss (D-Sch 363).

(14) BATIFFOL, *Catholicisme et Papauté*, 31 eta ondoko orrialdeak.

ZORTZIGARREN KAPITULUA

AITA SAINDUAREN TOKIA ELIZAN
EDO
PRIMATUAREN LUZE-LABURRA

Elizaren beraren Majisterioak —Kontzilio Orokorrek, alegia—, erabaki eta definizio larriak eman izan dituzte, Erromako Aita Sainduari Elizan dagozkion eskubideak zedarrituz. Definizio hauen azalpen laburra egin nahi dugu hemen. Kontzilio zaharrei buruz aurreko kapituluan zerbait esan dugunez gero, geroagokoei lot gakizkion orai.

Erromako Apezpikuari Elizan dagokion Primatuaz definizioak eman dituzte honako Kontzilio hauek: Lion-go II.ak (1274. urtean), Florentziakoak (1439. urtean), eta batez ere Vatikanoko Lehenak (1870.ean)¹. Vatikanoko II.ak dotrina hau berritu eta sendotu egin du².

Aita Sainduaren Primatuari buruzko dotrina bi definiziotan utzi digu Vatikanoko Lehenak³. Bana-banaka azalduko ditugu.

Lehenbiziko definizioa

Pedrok beti izango dituela ondorengoak Primatuan, eta ondorengo horiek Erromako Apezpikuak direla.

(1) Ikus D 466 (D-Sch 861), D 694 (1307), D 1824-1827 (D-Sch 3056-3060).

(2) Ikus *Lumen Gentium*, 3. kapitulua.

(3) Ikus D 1825 (D-Sch 3057) eta D 1831 (D-Sch 3064).

Definizio hau hertsiki eta bere intentzioaren arabera hartzen baldin badugu, bereizkuntza bat egin beharra dago erasiaren bi parteen artean, zeren biek ez baitute berdin balio eta bigarren atala bi eratara har daiteke, gainera.

Pedrok beti izango ditu, Kristok hala nahirik, ondorengoak Primatuan hau erabat, oso-osoan, absolutoki definiturik dago.

Ondorengo horiek Erromako Apezpikuak dira. Hau ere definiturik dago, noski. Baina bada hemen kuestio xume, xehe, mehe bat, definizio-tik kanpoan gelditu zena. Erromako Apezpikutza eta Primatuaren arteko lokarria, zer moduzkoa ote da? Erromako Apezpikuak, eta ez beste inork, behar ote du izan beti, nahi eta nahi ez, eta Kristoren aginduz, Eliza osoaren Lehendakari? Kondairan zehar hala etorri dira gauzak: Erroman, alegia, kokatu da Primatua. Baina Kristok agindu ote zuen Erromako Apezpikua baitan egon behar zuela nahi-ta-ez beti kargu honek?

Primatuaren eta Erromako Apezpikuaren arteko lotura zer gisatokia den

Erromako Apezpikuarengan bi ofizio daude elkarturik: bata, hiri hartako Apezpiku bezala daukana, eta bestea Eliza Orokorren Lehendakari edo Buruzagi bezala dagokiona. Bi ofizio horien arteko lotura, ezin hautsizkoa ote da? Puntu hau Kontzilioak ez zuen definitu nahi izan, eta badira iritziak teologoek artean.

Gauza bat da ezin ukatua: Mendectan zehar Erromako Aulkian dakusgula kokatua Primatua, Apezpikutza eta Primatuaren arteko lotura edo elkarte hori "iure divino", hots, jainkozko zuzenez gertatu den ala ez garbi jakin ezarren.

Beraz, bada hemen gauza bat segurki "iure divino"koa dena, eta beste bat segurki ez dakiguna.

Pedrok beti ondorengoak izatea Primatuan, hori bai, "iure divino", Kristoren aginduz gertatzen da. Ondorengo horiek Erromako Apezpikuak izatea: hori "iure divino" den ez den, ez dakigu segur. Elizak ez du hori garbi ikusten, eta ez du definitu nahi izan.

Nolanahi den, bada hemen gertatu bat. Eta gertatua gertatu. Erromako Apezpikutegitik beste Apezpikutegi batetara pasa ote daiteke Eliz Lehendakaritza? Aita Sainduaren beraren borondatearen kontra, ez: hori agerian da. Eta berak nahiko baldin balu? Ez jakin. Batzuek baietz esango dizute, beste batzuek ezetz.

Orai arte behintzat, beti, mendez-mende Erromako Apezpikuari lotua egon da Primatua.

Bigarren definizioa

Primatu hau, ordea, zer moduzkoa ote da? Ohorezkoa bakarrik, ala agintezkoa ere bai? Eta agintezkoa baldin bada, halako so egile baten zuzendaritza bakar-bakarrik ote dagokio Elizan? Edo halako kasu larri eta bakan batzuetarako bakarrik eman ote zaio agintea? Eta fedeko gauzetan bakarrik, ala Elizako beste gora-beheretan ere ba ote du eskubide?

Bigarren definizioa galdera hauei erantzutera dihoa. Vatikanoko Lehenak puntu hauek denak garbitu eta erabaki zituen. Aita Sainduak Elizarekiko gauza denetan aginte osoa, arrunta eta guztien gainekoa duela definitu zuen ⁴.

Ukatzailleak

Baina dotrina honek badu, noski, etsai pilo galanta. Lehenik horien izenak eta iritziak aipatuko dira, eta azkenik Eliza Katolikoak puntu larri honi buruz definitu duena azalduko dugu.

1 "Katoliko Zaharrak"

Vatikanoko Lehenak dotrina hau definitu zuenean (1870. urtean), talde tipikoen ez zuten onartu nahi izan. Beren ustez, definizio honekin Eliza Katolikoak bere fede zaharrari, betikoari, uko egin zion, eta bere fede zaharrari leialtasuna gorde nahi zioten. Döllinger izan zen horien intelektuala eta gidaria. Alemanian badirau oraino talderia xume honek. Katolikotzat jotzen dute beren burua, baina Eliza Katolikotik aldendu dira, honek Kontzilio Orokor batean definitu duena ez onartzearen. Bitxikeriak! ⁵.

2 Sortaldeko Anaia Aldenduak

Askoz ere lehenagotik —1054. urtetik, alegia—, Sortaldeko anaia aldenduak Erromako Aita Sainduari ez diote bat ere aginterik edo autoritaterik Eliza Orokorren gain aitortzen.

Aurreko kapituluan ikusi dugunez, lehen mendeetan ez zen hala, baina guttika-guttika horretaraino heldu ziren gauzak, Mendebal eta Sortaldea

(4) Ikus D 1831 (D-Sch 3064).

(5) Entzun dugunez, horietako batzuk, Austriar batez ere, Eliza Katolikora itzuli dira berriro ere azken Kontzilioa ospatu ondoren.

ren arteko har-emanak garraztuaz joan zirelako edo. Politikak egin du hemen bere joko, teologiak baino areago⁶.

3 *Protestanteak*

Eliza berriztatzea: hau zen Luteroren asmoa. Hobeki esateko: Ebanjelio huts-garbiaren araura taxutu eta antolatu nahi izan zuen hark Eliza. Eta horretarako, bere ustez Ebanjelio huts-garbiaz bat ez datozen gauzak moztu zituen. Luterorentzat Testamentu Berrian ez dago apaizgorik. Kristo da apaiz bakarra, eta kristau guztiak ere bai, apaiz dira, neurri batean behintzat. Beraz, eskubide eta ahalmenez hornitutako gizon-kasta berezi batendako ez dago Elizan lekurik. Ez Apezpikurik, ez Aita Saindurik, ez apaizik.

Elizaren bizkar-hezurra bezala den Jerarkia, Ebanjelioaren izenean ukatzen eta arbuiatzen du Luterok. Egia da gero, bai Luterok eta bai beste protestanteek ere, beren elizak edo talderiak antolatu behar izan zituztela, eta horietan zenbait gauza egin ere bai, Eliza Katolikoaren antzera. Beharko egin! Bainan Aita Saindurik behintzat protestanteek ez dute aitortzen.

4 *Anglikanoak*

Ingalaterrako errege Enrike VIII.ak Aita Sainduaz hautsi zuenean, ez zuen protestanteetara irristatzeko asmorik. Aitzitik, horien kontra eta fede katolikoaren alde polemikan ibilia zen. Baina emaztea uzteko eta beste batekin ezkontzeko baimena ukatu zitzaionean, orduan berak egin zuen bere burua Ingalaterrako Elizaren jaun eta nagusi (Zesaropapismoa berriz ere).

Beraz, Anglikanismoak Erromako Aita Sainduari ez dio Eliza osoaren gain ezertariko aginpiderik aitortzen. Nahi baldin baduzu, ohorezko nagusitasunen bat aitortuko dio, baina hortik aurrera deus ez.

5 *Kontziliarismoa*

Bada oraino beste iritzi edo ustekizun bat, Eliza Katolikoaren barnean sortu eta Kondairan zehar erro luze-xamarrak egin dituena. Kontziliarismoa deritzo. XIV eta XV. mendeen asmatu eta proposatu zen teoria hau, Mendebaleko zisma erremediatzeko sendagai ona izango zelakoan; baina erremedio ustela frogatu zen. Teoria honen araura Kontzilioa Aita Sainduaren gainetik legoke.

Fede katolikoaren araura, ordea, gauzak ez dira horrela. Izan ere, zer da Kontzilioa? Eliza Orokorreko Apezpikuen bilduma edo biltzarra. Eta

(6) Gorago aipatu ditugun Lion eta Florentziako Kontzilioetan batasuna egin zen Sortaldeko anaiekin; ez luzarorako, ordea.

Apezpiku horien buru, nagusi eta erpina Aita Saindua bera da. Esan dai-teke, bai, Kontzilioak Elizan eskubide eta autoritate gorena duela. Esan hau zuzena da, noski. Baina honako hau ere jakin behar da: Aita Saindua bera Kontzilioaren buru eta azken epaikaria dela. Eta Aita Saindua gabe, Kontzilioa ez da deus Elizan. Hala definitu zuen Letrango V. Kontzilioak —1516. urtean—⁷.

Kontzilioak Aita Sainduari agin liezaiokeela esatea, edo Aita Sainduak ontzat eman ez duen legerik edo erabakirik Kontzilioak Eliza osoari edo Aita Sainduari berari ezar liezaiokeela esatea, hori ez da esan zuzena, ze-ren Elizan Aita Sainduaren gainetik ez baita inor. Honek ditu Kristok emanikako giltzak eta honen borondatearen kontra Kontzilioak ezin de-zake deus. Konstanza eta Basileako Kontzilioetan eman ziren, bai, Kon-tziliarismoz kutsatutako arau batzuk, baina Erromako Aita Sainduak ez zituen sekulan onartu. Eta Eliza Katolikoak ere ez⁸.

6 *Galikanismoa*

Nahiz eta Kontziliarismoa baztertua izan, beste itxura batzuekin bir-jaio eta agertu izan da behin eta berriz aro modernoan, eta Mendebaleko herri katolikoetan hain zuzen. Izan ere, Galikanismoa, Regalismoa, Josefinismoa etab. iturri horretatik datoz. Aita Sainduaren aginteari neurriak eta mugak jarri nahi dizkiote.

XVII eta XVIII. mendeko galikanistek, itxuren arabera, Apezpikuen autoritatea babestu nahi dute, eta horretarako Aita Sainduarenari mugak jartzera dihoaz. Baina askotan hori gaineko azala besterik ez zen; Apez-pikuen autoritatea babesteko aitzakiaz, beste zerbait zebilen tartean: Errege absolutoen irritsa eta xedea: Elizarekiko arazoetan eskuak sartzeko go-go —Zesaropapismoa berriz ere—.

Aita Sainduaren autoritatea internazionala denez gero, beti ere traba bat izan ohi da Gubernuentzat; traba, alegia, nazio barneko gauzetan guz-tizko aginte osoa izan nahi duten agintarientzat. Horregatik —eta ho-rretan begi ernea dutela ezin uka—, agintari horiek eliza nazionalak jarri nahi izaten dituzte; eliza nazionalak, Aita Sainduari bat ere ez, edo ahalik eta guttiena obeditzen diotenak, alegia. XX. mende honetan ere, gure egu-notan, ikusi dugu nola komunistek zenbait tokitan era horretako elizak jartzen saiatu diren. Izan ere Erromarekin har-emanik ez dituzten kris-tauak aisatu meneratzen eta hezitzen dituzte⁹.

(7) Ikus D 740 (D-Sch 1445).

(8) D 740 (D-Sch 1445).

(9) Galikanismoa delitzen zaio joera honi, Frantzian, Luis XIV. erre-

Gure Aita Larramendi euskaltzaleak, argitara gabe utzi zituen iskribu batzutan, suharki erasotzen dio galikano joera honi ¹⁰.

Nolanahi den, Vatikanoko Lehenaren garaian baziren zenbait Apezpiku, gutti asko, Galikanismoaren alde zeudenak. Aita Sainduak Elizarekiko gautzetan aginte osoa eta betea duelako definizio hori ez zuten begi onez ikusten, eta zazpi ahaleginak egin zituzten definizioa galarazteko edo behintzat aldatzeko, baina alferrik: Aita Sainduak orotariko agintea duela Elizan eta Elizarekiko arazo guztietan, definiturik gelditu zen ¹¹.

Denbora berean, ordea, honako deklarazio hau egin zen: Aita Sainduak duen eskubide edo aginte honek Apezpikuek dutenari ez diola den gutiena ere kentzen. Aitzitik, Aita Sainduaren goi aginte honek Apezpikuena deuseztu edo guttitu ez, baina babestu eta sendotu egin ohi duela ¹².

Definizio hau, orai dela ehun eta gehiago urte, eman zenean, ikusi omen ziren Erromako kaleetan letrero batzuk, hau esanez: Apezpikuak artzain bezala etorri zirela Erromara, eta ardi bihurtuak zihoazela gero beren herrietara... Zaldirik astora, esango bagenu bezala.

Eta Bismarck kantzilerrak orduan berean zera esan omen zuen: Eliza Katolikoan ez zela gehiago beste Kontzilorik egingo. Aita Sainduari aitortu zitzaizkion aginte eta abantailekin ez zela gehiago Kontzilioaren beharrik, eta behar izango balitz ere, Kontzilioa egitea ez zela posible ere izango...

Esamesa guzti horiek, ordea, ustelak atera dira. Aita Sainduaren autoritateak ez du Apezpikuena suntsitzen, eta Kontzilioek ere ez dute hartatik beren zeregina eta tokia Elizan galdu.

7. *Kondairagile razionalistak*

Aipa ditzagun, azkenik, kondairagile razionalisten usteak. Aita Sainduaren ofizioa Elizan, Kristoren nahi batetik sortua dela, hori hasieratik ukatzen dizute. Erroma zen Inperioaren hiriburua, eta hartatik hango Apezpikuek besteen gain halako lehendakaritza edo nagusitasuna izatea bidezkoa iruditu zitzaien, eta hala sortu zen Aita Sainduaren kontu hau. Beraz, politikazko gertakari bat, eta ez besterik, izan da denaren sorburu. Hala diote jaun horiek (Harnack, Goguel etab.).

geren garaian azaldu zelako; baina beste erresuma katolikoetan ere, itxura batekin edo besterekin, egon izan da.

(10) Ikus J. IGNACIO TELLECHEA IDÍGORAS, "El jesuita Manuel Larramendi (1690-1766) y su antigalicismo", *Revista Española de Derecho Canónico*, XXVI; Salamanca 1968.

(11) D 1831 (D-Sch 3064).

(12) Ikus D 1828 (D-Sch 3061).

Baina Aita Saindurik zaharrenek ere, beren eskubideak gogoratzen dituztenean, ez dute sekula santan politika aipurik egiten. Kristok San Pedrori emandako eskubideak, eta berak eskubide horien herederok direla: horra zer gogoratzen duten soil-soilki ¹³.

Horrek ez du esan nahi, jakina, Erroma hiriburu izateak ez duela auzi honekin bat ere zer-ikusirik izan. Izan du, duda gabe. Segur aski, horrexegatik joan zen San Pedro Erromara, eta horrexegatik hiri honetan gelditu zen kokatua Primatua. Baina San Pedroren eta honen ondorengoen botereak zuzen-zuzenean Kristogandik heldu dira, ez dira politika arazoaren fruitua.

Definizioaren azalpena

Ukatzaile edo nolabait etsai direnen ustekizunak ikusi ondoren, azal dezagun definizioaren mamia.

Aita Sainduaren autoritatea, bada, Kontzilioak definitu zuenaren arabera, hara zer moduzkoa den:

1. OROKORRA. Beraz, kristau guztiengana zabaltzen dena, bai Apezpiku eta bai fededun soilengana. Eta Elizako zernahi gauzatara hedatzen dena.
2. ARRUNTA. Esan nahi da: egunorokoa, betikoa, ez zenbait kasu bakanetan bakarrik erabil daitekeena. Eta autoritate hori dagokio Aita Sainduari ez beste eliz agintarien ordezkio bezala, horiek ordaingoa eman baliote bezala. Ez; eskubide propioaz dauzka guzti horiek ¹⁴.
3. ARTEZA. Hau da: bitarteko gabe, Elizaren bazter, gauza eta pertsona denetara hel daitekeena.
4. APEZPIKU GISATAKOA. Apezpikua bere eliz barrutian zer den, hori bera da Aita Saindua Eliza osoan. Horregatik deitura hau ere ematen zaio: "Eliza Katolikoaren (=Osoaren, Orokorraren) Apezpikua".
5. GUZTIEN GAINEKOA. Horrek esan nahi du, alegia, bera baino gorago ez dela mundu honetako Elizan ez beste auzitegirik, ez beste aginterik edo aulkirik. Beraren pareko edo berdina denik ere ez. (Egia esan, berdina badago, bai: Kontzilioa, edo Apezpikuen Kolejioa; baina honek ere Aita Saindua du buru, eta ez nolanahiko buru, agintedun osokoa baizik).

(13) Ikus dokumentuak: DENZINGER, "Index Systematicus: Romanus Pontifex Successor S. Petri".

(14) Kristoren izenean eta Kristoren mandatari bezala du Aita Sainduak bere agintea: hori agirian da. Hemen mundu honetako kargudunetz ari gara. Lurreko Elizan diren ofizio eta karguez, alegia.

6. BETEA. Beraz, guztizkoa, zernahi, noiznahi eta nornahiri buruzkoa.

Gehiegizkoa, soberaniazkoa dela? Apika. Baina ez dezagun hau begi bistatik ken: Zerutik etorri eta goi izatezko diren ondasunak zaintzeko, Zaindaria eta beronen eginbideak zeruak berak hautatu dizkigula, ez guk.

Eta gainera, Aita Sainduaren aldamenean hor dira Apezpikuak ere. Alde batetik beronen azpikoak baldin badira, bestetik beraren kideak eta lagunak ere badira, beherago esango den bezala.

BEDERATZIGARREN KAPITULUA

APOSTOLUEN ONDORENGOAK: APEZPIKUAK

Apezpikuak direla Apostoluen ondorengoak, horra Elizak eta kristau fedeak irakasten duen zerbait. Beraz, Kristok Apostoluak sortu zituenean, ez zuela hori ordurako bakarrik egin. Aitzitik, zerbait iraunkor eta betiko egin zuela: Elizaren bizkar-hezurra izango zen Institutio bat fundatu zuela, alegia. Eta Apostolutzak, bere muinari begiratzen baldin bazaio, Apezpikuetan dirauela. Hori hala baldin bada, Apezpikuak dira Apostoluen ondorengoak ('successores').

Bere muinean edo funtsean esan dugu; zeren eta xehetasunetan sartzen baldin bagara, gauza denetan Apezpikuak ez baitira Apostoluen ondorengo. Apostoluek bazituzten dohain batzuk Apezpikuetara pasatu ez direnak. Baina oraikotz utz dezagun kontu hau.

Elizaren pentsakera puntu honi buruz, Elizaren beraren Majisterioan garbi asko azaltzen da. Hona hemen dokumenturik printzipalenak: Trentoko Kontzilioa¹, Vatikanoko Lehen², "Satis Cognitum" Leon XIII.aren Enziklika, "Mystici Corporis" Pio XII.aren Enziklika. Eta azkenik eta bereziki, Vatikanoko II.a, "Lumen Gentium" deritzon gutunean, 3. kapituluan.

(1) D 960 (D-Sch 1767).

(2) D 1828 (D-Sch 3061).

Apezpikuen tokia Elizan: azken Kontzilioak irakatsi duena

Vatikano Lehenak Aita Sainduari buruzko dotrina barnatu, sakondu eta erabaki zuen bezala, Vatikano Bigarrenak beste hainbeste egin izan du Apezpikuei dagokionaz. Vatikano Lehenak osatu gabe utzi behar izan zuen lanari, Vatikano Bigarrenak heldu eta buru eman dio. Asmo hori zuen hasieratik eta bete ere bapo bete du. Izan ere, Elizaren Jerarkia binomio honez osatua baita: Aita Saindua alde batetik, Apezpikuak bestetik.

San Pedrok, Elizaren Lehendakari den aldetik, Erromako Aita Sainduetan ditu bere ondorengoak. Kargu hau iraunkorra da, Kristoren nahiz edo jainkozko eskubidez Elizan beti egon dena eta egongo dena.

Eta orobat, Apostoluek ere beren ondorengoak dituzte Apezpikuetan. Kargu hau ere Kristoren nahiz edo jainkozko eskubidez dago eta egongo da beti Elizan. Elizan Apezpikuak izatea edo ez izatea ez da, bada, kristauen nahierara utzirik den gauza. Ez eta Aita Sainduarenera ere. Elizaren izateari, muinari, dagokion zerbait da, beraz.

Bai Aita Saindua eta bai Apezpikuak ere autoritate baten jabe dira Elizan. Egia da, beste aldetik, autoritate horrek baduela bere jite berezia eta, gainera, Kristok Ebanjelioan esandako izpirituaz erabili behar dela: umiltasun, karitate, anaitasun eta zerbitzuzko izpirituaz; baina horrek ez du autoritatea bera, den gutiena ere, kentzen edo ukatzen.

Eta egia hauek gaur sekula baino gehiago gogoratu eta ahotan hartu behar dira, Elizan Kristogandik heldu den autoritatea irauli eta ukatu nahi litzatekeen ordu nahasi honetan. Zer da, bada, Jerarkia, zer dira Apezpikuak, Elizaren beraren pentsakeran? Tresna bat Kristoren eskuetan; Jesusen Izpirituak darabiltzan tresna batzuk. Nik badakit guzti hori onartzeko, fede bizi baten jabe behar dela izan. Baina Elizaz mintzo naiz, eta zer da Eliza fededunen Elkartea baizik? Horrek ez du esan nahi, beste aldetik, Jerarkiaz kanpora beste tresna batzuk ere erabil ez ditzakeela Izpiritu Sainduak. Erabil ditzake, bai, baina ez Jerarkiaren kontra.

Eliza Katolikoak, bada, Apezpikuak Apostoluen ondorengoak direla aitortzen du. Apostoluen dohain eta abantail guztiak, ordea, ez dira Apezpikuetara pasatu. Haiek, Elizaren sortzaile eta landatzaile zirenez gero, bazituzten eskubide batzuk berezi-bereziak: eskola bat Kristogandik artez eta zuzenki hartua, eta berdin mandatua ere; irakatsi, saildutu eta gobernatzeko eskubide orokorra eta mugagabea; fede eta ohitura gauzetan bakoitza ere hutsezin izatea, etab.

Gauza horiek ez, baina gainerakoan, Elizako artzain ziren aldetik, Apos-

toluen ofizioa Apezpikuetara pasatu da. Beraz, ofizio honetan —saindutu, irakatsi eta gobernatzeko ofizio hirukoitz honetan— Apezpikuak dira Apostoluen ondorengoak.

Hau da Eliza Katolikoaren dotrina. Fedeko dogma ote da esakuntza hau: *Apezpikuak dira Apostoluen ondorengoak*? Esakuntza hau berau artez eta zuzenki ez dago definitua, baina definiturik dagoen beste batetarik segitzen da baitezpadako ondorio bezala; beraz, berdintsu da. Zeren Trentoko Kontzilioak honako hau definitu baitzuen: *Elizan badela Jerarkia bat jainkozko eskubidez ezarria, eta Jerarkia horren parte direla Apezpikuak*³. Hori horrela baldin bada, Kristok ezarriak dira Apezpikuak. Noiz eta nola ezarri zituen, ordea? Apostoluak ezarri zituenean. Zeren hauen eskubide eta mandatua eskutik eskura bezala Apezpikuetara pasatu bait zen.

Vatikano II.ak LUMEN GENTIUM delakoan franko aldiz aipatzen du erasia hau: Apezpikuak direla Apostoluen ondorengoak, alegia⁴. Baina Kontzilio honek irakatsitako gauzen kalifikazioa ematerakoan autoreak ez datoz bat. Bai Joan XXIII.ak eta bai Paulo VI.ak eta bai Kontzilioak berak ere behin eta berriz esan zigun Kontzilio honek ez zuela definizio berririk emateko asmorik. Eta hori jakinik, duda guti geldi daiteke puntu honen gainean. Egia da, beste aldetik, LUMEN GENTIUM eta DEI VERBUM bi gutun hauek Konstituzio Dogmatikoak direla. Horrek esan nahi du, noski, Elizaren Majisterioak dotrina bat proposatzen digula han, eta dotrina hori fededunak onartu behar duela; baina definizio berriak emateraino ez da heldu. Hala dirudi behintzat⁵.

Fedeak dioten hau, ordea, bat ote dator Kondairak dioenaz? Hori da hemen orai arakatu behar duguna. Beste hitzez esateko: kristau fedeak Apezpikuei buruz sinesten duen horrek —Apostoluen ondorengoak direla, alegia—, ba ote du oinarri sendorik? Kondairako lekukotasunek egiztatu ala gezurtatu egiten ote dute pentsamolde hau? Auzia garbitzeko, jakina, beti bezala, kristautasunaren lehen iturrietara jo beharra dago, argi eske. Iturri horiek zein diren, badakigu jadanik: Apostoluen Eginak, Apostoluen Eskutitzak, San Klemente Aita Sainduak Korintokoei egindako eskutitza, Antiokiako San Inazioaren eskutitzak, Didaché, San Ireneo, Tertuliano, Zesareako Eusebio...

(3) D 966 (D-Sch 1776).

(4) Ikus "Lumen Gentium", n.º 18, n.º 20, etc.

(5) Ikus honetaz J. SALAVERRI, *Documentos del Concilio Vaticano II*, "Introducción", Ed. Sal Terrae 1966, 17 orrialdean. Bestelakoa da U. BETTI-
ren ustea: "Calificación teológica de la Constitución [Lumen Gentium]", *La Iglesia del Vaticano II* liburuan, I. Juan Flors editor; Barcelona 1966; 279 eta ondoko orrialdeetan.

Bada ilungune bat baino gehiago, noski. Mende urrun haietako dokumentuak guk nahi genukeen bezain argi ez dira beti mintzo. Terminologia bera ere ez zegoen orai bezain ongi finkatua eta mugatua. Hots: izenen artean oraiko berezketa garbia ez zen egiten —"Presbitero", "Apezpiku" izenen artean, alegia—.

Eliz Jerarkiaren sorreraz eman diren esplikazioak

Hortik okasio harturik, eta betiko aurre iritzi jakin batzuk gidari izanik, «Razionalistek» beren teoriak asmatu dituzte, Elizako Jerarkia nola sortu zen esplikatzeko. Esplikazio horiek denak —ez dago zer esanik— bat datoz honetan: Apezpikuek Apostoluekin eta Kristorekin zer ikusirik bat ere ez dutela esatean, alegia. Naturalki, berezko eboluzioitsu baten indarrez sortua izango litzateke Jerarkia. Gainerakoan, eboluzio honen arrazoiak eta xehetasunak ematerakoan, Kondairako lekukotasunak interpretatzean etab., bakoitza pixka bat bere bidetik dabil.

Razionalistak baino lehenago hor dira «Protestanteak» ere. Apezpikuak Apostoluen ondorengoak direlako sinestea beti arbuiatu dute Protestanteek. Izan ere, Protestanteen sisteman sineste horrentzat ez da lekurik. Apostoluek Apostolu diren aldetik ez zuten ondorengorik izan. Suzesio edo ondoriotasun hori posible denik ere ez dute aitortzen.

Razionalistentzat, ordea, guti gora-behera honela gertatu ziren gauzak:

1.—Hasiberri hartan kristau elizak bi eratakoak ziren: hots, judu kristauenak eta etniko kristauenak. Gobernu moldea ere desberdina zen: judu kristauen elizetan Presbitero talde batek zuen gobernua; Presbitero horiek denak ziren kideak, berdinak, nahiz eta batek zuzendaritza izan. Jerusalemgo elizaren gobernu molde hau Alejandriako elizara ere pasatu zen, eta hemen III. mendera arte iraun zuen, San Jeronimok aitortzen duenez. Hemen Presbiteroek hautatzen zuten Apezpikua, baina funtsean gauza bera ziren Presbiteroak eta Apezpikua. Etniko kristauen elizetan, berriz, hasieran Presbitero-Apezpikuek zeukaten gobernua, baina gero horietako bat gelditu zen jaun eta nagusi bakar, eta gainerakoak honen menpeko bihurtu ziren. Hauek dira gaurko apaiz xoilak. Maila behekitze bat gertatu zitzairen hauei (Ritschl).

2.—Grekoen artean, jentil aroko zenbait Elkartetan "apezpikuek" (hots, 'episkopoi' deitutakoek) diru edo ondasunen administrazioa eduki ohi zuten. Eta berdin gertatu zen etniko kristauen elizetan ere. Bazen, alegia, Apezpiku-talde bat kristauen ondasunen ardura zeukana. Apezpiku horiek

buruzagi bat zuten, ordea, eta azkenean honen eskuetan gelditu zen agintaritzaz guztia, eta hala, eboluzioz, Apezpiku bakarraren formula horretara heldu ziren gauzak (Renan, Weingarten, Hatch).

3.—Harnack jaunak organizazio bikoitza barrundatzen du eliza haietan. Alde batetik limosnak, ondasunak, administrazioa eta kultoa, hori denori Diakono eta Apezpikuen eskuetan zen. Baina bestetik bazen hitzaren ministerioa ere, eta zeregin berezi eta aparteko hau "Apostolu", "Profeta" eta "Didaskalo"en lana zen. Gero, berriz, Profeta eta Didaskaloak itzali ziren, eta orduan Apezpikuek hartu zuten zeregin hau ere. Eta gnostizismoak sorrazitako kenka larriaren ondorioz, Apezpikua bakarra izatera heldu zen eta berau gelditu zen Maisu bakar bezala.

4.—Sohm jaunaren teoria ezaguna da oso. Hasieran Jainkoaren hitza irakasteko kargua karismatikoan eskuetan zen. Apezpikuak ondasunen administrazioa zeukan bakarrik. Baina gero Eukaristia egiten ere hasi zen Apezpikua, eta azkenik hitzaren ministerioa ere beronen eskuetara etorri zen. Presbiteroa, berriz, hasieran zera zen: ohorezko titulu bat, komunitatean zerbaitegatik aipagarri zirenei ematen zitzaiena. Berez apaiz denik ez du esan nahi. Liturgia egiterakoan Apezpikuaren aldamenean egon ohi ziren Presbitero horiek ⁶.

Agi denez, sistema guzti horiek eboluzionistak dira. Horientzat bada oinarriko lege edo aurre iritzi bat: premiak edo behar izanak sortzen duela organoa, eta hemen ez dagoela besterik. Gainerakoan, Kondairako dokumentuak interpretatzean, horien jatortasuna, urte muga, esanahia etab. neurtzean, anitzetan ez datoz bat gurekin, eta beren artean ere ez. Baina agian zerbaiteetan —eta zerbaiteetan baino gehiago ere bai— bat etor gindezke, hala ere. Halako eboluzio bat egon zela esateko, badirudi dokumentuetan badela zantzurik. Nola, gero esango dugu.

Iturrietan zer aurkitzen den

Iturrietan aurkitzen diren datorik nagusienak bildu eta aipatu behar ditugu. Eta ondoren horietarik zer atera daitekeen ikusi. Apostoluen denborako Elizatik geroagokora, Jerarkia kontuan, itxuren arabera, zer igarotze edo aldaketa gertatu zen, azaldu nahi dugu.

1. *Apostoluen Eginak*

Har ditzagun Apostoluen Eginak, 20. kapituluan, 17. ataltxoan. San

(6) Ikus BATIFFOL, *Etudes d'histoire et de théologie positive*, 1ère Série, 252 eta ondoko orrialdeetan.

Paulo Mileto-n dago. Handik Efeso-ko «presbiteroak» deitzen ditu bera-gana, eta hitzaldi bat egiten die. Horra hitzaldi horren mamia:

Zuek zarete —esaten die— Izpiritu Sainduak Apezpiku bezala Eliza gobernatzeko jarriak, artaldea zaindu behar duzuenak, etab.

Lehenik "presbitero" izena ematen zaie ("maiores natu" esaten du Vulga-tak, hitza literalki itzuliz), eta gero horiek berak «Apezpikuak» deitzen di-tu. Baina hemen ez dago kontradiziorik. "Presbiteroa" ohorezko izen bat zen, "Apezpikua" berriz, ofizio berezi baten izena. Apezpiku denak ziren Presbiteroak, baina ez alderantziz. Efeso-ko elizaren ardura edo kargua Apezpiku talde batek zeukan, bada: hori da hemen ikusten duguna ⁷.

Beste pasarte bat: Act 14,22. Paulo eta Bernabek hiri bakoitzeko elize-tan "presbiteroak" jartzen zituztela: hori da pasarte honetan jakin arazten zaiguna. Hitzak, berez, ez du gaurko zehaztasunik; eta hala ikusiko dugu batzutan "Presbiteroak" eta beste batzutan "Apezpikuak" deitzen direla.

Act 13,1. Antiokiako elizan —esaten zaigu testu honetan— baziren "Profetak" eta "Irakasleak" ('Didaskaloi', alegia). Hemen ez dira aipatzen ez presbiteroak, ez apezpikuak eta ez diakonoak ere.

Jerusalengo elizako presbiteroak ere maiz aipatzen dira Apostoluen Egi-netan. Eta badirudi eliza honen gobernua Santiago eta presbitero hauen eskuan zela ⁸.

2. Jaun Done Pauloren epistolak

San Paulo Apostoluaren epistoletan, berriz, bada jakingarririk aski kris-tau talderia haien organizazioaz.

Korintoarrei egindako lehen epistolari "Pedagogoak" aipatzen dira (1 Cor 4,15); eta bai "Profetak" ere (11,4). Eta epistolaren bukaeran izenda-tuki esaten dira kristau batzuen izenak: hots, kristauen zerbitzurako erabat jarriak zirenenak, eta horiei obeditzeko eskatzen da (16,15).

Filiposkoei egindako epistolari, berriz, Apezpikuak eta Diakonoak aipa-tzen dira (Phil 1,1).

(7) Lehen ere esan dugu, ordea, eta berriz gogoratu beharra dago: Apezpiku hitzak ez zuen oraino gaur duen sentidu mugatua. Beraz, apez-piku talde hori apaiz talde bat baizik ez zen. Ikus A. WIKENHAUSER, *Los Hechos de los Apóstoles*, 343 or.

(8) Ikus Act. 15,2.4.6.22; 21,18 — Diakonoak, berriz, nola lehenbiziko aldiz jarriak izan ziren, zergatik eta zertarako, etab., ikus Act 6,1ss.

Tesalonikakoei egindakoetan izen jakinik ez, baina izana ageri da, ordea: "Zuen artean lan egiten ari direnak eta zuen buruzagi direnak" (1 Thes 5,12).

«Pastoralak» deitzen diren epistoletan —Timoteori bi eta bat Titori— badira pasarte gogoangarriak kontu honi buruz. "Zaude ernai, ebanjelistaren zeregina bete ezazu, egin zazu zeure ministerioa" (2 Tim 4,5). Ebanjelistaren izen hau berau eta bai beste izen berezi batzuk ere ageri dira Efesoarrei egindako epistolari: Apostoluak, Profetak, Ebanjelistak, Artzainak, Irakasleak... (Ephes 4,11).

Timoteori egindako lehenbiziko kartan Diakonoa aipatzen da: zer-nolako dohainak izan behar dituen, etab; Presbiteroen taldea ere bai, noski (1 Tim 5,17). Apezpikutza hartu behar duenak zer dohainen jabe izan behar duen ere esaten da (1 Tim 3,1ss).

Titorei egindako kartan ere Apezpikuaren dohainak gogoratzen dira (Tit 1,7ss).

3. *Hebrearrei egindako gutuna*

Eta hor dago hebrearrei egindako epistola ere. Presbitero hitzak ez du hemen sentidu teknikorik, jatorriz zor zaiona baizik —zaharra, agurea—. (Ikus 11,2). Baina horren ordezt beste bat erabiltzen da, erromatarren artean oso ezaguna: 'egoúmenoi'=buruzagiak (13,7 eta 24). Ejerzitudan gidaritza zutenak ziren horiek. *Agur itzazue zeuen buruzagi guztiak*, esaten du lehenik; eta ondoren: *agur itzazue saildu guztiak* (hau da, fededun soilak).

4. *San Pedroren epistolak*

San Pedroren lehen epistolari artzain eta apezpiku sinonimo bezala erabiltzen dira, eta goitizen horiek Kristori berari ezartzen zaizkio, gainera: 1 Pt 2,25. Artzaina da, bada, Apezpikuaren irudia, ispilua. Epistola honek Kristori bakarrik ematen dio Apezpiku izena. Eta epistolaren egilea bera zer da orduan? Presbitero bat, eta presbitero bezala bere kideei —bera bezala presbitero direnei, alegia— mintzo zaie: ikus 1 Pt 5,1.

Horien kargua eta eginbeharra zer den hitz egokiz azaltzen du, gainera: Jainkoaren artalde gobernatu eta gobernatze horretan, artzain gorenaren antzera joka, diru gose, harrokeria, handiuste eta agente haizeak alde batera utziz. Hemen ere, dirudienetz, apezpikutza presbitero talde baten eskuetan zegoen.

5. *Santiagoren epistola*

Santiagoren epistolan ere hor dira Presbiteroak. Baten bat gaixotzen dela? Dei bitza elizako presbiteroak: Jac 5,14ss.

6. *Apokalipsia*

Eta azkenik, Apokalipsi liburuan Asiako zazpi elizaren "aingeruak" aipatzen dira. Aingeru horiek Apezpikuak izango lirатеke, interpretazio eza-gun baten araura⁹.

Testamento Berriko liburuekin batean, kristautasunaren hasierako dokumentu zahar-zaharrak ere aintzat hartu beharra dago. San Klemente Aita Sainduak Korintoarrei egindako epistola, Antiokiako San Inazioaren kartak eta Didaché delakoa, batez ere. Gorago ere aipatu izan ditugu iskrribu horiek. Zilegi bekigu, bada, gure kontuko dena hemen hitz gutiz gogoratzea.

7. *San Klementeren gutuna*

Matxinada, iraultza edo nahasmenduren bat gertatu zen Korintoko elizan. Buruzagien kontrako matxinada bat, alegia. Erromako elizak matxinada hori kondenatzen du. Eta erromatar ejerzituaren irudia dakar ejemplo gisa. Ejerzituaren ere edonor ote da agintari, buruzagi, etab.? Ez, noski. Berdin gertatzen da Elizan: hemen ere bakoitzak badu bere tokia eta bere egitekoa. Jainkoak Kristo bidali zigun, eta Kristok Apostoluak. Apostoluek, berri, predikatu ondoren, Apezpikuak eta Diakonoak jarri zituzten sinetsiko zutenen faboretan¹⁰.

Jerarkiaren jainkozko etorkia horra hor garbi aitortua. Eta jarraitzen du beherago:

*Horiek, bada, Apostoluek jarritako horiek —edo
Apostoluen ondorengoek eliza osoaren baimenduaz jarritakoak— beren kargutik ezin bota daitezke (44,3).*

Agi denez, Korintoko eliza 96. urtean bi kristau suertez osatua da: alde batetik "laikoak" —izena ere garbi ageri da dokumentu honetan: ikus 40,5—, eta bestetik laiko horien gobernatzaileak: hots, "diakonoak" eta "apezpikuak". Baina Apezpiku horiek Presbiteroak ere deitzen dira (Ikus 54,2; 57,1). Apezpiku-Presbitero horiek, dirudienez, multzo bat ziren, elkarre edo talde bat.

(9) Interpretazio hau, ordea, ez dute guztiek onartzen. Ikus ALFRED WIKENHAUSER, *El Apocalipsis de San Juan*; Barcelona, Herder, 1969; 60 or.

(10) Ikus 42,4. Denzinger-Schönmetzer, 101.

8. *San Inazioaren zazpi kartak*

San Inazioaren zazpi kartak ere ezin utziak dira auzi honetan. Karta horietan denetan lelo berbera dantzugu: Jerarkiari zor zaion menpetasuna. Zazpi elizari egindako kartak dira. Eliza horietan denetan bada Apezpiku bat bakarra, Presbitero talde bat eta gero Diakonoak. Berezkuntza garbia egiten da, bada, hemen, hiru maila horien artean —horrelakorik ez dugu ikusi aurreko dokumentuetan—. Presbiteroek Apezpikuarekin bat etorri behar dute. Bai fededun soilek eta bai presbiteroek ere Apezpikuari behar diote obeditu, eta hori ororen Apezpiku den Jesukristoren Aitari obeditzea bezalaxe da. Ez da ezertxo ere egin behar Apezpikua gabe eta Presbiteroak gabe. Jainkoaren alderdikoa dena, Apezpikuarekin dago. Ez dago aldare bat baizik, eta ez dago Apezpiku bat besterik. Honekin behar dugu elkarturik egon —honekin eta honi obeditzen dioten presbitero eta diakonoekin—. Segi beti Apezpikuari, Jesukristok Aitari segitzen dion bezala. Apezpiku bat bakarra, eta honen aldamenean Presbitero taldea, eta Diakonoak: *sine his ecclesia non vocatur: hiru gauza hauek gabe ez dago elizarik* ¹¹.

Agi denez, garai honetarako —107. urtea guti gora-behera— Asiako elizetan Jerarkia sendo finkaturik dago: eliza bakoitzean bada Apezpiku bat bakarra, eta gero Presbitero taldea, eta Diakonoak. Eta hain zuzen, Jerarkiaren egoera hain goiz era horretara azaltzen delako, karta hauen jatoritasuna dudatan ifinia izan zen: ez zen sinesgarri, alegia, guk orain ezagutzen dugun bezalako organizazioa horren goiz eliza horietan egotea. Baina usteak alde batera utzirik, karta hauen jatoritasuna ikertzaileek gaur frogatutzat ematen dute.

9. *Didaché*

Eta azkenik, hor dago Didaché delakoa, San Inazioaren eta San Klementeren kartak baino ere zaharragoa. Testamentu Berriko zenbait liburu bezain zahar, batzuen iduriz. Hasiberri hartan kristau talderia haiek zer moduzko organizazioa zeukaten jakiteko, aparteko balioa du iturri honek.

Horra, bada, zer ateratzen den dokumentu honetatik: Eliza bakoitza gobernatzeko, Apezpikuak eta Diakonoak daude. Komunitateak berak hautatuak dira, gainera. Apezpiku eta Diakono hauek, kristauen onak administratzen zituztenez gero, bertute jakin batzuen jabe behar zuten izan: zintzo frogatuak, lurreko ondasunetara ez emanak, etab. Horiek eliza bakoitzari egotez lotuak daude.

(11) Ikus ROUET DE JOURNAL, *Enchiridion Patristicum*, n.º 1ss.

Baina horiezaz gainera, baziren beste ministerio batzuk ere: "Apostoluak", "Profetak" eta Irakasleak ('Didaskaloi'). Horiek ibilkariak ziren, hots, elizaz-eliza eta herriz-herri beren eginbeharra egiten zebiltzanak. Profeta ibilkari horiek ez ziren beti fiatzekoak: liburuan, behintzat, halako seinale batzuk ematen dira profeta egiazkoak gezurrezkoetarik berezteko. Eta zenbaitetan ibilkari horien eginbeharrak Apezpikuek ere betetzen zituzten.

Liburu honek jakinarazten digun egoera, guztiz da zaharra. San Pauloren epistoletan ageri den bezalako egoera, guti gora-behera.

10. *San Ireneo, Tertuliano eta Eusebio*

Geroagokoak badira ere —bigarren mende hondarrekoak—, aipagarri dira kontu honetan San Ireneo eta Tertuliano, eliz idazleak. Horiek bai, hitz agerriz eta garbiz aitortzen dute Apezpikuak Apostoluen ondorengoak direla¹².

Eta Zesareako Eusebio Elizaren kondairagile ospetsuak, 315. urte inguruan egindako bere Eliz Kondairan, eliza nagusi eta ospetsuenetako Apezpikuen izen zerrenda ematen digu. Apostoluengandik hasi eta eskuz-esku bezala bere egunetara arte bizi izandu ziren Apezpikuen izen-zerrenda, alegia. Bistan da harentzat ere Apezpikuak direla Apostoluen ondorengoak. Eliza bakoitzaren buru bezala Apezpiku bat bakarra jartzen digu, gainera, eta harentzat errejimen edo gobernu molde hori etenik gabe dator Apostolu fundatzailearengandik hasi eta gaur arte. Hori da Eusebioren pentsakera edo ustea, beronen liburuetarik ageri denez.

Gauzak nola gertatu bide-ziren

Dato guzti hauek begipean izanik, egin ote daiteke auzi honetan argitasunik? Bestela esan: Kondairako lekukotasunei kasu eginez, esan ote daiteke Apezpikuak direla Apostoluen ondorengoak? Erasia honek ba ote du Kondairan oinarri sendorik? Dogmak eta Kondairak diotenaren artean nola egin konponketa? Beharbada ez da hain zaila. Ikus dezagun.

Itxuren arabera, honelatsu gertatu ziren gauzak kristautasunaren hasieran. Lehenik, erlijio hori zabaldu behar zen. Eta horretarako, mixiolari ibilkariak beharrezkoak ziren, bistan da. "Apostoluak eta Profetak": horra mixiolari ibilkari horien izenak. Apostoluak ez ziren bakarrik Kristok hautatutako Hamabiak: gehiagori ere eman zitzaion izen hori. Profeta, berriz, karisma baten jabe denari deritzo. Karismatikoa Izpiritu Sainduaren eraginak darabil. Hauek izan ziren lehen ordu hartan berri ona zabaldu zute-

(12) Ikus ROUET DE JOURNAL, o. cit., n.º 209,211,237; 296,297.

nak. Apostoluak eta Profetak maiz ageri dira San Pauloren kartetan¹³. Hemendik ikusten da eliza haietan bai apostoluak eta bai profetak ere zerbait handi eta oinarriko zirela. Eta Didaché-n ere hori bera nabari da.

Baina Apostoluei ematen zaie, haatik, lehen tokia: "ogia partitzea" eta hitza predikatzea, horien ofizio berezia zen. Gainera, benetazko agintea zuten. Eta aginte honi ez zion inork ere kontrarik egiten, ez eta profetek ere. Haien agindua eta Jainkoarenak berdinak bezala hartzen ziren. Apostoluak eta Profetak: horra Elizaren Jerarkia mixioko aro hartan. Baina lehen tokia Apostoluek zuten¹⁴.

Gero, berriz, bigarren urratsa dator. Tokian tokiko elizak sortzen dira, bakoitza bere txokoan bizi dena eta bere organizazio bereziaren jabe dena.

Entzun dugu zer dioen Klementek Korintokoei egindako kartan: Apostoluek jarritako Apezpiku eta Diakonoek mintzo da. Didaché-k, berriz, Apezpiku eta Diakono horiek komunitateak berak hautatzen zituela dio.

Bi hitz hauek, "Apezpikuak eta Diakonoak", erabat dira grekoak. Eta Hatch eta Harnack jaunek ziotena, neurri batean behintzat, egia dela aitortu behar da. Alegia: ondasunen partitzea edo administratzea zela horien zereginetarik bat. Bestela iturriek ez lukete hainbeste aldiz gauza bera esango: diru gutiziarik ez dutela izan behar, beren etxea gobernatzen dakitenen artean hautatu behar direla ofizio horretarako, etab. Bildu eta banatu behar ziren limosnak horien eskuetarik pasatzen zirela jakinik, ohar hauen arrazoia hobekiago konprenitzen da.

Baina ez zen hau Apezpiku eta Diakonoen zeregin bakarra. Horrenbeste bertute eta dohainen jabe izatea eskatzen zaienean, beste zerbaitegatik ere bada, hots: liturgiako zeregina horien eskuetan zegoelako. Ez beti. Ibilkari horiekin txandaka edo arteko bezala egin ohi zuten zeregin hau¹⁵.

Ibilkari haiek, ordea, aurki ezkutatu ziren. Didaché delakoan, esan dugunez, kezka bat azaltzen da; Eliza bera ere kezkatua bezala ageri da, gezurrezko profetetarik bere burua gorde nahiz.

Apostoluak itzali zireneko kinka, eta orduan egindako bir-antolaketa

Apostoluak hil zirenean, horien titulua edo izena ez zuen beste inork hartu. Orai kontua hau da: haiek kristau talderien gain eduki zuten autori-

(13) Ikus batez ere pasarte hauek: 1 Cor 12,28; Ephes 2,20; 3,15; 4,11; 1 Cor 14,3.

(14) Ikus 1 Cor 12,28; Ap 21,14.

(15) Ikus BATTIFOL, o. cit., 263 or.

tatea, nork hartu zuen gero? Iturriek ez digute esaten errejimen batetik bestera igarotze hori nola gertatu zen, baina gauza bat dago argi eta garbi: autoritate hura Apezpiku bakarraren eskuetara ikusten dugula, suzesioz, pasatua.

Hasieran Apezpikuen batzorde edo multzo bat aurkitzen zen eliza bakoitzean; gero, berriz, Apezpiku horietako bati eman zitzaion autoritate gorena, eta dagoeneko, beronen kide zirenak, orduan Apezpiku bakar horren menpean gertatu ziren. Apaizgoa bere osotasunean Apezpiku bakar horren eskuetan gelditu zen. Beste apezpikuak ere apaizgoaren jabe izango dira, bai, baina ez osotasun horrekin: hauek dira gaur apaizak xoilki deitzen ditugunak. Horra nola egín zen berezketa.

Gaurko apaizak antzinako apezpiku haien ondorengoak dira, bada. Eta gaurko Apezpikuek hasierako Apostoluen oinordekotza edo autoritatea hartu dute: haien "heredero" dira, beraz.

"Presbiteroa", berriz, antzina ohorezko titulu bat besterik ez zen. Berez ez du esan nahi autoritate baten jabe denik; apaiz denik ere ez, noski. Orai, sarri askotan, Apezpikutzako karguak bete behar zituztenak horien artean hautatzen ziren. Beraz, maiz gertatzen zen Presbiteroak era berean Elizan Apezpiku edo kargudum izatea. Eta azkenean hitz hori apaiz soilak —maila beheko Apezpikuak, alegia— izendatzeko gelditu zen ¹⁶.

"Didaskaloi" edo irakasleen ofizioa ere jerarkia honen eskuetan gelditu zen.

Hitz gutiz esateko, itxuren arabera honako hauek izan ziren eboluzioaren urratsak: 1 Hasieran mixiolari ibilkariak (apostoluak, profetak, irakasleak). 2 Tokian tokiko eliza banatan talde ohorezko bat jartzen da: Presbiteroak. 3 Gizarte eta liturgia zereginetarako Diakonoen ofizioa jartzen da eliza banatan. 4 Liturgia, predikazio eta gizarte-zereginetarako Apezpikuen multzoa jartzen da (eliza banatan hau ere). 5 Apostoluak itzaltzen direnean, zatikatze bat gertatzen da Apezpiku horien artean: bat bakarra gelditzen da Apezpiku izenaz eta berau izango da apaizgoa eta autoritate osoaren jabe: hau da, beraz, Apostoluen ondorengoa. Besteak, berriz, apaiz soil bezala, honen azpian eta menpean egongo dira.

San Jeronimok dakarren berria

San Jeronímok badu pasarte famatu bat, auzi honetan maiz aipatzen

(16) Ikus *Biblia de Jerusalén*, in Tit 1,5 nota; 1594 or.

dena eta guk ere laburzki bederen aztertu behar duguna. 385. urte inguruan idatzitako eskutitz batean dator ¹⁷.

San Jeronimo apaiz soila zen, eta, dirudienez, ez zituen Apezpikuak oso begi onez ikusten. Zernahi gisaz, hau da, mamiz, pasarte horretan dioena:

Zenbaitek esan du diakonoak apaizen pareko direla. Nola esan daiteke erokeria hori? Testamentu Berria ikusi besterik ez dago apaizak eta Apezpikuak gauza bera direla jakiteko. (Eta hori frogatzeko, guk ezagutzen ditugun testuak aipatzen ditu). Geroago, berriz —jarraitzen du—, alderdikeriari eta zismari ateak ixteagatik, apaiz horietarik bat bakarra hautatu zen, agintari bakarra egon zedin.

Beraz, San Jeronimorentzat apaiza eta apezpikua gauza bera dira apaizgoaren aldetik; apezpikuari aginte edo jurisdizio gehiago ematen zaiola, hori da dena. Eta hori ere tratu edo egiune baten ondorioa izango litzateke. Eta frogantza bezala, Alejandriako kasua ateratzen du gero. Alejandriako elizan apaiz taldeak talde horretako bat hautatzen zuen, eta beste gabe, apezpiku izendaturik gelditzen zen, ejerzituak jenerala izendatuko balu bezala. Eta gaineratzen du: Izan ere, zer egiten du apezpikuak, apaiz soilak egin ez dezakeenik? Apaiz berriak ordentzea kenduz gero, deus ez...

Horrelako esakuntzak baditu San Jeronimok beste idazki batzuetan ere ¹⁸.

San Jeronimok Testamentu Berritik ateratzen dituen datoak guk ezagutzen ditugunak berberak dira. Dato horietarik atera nahi duen ondorea, orde, ez dator bat gurearekin. Baina ondore hori edo esplikazio hori bere kaskotik atera du. Harentzat Apezpikutza Elizaren asmazio hutsa da ¹⁹. Guretzat eta Tradizio osoarentzat ez da hori hala. Apostoluek bazuten, Kristok emanik, kargu bat, eta kargu hori bere muinean Apezpikueta pasatu da. San Jeronimok begitan hartuak zituen Apezpikuak, eta horietaz mintzo denean pixka bat setati izan ohi da.

Nolanahi den, bere uste hori sendotzeko gertaera baten berri ematen digu San Jeronimok: Alejandriako elizaren ohitura. Hango apaiz taldeak beren arteko bat hautatzen zuen Apezpiku izateko, eta beste gabe, Apez-

(17) 146. eskutitza. P. L. XXII, 1192ss.

(18) Ikus in 1 Tim homil. XI, 1; P.L. XXVI, 562.

(19) San Jeronimorentzat ere apaizgoa jainkozkoa da, noski, etorkiz. Apaizaren eta Apezpikuaren arteko berezketa, berriz, Elizaren asmazioa izango litzateke.

piku eginik gelditzen zen, inongo ordenaziorik hartu gabe. Horrek esan nahiko luke apaiza eta apezpikua gauza bera direla bere muinean. Hori da San Jeronimok egiten duen arrazoiketa.

Bai San Jeronimok eta bai beste iturri batzuek ere ematen digute Alejandriako kasu honen berri. Esate baterako, Antiokiako Severok VI. mendean egindako karta batetan²⁰. Karta hau Alejandrian bertan egina da. Eta bada beste aitorrera bat, Eutikioarena (X. mendekoa). Dirudienez, Alejandriako ohitura 325. urtean kendu zen, Nizeako Kontzilioaren ondorioz (Canon IV).

Urte muga hori baino lehenago, Alejandrian apaiz izatea kategoria handiko zerbait zen; inongo elizetan ez bezalako eskubide eta larderia zuten Alejandriako apaizek. Eliza horretako apaiza zen Arrio, eta bai honen herejia onartutako beste zenbait ere. Eta hain zuzen, Nizeako Kontzilioak herejia hori debekatzearekin batean, Alejandriako elizaren ohitura ere kendu zuen.

Inongo apezpikuk parte hartu gabe Alejandrian apaiz bat Apezpiku eginik gelditzen zela frogatzeko, bada oraindik beste lekukotasun bat: ΑΡΗΟΤΕΓΜΑΤΑ ΠΑΤΡΩΝ (Beharbada ez da frogantza, baina bai aztarna bat, beste nunbaitetik dakigunaren argitan)²¹. San Epifaniok ere utzi digu beste aztarnaren bat.

Alejandriako ohitura hau bakarra zen, eta horrexegatik nabarmena. Dirudienez, antzinako denboretarik zetorren usuario hau. Gainerako eliza denetan aspaldi galdua edo kendua zegoen ohitura, han oraino bizirik zen. Beraz, Alejandriako apaizak, Nizeako Kontzilio hori egin zen arte, apaiz-apezpikuak ziren, hasierako denboretakoak bezala.

Gainerako eliza guztietan apaiz soilak maila apalagoan zeuden askoz lehenagotik, eta 325. urteaz gero Alejandriakoan ere bai.

Apostoluen kargu arrunta

Apostoluen ondorengoak dira, bada, Apezpikuak. Baina gauza denetan ote? Ez denetan. Baziren Apostoluetan dohain berezi batzuk, ondokoetara pasatu ez zirenak. Horregatik diote teologoei Apostoluen «kargu arrunta» —hots, "munus ordinarium"—, hori, eta hori bakarrik, pasatzen dela ondokoetara. Kargu arrunt hau badakigu zer den: Jerarkiak Elizan duen autoritate hirukoitza: sailduta, irakatsi eta gobernatzeko kargua, alegia. 1) Fe-

(20) BATIFFOL, o. cit., 272 or.

(21) P. G. LXV, 341.

dedunak sakramentuen bidez saildutea eta Jainkoari eskeintzea. 2) Fedeko irakaspen zuzen-garbia fededunei banatzea. 3) Fededun horiek elkarte edo komunitate bat osatzen dutenez gero, elkarte hori gobernatzea (beronen izakerak eta helburuak eskatzen duenaren arabera gobernatzea, noski).

Lehenbizikoa —sailduteko kargua— da zeregin edo eskubide horietarik printzipalena, beste bien sustraian dena eta Elizaren xede edo jomuga nagusiari dagokiona. Bigarrenetik, berriz, Elizaren Maisutza —hots, Majisterioa— sortzen da. Zeru herritik lur kaxkar honetara etorritako Agerkundera gorde eta zaindu beharra dauka Elizak, eta horretarako zerutikako babes batez dago hornitua.

Baina bai irakatsi eta bai gobernatzeko ahala ere, bestearen —sailduteko ahalaren— onean eta laguntzan jarriak dira ²².

Sailduteko ahal hori ordenazio baten bidez eman ohi da Elizan. Apaiz soilak ordentzen dira, Apezpikuak ere bai. Zer berezte dago, ordenazio aldetik, batetik bestera? Beste hitzez esanik: Apezpikuaren konsagrazioak ematen ote du apaizgintza soilak ematen ez duen zerbait? Muinean eta mamiz gauza bera ote dira biak, ala Apezpikuaren konsagrazioak ba ote du zerbait berri eta apartekorik? Honetan argitasuna Vatikano II.ak eman digu. Kontzilio honek apezpikugintzari buruz irakatsi diguna hau da: Apezpikugintza apaizgoaren gailurra edo erpina dela. Apaizgintzako sakramentuaren osotasuna edo betea eman ohi duela apezpikugintzak ²³. Apezpikuak, ordendua izatean, berebiziko grazia hartzen du Izpiritu Sailduagandik, eta hala Kristo Maisu, Artzain eta Apaizaren ordezkotza aparteko modu batean egin dezake ²⁴.

Hautatzeko prozedurak eta karguaren muina

Eliz Jerarkiaren auzi honetan berezte handi eta garbi bat egin beharra dago beti: gauza bat da, alegia, hautatzeko prozedura eta beste bat —oso bestelakoa, gero—, jerarkia horrek duen autoritatearen etorkia eta senditua, funtsa eta barnea, hedadura eta muga, luze-laburra, etab.

Esate baterako, Erromako Apezpikua —Aita Saildua, alegia— Kardenalek hautatzen dute. Eta zer dira Kardenalak, jatorriz behintzat? Erromako elizako presbiteroak —gaur, jakina, Kardenalen Kolejoa oso internazional bihurturik dago eta beste estruktura batez eratua—. Nolanahi den, honako hau eduki behar da beti kontutan: Apezpikua hautatzeko, Elizan

(22) Ikus JOURNET, o. cit., I, 602 or.

(23) "Lumen Gentium", 21.

(24) Id. ibid.

mendez-mende usuario eta prozedura desberdin asko izan dela. Baina gauza bat da hautatzeko prozedura, eta beste bat Apezpikuaren autoritatearen etorkia eta funtsa. Hautatzeko moduak desberdinak izanik ere, honako hau beti gelditzen da zutik: Apezpikuak Kristogandik duela bere autoritatea Elizan. Kristoren izenean dago, Haren ordaingoa du. Ez da komunitatearen mandataria edo apaizen mutila. Haren autoritatea ez da komunitatetik edo apaizen kolejiotik heldu, zuzenean Kristogandik baizik.

HAMARGARREN KAPITULUA

APEZPIKUEN KOLEJIALTASUNA

Hau da, dudarik gabe, azken Kontzilioak irakatsitako gauzen artean nagusienetako bat —nagusiena ez bada—. "Kolejialtasunaren Kontzilioa" deituko zaiola Kontzilio honi, esan du norbaitek ¹.

Eliz kondairan gutitan gertatu da, gainera, kasu honetan gertatu dena, hots: itxuren arabera guti ondurik eta argiturik zirudien gauza, hain aguro heldutasunera ekarria eta Kontzilioak onartua izatea.

Kolejialtasuna: hitza eta gauza

"Kolejialtasuna" hitza bera —guk latinezko 'collegialitas' itzultzeko erabiltzen duguna—, hitz berria da: neologismo bat, alegia. Congar Aitak asmatu zuen hitz hau —frantsesez 'collegialité'— 1951. urtean, errusoen «Sobornost» delakoa itzultzeko ².

Kristoren Elizaren dohainetarik bat, Sortaldeko kristauak beti aitortua, haxe da: kolejialtasuna; eta hori da Sobornost hitz horrekin adierazten dutena.

(1) TEODORO JIMÉNEZ URRESTI, *Comentarios a la Constitución sobre la Iglesia* izeneko liburuan, B.A.C. n.º 253; 506 or.

(2) G. BARAUNA, *La Iglesia del Vaticano II*, vol. I; 103, 203 orrietan. — D. ITURRIOZ, *Estudios sobre el Concilio Vaticano II* liburuan, Mensajero 1966, Bilbao, 261 or. — Ikus. baita ere, RAHNER-RATZINGER, *Episcopado y Primado*, Barcelona 1965.

Nahiz eta Kontzilioko bilkuretan 'collegialitas' hitza hainbeste aldiz aho-mihitan hartua izan, Agirietan ez da ageri. Hori, ordea, badakigu zergatik den: hitz hau latin klasikoan onartua eta ezaguna ez delako.

Baina izen kontua alde batera utzirik, honako hau ere esan behar da: dotrina hau horren aguro onartua eta Kontzilio orokor baten autoritateaz sendotua izan bada, horrek esan nahi du hain berria eta ezezaguna ere ez zela. Azalean hainbeste airatua ez bazen ere, barne ildo ugariak eta erro sakonak zituela aspaldidanik Elizan. Eta ikusiko dugun bezala, gauza bera, funtsean, ez da bat ere berria. Gauza honen kontzientzia zolia hartu duela Elizak gure aroan: hori da guztia.

Kontzilioari egotzi zitzaion lana Tirabira eta susmoak

Azken Kontzilioari egotzi zitzaizkion zereginetarik bat, hauxe zen: Apezpikuek Kristoren Elizan zer toki eta eginkizun duten argitzea. Eta Kontzilioak lan hau ederki burutu du. Aurreko Kontzilioak —Vatikano Lehenak— Erromako Aita Sainduari buruz egin zuena, beste honek Apezpikuei buruz egin izan du. Eta era horretara Jerarkiak Elizan duen esanahia edo papera miragarriki osatua eta azaldua utzi digute bion artean.

Lan hau ez da erraza izan. Kontzilioko bilkuretan tirabira bezalako bat gertatu zen kolejialtasunaren alde eta kontra, baina azkenerako iritziak batasun miragarri batetara heldu ziren. Eta batasun horretara heltzeko, Aita Sainduaren beraren aginduz emandako "Nota explicativa praevia" delakoak asko lagundu zuen.

Bai. Kolejialtasuna susmo txarrez ikusten zutenak Aita Sainduaren beraren alde ari ziren. Dotrina honekin Aita Sainduaren eskubideak arriskutan jarriko ote ziren beldurrak zeuden. Eta Philips jaunak leialki aitortu duenez, beldur hori ez da ez txorakeria, edo funsgabeko iduripena³.

Dena dela, eta Aita Sainduak berak Nota delako horretan emandako mugaketa eta zehaztasunekin, Kontzilioak dotrina hau bete-betean onartu zuen. Boto emaleak 2.145 izan ziren. Baietz erantzun zutenak 2.134. Ezetz, 10⁴.

Dotrina honek etorkizunean zer-nolako ondorioak eta fruituak ekarriko dituen esateko, goiz da oraino. Geroak esango.

(3) GERARD PHILIPS, *La Iglesia y su misterio en el Concilio Vaticano II*, vol. I, 347 or.

(4) IKUS BARAUNA, o. cit., vol. I, 169 or.

Kolejialtasunaren dotrinari lagundu dioten zenbait eliz gertakari

Dotrinaren beraren azalpena egin baino lehen, jakingarri batzuk behar dira eman, sarrera gisa.

Eta bihoaz lehenik Kondaira aldetiko jakingarriak, zeren horiek ematen baitigute, ene ustez, kakoa edo giltza, gai honek hain aguro bereganatu duen arrakasta konprenitzeko.

Azken mendeotan Eliza Katolikoan Aita Sainduarekiko dotrina azkarki sendotua, finkatua, marra lodiz marraztua eta nabarmendua izan da. Hori ezin uka. Eta gainera dezagun: Ederki egina. Lan hori beharrezkoa zen, eta ez da sekulan desegina izanen. Egia dena, egun eta bihar ere egia izanen da.

Baina gizonak mugatuak izan ohi gara. Beti alderdi bati begira-begira egotetik, horixe besterik ez dagoela pentsatzera etor gindezke, eta horra okerra. Elizan badira beste zoko-moko batzuk ere argitu beharrezkoak, Apezpikuei Elizan zor zaien tokia ez zen hain ongi aztertua.

Jose de Maistre idazle katolikoari hara zer jaulki zitzaion 1817. urtean: Zertarako behar dugu Kontzilio bat, gailurrarekin aski baldin badugu? ⁵.

Jaun honentzat, bada, Aita Sainduarekin badugu behar den guztia; ez dago Kontzilioaren beharrik. Baina hori da Kristok Elizari emandako egitura aintzat ez hartzea. Kristok Aita Saindua eman zigun, bai, baina bai besterik ere; eta eman zigunean, zerbaitegatik izango zen. Guk ez dugu eskubide hark emandakorik arbuizatzeko edo gutiesteko.

1870. urtean Vatikanoko Lehenak bildu zen. Kontzilio hark, gorago ikusi dugun bezala, Aita Sainduarekiko dotrina alde guztiz landua, finkatua eta erabakia eman zigun.

Handik guti, Bismarck burdinazko Kantzilerak, hitz zakar gogorrek esan zituen Kontzilioagatik. Aita Saindua hutsezina baldin bazen, eta bere eskuan aginte guztiak baldin bazituen, orduan akabo: Eliza Katolikoa Monarkia absoluto bat besterik ez zen, eta munduan den Monarkiarik absolutoenak, gainera. Oraino soldaduak agintzen zaiotzen: Buelta erdi eskuinetara!, soldaduak han bere golkoan pentsa lezake: Hau astakeria agintzen didatena! Apezpikuei baita kontsolamendu hori ere kendu zaie. Izan ere, Kontzilio horren ondoren, zer bilakatu dira Apezpikuak? Aita Sainduaren menpeko edo azpiko huts batzuk, besterik ez. Gobernariak gobernu-buruaren eskuetan zer diren, horixe dira Apezpikuak Aita Sainduaren eskuetan. Ha-

(5) Ikus BARAUNA, o. cit., I, 179 or.

ren mandatari, jostailu eta tresnak... Kontziliarik ere ez da jadanik behar, hark dena dakienez gero ⁶.

Alemaniko Apezpikuak ez ziren mututu. Ahapaldi horiei erantzun ego-kia eman zieten ⁷.

Bismarck bera zen, noski, Alemanian zentralismorik gogorrena sartu nahiz zebilena, eta Elizan eskuak sartzeko aitzakia polita aurkitu zuen Kontzilio haren dotrinan. Eta betikoa: dena ederztatzeko, bere politika berria izen dotore batekin bataiatu zuen: Kulturkampf: kulturaren aldeko gataska...

Alemaniko Apezpikuek, bada, beren erantzun hartan argi eta garbi erakustera ematen dute zein den Apezpikuen tokia Elizan: Apezpikuak, alegia, ez direla Erromako Aita Sainduaren menpeko huts batzuk, jainkozko eskubide baten indarrez daudela Elizan jarriak, etab. Eta hori guti balitz, Erromako Aita Sainduak berak —Pio IX.ak, alegia—, Alemaniako Apezpikuen gutun hau ontzat eman, abonatu eta oso goian ipini zuen. Apezpikuen teologia egiterakoan dokumentu hau mugarri antzo gelditu da.

Geroztik, puntu hau —Apezpikuen tokia Elizan— barnatzera, halako joera bat izan da Elizan. Tamalez, Teologiako testuek eskeintzen ziguten irudia —Apezpikuaren irudia—, kaxkar xamarra zen, beheititua. Aita Sainduen enzikliketan esaten zena askoz gehiago zen ⁸. Ikus, esate baterako, Pio XII.ak idatzitako "Fidei Donum" Enziklika, 1957. urtekoa.

Baina akuilurik eta pizgarririk handiena Apezpikuen dotrina honentzat beste nonbaitetik heldu da, nik uste: Protestanteekin eta batez ere Sortaldeko kristau ortodosoekin har-eman estuagoak eta elkar hurbiltze bat egin nahi izatetik. Protestanteek —esan beharrik ez dago— beti susmo txarrez ikusi dute Eliza Katolikoan den jerarkismoa, eta susmorik beltzenak, noski, Erromako Aita Sainduaren alderakotzat izan dituzte. Elizaren misterioa lur honetako botere batez estaldu bagenu bezala ⁹.

Bultzadarik handiena, ordea, Sortaldeko kristauei hurbiltze nahi horretarik irten da. Hurbiltze hori egiteko nahi eta nahi ez puntu hau argitu beharrekoa zen. Gauza jakina da sortaldeko kristauak fede, dogma eta teologian Protestanteak baino askoz gertuago daudela guregandik. Baina Aita Sainduarekiko dotrina aipatzen dute beti oztopo eta hesi pasagaitza bezala. "Sobornost ou Papauté?": hau da haiek egiten diguten galdera. Eta Eliza

(6) D. ITURRIOZ, *Estudios sobre el Concilio Vaticano II* liburuan; 255 or.

(7) IKUS DENZINGER-SCHÖNMETZER, 311ss.

(8) JIMÉNEZ URRESTI, *Comentarios...*, 428 or.

(9) ITURRIOZ, *Estudios...*, 261 or.

Katolikoak, Kontzilioaren bidez, erantzun hau eman die: Bai Sobornost eta bai Papauté ere... Bai Kolejialtasuna eta bai Aita Saindua ere...

Teologi-maila eta Zuzen Kanonikoarena

Azken Kontzilioko dokumentuak ongi konprenitzeko beste puntu bat ere eduki behar da kontuan: dokumentu horiek Teologiaren desjuridizazioa egin nahi dutela¹⁰. Bai. Azken mendeotan Teologia eta Zuzena —Deretxoa— gehiegi nahasirik ibili dira. Nahaste horren ondorioz barruti batekoak zirenak bestekoak balira bezala maiztxo hartu izan dira. Baita hizkera modua Zuzenak Teologiari harrarazi egin dio frankotan.

Kontzilio honek, ordea —batez ere konstituzio dogmatikoetan—, Teologiaren iturri garbietarik hartutako dotrina eman nahi digu, eta dotrina hori adierazteko, herriko hitz xalo arruntez baliatzen da, teknizismo eta formula juridikoak alde batera utziz. Hortik dator, nunbait, dokumentu hauei hartzen zitzaien arrotz-airea, ohi ez bezalako zaporea. Hizkera modu berria, pixka bat arrotza zirudiena, eta —zertarako uka?— hain zehatza ere ez dena, Vatikanoren Lehenaren dokumentuekin konparaturik, behintzat —hauei hizkera juridikoak parte handiagoa du—.

Batzuen batzuek uste zuten uhertasun horren azpian suga edo, gorde zitekeela: hots, Kontziliarismoa, herejia bezala jadanik kondenatua izan zena. Besteek, berriz, ezetz zioten: Aita Sainduarekiko dotrina segurtatua zegoela, Elizan fede horrek erro sakonak eginak zituela, eta ez zuela kolokarik egingo...

"Kolejio" hitza hainbeste aldiz aipatzetik ere susmotarako bidea idiki zen, baina susmo hau juristen barrutitik zetorren. Izan ere, juristentzat, Ulpiano lekuko, zer da Kolejioa? Kide berdinen elkargoa. Orain bada, Aita Sainduak eta Apezpikuek kolejio bat osatzen dutela esatean, ez ote dira Aita Sainduaren eskubide eta abantail bereziak zalantzatan jartzen? Baina, jakina, Teologiaren eremuan gaude, ez Deretxoarenean, eta Ulpianoaren definizioak ez du hemen zer ikusirik.

Haatik, "Nota explicativa praevia" delakoak formula juridikoetara jo behar izan du, ez bai guztiak aienatu eta susmoak uxatzeko. Izan ere, mintzaira juridikoa zehatzagoa da, eta hari-mutur guztiak loturik uzteko ego-kiagoa. Gainerakoan, 'Nota' hau eta Kontzilioa bat datoz funtsean.

Eremu banatan —Zuzenaren eta Teologiarenean— aritzetik desberdintasunak edo mintzatze molde diferenteak nola sor daitezkeen ikusteko, etsen-

(10) JIMÉNEZ URRESTI, *Comentarios...*, 437 or.

plo bat bakarra jarriko dugu. Pio XII.ak 'Mystici Corporis' delakoan haxe esaten du: Apezpikuei jurisdizioa edo Elizan duten agintea Aita Sainduarengandik datorkiela. Kontzilioak, berriz, itxuren arabera, erabat bestela dio: Apezpiku egitearekin batean —beraz, ordenazioan berean—, Elizarekiko eskubide edo aginte hori Jainkoagandik zuzen-zuzenean hartzen dutela.

Kontradizioa ote dago mintzatze molde batetik bestera? Beharbada ez. Bakoitza eremu banatan ari da. Kontzilioa Teologiaren eremuan, Pio XII.a Zuzen Kanonikoarenean, eta biek diote ongi. Apezpikuari, sustraiari baga-gozkio, Elizan dituen ahalmenak ordenazioan ematen zaizkio —Apezpikugintza, alegia—, eta zuzenki, bitarteko gabe, Jainkoagandik datozkio. Apezpikuen kolejioan ere orduantxe da hartua.

Baina eskubide horiek praktikara eramateko, Aita Sainduaren baimena behar du, eta hark eman beharko dio eskubide horien luze-laburra neurtzen duen estatuttoa, Elizako legeen arabera.

Beste hitz batzuekin esanik: gauza bat da ahalmena hezur hutsean —eta hori da teologiak kontsideratzen duena—; eta beste bat, ahalmen horrek, Elizan behar bezala erabilia izateko, zer-nolako dohainez jantzirik behar duen egon. Gorago esan dugunez, Kontzilioa, LUMEN GENTIUM delakoan, Apezpikuei buruzko dotrina ematean, teologi eremuan ari da gehien bat.

Zer da Kolejialtasuna?

Eta hauek sarrera gisa esan ondoren, hel diezaiogun muinari. Zer da presiski Kontzilioak irakatsi digun Apezpikuen kolejialtasun hori? ¹¹.

Dotrina honen gora-behera guztia honetan datzala esan daiteke: Elizako buru, artzain, apaiz, maisu etab. izan behar dutenak —Apezpikuek, alegia—, kolejio bat osatzen dutela, ez daudela barreiatuak eta bata besteagandik bereziak eta parzelatuak.

Hori jakiteko, Kristok zer egin zuen ikusi besterik ez dago. Kristok hamabi Apostoluen kolejioa edo elkartea sortu zuen. Elizaren artzain-buruzagi izateko hautatuek, beren artean kolejio bat osa zezatela nahi izan zuen. Kolejio honen buru bezala San Pedro jarri zuen, eta honi eskubide berezi-bereziak eman zizkion. Baina baita hamabi Apostoluen kolejioari ere.

Apostoluen ondorengoak Apezpikuak dira. Eta hauek ere, Apostoluak bezala, kolejio bat osatzen dute, Erromako Apezpikua —Aita Saindua— buru dutelarik.

Buru horrek —Aita Sainduak, alegia— eskubide guztiz bereziak ditu,

(11) Ikus "Lumen Gentium", nn. 19-27.

ez Apezpikuen buru den aldetik bakarrik, bestela ere bai. Baina baita kolejoari ere, bere buruarekin batean, eskubide apartekoak eman zizkion Kristok Eliza osoaren gain. Eliza osoaren zuzendaritza Kristok kolejio honen eskuan utzi zuen —beti Aita Sainduaren eskubide bereziak salbu eta zutik gelditzen direlarik—.

Apezpikua ez da, bada, bere eliz barrutiko artzaina bakarrik. Hori ere bai, noski. Baina Eliza orokorrarekin ere badu zer ikusi. Eliza orokorrean ere badu aginpide. Baina hori aditzen da kolejio horren atal edo zati den aldetik, ez bestela.

Hori hala baldin bada, galdera bat datorkigu guztioi berehala hitzetik hortzera: Orduan, lurgaineko Eliza ageri honetan bi buru ote daude? Aita Saindua alde batetik, eta Apezpikuen kolejioa bestetik? Hala beharko airtortu. Baina bi buru hauek ez dira erabat eta zeharo desberdinak, bietan Aita Saindua sartzen denaz geroz. Batean —bistan da—, pertsonalki edo bera bakarrik. Bestean, Kolejioaren buru den aldetik. Eta oraino hau gaineratu behar da; Kolejio barruan ere eskubide berezi-bereziak ditu Aita Sainduak; haren eskubideak ez dira edozein Apezpikurenak bezalakoak.

Pedrori Eliza osoaren gain aginpidea eman zionak, era berean Hamabi Apostoluen kolejoari ere aginpide hori berori eman zion. Mt. 18,18; 28, 19-20 eta beste zenbait pasarte gogoratu baizik ez dago.

Dotrina honen frogantzak

Apezpikuen kolejialtasuna zer den, hitz gutiz azaldu dugu. Kontzilioak, ordea, dotrina hau irakatsiaz gainera, halako froga batzuk ere eman dizkigu, dotrina honen oinarri edo sinestamenduak erakutsi nahiz. Baina hara zer eduki behar dugun beti gogoan: Elizarentzat Kontzilioa bera dela frogarik asko. Izan ere, Kontzilioa, Elizaren Majisterioa da. Beste aldetik, ordea, Majisterio honek ezin du deus asmatu. Betiko iturrietara jo behar du irakatsiko duenaren eske. Hona, bada, kolejialtasunaren dotrina frogatzeko aipatzen diren gertaerak.

Lehenik, hamabi Apostoluen elkargoa edo kolejioa. Kristok hamabi Apostoluak hautatu zituen. Eta ez zituen hautatu nolanahi edo berezirik beren egitekoa egin zezaten. Elkarte edo kolejio gisa eratu zituen. Eta hain zuzen, kolejio honi eman zizkion eskubideak Eliza osoaren alderakotzat.

Hamabi Apostoluetaz mintzatu ginenean, luze xamar tratatu genuen puntu hau. Orduan esandakoa ez goaz orai bir-esatera. Han esandakoaren ondorioa dugu oraiko dotrina hau. Apostoluak kolejialki jarriak baldin badira, eta era horretara —eta beti Pedrorekin elkarturik— Eliza osoaren

gain autoritatea baldin badute, badirudi gauza bera esan behar dela Apostoluen ondorengo diren Apezpikuetaz ere. Kristok jarritako forma hau betirako da. Elizaren egiturari dagokion oinarri legea da, alegia.

Apezpikuak munduan zehar sakabanaturik egon daitezke, eta bakoitza bere elizbarrutiko buru, artzain eta apaiz izango da; baina horrekin ez da bukatzen Apezpikuaren zeregina. Izan ere, Apezpiku bakoitza, Apezpiku guztien kolejioko mienbro ere bada, eta alde horretatik badu erantzukizun eta zer-ikusi Eliza osoaren alderakotzat. Beraz, Hamabi Apostoluen Kolejioak badu ondorengo bat, heredero bat: hots, Apezpikuen Kolejioa.

Elizako Apezpiku guztiek gorputz bat edo kolejio bat osatzen dutelako dotrina hau ez da bat ere berria. Vatikanoko Lehenaren batzarreetan behin eta berriz aditu zen, eta inork ez zuen hargatik muzinik egin.

Sineste honen kontzientzia nabari da, gainera —batzuetan zoliago, beste batzuetan motelago, baina beti bizirik— Elizaren kondairan. Esate baterako, antzinatezko denboretan Apezpikuek bazuten kezka elkarkidetasun batetan bizi izateko. Bakoitza bere zuloan sarturik egon gabe, denek anai-kiro denaren ardura eduki nahi zuten. Hortik zetorren elkarren berri jakin nahia, eskutitzak edo mandatariak bidaliz, pertsonalki harat-honataz eginez, etab.

Elkarkidetasun horren zantzu edo seinaleztat jotzen du Kontzilioak antzinateko Liturgian ikusten dugun lege hau: Apezpiku berri bat egiten den elizkizunean nahi eta nahiezko dela beste zenbait Apezpiku ere presente egotea eta parte hartzea. Horrekin zera adierazi nahi balitz bezala: Apezpikutasuna ez dela indibidualki bete behar den zeregina. Badu, bai, alderdi bat tokian tokiko elizaz zer ikusi duena, baina Eliza orokorraz ere bai beste bat.

Kontzilio orokorrak

Argumenturik handiena eta argiena, ordea, Kontzilio Orokorrak dira. Izan ere, zer dira Kontzilio Orokorrak? Eliza guztiko Apezpikuen bilkurak. Zenbait egokiera larritan, ez sarri, baina parada edo bihurgune handi batzuetan, Eliza guztiko Apezpikuak Kontziliotan bildu izan dira. Eta orduan, bai fedeko gauzetan eta bai bestelakoetan ere, benetazko Epaile, Juez, Maisu eta Agintari bezala jokatu dira.

Hau, Elizaren kondaira agurtu duen edozeinek daki. Eliz kondairan barna hogeit eta bat Kontzilio Orokorrak ospatu dira. (Hauek dira aintzat hartuak izan direnak, zilegi eta errutsu bezala aitortuak. Gehiagotan ere bildu dira, noski, baina hauek dira Elizako Artzain gorenak ontzat emandakoak).

Orai bada, gertaera honek zer esan nahi ote du? Elizako Apezpikuak, baltsan harturik, fede gauzetan Irakasle hutsezin, eta Eliz gobernukoetan Aginte eskubidedun baldin badira, hemen bada muin ezkutu bat. Beste hitzez esateko: Nondik datorkio Kontzilioari botere hori? Ebanjelioa ez da Kontzilioaz mintzo. Baina Kontzilioaren sustraian, ondoan, beste zerbait dago: Apezpikuen kolejioa, eta kolejialki arituz, gainera.

Kolejio hau, kolejialki ari denean, Elizan agintedun baldin bada, orduan bai, orduan dena argitzen da. Eta hain zuzen, hori da kolejialtasunaren dotrinak esaten duena.

Betiko altxorretik ateratako gauza

Hau da, pixka bat gainetik eta laburzki marraztua, kolejialtasunaren dotrina, azken Kontzilioak argitu eta irakatsi duena. Ez dugu esaten definitu zuela, Kontzilioak berak definizio berririk ez emateko gogoia agertu zue-nez gero. Baina definizio mailara heldu ezta ere, bere Majisterio ospetsuaz puntu hau sendo baieztua utzi duela, hori ezin uka.

Eta fedeari dagozkion gauzetan gertatzen den bezala, hau ere ez da berria. Ez da orai asmatua, alegia. Beti bezala, orai ere Elizak betiko iturrietarik atera ditu gauzak. Betiere Elizaren kontzientzian nola edo hala egon den puntua, orai argi osotara ekarria izan da. Hori izan da guztia.

Ez dator hemen gaizki Kristori berari jaulki zitzaion konparazio eder hura gogoratzea:

*Zeruetako erresumari datxekonetan iakintsun dena, etxeko jaun baten pare da, zeinak ateratzen baititu bere gordailuetarik gauza berriak eta zaharrak*¹².

Bai. Kristau fedeko dotrinaren berri dakienak badaki hau ondo: mendeetan barna halako hazitze bat, argitze bat gertatzen da: iturburuei beti leial egonez, ordea.

Ondorioak

Bainan itzul gaitezen harira, kolejialtasunera. Gauzak azaldu diren bezala baldin badira, moltzoka datoz ondorioak, eta bai problemak ere. Eta problema horientzat denentzat gaur ez dugu soluzioa eskuan.

Apezpikuen kolejioa betidanik da Elizan. Ez da orai asmatua. Eta Kristok Elizari buruz eman zizkion eskubideez hornitua, gainera. Aita Saindua

(12) Mt 13,52 (Haraneder-en itzulpena).

bera ere ez da nor, eskubide horiek kentzeko. Egia da, bestalde, hemen ere gauza bat dela teologi maila, eta beste bat Zuzen kanonikoarena. Bada hemen dotrina bat Errevelazioko iturrietarik aterea, eta hau da Kontzilioak irakatsi nahi izan diguna. Aita Sainduak hori kontutan eduki beharko du.

Baina Aita Sainduak badu, noski, berak bakarrik gobernatzeko eskua ere, eta noiz modu batera eta noiz bestera —bakarka ala kolejialki— aritu, berak beharko du ikusi. Kolegioaren buru ere bera da, eta ez nolanahi; ez da, alegia, «primus inter pares», beste Apezpikuen kide bat gehiago, eta besterik ez. Erabat bakarra eta apartekoa da Aita Sainduaren tokia eta zeregina Elizan.

Gaurkoz, eta kolejialtasun hau nolabait martxan ipintzeko, Aita Sainduak Sinodoa jarri du: hastean bi urtez behin, eta orai hiru urtez behin mundu guztitik etorritako Apezpikuak biltzen dira Erroman Elizari buruzko zenbait puntu estudiatzeko, eta horietaz Aita Sainduari kontseilu emateko.

Batzuk ez dira horrekin ase. Gutiegi iduritzen zaie. Baina hari mutur asko dago oraindik ondo lotu gabe. Dotrina honek zer-nolako hazitze eta eboluzio izango duen jakiteko, geroari itxaron behar.

Badirudi, praktikan, Aita Sainduak berak beharko duela ikusi kasu baikoitzean nola joka, Elizako gora-beherak erabakitzean: bakarrik ala kolejialki, alegia. Baina kolejialki aritzeak ere ez du esan nahi Apezpikuen esana egitera beharturik dela. Hori Aita Saindua bera Apezpikuen azpiko bihurtzea izango litzateke.

Elizan bada anitz gauza egituraz bikoitz denik. Bi elementuz osaturik, alegia. Eta itxuraz, behintzat, frankotan, bi elementu horiek elkarren aurkakoak dirudite. Baina hobekiago ikusiz, zera nabaitzen dugu: biak konbinatzetik datorrela aurrerapena eta bizia. Adibidez: alde batetik hor da Elizaren Majisterio ofiziala, eta bestetik teologo eta ikertzaileen jakintza. Alde batetik Eskritura, bestetik Tradizioa. Alde batetik, liturgi otoitza, bestetik bakarka edo pribatuki egin ohi den otoitza. Etab. Bikoizdun izakia da, bada, Elizaren jerarki konstituzioa ere: alde batetik, Aita Saindua, bestetik Apezpikuak. Eta biak zuhurki konbinatzetik dator bizia.

Beharbada Kontzilioen kondairak argitasun bat baino gehiago eman liezaguke kolejialtasunaren auzi hau argitzeko. Elizan egin diren Kontzilioak ez ditu beti Aita Sainduak bildu. Baina hori bai: nola edo hala Aita Sainduak onartu ez duen Kontzilliorik ez da Elizan aintzat hartua izan. Agi denez, horrek zerbaite esan nahi du gure kontuko.

Ruffini kardenala, azken Kontzilio honetan, lehenbizian kolejialtasuna-

ren aurka omen zebilen; gero, berriz, poliki-poliki beste alderdira pasatu zen. Eta arrazoia: lehenbizian uste zuen dotrina honek Aita Sainduaren autoritateari azpiak jaten zizkiola. Gero, berriz, hobekiago pentsatuz, beste aldera izango zela jabetu zen: kolejialtasunak, alegia, kalte ez, baina laguntasuna ekarriko ziola Aita Sainduaren eginkizunari.

Protestanteren batek ere komentario bitxi hau egin omen du:

Guregana hurbildu dela Kontzilioa? Bai zera. Guk ez dugu nahi ez Aita Saindurik eta ez Apezpikurik. Eta Kontzilio horrek bi-bion eskubide eta abalak lehen zeuden baino finkatuago utzi ditu...

Utz dezagun honetan auzia. Ondorioak eta fruituak neurtzeko, guk orai ez dugun denboraren perspektiba beharko litzateke. Baina Ruffini eta protestante horrek ongi ikusi dutelakoan nago.

Aita Saindu eta Apezpikuaren arteko har-emanak Elizan

Agian, konklusio gisa, laburpen trinko batean era honetara muga daitezke Aita Saindu eta Apezpikuen arteko har-emanak Elizan. (Jakina, honekin geroak arazo honi buruz ekar lezakeena ez dugu baztertu nahi. Gorago esan dugun bezala, gai honek zer hazitze, eboluzio eta manaiu eduki leza-keen gerora, gaur ikuskizun dago).

Eliza guztiko Apezpikuek Kolejio bat osatzen dute. Kolejio horren buru Aita Saindua da.

Baina buru honen eskubideak ez dira Apezpikuengandik heldu. Buru izate hau Jainko eskubidez du Aita Sainduak. Kristoren promes berezi-bereziak dira Aita Sainduaren eskubide eta autoritatearen oinarri. Beraz, Apezpikuek ezin dezakete Aita Sainduaren autoritatea beren gogara neur edo lot.

Apezpikuen autoritatea ere Jainko eskubidez jarria da Elizan, eta Aita Sainduak ezin uka edo ken dezake hori.

Apezpikuen Kolejioa, Aita Saindua buru duela: horra Kristok Eliza zaindu, gobernatu, eskolatu eta saindutasunera eramateko jarriarik duen tresna. Eta Aita Saindua gabe —bera tartean buru bezala egon gabe— ez da Kolejiorik.

HAMAIKAGARREN KAPITULUA

ELIZA, KRISTIANDADE AROAN

Gogoan dut behin gertatu zitzaidana. Trenez nihoan Donostiara. Jaun ezagun bat —kristau zintzoa bera— hurbiltzen zait. Kezkaturik zegoen oso, eta bere kezka azaldu zidan. "Erlijio-askatasuna" diskutitzen hasiak ziren Kontzilioan —Kontzilio garaia zen, ba—. Elizak ordura arte irakatsitako guztia ukatu behar ote zuen? Hala iruditzen zitzaion gizon hari. Eta berak Elizari jarraitzeagatik sinetsitako guztia, orai kolokatua eta gezurtatua bezala ikusten zuen...

Ez zen hori horrela, baina harentzat hala zuen itxura.

Bai. Zenbaitentzat kezka eta samin bortitzen iturri izan ohi dira gauza hauek. Eta gure begiramendu guztia gorde behar diegu gizon hoiei. Ez da bat ere erraza, ordea, behar diren argitasunak eta zertzeladak haiei ematea, batez ere kondaira alorrean behar bezalako eskola eta jakitaterik ez baldin badute.

Azken mendeotan Eliza, nekeen puruz, eta Jainkoaren Probidentziak permititu dituen gertakari handien ondorioz, egokera batetik irteten ari da, eta beste egokera berri batetara aldatzen. Milaka urtetan iraun duten egitura, ohitura eta instituzioek lurra jotzen dute, eta berriak nolakoak izango diren ez jakin. Erditze baten antzera da hau, eta erdi behar honen ondoreak guztioi heltzen zaizkigu.

Europa zahar honetan Elizak zer-ikusi estuak izan ditu Estatuen orga-

nizazio politikoaz. Aro modernoan, berriz, pixkaka-pixkaka, lehen gehiegi baturik zeuden Eliza eta Estatua bata bestetik bananduaz joan dira, eta gaur bakoitzari dagokiona hobekiago ikusten dugu.

Baina hortik objezio berria sortzen zaio gaurko gizonari lehengo Elizaren kontra. Erdi Aroko Eliza hura —eta bai Erdi Aro ondokoa ere— estudiatzen duenean, orduko zenbait gertaeraren aurrean, buruko ileak lastu ohi zaizkio. "Hau ote da Ebanjelioko Eliza?", galdetzen dio bere buruari. Zeruko eta lurreko gauzak nahasi, eta mundu honetako arma eta indarrez baliaturik, Eliza horrek Ebanjelioari traiziorik beltzena egin ziola iruditzen zaio.

Lehengo jaun haren beste muturrean daude gaur asko. Eliz kondaira guztia munstrokeria huts bat iruditzen zaio gaur zenbaiti.

Baina honetan ere, orduko egokeraren berri jakin gabez, huts egiten dute. Orduko gizonei ere errespetoa zor diegu. Kondairaren gora-beherak eta aro bakoitzaren giro berezia ongi ezagutu gabe ezin da epai zuzenik eman.

Bada liburu famatu bat auzi honetan mugarri antzo geldituko dena: J. Maritain-en HUMANISME INTÉGRAL izena duena. Kristautasunak Estatuekin izan dituen har-emanak interpretatzen argi handia egotzi du liburu honek.

Nolanahi ere, badakigu zein den Kondairaren lehen legea: behialako gertaerak orduko kontestu barruan ikustea eta aztertzea. Eta hori egiten ez dakiena, bidegabekeria franko egiteko arriskutan jartzen da.

Jakingarri hauek begien aurrean ditugarik, azter dezagun, bada, kristautasuna munduan edo kondairan agertu zeneko giro hori. Ikus dezagun, alegia, zein egokeratan erne eta mamitu zen kristautasuna, eta zergatik egokera edo jarrera hori hartu behar izan zuen.

Mundu ikuskera edo irudi bat, oraikoa ez bezalakoa, zegoen orduan nunahi zabaldua eta onartua. Ikuskera hori ez zen, beharbada, izan daitekeen hoberena, eta kristau iturriek berez eskatzen dutenarekin ondoen ezkontzen dena ere ez, baina bai orduko gauzen egoitzari zegokiona eta kondairako aitzin-gibelen fruitua zena.

Azken mendeotan, berriz, ikuskera eta egokera hori arras aldatu da. Elizaren eta munduaren arteko har-emanak beste formula baten argitan azaltzen zaizkigu orai. Eta formula berri honek beharbada hobekiago errespikatzen du erlijioaren izakera berezia. Erlijio eta munduarekiko gauzak gehiegi nahasi gabe.

Funtsean, eta gauzen muinari begiratuz, formula berri hau aurrerapen bat izan da, eta Ebanjelioaren beraren oinarriekin bat dator, baina kristauoi ere hori ikustea eta onartzea ez zaigu erraza izan.

Joan mendeen ohiturak egundoko indarra du betiere. Hori alde batetik. Gainera, formula berriaren alde zeudenak —hori bestetik—, kristau erlijioaren etsai bezala azaltzen ziren, eta horrek, dudarik gabe, auzi honen ikusbide zuzena galerazi edo behintzat zailagoa bihurtu du.

Kristau erlijioak ekarritako berritasuna

Kristautasunak ustegabeki eta ordura arte ezagutu gabeko berezketa bat ekarri zuen mundura: erlijio eta politikaren arteko berezketa. Zesarekiko gauzak eta Jainkoarekikoak elkarrengandik berezte, bitartatzea eta banatzea, alegia. Berezketa harrigarri honen ondorio guztiak, ordea, ez dira berehala eta behingoan nabaritu. Hots: dotrina honek bere golkoan daukan muina ez zaie lehenbiziko kristauiei bere argitasun osotan azalduko.

Eliza eta Estatua bata bestetik berezte —ez dut separatzea, apartatzea esan nahi, baina bai bakoitzaren izakera, nortasuna eta zereginak garbi mugatzea—, hori kristautasunak mundura ekarri duen hazitik heldu da.

Esan dezagun, halere, berezketa honek mundu honetarako bakarrik balio duela. Hemen, bai, balio du tenporalaren eta izpiritualaren arteko banatze horrek. Hemen Eliza zer da, izan ere? Krisalida itxuratan bizi den erresuma. Beste munduan, zeruko herrian, banatze horrek ez du gehiago ez sentidurik ez arrazoirik izango, zeren orduan erresumak, ifernua ez beste guztia berekin hartu eta bilduko baitu¹.

Baina bitartean, mundu honetan den bitartean, bitartatze lege hori du oinarri. Mundu honetako gauza tenporalekin, profanoekin, Eliza ez da nahasiko, ez du bere burua horiekin bat eta berdin egingo.

Zu nongotarra zara?, galdetu zion Pilatok Kristori. Eta hark erantzun: *Ni ez naiz mundu honetakoa*. Eliza ere, orobat, ez da mundu honetako sorkaria: goitiarra da, eta beste mundu batetara abiatu dago. Horrek ez du esan nahi hemen ez duela zer eginik. Bai, badu, baina bere mailatan eta bere gisara. Hemengo arazo, kultura, aurrerapen, politika eta istiluekin bere burua bat egin gabe. Giza alderdikierietan parte hartu gabe.

Pixka bat urrutitik eta pixka bat aparte, baina hala ere gizonarekiko problemak oro argituz, legami eragile bat munduan sartuz, eta pixkanaka eta isil isilik, abarrotsik eta espanturik gabe dena aldatuz eta hobetuz. Hau

(1) JOURNET, *L'Eglise du Verbe Incarné*, I, 243 or.

izan da Kondairan zehar Kristautasunak burutu duen lana: arima hilezkor bat, barne indar eragile bat mundu kaxkar honetara ekartzea, eta isil isilik etengabeko erraberritze baten haziak landatzea ².

Kristautasunak bere barnean zekarren berritasun eta berezketa hura ez zen berehala eta bere ondoren guztietan azaldu. Kristau erlijioa greko-erromatar munduan zabaldu zen. Eta mundu horretan badakigu zer-nolako pentsakera edo gauzen ikuskera zegoen orduan: erlijioa eta politika, Estatua eta gizartea dena zen gauza bat; han ez zen berezketarik egiten. Elkarren arteko auzirik edo borrokarik izatea ez zen posible ere, biak bat zirenez geroz. Horrela ziren gauzak paganismoaren garaian.

Konstantino Enperadorearen jokabidea

Eta gauzak horrela zeudelarik, Konstantino Enperadoreak bakea ematen dio Elizari. Eta handik guti, kristauak hartzen dute mundu zahar haren lema edo gidaritzza. Badirudi, gauzak abstraktoki begiratuaz, orduan zela aldaketa egiteko garaia: hots, Estatuaren eta erlijioaren arteko bitartatze edo berezketa hori egiteko ordua. Baina alferrik da guk gaurko geure betaurruekoez gauzak ikustea. Koka gaitezen mende hartan, orduko giroan eta mentalitatean. Kristauak berek ez zuten aukerarik izan, guk gaur eskartzen dieguna egin ahal izateko. Bere garaiko, mendeko eta giroko semeak ziren haiek ere. Nahiz eta kristauak izan, kristau fedea zekarren berezketa haren luze-zabala bere argi osotan ez zitzaien ageri. Mende erronka luzea beharko zen horretarako.

Mundu zaharraren ekarria hartuko du, bada, kristau erlijioak. Nola hartu, ordea? Orduan har zitekeen eran. Jentil aroko errejimenetik hurbilen zen itxuran. Estatua eta erlijio berria uztarturik eta elkarturik agertuko dira, bada. "Sakral" moldeko kristiandadearen oinarriak orduan jarri ziren.

Egia da erlijioa eta Estatua ez direla nahasiko paganismoaren garaian bezala: berezketa eginik dago, eta, hain zuzen, horregatik bien arteko auzi eta sesioak berehala sortzen dira —paganismoan ez zen horrelakorik—. Baina auzi eta sesio horiek gora-behera, elkartasun handi batetan biziko dira Estatua eta Eliza.

Konstantinok erlijio berriari begia bota baldin bazion, hori zen Estatua eta gizartea salbatzeko indarra hementxe ikusten zuelako. Kristauek ikusten zuen Estatuaren eta gizartearen habea. Nizea-ko Konzilioan hark egindako hitzaldian garbi ageri da hori.

(2) Ikus GUITTON "Absence et présence de Jésus dans l'histoire", *Le problème de Jésus* liburuan, 21 or.

Erlijio berriak —kristau erlijioak, alegia— erlijiozko sentiduaren berpizte edo azkartze harrigarria ekarri zuen Erromako Inperioan. Herriarekiko eta gizartearekiko eginbideak betetzeko ere kristauen artean aurkitzen ziren gizonik iaioenak. Arrazoí hauengatik, noski, Erromatar Inperioari erlijio honekin uztartzea komeni zitzaien. Bere burua hondamenditik ateratzeko, erlijio honen laguntasuna behar zuen. Elizaren batasuna miragarriki egokia zen, gainera, Inperioaren habe eta sostengu izateko.

Horra, bada, Kondairak eskeini digun lehen formula. Abstraktoki begiratuaz, ez da auziari dagokion errepuesta bakarra, eta egokiena ere ez, beharbada, baina agian bai memento hartako aitzin-gibetan eman zitekeen bakarra.

"Sakral" moldeko kristiandade hartan gauza izpiritualak eta tenporalak elkarren artean ongi bereizten dira, baina berezketa honen ondore guztiak *ez dira azaltzen* ³.

Mendebaleko herriak aguro xamar jarri ziren sineste berrira —kristau federa, alegia—. Halako borroka edo sesio handirik —erlijio eta sinesteen aitzakiaz— ez zen bazterretan lehertu; eta horregatik, segur aski, berezketa garbiago baten premiarik ere ez zen somatu.

Erdi Aroko egoera

Erdi Aroan berdin gertatuko da. Erromatar Inperioaren garaian hartutako pleguari jarraituko zaio. Gauza izpiritualak eta tenporalak garbi berezi, bai, teoriar behintzat, baina hala ere —eta Kondairaren ur-janak esplikatzen du hori—, gauza izpiritual horiek —erlijioa, fedea etab.— gizartearen osagarri eta oinarri bezala hartzen dira, hots: sozietate horren konstituzioko zati esentziala bezala.

Herriko seme izateko, kristau behar zen izan. Kristauek osatzen zuten sozietatea. Kristau ez zirenak, itzalpean edo zokoraturik gelditzen ziren: jentil banaka batzuk bazter aldeetan, juduak beren "ghetto"etan, etab. Baina sozietatea —hiria, Estatua—, kristauena zen soilki. Gisa honetako egokera Erdi Aro osoan ageri zaigu. Akino-ko San Tomas-i berari, beste gisa bateko Estaturik egon daitekeenik, ez zaio burutik pasatzen ere ⁴.

Erdi Aroko erresuma haietan kristau balioak —valoreak— Estatuaren definizio barruan sartzen ziren. Fede batasuna, esate baterako, nahi-eta-ezko kondizio bezala hartzen zen.

(3) JOURNET, o. cit., I, 253 or.

(4) Ikus JOURNET, o. cit., 286 or.

Kristiandadea deritzon zibilizazio mota

Hortik sortzen da zibilizazio mota bat «Kristiandadea» deitu izan zaiona. Kristiandadea eta Eliza ez dira gauza bera. Eliza, Kristok sortutako erresuma izpiritual hori dugu. Kristiandadea, berriz, erresuma tenporal batzuk, beren politika batasunaren kondizio bezala fede batasuna eskatzen zutenak. Erdi Aroko zibilizazioa Kristiandade erara muntaturik dago.

Orduko sozietatea eta Eliza guztiz zeuden elkaturik, eta gaur, zenbaitetan, orduko mintzaira modua entzuten edo irakurtzen dugunean, bitxi eta arrotz iruditzen zaigu. Hainbestetaraino nahastutzen ziren gauzak! Hobeki esateko, nahasi ez, baina bi gauza desberdin hurbilegi zeuden bata bestetik.

Erdi Aroko Estatu horiek kristauak osatzen zituzten. Konstituzioz Estatu kristauak ziren, gainera. Gauzak horrela izanik, herejia, esate baterako, Estatuaren aurkako hobena bihurtzen zen, Estatuaren beraren izakera arriskutan jartzen zuelako.

Eta Aita Sainduari berari, Elizan duen eginkizunaz landara, beste zeregin batzuk ere erantsi zitzaizkion. Bata, Estatu Pontifizio direlakoan buruzagi edo errege izatea. Eta beste bat —axola handikoa—, Kristiandadearen zaindari edo zuzendari izatea. Garai hartako izkribuetan gauza guzti hauek ez dira beti horrela zehatz-mehatz berezten, baina guk, orduko gertakariak interpretatzean, kontuan eduki behar ditugunak dira.

Erresuma mordoa ziren Erdi Aroko Kristiandadea osatzen zutenak. Erresuma horiek bata besteagandik zatikatuak zebiltzan, baina denen artean politikaz goitiko batasun bat osatzen zuten, eta erresuma mordo horrek Aita Saindua zuen zaintzaile edo gidari bezala, neurri batean behintzat. Beraz, Aita Sainduak hiru zeregin zituen: 1) Elizan Kristoren ordezkio eta Elizaren buru izatetik datorkiona, 2) Erromako Estatuaren buruzagi izatetik zetorkiona, 3) Kristiandadearen zaindari izatetik sortu zitzaiona.

Berez, eta Elizaren egiturari begiratuz, lehenbizikoa bakarrik da iraunkorra, eta teologo batek kontutan hartu behar duen bakarra. Beste biak, berriz, Kondairaren zirkunstantzietarik itsatsi zitzaizkion, eta axalekoak ziren, gainetikoak, iheskorrak.

Orduko kondaira-gertaerak interpretatzean, ordea, ezin dugu ahan-tzi gauzen egoera hau. Esate baterako, Inkisizioa eta Kruzadak, bi gertakari handi hauek, ezin dira ongi juzgatu, orduko egoera horren berri jakin gabe.

Erdi Aroko pentsakera bera haztamuka bezala dabil, zalantzatan, bi printzipioren erdian. Alde batetik, Jainkoaren erresumari ez dagokio gerra-

rik egitea; mundu honetako erresumek, ordea, bai, egin dezakete. Bien arteko bazter-zurgua nola garbi ezarri? Hor zegoen koska. Klerigoak berak askotan munduko erresumetan ere agintedun ziren. Apezpiku batzuk era berean jaunak eta nagusiak ziren.

Kristok ez zion Aita Sainduari esan politika arazoak zuzentzeko, baina bere kargu izpiritualaz gainera eta kanpora, guztion onerako inoiz maila horretako arazoren bat berak hartzea komeniko balitz, hori debekatzen duen testurik edo esanik ere ez da. Eta hain zuzen, hori da Erdi Aroko Kristiandadean gertatu zena.

Ikuskera honen argitan juzgatu behar dira, bai Gregorio VII.ak Enpedorearen kontra jarritako Kruzada, eta bai Urbano II.ak musulmanen kontra antolatu zuena ere⁵.

Ezin dugu ahortzi, alegia, Aita Saindua Kristiandadearen zaintzailea zela, eta orduko zenbait gertakari, ez Aita Saindu den aldetik, baizik eta Kristiandade horren buru, begiraile eta zaindari den aldetik egiten zituela. Nolanahi ere, guretzat gauza nahasiak dirudite, baina hori da elizgizonen eskuetan eremu desberdin eta diferenteetako zereginak biltzen zirelako; eta hori orduko eboluzioak edo egokerak berak ekarri zuen.

Esan dezagun hitzen bat lehen aipatutako bi gertaerei buruz: Kruzadei eta Inkisizioari buruz, alegia. Zeren horiek baitira gaurko ikusleari harridura eta sumindura gehiena pizten diotenak. Nondik eta nola bihur daiteke Kristoren Eliza odol ixurle, gerrari? Arma bidez, su eta gar, zabaltzen ote da Ebanjelioa? Ez ote da hori Ebanjelioari berari traiziorik beltzena egitea?

Bai, hala da. Baina kuestioa da ia gertaera haiek horrela interpretatu behar diren. Ia orduko kontestuaeren barnean ikusirik, horrela agertzen zaizkigun.

Kruzadak

Kondairagile soil eta huts batentzat, zer dira Kruzadak? Episodio bat besterik ez, Mendebal eta Ekialdearen arteko borroka etengabea. Kondaira lekuko, betikoa dugu borroka hori: Medoak, Alejandro, Hunoak, Persitarak, Erromatarak, Partoak, Musulmanak, Mongolak, Turkoak... Orai Ekialdea, gero Mendebala, horrela dabilta elkarri erasoka.

XI. mendean, bada, Asiak du berriz ere txanda. Turkoen olatuak Siria eta Anatolia osoa estaltzen ditu. Europak arriskutan ikusten du bere burua.

(5) JOURNET, o. cit., I, 380.

Mendebaleko indar gazteek zerbait egin ezik, nork daki noraino hel zitekeen olatu hura!

Eta Kruzadak ez dira horixe besterik: Asiatik zetorkion amenazoari Europa gazte-berriak egin zion erantzuna. Europa jaioberri hartan bazen indarrik, bazen halako irakite eta berrikuntza bat, eta indar horiek aprobetxatuko dira Kruzadetan Asiaren bultzada eta abiadura geldituz.

Orai, bada, Kondairaren argitan ikusirik, Kruzadek haxe erakusten digute: Erromako Aita Sainduak une historiko hark ekarri zion erantzukizuna beregain hartu zuela. Jainkoaren goi-argiz argiturik jokatu zela pentsa daiteke, zeren garai hartan Kristoren Elizak Europako bazter honetan zituene bere sustraiak eta ia bere izate guztia.

Clermont-go kontzilioan Urbano II.ak, 1095. urtean, garbi asko esan zuen: Bizanzio-ko Inperio kristau hura gain beheara dihoa, turkoak berriz aurrera. Etzinalde hau bizirik aterako baldin bada, Asiako bertako itsasertzetara joan beharra dago.

Eta supituan egin zen mirakulua. Erromatar Inperioa desegin zenez geroztik, Europa zatikaturik zegoen. Orai, ordea, bat batean, Aita Sainduaren deiari erantzunez, Kristoren hilobia kristau ez direnen eskuetarik libratzeko amets horrekin, Europa guztia zutik jarri zen. Seignobos jaunak esan du —eta zuzen esan ere—, ez dakigula ongi zer eta zenbat zor dien Europak Kruzadei. Hiru mende luzetan Asiatik zetorren erasoak berek geldituz arazi zuten.

Lehenbiziko Kruzada hura organizatzeko ardura Aita Sainduak berak beregain hartu zuen.

Bigarren Kruzadan berdin gertatuko da. Turkoak 1144. urtean Edesako hiriaz jabetzen dira. Orduan Aita Saindu Eugenio III.ak San Bernardori Kruzada berri bat predikatzeko agintzen dio. Eta oraiko honetan organizazio hobeaz egingo dira gauzak. Mendebaleko bi errege nagusiak —Frantziakoa eta Alemaniakoa— beren nazioetako ejerzitoekin joango dira.

Gertaera hauen esplikazio zuzen bakarra

Hauek dira gertaerak, Kondairaren argitan ageri diren bezala. Orai Teologiak, beroien esplikazioa galdetu nahi baldin badiogu, zer erantzun lezake? Ikus dezagun.

Hemen, beste gauza askotan bezala, praktikak aurrea hartu dio teoriari. Kondairaren kenka larri hartan Aita Sainduak garbi ikusi zuten zerbait egin beharrean zirela, hots, erantzukizun berri bat zetorkiela gainera. Eta egin-

bide horri ez zioten uko egin. Gero etorriko dira teorikoak arrazoiak emanez, etab.; eta arrazoi horiek nolabaitekoak eta bai ustelak ere izan daitezke.

Zinez, Kruzadei buruz teologoen berek inoiz eman izan dituzten arrazoiak, ez dirudite funtsezkoak.

Orduko kristau zibilizazioaren egoera ikusiz, hona hemen zein den gertakari handi haien esplikaziorik bidezkoena, eta, itxuren arabera, esplikazio zuzen bakarra:

Europar Kruzaden erantzukizuna beregain har zezakeen Enperadorerik ez zen. Orduan Aita Sainduak, ez Elizaren buru eta Kristoren ordezkari den aldetik, baizik eta Kristiandadearen zaintzaile den aldetik, berak beregain hartzen du erantzukizun hori. Elizak Eliza denez ezin egin dezake gerrarik; mundu honetako erresuma tenporalek, ordean, bai. Beraz, Kruzadak Kristiandadearen gerrak izango dira, ez kristau erlijioarenak.

Funtsean, zertarako edo zergatik ziren gerra horiek? Mendebalak bere burua, bere zibilizazioa eta izakera salba zitzan, babes zitzan. Mendebaleko erresumek, ordura arte elkarren arteko liskarretan indarrak alferrik galtzen zebiltzanak, orai elkartu egiten dira. Aita Sainduak bakarrik, berak zeukan itzalaz, egin zezakeen mirakuilu hau.

Eliza ere orduan, dena edo ia dena, Mendebalean zegoen kokatua. Jainkoaren erresuma bizirik aterako baldin bazen eta iraungo baldin bazuen, hemengo zibilizazioari eutsi behar zion, sustraiak hemen zeudenaz geroztik. Gainerakoan, egia da Eliza denentzat dela, eta berari ez dagokiola gerrarik egitea. Baina ez da hori presiski orduko kasua. Ordenamendu tenporal bat zegoen arriskutan, eta berau da orduan mugitu zena.

Aita Sainduaren deiari erantzunez mugitu zen, baina Aita Sainduak zibilizazio haren zaintzaile zen aldetik egin zuen mobilizazio hura.

Aitortu behar da, bai, orduan gauza izpiritualak eta tenporalak txit loturik zeudela, eta horregatik Elizak egindako gerren itxura dute Kruzadek. Hala dute itxura, baina auzi honen sustraira baldin bagoaz, ez da hala.

Birresan dezagun —puntu hau garbi geldi dadin—: komunitate politiko bat edo zibilizazio bat —eta hain zuzen, hori zen Kristiandadea deitzen dugun hori—, erasotzen zaionean, bere burua gordeko baldin badu, zer-bait egin beharrean gertatzen da. Eta hori izan ziren Kruzadak. Horien erantzukizuna Aita Sainduak beregain hartu zuen, bai, baina ez Aita Saindu denez, Kristiandade haren zaintzaile zenez baizik. Siria aldeko Kruzada horien aurretik beste batzuk ere izan ziren: Espainian, hain zuzen: Kruzada deiari erantzunez, hainbeste gerrari etorri zen Europa aldetik, mairuen abiadura geldiaraztera. Beste bat Tunez-era joan zen, etab.

Kondairako gertaera hauei zein alderditatik begiratzen zaien, iritzia eta epaia ere halakoxea izan ohi da. Ikuskera zuzena, ordea, auziaren beraren bere baitako izakeratik hartu behar dela dirudi. Eta gure ustez, aurreko lerroetan azaldu dugun esplikazioa da gertaera hauei dagokien esplikazio zuzen bakarra. Orduko dokumentuetan berezkuntza hauek hain garbi ez agertzea, horrek ez du hainbesterainoko garrantzirik.

Hitz batez esateko, Jainkoaren erresumak ez du armarik hartzen. Lurreko erresumak, zenbaitetan, hartu beharrean gertatzen dira. Eta Kruzadak kasu horietako bat izan ziren ⁶.

Inkiszioa

Ikus dezagun orai, laburzki izango bada ere, harako beste gertaera hura: Inkiszioa.

"Sakral" egitura duen Kristiandade batean herejeen egoera txit da apartekoa. Judu eta jentilena ez bezalakoa. Hauena baino larriagoa, noski. Judu eta jentilak ez dira kristauak: Elizatik kanpora dira, beraz. Erdi bazterturik, "ghetto" edo zoko jakinetan bizi dira. Baina herejeak Elizaren seme direnen artean sortzen eta zabaltzen dira, minbizia organismoan barrena zabaldu ohi den bezala ⁷.

Gaitz honen aurrean Eliza ezin dagoke ardura gabe. Eta Eliz agintariak badute eginbide zorrotz bat Elizako semeak gaitz honetatik begiratzeko. Berrez, bada, Elizaren beraren auzia da hau. Juduak eta jentilak kanpotarrak dira Elizarentzat, horiekin ez du hark zer ikusi; herejeekin, berriz, bai, hasieran behintzat, Elizaren beraren zati direnez geroztik.

Baina Erdi Aroan —eta bai geroago ere— bazen beste zerbait. Sozietate haiek kristauetz ziren osatuak. Hots, agerriz Elizaren seme zirenek, horietxek bakar-bakarrrik osatzen zuten komunitatea. Herejia, aldiz, ordenamendu sozial eta politiko hura iraultzera zetorren.

Orduan —bistan da—, herejia, edozein herejia, zera bihurtzen da: osasun publikoaren kontrako hobena. Eta hala izango da, alik eta herejeek berek beste ordenamendu politiko batzuk jartzeko indarra izan dezaten artio; eta horiek ere amorru berberaz debekatuko dituzte beren artean sortuko diren herejiak. Ikusmolde horretatik sortuko dira erlijio-gerrak Europan. Ordenamendu sakral hura onartzen zen bitartean, edozein herejia gizartearentzat kaltegarri zela, gauza nabaritzat jotzen zuten denek.

(6) IKUS JOURNET, o. cit., I, 388 eta hurrengo orrialdeetan.

(7) JOURNET, I, 275.

Erdi Aroko Estatuetan —eta geroago ere bai, esan dezagun berriro—, fede batasun hori sozietateen konstituzioari dagokion elementu edo oinarrietarik bat zen. Orduan Estatuak, bere egitura eta izakera gordetzeko, batasun hori babestu behar zuen.

Elizak ere bere batasuna gordetzeko halako bide leun batzuk baditu; baina Estatuak, berea zaintzeko, bide latz zakar astunak enplegatu ohi ditu. Eliza eta Estatua, orduan, har-emanik estuenean ziren; eta Elizak eska ziezaiokeen Estatuari, ororen ona zaintzeagatik, honek bere eskuan dauzkan bide edo tresna horiek erabil zitzala⁸.

«Beso sekularrera aldatzea»: esakune honen interpretazioa

”Beso sekularrera aldatzea”: horra garai hartako prozesuotan maiz ageri den formula edo esaera. Baina nola behar da interpretatu esakune hau? zein da presiski beronen sentidua? Esan nahi ote du Eliza, bere xede edo helburuak lortzeko —berari Eliza denez dagozkionak, alegia—, Estatuaz, tresna batez bezala, baliatzen zela? Hala balitz, Elizari berari erantsi beharko genioke odol ixurtze horien erresponsabilitatea. Kasu horretan Estatua Elizaren tresna huts bat besterik ez litzateke izango.

Baina beste modu batetara ere uler daiteke esaera hori —orduko egoera sozialari hobekiago dagokion erara—. Bigarren era honetara hartuz, hara nola diren gauzak: Estatuari bere buruaz arduratzeko eskatzen dio Elizak. Bere ondasunik handiena, Estatuaren konstituzioaren begi ninia bezala dena, zain dezan eskatzen dio.

Bigarren esplikazio honetan —eta kondairaren argitan hau da esplikazio zuzena—, Estatua bera da ari dena, eta bere eremuko lanbide bat burutzen du, lanbide tenporala, noski —zeren orduan, esan dugunez, balio izpiritualak tenporalaren barnean sarturik zeuden—.

Bai. Orduko sozietatearen definizioan balio kristauak sarturik zeuden, eta Estatuak zaindu eta babestu behar zituen. Estatuaren arazoa zen, beraz. Eta hori hala baldin bada, ezin esan daiteke Elizaren tresna huts bat zela orduan Estatua.

Balio izpiritual bat sozietatearen balioa den aldetik babestea, eta balio hori zaintzeko, Estatuak bere esku dituen era eta bideak enplegatzea, hori arazo tenporala da, eta Estatuari dagokiona⁹.

(8) JOURNET, I, 287.

(9) JOURNET, o. cit., I, 289 or.

Elizak gogoarazi dio, bai, behin baino gehiagotan Estatuari bere bete-behar hori bete behar duela, baina Estatua denez, eta Estatuari berari dagokion gauza bezala.

Estatuak, bada, bere izenean, eta ez Elizaren mutil eta menpeko bezala, betetzen zuen eginbehar hori.

Zesar-i Zesar-ekiko gauzak bihurtzea, horra Kristok agindu zuena. Berdin Elizak: Estatuari bere eginbidea bete behar duela gogoarazi behar dio. Hau da Elizaren obligazioa. Eta orduko mentalitate eta egitura sozialaren arabera, fede batasuna zaintzea Estatuaren obligazioa zen. Estatuaren eskuan on den tresna, Elizarenean ez litzateke; baina Estatua, eta ez Eliza, dugu hemen, berari dagokion arazo bat betetzen.

Egia da —eta hau ere aitortu behar da—: sozietate izpiritualaren eta sozietate tenporalen artean guk orai egiten dugun berezkuntza garbi hori haiek ez zutela egiten. Hain garbi eta zehatza behintzat, ez.

Laburzki: ondasun tenporal bat zaintzeagatik, Estatuak bete-behar hori betetzen zuen eta bete behar zuen. Eta Elizak bete-behar hori gogoratzen zionean, ez zuen bidezko ez den gauzarik egiten.

Egia da, baita ere, behialako teologo denek ez dutela beti auzi hau horrela ikusi. Baina hau da kondairako gertaera hauen interpretaziorik zuzenena, gauzen orduko egoera jakinik. Gaur Kondairaren ezagutzak eta mendeen urruntasunak ematen digun perspektibaz baliaturik, hobekiago juzga eta garbiago interpreta ditzakegu orduko gertaerak. Beraietan murgildurik bizi zirenak baino areago, frangotan.

Berriz ere esango dugu, puntu hau garbi geldi dadin: Erdi Aroan —eta bai Modernoan ere— Sartaldeko sozietateak kristauetz dira osatuak. Sozietate horiek, gainera, konstituzioz eta definizioz, kristauak dira. Eta hori horrela izanik, herejia hoben bat bezala hartzen da, are politika alderditik ere.

Eta Estatua, bere izakera, bere hastapenak eta oinarriak arriskutan ikus-tean, zerbait egin beharrean gertatzen da, eta hori bere buru eta egitura bera gordetzeagatik. Ez bakarrik eskubidea, baita obligazioa ere badauka, hori egiteko. Eta Elizak, jakina, obligazio hori gogoaraz ziezaiokeen. Gogoarazte hori, bestalde, interesatua ere bazela? Neurri batean, bai, nahi baduzu, Eliza bera ere ordenamendu horren barnean bizi zen eta.

Beraz, herejiaren kontrako ekinaldi hori Estatuak beregain hartzen zuen, eta Estatuaren beraren ona begiratzeagatik hartu ere. Egintza horren erantzukizuna ere beraren gain gelditzen da.

Elizari zerbait egoztekotan, haxe egotzi beharko litzaioke: horrelako

estatuto politiko bat onartzea. Baina nor ausartuko da esatera, Elizak, bere kondairaren une konkreto batean, fededunex soilki osatutako sozietate bat ezin zuela onartu? horrelako saio edo esperientzia ezin egin zitekeela? Bai, jauna. Estatuaren kontrako hobena heriotz epaiaz gaztiga ahal daitekeelako doktrina ere onartu zuen. Eta era horretara, herejeen heriotzearen errua ere berari ezar dakioko. Baina, bistan da: zeharka bakarrik, ez zuzenean. Elizak pertsona bat hereje zela epaitzen zuenean, orduan Estatuak, Estatuaren beraren kontrako hobena zelako, bere erara eta bere legeen arabera gaztigatzen zuen.

Gauzen egoera hau, poliki-poliki, aldatuaz joan da. Estatuak, bere barnean, fededun direnak eta ez direnak hartu beharrean gertatu zirenean. Orduan herejia hoben politiko bat bezala gaztigatzeko obligazioa berehala ezabatu eta suntsitu zen.

Hau da, dudarik gabe, Kondairako gertaera handi hauen esplikazioa. Eta gauzak horrela begiztatzin direnean, Elizari aurpegitara botatzen zaizkion irain horiek badakigu zertan gelditzen diren.

Beraz, eta bukatzeko, herejiaren aurkako gaztiguaren auzia eta Kruzadana, ez dira berdinak. Bi gertaera hauei eman behar zaie esplikazioa ere ez da berbera. Inkisizioaren kasuan Elizaren auzitegiek hobenduria beso sekularraren eskuetan uzten dute. Bestelakoa da Kruzaden kasua. Hemen Aita Sainduak berak bere buruz Kruzaden buruzagitza beregain hartzen du. Beraz, herejeen gaztigua Estatuaren gauza da.

Kruzaden erantzukizuna, berriz, Aita Sainduari ezartzen diogu; baina Aita Sainduak, ez Aita Saindu den aldetik, Kristiandadearen zaintzaile den aldetik baizik, hartzen zuen horrelako arazo baten gidaritza.

Kondairako xehetasunek hala eskatuko balukete, herejeen zigorra ere berdintsu esplikatu zitekeen, hots: Aita Sainduak izango luke erantzukizuna, baina ez Elizaren buru bezala, Kristiandadearen zaintzaile den aldetik baizik ¹⁰.

Ordenamendu honen kraskatzea

Sakral gisako formula hori indarrean egon zen denbora guztian, edozein herejiaren kaltegarritasuna gauza ageria eta begien bistakoa zen denentzat. Ordenamendu hura zilegitzat hartzen zen artean, herejia ere hoben bat zen gizartearen begietan.

Ordenamendu hura, ordea, kraskatu zen. Eta egoera horren aldaketa ez

(10) JOURNET, o. cit., I, 343 or.

da ondore gabekoa izan. Bai. Ondore triste, samin eta mingotsak pilatu dira: erlijioaganako hoztasuna, ez-axola edo gorrotoa, sineste-eza, etab. Hain zuzen ere, fruitu mingots hauek ikusten zituelako, saiatu da Eliza lehengo egoera hura ahalik eta luzaroena mantentzen.

Ez zuen beharbada ordenamendu hori hain suharki babestuko, edo eta —Kondairaren martxaz bat ez zetorrela ikustean— borondatez eta gogo onez utziko zuen, baldin bere semeetan fede argiagoa eta saindutasun handiagoa aurkitu balitu, eta formula batetik bestera eten larri bat egin gabe pasatzeko aukera izan balu.

Ez da izan munduaren azkena, baina bai mundu baten azkena. Eta beste mundu baten jaiotza. Eboluzioa ez da normala izan. Erlijio gerrak, Elizaren aurkako Estatuak, Jainkogabekoen ideologia eta mobimenduak. Gaitzak eta kalteak ezin konta halakoak pilatu dira. Baina hala eta guztiz ere, ordenamendu profanoaren formula berria Elizaren hazitze eta handitzerako tresna egokia izan daiteke. Haren dotrinari bat ere irainik egiten ez diona gerta daiteke, alegia.

Ikasbidea

Kristau eginberri diren herrialdeentzat hor gelditzen da esperientzia jator bat. Besteen behaztopa-harrian zentza eta ikas dezakete, alegia. Hasieratik har dezakete gauza izpiritualen eta tenporalen artean nahasketarik egingo ez duen ordenamendu-suerte bat.

HAMABIGARREN KAPITULUA

ELIZ-IRAKASGOA

Jainkoak bere Hitza agertu dio munduari.

Jainkoaren Hitz hau Elizak hartu eta gizaldiz-gizaldi gizonen artean presente egin behar du. Gehiago oraindik: Hitz honen ekarle, lekuko eta zaindari izan behar du. Jainkoak agertu digun Egia eta eskeini digun grazia eta goi-bizia munduaren aitzinean eta mende guztietako gizonen artean hark behar du zabaldu eta gizonetara hel arazi.

Jainkoaren Hitz, Egia edo Agerkunde honek, beti bat eta berdina izanik ere, etengabeko berrituak eta aldatuak hartzen ditu Kondairako eta gizarteko aitzin-gibelen arabera. Era horretara, beti bat delarik, beti du zer-bait berri edo berri aire bat, behintzat.

Gainera, Jainkoaren Hitz hori fededunok, gizonok, mendez-mende hausnartzen dugularik, ez dugu behin ere agortzen, ez dugu berorren hondarra erdiesten, azken zola jotzen; aitzitik, saihets eta alderdi berri eta ezezagunak —neurri batean ezezagun eta ustegabekoak— begiztatzen ditugu.

Horretaz landara, fedeak badu alderdi komunitario bat ere —egintza guztiz pertsonala dela ukatu gabe, bestalde—. Eta alde horretatik Eliz giro berezi bat behar eta eskatzen du.

Horiek hola, hau da Elizaren zeregin handia: Jainkoaren Hitz honen ekarle eta testigu izatea, Egia hori gizonen artean presente egitea eta mende

bakoitzeko aitzingibel eta egokiera berezien arabera gaurkotzea. Eta guzti hori, noski, Hitzari berari traizio egin gabe.

Eta ez dugu pentsatu behar Jainkoak lehenik Eliza sortzen duela eta ondoren, gainetik bezala, agindu hau ematen diola. Ez. Bere izatez eta egitez ere Eliza horixe da: Hitzaren fruitu bat. Jainkoaren Hitzak sortu eta bildu duen herria. Jainkoaren Hitza ezin dagoke Eliza gabe. Beraz, Hitz horren fruitu propioa eta berariazkoa da Eliza.

Jainkoaren Hitza, Egia, mendez-mende gorde, iragarri, kutsadurarik gabe azaldu, beronen hazitze eta zabaltze jatorra egin, Hitz hori egokera berrietara jarri: horra zeregin bat handia, larria, eta bai arriskuz beterikakoa ere. Jainkoaren Hitza nahasi eta okertuko ez dugulako segurantzia hori nondik eta nola izan genezake?

Gizonak, neurridun, kaxkar eta mugatuak gara. Jainkoaren Hitza, berriz, baztergabea. Horrek esan nahi du gizonok ez dugula Hitz hori behin ere neurtuko, hots, alde guztiz ulertu eta konprenituko. Kaxkartu, ordea, bai, egin genezake. Baina geure neurri ttipi horren arabera zuzen ulertzea eta konprenitzea: hori bai, horretarako gai da gizona Jainkoaren graziaz. Eta ulertze horretan aurrerapen eta hazkundera gerta daiteke eta gertatzen da.

Andre Mariaren antzera (Lk 2,19.51), Elizak Hitza behar du etengabe hausnartu, hobekixeago eta egungo aitzingibelen argitan konprenitu. Alde batetik fedearen batasuna eta berdintasuna zaindu behar da. Bestetik eboluzio jatorra eta berritasuna ere onartu. Jainkoaren Hitza aldaketa eta makurdura gaiztoetarik begiratu. Zeregin guzti hauek ez dira bat ere errazak eta arrisku gabekoak.

Elizari, egian irauteko, Izpiritu Saindua agindu zaio, eta hori da egiatik aldentuko ez dela jakiteko dugun oinarria.

Jainkoaren Hitza edo Agerkundera zaindu, hausnartu, ulertu eta iragartzeko arlo hau Eliza osoaren arloa da, fededun guztiona. Baina Elizako Artzainek —Aita Sainduak eta Apezpikuek— zeregin berezi bat eta autoritate aparteko bat dute honetan. Fedeko gordairua autentikoki deklaratzeko eta behar denean erabakitzea, berei dagokie. Eta hori da, hain zuzen, Elizaren Irakasgoa deitzen duguna.

Eliz Irakasgoa eta Protestanteak

Ezaguna da sineste honen kontra Protestanteek beti atera ohi duten objektioa:

Zeuen Irakasgoa jartzen duzue zuek Jainkoaren Hitzaren Epailatzat, eta guk hori ezin onart dezakegu. Jain-

koaren Hitza guztien gainetik dago, Elizaren gainetik ere bai. Elizak Hitz hori ezin dezake neur eta ez juzga. Ausardia eta are biraoa ere litzateke. Zuek, Jainkoaren Hitza Elizaren azpiko eta morroi jartzen duzue.

Objezio honetan egon daitekeen egi puxka guk ez dugu ukatuko. Bai. Eliza, Jainkoaren Hitzaren entzule umila eta zerbitzaria dugu. Bera ez dago Hitz horren gainean. Hitz horren esanera dago beti.

Eta hain zuzen, Elizaren Irakasgoa ere Hitz horren zerbitzurako jarririk dago. Ez Hitz horren lekuan beste zerbaít —gizonen hitza, alegia— sarrarazteko, Jainkoaren Hitza beronen jatortasunean gordetzeko baizik. Eta Irakasgo hori Jainkoak berak horretarako jarria da, gainera. Ez du, bada, Eliz Irakasgoak Jainkoaren Hitza zokoratzen edo ezeztatzen. Aitzitik, Hitz horren zerbitzari umila izatea: hori du bere xede eta zeregin nagusitzat.

Bai. Nik badakit. Elizan Irakasgo bat dagoelako puntu hau —zenbait kasutan hutsezina, eta beti onartu beharrekoa den Irakasgoa—, ez da gaur iresten erraza. Dotrina hau, alegia, jasan ezina egiten zaio zenbaiti, eta behar-bada askori.

Egia ote da egiak ez duela salbazioaz zer-ikusirik?

Horregatik, barruti honetan sartzerakoan on izango da aitzineko batzuk tratatzea, kontsiderazio batzuk egitea, alegia. Adibidez: salbamendurako zer-nolako garrantzia duen egiak edo fede zuzenak; Eliz Irakasgoak eman ditzakeen erabakien sentiduaz, mugez, etab.

Gaur eguneon arras zabaldurik dago halako hoztasun, higuin edo axolagabetasun bat fedeko dogmen alderakotzat. Dogmarik gabeko —hots, egia objetiborik eta trinkorik gabeko— erlijio bat nahi litzateke. Eta horrelako egiak erabakitzen eta jartzen dituen Auzitegi bat onartzea kosta egiten zaio gaur gizonari.

Higuin hori, egia objetiboarenganako etsaitasun hori, gaur modu askotara agertzen da, zeharka bezala. Adibidez, «Ortodoxiaren» aurrez-aurre «Ortopraxia» aipatzen dizue, biak bata bestearen etsai edo, balira bezala, eta jakina, bigarrena ia beti lehenbizikoaren kaltetan aipatzen da. Etab. Zenbat horrelako gaur, are gure artean!

Baina hasiera-hasieratik inork uka ezin lezakeen baiezkotza hau ezar dezakegu: Kristau fedea egia objetibo batzuk ditu oinarritzat, edo eta beste-lak ez da deus.

Luteroren obretan bada pasarte bat ildo edo ondorio luzea utzi duena. Hona hemen pasarte hori:

Kristok bi izakera, bi naturaleza ditu. Eta zer du horrek zer-ikusi enekin? Kristok izen bat enetzat kontso-lagarria baldin badauka —izen haundi eta ospetsua—, hori da beregain hartu duen zereginagatik. Hortik du izen hori. Izatez Jainkoa eta gizona dela: hori beretzat du. Baina hark bere izerdi-lanak eta bere amorioa ene salbatzaile eta erosle izateko eman zituela jakiteak, horrek ematen dit poz eta atsegin! Kristogan sinestea ez da, bada, Jainkoa eta gizona dela esatea, zeren horrek ez baitu den-setarako ere balio. Sinesteak esan nahi duena da pertsona hori Kristo dela, hau da, guretzat eta guregatik Jainkoagandik ilki eta mundura etorri zela... Ofizio honetatik du hark bere izen hori¹.

Pasarte honetan ikusten dugun ateraldiak asko esan nahiko du, batez ere gerorako. Joera bat somatzen da hemen, eta joera hori geroago eta nabarmenago agertuko da hurrengo gizaldietan. Egia da Luterok berak ez zituela atera joera horretarik segitzen diren ondorioak. Eliza Katolikoaren galtzarrean hazia zen, eta Eliza honetan egiaztat aitoritzen ziren sineskairik gehienak beti aitortu zituen. Baina hala ere Protestantismoan berehala hasten da dogma eta dotrina guztiak desegitera daraman abiadura. Lehenik, Biblian hitz agerriz ez dauden dotrina guztiak zokoratu eta ukatuko dira, eta gero Biblian daudenak ere bai.

Ehun eta berrogei eta hamar urte asko izango ditu, Kristautasunak mila eta bost ehun urtetan sinestutako guztia ezabatzeko. Eta Harnack jaunak esango dizu gainera hori denori egin beharrezkoa zela Ebanjelio huts garbia salbatuko bazen².

Dena dela, egriarik gabeko, dotrina sendo eta trinkorik gabeko erlijioa: hori da gaur bazterretan zabaldurik den joera eta ametsa. Joera horren txipristinak gaur edonun nabari dira. Gure artean ere bai. Ez da denbora asko erlijioiko testu batzuk ikusten ari nintzela: erlijioa asignatura bezala irakasteko erabiltzen diren liburu horietako batzuk, alegia. Harritu nintzen. Kristau fedeko dogmak ez ziren ukatzen, baina ezta aipatzen ere... Bai eskola ederra kristau erlijioari buruz aterako dutela, hori beste iturririk ez dute-nek! Kristo nor den ez dakienak nola konpreni eta uler lezake haren obra-ren balioa, nola jakingo du haren erakutsien sendoa, etab.?

(1) Erlanger Ausg. 35; ikus DE LUBAC, *La Fe Cristiana*, 103-104 or.

(2) Ikus RAHNER, *Mysterium Salutis* izeneko bilduman, I, 735 or.

Sineste katolikoaren baitan bada kontzientzia zoli bat egiaren balioari buruz. Egiak, alegia, baduela zer-ikusi, baduela berariazko indarra gure salbamendurako. Ez dela berdin ustekizun faltso eta gezurrezkoak ala egiazkoak sinestea.

Eliza Katolikoaren muinari, giharrari dagokion zerbait da, bada, hau: hots, Jainkoaren hitza zuzenki eta kutsadurarik gabe aitortzea, fede zuzen-jatorra gordetzea. Ez da berdin harentzat nolanahiko ustekizunak eta interpretazioak onartzea.

Egia da, bai, Jainkoaren Hitzak tarte bat uzten duela —neurri baten barnean— pluralismo batentzat. Alderdi eta saiheks askoduna izan hitz hori, eta hortik dator, noski, hitz horrek giza hizkuntzetan itzulpen bat baino gehiago eduki ahal izatea. Baina horretan bada muga bat eta neurri bat.

Protestantismoa sortu zenez geroztik Eliza Katolikoa eraso bortitzak jasaiten ari da alde honetatik. Sineste zuzen eta jatorraren gaztelu den aldetik, alegia. Fede zuzenaren gordairua arriskutan ikusten duelako, azken mendeotan arreta biziagoz eta maizago sartu behar izan ditu eskuak eremu honetan. Badaki mesede horren truke sarritan eskerbeltza eta mezpreezioa besterik ez duela jaso. Baina ez dio axola. Kristok eman zion zeregina ezin du laga. Uko egite bat, saldukeria bat egitea izango litzateke eta. Gogorra da, bai, norbere inguruan inkomprentsioren hotza somatzea; gizonak, eta are batzutan semeek ere, Amak duen kargu eta eginbidea ez konprenitzea, edo aintzat ez hartzea.

Baina gizonen esamesei kasu egin gabe —bidezko ez diren puntuetan behintzat— bere bideari lotu da beti, eta bai lotuko ere aurrerakoan. Kristori leial egotea du Elizak lege eta arau nagusi. Gizonen esamesak eta haize-boladak pasako dira, Kristoren hitza eta agindua ez.

Elizan bada kargu bat fede zuzenari buruz

Beste era batera esateko, Eliza Katolikoak badu honako sineste hau, alegia: berak baduela, Kristok emanik, fede zuzena babesteko eta begiratze-ko kargua. Eta mandatu hau behar bezala betetzeko dohain eta gaitasunak ere bai, goitik emanik horiek ere. Oraino beste hitz batzuek esanik: Elizan badela Irakasgo bat, Kristok jarria eta behar diren bezalako eskubideez hornitua.

Baina uste hau zuzena eta errutsua ote da, gero? Elizarekiko edozein gauza frogatzeko beti iturrietara jotzea ezin utzizkoa dugu, eta berdin egin beharko da hemen ere.

Ohar bat ataurre-ataurrean egitera behartuak gaude, ordea. Elizaren

erabakiek, definizioek, dogmek Jainkoaren hitza nahi dute azaldu, itzuli, giza hizkuntzetako formuletan mamitu. Formulazio horiek, hutsezinak direnean, egiazkoak dira, nahiz eta Jainkoaren hitza bere hedadura guztian eta alde guztiz neurtzeko gai ez izan. Jainkoaren hitzaren alderdi eta saiheuts guztiak gizon koxkor eta kaxkarrek ezingo ditu sekulan besarkatu. Errebelazioaren giharra, gerria, ezingo du Elizaren hitzak sekulan neurtu, agortu eta ez osotoro barnatu eta zulatu ere.

Formulazioak ere era askotakoak izan daitezke eta izan dira, gainera, mendeetan zehar, kondaira, zibilizazio, kultura eta hizkuntzen arabera. Guzti hori egia da, eta Eliz Irakasgoaren auzia ukitzerakoan esan beharrekoa zen. Baina halaz eta guztiz ere, eta beren muga eta erlatibotasun guztiekin ere, erabaki horiek egiazko itzulpenak dira. Jainkoaren Hitza sentidu zuzen eta jatorrean atxemaiten dutenak, alegia³.

Egitea eta Jakitea: bi eremu desberdin

Egitea eta Jakitea: horra bi sail berezi, bi eremu desberdin. Bi sail horiek ez dituzte lege berberak. Esan nahi duguna hau da: Egitearen eremua eta Jakitearena ez direla lege berberez gobernatzen.

Egite soilaren eremuko agintariak —jakite eremuaz zer ikusi ez duenak— ez du hutsezin izan beharrik. Zer egin behar den agintzeko eskubidea edo autoritatea du, eta aski du horrekin. Azpikoari, berriz, obeditzea dagokio. Beharbada honek esango du bere baitarako: "Nik agindu behar baldin banu, ez nuke hau horrela aginduko, beste era batera egingo nituzke gauzak, baina hari agintzea eta eni obeditzea dagokigu, eta nik obeditzen dut, nahiz eta beste pentsakera bat izan".

Jokaera hau guztiz zuzena da. Egiteko soilen esparruan ez zaigu eskatzen geure iritziak eta geure burua agintariaren iritzi eta ikuste moldearekin bat egin dezagun. Ez eta ere ez da eskatzen agintaria hutsezin izan dadin. Oker agin lezake edo oker agindu duela nik uste nezake, eta halaz ere obeditzeko obligazioak zutik irauten du. Izan ere, agintari bati ez diogu obeditzen hutsezin delako edo hutsezin den neurrian, baizik eta agintzeko eskubidea duelako eta eskubide hori duen neurrian eta tamainan.

Baina Jakitearen esparruan oso bestela dira gauzak. Elizan bada Irakasgo bat fede kontuan erabakiak har ditzakeena. Eta Irakasgo honen dohaintarik bat, hutsezin izatea da. Izan ere, hemen jakitearen esparruan gaude. Eta esparru honetan gauzak ez dira Egitearen esparruan bezala. Sineste zuzena

(3) Ikus honetaz "Mysterium Ecclesiae" delako gutuna; *Acta Apostolicae Sedis* agerkarian (1973), 396ss.

eta jatorra zer moduzkoa den erabakitzea: hori da Irakasgo honen xedea. Eta irakaste honi barnetik eman behar zaio baietza; erabaki den bezala dela sinetsi behar da, alegia. Bestela ez du deusetarako balio. Baina nola eman dakioke baietz osoa, fedeak eskatzen duen bezalakoa, oker egon daitekeen Irakasgo bati? Horregatik, Eliz Irakasgoa bere goren mailako erabakietan hutsezin dela, beti irakatsi du fede katolikoak.

Leclercq jaunak bere liburu batean badakar gertaera bat Eliz kondairatik hartua eta puntu hau argitzeko egoki dena —Egitearen eta Jakitearen artean zer aldea dagoen argitzeko balio duena, esan nahi dut—⁴.

Jesusen Konpainia, fundaberri hartan, batera eta bestera erabili zuten Eliz agintariek —Aita Sainduak, alegia—. Ordena klase berria izan, Ordena zaharren egituratik eta itxuratik gehiegitxo aldentzen zena, eta hori denek ez zuten ongi hartzen. Esate baterako, ordura arteko erlijioso denek Ofizioa —Orduetako Liturgia— koruan errezatzen zuten. Jesuitek, ordea, ez. Ausartzia handia zirudien. Berrikeria. Eta jakina, baziren beren esamesekin Aita Sainduagana joaten zirenak. Eta Aita Sainduak, gaizki esale horiei kasu eginez, koruko errezo hori jartzeko agintzen zien jesuitei. Baita hauek txintxo obeditu ere. Baina era on bat aurkezten zen bezain laster —Aita Saindu berri baten sartzea edo—, agindu hura kentzeko eskatzen zuten, eta horretarako baimena lortuz, kendu ere bai. Ez luzaroko. Zeren hurrengoak berriz ere jartzeko agintzen baitzien, eta jarri egin behar. Horrela ibili ziren orai jar eta gero ken, behin betiko kentzea lortu zuten arte.

Orai gauza bat eta gero kontrakoa aginduz ibili zen, bada, Eliz autoritatea Ordena honekin. Eta jesuitak katoliko gisa portatu ziren, legezko autoritatea obedituz eta onartuz. Barnetik, ordea, haien pentsakera beti bat eta berbera izandu zen: koruko ofizio hori ez zutela behar, fundatzaileak halakorik nahi izan ez zuenez gero. Baina halaz ere, agintzen zitzaiena egiten zuten.

Jokaera hau, esan dugunez, bidezkoa da Egitearen eremuko gauzetan.

Baina Jakitearen eremuko gauzetan besterik da. Hemen Eliz autoritateak erabakitzen duena ezin onart daiteke, gure pentsakera erabaki horrekin bat eginez baizik. Izan ere, hemen ez zaigu agintzen kanpoaldeko gauza bat egiteko, erabakitakoaren arabera pentsa dezagun baizik.

Egia da, gauza honen sustraia edo azken zola jo nahi baldin badugu, Egitearen eta Sinestearen eremuak ez daudela Elizan bata bestetik horren hastanduak; badutela elkarrekin zer ikusi, alegia. Egitearen eremuko gauzak

(4) Ikus Cristo, su Iglesia y los cristianos, Bilbao 1952, 66 or.

ere, sarri askotan, ondoan, azken erroan, badute lokarri bat Sinestearekin. Baina hori hala dela aitortuagatik, Egitea eta Jakitea bi eremu berezi direla ezin da uka.

Eta Egitearen eremuak ez daukana, Sinestearenak badu berekin dohain jakin bat: hutsezina edo infalibilitatea. Izan ere, eta Harnack jaunak aitortu zuen bezala: Infalibilitaterik gabeko Dogma ez da ezer; dohain hori gabe, hitz horrek ez du sentidurik⁵.

Elizaren mamiari, izakerari, giharrari dagokio egiazko fedearen ekarle izatea. Eta hori Kristoren aginduz eta nahiz. Jainkoa mintzatu baldin bada, zerbait jakin arazi digula bistan da; beraz egia bat eta ezagutzeko eta ikas-teko den zerbait eman nahi izan digula. Jainkoaren Agerkunde edo Errebelazio hori ez da izan presiski —maiz teologoez asmatu duten bezala— egien zerrenda huts eta xoil bat, Jainkoak proposatua, guk horietarik ezer-txo ere ulertu gabe, sines dezagun eta era horretara geure izpirituaren harrokeria apal dezagun.

Ez. Asmazio horiek nahikoa bitxiak dira eta Jainkoaren Agerkundera ez dute jator eta izan den bezala hartzen.

Baina nolanahi den, Jainkoaren Agerkundeak zenbait egia agertu digula eta agerpen hori onartzean ezagutza eta ikaskizun batzuk geureganatzen ditugula, hori ezin da uka. Fedeak ikaskizun batzuk berekin dakartza.

Ezin esan daiteke —gaur inoiz entzun ohi den bezala—, fedeak ez diola fededunari inongo edo ezertariko argi edo jakingarri suerterik ematen, eta beraz fededuna eta fedegabea berdin daudela ilunpetan. Fedeak, alegia, ez duela Ezagutzaren alorrean balio lezakeen jakite fitsik ematen. Lehengo teologo batzuen gehiegikeria uxatu baldin badugu, beste muturrera joan direnena berdin edo arrazoin handiagoz arbuiatu behar dugu.

Zerutikako egia horren ekarle eta zaindari da, bada, Eliza. Eta gordairu hori kutsadura eta makurdura guztietarik begiratzea da Elizaren zeregine-tarik lehenbizikoenetakoa. Baina Elizak ezingo luke eginbehar hau zuzen bete, baldin eta zerutik bertatik babes bat edo argi bat emango ez balitzaio.

Elizak beti uste izan du berari eginbide saindu hau eman izan zaiola, eta eginbide hori berori betetzeko gai izan dadin, babes berezi ere baduela, goitik emana. Babes horren nolakotasuna, mugak etab. zehazki eta argi konprenitzea, hori beste kontu bat da.

Esan behar da, gainera, Jainkoaren hitza gorde, munduaren aurrean mendezmende agertu eta presente egin etab., egiteko horiek guztiok kristau

(5) Ikus *Mysterium Salutis*, I, 770 or.

guztionak direla. Beraz, fededun guztiek dute parte eginkizun handi haue-
tan, bakoitzak bere erara.

Horregatik auzipean jarria eta kritikaturia izan da inoiz harako partiketa famatu hura: Eliza irakasle eta Eliza ikasle —hots, *Ecclesia docens* eta *Ecclesia discens*—. Partitze honen arauaz Eliza bitartatua egongo litzateke: alde batetik irakasle huts direnak, bestetik ikasle huts direnak. Baina gauzak ez dira horrela.

Berez bitartatze honekin esan nahi dena ongi hartzen baldin bada, ez dago gaizki. Baina esateko moldea ez da guztiz duntsua, eta ez egokia ere. Izan ere, Elizan denok gara bai ikasle eta bai irakasle ere, bakoitza bere mailan eta bere erara. Aita Saindu eta Apezpikuek, Elizan irakasle direnak, ikasle ere behar dute izan, haatik: Jainkoaren hitzaren ikasle, lehenik; baina hortaz gainera fededunen ahotik eta bizitzetik ere beharko dute ikasi. Santa Katalin Sienakoa bere garaiko Aita Sainduari irakatsi beharrean gertatu zen. Eta zenbat holako Eliz Kondairan! Guraso batek bere umeari kristau dotrina irakasten dionean, irakasle da bera ere. Era berean, apaizak beharko du ikasi eta irakatsi, etab.

Dena dela, guztiz duntsua eta egokia ez izanik ere, badu partiketa honek egia bat, eta hori da guri axola diguna. Elizan badela Irakasgo ofizial bat, Kristok hartarakotzat jarria: Aita Saindu eta Apezpikuek osatzen dute Irakasgo hori. Irakasgo ofizial honek badu eginbide berezi bat Jainkoaren hitza zaindu eta begiratzeko sail honetan, kristau guztiei dagokienaz gainera eta aparte. Hori ezin ukatuzkoa da, eta hori da partiketa famatu horrek bere erara adierazten diguna.

Infalibilitatea edo Hutsezin izatea

Infalibilitatea, Hutsezin izatea da Irakasgo honen dohainetarik bat, berehala ikusiko dugun bezala —hemen ere xehetasunak gerorako utziz—. Berez kontzepto honek zer adierazi nahi duen garbi dago: irakasten duenean eta ematen duen irakasteaz ez duela okerrik egiten, eta ezin duela egin, gainera, goitikako laguntza edo babes batek eusten eta laguntzen diolako. Baina Jainkoak ez dio Eliz Irakasgoari Errebelazio edo agerpen berririk ematen; laguntasun edo babes hau ere ongi ulertu behar da; ez da, gainera, noiznahi hutsezin maila hortarainokoa izaten, eta, azkenik —hori ere esan behar da—, baditu bere mugak.

Beraz, Eliza Katolikoan bada Irakasgo ofizial bat, bizi diren pertsonen eskuetan dena. Eta pertsona horiek Aita Saindua eta Apezpikuak dira: hots, San Pedoren eta Apostoluen ondorengo diren berberak. Zeren horien ardurapean utzi baitu Kristok bere Eliza.

Elizaren Irakasgoak, ordea, ez du Jainkoagandik Agerkunde berririk hartzen. Jainkoak bere Agerkundera behin betiko eman du. Donibane Gurutzeak ederki esan zuenez, Jainkoak bere Hitza den Kristo eman zigunean, mutu gelditu zen, ez du gehiago deus esatekorik⁶. Bere esango guztia jaulki zaio. Hitz hura hausnartu eta barnatu, hori da Elizaren eginbeharra. Elizaren Irakasgoak ere haxe du bere lege nagusitzat: Jainkoaren hitz betiko honi leial egotea, hitz hori zaintzea, azaltzea, okerdura guztietarik begiratzea.

Beraz, Jainkoak agertutako fede jatorraren lekuan gizonaren asmaketak eta fedearen aldaketa ekar dezaketen ustekizun bihurriak sar ez daitezen zelatan egon, etab. Hau da Irakasgo honen zeregina eta eginbeharra. Axola handiko eginbeharra, guztiz beharrezkoa eta premiatsua. Eta gaur sekula baino hobekiago ageri da Irakasgo honen premia.

Teologiaren maila eta Eliz Irakasgoarena

Gaur batzuek teologoen eta pentsalari ospetsuen irakasgoa gogoz aipatu eta aitortuko dizue, Jerarkiari dagokiona isilik pasatzen dutelarik. Edo isilik pasatzen ez badute, alferriko eta are kaltegarriko trabatzat jotzen dute Irakasgo hori.

Baina bai batarentzat eta bai bestearentzat ere bada tokia Elizan. Eta, gainera, bata eta bestea ez daude maila berean. Hemen ez gara xehetasunetan sartuko. Halaz ere, hau esan genezake: beste edozein sail edo esparrutan bezala, fedeko eta kristau erlijioan ere behar dira gauza horietan jakile edo trebe direnak —teologoak, alegia—. Eta horiek lan ederra egin dezakete eta egiten dute kontseilari gisa, etab. Baina azken hitza, erabakiak hartzerakoan, Jerarkiaren eskuetan da. Tirabirak egon daitezke, bistan da. Biek —Jerarkiak eta Teologiak— elkar osatzen eta laguntzen dute, eta bakoitza bere mailan eta bere erara Elizaren onetan ari da. Gainera, gehienetan Teologia beste maila batean egon ohi da, Jakintza mailan, Jerarkia berriz fededun hutsari dagokion mailan; baina haatik elkar jotzeak ere gertatzen dira inoiz⁷.

Errebelazioko gordairua autentikoki interpretatu eta erabakitzeko kargua Kristok Jerarkiari utzi dio. Eta honetan honek du azken hitza.

Baina, jakina, Elizako mienbro guztien lanak eta ahaleginak ere ez dira alferrikoak. Aitzitik, beharrezkoak dira. Jainkoaren Errebelazioa hausnar-

(6) *Subida del Monte Carmelo*, libro 2.º, cap. 22, n.º 3.

(7) Ikus A. L. DESCAMPS, "Théologie et Magistère", *Ephemerides Theologicae Lovanienses* (1976), 82-133.

tzea, azaltzea, gizaldi, toki eta mende bakoitzeko zirkunstantzietara jartzea eta itzultzea, lan handi hori guztiona da: Mistikoek beren argi goitarrekin, pentsalari, ikerlari, artista etab., denek dute nork bere egitekoa, bakoitzak bere mailan. Kristoren Gorputz Mistiko osoa ari da etengabe lan hotetan eta ez du sekulan bere lan hori bukatuko.

Elizako mienbro guztien lan hori aprobetxatuz, ordea, eta inoiz gerta daitezkeen makurdurak salatuz, eta behar denean fedeko puntu batzuk erabakiz, hor da Elizaren Irakasgo ofiziala. Goitikako babes horrekin berak zaintzen du fedearen gordairua, dogmen sentidu jatorra erabakitzen du, interpretazio makurrak debekatzen ditu, etab.

"Escritura soila", Protestanteen bandera

Elizan horrelako Irakasgo bat dela, Kristok jarria, nork ukatzen duen —eta sumindurarik bortitzenaz ukatu ere—, esan beharrik ez dago: Protestantismoak.

Protestantismoak bere oinarriko dogma bezala jarririk dauka, honako puntu edo erasia hau: "Sola Scriptura". Eskritura Saindua dela, alegia, maisu bakar, eta Elizan ez dela beste deus autoritatea izan dezakeenik; ez Tradiziorik, beraz, eta ez Eliz Irakasgorik ere.

Eliza Katolikoak beti aitortu du Eskritura Sainduaren jainkozko autoritate edo aparteko balioa. Baina era berean beti sinetsi du Elizan badela besterik ere: hots, Tradizioa eta Elizaren beraren Irakasgoa. Hiru zer hauek —Eskritura, Tradizioa eta Eliz Irakasgoa— nola bata besteekin lotzen diren, zer-nolako har-emanetan diren, etab., hori beste problema bat da. Baina hau behintzat garbi dago: Elizak Eskritura Saindua bera bakarrik ez duela aski, eta Kristok beste horiek ere eman izan dizkiola.

Izan ere, Jainkoaren Agerkundera mamiturik bezala gelditu da Eskritura Sainduko hitzetan. Nahiz eta jainkozko inspirazioz emanak izan hitz horiek, nahiz eta gizaldietan barrena fededunentzat neurri eta erregela izan, esan behar da halere Eliza ezin egon daitekeela hitz horiekin katigatua. Fededunak Jainkoaren hitza etengabe hausnartu behar du, gaurkotu behar du —hari saldukeriarik egin gabe, hori bai—. Jainkoaren Errebelazioa behin betiko eginik eta emanik dago, eta alde horretatik ez da aldatetarik; geure aldetik, ordea, jainkozko hitz hori gero eta hobekiago ezagut genezake, barna genezake, eta hitz egokiagoetan —neurri batean guretzat egokiago direnetan— azal genezake. Hortik, eta giza giro eta kultura desberdinetan bizi izatetik dator mintzaeraren berritu eta aldatu beharra.

Kristau idazle eta predikariek, nahiz eta fede bat eta berdina denek izan, ez dira mendeen erronkan denak berdin mintzo, ez dute hizkera berbera, bistan da. Gizaldi bakoitzak bere fedea bir-pentsatu beharra dauka. Hizkera eta azalpen berri horiek betiere emanik dagoen erregelaz neurtu beharko dira, eta hortik jakingo da zuzenak diren ala ez. Baina Eskritura han dago isilik, bere buruaren kontu ezin eman dezakeelarik. Etailari bizi bat egon ezik, hemen sor daitezkeen istiluek ez dute akaburik.

Fedeak, beti bat eta betikoa izanik, badu berritasun bat, herri eta mende bakoitzean, eta are, esango nuke, fededun bakoitzarengan ere.

Gainera, Kristok ekarritako goi-ondasunak komunitate bati eman izan zaizkio, eta beronen barnean gozatzen dira. Hori bera gertatzen da fedeaz ere. Fedea gauza pertsonala da, noski. Fedeko egintza —aktoa—, bakoitzak berak egin behar du bere kontzientziaren sakratuan, libreki eta bortxatua izan gabe. Baina fedean bi memento bezala daudela esan genezake. Lehen mementoa da fedeko erantzunaz Jainkoari neure burua ematen diodanean. Eta ondoren dator bigarrena: Elizara itzultzen naiz, eta honek "Traditio Symboli", hots, bere Kredoaren ematea egiten dit, eta Kredo honetan aurkitzen dut sinetsi behar direnen kopurua⁸.

Beraz, Elizak eman ohi dio fededunari sinetsi behar duenaren mamia. Marmion-ek bere liburu batean dioenez, hauxe izan da beti kristau katolikoaren seinale bereizgarria: Elizari entzutea. Ez da hau bakoitzak bere antzora edo bere gisa molda lezakeen kontua.

Hori denori ezin uler daiteke, ordea, Elizan Irakasgo bat ez baldin bada. Kristok hartarako jarri eta Izpiritua Sainduaren babesaz horniturik den Irakasgoa, alegia.

Beste kontu bat da Irakasgo hori badela aitortuagatik, haren izakera bereziaz, hizkera moldeaz eta mugez ere oraindik katramilak eta auziak izan daitezkeela. Hark esaten dituen gauza guztiak bakunki, hitzez-hitzez eta materialki ez direla beti hartu behar. Dokumentu horien interpretazioa egiten ere jakin behar dela, etab.

Protestanteek —lehen ere esan dugu— ez dute Eliz Irakasgorik onartzen. Alde hortatik, eta Eliza Katolikoaren kontra, askatasuna aipatzen dute. Eta badakigu askatasunaren bandera bere alde duenak gaur aisa bereganatzen dituela gizonen gogoak. Baina gero praktikan paradoja bitxiak gertatzen dira. Frankotan beste aldera izaten dira gauzak, alegia. Eliza Katolikoan askoz seguruagoa egon ohi da fededun soilaren askatasuna, apaizek

(8) DE LUBAC, *La fe cristiana*, 203 or.

Elizak markatutako bidetik aldentzen ez diren bitartean behintzat. Protestanteen artean, berriz, "artzain" bakoizak nahi bezala erabiltzen ditu bere ardiak, gaur batek gauza bat eta bihar beste batek kontrakoa irakatsiz, etab.⁹

Eliz Irakasgoaren lana lardazkatu nahi luketenak

Gaur Eliz Irakasgoa bera ere eztabaida gai bihurtu da. Aita Saindua behin eta berriz ari da oinarriko puntu hau ukitzen¹⁰.

Elizan Irakasgoa badela ukatu ez, baina beronen zeregina eta eskubideak, beronen sentidua aldatu eta, hitz batez, dena lardazkatu nahi lukete batzuek. Horien usteari kasu egingo bagenio, hau izango litzateke Irakasgoaren zeregin edo egiteko bakarra: fededunen herriak zer uste duen, eta hori aintzat hartzea, hura xoilki ontzat ematea. Beraz, herria legoke lehen; eta Irakasgoa, herri horren mandatari izango litzateke.

Zinez, opinio hau berria ere ez da. Mende honen hasierako Modernistek horixe bera zioten, eta Elizako Majisterioak orduan bertan gaitzetsi eta arbuia zuen uste hau¹¹.

"Sensus fidelium", hots, fededunen senak, badu, noski, bere tokia eta bere eskubidea fede gauzetan, guk ukatuko ez duguna, baina segurki ez da Modernisten erara ulertu behar.

Azken bolara honetan berritu diren uste okerrekin aitzakia hartzen dute —besteak beste— Kontzilioak irakatsi duen zenbait puntutarik, baina irakati horiek beren erroetarik erauziaz eta arbitrarioki azalduaz. Hori gertatu da, esate baterako, Jainkoaren herri edo populuaren dotrinaz ere. Beste goitizen askoren artean —Bibliatik hartutako irudi askoren artean—, Kontzilioak hau ere erabili du Eliza zer den aditzera emateko: Jainkoaren populua. Eta aski izan da hori, herri edo populu hitz hori demokraziatzko erara hartu nahi izateko. Beraz, Elizan herria edo populua izango litzateke jaun eta nagusi, Jerarkiarik ez litzateke behar, Irakasgoarik ere ez, edo izatekotan, herriaren mandatari edo azpiko huts izatea izango litzateke irakasle horien egiteko bakarra.

(9) DESCAMPS, art. cit., 101 or.: "Un mérite plus subtil et plus paradoxal de cette doctrine, c'est qu'elle est plus favorable qu'on ne le croit à la liberté des fidèles, et qu'elle prévient le danger d'une mainmise «technocratique» sur les esprits et les volontés".

(10) IKUS ALDAMA, "Magisterio y teología según la mente de Pablo VI", XXVIII *Semana Española de Teología: Fe y Magisterio eclesiástico*; Madrid, 1971.

(11) D 2006 (D.-Sch 3406).

Aita Sainduak berak salatu du behin baino gehiagotan uste makur hori¹². Hark berak dioenez, hori da Kontzilioaren dotrina lardazkatzea, bere onetik ateratzea.

Gauza jakina da LUMEN GENTIUM gutunaren kapituluak lehenbizian ez zeudela orai bezala ondozkatuak. Ordena aldatze bat egin zela, alegia. Hirugarren zena bigarrena izatera etorri zen; eta bigarren zena, hirugarren gelditu zen. Hau da: Jainkoaren herriaz ari den kapitulua Jerarkiaz ari denaren aurretik jarri zen.

Ordena aldatze hori oso bidezkoa zen, zeren arrazoizkoa baita kristau izatearen muinaz lehenik mintzatzea, hots, guztiona denaz, giristinotasunaren muinaz. Beraz, fededunak oro sartzen dira hemen, nahiz apezpiku izan, nahiz apaiz, nahiz erlijioso nahiz laiko huts, zeren denek osatzen baitute Jainkoaren herria; baina giristino diren aldetik bakarrik hartzen dira kapitulu horretan. Gero dator bitaratzea: Jerarkiara pertenezitzen duten kristauak —III. kapitulua—, eta kristau soilak edo laikoak —IV. kapitulua—.

Ordena aldatze hura oso egokia izan zen, bada, eta ez du halako misterio handirik. Baina nolako ondorioak atera nahi izan dira hortik ere...! Elizan herriak, eta ez Jerarkiak, agintea balu bezala, etab.

Esan dezagun berriz ere: Lehenik kristau gara denok, eta horretan denok gara bat: arrazoizkoa da lehenik hori kontutan hartzea. Gero dator bitaratzea; eta hemen Kontzilioak lehenik Jerarkia estudiatzen du, eta ondoren laiko soilaren egoera. Kontzilioan ez dago, bada, bat ere euskarri-rik edo girtainik pentsamolde horrentzat.

Vatikano Lehen eta Bigarrenaren dotrina

Baina goazen geure auzira. Elizan badela, Kristok jarria, Irakasgo ofizial bat, betirakoa, iraunkorra, eta zenbait kasutan behintzat, hutsezina dena: proposamendu hau ez da nolabaitekoa, Elizak berak ospetsuki irakatsia baizik. Hori ikusteko, aski dugu Vatikano Lehenaren eta Bigarrenaren dotri-nari gain begiratu bat ematea.

D 1792 (D.-Sch. 3011).—Perpaus honetan dugu fede katolikoaren errega edo neurria. Hona hemen mamia: Zer sinetsi behar du katolikoak fede jainkozkoz eta katolikoz? Hauxe: Jainkoaren hitz eskiribatuan edo tradiziozkoan datorrena eta Elizak, nahiz epai ospetsu baten bidez nahiz

(12) Ikus esate baterako *Ecclesia*-k, 1971eko irailaren 19ko zenbakian dakarren hitzaldia.

irakasgo arrunt eta orokorraz Jainkoak agertua bezala sinesteko proposatzen duena.

Esaldi horretan garbi eta agerriz aitortzen da Elizan badela Majisterio bat hutsezina, eta Majisterio horrek bere irakaskuntza bi eratara eman ohi duela: ospetsuki —hala nola Kontzilioetan—, eta ere arruntez —egunoroko irakaste moldean—.

D 1.800 (D-Sch. 3.020).—Hona hemen pasarte honen mamia: Fedearen dotrina —Jainkoak agertu duena—, ez zaio giza adimenduari ematen honek filosofi asmazio baten gisa aurki eta haz dezan; aitzitik, gordairu baten pare Kristoren esposari eskutan eman izan zaio, honek zinki gorde dezan eta hutsik gabe deklaratu dezan. Hortik segitzen da dogmen sentidua, behin definituz gero, ezin aldatuzkoa dela.

Agi denez, ardurarik handieneko puntuak irakasten dira hemen. Eliz Majisterioari ez dagokio agerkunde berririk hartzea, emandakoa zaintzea eta zuzen interpretatzea baizik. Eliza hutsezinak dogma baten sentidua deklaratzan duenean, sentidu hori ezin alda daiteke. Beti bat da kristau fedea, Jainkoak Kristoren bidez agertu zuen errebelaziotik jaioa denez gero. Horrek ez du esan nahi bere gisako hazitze eta eboluzio bat izan ez dezaikenik.

D 1.821 (D.-Sch. 3050ss).—(Mamia xoilki ematen dugu): Kristok Eliza fundatu nahi izan zuen bertan Jainko biziaren etxean bezalaxe fededunak fede bakar batez eta karitatearen lokarritz elkarturik egon zitezen... Eta Hura Aitak bidali zuen bezala, Hark era berean Apostoluak bidali zituen, eta hortaz gainera, Elizan, mundua buka dadin artio, artzainak eta irakasleak egotea nahi izan zuen.

Artzain eta irakasleok zein diren esan beharrik ez dago: Apostoluak, eta gero horien ondorengoak: hots, Apezpikuak eta Aita Saindua.

D 1.836 (D-Sch. 3.069).—(Pasartearen mamia): Pedroren ondorengoei ez zaie Izpiritu Saindua agindu dotrina berririk ager dezaten, eta bai Haren babesaz Apostoluen bidez datorkigun Agerkunde edo fedeko gordairua sailduki begira eta zintzoki azal dezaten.

Horra berriro esana: Aita Sainduaren Majisterioak Jainko Hitzaren morroi zintzo eta zerbitzari leial izan behar du. Ez dagokio hari oinarritz eta erroetarik berri den zerbait irakastea.

D 1.839 (D-Sch. 3.073s).—Eta azkenik, Aita Saindua "ex cathedra" mintzo denean, jainkozko babes horren indarrez hutsezina dela definitu zuen Vatikanoko Lehenak. Eta gozoan hartzekoa da definizio honi erantsi zion

eraskina: Erabaki edo definizio horiek berenez direla errutsuak; indarra eta balioa, alegia, ez datozkiela Elizaren onartzetik.

Dokumentu gehiago ere aipa zitekeen hemen Kontzilio hartatik; baina aski da. Aita Saindua, zenbait kasutan, fedeko gauzak irakastean hutsezin dela definitu zuen Kontzilio hark. Hain zuzen, hori esatea eta Elizan Irakasgo hutsezin bat dela esatea, guztia da orobat. Irakasgo honen xedea eta nondik-norakoa ere garbi asko agertu zaigu testu hauetan.

Vatikano II.ak dotrina hau gogoratu, bir-esan eta finkatu besterik ez du egin. Ikus *LUMEN GENTIUM*, III. kapitulua, eta *DEI VERBUM*, n.º 10. Batez ere, azken Kontzilio honek hauxe utzi nahi izan du garbi: Elizaren Majisterioa Jainko hitzaren zerbitzari eta morroi dela, hura zaintzeko jarria dagoela. Jainkoaren hitz hori behin betiko esana da; beraz, Agerkundera bukatu dago, hertsirik. Eta Elizari ez dagokio Agerkunde berririk ematea, emanik denaren zerbitzari izatea baizik¹³.

Ebanjelioetan eta Testamentu Berrian ageri dena

Elizan badela Majisterio bat, aipatu ditugun dohainez hornitua, eta Kristo berak jarria, froga ahal daiteke Testamentu Berritik eta Elizaren beraren hasiera eta kondaira zaharretik? Bai, segurki.

Kristok hamabi Apostoluak hautatu eta bere mandatari bezala bidali zituen. Elizarekiko gauzetan autoritatez eta larderiaz jantzirik utzi zituen. Kristok irakatsitako gauzen gainean jendaki guztiak behar dituzte eskolatu, eta hori mundua buka dadin artio; eta eginkizun horretan hutsik ez egiteko, Kristo beraren babesa izango dute. (Ikus Mt 28,20). Aski da pasarte mamitsu hau irakurri eta barnatzea, Eliz Majisterioaren dotrina guztia hemen datzala nabaitzeko.

Hamabi Apostoluak dira Kristo berak hautatutako Eliz artzain, irakasle eta apaizak. Kristoren dotrina irakatsi behar dute, eta ez beste ezer. Horretarako haren babesa dute; eta hori mundua buka dadin arte hala izanen da. Beraz, kargu hau Apostoluen eta hauen ondorengoen eskuan da.

Elizan jainkozko eskubidez, eta, beraz, betiko jarriarik dauden gauzen artean, hauxe da bat: Aita Saindu eta Apezpikuek —Apostoluen ondorengo diren aldetik— Irakaskargu hau dutela. Beren eginkizun hori zuzen betetzeko badute babes berezi bat. Horrek esan nahi du, noski, zenbait kasutan bederen, hutsezin direla. Bestela fededuna Kristoren aginduz horiei

(13) Ikus *Lumen Gentium*, n.º 25.

jarraitu behar bazaie, eta horiek fedea kutsa eta lardazka ahal balezakete, Eliza osoa galdua legoke, eta Kristok hori ezin permiti lezake, eta, gainera, Berak agindutako laguntza hori alferra gertatuko litzateke.

Lk 10,16. Pasarte honetarik ere gauza bera segitzen da. *Zuek entzun, Ni entzun...*

Kristoren azken afariko hitzaldi luze bat dakar San Joanek. Bertan behin eta berriz ari da Jesus Apostoluei esaten:

Ez zaituztet umezurtz utziko, Izpiritu Saindua bidaliko dizuet, egiaren Izpiritua, alegia. Zuekin egongo da betiko. Nik esandako guztia Hark gogoaraziko dizue, etab. Ikus Jo 14,16; 14,26; 16,12 etab.

Zer esan nahi ote du guzti honek? Apostoluei eta hauen ondorengoei hitz horietan Irakaskargu bat agintzen zaiela, bistan da. Irakasgo bat, alegia, aurreko lerroetan marraztu ditugun dohainez hornitua. Irakasgo honek ez du agerkunde berririk eman behar; Kristoren hitzaren haritik irakatsi behar du irakatsiko duen guztia.

Irakasgo hau, zenbait kasutan bederen, hutsezin izango dela, agindutako babes horretarik frogatzen da.

Izan ere, Kristok bere goi hitza lurrezko ontzi hauskorretan utzi duenez gero, ez du beste biderik horiei infalibilitatearen karisma ematea baizik. Jainkozko Ardura baten bidez kasu egiten dio Majisterioari definitzean huts egin ez dezan, eta Elizaren sinesteari, faltseriarik sinets ez dezan. Karisma hau dute, bai Majisterioak irakasterakoan eta bai Eliza osoak ere sinestekoan.

Kristok Ebanjelioan dioenez, Apostoluen eta horien ondorengoen irakaskuntzari sineste eman behar zaio, eta hori salbamenduaren penan (Mt 10,14; Mk 16,16). Baina nola uler daiteke hori guztiori, irakaskuntza hura egiazkoa eta hutsezina ez baldin bada?

Apostoluen garaiko Elizan, eta berdin gerokoan ere, beti nabari da kontzientzia zoli eta bizi-bizi hau: Apostoluek eta hauen ondorengoek irakasten dutena autoritatez horniturik dagoela, egiak duen trinkoa eta sendoa duela, eta, beraz, ezin aldatuzkoa dela.

Izan ere, gizonak, salbamenduaren arazo hauetan —inon izatekotan— segurantza eta ziurtasuna nahi eta behar du ¹⁴.

(14) Fededunak ziurtasun horiek nahi eta behar dituela: Ikus horretaz "Evangeliū Nuntiandi", 7. partean (Ecclesia aldizkariaren 1976ko urtarrileko zenbakietan dator).

Jainkoak bere Hitzag agertu digu; baina Hitz hori mendeetan barrena gizonei nola pasa arazi, nahastu eta lardazkatu gabe? Hain zuzen, hori lortzeko, Jainkoak Infalibilitatearen karisma eman dio Elizari. Berez ahul, eri eta mugatu direnen eskuetan utzi du gordairu hau; baina goiko babesaren eraginak lortzen du mirakulua: Agerkundearen egia jator eta garbi gordea izatea, alegia.

Ondoko orrialdeetan guk Eliz Irakasgoari buruz azaltzen dugun dotrina klasikoa da, noski, horren ordezeko egokirik, guk dakigula, agertu ez denez gero. Badakigu gaur eztabaidak, ukazioak eta "kontestazioak" entzun ohi direla Elizan bertan ere. Sasi-Pluralismo baten izenean eta jakintzari zor zaion askatasunaren aitzakiaz zer-nolako murrizteak ez dira egiten fedearen alorrean! Kristau mezua ezeztatzerainokoak. Baina egoera horrek Majisterioaren beharra eta premia sekula baino bizikiago sentiarazten digu.

Beste problema bat da —eta agian kontuan hartzekoa— gaurko munduak, eta batez ere gazteriak, baduela sentikortasun bizi bat bertikalki eta zut-zuta datozkion irakatsien kontra. Ongi frogatua dute hori gaur bai gurasoek beren semeekiko har-emanetan, eta bai irakasleek ere beren ikasleekin. Eta Elizan gertakari horren oihartzuna nabaitzeak ez gaitu gehiegi harritu behar. Beharbada auzipean dagoena ez da Majisterioa bera, pedagogia baizik. Agian Elizak bere irakaspenak proposatzearan egungo sentimendu honi kasu egitea gaur noraezekoa bihurtu da.

HAMAR ETA HIRUGARREN KAPITULUA

ELIZ IRAKASGOA NOIZ DA HUTSEZIN?

Badakigu iadanik Elizan badela Irakasgo bat Kristok jarria eta betikoa dena. Ez berrikeriak asmatzeko, bainan emandako Agerkundera zaintzeko dagoena. Eta Irakasgo hori, zenbait kasutan bederen, hutsezin izatera ere heldu dela, jainkozko babes baten ondorioz.

Irakasgo hori, ordea, noren eskuetan jarri zuen Kristok? Beste hitzez esateko: Nortzuk dira Eliz Irakasgoaren sujetoak? Hori da, beste gauza guztiak baino lehen, orai argitu beharreko puntua.

Aldez hori ere ikusia dugula esan genezake. Izan ere, obra honen aurreko kapituluetan luze mintzatu ginen Apostoluen kolejoiaz, San Pedroren lehentasunaz, etab. Apostoluen kolejio honi eman zizkion Kristok Elizarekiko aginte eta eskubide guztiak. Eta horien artean haxe da bat, eta oso berezia, gainera: Irakasgoa.

Eliz ministerioa —zerbitzua, alegia— hiru sail edo zereginetan banatzen da, era honetara: gobernatu, irakatsi, saildutu, nahiz eta azkenekoa beste bien arrazoia eta sustraia izan —Elizaren diren gauza guztiek ez dute saildutasuna beste xede edo helbururik—.

Bai Apostoluen kolejioa eta bai Pedrori emandako buruzagitza ere betikoak dira Elizan, eta ikusirik dago iadanik bi kargu hauen ondorengoak zein diren: Apezpikuen Kolejioa eta Erromako Aita Saindua. Beraz, beroiek dira Eliz Irakasgoaren kargudunak.

Bi irakasle mota, orduan: Aita Saindua alde batetik, Apezpikuen kolejioa bestetik? Ez ote da batasunik bion artean? Baietz esan behar, eta kolejialtasunaren dotrinak argi handia egotz lezake puntu honetan.

Apezpikuen Kolejioa —beronen burua barne dela—: hau da Kristoren borondatez Elizan orotariko autoritatea, irakasgoa etab. dituen. Baina kolejio honen buru denak —Aita Sainduak—, berak bakarrik ere baditu, Kristok emanik, eskubide berezi batzuk.

Eliz Irakasgoa ez da beti hutsezin, noski. Hiru kasutan bakarrik hel daiteke maila hortaraino: 1) Irakasgoa arrunt eta orokorra gertatzen duenean. 2) Kontzilio Orokorrak definizio ospetsu bat eman ohi duenean. 3) Erromako Aita Sainduak punturen bat "ex cathedra" mintzo delarik definitzen duenean.

Kristau soilaren zeregina Elizan

Oker adituren bat geldi ez dadin, berriro ere esango dugu: Irakasgo ofiziala Kristok Apezpikuen kolejioari eman ziola esateaz, ez da esan nahi Apezpiku ez direnak ez dutela Elizan inongo dohainik ez argitasunik. Ez orai, Vatikanoko II.aren garaian bakarrik. Baita lehen ere, eta beti, aitortu da Kristok prometatutako Izpiritu Saindua edozein fededunek har deza-keela. Garbi esaten digu hori, adibidez, Ama Maria Agredakoak MÍSTICA CIUDAD DE DIOS delakoan:

Jainkoaren Semeak pertsona mota eta suerte guztiengana, exzepziorik gabe, Izpiritua igorriko zuela agindu zuen, eta, beraz, Izpiritu hori errezibitzeko guztiak dira gai¹.

Baina karisma, argi eta dohain mota asko Elizan izan daitekeela aitorturik ere, denak daude, azken finean, Irakasgo ofizial honen auzipean: honek du azken hitza Elizan².

Beraz, Izpiritu Saindu berberak sortzen eta mantentzen ditu karismak, gutien uste duzunari bere dohainak emanez, eta Izpiritu berberak laguntzen dio bere babesaz Irakasgo ofizialari ere. Batak ez du bestea ezeztatzen ez galarazten, eta bientzat da tokia Elizan.

Apezpikuen Kolejio barruan ere bi irakasle mota nabari da, esan dugunez: 1) Aita Saindu, Kolejioaren buruarena 2) Kolejioarena berarena —Aita Saindua beronen buru delarik, noski—.

(1) SOR MARÍA DE JESÚS DE AGREDA, *Mística Ciudad de Dios*. Texto conforme al autógrafo original, Madrid 1970; Introducción n.º 14, 14 or.

(2) "Lumen Gentium", 12.

Hau ongi konprenitzeko, jakin behar da Aita Saindua ez dela kolejio honen buru, beste elkargoetako buruak izan ohi diren gisara. Bera ez da Apezpikuek egina edo Apezpikuen mandataria. Berak dituen eskubide eta ahalak ez datozkio Apezpikuengandik. Kristok ematen dizkio artez eta zuzenki. Beraz, Aita Sainduaren tokia eta zeregina Kolejio barruan apartekoa eta bakarra da oso.

Gauza hauek sarrera gisa esanik, ikus ditzagun bana-banaka Eliz Irakasgoa hutsezin gertatzen deneko hiru kasuok —arextian aipatu ditugunak—. Horietako bakoitzak bere baldinkizunak bete behar ditu hutsezin maila erdiesteko. Baldinkizun horiek aztertuko ditugu; eta era berean, irakas mota horiek kristau iturrietan dituzten frogantzak gogoratuko dira, labur bederen.

Aita Sainduaren kasua alde bat utzirik, Apezpikuen Kolejioa, kolejioa denez, honako bi kasutan irakasle hutsezin gerta daiteke: 1) Kontzilio Orokorretan bildurik dagoenean; 2) nahiz eta apezpiku bakoitza munduan barrena sakabanaturik egon, denek bat eginik, punturen bat baitezpadako bezala irakasten dutenean.

Bigarrengo honetarik hasiko gara. Irakasgo arrunt eta orokorra deritzo beroni. Kontzilio Orokorra, Irakasgo honen era ospetsua besterik ez da, gertakari bakana, gutitan gertatzen dena. Bestea, berриз, arrunta eta egunorokoa.

Esatera bat, zuzena ez dena

Inoiz edo behin entzun ohi da erasia hau: *Nik ez dut sinesten Elizak definitu duena besterik*. Esan behar da, hala ere, erasia hau ez dela fede katolikoaren oihartzun zuzena. Kontzilioen eta Aita Sainduen definizioak Irakasgoaren agergarri ospetsu batzuk besterik ez dira, bakanak eta gutitan ematen direnak. Eta hutsezin izatearen aldetik, bi horietaz landara, hor da Majisterio orokorra eta arrunta ere. Hau ere hutsezin da. Honi ere kasu egin behar dio fededunak.

Erabaki ospetsuak ez ditu Irakasgoak ematen halako premia edo arrazoi handi batek hortaratzen ez baldin badu. Eta erabaki bakan eta ospetsu horiek ez dute kristau fededunak sinetsi behar duenaren eremu guztia estaltzen. Apezpikuen Kolejioa, aldiz, era arruntez egunoro eta etengabe ari da kristau fedea, eta fede osoa, irakasten. Irakasmolde hau hutsezin izan daiteke eta da, baldinkizun batzuk betetzen dituenan; eta orduan —bistan da—, fededuna beharturik dago irakatsi horiek aintzat hartzera.

Irakasgo arrunt eta orokorraz kontu guti egin dute teologoen —oraintsura arte behintzat—; eta hala ere, ongi pentsatuz gero, berau da dene-

tan buruzagiena. Teologiako liburu eskuarrek —MANUALEk, alegia— Irakasgo ospetsuak irakatsi duena azaltzen ematen dute denborarik gehiena, eta hortik heldu da beroien hutsunerik handiena. Izan ere, Majisterio ospetsuak puntu bakan batzuk xoilki erabaki ditu. Fedearen ikuskera osoaz eta jatorraz jabetzeko, Irakasgo arrunt-orokorra barnatzea bezalakorik ez dago.

Kasu egin behar zaio, bada, era arrunt honi. Has gaitzen beronetik.

1

IRAKASGO ARRUNT ETA OROKORRA

Apezpikuen Kolejioa, bere buru den Aita Sainduari elkartua, dugu hemen irakasle. Apezpikuen Kolejioa, kolejio denez, alegia. Arrunt edo komun deitzen zaio egunorokoa edo etengabekoa delako, eta ez, Kontzilioa bezala, gutitan gertatzen dena. Orokorra deitzen zaio, berriz, Apezpikuen kolejio osoak bertan parte hartzen duelako.

Eliza bezain zaharra eta haatik gure egunok arte guti estudiatua

Gure egunok arte Majisterio suerte hau ez dela behar bezala hartua eta estudiatua izan, aitortu beharra dago. Kontzilioen eta Aita Sainduaren definizio ospetsuak, horiek bai aspaldidanik izan dira kontutan hartuak, izan ere nabarmenagoak ere badira eta. Baina beste irakasmolde apalago eta ilunago hau ia zenik ere ez ziren ohartu teologoak.

Aita Saindu Pio IX.ak Alemaniako teologo batzuen kontra posizio hartuz, 1863. urtean egindako eskutitzean, klarki ezartzen du Majisterio honi zor zaion menpetasuna³. Gero, berriz, bai Vatikanoko Lehenak⁴ eta bai II.ak ere⁵, dotrina bera erakusten dute. Pasarte horietarik ikusten denez, irakatsi hutsezinen iturri da Irakasmolde hau.

Baina irakasmolde honi buruzko dotrina eta teoria gure egunok arte kontzepto zehatz eta agerietan mamitu ez baldin bada ere, muina, ordea, edo gauzaren funtsa, Eliza bezain zaharra da. Funts hori honako esaldi honetan sar daiteke: Elizaren irakasle kopuruak —Apezpikuen kolejioak, alegia— gauza bat klarki eta agerriz jainkozko hitza bezala proposatzen baldin badu, hori sinestera beharturik gaude fededunak.

Elizako lehen mendeetan gertatua gogoratu besterik ez dago. Lehen Kontzilio Orokorra 325. urtean bildu zen. Ordura arte, ordea, izan ziren

(3) Ikus D 1679ss (D.-S. 2875ss).

(4) D 1792 (D.-S. 3011).

(5) "Lumen Gentium", n.º 25.

herejiak, fede zuzenetik aldentzen ziren joera eta abiadurak; hala nola, Gnostizismoa, Montanismoa, etab. Nola garaitu eta baztertu zituen Elizak? Irakasgo honen bidez. "Corpus Episcoporum": hots, Eliza zabal orokorreko Apezpiku guztiek, beren buru Aita Sainduarekin bat eginik, fede zuzena irakatsiz eta herejia horiek arbuiauz, arrisku hura aienatua izan zen. Ez zen definizio ospetsurik bat ere eman. Kredoan edo Sinbolo Apostolikoa bera ere Kontzilioak baino askoz lehenagokoa da. Sinbolo hau izan zuen Eliza zaharrak fedeko erregela bezala, eta Sinbolo hori berori ere Majisterio arruntaren obra eta seinalea dugu.

Apezpikuen Kolejioa, Aita Saindua buru duenari: hona hemen Majisterio mota honen sujetoa. Aita Saindua gabe ez legoke benetazko Majisterio arrunt-orokorrik.

Eta zenbat Apezpikuk egon behar dute akort, Majisterio Arrunt eta Orokorra dugula jakiteko? Denak, guztiak. Baina, jakina, gogobatasun hau moralki hartu behar da, zeren bat edo beste batasunetik at egonarren, moralki denak direla esan baitaiteke.

Majisterio mota hau hutsezin dela jakiteko frogak

Apezpikuen Kolejioa, Kolejioa denez, Apostoluen kolejioaren ondokoa da, honen suzesore edo heredero, alegia. Eta hura hutsezin zen bezala, hau ere bai, Kristok jarritako instituzio hura betirako denaz geroztik.

Apezpikuak toki batean bildurik ala munduan barrena sakabanaturik egotea, horrek ez dio axola: kasu batean zein bestean berdin egon daitezke bat eginik, ados beren buru den Aita Sainduarekin eta elkarrekin. Apezpikuak bana-banaka harturik ez dira hutsezin, baina Kolejio osoa bai. Izan ere, honi bere babesa prometatutako Kristok (Cf. Mt 28,18-20). Kristok ez du esan toki batean bildurik daudenean izango direla hutsezin. Bildurik ala sakabanaturik egon, batasun hori gertatzen denean, hor da Apezpikuen Kolejio osoa bere irakaspena ematen, eta, inoiz izatekotan, orduan behar du hutsezin izan.

a) *"Columna et firmamentum veritatis"* (1 Tim 3,15)

San Paulok Timoteori egindako lehen eskutitzean bada pasarte bat hemen aipatu beharrekoa. Honela esaten dio Apostoluak Timoteori:

Luzatuko baldin banu, ordea, Jainkoaren etxea —zein baita Jainko biziaren Eliza, egiaren zutabe eta euskarria— nola gobernatu jakin dezazun...

Protestanteek egin ahalak egin dituzte pasarte honen puntuazioa aldatzeko, eta perpaus hori —"egiaren zutabe eta euskarria"— Elizari ez, baina hurrengo bertsoetan datorrenari lotzeko; baina alferrik. Sentidua oso argi da. Eta gainera, ez da hau leku bakarra Elizari dohain hau aitortzen diona; egian iraungo duelako dohaina, alegia.

Eliz osoak, ordea, hutsezin izateko duen bidea haxe da: Apezpikuen Kolejioa bera hutsezin izatea eta fededunak Kolejio honen irakaspenari leial egotea.

b) *Ama Birjinaren Jasokundeko definizioari bidea idiki ziona*

Pio XII.ak Andre Mariaren Asunzioa edo Jasokundea fedeko dogma bezala definitu zuen: Andre Maria, alegia, gorputz-arimaz zeruratua izan zela. Majisterio ospetsuaren erabakia izan zen hura.

Baina hemen txit gogoangarria dena hau da: erabaki horretara heldu baino lehen Aita Sainduak Apezpikuei galdetu ziela. Aurreko urteetan —1946.ean, alegia—, gutun bat bidali zien Eliza guztiko Apezpikuei, bi galdera hauek eginez:

*Ea zuek, Anaia agurgarriok, zeuen jakituria sakon eta zuhurtziari begiraturik, gai honi buruz zer deritzozuen: hau da, Birjina guztiz dohatsua gorputz eta guzti zerueta-
ra jasoa izan zelako erakutsia fedeko dogma bezala jar eta defini daitekeen ala ez, eta ea hori definitzea zuek eta zeuen eskuerako elizgizon eta herriak nahi duzuen*⁶.

Apezpikuek bana-banaka nork bere erantzuna Aita Sainduari bidali zioten. Eta erantzunok batasun harrigarri bat agertzera eman zuten. Hortik Aita Sainduak ondore hau atera zuen: Apezpikuen Kolejioa akort zegoela sineskai honetan. Orain bada, Kolejio hau kolejio bezala mintzo denean hutsezin da. Beraz, definiziorako bidea zabalik zegoen. Garbi dago, bada, Irakasgo arrunt eta orokorrak eman ziola —besteak beste— definizio ospetsu hura egiteko oinarria.

Majisterio honen muga eta alderdi argalak

Baina gauzak horrela baldin badira, hemen galde lezake norbaitek: Irakasgo Arrunt eta Orokorra hutsezin denez gero, eta fededunak horren

(6) "Munificentissimus", *Acta Apostolicae Sedis*, 1-XI-1950. Euskal itzulpena, neronek egina, *Aránzazu*-n agertu zen, eta bai Marigorta kalonjearen *Andra Mari de la Asunción* liburuan ere.

bidez jakin behar duena dakienez gero, zertarako behar ditugu beste irakasmoldeak —2. eta 3. tokian tratatu behar ditugunak?—.

Era arrunta egunoroko kristau bizitzerako aski da, noski. Baina Eliza-ko zenbait egokieratan besteetara jotzea ere beharrezko edo oso komenigarri behintzat gertatzen da.

Izan ere, Irakasgo suerte honek, guztiz estimagarri eta aintzat hartzekoa izanik ere, baditu bere alderdi argalak. Apezpikuen kolejio osoa akort dela puntu bati buruz, nola jakin edo froga daiteke? Zaila izan ohi da hori gehienetan. Badira, noski, egia batzuk dudatarik kanpoan direnak. Esan nahi dut: egia horiek fede katolikora pertenezitzen dutela edozeinek daki. Majisterio mota honek horiek irakasten dituela, bistan da: horietaz ez da problemarik. Baina kuestioa da auzipean diren puntuetan. Eta horiek argitzeko Majisterio honetarik laguntasun eskasa jaso daiteke gehienetan.

Askotan ez dakizu Apezpikuen kolejio osoak irakasten dituen ala ez. Irakasten dituela jakinik ere, oraindik presiskiako jakin beharko litzateke ea zer den zehatz-mehatz fedekotzat jotzen dena. Zeren frankotan fedeko egiak "teologoumena" batzuekin nahasiak agertzen baitira, eta ez da beti erraz gauzak bereiztea. Hori Majisterio ospetsuaren dokumentuetan ere gertatzen da, baina era arruntekoan askoz ere gehiago. Kontzilioetan ematen diren erabakiak azterketa eta eztabaida askoren ondoan eman ohi dira, eta hala gauzak zehazkiago daude; baina era arruntean argitze eta fintze horiek egiteko aukera guti dago.

Fedeko egiekin nahaste —horiekin elkarturik, alegia—, luzaroan bizi izan dira beste ideia batzuk —Apezpikuen Kolejioak ere onartzen zituenak—, eta hala ere ez ziren berez fedeko egiak, "teologoumenak" baizik. Ifernua, esate baterako, lurrean barrena dela oraitsure arte katezismoek esaten zuten, eta hala dator Axular-en Gero-n ere⁷. Dotrina bat edo uste bat Eliza osoan zabalduarik egon dela jakinarren, oraindikan zinez fedekoa den jakiteko dago.

Nolanahi den, era arrunt hau da kristau fedea presentatzeko era normala. Liturgian ageri zaigu hau beste inon baino hobekiago. Salbamenduko misterio nagusiak Liturgian azaltzen eta irakasten dira, baina goi mailako estudio, azterketa eta fintze eta argitze horiek egin gabe⁸.

(7) Ax 373.

(8) Ikus FEINER, "Revelación e Iglesia", *Mysterium Salutis* liburuan; I, 577 eta ondoko orrialdeetan.

2

KONTZILIO OROKORRA

Denbora guti igaro da Vatikanoko II.a bukatu zenetik, eta haren astindua eta zirrara bete-betean somatzen dira oraino Elizan. Gertakari handi hartarik okasio hartuz, eztabaidak izan dira Kontzilioa zer den, Elizan zer toki duen etab. argitu nahiez.

Berez, funtsean eta mamiz, puntu hau garbi dela esan daiteke: Apezpikuen Kolejioa toki batean bildua, hori da Kontzilioa.

Ez dago, bada, alde handirik Kontzilioaren eta Irakasgo arrunt eta orokorraren artean: bietan Apezpikuen Kolejioa da Irakasgoaren sujeta. Baina Irakasgo arrunt eta orokorrean apezpikuak sakabanaturik daude, bakoitza bere eliz barrutian; Kontzilioan, berriz, toki batean bilduak. Kolejioa ezin dagoke bururik gabe; bietan buru hori behar du: Aita Saindua, alegia.

Apezpikuen Kolejioa, era arrunt eta orokorrean irakasten duenean, hutsezin baldin bada, berdin edo areago aitortu behar zaio dohain hori Kontzilio Orokorrari.

Kontzilio orokor edo ekumenikoa deitzen zaio, beraz, Eliza guztiko Apezpikuez osatua den Kontzilioari. (Apezpiku denak esatean, hitz hau moralki hartu behar da, noski).

Izan ere, Kontzilio denak ez dira Orokorrak izaten. Badira edo izan dira Elizak kondairan hamaikatxo Kontzilio, ekumenikotzat joak izan ez direnak: Probintzialak, Nazionalak, Jeneralak, Plenarioak... Eskualde bakar bateko apezpikuez osatuak zirelako, edo Aita Sainduak haien erabakiak ontzat eman ez dituelako, ez dira Orokortzat hartuak izan. Aita Sainduak —Kolejioaren buruak— onartu ezik, Kontzilioaren erabakiek ez dute Elizan indarrik. Eta gerta daitekeena da —eta gertatu da—, Kontzilio probintzial batek irakatsitakoa Eliza osoak bere fedearen espresio bezala hartu izan duela, eta geroztik erabaki horiek Kontzilio Orokor batenak balira bezala kontsideratuak izatea. Hau gertatu zen, esate baterako, Pelagianismoaren kondenazioaz.

Guztira 21 izan dira Eliza Katolikoan ospatu diren Kontzilio Orokorrak eta Eliza Katolikoak berak hartakotzat aitortu dituenak. Ia bi mila urtetan 21: ez da gehiegi. Hortik ageri da Kontzilioa ez dela egunoroko gertakaria. Zenbait egokiera larritan, auzi premiatsu batzuk garbitu behar direnean etab. jo izan du Elizak Kontzilioetara. Eliz Irakasgoaren era ospetsua deitzen zaio beroni —lehengoari era arrunta deitzen zaion bezala—.

Kontzilioak autoritate gorena du Elizan

Zuzen Kanonikoaren Kodigoak dioenez⁹, Kontzilioak aginterik gorena du Elizan, bai disziplina gauzetan eta bai dotrina kontuan ere. Eta nondik etor dakioke goren-goreneko autoritate hori? Apezpikuen Kolejioa izatetik, noski. Eta Kolejio hori, gorago esan dugunez, Apostoluen Kolejioaren ondoko edo heredero zuzen-arteza dugu.

Kontzilioaren autoritate hau ez dago Aita Sainduarenaren kontra, zeren Aita Saindua gabe ez baita ez Kontzilorik ez Apezpikuen Kolejiorik. Bera da Kolejioaren buru eta bai Kontzilioarena ere. Eta Aita Saindua buru izate hori ez da demokratiko gisa aditu behar, eskubide hori beste apezpikuengandik baletorkio bezala. Ez. Aita Sainduak eskubide apartekoak eta berezi-bereziak ditu, Kristogandik hartuak. Haren tokia ezin utzizkoa eta bakarra da, bada, Kontzilioan.

Sortaldeko anaia aldenduak eta Kontzilioak

Aita Sainduaren hutsezina aitortzen ez duten kristau ortodoxoek estu eta larri ibili behar dute Kontzilioei buruz sortzen diren istiluak konpontzeko. Izan ere, Kontzilio bat benetan orokor izan den ez den nola jakin daiteke? Alferrik da esatea: "Herriak onartzen baldin badu"; zeren, nor da herri hori? zenbatek osatzen du?

Praktikan Ortodoxoek antzinatean ospatutako zazpi Kontzilio haiek —*Nikoekal-kokoni* hitzaz gogoaraz daitezkeenak, hau da: Nizea, Konstantinopla, Efeso, Kalzedonia, Konstantinopla, Konstantinopla, Nizea—, horietxek bakarrik aitortzen dizkitzue. Geroztikan ez dakite zinezko Kontzilio Orokorrik sekulan gehiago egin ote den. Baina Eliza zaharrean bai, eta geroztikakoan Kontzilorik ezin egin ahal izate horrek ere, gauza bitxia dirudi eta nekez konpreni daitekeena.

Zeinek osatzen du Kontzilioa?

Ezagunak dira azken urteotan puntu honi buruz izan diren sesio eta eztabaida zaratsutsuak —Hans Küng, Ratzinger etab.— Guretzat puntu hau aski garbi dago. Elizako ministerio ofizialari dagokio Elizaren zuzendaritza eta gidaritza, bai gobernu gauzetan eta bai fede eta dotrina gauzetan ere. Apezpikuak, Aita Saindua buru dutela, dira, bada, bere izatez eta egitez, Kontzilioa osatzen dutenak. Horrek ez du esan nahi laikoak eta bestelakoak ere lankide bezala han egon ez daitezkeela. Eta beharbada, zenbait arazo argitzeko, beharrezkoa da horietarik ere egotea, eman dezaketen laguntza-

(9) C. 228.

gatik. Eliz legediak Kontzilioa boto eta guzti joateko eskubidea ematen die abade eta erlijioso Ordenetako buru direnei, nahiz eta apezpiku ez izan. Baina itxuren arabera, jainkozko eskubidez Apezpikuak dira soilki Kontzilio-ko batzarkide jatorrak.

Eta Kontzilioak berez du Eliza gidatzeko eta irakasteko eskubide gorena.

Guzti hau konprenitzeko eta onartzeko, jakina, beti jo behar dugu Izpiritu Sainduagana. Goi babes honetarik datorkio Kontzilioari hutsezin izatea, fedeko puntu bat sinest beharrekoztat jotzen duenean. Izpiritu Saindu honen fruitua da, baita ere, erabakiak ematerakoan lortzen den gogobatasuna. Azken Kontzilioan miragarriki ikusi zen hau. Hasieran iritziak hain deberdin izanik, azkenetako batasun harrigarri batetara heldu ohi ziren.

Kontzilioaren eta Irakasgo arrunt eta orokorraren artean senidetahun hurkoa ezagun da, bada. Bietan arima bat eta berbera dago: Apezpikuen Kolejioa. Hala ere, Apezpikuen Kolejio hori Kontzilioan toki batetan kokaturik ari da lanean, eta hortik datoz Irakasmolde honen berezitasunak. Esate baterako, Irakasgo Arrunt eta Orokorra hutsezin izan dadin, Apezpiku guztiek moralki bederen iritzi batetako izan behar dute. Kontzilioan ez horrenbeste. Vatikanon II.ean hirutarik bi erabakiaren alde egotea eskatzen zen. Beste Kontzilio batzutan nagusitasun soilaz ere hartu izan dira inoiz erabakiak.

Kontzilioen abantail eta mugak

Abantail handi bat du Kontzilioak: elkar hizketak dakarren abantaila. Apezpikuak elkarrekin mintzatuz eta beren iritziak elkar joaz, puntuak argitu eta findu egin ohi dira, eta Izpiritu Sainduak lan guzti hori laguntzen duelarik, ezagueraren hazitze bat gertatzen da Elizan.

Haatik, Kontzilioak denak hutsezin izanik ere, ez dira denak neurri berean zioriontsuak izan, eta ez dute Eliza bere erromes izaeratik atera arazten. Azkeneko honek Elizan utziko dituen ildo, ondore eta fruituez mintzatzeko, oraino ez da garaia. Ondore hori ez dela ttipia izango pentsa genezake; baina geroak esan beharko du.

3

AITA SAINDUAREN IRAKASGOA, "EX CATHEDRA" MINTZO DENEAN

Erromako Aita Saindua, fedetarako erabaki ospetsuak ematen ditue-
nean, hutsezin dela: sineste hau Elizaren kontzientzian nolabait beti egon
da. Teologoen kontzientzia, ordea, argi eta garbi Erdi Aroan ageri da. Or-

duan auzipean jarria eta eztabaida-gai bihurtzen da. Eraso eta kontrakarra askoren ondoan, azkenean Vatikanok Lehenak definitu zuen.

Dogma honen etsaiak

Esan beharrik ez dago, katoliko ez diren guztiek arbuiaitzen dutela dogma hau. Sortaldeko kristau aldenduek —Ortodoxo deitu horiek, alegia— sumindurarik bizienaz ukatzen dute. Baina gure egunotan erasorik bortitzenak honako hiru buru hauetarik heldu zaizkio sineskera honi:

1) *Kontziliarismoa* deitzen den sistematik

Sistema edo ustekizun honen arabera, Kontzilio Orokorra Aita Sainduaren gainetik legoke. Beraz, Aita Saindua hutsezin izateko oinarria edo arrazoiak ukatzen dizu Kontziliarismoak. XIV. mendean, Elizan bi Aita Saindu zeudela eta, kinka larri hura gaınditzeko irtenbide bezala asmatu zen teoria hau: Kontzilioa Aita Sainduaren gainetik zela, eta beraz, hark erabakitzen zuena egin behar zela Elizan, Aita Sainduak nahi ez nahi. Hasieran, fede onez, gizon on askok onartu zuen Kontziliarismoa, orduko gaitzak erremediatuko zituelakoan, baina ez zen hala gertatu. Eta beste aldetik Kristok Elizari emandako egitura ez du teoria honek aintzat hartzen, Aita Sainduaren eskubide bereziak aitortzen ez dituenetz gero.

2) *Galikanismoa*

Kontziliarismoa kondenatua izan zen. Baina haren joerak, eta era berean Estatuari Elizarekiko gauzetan sarbide handia eman nahi dizkieten joerak, Galikanismoan mamitu ziren.

Galikanoek hara zer zioten: Aita Sainduak fede kontuan erabaki lezake, bai; baina erabaki hori ez da errutsua, baldin Elizak onartzen ez badu. Hutsezin izate horri buruz, berriz, hauxe zioten: Aulkia dela hutsezin, eta ez Aita Saindu bakoitza —"non sedens, sed Sedes"—. Beraz, Aita Saindu baten hutsa beste batek zuzen lezake, eta era horretara fede zuzena beti zutik gelditzen da.

Febronius goitizena zerabilen apezpiku batek —Hontheim, alemana— XVIII. mendean, bere liburu bidez, eraso bortitzak egin zizkion Aita Sainduaren autoritateari Elizan. Espainian ere zabaltzen ziren joera horiek, Regalismoaz nahasiak. Febronioarentzat Elizaren gobernuak Apezpikuek baltsan harturik eraman behar dute; Aita Sainduak ohorezko lehentasun bat bakarrik izango luke, eta Elizaren zuzendaritza teknikoa edo Kontzilioa Aita Sainduaren gainetik legoke. Etab.

Badira, noski, ustekizun honetan egi puska duten alderdiak, eta hain zu-

zen, horiek Vatikanoko II.lean, kolejialtasunaren dotrinan, argi osotan ipiniak izan dira. Baina betiere Aita Sainduaren autoritatea aitortuz eta sendotuz.

3) *Kontzilio aldian lehertu zen kontratik*

Vatikanoko Lehena esan nahi dugu. Kontzilio hau 1870. urtean bildu zen. Eta hain zuzen, puntu hau aztertzen hasi zenekoxe, kontrakarra lehertu zen. Frantziar Maret, Alemaniar Dollinger izan ziren buruzagiak. Kontzilioko bilkuretan beretan Apezpiku talde bat, nahiz eta tipia izan, definizioa egitearen etsai azaldu zen.

Haatik esan behar da horietarik batzuk ez zeudela egiaren beraren kontra. Definizio hori ematea komeni ote zen galdetzen zuten; hots, parada edo ordu onaren kontua aipatzen zuten. Horietarik bat zen Strossmayer, Kroaziako Apezpikua. Katolikoen eta Ortodoxoen arteko leizea definizio horrekin handiagotu egingo zen beldurra zeukan, eta alde horretatik zegoen kontra. Baina Kontzilioak bere definizioa eman bezain laster, berak ere onartu zuela esan behar da. Protestantek haren izenaz maiz zabaldu duten hitzaldi ezagun bat —dogma honen kontrakoa— faltseria hutsa da, gezurrezko asmazioa.

Definizioaren azalpena

Kontzilio hark, bada, haxe definitu zuen: Aita Saindua "ex cathedra", hots, kadiratik¹⁰ mintzo denean hutsezin dela, Eliza bera hutsezin den bezala. Eta hori gertatzen dela berari Pedro baitan agindutako babes baten indarrez. Beraz, Aita Sainduaren definizioak ezin aldatuzkoak direla, eta dohain hori berenez eta beren baitarik dutela. Ezin aldatuzkoak izate hori ez datozkiela Elizaren onartzetik¹¹.

Trinkoa da definizio hau, eta ongi ulertzeko, badu puntu bat baino gehiago xehatu eta argitu beharrekoa.

Azkeneko eraskina —erabakiok berenez direla aldatu ezinak eta dohain hori ez datorkiela Elizaren onartzetik—, zergatik jarri zen bistan da: galikanisten itzulpideari atea hersteke. Horrekin ez da esan nahi Aita Saindua, definitzerakoan, Elizatik aldendurik bezala ari dela, edo Elizaren eta Aita Sainduaren artean halako leize edo mokoka bat dela, hark definitzen duena Elizak ez onartzea posible balitz bezala.

Aitzitik, gehienetan edo beti, Aita Sainduak definitzen duena Elizak

(10) Etxeberri Sarakoan ageri da hitza. Ikus *Lan Hautatuak*, 121 or. Lhande-ren eta Azkue-ren hiztegietan ere bai, noski.

(11) Ikus D 1839; DS 3073.

aldez aurretik onartua edo sinetsia izan ohi da —Asunzioaren dogma definitzerakoan Aita Sainduak Apezpikuei egindako galdeketa gogoratu baidarik ez dago—. Bakar-bakarrrik hauxe esan nahi da: definizioari bere indar eta balioa ez datorkiola Elizaren ondoko onartzetik, bere baitarik duela indar hori.

Galikanoek maite zuten harako beste itzurpide hura ere baztertua izan zen, alegia: ez Aita Saindu bakoitza, baina denak multzoan harturik zirela hutsezin —baten hutsa beste batek zuzen zezakeela, eta era horretara azkenean egia salborik eta gailen ateratzen zela—. Uste horren kontra Kontzilioak hauxe definitu zuen: Aita Saindu bakoitza, "ex cathedra" mintzotzen bakoitzean, dela hutsezin.

Kristok bere Elizari eman zion infalibilitate berbera duela Aita Sainduak ere: horra definizioak dioten beste gauza bat. Elizaren infalibilitate hori zer den badakigu iadanik: hots, Apezpikuen Kolegioak duena. Infalibilitate horren partaide da Eliza osoa —fededun guztiak—, artzainei jarraitzen zaizkiolako, eta jarraitzen zaizkion neurrian.

Aita Sainduak Elizaren infalibilitate berbera duela esatean, hauxe esan nahi da, bada: izaeraz, etorkiz, eremuz, zabaleraz etab. Aita Sainduaren infalibilitatea eta Elizarena berdintsuak direla; eta batari buruz esaten dena probat bestez ere esan behar dela.

Zer den «ex cathedra» mintzatzea

"Ex cathedra" mintzatzea: horra beste hitz tekniko bat, xeheki eta zehazki azaldu beharrekoa. Antzinatean Erromako Elizari San Pedro Apostolua-ren "cathedra" edo Irakastokia deitzen zaio. San Pedoren Apezpikutegia han zegoelako, noski. Definizioko hitzetan beretan ematen da esaera honen azalpena.

Aita Saindua "ex cathedra" mintzo da noiz eta:

1. kristau guztien artzain eta irakasle zeregina betez
2. fede eta ohituren alorreko puntu bat Eliza osoari proposatzen dion
3. eta Pedro Apostolua baitan berari emandako autoritatea goreneko mailan erabiliz
4. puntu hori betiko erabakitzat eta baieztu beharrekoztat jotzen duenean.

Lau baldinkizun hauek bete behar ditu Aita Sainduaren irakaspen bategi "ex cathedra" esana eta, beraz, hutsezin dela jakiteko.

Bistan da Aita Sainduak esandako edozein gauza ez dela maila ho-

rretara heltzen. Enzikliketan, esate baterako, lehen eta bigarren kondizioa betetzen dira, baina ez beste biak, gehienetan behintzat. Edozein modutan ere, definizio bat egiteko asmo edo intentzioa garbi agertu behar du Aita Sainduak, dudarik egon ez dadin.

Aita Sainduaren Irakasgoa, kondizio horiek betetzen ez dituenean, maila arruntekoa da. Onartzekoa, noski, orduan ere, baina hutsezin dela ezin esan daiteke.

Dogma honen aldeko frogantzak

Kontzilio hark definitutako dogma honen alde aurkitzen ote da frogantzarik kristau fedearen iturrietan? Bai, segurki. Hiru burutara bil daitezke argumentuok: 1) Kristok Pedrori esandako hitzak eta emandako ahalak, 2) Eliz kondairako aitorrera eta gertaerak, 3) Eta azkenik, dogma honek beste zenbait dogmarekin duen senidetasun estua. Beste horien ondorio bezala izatea, alegia.

Ikus ditzagun puntuz-puntu, laburzki izango bada ere, hiru buru hauek.

1) *Jesusek Pedrori esandako hitzak*

Jesusek Pedrori agindutako eta emandako eskubideak ongi hausnartzen eta barnatzen baldin badira, hitz horiek dogma hau barrenean dakartela aitortu beharko da. Elizarekiko giltzak: hots, aginte eta eskubide guztiak eman zituen Kristok Pedroren eskuetan. Eta Elizan, dakigunez, ezin utzizko gauza da fedea, fede garbi, zuzen eta egiazkoa irakastea eta sinestea. Eliz gauza denetan aginte guztiak eta eskubideak oro eman baldin bazizkion Kristok Aita Sainduari, nola utzi zezakeen dohain hau gabe, fedea irakasteko hain beharrezkoa den dohain hau gabe? Gorago, Pedroren lehen-tasunaz aritu ginenean, aztertu ziren hartako pasarteak, eta hemen ez dugu berriez esaten ibili beharrik.

Baina Ebanjelioan bada Kristoren beste esan bat Pedrori zuzendua, eta artez eta zuzenki fedear zer ikusi duena. Berau da Kristoren esanik eta agintzarik garbiena orai ari garen auzian. San Lukasen ebanjelioan dator. Ikus Lk 22,31ss.

Azken afarikoan Jesusek hitz hauek esan zituen:

Simon, Simon, Satanasek baimena eskatu du zuek, garia galbahatu ohi den bezala, zirikatzeke; baina nik zure alde egin dut otoitz, zure fedeak butsik egin ez dezan; eta zuk, onbideratzen zarenean, finka itzatu zeure anaiak.

Bada hemen, dirudienez, alusio bat Pasioko gertaerei. Oren beltz haie-tan Apostoluak galbahatuak izanen dira eta Pedrok, hain zuzen, bere Mai-sua ukatuko du. Baina Kristok otoitz egin du bereziki Pedroren alde, honen fedeak hutsik egin ez dezan. Bere erorikotik altxatu eta bere anaiak sendotzeko kargua izango du.

Kristok otoitz berezi bat egin du Pedroren alde, eta xede berezi ho-nengatik, alegia: haren fedeak hutsik egin ez dezan, uko egin ez dezan. Eta gero, bere anaiak —beste Apostoluak— sendotzeko kargua izango du.

Nundik nahi begiratzten zaiolarik, pasarte honek ez ote dakar bere gol-koan gure dotrina? Hala dirudi. Aita Saindua —Pedroren ondokoa denez gero—, Kristoren otoitz berezi baten indarrez, hutsezin da fede gauzetan; eta hark fedean sendotu eta finkatu behar ditu bere anaiak —Apezpikuak, eta bai kristau guztiak ere—.

Kristoren otoitzagatik, Pedro eta honen ondokoen fedeak ez du koloka egingo, eta era horretara gainerako Apostolu eta fededunentzat habe eta euskarri bezala izango da. Horrek esan nahi du, are fede gauzetan ere, Elizak Aita Saindua duela oinarri; baina hori da, noski, fedean hutsezin izateko dohain hori duelako¹².

2) *Eliz kondairako aitorrera eta gertaerak*

Lehen Vatikanoko Kontzilioak berak Eliz kondairatiko argumentua era honetara proposatzen du:

Dotrina hau —Aita Saindua hutsezin dela, alegia—, Aulki honek —Aita Sainduarenak— beti baiertu eta sos-tengatu du, Elizaren betiereko usuarioak frogatzen du, Kontzilio Orokorrek berek irakatsi zuten¹³.

Ez da posible puntu hauek bana-banaka eta luze hemen xehatzea, baina bakoitzari buruz zerbait esango dugu.

a) "AULKI HONEK BETI SOSTENGATU DU".

Dogma honi buruz geroago eta kontzientzia garbiagoa ageri da Elizan, mendeetan barrena. Egia da, lehen aldian, orai mintzo garen bezalako zehaz-tasunaz ez direla mintzatzen. Baina oraiko sineste argiaren hazia edo has-tea bazen orduan ere. Ikus bestela nola mintzo diren orduko Aita Saindu zahar haiek. Esango dizute, esate baterako, Elizako giltzak eman zizkiola

(12) IKUS ALOIS STÖGER, *El Evangelio según San Lucas*; tomo segundo; Editorial Herder; Barcelona 1970; 239 eta ondoko orrietan.

(13) D. 1832; DS 3065.

Kristok Pedrori, Pedroren kadira dela Elizaren harria, kadira honetan beti gorde dela egiazko erlijio zuzen garbia, etab. Konta ezinak dira gisa honetako dokumentuak ¹⁴. Elizan sortzen ziren auzi eta istiluentzat Pedroren Aulki hori zen azken Auzitegia.

Inoiz, Kontzilio Orokorra fedeko puntu bat erabakitzaera bildu behar zenean, Aita Sainduak alde aurretik bidali zuen bere erabakia, eta erabaki honetara jarri zen Kontzilioa —hau gertatu zen Kalzedoniako Kontzilioan ¹⁵—.

b) "ELIZAREN BETIEREKO USARIOAK FROGATZEN DU".

Elizan mendeetan barrena sortu diren fedeari buruzko istiluetan, Pedroren kadira azaldu da, geroago eta gehiago eta garbiago, arroka segura bezala. Elizak, geroago eta garbiago, hemen ikusi du bere sostengua eta habea, Kristok esandako hitzen arabera. Herejia guztien historia kontatu beharra legoke, Erromak jokatu duen paper hori ikusteko. Newman-i, fede katolikora itzultzeko indarrak gehiena egin zion argumentuetarik bat haxe izan zen, alegia: kristau fedea bere kenka larri guztietan Erroman izan duela bere salbabidea.

Hemen, bistan da, puntu hau luze tratatzerik eta xehatzerik ez dago. Aipatu egingo ditugu xoilki Elizan lehen mendeetan gertatutako fede istiluak eta Erromako Aita Sainduari esker erabaki zirenak: Montanismoa —II. mendean—, herejeek emandako bataioari buruz sortu zen liskarra —III. mendea—, Arrianismoa —IV. mendea—, Prizilianismoa —V. mendea—, Akazioaren zisma —VI. mendea—, etab.

c) SAN IRENEOREN TESTUA.

Ohargarriak dira, baita ere, San Ireneok II. mendean idatzitako hitzak. Eliz idazle honek bere liburuan —«Adversus Haereses» izenekoan— badu kezka nagusi bat: Non dugu neurria edo kriterioa, kristau fede jatorra doctina makurretatik berezteko? Eta berak honako kriterio hau ezartzen du: Apostoluen suzesioa gordetzen duten elizek zer aitortzen duten aho batez, eta hori da kristau fede jator-garbia; eta guztion fede horretatik apartatzen dena, ez da onartzekoa. Baina hori jakiten izaten dira lanak. Eliza guztietan barna ibili behar duzu zer sinesten duten galdetuaz, eta hemengo, horko eta hango elizen fedea elkar jo eta konparatuaz. Lan zaila eta luzea —dio Ireneok—. Eta bide segur baina luze horren ordez, Ire-

(14) Ikus Denzinger-en Aurkibide sistematikoa; eta bereziki D 171; DS 363.

(15) D 143; DS 293.

neok berak bidexidor bat proposatzen du: zuzenean Erromako elizara jo-
tzea eta honen sinestea isplitzat hartzea,

*zeren eliza honekin, duen lehentasunagatik, guztiek behar
baitute ados egon*¹⁶.

Ez dugu Ireneoren pasartea grekozko bere testu jatorrean ezagutzen,
latinezko itzulpen batean baizik. Dena dela, Ireneok badaki —hori agerian
da—, Erromako elizak baduela fedea kutsatu gabe gordetzeko karisma edo
dohaina. Bestela, haren arrazoiketa ez da bat ere ulertzen.

Ezaguna da San Agustinen ateraldia ere Erromatik epaia heldu ze-
nean: "Erroma mintzatu da, auzia bukatu da"¹⁷.

d) KONTZILIO OROKORREN LEKUKOTASUNA.

Lehen mendeetako Kontzilioak Sortaldeko partean izandu ziren. Aita
Sainduak bere mandataria bidali zuen beti, eta inoiz Kontzilioak zer ira-
katsi behar zuen aurretik esan ere bai. Erromako Aita Sainduaren eskubi-
dea aitortua izan zen Kontzilio horietan; eta orobat geroago Sartaldeko
aldean bildu zirenetan¹⁸.

3) *Dogma hau beste zenbait dogmatarik ondorio bezala segitzen da*

Alde batetik, Elizan goreneko artzain eta agintari bezala jarria dugu
Aita Saindua. Era guztitako aginte eta eskubideak eman dizkio Kristok.
Bestetik, berriz, Eliza osoa ere hutsezin da fedean. Orai, bada, eman deza-
gun Aita Saindua ez dela hutsezin, eta fedeko puntu bat erabakitzean
huts egiten duela. Orduan zer? Eliza jarraitzen baldin bazaio, orduan bera
ere ez da hutsezin eta denak erortzen dira gezurrean —Kristok hitz eman-
dako babesaren kontra—. Eta Eliza Aita Sainduari jarraitzen ez baldin
bazaio, orduan Kristok honi emandako lehentasun eta nagusigoa, zertan
gelditzen da? Beraz, gauza ondo begiratuaz, Elizaren egiturak berak galde-
giten du dogma hau. Baina —kasu!— ez guk amets genezakeen egiturak,
Kristok Elizari jarritakoak baizik.

Egia da dogma honi buruz —eta bai Aita Sainduaren lehentasunari bu-
ruz ere—, kontzientziaren hazkunde, fintze eta argitze bat gertatu dela
Elizan mendeetan barna. Baina beste dogma askorekin ere orobatsu ger-
tatu da. Hori dela eta, kondairako gertaerak ongi neurtzeko, beharrezkoa

(16) *Adversus Haereses*: 3,3,2. MG 7,848.

(17) Serm. 131,10,10; ML 38,734.

(18) D 112 (DS 3056), 149,289 (DS 553), 433 (DS 807), 460 (DS 850), 694
(DS 1307).

da hemen beste auzi bati ere ohartzea: hots, Elizan ematen den dogmen hazitze eta eboluzioari —baina, agi denez, orai ezin sar gaitzke horretan—.

Eliz Kondairatik ateratzen diren zenbait objeizio: Liberio, Vigilio, Honorio

Aita Sainduak inoiz eta behin baino gehiagotan eman izan dituztela erabaki okerrak edo faltsoak fede gauzetan, eta, beraz, ez direla hutsezin: hori da dogma honen kontra atera ohi den objeioetarik bat.

Eta zinez, Aita Saindu batek inoiz definizio "ex cathedra" oker bat eman duela frogatuko balitz, hori izango litzateke dogma hau deuseztatzeko frogagusia.

Baina honelako gertaerarik gertatu dela ez da frogatu. Ateratzen ditzkitzue, bai, zenbait kasu. Gehienetan aspaldiko kontuak izaten dira. Batzutan ez dakizu benetan gertatuak diren ala ez. Eta benetan gertatuak izanik ere, jakin beharra dago oraindik benetazko definizio "ex cathedra" ziren ala ez. Gorago esan den bezala, Aita Saindua orduan, eta orduan bakarrik, da hutsezin. Aipatzen diren kasuek hartako baldinkizunak betetzen ez baldin badituzte, ez dute deus ikustekorik gure auzi honekin.

Adibidez, Papisa Juanaren ipuina, protestanteek hainbeste aldiz airatua, ipuina besterik ez da, sekula santan gertatu ez dena. Galileoren kontrako epaia, hori bai, gertatua da, baina Aita Sainduaren definizioa ez da, inondik ere.

Aspaldiko Aita Sainduetan hiru aipatzen dira, okerreko definizioak eman balituzte bezala: Liberio, Vigilio eta Honorio.

Hona hemen, mamiz, Liberioz zer kontatzen den. Konstantinoplako Enperadoreak Liberio Aita Saindua preso zeukan hartua. Eta horrela zegoelarik, Liberio honek arrianismoaren aldeko deklarazio bat izenpetu omen zuen, eta horri esker, libre irten zen.

Lehenik, gauza benetan gertatua den eta xehetasun eta ipi-apak nola izan ziren, segurki ez dakigu. Bigarren: preso dagoen Aita Saindu batek ez dirudi definizio "ex cathedra" bat emateko gai denik, libertate faltaz. Hirugarren: formula hura, Liberiok firmatu zuela esan ohi dena, berez ez da okerra. Diotenez, hiru formula presentatu zizkieten: bat, arrianismoz kutsatua, beste bat erabat katolikoa, eta hirugarrena berez ez alde eta ez kontra ez zena, baina ongi har zitekeena. Eta azkeneko hau firmatu omen zuen. Une larri hartan garbiago jokatu behar zuela pentsa lezake zenbaitak, baina hori beste kontu bat da.

Vigilio Aita Sainduak ere, Enperadorearen menpean preso zegoelarik,

kondenazio batzuk eman zituen —Hiru kapituluak, alegia—. Gero, libre jarri zenean, lehengo dokumentuari balioa kendu eta beste dokumentu bat atera zuen. Lehengoa ez da gaur ezagutzen, baina, dirudienez, Mopsuestiako Teodoro eta Ziroko Teodoretoen idazlanak eta pertsonak kondenatzen ziren bertan, eta Iba delakoaren eskutitza ere bai. Bigarren dokumentuan, berriz, bi jaun haien idazlanetarik hartutako esaldi heretikoak xoilki kondenatzen dira, eta besterik ez, pertsonak eta gainerako gauzak alde bat utzirik. Agi denez, bigarren hau da benetazko definizioa. Gero, berriz, Konstantinoplako II. Kontzilioak, Enperadorearen nahiari men eginez, eta Aita Sainduaren iritziairen kontra, lehengo kondenazio haiek berritu zituen. Erromak urte askoren buruan eman zion konfirmazioa Kontzilio honi —553. urtean egin zen Kontzilioa, eta konfirmazioa 591.ean eman zitzaion—. Dotrina aldetik, ordea, Vigilioren eta Kontzilio honen artean ez da bat ere kontradiziorik. Dotrina alde bat utzirik, pertsona batzuk gaitzestea edo kondenatzea komeni zen ez zen, hori zen auzia; baina hori beste sail batego puntua da. Komenentzi kontuak ez dira infalibilitatean sartzen.

Eta hor da, azkenik, Aita Saindu Honorioaren eskutitza, Kristorengan ez dela nahimen bat baizik esanez. Kristogan, ordea, bi nahimen edo borondate dira: bat Jainko den aldetik eta beste bat gizon den aldetik. Eta hala definitu zuen Konstantinoplako III. Kontzilioak.

Bai, hala da. Baina Aita Saindu haren dokumentua ikusi hutsarekin¹⁹, gauza batez ohartzen zara: berak, alegia, moral alderditik heldu ziola auziari. Hau da, Kristorengan Jainko izaera eta giza izaera hain daude elkarturik, non obratzerakoan beti batera baitoaz. Eta hori egia hutsa besterik ez da.

Bizanzion sortu zen istilua, ordea, oso bestelakoa zen: ea fisikoki bi nahimen ala bat ote den Kristo baitan. Dokumentuaren mintzatze moldetik ezagun da auzi honen garrantziaz Honorio ohartu ere ez zela egin, eta hala "definitio ex cathedra" ezin izan daiteke eskutitz hura. Gainerakoan, dioen hortan ez du okerrik esaten. Egia da gero Konstantinoplako III. Kontzilioak Honorio herejetzat jo zuela eskutitz horrengatik —ez da ahantzi behar Orientalak Erromarren alderakotzat beti izan ohi zutela halako jelosi puntta bat—. Orduko Aita Sainduak onartu zuen Honorio hobendun izan zitekeela zabarkeriaz jokatu zuelako eta era horretara herejiari lagundu ziolako, baina berez herejari ez zuen irakatsi eta definiziorik ere ez zuen eman²⁰.

(19) D 251 (DS 487).

(20) Ikus DS 496,550-552,561,563.

HAMALAU GARREN KAPITULUA

HUTSEZIN EZ DIREN ERABAKI ETA AGINDUAK

Newman Kardenalak, APOLOGIA PRO VITA SUA deritzon liburuan, badu pasarte bat orai azaltzera goazen gaiari ezin hobeki egokitua. Mamiz bakarrik aldatuko dugu. Autoritatearen eta norbere adimenaren eskubideen arteko gudua: horra hark ukitzen duen auzia. Gaur maiz aipatzen den kontua.

Badirudi bi kontrario hauek beti elkarren arteko gataskan ari direla. Protestanteen liburuak irakurtzen badituzu —dio Newmanek—, hara zer esango dizuten beti: Beren —protestanteen— senipartea edo ondarea adimena dela, eta hain zuzen, horrek dakarrela aurrerapena. Katolikoei, berriz, halabeharrezko zozketa itsu batean autoritatearen zama tokatu zaiela: hau da gure senipartea, zoria —zorigailza, noski—.

Baina Newmanek ihardesten du:

Ez, gauzak ez dira horrela. Aitzitik, Eliza Katolikoaren barrenean —eta han bakarrik—, bi-biak, autoritatea eta norberaren adimena, etengabeko tirabiran ari dira, eta hain zuzen, benetazko bizia eta aurrerapena hortik heldu da.

Biak bebar ditugu, batak ez du bestea itzali behar, zeren biak zutik egotetik eta bien arteko gataska horretatik heldu baita aurrerapena, nahiz eta inoiz gertaera deitoragarri batzuk gerta. Biak zutik eta bizirik egotetik eta

neurri batean ibardukitzetik dator Elizarentzat ona —ez itxurazko ona, zinezkoa eta benetazkoa baizik—¹.

Ederki esana. Elizan bada autoritate bat eta Jerarkia bat, eta hari kasu egin behar zaio, baita hutsezin ez denean ere, hau da, Irakasgoak bere goreneko maila jotzen ez duenean ere. Ez du, noski, autoritate honek Elizako ume edo seme-alaba direnen adimendua itzali behar. Horregatik bada hemen Newmanek zion tirabira moduko bat, eta hain zuzen beharrezkoa da Elizan tirabira hori egon dadin. Eta horretarako biek, autoritateak eta baikoitzaren adimenduak, behar dute zutik egon.

Beste hitz batzuek esateko: Elizako Irakasgoak ematen dituen irakaspen guztiak ez dira hutsezinak, baina halaz guztiz eman beharrekoak dira. Eta Eliz Irakasgoari ez zaio barrengo baiezkua eman behar, hutsezin denean bakarrik. Oso murriz eta bakanak izan ohi dira maila hori iristen duten erabakiak.

Baina maila arruntagoan irakasten duenean ere, Eliz Irakasgori baiezkua zor zaio, neurri batean behintzat. Bi baiezko horiek —Irakasgoa hutsezinari dagokiona eta hutsezin ez denari ematen zaiona— ez dira berdinak izango, bistan da; baina beste honi ere barreneko baiezkua zor zaio —inoiz edo bakanka salbuespenak gerta daitezkeela aitortuagatik—.

Elizako Jerarkiak —hots, Aita Saindu eta Apezpikuek— bere artzaingo lana bete behar du fedea babestuz, fede garbi jatorretik aldara gaitzaketen pentsamoldeak aienatuz, Elizak lurgainean bizi ahal izateko behar dituen kondizioak segurtatuz, etab. Eginbide guzti horiek egiteko Eliz autoritateak badu goitiko babes bat, baina ez Irakasgo hutsezinak duenaren mailakoa.

Eremu hau, ikus daitekeen bezala, guztiz zabala eta neurgea da. Beraz —eta beti eremu honen barnean—, Eliz autoritateak eman ditzakeen eta eman ohi dituen erabaki eta aginduak mota askotakoak izan daitezke. Orain bada, beste agindu edo erabaki askoren artean, dotrinaz zer-ikusi dutenak ere hor dira. Eta horiekiko obligazioa barrengo onartze edo baiezkua gabe ez da betetzen. Hortik sortzen da gorago aipatu dugun tirabira hori autoritatea eta norberaren adimenduaren artean.

"Silentium obsequiosum"

Jansenistek esaera bitxi bat asmatu zuten: "silentium obsequiosum" = begirunezko isiltasuna. Horrekin esan nahi zuten Eliz Irakasgoaren erabaki

(1) Ikus o. cit., 270 orrialdean; Madrid 1961.

bati obedi dakiokela kanpotik beronen kontra deus ez esanez, nahiz eta barrendik erabaki hura ez onart. Baina dotrina eta fede kontutan portaera hori ez da aski².

Puntu honen gainean Elizak irakasten duena

Baina aipa dezagun lehenik Elizaren beraren dotrina puntu honi buruz, eta ondoren dotrina hori ongi hartzeko eta konprenitzeko behar diren argibideak ematen saiatuko gara.

Vatikano Lehenak hara zer dioen:

Elizak, irakasteko karguaz batera, fedearen gordairua zaintzeko mandatua ere hartu du. Horregatik badu, Jainkoak emanik, eskubidea eta bai eginbidea ere, sasi jakintza debekatzeko, ez dadin gerta inor filosofiaz edo itxurazko gezurraz engainatua izatea. Horregatik, uste-kizun batzuk fedeko dotrinaren aurkakoak direla ageri denean —guztiz ere Elizak arbuia baldin baditu—, kristau fededun guztiei debekatzen zaie horrelako iritziak Jakintzaren benetazko ondorioak balira bezala irakasteko, eta beharturik daude, gainera, iritzi horiek gezurkeritzat hartzera, nahiz eta egi itxura izan³.

Ondoren, fedearen eta arrazoiaren arteko har-emanak eta elkar zer-ikusiak era honetara ezartzen ditu:

Fedea eta Arrazoa ezin dira elkarren aurka egon. Aizitik elkarri mesede egiten diote: arrazoi zuzenak fedearen oinarriak frogatzen ditu eta zeruko gauzen jakintza landu obi du; fedeak, aldiz, adimendua okerbideetarik aldaratzen du, babestu eta era askotako ezagutzeekin osatzen du⁴.

Eta oraino:

Ez da aski herejia diren gauzetarik ibes egitea, bainan hartara gehiago edo gutiago hurbiltzen diren okerre-tarik ere geron burua begiratu beharra daukagu, eta bargatik guztiei gogoratzen zaie Aulki Saindu honek iritzi

(2) Ikus D 1350 (DS 2390). Klemente XI.aren Bulda "silentium obsequio-sum" delakoa jorratuaz.

(3) D 1798 (DS 3018).

(4) D 1799 (DS 3019).

*horiek arbuaiatuz eta debekatuz eman dituen konstituzio eta erabakiak gordetzeko obligazioa dutela*⁵.

Gauza guzti hauek egia hutsa besterik ez dira. Eta hizkera moldea egungo aho sapaierako piska bat zakartxo baldin bada ere, irakatsiok funtsean orai ere indarrean dira. Haatik, praktikan sortzen diren korapiloak ez dira beti askatzen errazak.

Alde batetik, fedeko gauzatat eman daiteke zinez fedekoa ez dena; eta bestetik, hipotesi soila edo begitasun bat baizik ez dena, Jakintzak frogatu balu bezala har daiteke. Bi aldeetarik gerta daitezke, bada, okerrak eta gehiegikeriak, eta dudarik gabe behin baino gehiagotan gertatu izan dira.

Baina segi dezagun aurrera, Elizak gai honetaz irakasten duena azalduaz. Vatikanoko II.ak hara zer dioen:

*Borondatearen eta adimenduaren erlijiozko menpetasun hau agertu behar zaio aparteko modu batean Aita Sainduaren Irakasgo jatorrari, baita ex cathedra mintzo ez denean ere; halako suertez, non begirunez aitortu dadin baren goi-Irakasgoa eta hark agertutako iritzia iritzoki baiezkoa emanez, hark berak aditzera eman duenaren arabera, eta hori, bai gutunaren klasetik edo dotrina berbera behin eta berriz irakasten duela ikusiz edo erabilitako formularen bidez ezagut daiteke*⁶.

Beraz, argi eta garbi dago. Elizaren Irakasgoari entzun eta segitu behar zaio, baita goreneko maila hutsezin hori iristen ez duenean ere. Kristok Apostoluei esana da:

Zuei entzuten dizuenak neri neroni entzuten dit; zuei zaputuz egiten dizuenak, berriz, neri neroni egiten dit zaputuz; eta neri zaputuz egiten didanak, ni bialtzen naue-nari egiten dio zaputuz (Lk 10,16).

Eta Aita Sainduaz esan duguna orobat esan behar da, bere neurrian, eliz barrutiko Apezpikuaz ere. Zeren Apezpikua baita fedearen Irakaslea, Kristoren autoritateaz jantzia, hartarako hautatua eta bidalia. Horregatik dio Kontzilioak:

Fede eta obitura kontutuan Apezpikuak bere iritzia Kristoren izenean agertzen duenean, fededunak iritzi hori iz-

(5) D 1820 (DS 3045).

(6) L G 25.

*pirituzko menpetasun erlijioitsuaz onartzera eta besar-katzera behaturik daude*⁷.

Aipagarri da, baita ere, Pio IX.ak 1863. urtean Alemaniako teologoen biltzarretaz idatzi zuena, nahiz eta gutun hau piska bat zaharra izan. Honela dio:

*Jakintza espekulatiboetan lan egiten duten katolikoek, beren idatziekin Elizari bat ere onurarik ekarri nahi baldin badiote, jakin bezate jakin nolako menpetasuna agertzera behaturik dauden, eta hori konzientziaren pean. Horregatik biltzar horietako jaunek behar dute aitortu jakitun katolikoari ez zaiola aski Elizaren dogmak onartu eta beneratzeaz. Horretaz gainera, dotrinari buruz Aita Sainduaren kongregazioek ematen dituzten erabakiei ere menpetasuna erakutsi behar diete, eta orobat katolikoek artean betiere eta komunzki irakatsi diren dotrina puntu nagusiei, baldin teologiazko egiak eta ondorio guztiz errutsuak bezala mantentzen badira, eta dotrina puntu nagusi horien kontrako iritziak herejiaren izena ez, baina beste teologi zentsuraren bat merezi baldin badute behintzat*⁸.

Egungo egoera

Horiek horrela, badakigu gauza guzti hauek askorengan gaur sor arazten duten muzina eta on-eza. Kontzilio ondoko bolara honetan gehiago Majisteriorik behar ez balitz bezala mintzo eta ari dira batzuk. Elizako oinarri eta egiturak gainazpikatu behar balira bezala.

Konprenitzen dut behialako erabaki batzuk gaur halako mingostasun bat sortzea —beharbada orduko une konkretoak zer eskatzen zuen aski begiratu gabe—. Hor da, adibidez, Galileoren kasua, Syllabus delakoak munduaren eta Elizaren artean idiki zuen leizea edo etsaigoa, etab.

Baina guzti hau hala izanik ere, horrek ez du Majisterioaren beharra kolokarazten. Hori gora-behera, egia da Majisterioak bere betebeharra bete behar duela alde-aldietako aitzingibel konkretoei ohartzuz.

Zuhurtziaz jokatu beharko da, pertsonari zor zaion errespetoari eta zientziaren autonomiari begiraturaz, modu egokiagoak bilatuz, baina fun-

(7) L G 25.

(8) D 1684 (DS 2880).

tsean Eliz Majisterioaren zeregina ezin utzizkoa da. Elizaren egiturari eta muinari dagokion zerbait da, alegia.

Nola auzi hau aitzingibel askoduna baita, egungo giroan kanpatzen eta barreiatzen diren objezio nagusi batzuk beharko dira aztertu. Objezio horiei erantzun egoki bat emateko, ordea, auzi hau bere mugen barrenean jarri beharra dago, hots, berari dagokion kontestuaeren barrenean, eta hori egiten ahaleginduko gara. Zeren auzia kontestu horren argitan ikusi eta erabaki behar baita, ongi ikusia eta erabakia izango baldin bada.

Zenbait objezio eta beroriei erantzuteko argibideak

Horra, bada, objezioak:

Irakaslea hutsezina ez baldin bada, huts egin dezake. Eta agintariak ere zuzen edo egoki ez diren aginduak eman ditzake. Beraz, proposatzen den irakaspena bestaldera dela baten batek argi eta garbi ikustea, gerta daitekeena da. Eta orduan barrengo onartze hori halakoari nola eska dakioko? Gainera, Irakasgo mota hau ez ote da traba bat, bilakuntza eta azterketetarako traba? Jakintzaren ibilpide librea ez ote da galaztzen?

Horra objezioak garbi esanak.

Ikus dezagun orai beroriei erantzutean begien bistan eduki behar diren printzipioak.

Eliz Jerarkiak eskubide eta eginbide hertsia eta ezin utzizkoa du fedea babesteko, eta bai Elizak bizi ahal izateko behar dituen giro eta beste lagungarrien alde arduratu eta lan egiteko ere. Esan dugunez, ez da eskubidea bakarrik. Eginbidea ere bada, betebeharrak handia, eta inondik inora bete gabe ezin hutz dezakeena. Eta hutsezin mailara iristen ez bada ere, Eliz Jerarkiak badu, egiteko horiek betetzean, goitiko babes bat.

Gerta baledi, norbaitek, Jerarkiak dioena egia ez dela klarki ikustea, jaun hori, bistan da, ez legoke barreneko baieztoko hori ematera behartua. Ezinezkoa ere izango litzateke kasu horretan baieztokoa. Horrelako kasuak inoiz gerta daitezkeenak dira. Maizago gertatuko da, ordea, beste hau: norbere begitasuna egiaztatzen eta zientziazat jotzea.

Eta gaur egunean badakigu autoritatearen aurka erreboltaren bandera altxatzen duena txalotua izan ohi dela, eta halakoaren jokabidea balentriatzen eta sendagaila bezala hartzen dela. Horrelako giro txoroan protestak, «kontestazioak» eta zentzugabeko jokaerak perretxikoak bezala ugaritzen dira. Zenbat eta kasu gutiago egin Elizaren autoritateari, orduan eta handiagozat

dute batzuek beren burua, eta zenbaiten begitan handiago agertzen dira. Giro txoro horren gatibu direnei bost inporta zaie dena hondatu eta mila puska eginagatik, baldin munduaren txalo horiek bereganatzen badituzte.

Egia da, bestalde, gobernariaren eta ikertzailearen kezka eta ardurak ez direla berdinak. Elizan gobernari denak, ikertzaileari axola ez zaizkion alderdi eta saihets askori begiratu behar dio. Ongi heldu eta frogatu gabeko ustekizunak orotara zabaltzetik maiz kalte handiak datozkio fededunari, eta alferrik eta arrazoi gabe, zeren frankotan ustekizun horiek egun bateko lorea baizik ez baitira izaten, fite zimeltzen eta ihartzen den lorea, alegia, eta bitartean, egin den kaltea hor gelditzen baita.

Ongi legoke iker saila eta dibulgazio saila hobekiago bereziko balira. Iker-tzaileari neurri batean askatasuna utzi behar zaio bere ikertze lanak egi-teko. Dibulgazio sailean kontu handiagoa behar da ongi heldurik ez diren teoriak lau haizetara zabaltzeko. Ez da erraza, ordea. Gaur informazioa —ongi informatua ez den informazioa, gainera— denaz jabetzen da eta dena kanpatzen du.

Egiek ere badute beren sasoia edo garaia

Eta kuestio honetan bada alderdi bat gehienetan isilik igaro ohi dena: egia bat muga gaiztoan, hots sasoz kanpoan zabaltzetik hondamenak eta katastrofeak etor daitezkeela. Berriz ere Newman-i uzten diogu hitza:

Eliz kondaira irakurtzean —artean anglikano nintzela-rik—, han neure barrenean hauxe aitortu behar izaten nuen: lehen makurra —zeinetarik gero herejia bat sor-tzen baitzen—, honetan egon ohi zela: egia bat orduz kanpo edo muga gaitzean eta elizako goren autoritatearen debekua hautsiz, zabaltzean. Gauza bakoitzak badu bere garaia. Batek baino gehiagok nahi luke barako makur hura zuzen dadin, edo beste dotrina hori bere helduerara era-man, edo obitura berri hau onart dadin; baina ez dio bere buruari galdetzen ea gauza horiek iristeko garaia heldu den; eta, berak egiten ez baldin badiu beste inork egingo ez dituela sinetsiz, hor joango zaizu itsu-itsuan, inori eta ezeri kasu egin gabe: ez du autoritatea-ren hitza entzungo, bere mendean egin den lan probetxu-garria narrastuko du, halako gisaz, non oraindik jaio ez direnek, ez baitute gero, hurrengo mendean, lan hura bere hobekuntzara eramateko behar den girorik izango.

Halako gizakia menturaz munduari egiaren eta pen-

tsaera librearen martiri bezala azalduko zaio, baina ez, ez da horrelakorik: jendetailu horiek autoritateak isilarazi behar ditu.

Eta autoritate honek, hutsezin mailako erabakia hartzeko kondizioak gertatuko ez balira ere, ongi egingen du azkarki obratuz. Halaz guztiz, autoritatearen obratze hori jauntxokeria edo tirania bezala izango da gero hartua. Esango da adimen pribatuari bortxa egin eta gizon zuzen eta zuzentzaile bati isilik egoteko agindu zitzaiola, autoritateak nahiago izan zuela gezurrari edo ustelkeriari atxikia egon, etab. Eta epaia okerragoa izango da oraindik, baldin autoritateak bere obratze horretan zuhurtzia gutiz edo gauzak aski neurtu gabe jokatzen baldin badu.

Autoritate horren alde jartzen diren gutiak jauntxokeriaren morroitzat joak izango dira, zuzentasunagatik eta egiagatik bost inportako balitzaie bezala. Baita ere gerta daitekeena da autoritatea une horretan alderdi her-tsi baten eskuetan egotea eta bere opinioak dogma biburtu nahi izatea, besteen pentsatze moduak ez onartzea, etab.⁹

Eliz autoritatearen erabaki eta aginduok eremu edo sail aski desberdinetakoak izan daitezke. Hor dira, esate baterako, Agerkundearen gordairua zaintzeko eta babesteko ematen diren erabakiak. Eta hor dira, beste aldetik, Elizaren bizikera eta iraupena bera segurtatzeko hartzen edo konseilatzten diren jokaerak —adibidez, politika bide jakin bat une konkreto batean, Leon XIII.ak Frantziako katolikoei kontseilatu zien RALLIÈMENT sonatu hura bezala—. Erraz konprenitzen da, arazo tenporalen sail horretan, norbait, autoritateak emandako burubideekin ados ez egotea maizago gerta daitekeela. Elizaren autoritateari beti menpetasuna eta obedientzia zor bazaio, barrengo onartzearen obligazioa lehen saileko gauzetara soilki hedatzen da, zeren beste horiek dotrinarekin ez baitute zer ikusi.

Teologoari hurbil dakioken tentazioa

Guri interesatzen zaigun saila, bestea da, ordea: dotrinaz, fedez, teologiaz etab. zer ikusi duten erabakiak.

Teologoei ere hurbil dakieke halako tentazio bat: beren sail horre-

(9) NEWMAN, *Apologia pro vita sua*, 277-278. Ikus JOURNET, *L'Eglise du Verbe Incarné*, I, 455 or. nota. Itxuren arabera Lamennais-en kasua du gogoan Newman-ek orrialde hau idaztean (JOURNET, o. cit., I, 455).

tan Eliz Majisterioaren bat ere beharrik ez dutela pentsatzea. Berek, jakintsuek, Elizan kasta berezi bat osatuko lukete. Teologi jakintza berek libreki eraiki eta landu beharko lukete. Jakintsuak ez du jakintzaren Majisterioaz landara beste Majisteriorik behar. Eliz Majisterioa bego kristau arruntentzat. Jakintzaren mailan ez luke deus egitekorik.

Horra gaurko tentazio nabari bat argi eta garbi, eta itzul inguru gabe, adierazia.

Aita De Lubac-en orri bat datorkit gogora.

Fedearen zaintzaileei zor zaien menpetasunetik ez gaitu deusek ere kito uzten, ez zientzia mailako trebetasunak ez doktor deiturak. Elizan ez daude —dio Aucagne-k— bi Majisterio suerte edo bi kristau mueta: bata predikuei esker argitua —eta honek bai Eliz Majisterioari beharko lioke obeditu—, eta bestea, jakintzaz dakitena, eta hauek beren kontzientziari bakarrik obeditu beharko liokete, egiaren indarraz soilki argitua den kontzientziari.

Baina ez. Gauzak ez dira horrela. Eta azkeneko hauek ez dute besteei zer agindurik. Aitzitik, zinetako teologoak Elizaren seme izatean du askatasun guztizkoaren iturria. Literalismo eta konformismo guztiak baino harutzago den askatasunarena. Teologoak, zenbat eta lastankiago hurbiltzen zaion Elizari, orduan eta gehiago aurkitzen du ban Izpiritua¹⁰.

Teologia eta Eliz Majisterioaren artean diren lokarriez mintzatu zen Aita Saindua "Gregoriana" deritzon Unibertsitateari egindako hitzaldi batean¹¹.

Hona hitzaldi hartako ideia batzuk: Teologiak ezin hautsizko lokarriak ditu bai Tradizioaz eta bai Majisterioaz ere. Hori ez da jakintza azterketetarako traba bat, ikuste laburretako objezioak eta aurre iritziz zamatutako izpiritu arinek dioten bezala. Agerkundearen autoritateak ez du trabarik jartzen eta bai orientazioa ematen, ez du azterketa itotzen eta bai hartarako oldarra gehitzen. Teologia ez da haxe baizik: fedea kontzeptoen mailara aldatua. Teologiak zer ikusi estua du, beraz, Eliz Irakasgoaz, zeren Jainkozko Agerkundera baita bion sustraia. Laguntasun ederra dakarkio, beste aldetik, Teologiak Irakasgoari. Era horretara biak daude elkarrekin lotuak, elkar-tuak. Ez dago hemen halako mentalitate batek sinets arazi nahi lukeen bezalako etsaigoarik...

(10) La Fe Cristiana, 233 or.

(11) Ikus Ecclesia (10-6-1972).

Politegia dela hori guztiori, egia izateko? Ez dut uste. Elizaren barrenean denak bakarrik konpreni dezakeiela? Agian bai.

Jakintzari bere autonomia errespetatu behar zaiola, eta agintariak jakintza baten esparruan agindu nahi izatea Estalinismoan erortzea dela... Horra beste objezio bat, edo lehengoa bera, beste moduz esana. Baina kasu! Teologia jakintza bat da, zientzia bat, nahi baldin baduzu —denek ez dizute hori onartuko, ezta katolikoen artean ere: hor da lekuko gure Eskoto—; baina edozein modutan ere, bere gisako jakintza da. Baditu oinarritzat dogma batzuk, badu egitura bat bere-berea eta ez da beste jakintzen neurrietan sartzen ¹².

Fedearen argiak —esaten du Aita Sainduak aixtian aipatutako hitzaldian— *eguzkiaren antzera egin obi du. Honek, gauzak argituz eta ikusiak izateko eran jarritz, ez du gauza horien autonomia ezabatzen, ez du gauzen bizia eragozten, horien edertasuna suntsitzen; baizik eta kontrara egiten du: gauzei berariazko edertasuna itsatsi eta balioa bihurtzen eta gehitzen die.*

Gauzek badute beren baitako autonomia bat

Beste aldetik, eta azken Kontzilio honek irakatsi digunez ¹³, mundu honetako gauzek badute beren baitako autonomia bat, izaera eta nortasun bat, barrengo lege batzuk, alegia. Jakintza profanoei beren eremuan autonomia hori aitortu behar zaie —neurri batzuen barrenean beti ere—. Eta inoiz behar adina hori kontuan eduki ez delako, oker adituak, nahasteak eta etsaigoak piztu dira, fedea eta jakintza elkarren aurka daudela esateraino.

Fede eta jakintzaren arteko sesio horietan, zenbait aldiz, zientifikoak ez, baina teologoak izan dira, fedea interpretatzerakoan, beren eskuerako mugak iragan dituztenak ¹⁴.

Galileoren kasua

Galileoren izena dator hemen hitzetik hortzera. Ez goaz orai kondaira hura xeheki kontatzera. Anka sartze bat egin zela apenas uka daiteke. Baina auzitegi hura hutsezin ez zela ere argi eta garbi dago eta zegoen orduan ere.

(12) GOTTLIEB SÖHNGEN, *Mysterium salutis* liburuan I, 1013 eta ondoko orrietan.

(13) G S 36.

(14) JOSEF TRUTSCH, *Mysterium Salutis* liburuan, I, 978.

Epaile haien hutsa, dirudienez, honetan egon zen: geozentrismoaren teoria eta Biblia saildua bata bestetik berezteko ausartziarik ez izatean. Gogoko zuen Galileok Baronius Kardenalaren esaldi bat aipatzea: Zerua nola dabilen ez digu irakatsi nahi izan Jainkoak, zerura nola joaten den baizik. Orduko teologoek, ordea, ez zuten erasia hori aintzat hartu. Orduko teologorik gehienek —bai katolikoez eta bai protestanteek— geozentrismoaren teoria Eskritura Sainduan berean ikusten zuten oinarritua.

Beste aldetik, Belarminok zioena hau zen: harik eta jakintzak kontrako frogara ziur bat eman arte, geozentrismoa mantendu behar zela, eta Galileok ematen zituen frogak ez zirela benetazko frogak. Azkeneko honetan beharbada Belarmino ez zegoen guztiz oker, baina haatik... geozentrismoa eta Eskritura Saindua elkarrekin lotze hori ere ez zen bidezkoa.

Bien arrazoia —Belarmino eta Galileorenak— irakurritz, badirudi Galileok Biblia eta teologiaren helburua hobekiago zekizkiela, eta Belarminok, oster, fisika berriaren xedeak hobekiago mugatzen zituela¹⁵.

Nolanahi den, Aita Sainduaren auzitegi batek eman zuen epai hura, berak hartarako daukan eskubide edo autoritate arruntaz, baina Aita Sainduak berriazko onartze berezirik epaiari eman gabe, eta era horretako epaiak hutsezin mailara ez dira iristen.

Modernismoaren kenka larria... Hermes, Bayo...

Eliz Irakasgoaren beharra eta jokabidea ongi konprenitzeko, honako hau behar da beti kontutan eduki: Eliz Jerarkiak, alegia, ondasun bat zaindu eta babestu behar duela, inguratzen zaizkion arriskuatarik ondasun hori begiratuaz. Ondasun hau izan ahal daitekeen gorena eta estimagarriena da, gainera. Zuhurtziaz jokatu beharko du, baina bai ausartziaz ere, gorengo on hori arriskutan dela dakienean. Eta hori egingo ez balu, ez luke bere eginbidea beteko.

Esan izan da, esate baterako, Modernismoaren aurkako debeku zorrotz haiek —mende honen hasieran eman zirenak—, eliz jakintzen aurrerapena geldiarazi zutela, 60 urtetako atzerapena ekarri zigitela, batez ere Bibliaren exegesian. Baliteke hala izatea —auzia ikusalde batetik bakarrik ikusiz—. Baina hala balitz ere, galdera nagusi bat egin beharra dago hemen: Fedea bera kenka larri hartan salbatu beharrean ez ote zegoen? Eta Eliz jakintzen benetazko funtsa, aurrerapena, esanahia eta gora-behera guztia ez ote dago

(15) JOURNET, o. cit., I, 431. — JAMES BRODRICK, *Galileo. El hombre, su obra, su infortunio*, Editorial Verbo Divino.

horretan? Mamia salbatzeko, axaleko gauza batzuetan atzerapen edo kalteren bat jasan behar izatea, beste erremediorik ez denean, ez dut uste gaizki jokatzeari denik. Bizitza bera salbatu behar denean zangoa edo besoa moztutzea ez ote da jokabide zuhurra? Hala jokatu ohi dugu behintzat denok, eta hala agintzen digu Kristok (Mt 5,29).

Bada gure egunotan halako grina gaizto bat Eliz Irakasgo eta Jerarkiaren makurak edo hutsak aipatzeko —askotan handiturik—, zer eta zenbat zor diogun isilik utziaz. Badirudi ez duela behin ere asmatu, edo dena beti makur egin duela.

Fedeak kondairan zehar izan dituen kenka larrien berri dakienak ez du maxiatzaile masokista horien esanengatik ikararik egingo, ordea.

Kasu bat aipa dezadan, hor da Hermesianismoak sor arazi zuen krisia. 1835. urtean Hermes jaunaren teologi eskola edo sistema estimu handitan zen Alemaniako katolikoen artean, Seminarioetan, etab. Gregorio XVI.ak sistema hori kristau fedear ezin elkartuzkoa zela eta, debekatu zuen *Breve* izeneko gutun baten bidez. Debeku hark zabaldu zuen zirrara ez zen makala izan! Bonba batek lehertzean egin ohi duen bezalakoa. Izan ere, Hermes jaunaren sistemak lilura eta erakarmen indar apartekoa bereganatua zuen Alemanian garai hartan. Orai, berriz, denek aitortzen dute kristau fedearen giharra bera urtzen zuela teoria hark ¹⁶.

Beste kasu bat: Pio V.ak Bayo-ren dotrina gaitzetsi zuenean Eliza Katolikoa San Agustingandik eta kristau errepide jatorretik apartatu zela esan zen. Orai, berriz, beste aldera direla gauzak aitortzen da ¹⁷. Etab.

Bukatzeko, eta auzi honen funtsa bere giharrean bilduz, hauxe esan genezake: Elizak gordairu bat du zaindu beharrekoa. Baliorik handiena duen gordairua. Gordairu honen ondoan, guk maiz absolutotzat jotzen ditugun balio horiek ez dira hainbesterainokoak. Eta Elizak altxor goreneko hori —fedearen altxorra, alegia— usai txarreko ustekizunekin arriskutan ikusten duenean, ezin du isilik egon. Ez eskubidea bakarrik, baita eginbidea ere badu bere gordairuaren alde gudukatzeko.

Badakit fedetik kanpora begiraturaz, pentsatze molde hau bitxia eta ezin onartuzkoa irudituko zaiola zenbaiti. Fedearen barrenean bizi denarentzat jatorra eta argia da oso. Elizak, horrela jokatzear, Kristok agindu ziona betetzea besterik ez du egiten (Mt 10,40; Lk 10,16).

(16) IKUS AUBERT, *Le problème de l'acte de foi*, 110 or.

(17) IKUS DE LUBAC, *El Misterio de lo Sobrenatural*, 311 or. — Id., *Augustinisme et theologie moderne*, Aubier, Paris 1965.

HAMABOSKARREN KAPITULUA

ELIZ IRAKASGOAREN EREMUA

Elizan bada Irakasgo bat, Kristok jarria, Jainkoaren Agerkundera zaindu, irakatsi eta interpretatu behar duena. Jainkoaren Agerkundera hori Eskritura eta Tradizioan dago. Beraz, Irakasgoak ezin du gogoak ematen diona irakatsi. Agerkunderaren iturriari loturik da. Agerkundera horren mutila eta zerbitzaria da, beraz. Hiru gauza hauek: Irakasgoa, Eskritura eta Tradizioa, bata bestearen har-emanik estuenean daude, eta hirurak hartu behar dira kontutan fede katolikoaren berri zehatza ematerakoan ¹.

Eskritura eta Tradizioaren auzia guk ez dugu hemen ukituko —zeren fedea tratatzerakoan baitu auzi honek bere toki egokia—.

Eliz Irakasgoaren puntua bukatzeko, ordea, Irakasgoaren eremua zein den aztertu beharra daukagu. Nahiz hutszez denean, nahiz ez denean, Irakasgoa zerbait irakasteko jarririk dago. Hau da, bada, oraiko galdera: Zernolako gauzatara heltzen da Eliz-Irakasgoa? Zein dira Irakasgoaren bazterrak?

Aurreko kapituluetan ikusi dugu nork osatzen duen Eliz Irakasgoa: Apezpikuen Kolegioak —Aita Saindu eta Apezpikuek, alegia—. Berek erabaki behar dute, goitiko babesaz eta erregela batzuen arabera, zer sinetsi eta sostengatu behar duen fededunak. Ez arbitrarioki, noski, fedeko itu-

(1) *Ikus Dei Verbum*, n.º 10.

rrien arabera baizik, eta iturri horiek, esan dugunez, Eskritura eta Tradizioa dira.

Irakasgo horrek badu esparru jakin bat. Esparru horren barnean irakas lezake, hor du bere autoritatea, indarra eta argia; hortik kanpora, deus ez. Esparru horren luze-laburra nahi genuke, bada, neurtu, zedarritzatu, mugatu. Kristok Elizan Irakasgoa jarri baldin badu, zerbaitetarako da. Beste hitz batzuez esateko: landa bat eman dio, irakas sail bat, alegia. Sail horren bazterrak eta luze-laburra arakatu nahi ditugu, bada.

Elizak Jainkoaren Agerkunea zaindu eta behar bezala azaldu eta irakatsi behar baldin badu, Elizaren Irakasgoa Agerkunde honek beronek neurtzen duela esanik dago honekin.

Behin betiko emana izan den Agerkunea Elizak behar du gorde, zaindu, azaldu, eta tokian tokiko eta aldian aldiko gizonei irakatsi. Leialtasun bat gorde beharko dio emandako Agerkunderari. Edozein aldaketa edo berrikeria ezin onart dezake, beraz. Baina, beste aldetik, emandako Agerkunderaren argitan problema berriak ere beharko ditu erabaki. Lehen agerriz ikusten ez ziren ondorioak geroago ikustea gerta daitekeena da. Eta fedearak, mamiz beti bat eta berbera izanik ere, gaurkotu beharra ere badu. Hemen ere badira arriskuak, bistan da. Arriskuak alde batetik, eta bai bestetik.

Bai Vatikanoko Lehenak eta bai Bigarrenak ere garbi ezarri dute puntu hau, alegia: Agerkunderaren gordairuan dagoena irakasteko eman izan zaiola Elizari infalibilitatea. Eta gordairu hori noraino heltzen den, haraino heltzen dela infalibilitatea ere².

Elizak erabiltzen dituen esanmoldeak

Fedearen eta Irakasgoaren esparrua izendatzeko Elizak erabili ohi dituen erasiak honako hauek dira: "Agerkunderaren gordairua" (depositum revelationis), "Fede eta ohituratako dotrina" (doctrina fidei et morum). Hitz horiekin nolabait adierazten da Eliz Irakasgoaren eremua.

Hor dago Jainkoaren Agerkunea. Elizak Agerkunde hori iragarri, azaldu, gorde eta zaindu behar du. Eta hain zuzen, horretarakoxe eman zaio Irakasgoa. Hori horrela baldin bada, bistan da: hortaraino heltzen da Irakasgoaren zabalgoa ere: ez gehiago eta ez gutiago.

Baina Jainkoaren Agerkunde hori noraino heltzen den esaten, izaten dira lanak. Zeren mugak ez baitaude horren garbi.

(2) Ikus D 1836 (DS 3069), D 1839 (DS 3073).

Nolanahi den, gauza batzuk gordairu barnekoak direla esango dizute teologoeak. Agerkundeari zuzenean dagozkionak, alegia. Beste batzuk, berriz, ezin hautsizko lokarriz Agerkundeari lotuak. Zeharkako zer-ikusi bat izango lukete hauek Agerkundeaz.

Bi barruti

Hortik dator berezkuntza bat. Berezkuntza horren araura Elizaren Irakasgoak bi barruti izango lituzke: lehenbizikoa eta bigarrena deituko diegu.

Jainkoak bere Agerkunderen artez edo zuzenki agertu diguna interpreta-tzea, zaintzea, azaltzea, etab.: horra Irakasgoaren barruti nagusia, lehen-bizikoa.

Jainkoak agertutako hitzaz, ez nolabaiteko, baina baitezpadako lokarria duten gauzak irakastea: horra bigarren barrutia. Beraz, gauza hauetara ere heltzen da Elizaren Irakasgoa. Eta zinez, fedearen dotrina ezin da behar bezala irakatsi, beronekin loturik dauden gauzei kasu egiten ez bazaio.

Teologoeak badute terminologia bat bi alor edo barruti hauek izendatzeko. Jainkoaren Agerkunderen formalki dagoena: horra Irakasgoaren zeregin nagusia edo lehenbizikoa. Jainkoaren Agerkunderen birtualki dagoena: horra Irakasgoaren bigarren zeregina, bigarren barrutia.

Izan ere, Jainkoak esana edo esan honetarik baitezpada segitzen dena edo esan hori oinarritu edo babesteko behar dena: guzti hori sartzen da Irakasgoaren eremuan; baina ez berdintsuki. Bata da lehen barrutia, eta bestea bigarrena. Bietara heltzen da infalibilitatea, hori bai.

Infalibilitatearen eremua noraino heltzen da, beraz? Fedearen gordairuarekiko betebeharra heltzen den tokiraino.

Gasser, Vatikanoko Leheneko Idazkaria, honela mintzo zen:

Gauza bat da gordairuan dagoena, eta beste bat gordairu hori babesteko behar dena. Gordairu-barneko egia definitzean Eliza hutsexin dela, hori fedeko dogma da, eta fedeko egia bezala aitortzen dute denek, eztabaida edo ezpairik gabe. Gordairu-barnean egon gabe ere, gordairu hori mantentzeko eta babesteko baietzu behar diren egia irakastean, Eliza hutsexin izan daitekeela: hori ere denek aitortzen dute, baina fedeko dogmatzat hartu behar den ez den kontu hau, horretan ez datoz bat. Batzuek baietz uste dute. Beste batzuentzat fedeko dogma ez, baina fedetik segitzen den ondorio jakin eta segur

*bat izango litzateke puntu hau. Beraz, fedeko egia ez balitz ere, segurtamen osoz egiazat hartu behar den proposizioa behintzat bai bada*³.

Eta teologoen artean gauza hauek libreki diskutitzen direlako, hain zuzen, Kontzilio hark berezkuntza bat egiten du mintzatze moldean: sinetsi beharrekoak eta baieztu beharrekoak ("credenda" eta "tenenda")⁴.

Gordairuko egia bat Elizak definitzen duenean, egia hura «sinetsi» behar da. Jainkoak egindako Agerkundean egia hori aurkitzen dela, segurtamen osoz dakigu Elizaren definizioa dela bide; eta, beraz, Jainkoari sineste ematen diogu egia hori aitortzean.

Baina beste egia horiek —fedeko gordairua babesteko behar direnak— Elizak epaitzen dituenean —eta Irakasgo hutsezinaz epaitu ere—, sinetsi behar diren ala bakarrik egiazat hartu, baieztu: hori da auzipean dagoena.

Milixkeriak direla esango duzu. Baliteke. Teologo asko dira berezkuntza hori alferrekotzat jotzen dutenak. Hauentzat Elizak Irakasgo hutsezinaz erabakitzen duen oro, «sinetsi» behar da, zeren, Elizak dioena aitortzean, Jainkoari berari sinesten baitiogu. Izan ere, Eliza hutsezin dela Jainkoak berak esan baldin badit, Eliza hutsezinak esana sinestean ez ote diot Jainkoari berari sineste ematen? Hala dirudi.

Bi fede motaren asmazio hori ere alferrekoa litzateke —"fides divina" eta "fides ecclesiastica"—; hots: jainkozko fedea eta elizazko fedea. Baina eztabaida puntuok gelditu bidez teologiarientzat⁵.

Muga ditzagun zehazkiago aipatutako bi barrutiok: lehenbizikoa eta bigarrena.

Lehen barrutian zer sartzen den

Irakasgoaren lehen barrutia honako hau dela esan dugu: Jainkoaren Agerkundean formalki aurkitzen dena. Orain, bada, formalki bi eratara aurki daiteke gauza bat Agerkundean: 1) agerriz, izendatuki eta hitz argiz eta garbiz —latinez *explicite* esan ohi dena—; 2) ordezko hitz batekin, hau da, beste hitz batzuekin, bai, baina mamiz gauza han dela esan daitekeelarik —latinez *implicite*—. Adibidez, Agerkundeak klarki esan badigu Jesukristo zinetako gizona dela, esanik dago honez gero bazuela egiazko gorputza, adimendua, etab.

(3) Ikus SALAVERRI, *De Ecclesia Christi*, «Sacrae Theologiae Summa» deritzon bilduman; I, n.º 711.

(4) SALAVERRI, o. cit., n.º 909.

(5) SALAVERRI, o. cit., n.º 899.

Egia bat inplizito eran ala birtual eran Agerkundean den erabakitzea, ez da beti erraz izaten kasu konkretoetan, nahiz eta nozioa edo kontzeptoa berez aski argia izan.

Salbuespen bat egiten dute oraino teologoei. Agerkundean formalki egonagatik, salbazioaz zer-ikusi ez duten egiak edo gauzak ez dira Irakasgoaren barrutian sartzen. Eskritura Sainduan, esate baterako, salbamenduzko mezua dago. Baina horrekin batean, iragaitzaz bezala edo bide batez, bada han mila kontakizun berez salbamenduaz zer-ikusirik ez dutenak, eta gainetiko edo azaletiko gauza bezala datozenak. Adibidez, Jesusek ogia ugaldutako lekuan belarra ugari zela, etab. Gauza hauek ere formalki errevelatuak daude, baina signifikantza salbagarririk ez dutelako, fedearen gordairukoak ez lirateke izango eta Irakasgoaren barrutikoak ere ez⁶.

Bigarren barrutiko gauzak

Beraz, Irakasgoaren lehen barrutia, barruti nagusia, hara zerk osatzen duen: fedeko gordairuak, fede eta ohituratako egiek.

Ikus dezagun orai beste barrutia, bigarrena. Hemen daude problemarik zailenak eta korapilatsuenak. Artez eta zuzenki ez, baina zeharka Irakasgoari dagokion barrutia. Formalki ez, baina birtualki goi-agertuak dei daitezkeen gauzak. Gordairuaren barrenean ez daudenak, baina gordairua zaintzeko beharrezko direnak.

Zer moduzko gauzak edo egiak dira hauek? Eta Jainkoak egindako Agerkundearen barruan ez badaude, nondik edo nola du Elizak esku horien gainean? Izan ere, filosofi, politika, soziologi eta beste sailtakoak izan daitezke gauzok.

Nolanahi ere, Agerkundeaz lotura dutelako, eta ez nolanahiko lotura, baizik eta baitezpadakoa, hortik eta horregatik du Elizak zer-ikusi horiekin. Elizak beti irakatsi du fedearen eta arrazoiaren artean ezin egon daitezkeela zinetako etsaitasunik, ezin konpondurik. Eta fedea irakasteko Irakasgo hutsezina eman baldin bazaio, horrek esan nahi du fedez ezin konpon daitezkeen ustekizunak, ondorioak etab. hutsezin mailako Irakasgoaz Elizak epai ditzakeela.

Jainkoak agertutako egiekin lotura dutenak, baitezpadako lotura dutenak, esan dugu. Egia haietarik segitzen direnak, ezin hautsizko lokarritz haiekin lotuak direnak: horiek dira, bada, bigarren barrutikoak. Formalki errevelatutakoen ondorioak.

(6) SALAVERRI, o. cit., n.º 688.

Bigarren barruti honetan sartzen diren gauza guztiak bana-banaka eta xeheki aipatzea, ez da erraz. Honako hauek behintzat aipatu behar dira:

1) Filosofi alorreko egia batzuk, hala nola "praeambula fidei", hots, fedearen aitzinekoak deitzen direnak. Inork esango balu giza adimendua ez dela gai inolazko egirik segurtamenez ezagutzeko, halakoak kristau sinesteari azpiak jango lizkioke. Relativismo hori, guztizkoa denean, behintzat, eta erabateko Agnostizismoa, ezin konpon daitezke kristau fedez.

2) Arrazoiketa zuzen baten bidez Jainkoak agertutako egia batetik segitzen den beste egia bat. Ondorio edo konklusio teologikoak deitzen zaizkie horiei. Teologian azaltzen diren gauza asko eta asko mueta honetakoak izan ohi dira.

3) Kondaira gertaera batzuk: Kontzilio honen edo haren balioetasuna, Aita Saindu hau edo hura zinetako Aita Saindua dela, etab. Gauza hauek Elizak segurtamenez eta hutsezin mailako irakaspenez ezingo balitu irakatsi, beroriek —Kontzilio batek edo Aita Saindu batek, alegia— erabakitzen dutena ere airean legoke beti. Gertaera dogmatikoak deitzen dira honelako gauzak.

Gertaera dogmatiko hauen artean sartzen da, baita ere, idazki edo liburu baten sentidua epaitzea. Auzi honek historia luzea du. Jansenioaren liburutik hartutako esaldi batzuk Elizak kondenatu zituenean, haren jarraitzaileek ihespide honetara jo zuten: proposizio haiek, abstraktoki harturik, kondenagarriak zirela, baina haatik Jansenio nahi izandako sentiduan defendi zitezkeela. Orduan Elizak esan zuen Jansenio nahi izandako sentiduan zeudela kondenatuak. Deklarazio honen kontra, ordea, beste berezkuntza bat asmatu zuten: "Quaestio juris" eta "Quaestio facti". Proposizio bat, alegia, jeneralean eta abstraktoki harturik, zuzena ala okerra den Elizak epai zezakeela ("quaestio juris"). Baina urliak edo sandiak erabiltako sentiduan gaitzestekoa dela esan, hori ez ("quaestio facti").

Jakina, hori horrela balitz, Elizak ezingo luke fedea behar bezala babestu. Ihespide horrekin herejiak eta uste okerrak zabaltzerik ezingo litzateke inor apartatu. "Nik diodan sentiduan defendigarri da", esango luke beti.

Baina Elizak ez zuen ihespide hori ametitu. Esaldiok egilearen sentiduan kondenatuak zeudela, eta hori Elizak egin zezakeela, erantzun zuen⁷.

Zenbaitek galde lezake, ordea: Nondik edo nola daki Elizak zein den

(7) Ikus auzi honetaz D 1092 (DS 2001), 1098 (2012), 1099 (2020), 1350 (2390), 1351 (2401).

autorearen sentidua? Ezen barreneko gauzak jakiteko ez du hark biderik ("De internis Ecclesia non iudicat").

Erantzuna: Autorearen sentidua ez da sentidu izkutu edo estali bat, nolabait kanporatu ez dena; liburuan agertu dena baizik. Autore batek zer esan nahi duen jakiteko, badira bideak, noski: hitzek duten adiera, esaldiak, esaldien inguru edo kontestua, liburu osoaren xedea, etab. "Sensus auctoris qua auctoris": hots, egileak egile den aldetik agertzen duen esanahia, hori da Elizak epaitzen duena.

Horrela jokatu du Elizak herejiak eta herejeen idazkiak arbuiatu di-tuenean. Ez da barren-barreneko asmo edo intentzioekin sartzen. Kanpora agertzen diren usteak jorratzen ditu soilki. Eta uste horiek fedez konpon daitezkeen, ez daitezkeen: hori da neurtzen duena.

4) Elizak ontzat emandako zenbait lege edo usuario orokor. "Legeak" esan dugu. Eta, hain zuzen, lege diren aldetik fedez baino areago praktikaz dute zer-ikusi. Halaz guztiz, horien azpian juizio bat datza, juizio doktrinala, alegia, eta juizio horretan hutsezin izan daiteke Eliza. Adibidez, hasi berri hartan uretan sartuz ematen zen bataioa. Gaur, berriz, eta aspaldidanik ur pixka baten isurtzeaz aski dela uste dugu. Eliza orokorrak era hau ontzat eman baldin badu, horrek esan nahi du era honetara emandako bataioak ere balio duela. Horrela ez balitz, ez legoke gehiago kristaurik, ez Elizarik, eta hori ez da posible. Sakramentuen alorrean egin izan dira zenbait aldaketa mendeetan barna. Diskutigarriak izan daitezke aldaketa horiek. Lehengo ohiturara bihurtu behar dela edo bihurtzea komeni dela pentsatzea zilegi da, baina halere beti aitortu beharko da honako hau: Elizak onartu dituen usuario orokor horiek sakramentuen baliostasuna ez dutela suntsitzen.

5) Saindu bat kanonizatzean edo Ordena baten Erregela onartzean ere Eliza hutsezin dela, uste dute teologoen. Eta zinez, hala ematen du aditzera kanonizazio eta onartze horietan Irakasgoak erabiltzen duen hizkerak berak. Baina hemen ere honelako juizio edo epai hau bakarrik izan-go litzateke hutsezin: Saindu horren bizitzea edo Erregela horretan datoren bizimoldea, Ebanjelioaz dagoela konforme. Irakaspen hau da, azken batean, hutsezintasunaren azpian dagoena.

ERASKINA

ELIZ IRAKASGOA ETA LEGE NATURALA

HUMANAE VITAE deritzon Entziklika argitara zen unean, puntu hau arazo gorri eta larri bihurtu zen. Elizak, alegia, ba ote du horrelako gauzak epaitzeko eskubiderik?

Entziklika hark berak argi eta garbi esaten digu: lege moral osoaren zaindari eta adierazle izan behar dutela Aita Saindu eta Apezpikuek, eta hori Kristok emandako agindu eta eskubidearen indarrez.

Entziklika honetan ez da aurkitzen Bibliatik edo Tradizioetik hartutako frogantzarik. Ez dirudi, beraz, fedearen gordairuaren barneko egia bat han irakasten denik. Izatekotan, lege naturalaren alorrekoak dirudite han tratatzen diren gauzak. Nolanahi den, problema berriak dira, aurkitu berriek ekarri dituzten problemak, eta fedeko iturrietan, izendatuki eta lehen kolpean, horientzat erantzun jakin bat aurkituko dela ezin espero daiteke. Eta Eliz Irakasgoa Agerkundera zaintzeko eta irakasteko emana izan baldin bada, nondik eta nola du eskubiderik problema berri horietaz deus esateko?

Baina beste aldetik Elizari eskubide hori ukatuko balitzakio, egunoro, eta geroago eta gehiago, sortzen diren problema moral berriak ezingo litzuke argitu. Elizak Biblian dena errepikatzeaz bere zeregina burutua leuka. Baina hori ere ez da hala.

Izan ere, gorago esan dugun bezala, gauza batek fedeko gordairuaz zer-ikusi izan dezake modu askotara. Elizan bada, noski, fede bat eta dotrina bat, berez aldakaitza dena. Baina era berean aurrerapen eta hazitze bat ere bada. Mundua mundu den artean eman zaion gordairu hori Elizak beharko du eio, hausnartu, eta bertatik ateratzen diren ondorioak, eraskinak, fruitu eta aldaska berriak argitara eman. Eta, anitzetan, kondairako gora-beherek eta une berriek ematen diote hortarako bide edo aitzakia.

Lege naturala ere Jainkoak emana da, eta gizonaren argi soilaz ezagut daitekeena, gainera. Beraz, hau ez da Elizaren monopolioa. Baina honako hau ere esan behar da: gizona oso geldo eta motela izan dela lege honen zenbait puntu ezagutzeko, eta gertatzez behintzat, goi fedearen laguntza behar izan duela horretarako. Testamentu Zaharreko patriarkek, esate baterako, poligamia onartzen zuten. Esklabotasuna ia gure egunok arte, ez da debekatua izan. Puntu hauek lege naturalekoak dira; baina gizonaren adimendua ez da horien gainean ezagutza argi eta garbi bat izatera heldu oso beranduraino; eta heldu denean, fedeko argiaren arrimua behar izan du.

Lege naturala gizonaren izatean oinarritzen da. Gizona Jainkoak egina denez gero, eta Jainkoak bere irudi antzera egina, gainera, izate horretarik ateratzen diren legeek ere Agerkundera edo Errevelazio baten itxura dute.

Beste aldetik, lege naturalak eta Agerkunderak badute zer-ikusi elkarrekin. Eta askotan, bere izatez eta egitez lege naturalekoak diren gauza asko, Agerkundera ere irakasten dizkigu, eta orduan artez eta zuzenki Irakasgoaren eremukoak bihurtzen dira.

Agerkundeak, neurri handi batean, lege naturala jaso eta beretakotu duela esan genezake, beraz. Ezkontza, adibidez, bai lege naturaleko instituzioa eta bai kristau fedeko sakramentua ere bada. Bai arrazoiaren eta bai fedearen esparrukoa, alegia. Eta orai arte ezagutu edo aztertu ez diren problema berriak sortzen baldin badira, nork erabaki behar ditu? Elizak badu hemen zerbait esatekorik. Agian ez berak bakarrik, baina bai berak ere.

Eta Eliza mintzatu da. Entziklika bat ez da berez hutsezin. Baina bai Aita Sainduak, kristau guztion Irakasle bezala ematen duen irakaspen jator eta ozena. Era horretara —mintzatzearekin, alegia—, arrazoiari lagun egin dio, lege naturalak kontu honetan zer eskatzen duen, ikus dezan. Eta hauxe izan da irakaspena: Ezkonduen arteko eginkizunak umegintzarako idikia utzi behar duela atea.

Elizaren jakinbideak arazo hauetan

Zer-nolako jakinbideak ditu Elizak lege naturaleko puntu hauek argitzeako? Agerkundeaz zer-ikusi duten gauzetan bakarrik du hark eskubide eta argia. Baina, hain zuzen, eta aixtian esan dugun bezala, bai ezkontza eta bai lege naturala ere Agerkundeak jaso eta beretakotu ditu.

Beraz, Agerkundearen argiak lege naturaleko errealtate hauek argi ditzazke. Agerkunde honek gizonaren ikuskera oso eta berritu bat ematen digu. Gizona zertarako den, zein den haren xedea —bai hemengo aldian eta bai beste munduan ere—, giza bizitzea sakratua dela —Kreatzaileak sortzean berean arima kreetzen duenez gero—, etab.: gauza hauetaz Agerkundetik heldu zaigu argia. Eta giza arrazoia, Agerkunde hori aztertuz, han aurkitu dituenak kontutan hartuz, ondorio horretara hel daiteke. Eta ondorio hori ez dago Irakasgoaren eremutik kanpora.

Lege naturaleko arazoa ere bada hau, noski. Eta horregatik, bere hitza eman baino lehen, gizon jakintsu eta trebeen batzorde bat jarri zuen Aita Sainduak, horien iritzia entzuteko. Dirudienez, ordea, horien artean iritziok ez ziren akort. Aita Saindua, bistan da, iritzi horiek entzun, bai, baina segitzera ez zen behartua. Ezta maioriaren usteari ere ez zen lotu, dirudienez. Behar ziren iritzi, xehetasun eta gainerakoak jakin ondoan, berak eman behar zuen bere hitza. Eta halaxe egin ere du.

Entziklika bat ez da dogma bat erabakitzea. Berez ez da dokumentu hutsezina. Aita Saindua oker egon ez dela, ez dakigu segurantzaz osoz. Baina definizioetako babes berezi hori izan ezta ere, bere mailari dagokion goi babesa badu, haatik.

Gizona ez dago bitaratua

Erdi Aroan bi egiak badirelako kontu hori asmatu zuten "artistek", hots, Parisko Sorbonako filosofoek. Filosofiak bere egia izango luke eta Teologiak berea, eta elkarren aurkakoak izanik ere, biak izango lirateke jatorrak eta onartzekoak. Baina ez. Hezur-haragizko gizon hau ez dago bitaratua, bi puskatan erdizkatua. Ezin esan daiteke, alegia: Lege naturaleko aginduak alde batetik doaz, eta Agerkundetik heldu direnak bestetik. Zorionez gauzak ez dira horrela, lege naturala bera ere Agerkundeak jaso eta beretakotu duenez gero.

Salbazio kondairak erakusten digunez, gizona den bezala hartu du Jainkoak, eta gizatasunari dagozkion eginbideak ere pixkaka erakutsi dizkio, eta era berean Jainko semetzaren helbururantz deitzen eta bultzatzen du.

Kondaira lekuko badakigu, berez gizonaren argi soilari dagokion anitz gauza ezagutzeko —moral kontu honetan bereziki—, zer-nolako laguntza ekarri digun goitikako fedea; eta laguntza hori gabe zeinen geldo izan den giza arrazoa bere duen landa hori argitzeko. Hori hala baldin bada, fedetik datorkigun argiaz baliatu nahi ez izatea, txorakeriarik handiena izango litzateke.

Baina hemen esan lezake zenbaitek: Ez ahal duzu aitortu, bada, problema honi buruz ez dagoela ezer Agerkundean? Aita Sainduak berak bere Entziklikan ez duela fedeko iturrietarik frogantza bat bakarra ateratzen?

Erantzun garbia du, ordea, galdera honek. Sorkundea galeraz lezakeen pastilla bat hartzea zilegi den ez den, hori, jakina, problema berria da, eta horretaz, bistan da, ez da deus ez Eskrituran eta ez Tradizioan. Baina gizonaz eta munduaz, Jainkoaz, Kreaizioaz, gizonaren azken helburuaz, etab., bada berri franko Agerkundean, bada ikuskera berezi bat, eta guzti horren argitan argitu eta erabaki behar dira problema berri hauek. Eta hori da Aita Sainduak kasu honetan egin duena.

Argumentazioa eta konklusioa

Argumenturik handiena, Entziklika honetan, hauxe da, nik uste:

Ezkonduen arteko zeregin horrek baduela bere baitako xede bat, naturalezak berak aditzera ematen diguna, eta horretan Jainko Kreatzailearen asmoak agertzen zaizkigula. Eta gizonari ez zaiola zilegi Jainkoak ipinitako xedetik zeregin hori oker araztea.

Gorago esan genuen bezala, fededunarentzat, naturaleza eta Kreaizioa

Errevelazio suertea bat dira, nahiz eta frankotan lehenbiziko errevelazio horren esanahiaz eta muinaz jabetzeko, bigarrenaren argia ere behar izan.

Eta hau ere gerta daiteke, alegia: Aita Sainduak Entziklikan erabiltzen duen argumentazioa norbaiti errutsua ez dela iruditzea. Baina Aita Sainduaren irakaspenaren balioa ez dago arrazoiketa horren indarrean. Argumentuak izan daitezke handiak nahiz txikiak, errutsuak nahiz nolabaitekoak, baina konklusioa, beti ere, Irakasgoak goitikako babesaz emana da —epai hutsezin batetako mailara heldu ez denean ere—.

Kontzientzia, gizonaren gidari

Beste ihespide bat ere entzun ohi da maiz: Elizak hastapenak eman ditzazke, printzipio jeneralak, alegia, baina kasu konkreto batean gizonak berak, bere kontzientzia gidari duela, juzgatu eta epaitu behar du, azken batean, egite baten moralitatea.

Erantzuna: Egia da baduela gutarik bat bederak, Jainkoak emanik, aitzindari bat, kidari bat eta argi egile bat —Axularrek dioen bezala—, eta hori, hain zuzen, kontzientzia da. Baina kontzientzia honek, zuzena eta behar bezalakoa izateko, lege objetiboaren erregelaz neurtua eta erregelatua ere egon behar du. Halaz guztiz, ahalegin horiek egin ondoren, kasu konkreto batean, kontzientziak bestela aginduko balu, orduan bai, honi segitu beharko litzaioke.

Eman ditugun printzipio hauek berdina balio dute, bistan da, Elizak politika eta soziologia gaietan agertu duen dotrinarako ere⁸.

Gaurko tentazioa: egiaz axolagabetzea

Bukatzeko: Kuestio larriak dira gaur Eliz Irakasgoaren alorrean, baina horiek ondoraino barnatzeko fedearen tratatu guztia harrotu beharko genuke hemen, eta horretaraino ez da gure jarduna heltzen. Beraz, bego horretan.

Gaur teologi joera batzutan honako arrisku hau nabari da: egiaz beraz axolagabetzea. Egiaren beraren lekuan "praxi" a edo, sartu nahi izatea. Joera horri bidea idikitzeke, Pluralismoa aipatuko dizue, baina, jakina, inoiz eremuaz jabetuko balira, orduan ez legoke gehiago Pluralismorik, eta bai diktadurarik gorriena⁹. Elizak, ordea, ezin onart ditzazke joera horiek.

(8) Ikus J. COLLANTES, *La Iglesia de la palabra*, II, 233 or.

(9) Ikus RATZINGER, *El Pluralismo Teológico* deritzon liburuan, 7. orrialdetan; BAC 387, 1976. «Teologia Pastoral» deitu nahi diote egiaz axolagabetzen den teologia horri, baina Elizak ez du sekulan ezagutu horrelako Pastoralik.

Gaurko pentsalari batzuen joerari men eginez fededunak ez luke argiaren ekarle izateko eskubiderik. Beste gizonak ilunetan daudenez gero, berak ere haien patu hitsaren partaide izan behar du. Haatik, hori ote da egiazko senidetasunak eskatzen duena? Ez dut uste. Joan den egunean Urbiatik behera gatozela ilunak harrapatu gintuan. Batek linterna zekarren sakelean, eta hari eskerrak, gobernatu ginen. Partaide izateak ez ote du hori eskatzen?

Fede katolikoari maiz hobentzat egozten zaio Jainkoari buruz etab. gehiegi dakiela, edo jakiteko pretentsioa duela: argituegi egotea, alegia. Teologia suerte batek akats hori izan duela, ezin da ukatu. Baina beste muturrera jotzea ere ez da onartzekoa.

HAMASEIGARREN KAPITULUA

ELIZAREN EGITEKOA, EDO ELIZA ZERTARAKO DEN

Alferraz bertze guztiek enplegatzen dutela denbora, zertako eginak baitira, hartan: hala dio Axular-ek ¹. Eliza ere, Kristoren obra denez, zerbaite-tarako egina izan da. Badu, Kristok hala nahiz, xede bat, egiteko nagusi bat, emana dagoena eta guk aldatu ezin duguna. Zein den Elizaren egiteko nagusi hori, xede hori, argitu nahi genuke kapitulu honetan.

Arabako lautadan barna ibili naizenetan, han-hemen barreiaturik dau-den herrixka bildu haiek ikustean, maiz gelditu naiz erasana. Herrixka haiek denek dute tankera berdintsua. Etxe multzoa pilaturik ageri da, eta erdian, gailean, eta torrea goruntz altxatua duela, eliza. Elizak, alegia, beti du bere torrea goialderuntz abiatua.

Ikuskizun eder horretan Elizaren beraren xedea eta zertarakoa mamitu-rik bezala dagoela iduritu zait beti.

Haatik, gaur-eguneon badira Eliza lurkoi bihurtu nahi digutenak. Kons-tantinoren aroko Elizaren aurka bereak eta bost jaurti ondoan —mundu honetako arazoetan sartuegi segoelako, noski—, zer da eta gero, ez Kons-tantinoren garaian, ez Erdi Aroan, ez inoiz asmatu ez diren bezalako egin-kizunak eta xedeak egotzi nahi lizkiokete Elizari, bere-berea duen xede bakarra bazterrera utziz.

(1) Ax 21.

Badira, bai, tirabirak. Agian probetxugarriak ere izan daitezke. Lehen inoiz hemengo gauzetaz sobera ahantzirik egon baldin bada, orai behar den neurrira etor dadin. Baina beti Kristok markatu zion bidetik irten gabe, ordea.

"Eliza" hitzaren bi esanahi

Eliza gizonez osatua da. Hala ere, Elizan dena ez da barneko gizonokin bukatzen. Hori konprenitzeko, kontuan eduki behar da «Eliza» hitz hau ez dugula beti esanahi bat eta bakarrarekin erabiltzen, eta horri kasu egitea beharrezkoa da, oker adituak ez sortzeko. Esan nahi dut, kristau hizkeran berean —egunoroko hizkera arrunt eta jatorrean, alegia—, baduela hitz honek sentidu bat baino gehiago.

Alde batera uzten dut fededunak biltzen diren etxe hori ere «eliza» deitzen dugula.

Baina horretaz kanpora ere, «Eliza» hitzak baditu bi esanahi edo adierazpen nagusi, geure hizketan maiz nahasten ditugunak. Eta mintzo garenean, bietarik zeini lotzen garen ohartzea ere komeniko da, geure burua sofisma edo harridura batzuetarik gorde nahi baldin badugu.

Esate baterako, fededunak guztiz naturalki eta auskalo noiztik (ikus Gal 4,26), onartua eta beretakotua dauka esakuntza hau: "Eliza Ama", "Gure Ama", "Eliza Ama Santa", etab. Eta esaldi honetarik aitzakia hartuz, ateraldi bitxi hau jaulki zaio baten bati: "Eliza gerok osatzen baldin badugu, nola demontre izan daiteke gure Ama? Geure buruon Ama ote gara, orduan?".

Baina hemen «Eliza» hitzaren bi sentidu nahasten ditugu, eta hortik dator bitxikeria. "Eliza gure Ama" esatean, lehen sentiduari lotzen naitzaio ("Ecclesia ut convocatio", "Ecclesia de Trinitate", hots, Jainkoak sortutako erakundea). Eta Eliza fededunen multzoa diodanean, bigarrenari ("Congregatio fidelium", "Ecclesia ex hominibus"). Beraz, Eliza biltzailea eta Eliza bildua ("Ecclesia congregans" eta "Ecclesia congregata").

Bi-biak dira sentidu jatorrak. Eta norbait mintzo denean, hitz hori nola hartzen duen kasu eman beharra dago.

Lehen sentidua, aktiboa da; bigarrena, berriz, pasiboa².

LUMEN GENTIUM gutunaren lehen kapitulua bi sentidu horietarik lehenari lotzen zaio; eta bigarren kapitulua, bigarren sentiduari.

(2) DE LUBAC, *Meditación sobre la Iglesia*, 99 or.; ALCALÁ SALVE (ANGEL), *La Iglesia. Misterio y Misión*, ed. B.A.C., 46 or.

Ia konturatu ere gabe, esanahi batetik bestera aldatzen gara Elizarekiko geure jardunetan. Egia da askotan sentidu batean nahiz bestean harturik ere, ez duela axola handirik. Baina beste batzutan berezkuntza honen berri jakin beharra izan ohi da.

ELIZAREN EGITEKOA ZER IKUSI DU GIZONEN SALBAZIOAZ

Ondoko lerroetan, bada, Elizaren xede edo helburua zein den azaldu nahi dugu. Hiru ideia nagusi hauen inguruan bilduko dugu esateko guztia: 1) gizonak salbatzea, 2) Munduan Jainkoaren testigu izatea, 3) fededunak saildutasunera bultzatzea. Lehen kolpean badirudi desberdin xamarrek direla hiru gauza hauek. Baina azken batean eta funtsean errealitate bat eta bakar baten ikusalde edo alderdiak baizik ez dira. Eta goi-munduko errealitate hauek horrela, zatika eta alderdiak bana-banaka aztertuz, ikasi behar izaten dira. Hiru alderdiok —esan beharrik ez dago— kristau iturrietan datoz.

Jainkoak nahi izandako eta eratutako erakunde bat, instituzio edo organismo bat da Eliza. Kristok, Jainkoaren Semeak, bere jainkozko esku-bide eta aginteez fundatu eta sortua. Hark Elizari egiteko batzuk, eta egitura bat eta xede jakin bat egotzi dizkio. Elizan izango dira, bai, alda daitezkeen gauzak, baina beste batzuk ezin aldatuzkoak dira, eta azkeneko hauen artean daude Elizaren xede nagusia, beronen bizkar hezurra den Jerarkia, etab. Hemen, bai, esan daitekeela; Hartu ala utzi, baina hartzekotan, den bezalakoxea hartu behar duzu. Kristok Elizari emandako oinarri legeak inortxok ere ez du aldatzeko eskurik.

Eta hau da gure oraiko galdera: Zer xede edo egiteko egotzi zion Kristok Elizari?

Orai bada, iturri guztiek, xede honetzaz mintzatzerakoan, hitz berezi bat aipatzen dute beti: salbamendua, gizonaren salbamendua. Baina "salbamendu" hitzak, erlijioiko hizkeran, badu sentidu jakin, jator eta berezi-berezi bat. Sobrenatural mailako zerbait adierazten du, eta eternala, gainera, ez bizitze igarokor honen mugen barnean bukatzen dena.

Zer da, bada, salbazio hori? Jainkoa bera ematen zaiola gizonari, horra. Izadiz goitiko emate bat. Emate hori mundu honetan berean gertatzen da hasiera bezala, ernamin bezala, baina fruitu oso, heldu eta konplitua ez da hemengoa, beste mundukoa baizik. Salbamendua bete-betean eta bere ondore guztiekin geroko bizitze horretan lortzen da, bada, hemen ere atal aurreko eta hasiera bezala ematen zaigula ukatu gabe.

Alde horretatik Kristoren xede berbera du Elizak, zeren Kristo ere horretarakoxe etorri baitzen: Jesus izena ipiniko diozu *ezen hark salbatuko du bere populua bere bekatuetarik* (Mt 1,21; Haraneder-en itzulpena). Hala esan zion aingeruak San Joseri. Herria bekatuetarik salbatzea: hau da, beraz, Jesusen xedea, zeregina. Eta hau berau da Elizarena ere.

"Satis Cognitum" Entziklikak zer dioen

Leon XIII.ak SATIS COGNITUM izeneko gutuna argitaratu zuen 1896. urtean, den-dena Elizaren batasunari eskeinia.

Hara zer dioen bertan orai darabilgun auziaz:

Zer bilatu, zer nahi izan ote du Jesukristo gure Jau-nak Eliza jarri eta iraun araztean? Gauza bat besterik ez: Berak bere Aitarengandik hartu zuen zeregin berbera, mandatu berbera, Eliza honi gomendiotan uztea, honek lan hau aurrera eraman zezan.

Hori egiteko asmoa hartu, eta asmo hori bete ere egin zuen: "Neure Aitak Ni bialdu ninduen bezala, era berean bialtzen zaituztet Nik zuek" (Jo 20,21). "Zuk mundura bialdu ninduzun bezala, balaxe bialdu ditut Nik ere mundura" (Jo 17,18). Kristoren egiteko honen barnean, orde, honako hau dago: heriotzearen morrontzatik at-
ra eta "galdurik zegoena" salbatzea; ez nazio hau edo hori, edo hiri bat edo beste, baina gizadi osoaren mul-
tzoa, inortxo ere kanpoan utzi gabe, ez geografian eta ez denboran ere. "Gizasemea etorria da... mundua Beraren bidez salbatua izan dadin" (Jo 3,17). "Ezen bertze izenik ez da zeruaren azpian gizonei eman zaientik, zeinez sal-
batu behar garen" (Act 4,12).

Huxe da, bada, Elizaren egitekoa: Jesukristok egin-
dako salbazioa eta handik datozen mesede guztiak gizo-
nen artean partitzea eta aro guztietara zabaltzea. Horre-
gatik, bere Egilearen nabiz, Elizak bat eta bakarra behar
du izan munduaren zabalera guztian eta denboren iraute
guztian. Batasun handiagorik egon abal zedin, lurraren
mugetarik ilki eta gizadi berri eta ezezagun bat behar-
ko litzateke asmatu.

Artez eta zuzenki batasunaz mintzo da Leon XIII.aren Entziklika handi hau. Gu, berriz, Elizak duen xede nagusiaz ari gara orai, eta agi denez, xede honek gizonaren salbamenduaz du zer ikusi.

Banakoaren (indibiduaren) salbazioa, eta Eliza

Baina salbazioaren auzia ukitzerakoan, bada puntu bat argitu beharrekoa. Eliza, sozietate agerikoa den aldetik, banakoaren salbaziorako beti eta nunahi derrigorrezkoa dela, ez dugu pentsatu behar. Jainkoak gizonaren salbamendua egin lezake beste bide batez ere.

Egia da azken mendeotako teologian puntu hau ez dela beti aski argi ikusi. Gure Axular-ek berak —honetan Fr. Luis de Granadari jarraikiz— giristino ez direnak ifernuratzen direla dio³. Beste toki batean, ordea⁴, esaten digu kondenatzen direla lege naturalaren arauaz bizitzen ez diren jentilak. Lege hori gordetzen dutenei zer gertatzen zaien ez digu esaten, haatik...

San Frantzisko Xabierrekoak, berriz, zera esaten digu bere eskutitze-tan: Japoiko kristau berriek, alegia, pena eta damu handia hartzen zutela beren aurrekoak kondenatu zirela entzutean⁵.

Gaur eguneon Elizaren Majisterioak garbi utzi digu puntu hau⁶. Jainkoa bere garazia eta goi bizia norbaiti bialtzean, ez dago Eliza ageriari lotua; ez behintzat ageriko eta kanpoko Eliza den aldetik. Jainkoak izkutuan eta barrenean guk ez dakizkigun gauza asko egin ditzazke. Eta bederen Elizaren berririk jakin gabez haren mugen barrenean ez dagoena, baldin bere aldetik behar dena egiten badu, ez da hargatik kondenatuko⁷.

Baina indibidualki eta bakoizka harturik, gizonen sekulako salbamendua Eliza ageriko horren mugetarik kanpoan ere gerta badaiteke, horrek ez du esan nahi Eliza ageriko horrek salbamenduaz zer ikusirik ez duela.

Eliza, zerbait ageriko eta nabari bezala, prantatu nahi izan du Jainkoak.

Multzatasun bat, Aitaren, Semearen eta Izpiritu Sainduaren batasunak bildu duen multzutasun bat, hori da Eliza⁸.

Herri bat da, beraz, Eliza, fededunek osatzen duten herria, Jainkoak bildutako herria, eta batasun harrigarritz apaindua. Zerbait ageriko eta era

(3) Ax 88 eta 93.

(4) Ax 273.

(5) *Cartas y Escritos de San Francisco Javier*, Ed. B.A.C. n.º 101; 418 or.

(6) Ikus "Lumen Gentium", 16; "Ad gentes", 7.

(7) Elizaren behar izana salbaziorako, ez da auzi honen alderdi bat baizik. Egiazko fedearen behar izana ere hor da. Baina gu Elizarekikoaz xoilki ari gara orai.

(8) San Zipriano, Kontzilioak aipatua. Ikus L G 4.

berean zer bait batua dela, hori aditzera ematen dute liburu sainduetan hor-hemen zabalduarik diren Elizaren irudiek: artalde, artetia, mahastia, etxea, Jerusalem hiria, Kristoren gorputza, Kristoren ezkontidea edo esposta, Jainkoaren herria, etab.⁹

Eliza, Eskatologiara buruz abiatua

Azken Kontzilioko gutun nagusiak —LUMEN GENTIUM deritzonak— badu kapitulu bat Elizaren Eskatologi alderdiaz. Bai behar ere. Zeren Elizak ez baitu bere xede eta helburu betea hemen, beste munduan baizik. Zeru herriko Eliza da hemengo Elizaren ispilu eta eredu.

Hemengo Elizak —dio Kontzilioak— zeruko lorian bakarrik erdietsiko du bere konplimendu osoa eta bere perfetasuna¹⁰.

Baina, hori bai, etorkizuneko berriztapen hau orai beretik hasia da. Zeru-lur berriok ager daitezen arte, ordea, erromesen Eliza honek gauza igarokorren marka eta itxura du berak ere. Hori gora-behera, zinetako saindutasuna ematen zaio beko Eliza honi, nahiz eta guztiz konplitu ez izan. Oraindik beretik Jainkoaren seme deitzen gara, eta gara zinetan, baina oraino ez da ageri zer izanzen garen (1 Jo 3,2).

Hitz batez esateko, kristaua ezin dagoke mundu honetan osoki bere gogara. Ez du hemen bere herria, bere zorion konplitu. Eta bere fedea zeru herrian daudenekin har-emanetan jartzen du. Heriotzeak fededunen arteko batasuna ez du hausten, sendotzen baizik.

Lurreko eta zeruko Elizaren arteko elkartasun hori, aparteko modu batez egiztatzen da Liturgiako ospakizunetan, guztiz ere Meza saindian. Eukaristi oparia ospatzerakoan, zerutarren Elizaren kultuari hurbiltzen eta elkartzen gara, ahal den neurrian.

Ekialdeko kristauak bizi-bizia dute sentimendu hau: elizan sartzean, alegia, zeru herriko anaiekin eta gauzeekin har-emanen jartzen direlako sentimendua. Eta esperantza honen berririk jakin nahi ez duena, ez da kristaua. Eta kristau izenaz azaltzen baldin bada, gezurrezko profetatzat hartu behar da. Gaur eguneon bada, bai, horrelakorik.

Bdira, bai, Elizaren zeregina eta ardura lur honetako arazoak konpontera huts-hutsik zuzendu nahi luketenak. Baina lur honetako arazoetan ere bere modura eta bere mailan Elizak bere egitekoa duela ukatu gabe, beste mundura buruz abiatua eta zuzendua dago bera.

(9) Ikus L G 6ss.

(10) L G 48.

ELIZAREN EGITEKOA JAINKOAREN OSPEAZ DU ZER-IKUSI

Azken Kontzilioaren beste dokumentu batetan haxe irakurtzen dugu:

*Honetarako sortua da Eliza, alegia: Jainko Aitaren aintzarako lurbira osoan Kristoren erresuma zabalduz, gizon guztiak berrerospen salbagarriaren partaide egin ditzan, eta horien bidez mundu osoa zinetan Kristogantantz ordena dadin*¹¹.

Hemen, salbazioarenaz batean, beste xede batzuk ere ukitzen dira: Jainkoaren ospea, fededunen bidez mundu osoa Kristorengana ordenatzea, etab.

Izan ere, kristau iturrietan maiz aipatzen dira hauek ere Elizaren xede bezala. Mintzatze moldean desberdin xamar izanarren, azken hondoa berdina dute denek. Ez dira behintzat bata bestearen aurkako.

Eliza Jainkoaren ospea, loria hots egiteko, iragartzeko egina dela diogunean, zer esan nahi dugu, presiski? Testamentu Zaharrean loria edo ospea esateko, «kabod» hitza erabiltzen zen hebraieraz. Eta hitz honek jatorriz, 'pisutsua', pisua duen zer bait aditzera ematen du. Pisua duen gauzak, orde, badu garrantzia, badu balio trinko eta irmoa, eta besteen estimazioa eta errespetoa bereganatzen du. Iahweh-ren zerbitzariak, berriz, «anawim» ziren, hots, pobreak, otzanak. Hau da: fidantzia ez berengan, baizik Jainkoagan jartzen zutenak. Jainkoa dute beren pisu, habe, sostengu¹².

Eta Testamentu Berrian, berdin. Eliza da Jainkoaren garrantzia, pisua eta balio trinkoa aitortzen dutenen multzoa. Eta Jainkoak Kristo baitan egin digu bere buruaren agerpena. Agerpen horri baiezkua eman diotenen multzoa, hori da, bada, Eliza, eta hortarakoxe dago, gainera, munduan: Jainkoaren loriaren edo Agerkundearen testigantza emateko, eta hori du Eliza denez bere xede nagusi.

Agerkundearen testigu izatea

Testigantza ematea, Jainkoak Kristorengan egin duen Agerkundearen testigu izatea: hitz horrekin ematen da aditzera ideia hau Testamentu Berrian. "Vos autem testes estis horum" (Lk 24,28): *Horra, zuek zarete gauza guzti bauen aitor emale, lekuko, eta testigu...*

(11) "Apostolicam actuositatem", 2.

(12) Ikus Num 12,10; 14,21. X. LÉON-DUFOUR, *Vocabulario de Teología Bíblica*; Herder, 1966; s.v. Gloria.

Jainkoak guretzat duen salbazio bidea Kristo baitan agertu digu. Baina agerpen hori munduarentzat hutsa izango litzateke, baldin fededunen komunitate bat ez balego. Agerpen hori fedez onartzen dutenen komunitatea egongo ez balitz, alegia. Eta hori da Eliza. Eliza horren bitartez, Jainkoaren Agerkundera presente egiten da munduan. Agerkundera munduarentzat delako, hain zuzen, derrigorrezkoa da giza komunitate hori munduan izatea.

Eliza ez da, ez, gainetik zerbait, Agerkunderaren ondorio edo fruitu guti gora-beherako bat. Ez. Bera da Agerkunderaren tokia, lekua, Jainkoak eta gizonak elkar topo egiten duten gertakizuna. Jainkoaren partetik ilki den hitzak, gure aldetik —gizonen aldetik, alegia— erantzun bat aurkitu du, fedearen erantzuna.

Eta erantzun honen emalea ez da banakoa, indibiduo soila. Gizona, bai, baina komunitate batean bildua. Jainkoaren hitza, bai Testamentu Zaharrean eta bai Berrian ere, herriari, komuniteari dago zuzendua. Banakoa, indibidua, komunitatearen bitartez egiten da hitz horren partaide¹³.

Jainkoaren Agerkunderak Eliza eskatzen du, bada, eta Elizak era berean Jainkoaren Agerkundera. Eliza, bere egitez eta izatez, ez da besterik haxe baino: Agerkunde horren presentzia kondairan barrena. Kristoren lehen etorreratik bigarren etorrerara bitartean Agerkunde hori presente egiten behar du Elizak.

Agerkundera behin eta betiko bururatu eta mamitu zen Kristo baitan. Beraz, ez dago geroztik Agerkunde berririk edo berriturik. Baina epe luze horretan —lehen etorreratik bigarrenekora bitartean— Jainkoaren hitz horrek —Jesukristo baitan betiko gertatu zenak—, aldian aldiko eta tokian tokiko bihurtu beharra dauka, hots, gaurkotu beharra, era horretara munduan beti presente egon dadin. Eta hori da Elizaren egitekoa.

Kristoren bidez Jainkoak egin digun Agerkundera erabatekoa da, osoa, guztien gainetikoa, Jainkoa bera pertsonalki eman zaigunez gero. Agerkunde honetan ez digu bere asmo salbagarria bakarrik agertu. Grazia salbagarria bera ere —hau da, Jainkoa bera— Kondairan presente dela hots egiten digu. Kristo bera da gizonen salbamendua, eta salbamendu hori presente dago munduan. Grazia salbagarria eta egia salbagarria, bi-biak daude Kristogan, eta biak ematen zaizkigu.

Elizaren xedea, izate arrazoia, hau da, bada: Kristok emandako grazia salbagarria eta egia salbagarria Kondairan barna pasa arazitzea, Kristoren Asentzio egunetik hasi eta Parusiara bitartean¹⁴.

(13) IKUS FEINER, "Revelación e Iglesia", *Mysterium Salutis* izeneko bilduman; I, 577 eta ondoko orrialdeetan.

(14) FEINER, l.c.

Salbazioaren Kondaira jenerala eta Kondaira berezia

Beste aldetik, Jainkoak bere salbamendua Eliza agerikoaren mugetarik kanpoan ere egin dezakeela, ez da dudarik. Horregatik gaur teologoak Salbamenduaren Kondaira Jenerala eta Kondaira Berezia berezi beharrean gertatu dira. Salbamenduaren Kondaira Jenerala kristau mugetarik kanpoan gertatzen da. Eta Jeneraletik Berezira dagoen aldea, itxuren arabera, honetan datza: Jainkoak doharik gizonoi egin digun grazia salbagarriaren emaitza horrek kristau Agerkundean bakarrik duela bere azalpen garbi eta interpretazio ulergarri eta hutsezina ¹⁵. Hemen badugu ezagutza bat objektibo, Kristogan oinarritua.

Agerpen horrek komunitate batekin du zer ikusi. Testamentu Zaharreko Agerkundeak Jainkoaren herria sortzen du, komunitate bat, alegia. Era horretara, herri hura jainkozko egiaren ekarle bihurtu zen Kondairan barna. Eta antzera gertatzen da Testamentu Berrian ere. Hemen ere "Ekklesiá" izeneko komunitate berria Agerpenaren hartzaile eta ekarle bilakatu da. Eta herri honi eskerrak, Agerpen horrek munduan bizi eta irauten du.

Izaki bat, fededunen gainetik dena, ote da Eliza?

Ez dugu pentsatu behar, haatik, Eliza fededunen gainetik den izaki suer-te bat dela. Ez. Fededunetan beretan bizi da. Baina fededunen bilduma soila baino zerbait gehiago da, halere. Indibiduen gainetik dagoen zerbait. Jainkoak alde z aurretik indibiduo bakoitzari eskeintzen dion zerbait ¹⁶.

Izpirituak berak sortzen du gu baitan fedea. Eta dohain hau bat eta bakarra da guztiotan. Dohain honi eskerrak, Kristoren errealitateak esanahi osoa erdiesten du Kondairan, eta hala Agerkundearen azken xedea lortzen da.

Beste munduko Eliza

Azken xede hori Kondairaz handiko aldean dago kokatua. Han ere, zeruko loria ez dugu indibidualki hartu behar, honen eta horren eta haren betiko zoriona bakarrik balego bezala. Giza komunitate bat izango da han loriako Agerpen osoaren partaidea. Eta hemengo fedeak badu zer ikusi hango loriaz, haren aitzindari eta ataurreko denaz geroz.

Bai, hori da Eliza, hemengo Eliza. Han, goialdean, izango denaren irudi

(15) FEINER, I.C.

(16) FEINER, I.C.

bat, itxura bat. Erromes eta bidazti direnen Eliza. Fedea du bere ondasuna, hangoak ikustea duen bezalaxe. Beraz, zeruko Elizak badu Kondairaren barrenean bere itxura bat edo ordezkotzat bat.

Hain zuzen ere, goiko Eliza horren argitan argitzen zaizkigu hemen go Elizaren gauzak, eta bereziki Agerkundearen azken xedea.

Agerkundearen azken xedea

Jainkoak egin digun Agerkundeak honako xede edo helburu hau du, bada: Komunitate bat sortzea eta mantentzea, Kristok bildua eta Kristo eta Izpiritu Saindua baitan bat egina. Komunitate hori ager dadila Kondairan, alegia, fedetik heldu den aitorreraz eta elkarrekiko bizitze horrezaz. Agerpen horrek Kristoren Gorpütz hau sortzea eta iraun araztea du xede, indibiduoak baino areago. Zeren komunitate horren bidez Agerkundea presente egiten baita munduan.

Hori horrela baldin bada, norbait federa etortzea zer da, orduan? Komunitateari erantsia, itsatsia izatea (Cf Act 2,41). Hots, Elizaren fedearaz hartuak izate bat, eta hartan parte izatea. Jainkoaren hitzak ez du indibiduo soila indibiduo denez atzemaiten, fedeko komunitate horretan sartzen denez baizik. Eta fede hori ematen zaio, Elizak munduan duen zereginean parte har dezan. *Munduaren aurrean testigantza ematea*: hitz horiekin ematen da aditzera zeregina hau Testamentu Berrian.

Jainkoaren harrigarriak hots egitea

Jesusen komunitateak eta bertara deitutako guztiak horretarako izan dira deituak: Jainkoaren egintza handiak iragarri eta hots egiteko, Haren eskuzabaltasuna goratzeko, bere esperantzaren arrazoi emateko, eta gizaldi guztietan Jainkoari ospea eman dakion (Ef 1,6; 1 Pt 2,9; 3,15; Ef 3,21).

Elizak, sozietate denez, badu bakoizkako salbazioarena baino beste xederik. Bakoizkako salbazio hori —esan dugunez—, Eliza ageriko horren mugetarik kanpoan ere gerta daiteke edo egin dezake Jainkoak.

Hau da, bada, Elizaren egiteko nagusia: Kristo baitan gertatu den Agerkundea Kondairan barna presente egitea. Eta Elizan diren gauza oro horretarako dira, alegia: Elizaren fede batasun horretan indibiduoak txertatzeko.

Salbazioaren Kondaira Berezian aparteko modu batez dago presente Jainkoa, beste Kondaira Jeneralean ez dagoen bezala. Jainkoak berak sortu du presentzia hori bere hitzaren bidez.

Gizona salbatzen den bakoitzean —salbazio hori nunahi gerta daitekeela aitorturik ere—, Jainkoa pertsonalki Salbatzaile bezala ematen zaio-lako gertatzen da. Ez gara hemen ari Kreazioaren ondorioa den presentzia horrezaz. Salbazioak eskatzen du Jainkoa gizonari presente egin eta eman dakion, Kreazioaren gainetiko presentzia eta emaitza suerte batez. Orduan Jainkoak elkartasun bat egiten du gurekin graziaren bidez, izaki kreatuari bere egitez dagokion elkartasuna gaindituz.

Jainkoak elkarte bere moduko bat egiten du bere hautatuekin. Hala ageri da Testametu Zaharrean ere. Elkartasunaren Etxola eta Jauretzea —Tenploa— ziren orduan Jainkoa presente zelako seinaleak ¹⁷.

Orobat gertatzen da Testamentu Berrian. Hemen ere bada herri hautatu bat, eta berari prometatutako Jainkoaren presentzia salbagarri eta berezi hori. Presentzia hau da, hain zuzen, Testamentu Berriaren muina (Mt 28,20; Jo 14,23; Rom 8,9).

Jainkoa Elizan bere hitzaren bidez egiten da presente. Hitz horren ondorioz jakingarri batzuk ere ematen zaizkio gizonari, berri batzuk, alegia, Jainkoari buruz. Baina batez ere Hitzaren bidez Jainkoa bera ematen zaigu. Zeren fedez Jainkoaren Hitza hartzen duenak, Jainkoa bera hartzen baitu (Jo 1,12). Eta presentzia salbagarri horren berri ekarle izan behar du Elizak munduan barna.

Aitor dezagun berriro: Jainkoaren presentzia salbagarria gerta daiteke Eliza ageri honen mugetarik kanpoan ere. Baina fede argi eta garbiaren bidez —"fides explicita", alegia— gertatzen den Jainkoaren presentzia hori, Elizan bakarrik ematen da. Kristogan agertutako Jainkoaren hitza onartu eta sinetsi dutenen artean, alegia.

"Extra Ecclesiam nulla salus"

Esan dugun edo esaten ari garen guztia nola konpon daiteke harako erasia harekin: "Extra Ecclesiam nulla salus"? Elizatik kanpoan, alegia, ez dela bat ere salbaziorik...

Erasia hau lehenbiziko aldiz San Ziprianok esan zuen, eta geroztik Elizako gutunek anitzetan errepikatzen dute ¹⁸. Elizak bere dogma bezala harturik dauka egia hau.

Baina beti bezala, kontua hau da: dogma hori nola ulertzen den. Ofizio Sainduak Feeney-k zioenaren kontra emandako dekretokan garbi esaten da:

(17) CONGAR (Y. M.), *El Misterio del Templo. Economía de la presencia de Dios en su criatura, del Génesis al Apocalipsis*; Ed. Estela, Barcelona.

(18) Ikus D 423 (D-S 792), D 714 (D-S 1351), etab.

Elizaren esaerak Elizak berak ulertzen dituen gisa hartu behar dira, eta ez bestela. Ez guri iruditzen zaigun eran.

Salbatzen den edozein, Elizarekin zer-ikusiren bat izan gabe ez da salbatuko: hori da dogma honen muina. Egiazko Elizarekin lokarriren bat izango du halakoak, nahiz eta berak hori ez jakin, eta guk ere geure begiz hori garbi ez ikus.

Guk kapitulu honetan esan duguna ez doa dogma horren kontra. Guk esan duguna hau da: Eliza ageri horren mugen barnean ez egonik ere, salbazioa posible dela. Baina, nolanahi den, egiazko Elizarekin zer ikusiren bat izango du horrela salbatzen denak. Nor eta zenbat diren era horretara salbatuak, guk hori ez dakigu; Jainkoak bakarrik daki hori ¹⁹.

Agerkundearen gaurkotzea, eta Eliza

Ageriko Elizaren barnean dagoenak eta Jainkoak agertutako Hitzari fedez sineste ematen dionak, badu salbazioko mundu horren kontzientzia argi bat, besteari falta zaiona.

Kristo izan da Jainkoak agertu eta ahozkatu duen salbazio Hitza. Hitz hau betiko esana da. Jainkoak ez du sekula honen gainetik den beste hitzik esango. Elizaren zeregina da, bada, hitz hau Kondairan barna presente egitea eta gaurkotzea. Eliza bera Jainkoaren sorkari bat da, Jainkoak berariaz eta propio horretarako sortua.

Agerkundearen gaurkotzea egiteko Jainkoak Eliza darabil bere tresna bezala.

Gaurkotu esan dugu: horra alderdi askotako hitza. Horrek esan nahi du, lehenik, behiala gertatutako gertaera bati gaudela lotuak. Orduan gertatutako gertaera hura, bakarra dela, eta gehiago ez dela berrituko, eta denbora guztietarako bere balioa gordeko duela. Eliza ez dago beste Agerkunde baten esperoan. Zeren bere Semea ematean, eman zezakeen guztia eman baitzigun Jainkoak ²⁰.

Jainkoaren tresna hau —Eliza—, gizon mugatuez osatua den aldetik, ordea, tresna kaxkarra da, eta bere zeregin hori betetzean bere itzalak eta mugak dituen. Baina halaz guztiz, muga eta itzal horiek gora-behera, gizonen Jainkoaren Agerkundera ezagutzen dute.

Gaurkotze lan honek beste zerbait ere esan nahi du: aldian aldiko eta

(19) Aita Feeney-ren kasuaz ikus *Boletín del Obispado de San Sebastián* (1-12-1952), 487 or.

(20) Ikus DONIANE GURUTZEKOA, *Subida del Monte Carmelo*, l. 2.º, cap. 22.

tokian tokiko egoitzara Agerkunde hori ekarri behar dela. Behialako esplikazioak errepikatzea ez da aski. Eskriturak berak beti argitu beharra dauka, interpretatu beharra, eta mende bakoitzeko mintzaira eta pentsakerara itzuli beharra. Gaurkotze lan hori egiteko Testamentu Berriko mezua Elizak etengabe hausnartu eta irauli behar du.

Gaurkotze hau ez da, bada, lehengo gauzen gogora ekartze soil bat. Kristau fedea ez da behialako gizon handi bat oroit araztea eta hark ezarritako oinarrietan fidantzia izatea. Kristau fedea zeharo besterik da. Ene buruaren emate bat Jaunari. Enegatik hil eta orai loriaz beterik gutartean presente den Jaunari ene burua ematea: hori da, mamiz, kristau izatea. Elkartze bat eta batasun bat, egiaz eta zinetan, Jainkoarekin Kristo baitan.

Elizaren zeregina ez da, bada, bukatzen dotrina bat emateaz edo Jesusi buruzko albiste batzuk gogoaraziaz. Hori ere egin beharko du, noski. Baina Elizan zerbait handiagorik gertatzen da: Jainkoaren hitza entzungarri eta ikusgarri bihurtzen dela bertan.

Eta hitz horretan Jainkoa bera ematen zaio gizonari: Era horretara Kristorengan emandako Agerkundera gugana dator, ez Jainkoari buruz ematen zaion ezagutza bat balitz bezala, baina Jainkoaren beraren emate bat bezala. Presentzia eta emate hori aparteko modu batean Eukaristian gertatzen da.

Agerkunderaren presentzia hau fedearen aroari dagokiona da, halere. Aieru eta ezaupideen bitartez. Eliza bera ere Agerpenaren itxura bat da, baina era horretara eratutako itxura, hots, ezaupideen bidez.

Testamentu Zaharreko Eliza etorkizunera buruz abiaturik zen. Testamentu Berrikoak, aldiz, igaroaldian ditu bere sustraiak, handik hartzen du bere bazka. Ez dago beste etorkizunik, Historiaz handiko aldean baizik. Eliza ez dago Agerkunde berri bati begira —mundu honetan esan nahi dut—.

Bitarteko garai honetan —Kristoren lehen etorreratik bigarrenera— Agerpen bakar hau presente egin behar du Historian. Geron hitz eta mintzo gizatiarrez Jainkoaren hitz bakarra, Kristogan ahozkatua, behar dugu azaldu. Iragana presente bihurtu, alegia.

Zer ez den eta zer den Agerkundera

Agerkundera ez da dotrinazko perpaus batzuen bilduma. Eta hain zuzen horrexegatik Elizaren zeregina ez da gauza bera beti birresatea, lehendik argi eta garbi ezagutzen zena beretakotzea eta asimilatzea. Hori baino gehiago da Agerkundera: Kristoren errealitate osoa.

Eta Eliza, eman zaion Agerkunde hori neurtzeko, ez da sekula gai izango.

Ez du bere hitz eta egiteekin gertaera hau agortuko eta alde guztiz azalduko. Jainkoaren Hitza beti egongo da Elizaren hitza baino gorago. Eliza beti egongo da sinetsi duena irauli eta hausnartu beharrean. Eta gauza bera aro bakoitzaren zirkunstantzietan beharko du bir-pentsatu eta era berri batean azaldu. Eta hain zuzen horrexegatik, Eliza erantzun berriak eman beharrean gertatuko da, eta inoiz postura berriak hartu beharko ditu fede bakar horren aurrean.

Agerpen hori azken hitza izateak ez du esan nahi Elizak ezingo duela Kontzilioetan deus berririk esan; orai arte esan ez den zerbait, alegia. Ordura arte erabili gabeko eran edo itxuran ezingo duela deus azaldu.

Eta Jainkoak Eliza tresna bezala hartu baldin badu Agerkundeak presente eta eragile iraun dezan, horrek esan nahi du Eliza horrek baduela egiatik ez apartatzeko promes edo jainkozko babes bat. Izan ere, Jainkoaren hitza «vitalki» Kondairan presente egon dadin, ez da aski Bibliaren jabe izatea. Biblia horretara jo beharko du beti Elizak, hori bai, baina han dagoena garaian garaiko eta tokian tokiko hizkeran beharko da beti predikatu eta azaldu.

ELIZAREN EGITEKOAK SAINDUTASUNAZ DU ZER-IKUSI

LUMEN GENTIIUM delakoak badu beste kapitulu bat saindutasunaz. Eta zinez, Elizak bere seme-alabak saindutasunera deitzen ditu. Kristautasuna bere adin betera eramana: hori da saindutasuna, eta hori da Elizak bere fededunetan piztu eta aitzinatu nahi duen fruitu jatorra. Gizonaren salbamendua esan dugu dela Elizaren xedea, eta zer da saindutasuna, salbamen-
duak bere goren puntua erdiestea baizik?

Jesusek —dio Kontzilioak—²¹ saindutasuna eskatzen die bere dizipulu eta jarraitzaileei. Jarraitzaile horiei Izpiritu Saindua bialtzen die, haren barneko eraginaz Jainkoa adimen osoz, arima guztiz, bihotz-bihotzez eta indar guztiz maita dezaten, eta Jainkoarekin batean baita lagun hurkoa ere.

Saindutasun honen irudi edo marrazki bat utzi digu Kontzilioak, kristau izateak zertara deitzen gaituen jakin dezagun. Irudi horren lerro nagusiak azaltzen ez gara hemen hasiko, baina hau behintzat azpimarkatu beharra dago: Elizaren xede nagusiarekin zer-ikusi estua duela honek. Eta puntu hau gaur eguneon maiz ahantzi edo baztertu egin ohi da.

Elizak saindutasunera deitzen ditu gizonak. Gizonak saindu eta justu bihurtzea: hori da bere galtzarreko seme-alaben alderakotzat duen egiteko

(21) L G 40.

nagusia. Elizari ez dagokio —gehienetan behintzat— mundu honetako arazoetan soluzio konkretuak ematea. Kristau fedeak, normalki bederen, justizia bete dadin, zer eskatzen duen, hori bai erakuts dezake.

Elizaren zeregina: gizonak justu bihurtzea

Gainerakoan, bere seme-alabak saildu eta justu egitea, hori da haren zeregina. Seme-alaba horiek zuzentasun horretara iristen baldin badira, zuzentasunaren egile eta zabaltzaile izango dira gero beren inguruan. Zuzentasun hori praktikara eramaterakoan, ordea, bide bat baino gehiago egon daiteke, eta soluzioak ere desberdinak izan daitezke, alde, aldi eta bakoitzaren ikusmoldeen arabera, eta horretan, neurri batean behintzat, bere seme-alaben ikusmoldea errespetatzen du Elizak.

Laikoen, eta ez elizgizonen, zeregina da zuzentasun hori praktikara eramateko bide konkretuak bilatzea; eta are fededunen artean ere, egon daitezke soluzio desberdinak, eta bata zein bestea errespetagarri izan daitezke Elizarentzat. Eta hori ez da harritzekoa, zeren printzipioak betierekoak eta ezin aldatuzkoak izanik ere, hemengo gauza mugatueta mamitzen direnean, fededun batek kasu gehiago egin liezaioke alderdi bati, eta beste batek beste bati, eta era horretara denok kristau izanik eta kristau fedearen argia onartuarren, soluzio banatara hel daitezke.

Elizaren jokaera honako hau izan da beti: gizonak justu eta saildu bihurtzea. Eta gizonak, justu izanik, zabalduko dute munduan justizia. Hau da bide jatorra. Bestela, berriz, nolatan erein eta zabal dezakegu munduan justizia, gerok oker, bihurri, egoista eta makurrak izanik? Montaigne-k aspaldi esan zuen, eta ederki esana dago: Kristautasunak beste munduko gauzak erabakitzeke itxuraz, hemengoak ere argitu eta erabakitzen dituela. Baina artez eta zuzenean ez ditu hauek gogoan, eta gehienetan ez du hauentzat soluzio konkretorik.

Eliza eta Justizia

Gaur eguneon bada zenbait elizgizonetan tentazio hau: Aita Saildu bezala dena erabaki nahi izatea, eta hori mundu honetako arazoetan. Erabaki horietan beren iritzi partikularra ager dezketen, baina iritzi hori ez da inolaz ere Elizarena, eta Elizan puntu horiei buruz bestelako iritzi eta usteak ere egon daitezke eta egoten dira gehienetan. Denak bide bakar horretatik eraman nahi izatea hertsikeria da, alderdikeria. Kristau laikoari Elizak neurri batean aitortzen dion autonomia, ukatzea. Horrela jokatzuz, Elizari berari kalte handiak etor dakizkioke.

Jainkoarekikoak zaintzea da Elizaren eginkizun handia. Giza arazoetan justizia eta beste bertuteak erakutsi behar ditu, baina problema bakoitzean soluzio konkretoak bilatzea, hori laikoen eta mundu honetako erresumen lana da, ez elizgizonena.

Gizonekiko gauzetaz, mundu honetako arazoez, axolakabe izan behar ote du orduan Elizak? Ez. Baina bere mailatik egin behar du lan hauen alde, bere gisa eta bere moduan, bere mailatik irten gabe, berea ez den landan sartu gabe. Biafrak bere eskuko eta libre izan behar duen, ez duen, erabakitzea, hori berari ez dagokio. Han Nigeriak genozidio bat egin nahi baldin badu, hori bai, badagokio. Arazo hauetan soluzio bat baino gehiago egon daiteke, eta fededunetan beretan iritziak ez dira akort. Jainkoaren amorioarren, ez dezagun Elizaren beraren autoritatea diskutigarri diren arazoetan sar eta arriskutan ifini!

Kontzilioaren dotrina

Ari garen kuestioan hara zein den Kontzilioaren dotrina:

Kristok bere Elizari egotzi zion zeregin hori ez da politika, ekonomia edo sozial mailatakoa; erlijioso mailatako xedea izendatu zion. Baina hori bai: erlijiozko zeregin horretarik heldu obi da laguntza, argia eta indarra, eta argi indar horiek giza komunitatea jainkozko legearen arabera muntatu eta finkatzeko agitz lagun dezakete. Eta behar den lekuetan eta aldi-aldeetako zirkunstantzien arabera, Elizak berberak sor araz ditzake obrak —gehiago oraindik: sor arazi behar ditu—, gizonen onerako, bereziki behartsuen alde baldin badira, erruki egintzak eta antzekoak diren bezala²².

Bere egitez eta izatez Eliza ez dago inongo giza kultura formari edo sistema politiko, ekonomiko edo sozial jakin bati lotua. Eta hain zuzen horregatik, orokor delako alegia, komunitate eta nazio guztiak lotuko dituen lokarria izan daiteke bera, hauek Elizaz fido baldin badira behintzat, eta honi bere zeregin propioa betetzeko zinetako askatasuna ematen badiote²³.

Laikoek apaizengandik argia eta indar izpirituala eska dezakete. Halaz guztiz, ez dezatela pentsa beren artzainak beti hain trebeak izango direla, non problema guz-

(22) G S n. 42.

(23) G S n. 42.

tientzat —nahiz eta larriak izan—, sortzen diren bezain laster, soluzio konkretoa eta konplutua izan dezaten, edo eta horretarako bidaliak izan direla. Aitzitik, kristau jakituriaren gidaritzapean eta Eliz Irakasgoaren erakutsiei leialki jarraikiz, har bezate beren gain lan hori.

Sarri askotan kristau ikusmolde berberak, zirkunstantzia konkreto batzuetan, soluzio jakin batetara bultzatuko ditu. Eta alabaina, beste fededun batzuek, guztiz zintzoki eta zuzenki —maiz gertatzen den bezala—, arazo horren berorren gainean diferentki emango dute epaia. Intentzioak alde batetara utzirik, soluzio desberdin horiek ebanjelioaren mensaieaz konpon ahal badaitezke, orduan ez zaio inori ere zilegi, kasu horretan, Elizaren autoritatea beretzat bakarrik hartzea²⁴.

Beraz, laikoak ez du uste behar apaizak mundu honetako problema baikoitzarentzat soluzioa sakeletik aterako diola. Aitzitik, berak, fedearaz argitua delarik, bilatu behar du soluzio hori. Eta askotan, fedearen argia izanik ere, soluzio desberdinak defendi daitezke. Hau da: fedeko mugen barrenean problema horiek soluzionatzeko aukera bat baino gehiago, bide bat baino gehiago, egon daiteke. Eta orduan ez da zilegi bide bakar bat Elizaren dotrinatzat aldarrikatzea.

Sainduetikiko hoztasuna

Gaur badirudi hoztasun bat zabaldu dela Sainduetikiko. Eta hori ez da seinale ona. Izan ere, Sainduak Elizaren begininia bezala dira, Kristoren irudi erretratua. Kristau guztiok saindutasunera deitzea eta bultzatzea da Elizaren zeregin propioa.

Gauza bat da Sainduen jairan egon zitezkeen makurrak zuzentzea —hori nahi izan du Kontzilioak—, eta beste bat dena arras kentzea, eta badirudi hori nahi lukeela gaur zenbaitek.

Elizan saindua bakar bakarrik da benetazko aurrera zalea, benetazko "progresista", zeren saindutasuna baita Elizaren fruitu jatorra. Eta nik esango nuke Sainduengandik etor dakigukeela gaur kristau bizitzearen eta are Teologiaren beraren erraberritzea ere²⁵.

Laburzki, Elizaren xedea, zeregin nagusia, ezin aldatuzkoa da. Xede

(24) G S 43.

(25) IKUS HANS URS VON BALTHASAR, *Teresa de Lisieux*, Editorial Herder; Barcelona 1964; batez ere sarrera.

hori ez da mundu honetako estrukturak apailatzea. Justizia soziala munduan jartzea ere, artez eta zuzenean behintzat, ez da Elizaren zeregina. Gizonak justu eta saildu bihurtzea, horretan saiatzeta eta lan egitea, hori bai. Eta justu izateko, beste bertuteen artean, gizonak justizia ere gorde behar du.

Bada gaur klerikalismo tailu bat usai txarrekoa, mundu honetako gauzen autonomia eta laikoei zor zaizkien eskubideak arriskutan jartzen dituen. Jainkoarekiko gauzak alde bat utzirik, gizonekikoetan pontifikatu nahi luke, ez dakigu nork emandako argiaz eta eskuaz.

Elizak, bere landatik irten gabe, asko egin dezake eta egin izan du mendeetan zehar mundu honetako arazoak fedearen argiaz argitzeko eta egoera hobeteko batera eramateko, baina beti bere erara, legami antzo mundua berrituz, gizonen bihotzak aldatuz, etab. Hori lan isila eta zaila da, baina iraunkorra, eta zinetako hobekuntza dakarrena. Eta hau da Elizaren egikera.

Jesusen jokaera

Ebanjelioan argia bezain argi ageri da Jesusen jokaera puntu honetan. Juduek Mesias bat amets zuten, orduko estrukturak irauli eta dena aldatuko zuena. Deabruak ere bide horretatik sar arazi nahi du Jesus, tentazio haietarik ikusten denez. Baina Jesusek ezezko borobila ematen dio:

Esazu harri hauek ogi bihurtzeko. Eta Jesusek: Ogitatik bakarrik ez duk gizona bizi, eta bai jainkoaren ahotik ateratzen den hitz orotarik (Mt 4,3-4). Etab.

Esaiozu ene anaiari senipartea enekin erdi bana egin dezan, esan zion behin norbaitek. Eta erantzuna: Nork jarri nau epailari zuen artean? (Lk 12,14).

Eman Zesar-i Zesar-ena eta Jainkoari Jainkoarena (Mt 22,21). Ene erresuma ez da mundu honetakoa (Jo 18,36). Etab. Ebanjelio guztia aipatu beharko genuke Jesusen jokaera estudiantzeko, baina ez da beharrezkoa.

Gaur, berriz, batzutan badirudi Ebanjelioa aldatu nahi digutela. Batzuen ustez, harrietarik ogia ateratzea izango litzateke Elizaren zeregina. Ekonomi arazoak, politika eta sozial arazoak erabakitzea. Ebanjelioa eta erlijioa irakastea, aldiz, hori geroke utzi beharko litzateke. Mundu honetako zoriona, ugaritasuna eta komenentzia guztiak gizonari eman. Horiek denak iritsi direnean, orduan izango da gizonari ebanjelioa predikatzen hasteko garaia; bitartean ez...

Horri begira egon balitz Jesus, zerutik jetxi gabe legoke oraino. Ni

beldur naiz bide horrekin azienda onak egingo direla, baina ez kristau gaiak, eta gizon osoak ere ez. Gizonari eta haurrari lehen bai lehen eskeini behar zaio berrionaren hazia. Hazi honez jabetzen denean, hor du gizonak gainerako gauza guztiekin sintesia egiteko behar duen gakoa. Eta hori gabe, nola hobetu gizona? Eta gizona hobeagoa egin gabe, zer zorion klase eta justizia mueta egin daiteke munduan?

Ez. Elizak bere zereginari lotu beharra dauka, paradisuko amets horiei begira egon gabe.

Kontzientziaren hazitze bat, halere

Esanak esan, hitzerdi bat gaineratu beharra dago, ez goian esandakoa deuseztatzeko, baina bai zerbait osatzeko. Gure egunotan, azken Kontzilioari eskerrak batez ere, kristau fedea sozial eta politika gauzetan esan behar duen hitza, hagitz argitua eta azpimarkatua gelditu da. Eta hori ez da izan kristau fede jatorrari saldukeria egitea edo kristau fedetik okertzea. Aitzitik, barnatze bat gertatu da, sakontze bat. Fede honek golkoan daramatzan ondasunetarik puska berri batzuk argitara ateratzea.

Horrek ez gaitu gehiegi harritu behar. Kristau fedean maiz gertatu dira horrelako argitze eta handitzeak, eta gertatuko dira gero ere. Lehenbiziko kristauak, dirudienez, Kristoren etorrera hurbil zegoelako ustean zeuden, eta beste munduko gauzetan zeukaten ipinirik beren gogo guztia. Baina urteak joan eta urteak etorri, hemengo mundu honetan ere bizi behar dela konturatu eta hemengo arazoak fedearen argiaz ikusten hasi ziren. Fedearen ukatze bat ez, baina barnatze eta sakontze bat izan zen hori ²⁶.

Gainera, saildutasunera deitzen gaitu kristau fedea. Horretarako, berriz, bertuteak obratu behar dira: amorioa, zuzentasuna, etab. Eta bertute horiek praktikara eramaten direnean, gizonaren bizitza osoa —indibidualki, familiar-ki, eta berdin sozialki egiten dena ere— aldatua, bestelakotua eta hobetua gelditzen da. Beraz, kristau fedearen eragina, nahi eta ez, orotara zabaltzen da, baita politikara ere. Eta Kondairan zehar hala izan dela, ezin uka daiteke.

Gizonaren salbamendua da fedearen helburua. Egia da salbamendu hori, bete-betean, ez dela hemen gertatzen, beste munduan baizik. Halaz guztiz, ataurreko bat, itxura, hasiera edo irudi bat hemen bertan ere ematen zaigu.

Beraz, kristau fedea giza maila orotara dakar argi bat, indar berri bat. Fede hori gizonarentzat berriona baldin bada, ez dago unerik edo zirriki-

(26) Ikus TRÜTSCH. «Explicación teológica de la fe», *Mysterium Salutis* delako bilduman; I, 958.

turik hark argitzen ez duenik. Dena aldatzen, berritzen eta hobetzen du ebanjelioak.

Gizona, motela eta geldoa izan da kristau fedearen gordairuko ondusun denak argitara ateratze lan honetan. Gure egunetan, gertakari lazgarrien buruan, barnatze edo argitze bat gertatu da politikari dagokion esparruan. Kristau fedea sozial eta politika arazoetan zer eskatzen duen, hobekiago ikusi da, alegia. Eta hori ez okertze bat, baina barnatze bat izan da.

Badira bai urrunegi dihoazenak. Badira horroak. Batzuek Tenporalismo hutsa nahi lukete, beste batzuek Izpiritualismo soil eta gorrian irautea maite dute. Ez mutur batekoek eta ez bestekoek ere ez dute arrazoiak. Jainkoa, bere Probidentzian, Kondairako gertakariez baliatzen da, guk, gizon muga-tuok, kristau fedearen barneko ondasunak piskaka, geroago eta argiago, uler ditzagun.

Gaur gizona bera dago arriskutan. Eta fedea gizonari buruz dioena hobekiago ikusi da.

Karlos Santamaria jaunak, hitzaldi batean, zera esan omen zuen: *Gizona ukatzea, Jainkoa ukatzea bezain bekatu larria edo beharbada larriagoa zela*. Esan horrek garai hartan —jaun horrek esan zuenean— iskanbila zerbait sortu omen zuen. Baina badu bere mamia. Izan ere, gizona da Jainkoagana joateko dugun bidea; eta bide hori kentzen badigute, xedera ere ezin hel.

Gaurko Estatismoek gizona bera jartzen dute arriskutan. Antzinakoek ere bai, baina haiek neurri ttipiangoan, zeren ez baitzuten hainbestearainoko indarrak. Eta beste aldetik, antzinatean ez zen gizonaren dintasunaz gaur bezalako kontzientziarik. Eta kontzientzia hori erne baldin bada, hori berori ere kristau fedearen ondorioa izan da.

Kristau fedearen sakontze honetan gure garaiko ekarri hauen sintesia egitea kosta egingo zaigu, baina egin beharra dago. Eta egingo da.

Bitartean, berriz, tirabirak eta problemak daude. Eta gauza hauetan beti gertatzen den bezala, mugen problema ez da ttipiena. Gizona bera mundu honetako zapalkundeetarik nola atera, zein bide eta helburu hartu: hori jakiten eta argitzen ere badira lanak. Eta normala da egotea.

Trütsch jaunak esan du: *Lur honetako errealtateen Teologia oso berde dagoela oraindik* ²⁷. Eta hala da. Horrek ez du esan nahi poliki-poliki helduerara helduko ez dela. Elizak EVANGELII NUNTIANDI gutuna eman du auzi hauen gainean xehetasunak eta argibideak emanaz. Elizaren ebanjelizatze lana eta gizonaren egoera hobetzeko kezka nola elkarrekin konpondu: hau

(27) TRÜTSCH, o. c., 960 or.

da gutunaren gaia²⁸. JUSTITIAM ET PACEM Motu Proprio-a ere eman du, Justiziaren aldeko Batzordearen egitura ezarriz²⁹.

Nik esango nuke, Bonhoeffer-en hitz bat hartuz, "cantus firmus" delakoa, hots, oinarriko doinua sendo eta ozen mantentzen den bitartean, bestelako sail horietan ere asko egin dezakeela Elizak eta egin duela beti, baina "cantus firmus" hori suntsitzen bada —Jainkoari buruzko erlazioa da "cantus firmus" gure kasuan—, orduan dena galdu dugu. Eta hori da gaurko arriskua.

Ateraberri da Colombiako Apezpikuen gutuna, Liberazioko Teologia hori dela eta. Eta han esaten direnak ez dira txantxetakoak. *Kristoren pertsona eta bai Elizaren zeregina ere arras bestelakotiak. Ez dira ondorioak, ez. Baten orde beste zerbait sar arazitzea baizik.* Etab³⁰.

Eta azkenik, apaiz euskaldunok badugu Montoyaren liburu jakingarria ere³¹. Zerbait erakuts diezaguke. Beti harri berean ez behatopatzeko. Zentzua ez galtzeko, eta besteei ez gal arazitzeko.

(28) Ikus *Ecclesia* (1976ko urtarrileko zenbakiak).

(29) *Ecclesia* (1977-1-1.15. orrialdean).

(30) *Ecclesia* (1977-1-1.21 eta ondoko orrialdeetan).

(31) MONTÓYA (Pío), *La intervención del clero vasco en las contiendas civiles 1820-1823*; San Sebastián 1971.

HAMAZAZPIGARREN KAPITULUA

ZER DA ELIZA? ¹

H. Urs von Balthaser-ek beste era honetara egiten du galdera: Nor da Eliza? Eta galdera horrela egiteaz beraz ematen du aditzera Elizak baduela zer-ikusi pertsona batekin. Neurri batean edo sentidu batean norbait dela, eta ez zerbait. Baina, jakina, Elizaren pertsonatasun hori ongi ulertu behar da. Eta horretara goaz.

Torquemada-k gogorak bota zituen Basilea-ko sasi-Kontzilioan bildu zirenek, Kredo-ko hitz haiek esatean: "Sinesten dut Eliza", belaueniko jartzen zirelako... ².

Eta hasteko, pertsona esaten denean, zer esan nahi da, presiski? Zentru izpiritual bat, kontzientziaren jabe den zentru bat. Egintza arrazoinezko eta libreen zentru bat.

Eliza, pertsona ote da, bada?

Mintzatze moldeak Elizari buruz

Egia da gure egunoroko mintzaira arruntean honelako esaldiak esan eta entzutera ohiturik gaudela: "Elizak hau edo hura agintzen du, debekatzen du, hau nahi du", "Elizak eskatzen du, otoitz egiten du", etab.

(1) HANS URS VON BALTHASAR, *Ensayos teológicos*, II *Sponsa Verbi*; Los libros del Monograma; 175 eta ondoko orrialdeetan.

(2) TORQUEMADA, *Summa de Ecclesia*. Ikus H. DE LUBAC, *La Fe Cristiana*, 184 or.

Maiz-sarri, taxu horretako esakeretan Elizaren Jerarkia hartzen da Elizatzat. Izan ere, hark bere egiteetan Elizaren errepresentazioa dauka gehienentzat, nahiz eta Eliza eta Jerarkia gauza bat eta bera ez den. Beste erasia batzuetan, «Eliza» aipatzen denean, segurki baino segurkiago, Jerarkia bakarrik ez, baina Eliza bera bere osotasunean hartzen da. Adibidez, San Ireneo-ren pasarte famatu hartan:

Prediku hau eta fede hau behin hartuz gero, Elizak —mundu orokorrean barraiaturik denak—, arduraz gordetzen du, etxe bakar batean bizi baltiz bezala; eta orobat sinesten ditu gauza horiek, arima bat eta bihotz bakar bat baltitu bezalaxe; eta bateratsu aldarrikatzen, irakasten eta ematen ditu gauza hauek, abo bat bakarra izango balu bezala³.

Zer moduzko izakia dugu, bada, Eliza?

Erantzun bat esku-menean dago. Multzoa edo bilduma adierazten duten izaki edo gauzakietaz mintzo garenean, horrelako hizkera-mueta erabiltzen dela. Adibidez: "Baso hau herriarena da", esaten dugu. Familiari, herriari, erresumari, gizadiari... pertsona tankera egozten diogu. "Herriak hau nahi du, hau eskatzen du".

Alabaina, edozeinek ikus lezakeenez, herriak, erresumak, familiak eta horrelako gauzek ez dute kontzientziadun zentzurik. Ez behintzat pertsona indibidualek izan ohi duten bezalakoa.

Izaki kolektibo bat soil-soilik?

Hau da, beraz, gure galdekizuna: Eliza, izaki kolektibo bat ote da, herria, erresuma eta beste horien antzera, eta deus ez gehiago? (Hori ere badela badakigu, baina ez ote da hau besterik?). Erresuma batek gerra deklaritzen baldin badu, egite horren erantzukizuna nazioko guztiongana helitzen da, nahiz eta deklarazioa indibiduo baten edo gutiren kontua den. Izan ere, sozietate hartan lokarri bat dago —era batera nahiz bestera—, gobernuaren eta herritar guztien artean.

Gauza zehatz-mehatz aztertu ondoan, hau aitortu behar da: Hertsiki eta propioki mintzatzeraz, ezin esan daiteke Eliza Katolikoak munduko erresumetan diren konstituzio-formetarik bat ere daukala. Elizaren egitura, guztiz apartekoa, bakarra eta berezia da.

(3) *Adversus Haereses* 1,10,2. Rouet de Journal, n. 192.

Elizaren eta erresumen konstituzio-forma

Kanpotik begiratzen duenari, ordea, ez zaio hala irudituko. Horrek esango du Elizaren konstituzioa monarkiko-aristokratikoa dela. Autoritate guztia Aita Saindu eta Apezpikuén eskuetan dagoela. Eta hauek Jainko-eskubide baten indarrez dute beren agintea, gainera. Ez dira herriaren mandatari.

Bai, hala da. Baina hori guztia hala izanik ere, oraino bada beste alderdi bat: Elizako agintari horiek "fededun" direla, beste kristauak bezalaxe. Ez daude kargu horietan beren gogoia egiteko. Kristo berpiztua da Elizaren benetazko Buru. Hari loturik eta Haren agindupean bete behar dituzte beren betebeharrak. Azken finean Eliza Kristo da, eta han ez dago besterik.

Gaur eguneon bada hau gogo arazi beharra, alegia: Elizako autoritatearen eta erresumetako autoritatearen artean ez dela analogiazko antz bat baizik. Kristo berpiztua bizi da Elizan, eta Hark dauka agintea. Gaur demokraziaren aroan bizi garelako, bada arrisku bat: eliz-agintariak herriak dioena egin behar dutela pentsatzeko arriskua. Ez, jauna. Eliza ez dago horrela taxutua. Kristok bakarrik du agintea Elizan. Hari behar dio obeditu eliz agintariak, Hura behar du agertzera eman eta erakutsi. Elizan denak dira Kristoren azpiko. Hark neurtzen gaitu guztiak.

Eliza = Kristo

Beraz, alde zaharretatik, emanik dago harako gure galderaren erantzuna: Nor da Eliza edo zer da Eliza? Eliza ez da besterik haxe baizik: Kristo, horra. Aspaldi esan zuen hori San Agustinek: Bataiatzerakoan, ez da Pedro, ez Paulo eta ez Joan bataiatzen ari dena; Kristo bakar-bakarrik ari da bataiatzen. Eliza ez da, bada, beste izaki kolektiboen antzera. Zeren ez baita izaki kolektiborik, horrela pertsona indibidual batengandik jaio eta beti bere izate eta bizitze guztian Harengandik zintzilika denik. Eliza, berriz, bai. Bizirik dirauen Kristo: hori da Eliza.

Edo San Pauloren irudi ospetsua hartuz: Kristoren Gorputza (Ikus 1 Cor 12,27; Eph 5,23 eta beste pasarte asko).

Kristoren Gorputza

Gorputza. Beraz, bera bakarrik ez da pertsona osoa, ez da pertsona berri bat, Kristoren aurrean beste bat bezala ager daitekeena. Gorputza, Buruarekin batean eta Buruari eskerrak, pertsona izatera heltzen da.

Buru horrek, gainera, bere egitez eta izanez, pertsona izateko, ez du

gorputzaren beharrik. Kristok, alegia, ez du Elizaren beharrik. Kontrara, ordea, bai: gorputzak bada-eta-ezpada burua behar du.

Eliza osoa, bere egitura eta guzti, bere Jerarkia, Aita Saindu eta guzti, bera bakarrik ez da deus, buruz gabetua denez geroz. Eliza bizi arazitzen duen barne izerdi eta odol guztia, Kristori dario. Kristo gabe, Eliza ez da deus.

Gorputzaren irudi honetarik ondore hau segitzen da, bada: Kristoren pertsonaren hedatze bat, luzatze bat dela Eliza.

Hori nola daitekeen konprenitzeko, beti eduki behar da kontuan hau: Kristok bi izate dituela: Jainkotasuna eta Gizatasuna. Jainkoaren Semea gizon egiteaz gure kideko bihurtu da, eta era horretara gure Buru izan daiteke. Eta horrela, gizatasunaren bidez, Berak duen jainkozko bizitzea guregana zabal dezake.

Beraz, Elizaren kontzientzia, Jainko Hirukoitzaren kontzientziatik aparte, ez da deus.

Kristo dela medio, garazia isuri ohi da Elizara, Jainkozko bizitzean parte izatea ematen zaigu, alegia. Eta jainkozko bizitze horren kontzientzia, hiru bertute teologaletan mamitzen da. Fedea, Esperantza eta Karitatea: horra hiru joera izpiritual, kontzientziadun bizitze jainkotiarra ematen digutenak.

Eskritura Sainduan, "bizitze" hitz hau Jainkoari buruz esaten denean, ez da biologia mailako zerbait. Beti ere Jainkoaren pentsatze, sentitze eta nahi izatearen barnetasun edo sakontasuna aditzera emateko erabiltzen da.

Mahastiaren irudia

Horra beste irudi bat: mahastia (Ikus Jo 15,1). Bistan da zer adierazi nahi duen: zenbatetaraino eta zeinen sakonki eta barnetik bizi den Kristo Elizan. Haren pentsatze moldeak, nahi izatea, amorioa: hori da Elizari isuri zaion bizia. Hura gabe, ez dezakegu deus, eta Harekin, guri dagokigun frutua ekar dezakegu.

Mahats-ondoari loturik eta itsatsirik den neurrian, mahats-adarrak eman lezake frutua, eta ez bestela. Baina emaitza guztia mahats-ondotik heldu zaio adarrari.

Adarrek, mahats-ondoaz lokarriak mozturik, beren aldetik ibili nahi balukete, zimeldu egingo lirateke, ihartu. Ez dira orduan deusetarako on, sutarako ez bada. Adarrak berez ez du deus emankorrik. Dena mahats ondotik heldu zaio. Eliza, den guztia, Kristo baitan da.

Saihetseko zauritik jaioa

Eta horra beste irudi bat, Elizako Gurasoen gogokoa: Eliza, Kristoren saihetseko zauritik jaioa. San Joanen ebanjelioan kontatzen zaigu nola Kristoren saihetza lantzaz zulatua izan zen, eta handik odola eta ura irten ziren (Jo 19,34). San Joanentzat, itxuren arabera, ur-odol horiek sakramentu guztien kopurua aditzera ematen dute.

Kristoren gurutzean sortua da, bada, Eliza. Baina zer da, presiski, han sortu den hori? Guztiongatik eta guztion ordez hil den Kristo horrengan presente dago gizadi bekatiariaren zerbait, zati bat edo puska bat. Eta hori da, hain zuzen, Elizaren sortze horretan erraberritua agertzen dena.

Esposaren irudia

Era horretara, gorputzaren iruditik esposaren irudira zubia egiten da. Efesiotarren epistolan dator beste irudi hau, 5. kapituluan. Kristo da gizona, eta Eliza, emaztea.

Irudi honen arabera, Eliza bada norbait: Jaunak maitatu izan duena, bataio bidez garbitu izan duena. Beronengatik joan zen Kristo gurutzera. Beraz, badirudi lehendik ere bazela. Baina beste aldetik, den guzti hori, gurutzeko gertaeratik sortu da.

Kontradizioak? San Paulok, dudarik gabe, gogoan du Genesiak dioena: lehen-emakumea, lehen-gizonaren saihetsetik sortu zela (Gn 2,21). Beraz, gizonaren beraren zerbait da emakumea; baina, beste aldetik, pertsona bat ere bada. Adan eta Ebari buruz Genesiak dioena, San Paulok Kristo eta Elizaren irudi bezala hartzen du.

Badira irudi honetan bi alderdi, berez ezin elkartuzkoak: alde batetik Eliza, den guztia, gurutzean jaioa; bestetik, berriz, lehenagotik ere bazen. Alde batetik, Kristoren zabaltze bat baizik ez da; bestetik, Kristoren aurrean beste norbait bezala ageri zaigu.

Eliza, Kristoren esposa: bizi-bizirik egon da irudi hau Elizako Gurasoen denboran; eta Erdi Aroan ere bai, oraino. Geroztikako Eklesiologian, ordea, gorputzaren irudiari eman zaio lehen-tokia.

Gauzak ongi eta behar bezala hartuz, bata ez du bestea kentzen. Esposaren irudiak ez du gorputzarena alde bat utzi behar. Esposa den Eliza, gorputza ere bada. Eta notatzeko gauza da hau, zeren Testamentu Zaharreko Israel hura maiz ageri baita Jainkoaren emazte edo esposa bezala; baina sekulan ere ez gorputz bezala. Israel, Jainkoaren herria da, izaki kolektibo bat. Badu nortasun bat, eta baditu har-eman batzuk Jainkoarekin. Berez ere bada norbait.

Testamentu Zaharrean hor da CANTICUM CANTICORUM deritzon liburua. Bi maitaleen irudia ageri da bertan. Ez da sekula esaten, agerriz behintzat, Jainkoa eta Israel direla maitale horiek; baina hala uste izan du tradizioak. Eta gero, Testamentu Berrian, Kristo eta Elizari ezarri izan zaizkio irudi horiek. Kontua, ordea, hau da: Eliza, bera bakarrik, eta Kristorekin dituen lokarriak hautsirik, zutik egon daitekeen pertsona ote da, gero?

Testamentu Zaharreko profetetan mila aldiz esaten da Israel Jainkoaren esposa dela, esposa hori ez zaiola bere gizonari leial egon, etab.

Jesusek bere parabola eta esanetan ezteiak maiz aipatzen ditu. Eta ezteien irudi hori hainbeste aldiz erabili baldin badu, zerbaitegatik da. Irudi honekin Mesiaren garaia aditzera ematen da, eta Mesias hori Jesus berbera da, noski. Gainera, Testamentu Zaharreko giroaren barnean daude ezteier aipatze horiek. Beraz, emaztea edo esposa herria da, izaki kolektibo hau, Jaunak hautatutako komunitatea.

Ebanjelio Sinoptikoetan senarraz zerbait —eta zerbait baino gehiago— aurkitzen da; emaztea, ordea, ez da aipatzen ere. Gurutzearen mintzaira xoilki mintzatuko zaigu horretaz. Ezteiak, esposoa, ezteietako jan-edana etab., maiz aipatzen dira. Esposo horrek ezkontide bat ote duen eta ezkontide hori zein izan daitekeen, ez zaigu sekula esaten haatik.

San Joanen teologian besterik da. Bildotsaren esposaz Apokalipsia mintzo da (Ap 21-22). Eta San Joanen obra guztia kontuan hartuz, ez dago dudarik Kristo eta Elizaren arteko har-emanak, zer-ikusiak eta lokarriak, Yahveh eta Israelenak baino ere urrunago eta aitzinago doazela. Ezkontideen irudi hori ere barnean da, baina denbora berean gainditua izan dela esan behar da.

Eta esposa hori, Eliza hori, pertsona ote den ala ez, ez digu San Joanez ere esaten. Eskrituraren azken orrian esposaren oihua entzuten dugu, bere Esposoari deika: Atoz! (Ap 22,17).

Gainera, Testamentu Zaharreko beste bi irudi aurkitzen ditugu San Joanengan: mahastiarena (Jo 15,1) eta artzain-artaldearena (Jo 10,11). Beraz, San Joanengan ere, esposa hori, Eliza, ez da Kristoren aurrean nortasun oso baten jabe.

Gero, berriz, bai, Elizako Gurasoen garaian, Eliza, esposaren irudipean, norbait bezala azaltzen zaigu sarritan. Kristogandik jaioa, Kristok garbitua, izate bereziaz, bere baitako nortasunaz jantzia. Erdi Aroko himnoetan garbi ikusten da hori. CANTICUM CANTICORUM liburuaren komentarioetan ere bai.

Eliza eta Andre Mariaren artean den elkar antza ikusi nahi izate ho-

rrek ere egin du hemen bere lana. Maria, pertsona izanik, badirudi Elizak ere, hura bezala, nortasun osoko pertsona izan behar duela.

Haatik, zilegi da galdetzea: Geroagoko ikusmolde horiek, Bibliaren neurriaz neurtzen direnean, zutik gelditzen ote dira? Ez ote dira bide zuzenetik saiheste bat?

Gure aroko Eklesiologiak gorputzaren irudia landu du batez ere. Irudi horretan oinarriturik, argitu nahi du zer den, zehazki eta presiski, Eliza. Hor da Pio XII.aren Entziklika, *MYSTICI CORPORIS* izenekoa, 1943. urtean emana. Eklesiologia honen arabera, Eliza ez da soilki instituzio bat, Kristok sortutako egitura bat, arrainak harrapatzeko sare bat edo ardiak edukitzeko artegi bat. Aitzitik, Eliza zera da: Kristoren gizatasunaz zer-ikusi duen zerbait. Elizaren lehen-hasierak edo oinarriak Jainko Semearen gizakundean jarri behar dira. Kristok, berriz, bere bizitze agerikoan egin zituen prestakizunak Elizari buruz. Eta azkenik, Pasioan eta Pasioko atari den azken afarian jaiotzen da Eliza hori ⁴.

Beraz, jainkotiar eta gizatiar den Kristo horrekin parte izatea: hori da Eliza. Kristoren gorputza, hiru gisakoa dela esan genezake: gorputz erreala —Birjinagandik jaio zena—, gorputz mistikoa —Eliza—, eta gorputz eukaristikoa —Aldareko sakramentua—. Eta hiru horiek bat eta berbera bezala jo daitezke. Izan ere, zer da Eukaristia, Kristoren gorputz erreala besterik? Eta Eukaristia honek badu gaitasun sakramentu hori hartzen duten fededunak gorputz mistiko gisa bereganatu eta elkartzeko ⁵.

Hori hala baldin bada, ageriko estruktura baino zerbait gehiago da Eliza. *Hobekiago mintzatzer, misterio honen argitan estruktura horien sentidua eta xedea konprenitzen da. Izan ere, Eukaristiaren sakramentua bera estruktura horien barnean ematen zaigu. Jerarki-estruktura hori gabe, fededun soilak ezin hurbil daitezke Eukaristia, eta neurri handi batean gauza bera gertatzen da beste sakramentuekin ere. Apaiza da sakramentuen banatzailea. Honek du sagartzeko indarra, eta hau bitarteko dela, sekularrak sakramentuaren partaide bihurtzen dira. Elizako jurisdizioaz gauza bera esan daiteke.*

Elementu formala eta elementu materiala

Beraz, halako bereizkuntza edo bitartate bat egin daiteke, gisa honetara: alde batetik, hor da Kristogandik artez eta zuzenki datorrena —sakramen-

(4) Ikus *Mystici Corporis*, n.º 25ss.

(5) Ikus HENRI DE LUBAC, *Corpus Mysticum*; Aubier, 1944.

tuzko estruktura eta honek berekin duen muin supernaturala—; eta bes-tetik, estruktura horien eta muin horren hartzaileak: hots, gizonak. Elementu formala eta elementu materiala, alegia. Elementu formala, bera bakarrik, ez da gai Kristoren aurrean pertsona bezala agertzeko.

Egia da, baita ere, elementu formal hori bera bakarrik, ez dela Eliza. Elizak, Eliza izan dadin, fededunen herriaz osatua egon behar du. Baina baita beste hau ere esan behar da: fededunak ez direla Elizakoak elementu formal horren azpian dauden neurrian baizik. Elizarenak dira, alegia, elementu formal honi erantzuten eta honi frutu ekartzen uzten dioten neurrian.

Eliza, instituzio eta sakramentu den aldetik, beste gabe, Kristoren es-posa bezala ezin har daiteke, bistan da. Eta forma hau herriaz osatzen denean, orduan bai, baina bakarrik herri horrek forma hura beretakotu eta emankor bihurtzen duen neurrian.

Journet jaunak bere Eklesiologian, San Tomas-en pasarte bati jarraikiz, Kristo buru eta gorputz pertsona bat bakarra bezala presentatzen ditu⁶. Izan ere, Elizan elementu formala Kristogandik dator. Kristo eta fededunek izaki bizi bakarra osatzen dute: goitikako biziaz bizi den izakia. Jainko Hirukoitzetik dator bizi hori, Kristoren gizatasuna bitarteko edo tresna delarik. Elizaren bizi-iturria Kristo da, bada; eta oraino gorago joaz, Jainko-a bera, edo, nahi baldin baduzu, Izpiritu Saindua.

Testamentu Zahar eta Berriaren arteko diferentzia

Ez dezagun behin ere ahantz Testamentu Zahar eta Berriaren artean dagoen diferentzia handi bat. T. Zaharrean Elkartasuna Jainkoaren eta herriaren artean egiten zen. Baina herriak agindutakoa ez zuen gordetzen, eta horra Elkartasuna hautsia. Horregatik profetak beti zeuden Elkartasun berri baten esperoan. Etorri zen azkenik. Eta orai Elkartasun Berri hau Jainko eta haren Seme eta Zerbitzari den Jesusen artean egiten da. Hori dela eta, guk bekatu eginagatik, Elkartasuna ez da hausten. Beti da indarrean, zeren Jesusen leialtasuna ez baita, gurea bezala, ustela.

Jesus da, bada, Elizaren muin guztia.

Egia da, ordea, abstrakzio bat eginez, Eliza, bere burua eta bizi-iturri horretarik berezirik edo aparte ere kontsidera dezakegula. Eta orduan zer da? Izaki kolektibo bat. Izaki kolektibo hori esposa izango litzateke, eta

(6) S. Th. III, 49,1; JOURNET, "Le Christ tête de l'Eglise", *L'Eglise du Verbe Incarné* liburuan, II. tomoan, 223 eta ondoko orrialdeetan.

Kristo, gizona. Beraz, bi pertsona desberdin. Baina kasu! Abstrakzio hau artifiziala da oso.

Kristo eta Elizaren artean eskontideen arteko desberdintasuna aurkitzeko, azken batean, ez dago beste fundamenturik haxe baino: Eliza bera osatzen dutenak pertsonak direla, eta pertsona horiek Jainkoak emanikako bizitze izpiritual baten jabe direla. Hortik eta horrela argitzen eta konprenitzen da Kristo eta Eliza senar-emazte bezala hartuak izatea.

Elizan den oro, zertarako?

Beraz, eta guztia ongi kontsideratzera, Jainkoaren eta gizonaren artean junta edo batasuna gertatzen da. Gainerako gauza guztiak —Jerarkia bera, sakramentuak—, batasun hori posible izan dadin emanak dira. Elizaren hezurraje guztia gizaki konkretorearen onerako eta salbaziorako jarria izan da. Iragankorra da, gainera: mundu honetako aldirako balio du soilki. Baina Jainkoaren eta gizonaren arteko batzarreak, batasunak, horrek, bai, balio trinkoa eta betidanikoa du. Horri begira dago Elizan den oro.

Esposak, esposa den aldetik, badu zeregin berezi bat, berari dagokiona: hazia hartu, frutua ekarri eta argitara eman. Eta gero umea hazi eta mantendu behar du. Era horretara gizonari erantzun osoa eta txit baliotsua ematen dio.

Eliza estrukturalak emazte-zeregin horretarako eskolatzen du kristaua. Eliz-ministerio eta sakramentuak hazia har-arazitzeko bideak baizik ez dira. Jainkozko hazi hori behar du kristauak hartu eta frutu betea ekartzearaino eramane.

Gauza alde honetatik begiratu, apaiza gizonezkoa, eta sekularra emakumezkoa dela esan daiteke; bata emale, bestea hartzaile. Hortik ez da segitzen, ordea, bata bestea baino gehiago dela. Aitzitik, beste aldera esan daiteke: apaizaren zeregina bide bat, tresna bat besterik ez dela, kristauaren zerbitzurako.

Eta azken batean, helburua edo xedea hau da: hazia hartzea, frutua sortu, argitara eman eta umotzea.

Bideak eta jo-muga horrela bereizteaz, Eliza sujeto bezala nola sortzen den ez zaigu oraino esaten. Izan ere, graziaren ekarle diren estrukturak Elizaren barnean daude. Kristok ez du Eliza hutsean sortu, bere dizipuluen fedean baizik. Pedro, fededun bat zen. Eta fedea, esan dugun bezala, hartzaile da; emakume-gisako zeregina eta egitura du. Beraz, Elizan diren ministerio horiek fededunetan itsatsiak dira.

Ama-gisako lana du Elizak

Elizako Guraso zaharrek, Elizaz mintzo direnean, amaren sabelaren irudia aipatzen dute. Sortu, argitara eman, hazi: hori da haren zeregina. Amaren lana dagokio. Eta haren semeak bataiatuak dituzu. Izpiritualki Kristo jaiotzen da horietako bakoitzarengan. Eliza haurdun dago eta erdi-minetan, gu baitan Kristo jaio dadin arte.

Elizako estrukturen bidez eman ohi den Jainko-graziaren luze-laburra eta tamaina Jainkoak berak bakar-bakarrik neur dezake. Pedrori ematen zaion izpiritu objetibo hori ontzi batean bezala hartzen du Pedroren izpiritu subjektiboak —hots, Pedroren fedea⁷—. Ebanjelioetan Pedroren fedea badakigu noiz aipatzen den: ministerioa prometatuta (Mt 16) eta ematen zaionean (Jo 21). Gainera, hiru aldiz egiten dio galdera Kristok. Honekin aditzera eman nahi da Pedroren izpiritu subjektiboa ez dagoela bere zeregin objektiboaren mailan.

Eta hori ez bakarrik Pedro bekatari delako, baina bestela ere bi alderdi horiek —funtzio subjektiboa eta objektiboa—, Kristoz landara, beste inork elkarren mailan eduki ezin ditzakeelako. Hark bai, bere Bitarteko eta Erosle-lanean biak elkarturik eduki zituen. Beste inork ezingo du hori neurri berean egin. Apaiz eta opalgai, dena batean, izandu zen. Ministerioaren eskakizunak —exigentziak— Elizaren buru den Jaunak bakar-bakarrik bete ditu oso eta konplutuki.

Andre Maria eta Eliza

Baina hau ere esan behar da: Jainkoak nahi izan du Eliza bere esposoren dina izan dadin: bera ere edertasunez, hots, saildutasunez jantzia. Eta hor dugu Maria, Kristori bete-betea erantzun diona —Jainkoaren graziaz, noski—. Kristogandik jaiotzen den Elizak, Maria baitan eman du bere frutu betea. Elizari ez dagokio Hitz izatea, Erantzun izatea baizik. Jainkoak berak, Hitz bitarteko dela, sor arazitzen du gugan Erantzun hori. Eta hori izan zen Mariaren bizitzea: dena idikia Jainkoari, dena maitasunezko eta esperantzazko fedea.

Grazia berezi bat izan du Mariak, beste fededunek ez bezalakoa. Haren erantzuna, Eliza guztia erantzutako irudi bat eta ispilu bat izango da⁸.

Mariaren fedea, emankorra izan da aparteko modu batean. Elizak egiten duen gauza bera egiten du Mariak: Kristo argitara eman. Berak eman

(7) Fede hau, beste aldetik, ez da huts-hutsik Pedroren obra.

(8) Ikus Aita Sainduaren gutuna, "*Marialis Cultus*", 1974ko otsailaren 2an emana.

zuen baiezkoa Elizaren burua bere erraietan gizon egin zedin —eta buru honek gero Beragandik sor araziko du Eliza—.

Mariak —gurutzeko graziaren indarrez jatorrizko bekatutik begiratuia izan zenak— sortzen eta erditzen du Kristo. Era berean Eliza ere garbitua izan da. Aita Saindu hutsezina ere hor da⁹.

Izpiritu Sainduak ezarri du Maria baitan Aitaren hazia. Eta batze horren frutua eta ondorioa da Semearen gizakundea oso-osoan, hau da, Burua eta Gorputza; Esposoa eta Esposa: dena. Jainko hirukoitza da haren sabelean sortu dena. Mariak Semea sortzen du Aitaren hazi bezala, bion arteko Izpirituaren egitez.

Elizan ere sakramentuen obratze-indarra Izpiritu Sainduaren lana izango da. Hark ezartzen du arimen sabelean Aitaren Hitza, sortua eta argitara emana izan dadin. Halaz guztiz, eta hori gora-behera, Semearen esposa bezala ere har daiteke Eliza, zeren eta mundu hau Jainko hirukoitzaren partaide izatera heldu baldin bada, hori denori gizon egin den Semeari zor baitzaio. Elizak hor du Maria baitan bere ispilu eta eredua, Hirutasun Sainduaz duen zer-ikusia ahantz ez dakion.

Mariak —edo Elizak Mariaren bidez— bere baiezkoa eman zion Jainkoari gizadi guztiaren izenean, edo gizadi guzti horren orde. Mariak, alegia, Jainkoaren eskeari erantzunez, bere burua eskeini zuen. Eta Hitza haragi egin zen, ez bakarrik berarengan, baina beragandik. Eta Mariaren eskeintza ez da bakarrik kórporala izan.

Jainko eta gizonaren artean ezkontza

Elizako Gurasoek Jainkoaren eta gizonaren arteko ezkontza Kristorengan ikusten dute obratua. Zeren bi izakerak —jainkozkoa eta gizonezkoa— Kristoren pertsonan elkartu baitira. Baina hori ez da gertatze fisiko bat soilki. Bai Jainkoaren aldetik eta bai gizonaren aldetik ere intentzioa eta gogoaz azaldu dira. Gizonaren aldetik hor da Mariaren baietza haragizko ororen izenean. Jainkoak haragi orekin esposatu nahi izan du, bada, eta esposak Mariaren bidez eman du bere baietza.

Haragi orekin esposatu nahi izan du Jainkoak, eta haragiak horretarako baietza eman du Mariaren bidez. Baiezko horren ondorea zera izan da: «Unio hypostatica» deritzon batasuna.

Mariaren birjinitatea, berriz, barneko beste birjinitate baten agergarria dugu: fedeak eskatzen duen soiltasun horrena, alegia. Elizako Gurasoek

(9) Alde handi bat dago, ordea, hemen, Mariaren eta Elizaren artean: Maria sortzetik beretik izan zela bekatu gabea.

birjinitatea goratzen dutenean, bai Eliza osoari eta bai edozein fededuni ere dagokion zerbait daukate gogoan: hots, Jainkoaren aurrean kristau orok hartu behar duen planta, edo jarrera. Ezen ezkontza gisako batasuna du fededunak Jainkoarekin. Harentzat behar du izan oso-osorik.

Eliza —Maria bezala— emankor da, hain zuzen, birjina delako. Eta birjinitateak eskatzen duen soiltasuna da, presiski, Jainkoaren frutua sabelean ekarri ahal izateko baldintza.

Maiz aipatu da Mariaren eta Elizaren arteko elkar antza, baina gehienez paralelo honekin bukatzen zen kontua: Mariak korporalki erditu zuen Jesus, Elizak izpiritualki erditzen du. Ez da aski. Mariaren fedetak, fede birjinalak, egin du posible sortze hori. Maria bera fededun izanik, fededun guztiontzat eta Eliza osoarentzat irudi eta eredu bihurtu zaigu.

Elizari, emakumeari bezala, bere burua ematea dagokio, mirabe-gisa esaneko eta obedient izatea. Hitza hartu, gorde eta kontenplatzea izan zen Mariaren zeregina. Eta hori bera da Elizaren zeregina ere.

Baita emankor izate horretan ere Elizaren irudi da Maria. Kristo da, noski, Elizaren sortzaile, ez Maria, baina sorrera horretan Mariak ere izan du zer-ikusi, bere «fiat» horren bidez.

Mariari gertatua —fede, karitate eta esperantzaz eskurakoi eta moldaerrez bihurtu zela Kreatzailearen eskuetan—, neurri batean, gauza bera egiten duen edozein pertsonarengan gertatzen da. Eta haren kontzientzia, pribatu-mailatik eliz-mailara jaso lezake Jainkoak. Segituan esango diren gauzak —gizon zaharraren hiltzea, gizon berriaren kontzientzia etab.— ulerterraz ez direla, ongitxo dakigu. Ez dira ulerterrazak gizon zahar horrentzat, eta ez filosofia berarentzat ere. Baina hor daude.

Gizon berriaren sortzea

Bataioan gizon zaharra Kristorekin batean hil eta ehortzia izan da, eta Harekin gizon berria pizten da. Gizon berri hau zinez eta benetan Kristo-gizon bizi da, eta kontzientzia-aldeetik ere Harengan bizi da.

Norbait Harengan bizi baldin bada, izaki berria bihurtu da; zaharra joan zen, dena egin da berri (2 Cor 5,17).

”Berri” hori zer da, ordea? Ez da murrizte bat, ez da kontzientzia pertsonalaren galtzea edo urtzea, baina bai gure kontzientzia Kristorenari lotzea. Paulok modu askotara ematen du hori aditzera:

Ni bizi naiz, baina ez naiz ni bizi naizena, Kristo bizi da nigan (Gal 2,2). Kristo guztiongatik hil zen, bizi

direnak ere berentzat ez, baina berengatik hil eta piztu zen Horrentzat bizi daitezzen (2 Cor 5,15).

Norbere buruarentzat hiltze hori, desjabetze hori, beste aldetik zera da: Jainkoak gizona hartzea, Jainkoa gizonaz jabetzea. Eta orduan halako aldakuntza bat gertatzen da giza-kontzientzian. Izen-ordain edo prononbre pertsonalen enpleguak berak salatzen du aldakuntza hau.

Izen-ordainen enplegua San Pauloren idazkietan

"Ni" izen-ordaina maiz erabiltzen du Jondoni Paulok. San Pauloren «ni» hori noiznahi eta nonahi azaltzen zaigu, eta noranahi hedatzen da, zeren denen ardura baitu berak. Esango dizu, adibidez, bide luze bati lotzeko asmotan dela, eta gero segitun arituko da esaten nola Jainkoak hautatu eta deitu duen bera salbamenduko lanetan enplega dadin. Eta naturaltasun osoz, bere pertsona imita dezagula ere esango dizu.

Orai, bada, San Pauloren "ni" horrek Damasko-n du bere hasiera. Zeren han egin baitzen Paulo Kristoren mandatari. Ordudanik, Pauloren "ni" hori Kristoren morroi bihurtu da. Berak erabiltzen duen "ni" hori, Kristoren mandatariarena da; "ni" eklesiala da, beraz. Badu zeregin bat Elizan, Kristok emana. "Ni" hau Kristok atzitu du. Nahiago luke Kristorekin egon, baina halarik ere, Elizaren onagatik eta onerako bizi da (Phil 1,23).

Pauloren edo Jesusen psikologia idatzi nahi duena, farregarri gelditzen da. Eta arrazoia: hemen ageri den pertsona ez da gai kategoria arrunt horietan sartua izateko. Beste aldetik, kategoria horiek ez ditu hausten ere. Aitzitik, halako jauntasun batekin erabiltzen dituela esango genuke.

Kristoren "Ni" a, Aita eta Izipirituarekin bat delako, gai da gorputz mistikoa beragandik ilki arazitzeko. Gorputz mistiko hori osatzen du, gainera, pertsona diren mienbroekin, bakoitzak zeregin eta bokazio bereziak dituelarik. Eta nola Kristoren "Ni" horrek ostatu egin nahi baitu Bera maite duenarengan (Jo 14,23), horregatik San Pauloren "ni" a ere gai da gomendatu zaizkion komunitateak zaintzeko, erdi-minetan sor arazitzeko, eta horientzat aita, ama eta inude ere izateko. Komunitate guztientzat duen ardura horrek badu zer-ikusi emakumearen antsia eta flakotasunaz, baina azken batean argitara ematen duena sendo da, hots, gizonezkoaren sendotasuna du.

"Ni" hori, berriz, bere barnean Eliza daraman "ni" a, gai da, "ni" pribatu batek inolaz ere ezin ditzakeen gauzak esateko. Baina, jakina, gauza horiek esan ditzake bere gomendioan direnekin mintzo denean, eta ez bestela.

"Ni"az batera; bada San Pauloren kartetan "gu" bat, oso gogoan hartzekoa. "Gu" horren barnean berbera ere sartzen da; noski, baina baita bere gomendiopean direnak ere.

Egin zaitzte *nerau bezalakoxeak*, esaten die Paulok (Gal 4,12). Esan nahi du: Bihur zaitzte *«animae ecclesiasticae»*: Elizaren aldeko kezka eta arduraz beteak, alegia. Eta hala, San Pauloren gutun horiek Elizarekiko kontseiluz beteak daude. Esango die, esate baterako, Elizako mienbroetan flako eta ttipi direnak nola hartu eta gidatu behar diren, etab. Garbi dago, beraz, sainduen Elizak bekataria ere barnean dituela, eta mienbroetan ttipiena ere kontutan hartzen duela.

Interesgarria da San Paulok "ni", "zu", "gu", "zuek", etab. nola erabiltzen dituen ikustea, eta nola batetik bestera aldatzen den aztertzea.

Azterketa honetarik ondorio hau segitzen da: bataioan, gizon berria jaiotzearekin batean, gizon bekatiaren sujeta mehar hori zabaldu eta Elizako sujetoaz berdintzen dela. Badakigu ez garela Jainko bihurtzen. Ez eta ere ez dira gauza hauek panteista erara hartu behar. Baina bada Sainduen elkartasun bat, Kredoa aitortzen dena. Bihotz indibidual baten jabe izateari deus kendu gabe, «cor mundi» izatera heltzen da.

Elizaren barnean egote mailak

Hori hala baldin bada, noiz eta fede, karitate eta esperantza gehiago baitago, orduan eta egiazkiroago egongo da han Eliza. Beraz, Elizaren barnean egote horretan mailak dira. Gehiago edo gutiago egon daiteke norbera Elizan.

Hala da. Eta Elizako Gurasoen Eklesiologian hori garbi ageri da. Gero ikuskera hau pixka bat baztertua izan zen, herejeek hortik ondorio faltso batzuk atera nahi zituztelako. Orduan Elizaren barnean egotearen mugak jarri behar izan ziren. Horretarako beharrezko den gutiena finkatzera jarri ziren teologoak. *Hau eta hau daukana, barrenean dago; hori ez daukana, berriz, kanpoan*. Bapo. Hala da. Baina barrenean egote horretan mailak izan daitezkeela ez zen gehiago kontuan hartzen. Eta Eklesiologiak ezin du hori ere ahantzi.

Herejeek ateratzen zituzten ondorio faltso horiek arbuiaitzekoak dira, noski. Esate baterako, bekataria bat, bekatu mortalaren azpian bizi delako ezin izan daitekeela Elizaren mienbro: ez; Elizak bakatari arruntak mienbroetat dauzka. Beste ondorio faltso bat: sainduen Eliza eta Eliza instituzionala bi multzo erabat desberdin direla. Alde batetik, Eliza batasun bat

dela, garbi utzi behar da; baina bestetik, batasun horren barrenean mailak direla ere aitortuaz. Jatortasunaren luze-laburrari ere kasu egin behar zaio.

Elizako Gurasoentzat eta Erdi-Aro guztiarentzat honako hauek osatzen dute Eliza jatorra: fede bizia dutenek, karitatearen jabe direnek. Herejeek ondore faltsoak hortik atera badituzte ere, egia hau zutik gelditzen da. Bada ezin hautsizko lokarri bat Elizaren eta karitatearen artean. Eliza bekatariaz betea da, baina bekatari diren aldetik ez dira Elizakoak. Haatik ez dira bi multzo: alde batetik sainduen Eliza —hau izango litzateke egiazkoa—, eta bestetik Eliza ofiziala edo instituzionala. Horrelakorik esatea ez zaio gogoratu ez San Agustini eta ez Eskolastikaren garaiko inori ere.

San Agustinen garaira arte, Elizaren barrenean jatorrak eta jator ez direnak daudela esaten da, eta haiek hauen alderakotzat duten eginbidea poliki erakutsi ere bai. Elkar pairatu eta jasan behar dute kristauek. Azkarrek flakoak sostengatu behar dituzte. San Paulok eskomikurik ematen baldin badu, erruduna sendatzeko izango da betiere, ez Elizatik kanpora betiko jaurtitzeko: hau Jainkoari uzten zaio.

San Joanen eskutitzean (1 Jo 5,16) bada, bai, bereizkuntza bat, betiko heriotzera daraman bekatuaren eta hori egiten ez duenaren artean. *Lehen-bizikoagatik otoitz egin dadin, ez dut esaten*, dio berak. Baina mundu honetan garen bitartean, bion arteko muga non den, jakin ote dezakegu? Beraz, esperantzarako zirrikiturik deino, Elizari otoitz egitea dagokio.

Origenes-en obretan ikusten denez, kristau perfektu eta konplituak, Jainkoaren aitzinean babesten eta defenditzen ditu besteak, konplitu ez direnak, edo —nolabait esan—, erdi-ipurdikoak.

«Areopagita» delakoaren ikusmoldea

Antzínako irudi hori eskeintzen digu Areopagita delakoak ere bere Eliz-Jerarkian. Askotan esan izan da neoplatonikoa dela autore honen pentsakera; baina hizkera-modua du soilki haietarik hartua; gainontzean erabat kristaua da.

Saindutasunaren jerarkiaz mintzo da baitipat, eta ez bi, bainan hiru maila jartzen ditu: goikoak, behekoak eta tartekoak. Perfekziora heldu direnak, erdiko pausuan direnak eta lur arras dabiltzanak. Erdiko pausuan diren horiek, alde batetik, gorengoen bitartekotza behar dute; baina, bestetik, behekoentzat bitarteko izaten ere hasiak dira. Elizaren irudi dinamiko honek Patristikaren aro osoan bizi-bizirik dirau.

Erdi-Aroan Ama Birjina baitan ikusten da, mamiturik bezala, Elizaren perfekzio guztia.

San Agustinek, ordea, bere adin zaharrean, bi erresumen banaketa horrekin, atea zabalduko dio beste Eliz irudi bati. Irudi honen arabera, zerurakoen Eliza izango litzateke bakarrik Eliza jatorra; eta ifernurakoena, sasi-Eliza. Berak ez ditu gauzak horren argi eta garbi esan, baina agian bidea zabaldu du. Kalbinorengan izango ditu pentsakera honek bere azken ondorioak. Orduan norbere arimaren salbazioa egitea, problema larri-premiatsua bihurtzen da.

Baina Elizaren mugak, saindutasunik gorenetik hasi —Ama Birjinagandik— eta galdumendiaren ertzetaraino hedatzen dira, eta ertz horiek baino aitzinago ere bai —adibidez, bekatu astunaren pean daudenetara, zeren horiek ere nolabait Elizaren mienbro baitira—.

Beraz, honako bi baiezeko hauek mantendu behar dira: 1) Eliza, zenbat eta gehiago Eliza den, orduan eta sainduagoa izango da; 2) baina Eliza da oraino bekataria baitan ere.

Bere begininian, bere giharrean, orbangabea da —eta horretan Sinagoga ez bezalakoa—; baina, beste aldetik, bere mienbroetan erorkor ere bada —eta mienbro horiek egiazko mienbroak dira, nahiz eta jatorrak ez izan—.

Gauzarik inportanteena Elizan: pertsonak

Zer da orduan Eliza? Sujeto errealek bakarrik eman diezaiokeite ihardespena galdera honi. Ez izaki kolektibo batek. Baina ispilutzat hartutako sujetoaren partaide diren sujeto errealek. Partaide izate hori graziaren indarrez soilki gerta daiteke, zeren jainkozko zerbaitetan parte hartzea baita. Beraz, gure galderari erantzuten dion lehen Sujetoa, han goian, Jainkoa bera da. Gizadia, berriz, Kristo baitan eta Elizan, Jainko horren partaide bihurtzen da. Izan ere Eliza da Kristok horretarako paratu duen tokia.

Jainkoagandik urrundu zen gizonaren bila etorria da Kristo. Gizatasun hori —behiala, hasiberri hartan, saindu zena, eta gero okerrera makurtu zena— izango da Elizaren lehen-gaia. Bihurtzea, berriz, Jainkoagandik urrun den haragiaren on-bihurtzea, gurutzeko sakrifizioaren suaz egingo da.

Halako ustekizun hura —Eliza sakramenduez eta beste estrukturez bakarrik osatua dela dioen hura—, ez dugu, bada, onartzen. Ustekizun horren arabera gizonak Elizan materia soila izango lirateke. Egia, berriz, beste aldera da: Elizan pertsonak direla gauzarik inportanteena, zeren horiek baitira gainerako guztien xedea, helburua.

Testamentu Zaharreko bilkura haretan gizonak herri natural bat osatzen zuten. Testamentu Berriko Elizan ez da horrela. Elizan sartzen denak

populu berri batean egiten du sarrera. Goitik sortua eta bildua den herri batean, alegia.

Eliza, gizadiaren mandataria

Beste aldetik, populu berri hori, Eliza, gizadi osoaren mandataria edo ordezkari ere bada. Eliz batasunak eta gizadiaren batasunak elkarren artean duten zer-ikusia azaltzea, ez da guretzat bat ere erraza, zeren Jainkoaren hautazioa baitago tartean. Baina Elizak gizatasuna errepresentatzen duela, eta gizatasunaz zer-ikusiren bat baduela, hori segur baino segurago da.

Eta hain zuzen ere, hori da gorputzaren irudiaz aditzera ematen dena. Eliza=Kristoren gorputza=Kristok munduan eta gizadian bere lan salbagarria bururatzeko hartu duen gorputza. Bai. Elizak badu zeregin salbagarri bat eta bitarteko-funtzio bat munduaren alderakotzat.

Beraz, Eliz-barreneko hiru maila haiek —perfektoak, aurrera doazenak eta hasiera-mailan daudenak— ez dira mundu hertsi bat. Eliza osoa, bere osotasunean hartua, tresna bat da. Eliz barrenean egoteak, lankide izatea esan nahi du, munduaren salbazio-lanean lankide.

Giza izakera osatzera eta konplitzera datorrela grazia, esan komuna da Teologian. Esan hau egia baldin bada, ez da posible erabateko eten bat egotea Elizaren eta gizadiaren artean. Indibiduo batzuk eliz batasun berrira izan dira aldatuak, eta besteak hor konpon: ez, gauzak ez dira horrela. Gauzak horrela izango balira, Jainkoak kreatu eta salbatu nahi izan duen jatorrizko batasun horrek galera izugarri handiak izango lituzke.

Beraz, gizadia bera izan da goi-batasunera deitua eta altxatua. Eta mundu honetako Elizak, instituzio den aldetik, goi-batasun horren lekukotasuna eman behar du. Alde batetik, munduaren salbazioa gertatu delako lekukotasuna; bestetik, salbazio horri begira gaudelako lekukotasuna.

Elizaren kontzientziak badu zer-ikusi gizadiaren kontzientziaz. Gizadiaren mandataria bezala da Eliza Jainkoaren aurrean. Zeren Kristo guztiongatik hil baitzen. Aitak guztiongatik eman zigun bere Semea. Gizon guzti-guztiak Kristoren odolaz erosiak izan dira. Kristau amorioaren begiek halaxe ikusten dute gizadia.

Eliza dela bitarteko, Jainkoa eta gizona elkartu dira. Elizaren kontzientzia ez dago hertsirik, ez alde batetik, ez bestetik: idikia dago, bai Jainkoagana eta bi gizonagana ere.

Kristoren alderakotzat, berriz, eta Kristoren aurrean, Eliza ez da izaki osoa, bere buruaren jabe dena, zeren Kristo bera baita Elizaren burua. Gor-

putza da, bai, baina Buruaren kontzientziaz betea da gorputz hori. Esposa, baina den guztia Buruaren mirabe izateko egina.

Eta Kristok hara zer ematen dion Elizari: Jainko Hirukoitzaren bizi-izerdia. Beraz, Kristoren eta Jainkoaren betea mundura ekarria: hori da Eliza.

Ezkontzaren misterioa eta Eliza

Ezkontzaren misterioa misterio handia dela, esan du San Paulok (Eph 5,32). Eta handia, hain zuzen, Kristo eta Elizarekin duen zer-ikusiatik. Ezkontzan gertatzen den bezalako batasuna gertatzen da, bada, Kristo eta Elizaren artean ere.

Ezkontzako batasuna egon dadin, hiru gauza behar dira: 1) bi pertsona berezi, gero ere bi izaten segituko dutenak; 2) bi horien artean gorputzeko elkartzea gerta dadila; 3) seksoen desberdintasuna. Hain zuzen, desberdintasun horrek egiten du posible batasuna.

Eta elkartze horren frutu eta ondore bezala, pertsona berria pizten da.

Irudi honen argitan argitzen da Kristo eta Elizaren misterioa. Ikus dezagun nola.

Ezkontzan bi pertsona daude, esan dugu. Eliza, alabaina, ez da pertsona bat. Kristoren esposa deitzen dugun errealitate honek ez du bere parekorik, ez antzekorik, beste inon. Elizaren sujeta fedeko misterio bat da bera ere. Fedeko misterio hau, ordea, nolabait argitzen da Jainkoaren batasunak eta gizadiaren batasunak elkarrekin topo egiten dutela jakitean.

Jainko Semearen gizakundea izan da bidea. Jainkoaren Seme gizon egin hori eta pertsona hautatu batzuk elkartu dira. Orduan Jainkoak bere burua ikusten du kreaturaren ispiluan. Ispilu bizi batean, noski —biziak ez diren— ezin ikus dezake Jainkoak bere burua—. Kreaturak diren aldetik, Jainkoaren irudi; horretaz gainera, supernaturalki inprimatutako zigilua: bi gauza hauek daude ispilu bizi horietan. Labur: gizon konkretua baitan kokatu behar dela Esposaren batasuna.

Eta Eliza, nola izan daiteke Kristo gizonaren gorputz? Beharbada ez da hain konprenigaitz. Horra hor Eukaristiaren misterioa. Kristo benetazko gizona da, eta, alde horretarik, biologiaren maila ere ukitzen du. Maila horretako batzerik ez balego, ezkontzaren irudi hau ez litzateke egokia izango.

Haragi soila, ordea, ez da deusetarako on. Sakramentu soila ere ez. Jau-nak haragian eta sakramentuan ipini duen Izpirituak, eta guk fedean har-tzen dugunak, horrek ematen dio balioa haragizko eta sakramentuzko zu-

biari. Ezkontzan ere haragizko batzea beste batze baten sakramentua da —pertsonen artean gertatzen denarena—.

Ezkontza sakramentu handia dela aitortu ondoan, San Paulok esango dizu berak nahiago duela birjinitatea (1 Cor 7,38), zeren hau baita, artez eta zuzenki, ezkontza-gisazko emaitzaz fededunak Jaunari bere burua emateko duen bide nabarmena. Birjinitatea da, Elizan, Jainko-Gizonaren misterioan parte hartzeko modu jator-garbia.

Jainko-Gizonaren misterio horrek, dakigun bezala, hiru pausu hauetan jotzen du bere gailurra: eukaristian, gurutzean, berpiztean.

Hirugarren gauza, ezkontzan, seksoen desberdintasuna dela esan dugu; batzen diren izakiak berdinak ez izatea, alegia. Bai. Kristaua ere ez da Kristo. Ez dago, Kristo dagoen bezala, «unio hypostatica» horren bidez Jainkoari elkartua; nahiz eta Jainkoa kristauagan bizi. Gauza buruaren alderditik ikusiz, halako feminitate bat dagokio kristauari: hartzaile izatea, alegia. Baina azken batean bada berdintasun bat, zeren Kristo eta kristauak Kristo osoa osatzen baitute, Buru-gorputzak, alegia.

Desberdintasuna, ordea, beti ere, handiagoa izango da —antza baino handiagoa—, zeren Jainkoaren eta kreaturaren artean ezin gaintutzko lezea baitago. Leze hori, ordea, laburtu edo ttipitu da nolabait unio horren bidez, kristaua ere unioaren partaide egin denez gero.

Horra, bada, nola hiru gauza hauetan ezkontza berrerospenaren ezaugarri den. Lehenbizikoak hutsegin baleza —bi sujetoek beti bi izan beharrak—, panteismoan eroriko ginateke —kreatura jaten du honek—. Bigarrenak huts egingo balu —haragi bakarra izpiritu bakarraren ezaugarri izateak—, ez litzateke benetazko batasunik egingo; Protestantismoari egotzen zaion juridizismotik ez ginateke irtengo, ez legoke aitzinago joaterik. Hirugarrenak huts egingo balu —bi seksoen oposizioak—, orduan kristau ez diren mistiketan eta magian gertatzen den hobenean eroriko ginateke.

Gizonak, Jainkoaren arrazakoak ote?

Ilustrazio gisa, jentil erasia bat aipatu zuen behin Jondone Paulok: Jainkoaren arrazakoak garella (Act 17,28). Baina ez. Haren leinukoak ez gara. Jainkoari lotzea beste biderik ez zaigu gelditzen. Hartu ez, baina hartuak izatea. Jainkoak har gaitzala, Haren zerbitzari eta mirabe izatea: hori da guri dagokiguna.

Izaki berria, haurra, izan ohi da ezkontzaren frutua. Eta izaki berri hori etor dadin, hiru gauza behar dira: hazia, bizia eta izpiritu hilezkorra. Eliza ere hazi batetik jaioa da: Kristoren haragi-odoletarik, mundua bizi ara-

zitzeko isuri ziren haietarik. Baina bizi arazitzen duen Bizia, Kristoren Izpiritua da; Kristo berpiztuak Elizari eman ziona (Jo 20,22). Eta azkenik, Jainko kreatzaileak berak hartzen du parte sortze honetan.

Elizaren sortze lana, Kristok gurutzean burutu zuen. Trinitatearen bizi-tzea kanpora egotzia bezala izan da, hots, «ad extra». Kristo gizon-birjina da sortze horren tresna —"instrumentum conjunctum"—, hots, Jainkotasuna-ren tresna, Jainko eta gizonaren arteko juntagailua.

Sortze naturala gerta dadin beharrezkoa da bi seksoen batzea. Gure kasuan, berriz, emakumea, Eliza, Kristogandik jaioa dena, ez dago oraindik, zeren Kristo berak ekarri behar baitu mundura. Honetan kreazio naturala eta supernaturala zeharo bestelakoak azaltzen zaizkigu. Sortze naturalak seksoen elkarganatzea eskatzen du. «Eros»-ek, alegia, emakumea alde zurratik emana eskatzen du. Baina «Agape»-ak ez: hemen emakumea —Eliza— ez dago oraino: Kristo berak sortuko du gurutzeko heriotze eta berpiztearen bidez.

Semearen kreazio-lan hau ez da nahasi behar Aitak mundua sortzerakoan egin zuenaz. Hura du zimendutzat eta hura osatzera dator, noski. Baina zerbait berri da, kreazio berri baten pareko, alegia; zeren grazia ez baita naturalezatik berez bezala ilkitzen. Hori bai: hor daude gizona eta gizadia, eta horien gain egozten da, kreazio berria sortzeko, jainkozko hazia.

Hori gora-behera, alde zurratik emakumea emana dagoela ere esan daiteke, eta hori ez bakarrik gizatasuna aitzinetik bazegoelako; horrezaz gainera, fedeko sujetoa, graziaz informatua ere hor zen —Testamentu Zaharretik, Mariagandik etab. hasiz—. Eliz-sujeto honek bere konplimendua izango du Izpiritu Sainduaren misterioan, eta orduan helduko da bete-betean Eliz-sujetoa izatera.

Izpiritu Sainduaren lana

Izpiritu Saindua dabil hemen «bata» eta «beste» miragarriki elkartzen, berezitasuna kendu gabe. Izpiritu Sainduak, alegia, sortzen du «beste», Esposa; hau, alabaina, «bata» ere bada. Zeren izaki kreatuetan jainkozko bizia sortzean, «beste» «bata» bihurtzen baita. Baina bai beste aldera ere: «bata beste» bihurtzen du, Kristogandik hasiz, sujeto bikoitz hori —Kristo-Eliza— hedatuz. Era horretara, bai kreaturaren itzultzea Jainkoagana eta bai jainkozko bizitzearen irteera kreaturetara, gauza bat eta bera dira.

Donostiako Aurrezki Kutxa Munizipalaren laguntzaz ateratzen da liburu hau, honen aurrekoa —**Jesukristo**— atera zen bezala. Eta Kutxako argitalpenen arduradunak —Juan Antonio Garmendia adiskideak— aparteko modu batean apaingarriz jantzi eta dotoretu nahi izan du. Euskal Herrian Elizak eta kristau fedeak sortarazi dituen arte agerbideetarik ez guti tartekatu nahi izan ditu, alegia, orrien artean: Eliza, kalostara, gurutze eta abar. Izan ere, askok uste duen baino aberatsago dugu Euskal Herria artearen agerbide hauetan.

Egia esango badut, lehen kolpean neure zalantzak izan nituen. Edukinak zer-ikusi guti duela artearekin, eta liburuak ez ote zuen halako aire nabar bat hartuko, ez ote zen desbideratuko, gehiegi lodituko eta abar, nioen neure baitan. Baina ez. Gero ikusi dut osagarri gerta daitekeen alderdia eskaintzen digutela apaingarriok. Gainera, gaia berez idorsko izanik, alaigarri ere gerta daitekeela. Nolanahi den, eskerrak eman beharrean naiz Garmendia jaunari liburua apaintzeko hartu duen arduragatik.

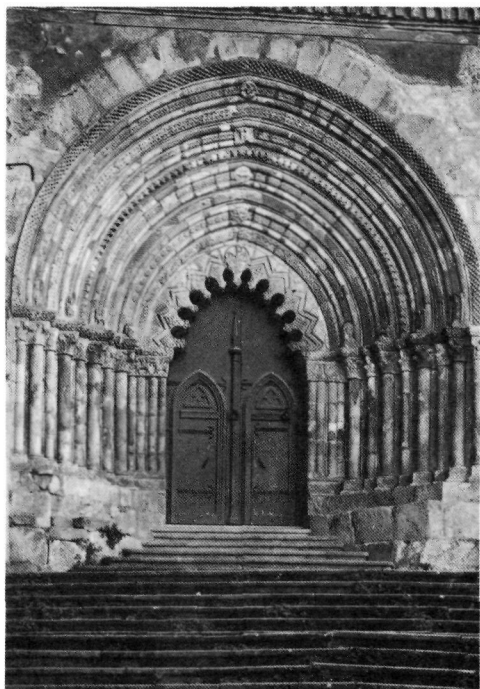
L.V.

- I Nafarroako arte kristaua.** Europako kultur ondarean ez da bat ere gutiestekoa Nafarroako erresuma zaharrak bere kalostra, eliz atari eta eliz azpi zoragarriekin eskaintzen duena.
- II** Nafarroako elizak testigu salatari, hots, erresuma zaharrak arte aldetik duen joritasunaren agergarri bikain dira.
- III** Euskal Herriko bazter ikusgarrienetan han dituzu kokatuak elizak, basa-lurra giza-lur bihurturik.
- IV Oi gurutzea, oi gurutzea, gurutze saïndu maitea!**
Jaunaren eta kristautasunaren ezaugarria Euskal Herriko bide, mendi-tontor eta herrixken bihotzean aurki dezakezu.
- V** Herriaren erlijio-sena, kristautasunaz uztarturik, anitz agerbidetan loratu da. Euskaldunaren bizitze izpirituala aztertzeko lagun diezagukete.
- VI** Bizkaia, merkatalgo, burdinola eta itsas arazoengatik hots handiko dena, ez da haatik gutiago bere kristau ondareagatik.
- VII** Araba herria, anitz monumendu estimagarriren jabe da.
- VIII** Gipuzkoa meritu handiko elizaz da aberats.
- IX** Ipar Euskal Herriko zenbait eliza, kapera eta komentu.
- X** Zurezko “galeriak” Ipar Euskal Herriko elizetan ezin ahantzizkoak dira.
- XI** Gure eliz barneetan gorderik den arteaz eta izpirituzko aberastasunaz zer ez legoke esatekorik! Bihoaz agerbide xoil hauek bederen.
- XII** Egungo gure arteak gaurko joera berrien mandatari izan nahi du.

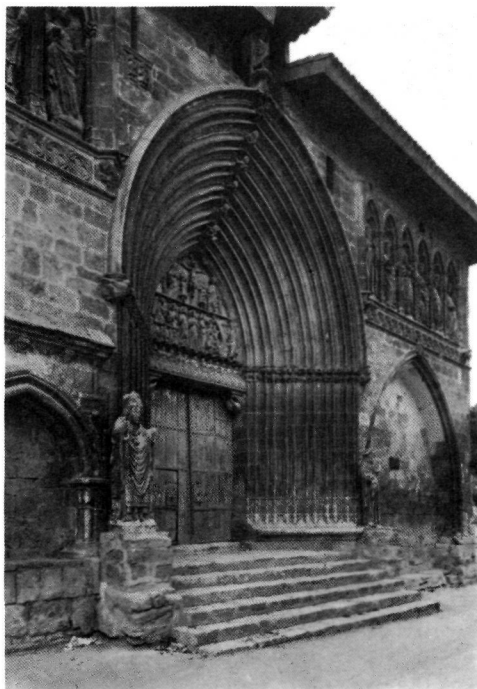
Nafarroako arte kristaua. Europako kultur ondarean ez da bat ere gutiestekoa Nafarroako erresuma zaharrak bere kalostra, eliz atari eta eliz azpi zoragarriekin eskaintzen duena.

Lizarra (Nafarroa). Jaun Done Mikelen elizataria.

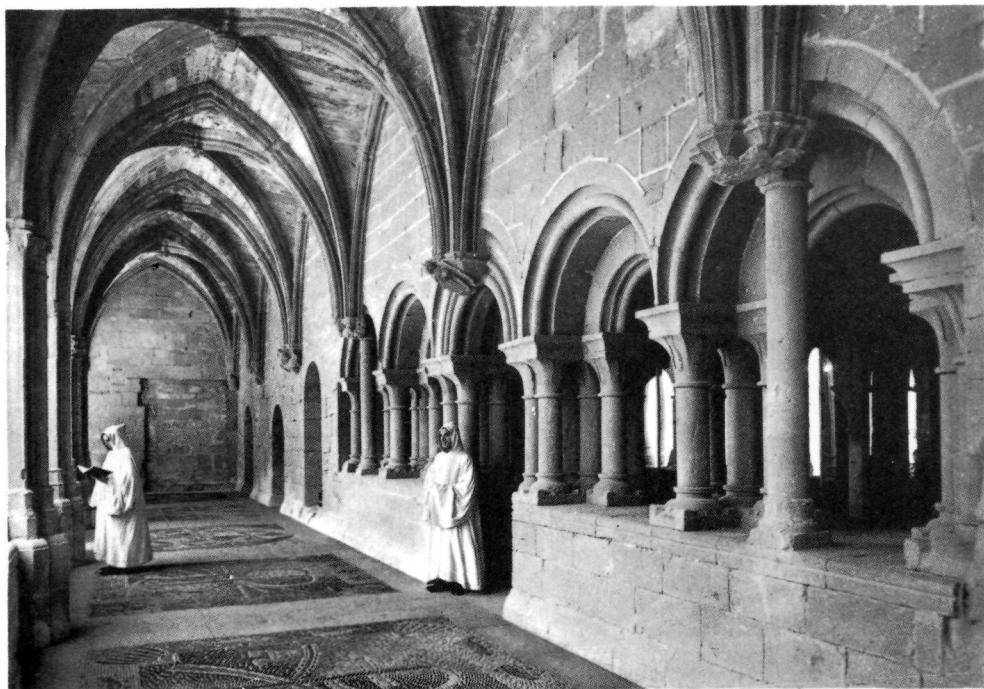
Lizarra (Nafarroa). Jaun Done Petriren elizataria.

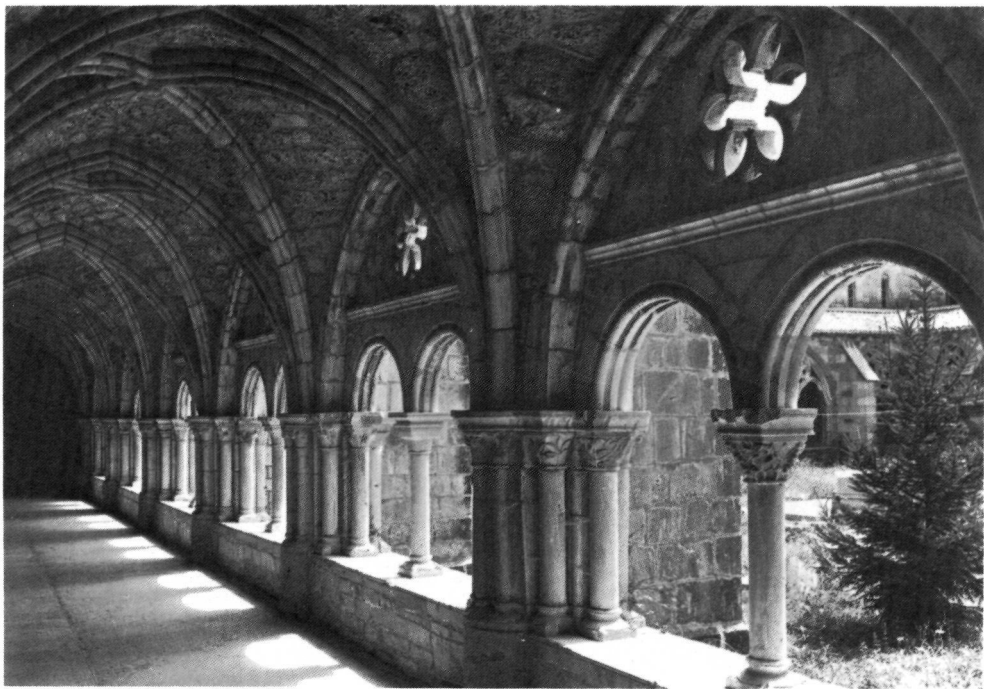
Lizarra (Nafarroa). Hilobi Sainduko elizaren ataria.

Zarakastelu (Nafarroa). "La Oliva" izeneko abatetxearen atzekaldea.

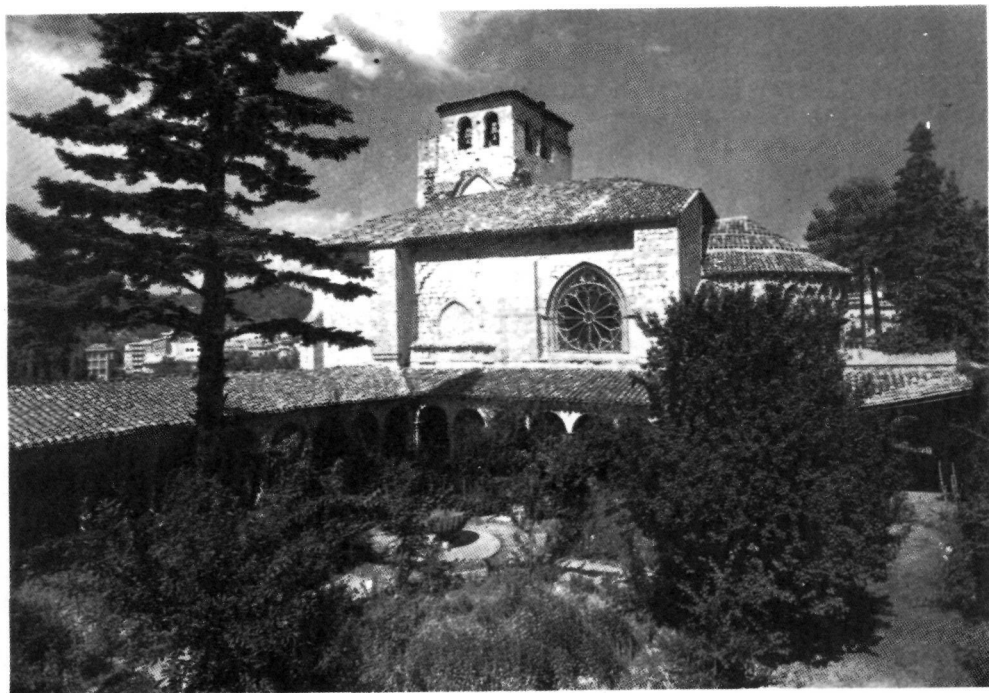
Zarakastelu (Nafarroa). "La Oliva" abatetxearen kalostra.

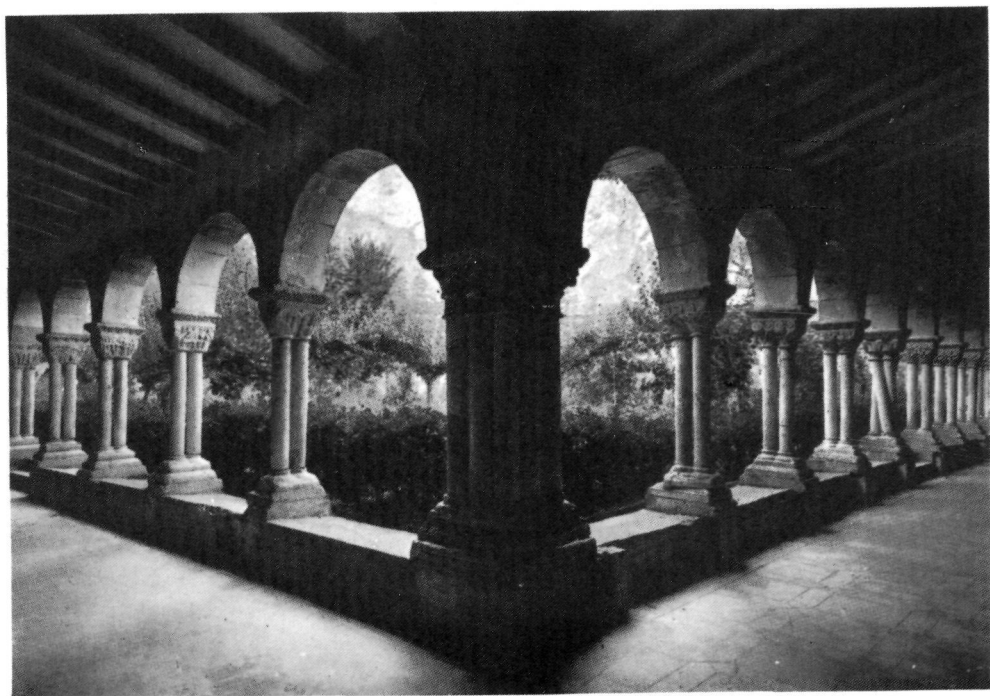
Irantzu (Nafarroa). XII. mendeko monasterioaren kalostra.

Tutera (Nafarroa). Katedraleko kalostra.

Lizarra (Nafarroa). Jaun Done Petriren eliza.

Lizarra (Nafarroa). Jaun Done Petriren elizako kalostra.

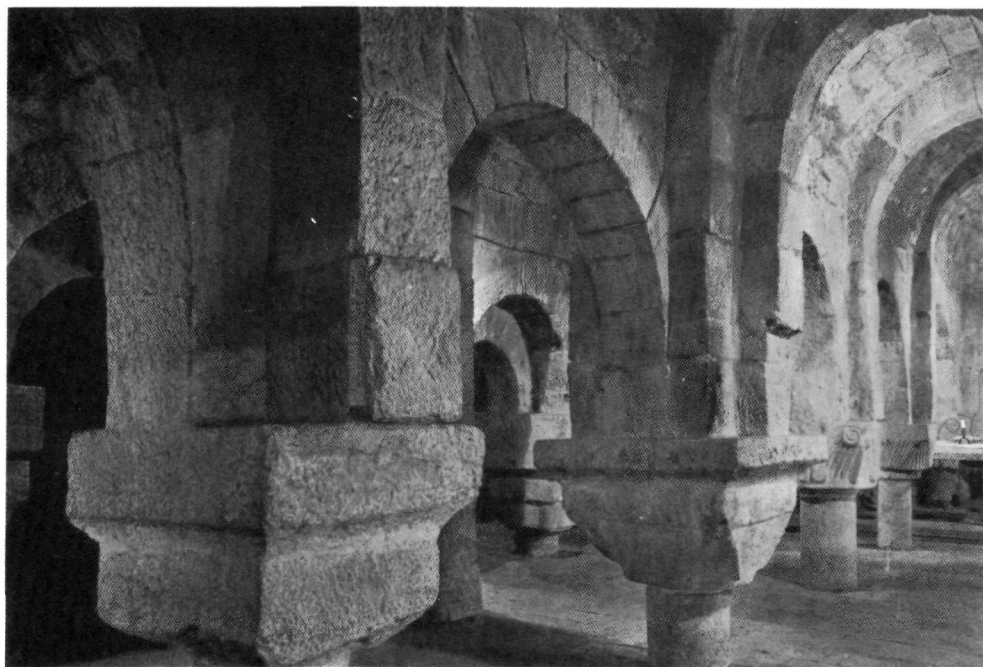
Iruñea. Katedraleko kalostira.

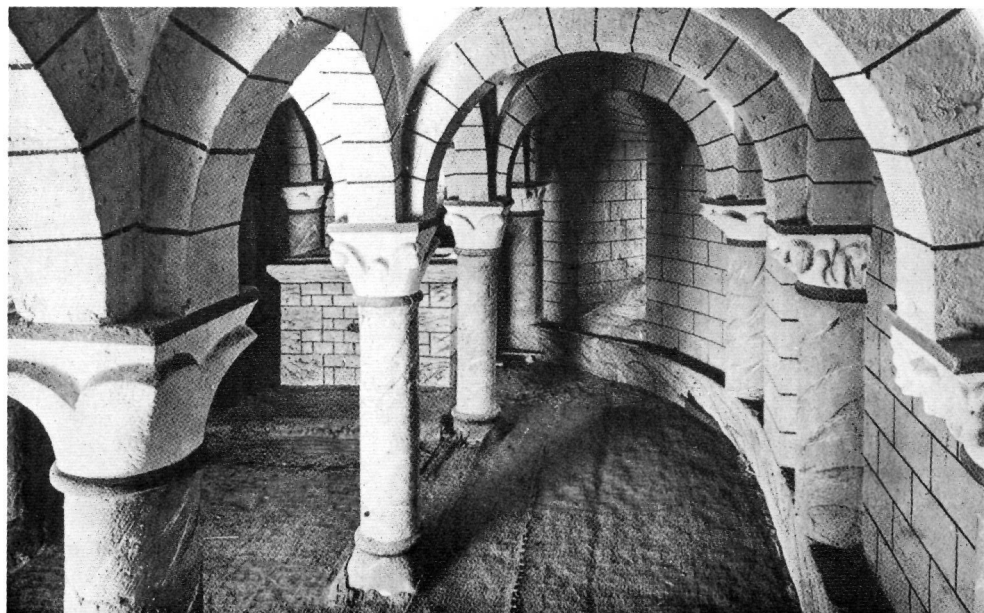
Muruzabal (Nafarroa). Eunateko eliza (XII. mendekoa).

Usua (Nafarroa). Eliz-barnea (XI. mendekoa).

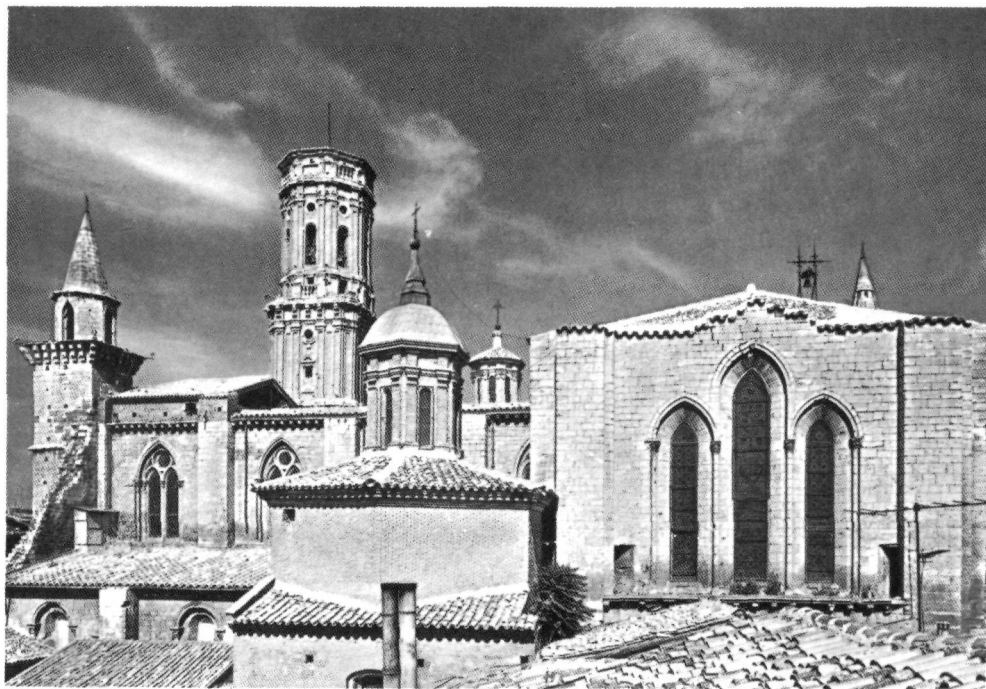
Leire (Nafarroa). Monasterioaren eliz-azpia (IX. mendekoa).

Donamartiri-Untz (Nafarroa). Eliz-azpia.

II

Nafarroako elizak testigu salatari, hots, erresuma zaharrak arte aldetik duen joritasunaren agergarri bikain dira.

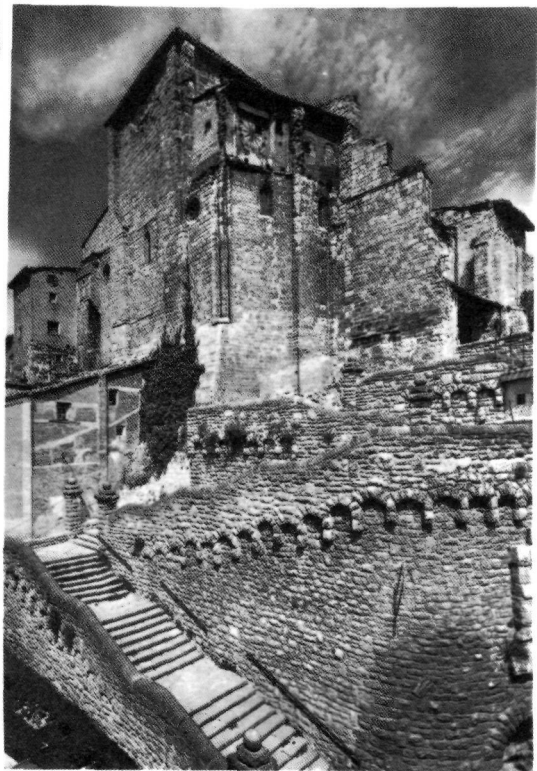
Tutera (Nafarroa). Katedrala.

Tafalla (Nafarroa). Andre Mariaren eliza.

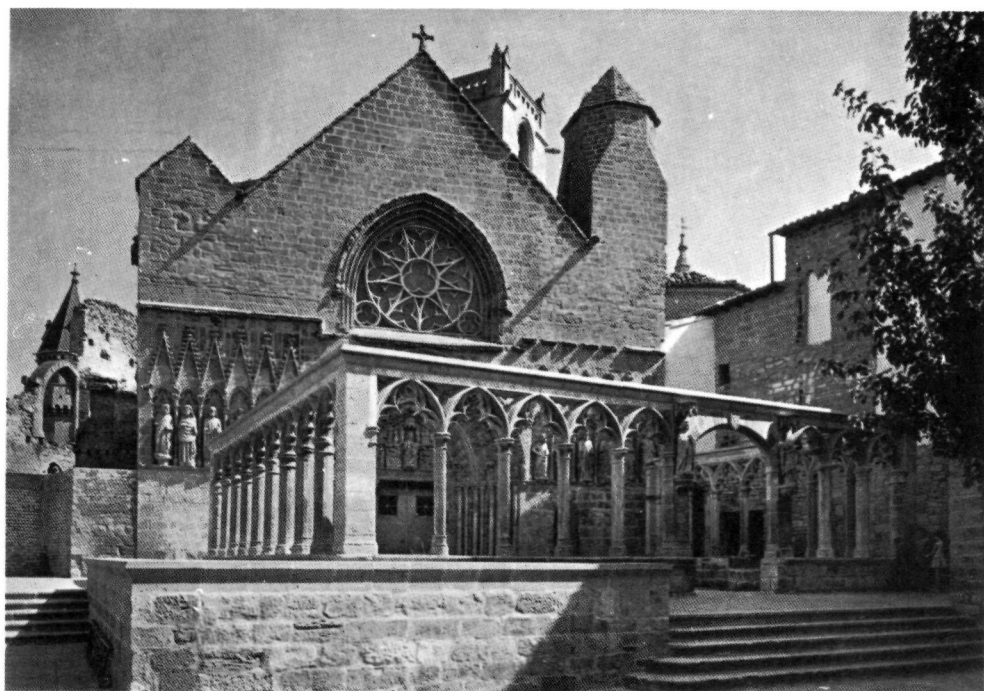
Lizarra (Nafarroa). Jaun Done Petriren eliza.

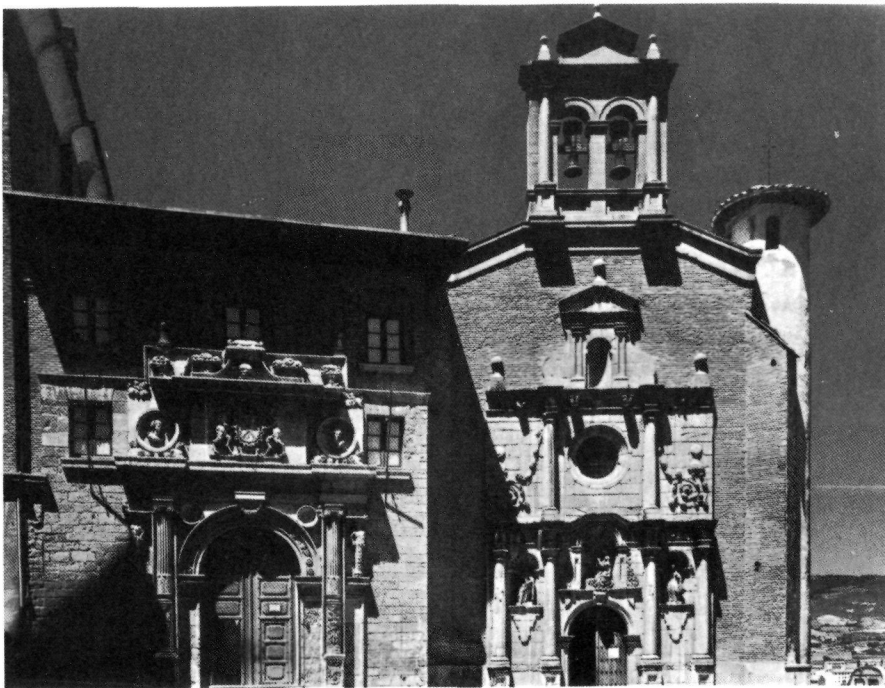
Lizarra (Nafarroa). Jaun Done Mikelen eliza.

Olite-Erriberri (Nafarroa). Jaun Done Petriren eliza.

Olite-Erriberri (Nafarroa). Andre Mariaren eliza.

Iruñea. Nafarroako Erakustokia (Museoa).

Iruñea. San Zerningo dorreak.

Erromanikoa Aralarko Jaun Done Mikelen saindutegian (Nafarroa).

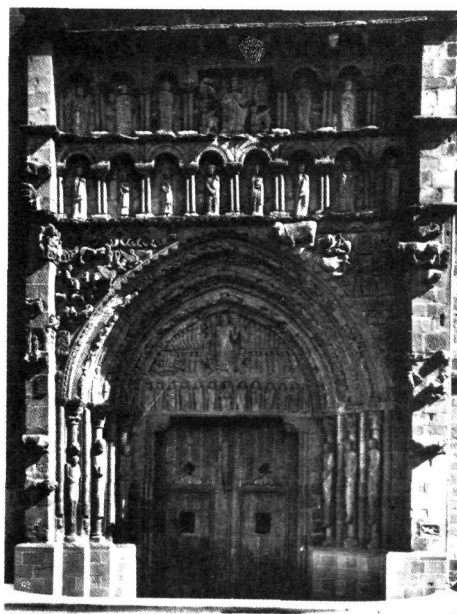
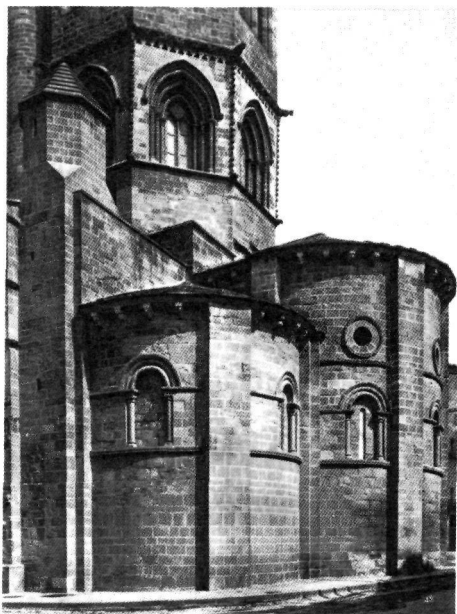
San Gregorio Ostiakoaren basilika (Surulada, Nafarroa).

Lizarra (Nafarroa). Iratxe monasterioa.

Fitero (Nafarroa). Andre Mariaren eliza.

Andre Maria Erregeena (Zangoza, Nafarroa).

Dorreaga (Nafarroa).

III

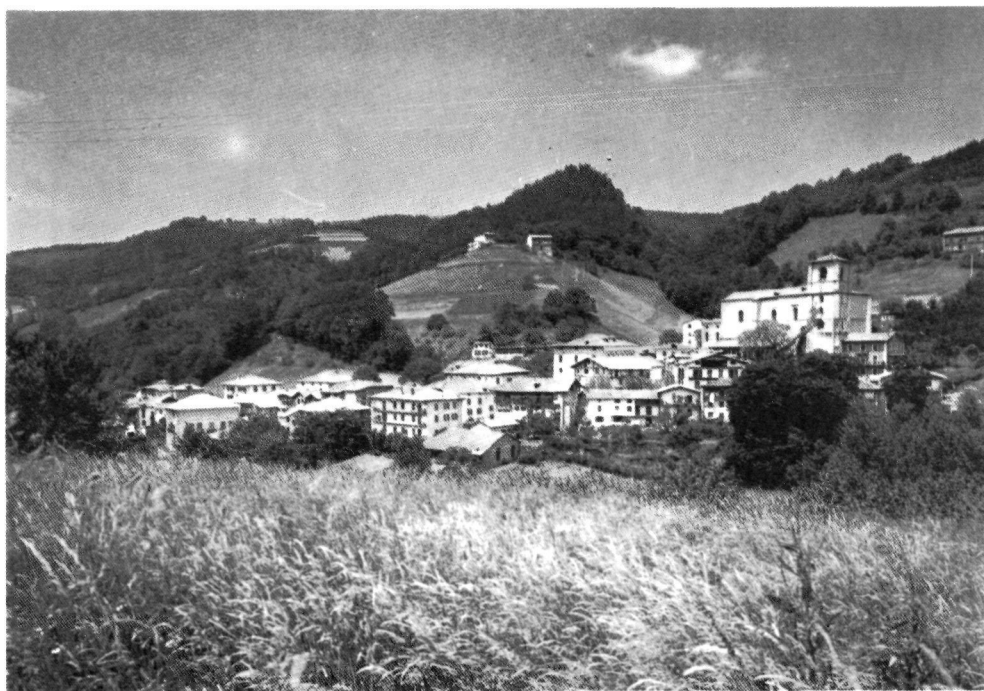
Euskal Herriko bazter ikusgarrienetan han
dituzu kokatuak elizak, basa-lurra giza-lur
bihurturik.

Biriatu (Lapurdi).

Kanbo (Lapurdi).

Bera (Nafarroa).

Uztaritze (Lapurdi).

Arantzazuko Andre Mariaren Saindutegia (Gipuzkoa).

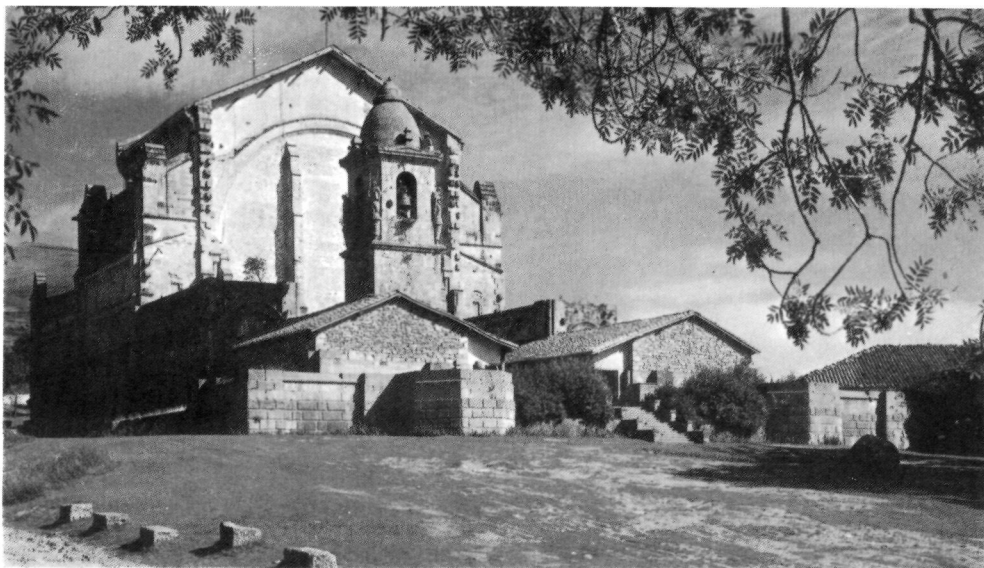
Itziarko Andre Mariaren Saindutegia (Gipuzkoa).

Olaberria (Gipuzkoa)

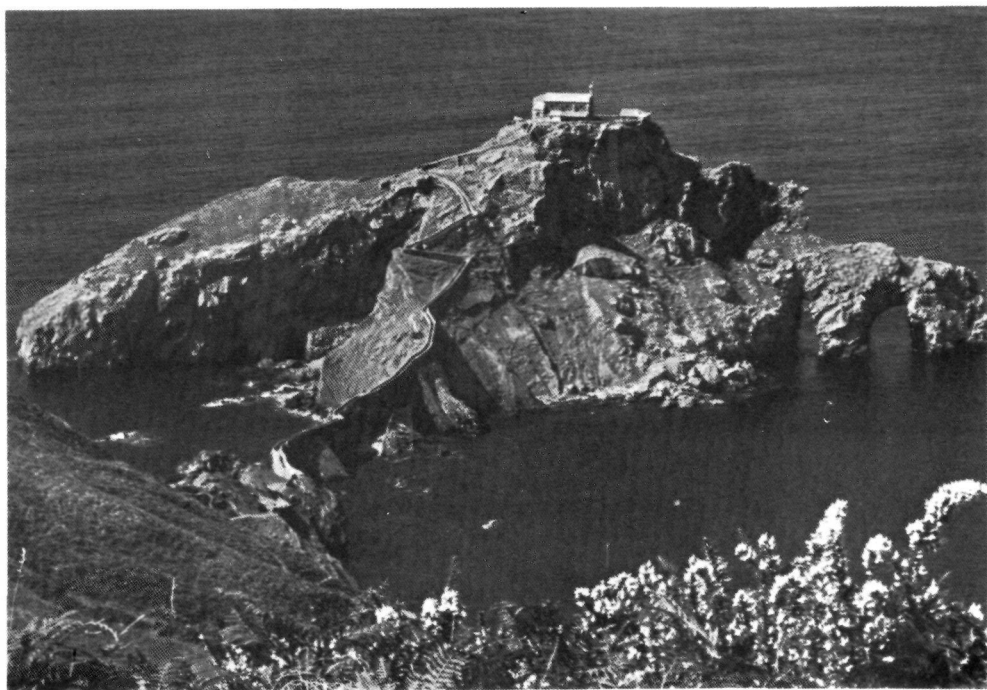
Aita San Inazio Loiolakoaren Saindutegia (Gipuzkoa).

Urkiolako San Antonioren Saindutegia (Bizkaia).

Abadino (Bizkaia). Andre Mariaren ermita.

Gaztelugatxe San Juan (Bizkaia).

Barriako monasterioa (Araba).

Esa (Nafarroa). Leireko monasterioa.

Orreaga (Nafarroa).

Irantzuko monasterioa (Nafarroa)

IV

**Oi gurutzea, oi gurutzea
gurutze saindu maitea!**

Jaunaren eta kristautasunaren ezaugarria
Euskal Herriko bide, mendi-tontor eta herrix-
ken bihotzean aurki dezakezu.

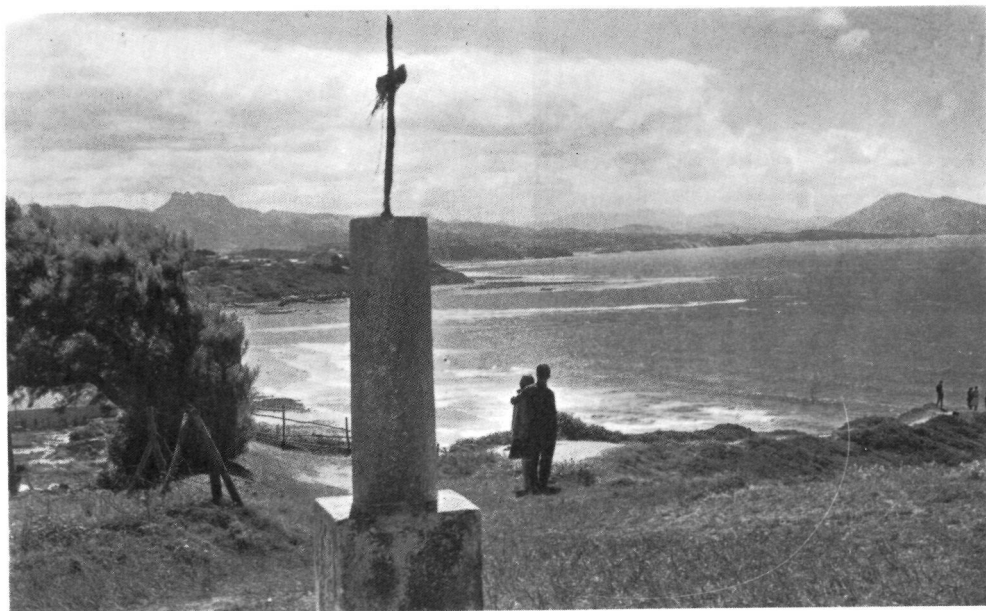
Izaba (Nafarroa). Hiru erregeen mahaia. (G. E. Z. argazkia)

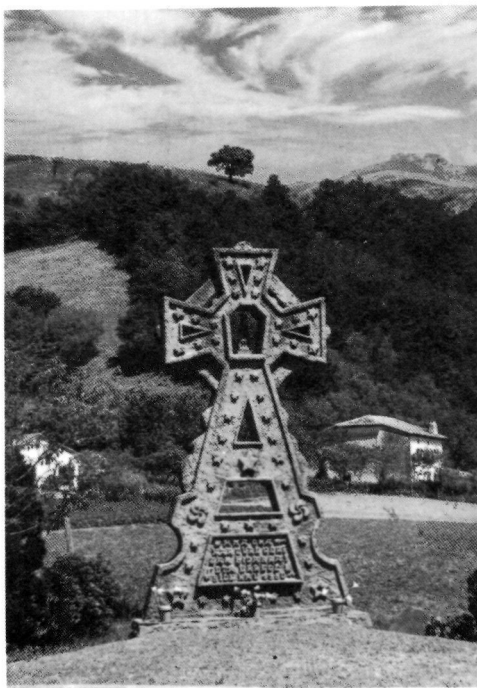
Etxalar (Nafarroa).

Orreaga (Nafarroa). Erromesaren gurutzea.

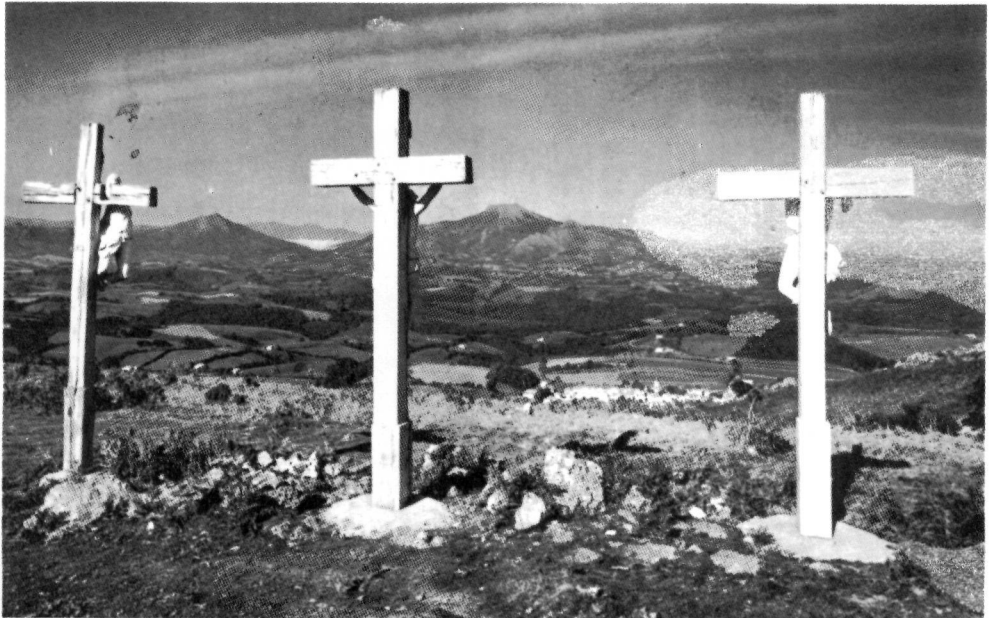
Bidarte (Lapurdi).

Bidarrai (Nafarroa Beherea).

Elorrio (Bizkaia).

Ainhua (Lapurdi).

V

Herriaren erlijio-sena, kristautasunaz uztarturik, anitz agerbidetan loratu da. Euskaldunaren bizitze izpirituala aztertzeko lagun diezagukete.

Auritz (Nafarroa). Orreagako erromesak.

Jaun Done Jakueren erromesa (Miarritze, Lapurdi).

Usuako (Nafarroa) erromesak.

Hondarribia (Gipuzkoa).

Goizaldi taldekoek "Jaunaren Aurrerako Ezpata-Dantza" egiten Donostiako Katedralaren atarian, Korpus eguneko prozesioan (1951).

VI

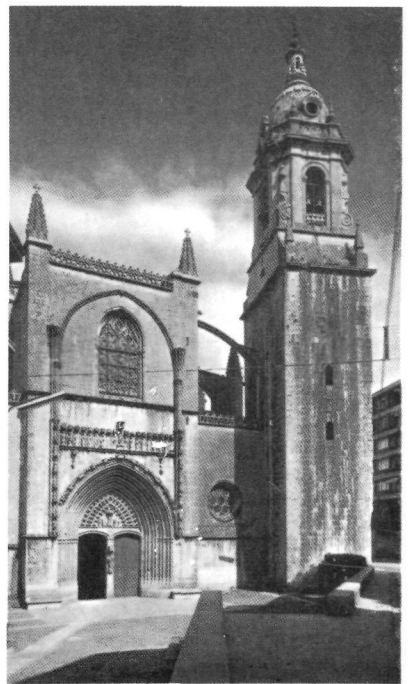
Bizkaia, merkatalgo, burdinola eta itsas arazoengatik hots handiko dena, ez da haatik gutiago bere kristau ondareagatik.

Balmaseda (Bizkaia). San Seberinoren eliza.

Portugalete (Bizkaia). Andre Mariaren eliza.

Lekeitio (Bizkaia). Andre Mariaren eliza.

Begoñako Andre Mariaren Basilika (Bizkaia).

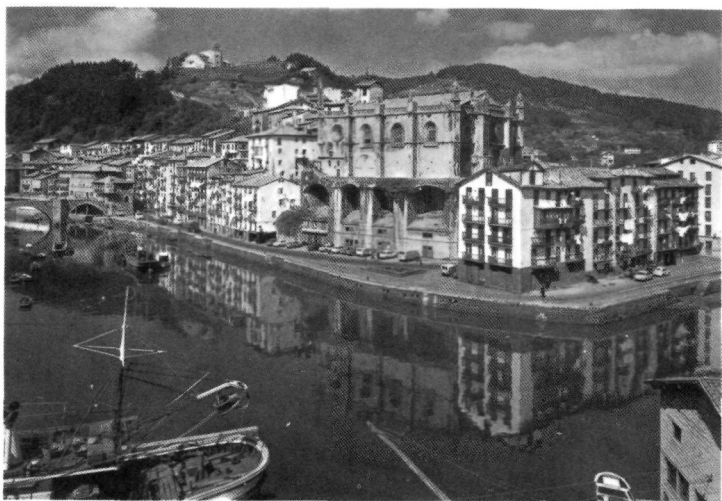
Bilbo. Jaun Done Jakueren Katedrala.

Durango (Bizkaia). Andre Mariaren eliza.

Urduña (Bizkaia). Antiguak Amaren eliza.

Ondarroa (Bizkaia).

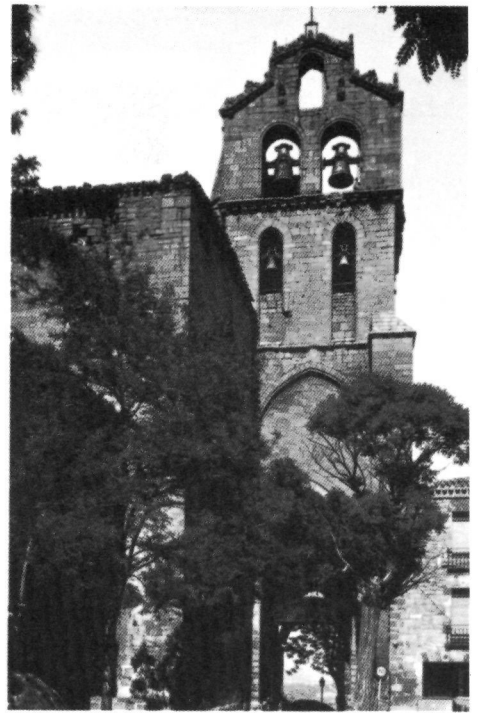
Galdakao (Bizkaia). Andre Mariaren eliza.

VII

Araba herria, anitz monumendu estimagarriren jabe da.

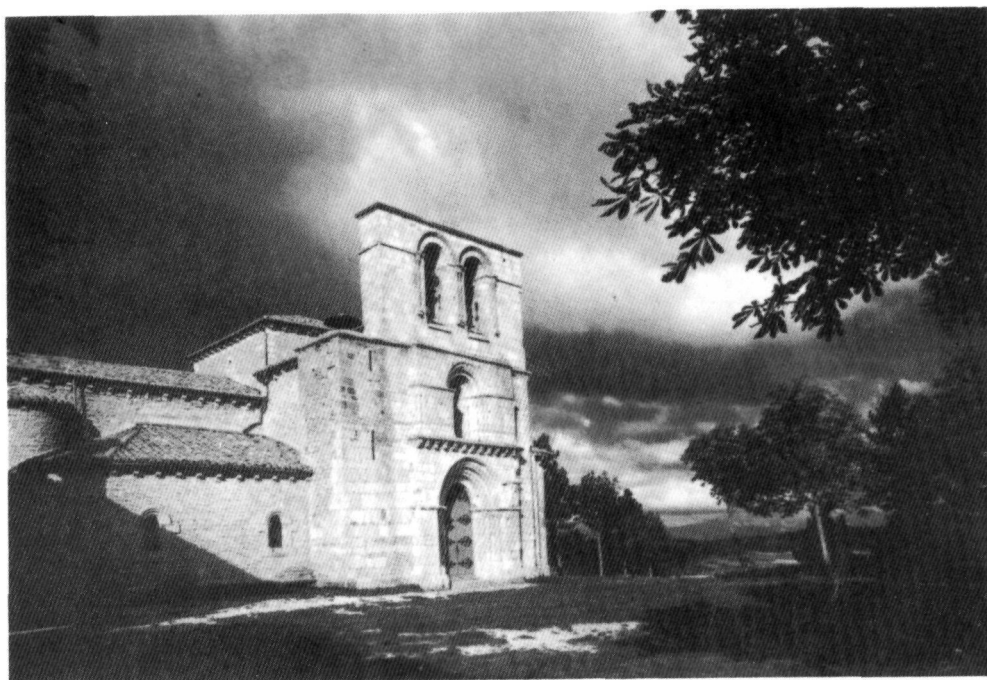
Andre Maria Erregeena (Biasteri, Araba).

San Joango dorrea (Biasteri, Araba).

Ehari / Ali
(Araba).

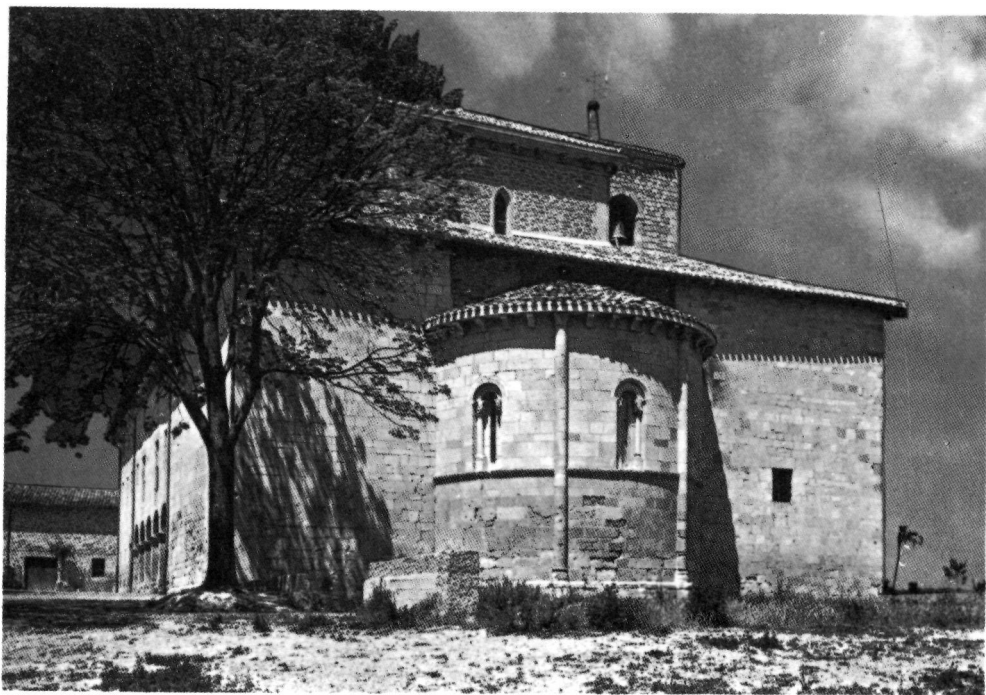
Estibalizko Andre Mariaren Saindutegia (Araba).

Agurain (Araba). Andre Mariaren eliza.

Agurain (Araba). San Joanen eliza.

Gasteiz. Armentia eliza (XII. mendekoa).

Gasteiz. San Bizenteren eliza.

Bastidako (Araba) eliza.

VIII

Gipuzkoa meritu handiko elizaz da aberats.

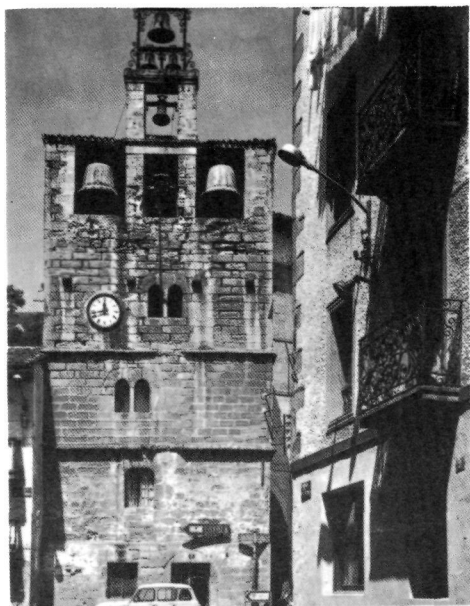
Oñati (Gipuzkoa). Bidaurreta
monasterioa.

Oñati (Gipuzkoa). Jaun
Done Mikelen eliza.

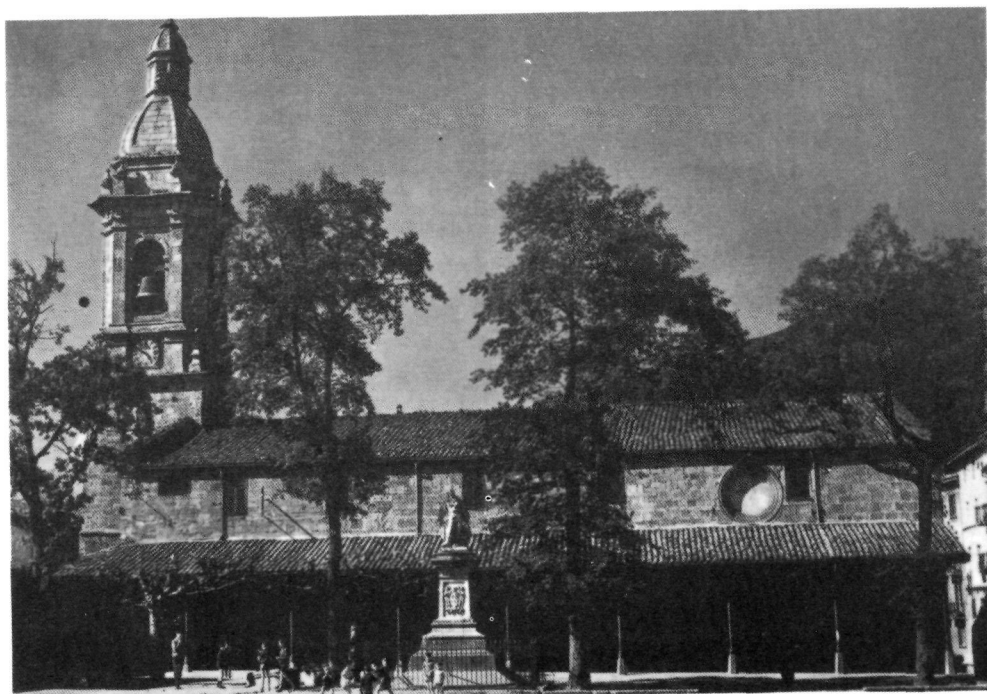
Bergara (Gipuzkoa). Jaun
Done Petriren eliza.

Zarautz (Gipuzkoa). Andre Mariaren eliza.

Orio (Gipuzkoa). San Nikolasen eliza.

Urretxu (Gipuzkoa). Eliza, eta Iparragirreraren irudia.

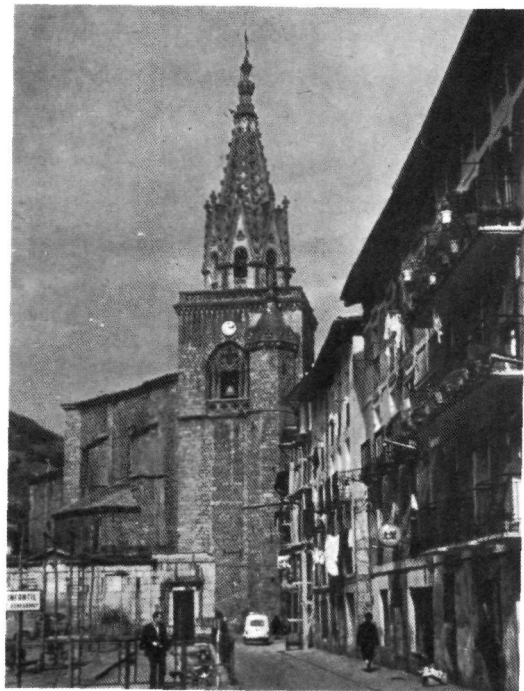
Andoain (Gipuzkoa). San Martinen eliza eta udaletxea.

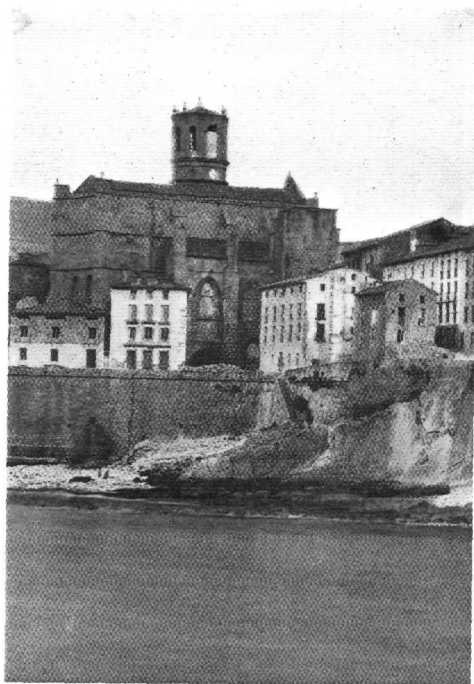
Elgoibar (Gipuzkoa). San Bartolomen eliza.

Tolosa (Gipuzkoa). Andre Mariaren eliza.

Azpeitia (Gipuzkoa). Soreasuko Jaun Donostiaren eliza.

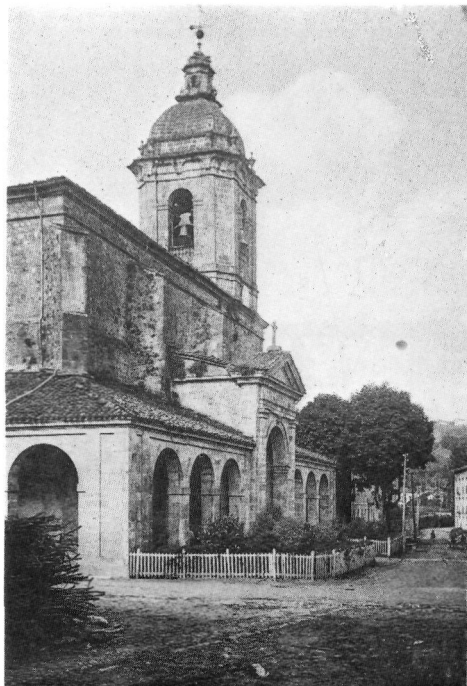
Getaria (Gipuzkoa).

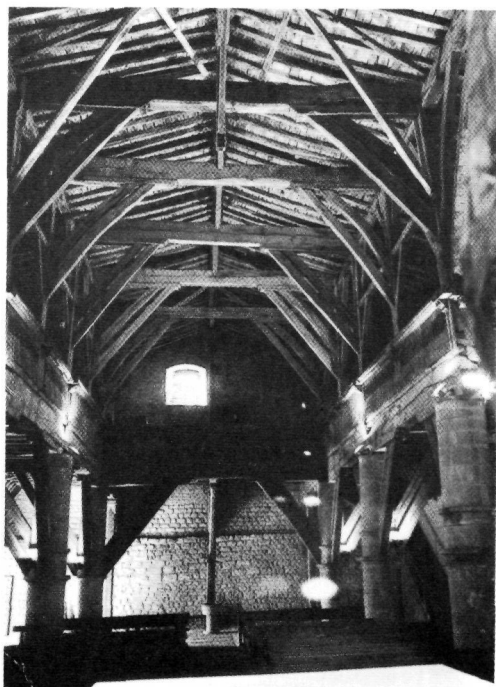
Azkoitia (Gipuzkoa). Andre Mariaren eliza.

Hernani (Gipuzkoa). San Joanen eliza.

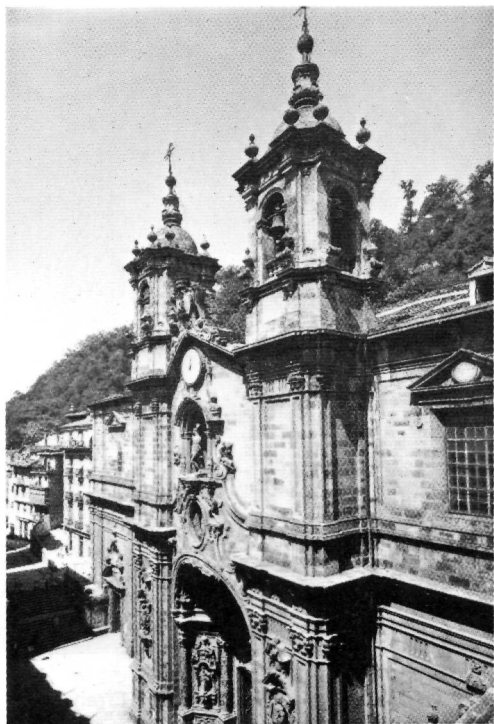
Zumarraga (Gipuzkoa). Andre Mariaren eliza.

Zumarraga (Gipuzkoa). "Antigua"ko Andre Mariaren saindutegia.

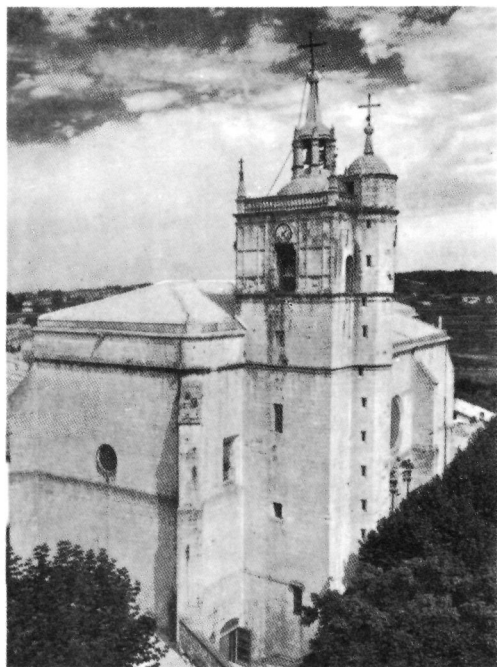
Donostia. San Bizenteren eliza.

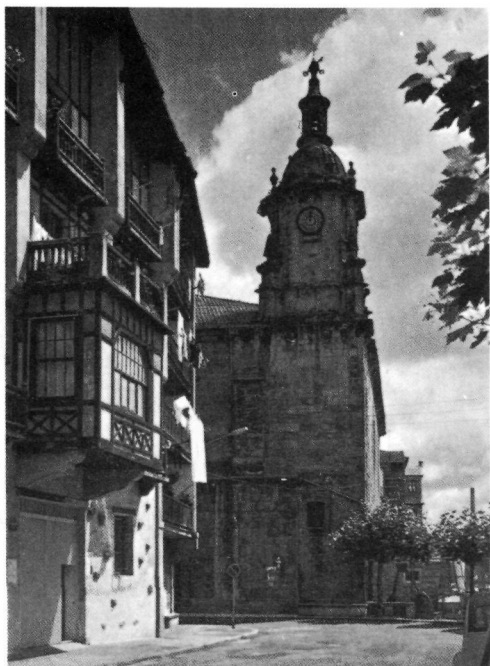
Donostia. Koruko Andre Mariaren Basilika.

Donostia. Artzain Onaren Katedrala.

Irun (Gipuzkoa). Andre Mariaren eliza.

Pasai-San Pedro (Gipuzkoa).

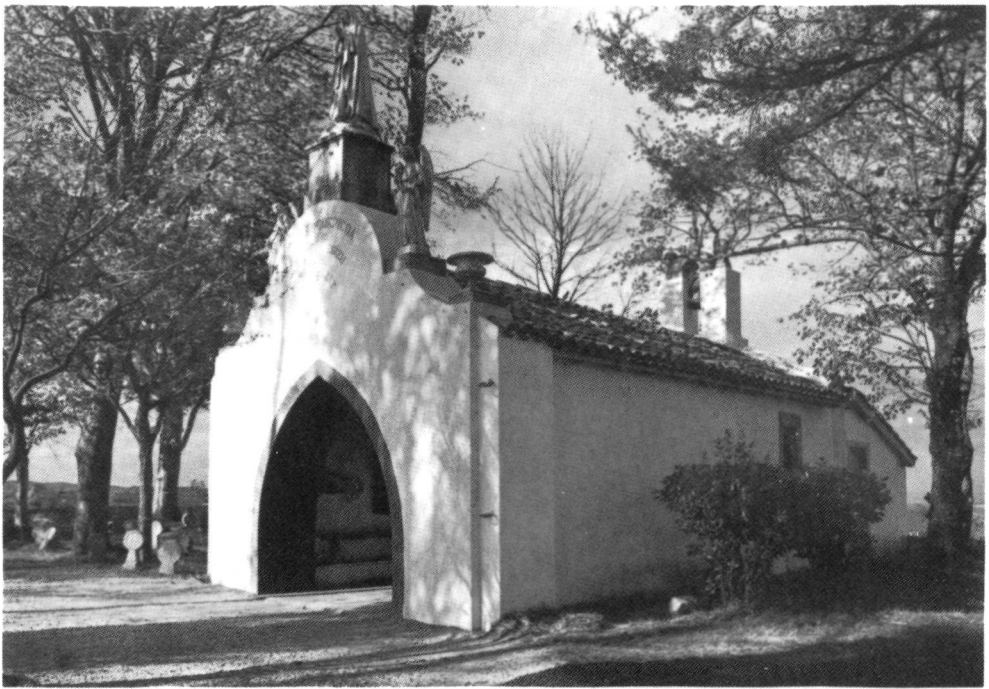
Hondarribiko (Gipuzkoa) eliza.

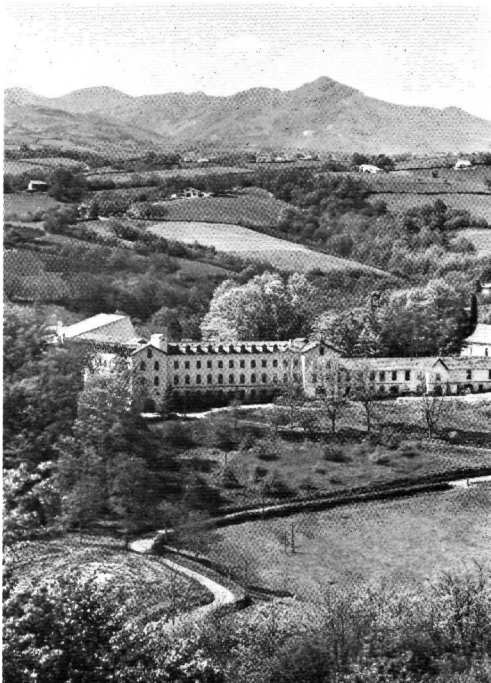
Jasokundeko Andre Mariaren eliza Erreterian (Gipuzkoa).

IX

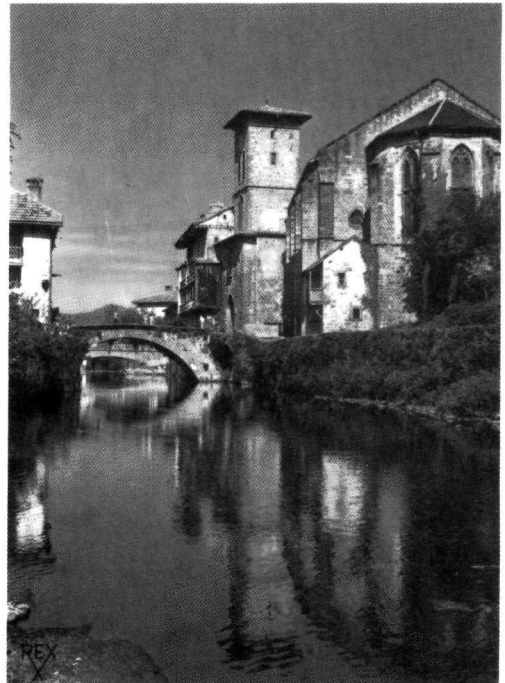
Ipar Euskal Herriko zenbait eliza, kapera
eta komentua.

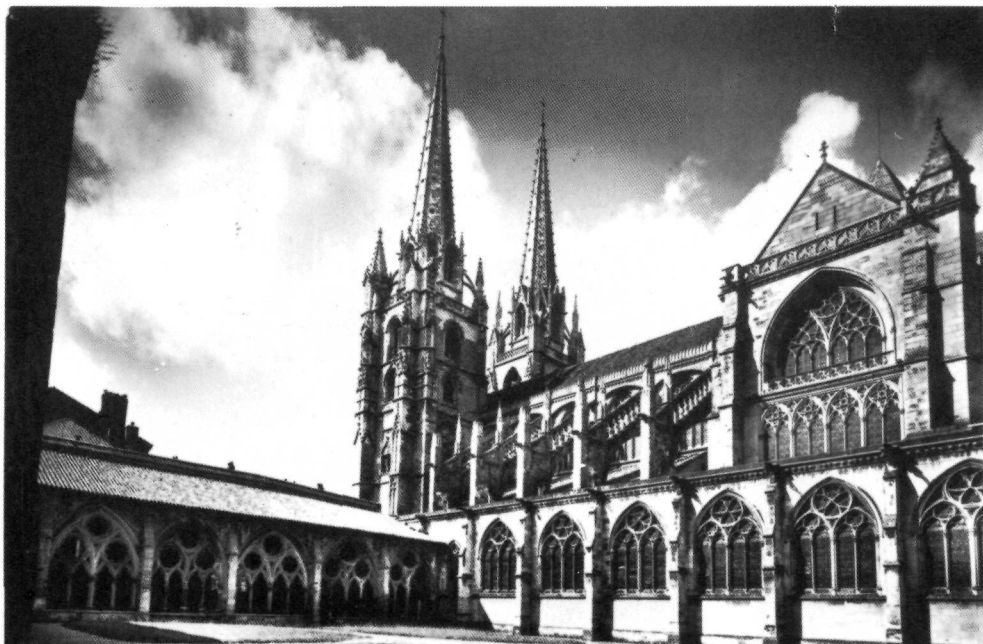
Urruña (Lapurdi). Sokorriko Ama Birjinaren kapera.

Belokeko monasterioa (Lapurdi).

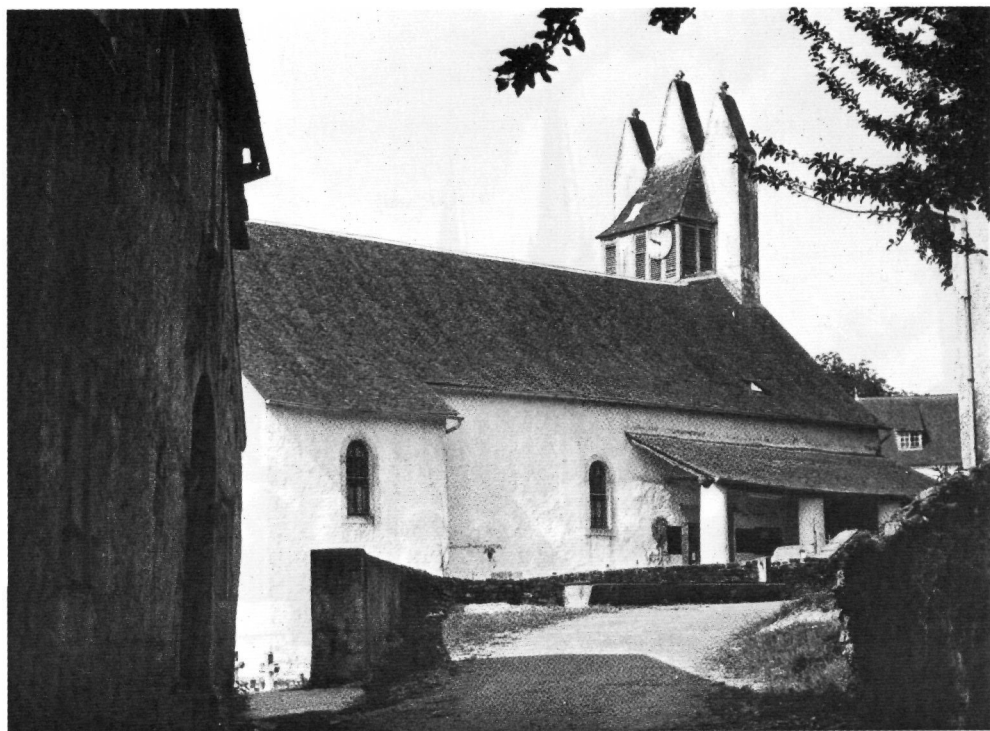
Donibane Garaziko (Nafarroa Beherea) eliza.

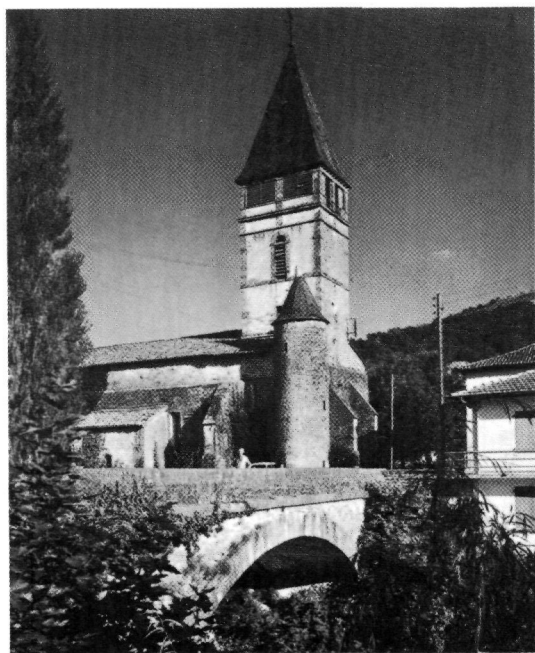
Baiona. Katedrallea.

Baiona. Katedralearen barnea.

Mithikile-Larrori-Mendibileko (Zuberoa) eliza. (Photo Robert Bru).

Baigorri

Ainhoa.

X

Zurezko "galeriak" Ipar Euskal Herriko elizetan ezin ahantzizkoak dira.

Ezpeleta (Lapurdi). Elizako galeriak (Photo Robert Bru).

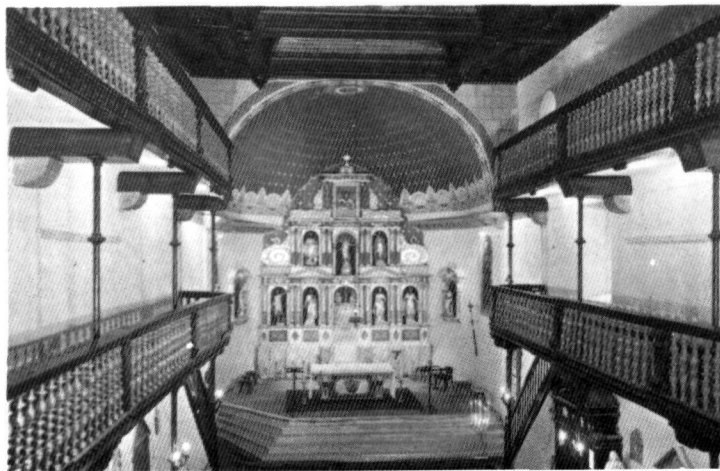
Donibane-Lohizune (Lapurdi). Eliz-barnea.

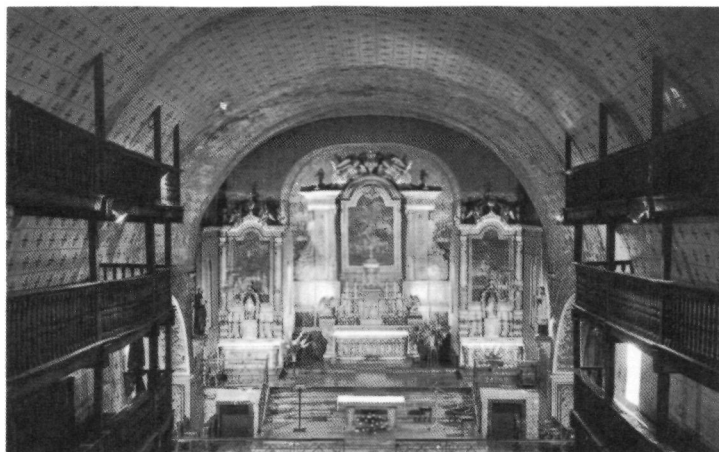
Sara (Lapurdi). Eliz-barnea.

Ziburu (Lapurdi). Eliz-barnea.

Ainhoa (Lapurdi). Eliz-barnea.

Baigorri (Nafarroa Beherea). Eliz-barnea.

Senpere (Lapurdi). Eliz-barnea.

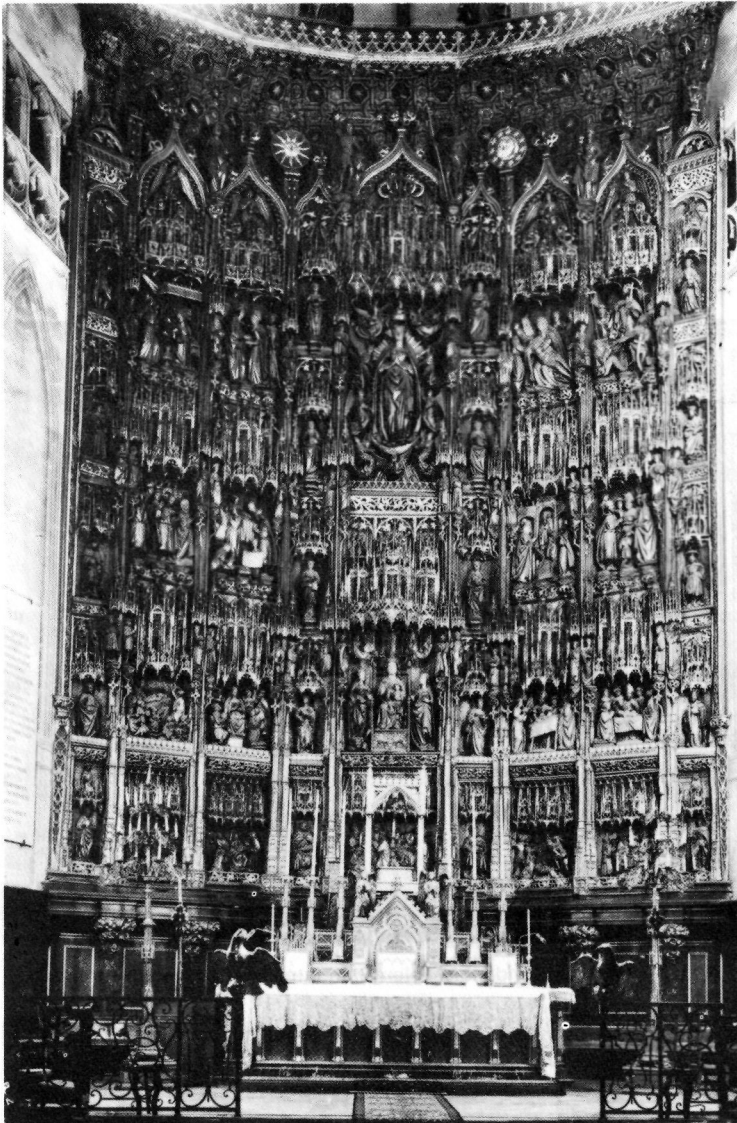
Urepele (Nafarroa Beherea). Eliz-barnea.

XI

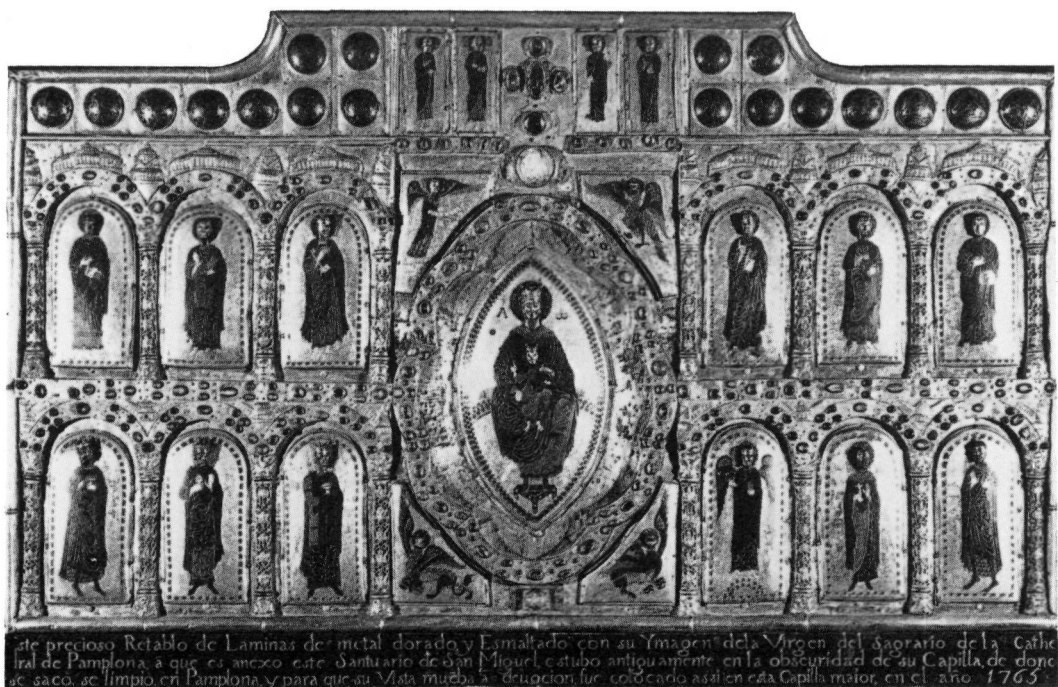
Gure eliz barneetan gorderik den arteaz eta izpirituzko aberastasunaz zer ez legoke esatekorik! Bihoaz agerbide xoil hauek bederen:

Gazeo (Araba). Eliz-absideko pintura zaharrak.

Lekeitio (Bizkaia). Andre Mariaren basilikako erretaula gotikoa.

Aralar (Nafarroa). Jondoni Mikelen Saindutegekiko esmaltedun erretaula.

Zumaia (Gipuzkoa). Antxietaren erretaula.

Donibane-Lohizune (Lapurdi).

XII

Egungo gure arteak gaurko joera berrien
mandatari izan nahi du.

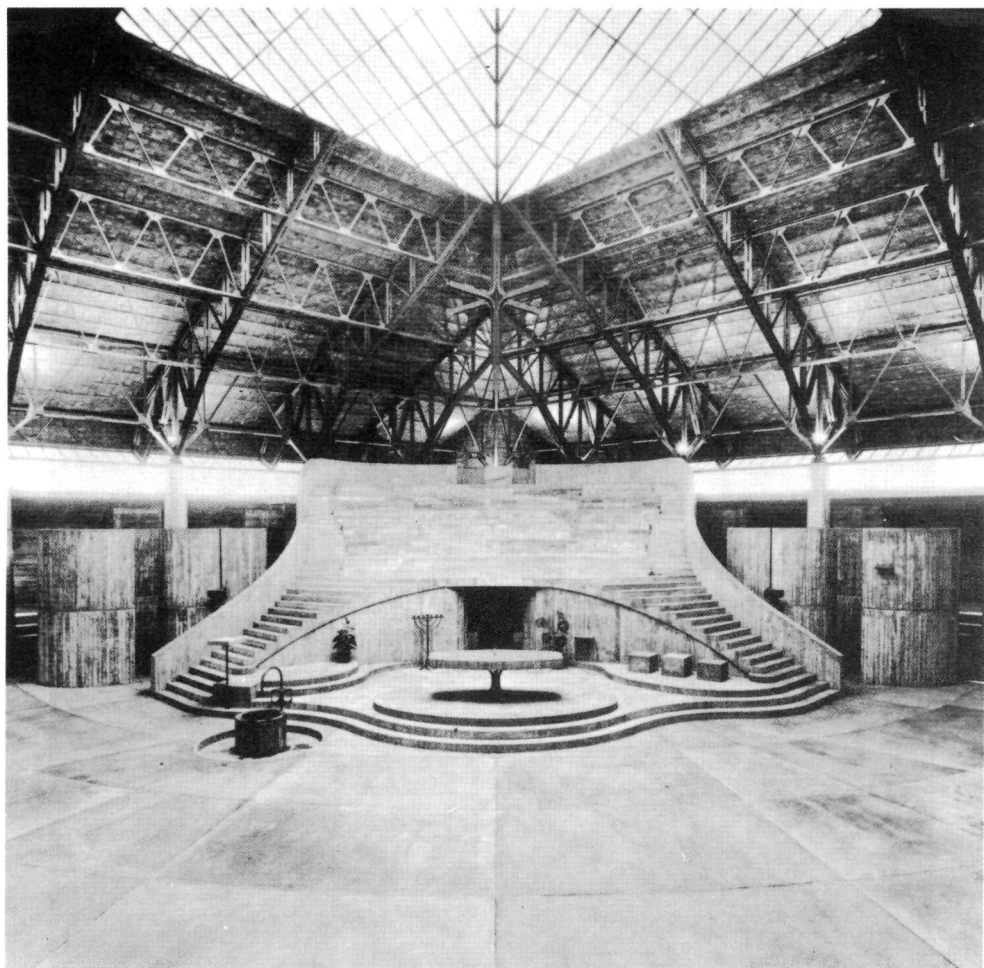
Donostiako E.U.T.G.ko eliza (Gipuzkoa).

San Migel Patronatuaren kaperatxoa Miramon Parkean (Donostia, Gipuzkoa).

E. Txillida jaunaren irudia Koruko Andre Mariaren elizpontean (Donostian, Gipuzkoa).

San Frantzisko Asisekoaren eliza Gasteizen (Araba).

HAMAZORTZIGARREN KAPITULUA

ELIZAREN EZAUGARRIAK ¹

Eliza «bat», «saindu», «katoliko» eta «apostoluen»: horra Meza-ko Kredoan Elizari ezartzen zaizkion lau izen edo deitura.

Batasuna, Saindutasuna, Katolikotasuna, Apostolutasuna: zer dira «ta-sun» hauek? Elizaren dohainak dira. Elizaren muinari edo izakerari darion zerbait.

Elizaren muina, gauza izkutua da; muin horretarik sortzen diren ta-sunok, berriz, zerbait ageriko dira. Eta hain zuzen, agerikoak direlako, Eli-za bera salatzen dute. Elizaren agergarri eta ezaupide ere badira, beraz, neurri batean behintzat.

Lau tasunok elkarrekin loturik daude, gainera. Batak bestea eskatzen du. Batek bakarrik ezer gutti esan nahi du. Zeren horrela —bakarrean eta berezian, alegia— ez baitira zutik egoten. Bakoitzak besteen sostengua behar du. Laurak baltsan harturik Elizaren ezaupide dira, Eliza erakusten eta izendatzen digute.

Azken mendeotako Apologetikan asko erabili da lau ezaugarri hauetarik ateratako argumentua. Kristau izena daramaten elizen artean zein den pre-sisiki egiazkoa, zein den Kristoren Eliza jator bakarra frogatzeko, lau nota edo ezaugarrien argumentu honetara jo izan da.

(1) IKUS Y. CONGAR, *L'Eglise Une, Sainte, Catholique et Apostolique*; Les Editions du Cerf; Paris 1970.

Baina ezaugarriak ezaugarri direla bat ere ukatu gabe, argumentuen enplegua ez da beti txit egokia izan, ezen gauza huek ez dira Matematika gisa hartu behar.

Badirudi Descartes-en filosofi jokaerak bere partea izan duela honetan. Gaur, berriz, Matematika gisazko frogantza haiek ez dira onartzen. Halaz guztiz, behar bezala hartzen direnean, Notek betetzen dute, bai, beren egin-kizuna.

Ez dugu ahantzi behar konbertsioa, gehienetan, goi-esperientzia baten ondorioa izan ohi dela. Elizan bizi den Jainko-erresumaren munduko zer-bait, ukitu bat, somatzen dugunean, alegia.

Eta horretarako Elizaren lau tasun hauen azterketak asko lagun dieza-guke. Baina ez dira Matematikazko argumentuak. Eta badakigu, Eliza estu-diatzean, itzalak ere hor direla. Alferrik izango litzateke —eta kaltegarri—, ilungune horiek estali edo ez ikusi iduri egitea.

Itzal horiek gora-behera, ordea, hurbildik eta barrendik Elizaren berri dakienak, badauka ondasun hauen esperientzia zerbait, ezin esanezkoa, bes-teri ezin dasta arazizkoa, baina Jainkoaren eskua han dela berari aditzera ematen diona².

1

BATASUNA

Lau tasunok ordena batean zein bestean aipa daitezke. Guk batasunari heltzen diogu lehenbizi, Mezako Kredoan ageri den ordenari jarraikiz.

Zeru herriko Eliza eta erbeste aldikoa

Eta hasteko, ohart honi. Hemengo Eliza hau konprenitzeko, beharrez-koa da zeru herrikoari begiak itzultzea. Izan ere, hura du ispilu eta eredu hemengoak. Egunen batean zer izango den behar dugu jakin, eta horrek emango digu argi eta bide oraiko Elizaren egoitza ezagutzeko.

Hemengo Eliza, zerukoaren hasiera bat eta ataurreko bat bezala da. Haren ondasunak eta tasunak ere badauzka, egiatan eta benetan, gainera; baina ez argi osotan, ez bete-betean, erbesteko eta fedearen aroko adinean baizik. Itzalak ez dira falta, baina zerukoaren irudi-erretiratu bat da, hala ere.

"Jadanik" (Noizbait) eta "Oraino ez": horra bi hitz, aski egokiak he-mengo Elizaren adina aditzera emateko, zeren bien osatzeaz egiten baita oraiko Eliza.

(2) CONGAR, o. cit., 264 eta ondoko orrietan.

Oraiko Elizan badira «jadanik» geroko goi-Elizan egongo diren ondasunak, tasunak etab. Eskatologi aldia heldua da jadanik. Eta Eskatologi aldian emanen diren ondasunen dastatze bat, zinezkoa eta benetazkoa, eman ohi da jadanik orai beretik.

Baina beste aldetik, basamortu garaian, erbeste aldian gaude, fedearen ekonomian. Zeru herrian izango dena, hemen ezin bete-betea izan. "Nondum apparuit quid erimus" (1 Jo 3,2). Beraz, «oraino ez». Oraino ez da ageri geroko hori.

Fedearen aroari dagokion gisa gertatzen dira hemen gauzak. Horrela dira hemengo kontuak. Badira argi-errainuak eta badira itzalak, badira goi-munduko ondasunak, eta bada ondasun horien dastatze bat ere; baina badira halaber mugak eta akatsak. Hau da gure oraiko zortea, legea.

Hemengo Eliza, zerukoaren itxurara eginik dago, eta baditu, neurri batean, haren tasunak eta dohainak. Orai bada, batasuna da horietako bat.

Zeruko Jerusalem berri hori, Hiri saindu hori, Eskrituretan beti ematen da aditzera batasuna duten irudi batzuen pean. Artaldea, mahastia, hiria, Jerusalem, gorputza, herria, familia, etxea. Irudi horietan denetan Jainkoa da beti printzipalena, Congar-ek ongi dioenez³: «Jainkoaren» herria⁴, etab. Izan ere, Jainkoa da Elizaren egile, eta Jainkoagandik heldu zaizkio honi ondasunok.

Batasunaren bi alderdi

Eta batasuna, hemengo aldian garen bitartean, bi eratara har daiteke oraino: gauza bat da barneko muina, eta beste bat kanpoaldeko bideak. Bideak muina eskuratzeko jarriak dira, noski. Bide horietaz baliatuz, muina bere osotasunean eskuratzea: hori da ideala, eta orduantxe erantzuten zaio osoki Jainkoaren asmoari. Eta orduan bakarrik gertatzen da bete-betea Elizaren batasuna.

Baina lurreko egoera honetan posible da bi gauza hauek zatikaturik eta bakoitza bere aldetik ibiltzea. Posible da, alegia, kanpoaldeko bideei lotzea eta barneko muina —grazia, osasuna, salbazioa— ez izatea. Eta posible da, halaber, kanpoko bide horien berri jakin gabe, barneko muinera heltzea.

Horregatik, bi alderdi hauek —kanpoko eta barneko— beti elkarturik ez dabiltzalako, Kondairan barna badira bi ideia edo kontzepto desberdin Elizari buruz. Bi kontzepto horietarik bata, barneko muinari lotzen zaio

(3) O. cit., 13 or.

(4) Jainkoa azpimarkatu behar da hemen, herria baino gehiago.

soilki, eta bestea kanpoko bideei bakarrik. Baina ez bata eta ez bestea ez dira egokiak eta behar bezalakoak.

Elizaren benetazko kontzepto jatorra bietarik osatua da. Ezin utzi dai-tezke Kristok jarritako bideak —kanpoaldeko alderdia—; eta ezin utzi daiteke —bistan da—, barneko muina. Oker daude, bada, Eliza bat zeharo izpirituala, ezin ikusizkoa eta ezin ukituzkoa amets dutenak; eta bai, beste aldetik, Elizaren gora-behera guztia kanpotikako bide horietan jartzen dute-nak ere. Bi alderdi hauetaz osaturiko Eliz kontzeptoa eman digu azken Kontzilioak ⁵.

Eliz batasunaren hiru lokarriak

APOSTOLUEN EGINAK deritzon liburuan San Lukas-ek lehen Elizaren irudi bat utzi digu —Jerusalengo elizarena, alegia—.

Atxikiak ziren Apostoluen irakaspenari, anai-arteko batasunari, ogi zatitze eta otoitzari (Act 2,42).

Mende guztietako teologiak hemen ikusi du Eliz batasunaren ispilua.

Izan ere, Apostoluen irakaspenari leial egotetik fede batasuna lortzen da.

Elkarrekiko anaitasunetik, batasunezko bizikera bat. Sozial mailako el-kartasuna, alegia.

Eta azkenik, otoitz, sakramentu eta eukaristiazko eginkizunetan batasuna. Kultu mailako batasuna, alegia.

Esan dugun bezala, bai teologoen eta bai Elizako Majisterioak berak ere, hiru batasun mota horiek izendatzen dituzte: fede batasuna, sakramentu batasuna eta sozial batasuna, artzain berberen menpean ⁶.

Beste hitz batzuez esateko: honako hiru lokarri hauek egiten dute kris-tauen batasuna Elizan: lokarri sinbolikoak, lokarri liturgikoak, lokarri je-rarkikoak.

Eta ez da hau Lukasek hala dakarrelako bakarrik, gauzak bere egitez eta izanez hala direlako baizik. Ezaguna da Belarminok eman duen Elizaren definizoa:

Eliza zera da: Lurgain honetan bidazti diren gizonen elkarte. Elkarte honetako mienbroak kristau fede berbe-raren aitortzeaz eta sakramentu berberen partaidetasunaz

(5) Ikus L. G, 8.

(6) Ikus, esate baterako, "Satis Cognitum" Entziklika, Leon XIII. Aita Sainduarena.

baturik daude, gobernaritzat artzain jatorrak, eta guztiz ere Aita Saindua, dutelarik.

Hiru batasun hauek kanpoaldetik bakarrik gorde daitezke, edo eta kanpotik eta barnetik —behar den bezala—.

Nortzuk dira, orduan, Elizaren mienbroak? Osoki eta bete-betean, Konzilioak dioenez, honako hauek: Kristoren Izpiritua edukiaz gainera —horra barneko alderdia edo muina—, batasun hirukoitz horretan dirautenak⁷.

Elizako batasun honen egilea, Jainkoa bera da. Izan ere, fedeak eta sakramentuek sorrarazten duten batasuna ez da lokarri soziologiko batetik sor daitekeen bezalakoa. Beste zerbait da. Kristo bera bihurtzen da kristauen bizi-printzipioa. Jainkozko bizitze bat ari da azpitik lanean, eta hau da, hain zuzen, Eliz batasunaren azken erroa.

Edozeinek dakienez, San Paulok gorputzaren irudia jartzen digu adibidetzat, Elizaren batasuna aipatzean. Kristo da gorputz honen burua. Gorputzeko atal guztiak, ordea, elkarturik daude, bai buruaz eta bai elkarren artean ere. Gorputz honen atalak pertsonak direla ez da ahantzi behar, ordea.

Sainduen Elkartasuna edo Komunioa deitzen zaio kristauak denon artean dugun elkarrekiko har-eman eta zer-ikusi honi. Kristauaren bizitzea eta zeregina mienbro bati dagokiona da, beraz. Elkartasunaren barnean bizi behar du kristauak. Eta elkartasun horretarik ilkitzea, hori da, hain zuzen, «zisma» deritzon bekatua.

Batasuna eta berdintasuna

Batasuna eta berdintasuna ez dira gauza bera, haatik. Desberdintasunak batasun horren barnean egotea, beharrezko eta mesedegarri ere bada. Gora-go esan dugun bezala, gorputz honen atalak pertsonak dira, pertsona libreak. Eta gainera, hor dira herriak, herrialdeak, bakoitza bere dohain eta ondasun berezien jabe delarik. Eta batasuna ez da egiten horiek baztertuz, hori denori barnean hartuz baizik.

Eliza Orokorra eta eliza partikularra

Tokikoa eta Orokorra, partikularra eta guztiona, leku bateko eliza eta Eliza Katolikoa: beti egonen da halako tira-bira bat bi gauza hauen artean, baina batak ez du bestea ukatu edo ezabatu behar. Tokian tokiko elizak Eliza Orokorraren ondasunak ditu, baina halaz guztiz ez da Eliza Orokorra.

(7) Ikus L. G., n. 14.

Testamentu Berrian Eliza Orokorra eta Bakarra ageri da beti lehen (Ikus Mt 16,18). *Jainko bakarra, Jaun bakarra, Eliza bakarra*, irakurtzen dugu aintzinako Kredoa. Fededuna, bataiatua den bezain laster, Eliza Orokor horren zati egin ohi da, baina denbora berean toki bateko eliza bati erantsia gelditzen da.

Baina Testamentu Berri horretan bertan, toki edo hiri bateko kristauen batzarreei ere «eliza» izena ematen zaie. Herritarren batzarreak, grekoen artean, izen horrekin deitzen ziren (Ikus Act 19,39), eta, dirudenez, hortik hartu du San Paulok kristauen batzarre lokalak izen horrekin izendatzeko ohitura.

Eliza lokal edo partikular horiek zer egoeratan dira Eliza Orokorren barnean? Zer moduzko erlazioa dago bien artean? Puntu hau gaur-eguneon hagitz eztabaidatua da. Beherago arituko gara berriz ere horretaz. Orai, ordea, hau esan dezakegu:

Hiru soluzio asma daitezke problema honi erantzuteko: federazioa, unitario gisako organizazioa, komunioa. Federazio hutsa eta soil a ez da ongi konpontzen kristautasunaren kondairak eta barneko legeak eskatzen duenaz. Beste biak, bai, ageri dira Kondairan, orai bata eta gero bestea, aitzin-gibelak eta gora-beherak nola diren.

Mendebaleko alde honetan Aita Sainduaren autoritatea gehituaz joan den-ber, Eliza Orokorra herri bat bakarra bailitzan hartua izan da, geroago eta gehiago, eta eliza partikularren jitea eta benetazko aurpegia pixka bat gutietsia izan da.

Eguzki aldeko kristauen artean, berriz, komunio gisako lokarria bizi-bizi gorde da. Lehen mendeetako kristauetan ere berau ageri da nagusi.

Eliza, bakarra den bezala, kristau herriak ere bakarra behar duela izan; eta kristau herri bakar horrek buruzagia ere bakarra behar duela —Aita Saindua, alegia—, dio San Tomasek⁸. Ikuskera hau Mendebalean geroago eta gehiago azpimarkatu da.

Finean —eta oro har—, hau esan behar dela dirudi: Elizaren ondasunak har arazi dizkiozun bezain laster —fedea, sakramentuak—, toki haretan jarriarik eta pizturik dago Eliza. Kristautasunaren muina, bihotza baduzu, beraz, eliza lokalean. Eliza lokal hauek ez dira, ez, puska soil batzuk. Elizaren beraren misterioa eliza lokalean mamiturik eta gatzaturik bezala aurkitzen da.

Horrek ez du esan nahi, beste aldetik, Eliza Orokorri bere garrantzia kendu behar zaionik. Eliza lokal guztien multzoari ere egitura bereziak da-

(8) C. Gent. IV, 76.

gozkio. Eliza lokalen arteko lokarri horiek ez dira beti aski sendoak izaten, atal guztien batasuna zaintzeko —Kondairak garbi erakusten du hori—.

Eliza Orokorrak Erroman du bere batasun-gakoa. Eguzkialdeko kristauen artean —Bizanzion konkretoki—, sozietate-alderdi honi kasu guti egin zaio-lako, Enperadoreen eskuetan erori da kristau herria. Kristau herriak kristau herri denez, ez du han egiturarik.

Eliza Katolikoan bakarrik aitortzen zaio egitura berezi bat Eliza Orokorrari. Hemendik kanpora, ez protestante eta ez ortodoxoetan, ez da halakorik. Kristau elkarte lokalak badu bere erakunde edo organizazioa, baina Eliza Orokorrak ez. Hau izpirituala da soilki. Fedez sinesten den zerbait.

Beude, bada, bai eliza lokala eta bai Eliza Orokorra ere. Batak ez du bestea kentzen. Biak dira beharrezko. Bien ondasunak behar dira atxiki. Eliza Orokorra presente dago eliza partikularrean, eta bai beste aldera ere. Elizan diren gauza oro, bere egitez eta izanez, xedez eta asmoz, orokor dira. Izan ere, bertan egiten diren lanek helburu edo jomuga hau dute: Eliza bakarra, Jainkoaren herria, Kristoren gorputza, Izpiritu Sainduaren jauretxea eragitea.

Zer den "komunioa"

Eta "komunio" hitz horrek zer esan nahi ote du, presiski? Obra berean lankide izatea; asmo, zeregin, kezka eta gudu beretan kideko izatea, bakoitza bere tokian dagoelarik, ordea. Elizako mintzairan zerbait gehiago esan nahi du oraino: partaide izatea, kristau ondasunetan parte izatea. Izan ere, kristau guztiek batasun bat osatzen dute, bai Kristorekin eta bai elkarrekin ere. Komunioa hauxe da, bada: kristau bizitzearen barnean egotea. Bizi izerdi hori bete-betea hartzeko egoeratan irautea.

Auzalan batean lankide garelako kontzientzia izatea, eta parte edo atal bezala obratzea: horra zer dakarren berekin komuniozko izpirituak. Bakoitzak behar du bere fedea Eliza orokorraren fedez neurtu. Bakoitzak behar ditu besteak bere bihotzean ekarri, eta era berean besteen bihotzetan bizi, eta hori egintzetan erakustera eman.

Komunioa, izpiritu bat da, lehenik. Eta izpiritu honi laguntzera —ondotik laguntzera—, datoz gero legeak. Komunio horren agerbide izan nahi duten erregelak, aspaldidanik ezagutzen dira. Adibidez, aintzinatean har-emanak izaten ziren elizen artean, elkarren berri jakin nahia, eskutitzak, joan-etorriak, etab.

Aita Sainduen Entziklikak ere ildo horren segida dira: batasuna lortzeko

bide bat izan nahi dute, alegia. Eliza gaur mundu guztian hedaturik dagoelarik, eta nunahi galderak eta kuestio berriak sortzen direlarik, erantzunak eta argitasunak ematea beharrezkoa bilakatu da.

Aintzinatean, bere eliza partikularrarekin komuniotan zegoenari, gainerako eliza guztietan ere komunioa aitortu behar zitzaion. Eta eliza batean komuniotik apartatua zegoena, ez zen beste inongo elizatan hartua izan behar. Horrek esan nahi du Eliza berez ez dela lokala. Batasun bat dela, Orokorra dela. Lehenbiziko kristauetan kontzientzia hau bizi-bizirik dago.

Batasun horren azken sustraia, berriz, honako hau da: fede bakarra, sakramentu berdinak, barne bizi berbera, eta, bereziki, Izpiritu Saindua bera, guztietan bizi eta ari dena. Izpiritu Saindu honek obratzen du Jesusengan, eta era berean Apostoluetan eta sailduetan.

Praktikan, Elizan batasuna beti da egiteko dagoen zerbait; alde guztiz eta osoki lortzen ez den zerbait. Bilakuntzak, tentsioak, tirabirak ez dizkio Kristok kendu nahi izan.

Eliza du gizadiak —esan du Kontzilioak— *bere batasunaren, esperantza eta osasunaren legamirik azkarrena*⁹. Eta konprenitzekoa da; ezen Jainkoaren Semea gizon egiterakoan, Bera bihurtu da osasunaren tresna munduarentzat —"sakramentua", alegia—. Eta Kristok, bere ondotik, Eliza utzi du horretarako, Kristok ekarritako osasunaren seinale eta egile izan dadin.

Baina Kristok badu nahikoa lan bere mandatariekin. Gizonen artean beti dira indar berexleak: hizkuntza eta kultura desberdinak, ikusmolde eta iritzi desberdinak, sesioak, gerrak, gorrotoak, batak bestea menperatu nahia, ttipi eta behartsuen azpiratzea. Gizadiaren elkartze lana ez da sekula bukatuko.

Batasunaren urradurak Elizan

Hasiberri hartan zisma eta herejiaren arteko mugak ez zeuden bat ere garbi. Antzera samar erabiltzen ziren hitzok. Elizan egon beharra dago, zeren osasunaren tokia baita. Bai zismak eta bai herejiak Elizatik kanpora egozten gaituzte: hori garbi zegoen, nahiz eta elkarren arteko mugak hain garbi ez egon.

Oso goiz, ordea, egin zen bereizkuntza. Fede gauzetan, egiazko fede jatorretik apartatzea: horra zer zen herejia. Egiazko fedea eta sakramentuak gordeagatik, Elizarekin lokarriak haustea: horra zisma. Baina sarritan,

(9) L G, 9. Eta antzera dio Kontzilioak beste pasarte askotan.

norberak egin ohi duen zisma zuritzeko, dotrinazko puntuak ere aipatzen dira, arrazoiak atera ohi dira, alegia, eta orduan, hasieran zisma soila zena, herejia ere bihur daiteke.

Elizaren batasuna, hauskorra da alajaina! Elizaren Kondairak garbi erakusten du hau. Aldez aurretik abisatu zigun Kristok: gezurrezko profeta eta artzain gaiztoetarik begira gindezela. Ekaitzak eta erasoak egongo zirela.

Eta Apostoluek, beren bizi denboran, guzti hori ezagutu eta frogatu zuten. Judu kristauak zirela, gnostikoak zirela, gezurrezko anaiak zirela, etab. Hainbeste elementu xume, sotil eta biguinez, osatua da batasun hau! Azken finean, gizonak bere eskuko du bere libertatea, eta kontzientziaren eremuko gauza hauetan deus guti dezake kanpoko bortxak. Elizako kondaira, goitik behera, horrelako urradurez josirik dago.

Zismak eliz komunio lokarria hausten du. Aldare baten aitzinean beste aldare bat ezartzeari: horri deritzo zisma aintzinateak. Edo —berdin dena—, irakastegi baten aurrean beste bat eraikitzeari. Izan ere, eliza partikularrean Apezpikua zen —eta da— apaiz nagusi bakarra, fedearen irakasle jatorra. Apezpikuak, berriz, elkarrekin har-emanetan dira, eta fededunak, bere apezpikuarekin komunioa gordetzen duen neurrian, Eliza Orokorrarekin ere komuniotan irauten du, eta aldare berberaren partaide da, nunahi delarik.

Gaur "interkomunio"az mintzo dira batzuk. Protestante, Anglikano, Katoliko eta abarren arteko batasun suerte bat aditzera eman nahi dute hitz horrekin. Anglikanoek sortutako hitza da. Batasunaren teologia bat du golkoan. Baina aitortu behar da, ez izena eta ez izenaren pean doan gauza ere, ez dela aintzinatean ezagun. Komunioa, zatikatugabekoen komunio orokorra: hori da soilki han ikusten duguna.

Eliza bakoitzean Apezpikua da komunioaren ardatza. Eta Apezpikuen arteko komunioak ere badu berea: hots, Kontzilioa eta Apostoluen elizak —eta hauen artean bereziki Erromakoa, Pedroren irakastegia—. Erromako elizak hasieratik izan du Eliza Orokorraren gidari eta ispilu izateko kargua, eta bai auziak erabakitzeo ahala ere.

Erdi Aroan kristautasuna bi zati egiten da: eguzki aldeko kristauek eta mendebalekoek komunioa hausten dute elkarrekin. Mendebalean Aita Sainduaren autoritatea gehitu eta indartu egiten da. Eliza Orokorrak bat behar duela izan, ez bakarrik misterio izpirituala den aldetik, baina soziologia eta Jus Kanonikoaren aldetik ere bai: ideia honek eta teologia honek orai erro sakonak egiten ditu. Mendebalean —gorago ikusi genuen bezala—, "Kristiandadea" deritzon batasuna sortzen da, eta batasun horrek Aita Saindua du buru eta zuzendari.

Zisma

Garai honetan San Tomasek azaltzen digu zer den zisma. Eta Eliza Orokorren argitan azaldu ere. Eliza lokalaren esparrutik Eliza Orokorra egin du salto. Batasunaren kontzeptoa bera ere pixka bat aldatu egin da. Zismaren gora-behera guztia honetan jartzen da orai: Aita Sainduarekin lokarriak haustean.

Nola heldu ohi da zismara? Nola gorde ohi da batasuna?

Protestanteek gogoko dute esatea:

Elizaren batasuna, mundu honetan, mito bat besterik ez da. Zeruko Elizari, Kristoren gorputz mistikoari dagokio batasuna, baina eliz gorputz sozialari, mundu honetan, ez, inondik ere. Kondairari begiratu bat ematea aski da, batasun hori ipuin bat dela ikusteko.

Haatik, Elizak ez du hori uste. Katolizismoak benetazko batasun bat obratzen du: orokorra, eta, era berean, izpirituala eta nabaria, ikus daitekeena, alegia. Aita Saindua da, noski, batasun honen gako.

Batasuna ezin utzi daiteke beste mundurako, geroko bizitzerako. Izan ere, geroko bizitze hori —hots, eskatologia—, hasia da jadanik, eta mundu honetan bertan lanean ari da. Tentsioak, sesioak eta indar berexleak Elizan beti izan direla, hori ezin da ukatu. Baina hori gora-behera, Elizak beti pentsatu du fedean, sakramentuetan eta komunio sozialean bat behar duela izan. Egon daitezkeen joera desberdinek, Eliza zatikatzeko eskubiderik ez dute ematen.

Batasun hau jainkozkoa da, baina bai humanoa ere. Gizonen asmo-ikus-kera-nahi bereziak etab., besarka eta onart ditzake, neurri batean behintzat. Pertsona horiek mugatuak dira, ordea, eta haien ikusmoldeak ere bai. Mugatuak izanik, osatu beharra izaten dute denboraren joanaz.

Pertsona horiek mugatuak direla esatea, ez da aski. Bekatari ere badira: berekoikeria, harrokeria, pazientziarik eza, buru-gogorkeria, besteri kontra egin nahia... gauza guzti horiek tartean egon ohi dira berez jator izan daitezkeen ikusmoldeekin nahaste.

Batasun baten barnean eta komunioaren barnean egon daitezkeen joera desberdinak, aberasgarri izan ohi dira. Baina batasunaz eta beste balioez kontu guti eginik, aurrera eraman nahi direnean, orduan sortzen da, hain zuzen, arriskua. Batasunaren eta komunioaren barnean leku egon daiteke joera desberdinentzat —neurri batean hori ere, bistan da—. Neurriak gainditu direnean, hor da zisma eta hor da herejia.

Zisma sor arazi duten arrazoietan honako hau da maizenik ageri dena: «nazionalismoa». Hara zergatik apartatu ziren hamar tribu beste bietarik Testamentu Zaharrean. Donatismoaren krisi azpian ere sustrai hori datza. Arraza, politika eta kultura arazoez zer-ikusi handia izan dute zismen sorreran. Husitek Txekoslovakian, Luterok Alemanian, etab., sentipen nazional horretarik jaso dute —besteak beste— indarririk aski beren obra aurrrera eramateko.

Elizarekin lokarriak hautsiz, eliza nazionalak sortu izan dira. Askotan hori gertatu da, beharbada, keja jator askori garaiz kasu egin ez zaiolako. Beste batzutan, katoliko senak itxuraz osasun ona zeukan; barrendik, ordea, pipiak joa zegoen, eta goizetik gauera zisma onartua izan zen: horra Ingalaterraren kasua.

Inoiz arriskua garaitu da batasun nahia gailen atera delako: Galikanoek, esate baterako, ez zuten ezerzgatik ere zisma onartu nahi izan. Harrigarri da, aldiz, zeinen arinki eta axolagabeki onartu duten urradura XVI. mendeko gizonek.

Eliz agintariek ere izan dezakete agian errurik, beren zurruntasunagatik, eskabide jatorrei entzungor eginagatik, etab.

Herejia

Eliz kondairako lehen mila urtetan herejia zera zen: Elizagandik aldaratzen duen edozer, nahiz dela dotrina, nahiz dela jokaera. Elizaren pentsakera edo jokaera moldeaz bat ez datorren guztia, heretikoa da. Gauza hori dotrina sailekoa izan daiteke, baina baita Elizaren usariotik apartatzen den edozein berrikeria ere. Erdi Aroan, fedeko puntu bat ez ukatuarren, Elizaren autoritateari kontrakarria egiten ziona herejetzat joa izaten zen.

Aro Modernoan hertsikiago hartzen da herejiaren kontzeptoa: zuzen-zuzenean eta artez Jainkoak agertu eta Elizak fedeko bezala proposatzen duen egiaren kontrako dotrina: hori da herejia, kontzeptoa objetiboki bakarrik hartuz. Subjetiboki, berriz, herejiako bekakua egon dadin, beharrezkoa da, gainera, halako seta edo tema txar bat. Gizona, alegia, herejiazko dotrina sostengatzean, setati edo tematsu egotea.

Nolatan heldu ohi da herejiara? Herejeak edo heresiarkak —herejia bati sorrera eman diotenak— ez dira nolanahiko gizonak izan. Maiz dohain handien jabe ziren. Baina hor da koska: pertsonalaren eta komunitarioaren arteko joko hori egiten ez dute asmatu. Elizan kreatzaile izan daiteke norbera, baina Tradizioaz hautsi gabe.

Herejeak badu bere ikusmoldea, eta aurrera eramango du, Elizaz eta Elizaren Tradizioaz kontu guti eginik. Beharbada, bera jaio baino lehen Elizak zer sinetsi duen ikasten ez da bat ere arduratu. Bere burua du iturri. Sekta berri bati ematen dio hasiera. Era horretara, herejiek maizenik sortzaileetarik hartzen dute izena: Nestoriotarrak, Arriotarrak, Sabeliotarrak, Luterotarrak, etab.

Pio IX.ak esana da: formula berbera katoliko batengan katolikoa, eta hereje batengan heretikoa izan ohi dela. Eta bitxia badirudi ere, hala da. Hitzen sentidua testuinguru baten barnean bakarrik har daiteke. Eta testuingurua, hemen, ez dira aitzineko eta ondoko hamabost lerro horiek. Bada giro bat, atmosfera bat, eta horren argitan argitu behar dira hitzak. Gizonaren pentsakera izpiritu bati lotua da betiere, lorea landareari bezala.

Elizako zenbait idazletan, eta are Elizako zenbait Gurasotan ere, aurki daitezke erasia batzuk, hertsiki eta zorrozki hartuz, heretikoak diruditenak; baina Elizaren galtzarrean bizi denak ez du uste bere hitzak katoliko ez den eratara inork hartuko dituenik. Komunitate bizi diren artean bada izpiritu bat, oker aditu horietarik begiratzen gaituena.

Eta hain zuzen, komunio hori galtzen denean, orduan galtzen da zentzua edo gakoa, alderdi batzuk besteekin behar bezala lotzeko.

Eta orai ohart honi: gauza batek, egia izanik ere, berex eta bakarrean hartzen denean, okertzeko bide eman dezake. Adimenduak aisa ikusten ditu, dialektika bidez, ondorio batzuk. Baina orotasuna zaintzeko zerbait gehiago behar da: astia, egonarrria, umiltasuna, besterenganako idikiera, etab. Elementu bat intelektual gisa hartzetik heldu ohi da, parterik gehiengan, herejia.

Eta hau ere esan behar da: herejia azaldu denean, ordura arte fede onez erabilitako formula batzuen okerra ikusten da. Herejiaren ondorioz eta erruz, orai zehaztasun gehiagoz hitzegin beharra dago, okerrera bidea eman dezaketen formulak baztertuz, eta, ahal dela, mutur guztiak hobekiago lotuz.

Baina Ortodoxiaren fintze eta zehaztatze lan honetan ere arrisku bat egon daiteke: herejiatik aldentzeagatik, beste muturrera jotzea. Egia da kristau fedea oso-osorik bere ondasun guztiekin beti egongo dela presente Elizan, ezertxo ere galdu gabe; baina halaz guztiz, predikuak eta erakusaldiak herejiaren bestekaldera jartzen dira, eta orduan halako hertsikeria batean eror daiteke. Tradizioaren ondasun batzuk pixka bat itzalpean gelditzen dira. Arrianismoaren aurkako erreakzioak horrelako zerbait ekarri zuen berekin eta Luteroren aurkakoak ere bai.

Katolikotasuna, ordea, ez da hertsikeria bat: Orokortasuna esan nahi du izen honek.

Bibliaren, Liturgiaren eta kristau misterio jatorraren iturrietara joaz eta handik zurrupatuaz, Elizako Gurasoen harrobira joanez etab., sendatzen da gaitz hori. Hertsikeriatik irten, eta elkar hizketa egitea posible izaten da berriz ere. Lehen aipa ez zitezkeen zenbait gauza, kontzientzia katolikoan presente daude orai.

Zismetan nazionalismoak bezala, herejien sorreran filosofiak izan du parterik gehiena. Hobekiago esateko, giza arrazoia sobera bere bidetik ibiltzea: hori izan da herejien etorburua.

Bai zisma eta bai herejiatzko bekak egiten dutenak Elizatik kanpora daude. Ez dira Elizaren mienbro. Honetan Elizako Gurasoek ez dute bat ere zalantzarik¹⁰. Halaz guztiz, gaur teologiak bereizkuntza bat egiten du: ez da berdin pertsonalki zisma edo herejiatzko bekak egin duenaren kasua, eta herejia edo zisma batetik heldu den talderia baten barnean jaio eta hazitakoarena.

Kasu honetan direnek Kristoren Elizara pertentzen dutela uste dute, baina objetiboki gauzak ez dira hala. "Anaia aldenduak", urrunduak, deitzen ditugu gaur halakoak.

Lokarriak hautsi dituen talderia baten barnean jaio, hazi eta bizi dira. Fede onean dira. Hereje edo zismatiko deitzeak ez dirudi zuzen.

Beste aldetik, bataioaz egin ohi gara Elizaren mienbro, eta horiek bataiatuak daude. Egia da Eliza Katolikoaren komunitatik kanpoan direla, eta komunio horretatik heldu diren eginbide eta lokarri askoren ez direla partaide. Mienbroei dagozkien eginbide asko ez dituzte betetzen —hori katolikotarik frankok ere ez—, eta Elizak duen agerrizko erakunde edo egitura horri ez daude itsatsiak. Esan dezagun, beraz, mienbro eginak izan direla, baina horien eta gure artean erabateko komunio osorik ez dela; nolabaiteko komunioren bat, ordea, bai.

"Oportet haereses esse" =

Herejiak egotea, beharrezko da (1 Cor 11,19)

San Paulok erasia hori esatean, ez zuen hitza guk orai hartzen dugun sentidu berean hartzen; baina muinean, xehetasunak alde batera utzirik, guti gora-behera, bai, gauza bera esan nahi zuen.

(10) Ikus ROUET DE JOURNAL, *Enchiridion Patristicum*, Aurkibidea, n.º 45.

Tradizioan ildo sakona utzi du ahapaldi honek. Herejiak zergatik ote dira beharrezkoak? Arrazoi bat baino gehiago aipatu ohi da. Horra bat: fededunen fedeak frogatu beharra daukala.

Beste arrazoi hau ere eman izan da, alegia: herejiek katolikoak behartzen dituzte Eskritura Saindua arreta handiagoz aztertzeraz, eta era horretara ezagutzaren hazkunde bat gertatzen da. Herejiarik ez balitz, lokartu egingo ginатеke, gure fedea ez litzateke hain argia izango, eta hain sakona ere ez. Jainkoak, berez, herejiarik ez du nahi, noski; baina gaitz horretarik ona ateratzen ere badaki (San Agustin). Bidea ematen dute egia sakondu, zehaztu eta hobekiago deklaratzeko.

Kontzilio handietako dogmak, neurri dexente batean, herejiei zor dizkiegu. Eta Elizako Gurasoen multzo ederra ere bai. Ireneo, Atanasio, Hilario, Basilio, Agustin... Horiek atera zuten kristau fedea ez-argi-bai-argi dei dezakegun egoeratik. Ordura arte gauzak pixka bat nahasi, ilun eta arre zeuden. Eta berek hartu zuten beren gain astia eta nekea, behar ziren bereizkuntzak egiteko, Eskrituren egiazko zentzua zein den garbi uzteko. Ez zen bat ere erraz fedeari beti leial egotea. Guraso hauen lanari esker, Eliza bir-sortua izan zela esan dezakegu, eta hori herejien ondorioa izan zen.

Herejia horietarik batzuk —aintzinatekoak batez ere—, guztiz dogmatikoak ziren: fedeko punturen bat edo beste ukatzen zuten, oinarri-oinarrikoa nahi baldin baduzu, baina horien kontra joateko, aski zen auzipean jarritako puntu hori argitzea eta den bezala irakatsi eta erabakitzea.

Erdi Aroan, ordea —XII. mende erditsutan, hain zuzen—, zerbait beselakorik eta berririk sortzen da. Orai lehenbiziko aldiz kristau herriaren erraietarik sortzen dira herejia popularrak. Hasiberri hartan ez dute beren alde ez teologo handirik, ez eta indar sozial edo politikorik ere. Baina Erdi Aroko eliz eta sozial egoeraren kontra altxatzen dira. Kristautasun jatorraren izenean, erlijioak Erdi Aroan hartu dituen formak eta eraskinak salatzen dituzte. Luteroren mugimenduari ere hortik etorriko zaio indarra.

Herejia edo zismatik sortu diren talderiek ondasun ederrik atxiki dezakete beren baitan. Kristau altxorretiko ondasun puska asko gorde izan dute sarritan. Eta kristau erlijioaren alderdi baliotsuren batzuk aitzinatu eta argitan jarri ere bai.

Eta gaur, gainera, Ekumenismoari esker, Elizaganako gogo bizi bat nabari da, guti asko, denetan. Etorkizunerako zerbait esan nahi du horrek.

Problema doktrinalei beren garrantzia kendu gabe, gauzen alderdi historikoari kasu gehiago egiten zaio gaur. Eta ez alferrik.

Gaur hobekiago dakigu neurtzen herejia edo zisma baten sorrera, esanahia, sentidu historikoa, etab. Eskatologiara bidean eduki dezakeen zeregina ere somatzen dugu.

Eta azkenik: arnas luzeko obra izango bada ere, bir-osatze batera heltzeko lan egin beharra dauka gaur Elizak.

2

SAINDUTASUNA

"Saindua": horra Elizari hasieratik itsatsi zitzaion lehen deitura. II. mende hasierako kristau izkribuetan ageri da jadanik.

Bai hitza eta bai hitz honek golkoan daraman muina ere, Testamentu Zaharreko altxorretik aldatua da. Saindutasuna da Jainkoari bere egitez eta izanez dagokion "tasun" bat, dohain bat. Hori zergatik den, ez dugu zer galdeturik. Jainkotasunaren misterioari dagokion gauza da.

Era berean, Jainkoagandik datorren gauza oro, saindu da. Jainkoaren herria saindu da, beraz, Jainkoarena delako, hain zuzen. Palestinako lurra, Jauretxea, apaizak, Jerusalemgo hiria, denak dira saindu. Batez ere, kultoaz zer-ikusi duen oro, saindu da. Israelgo herri saindu hura, kulto-zereginetan biltzen zenean zen, hain zuzen, inoiz baino sainduago.

Pentsakera eta mintzaira hauek Testamentu Berrira aldatzen dira, baina Kristok ekarritako errealtate berria kontutan hartuz. Orai Izpiritu Saindua emana izan zaigu. Izpiritu honek Kristo gantzutu du. Kristo baitan kokatu da Jainkoa, Bera da Jainkoaren hitza, Bera da Jauretxea, apaiza, oparia eta opalkuntza. Hitz batez, saindutasun ororen sorleku. Testamentu Berriko herri saindu eta sakratuak Harengandik du etorkia. Apaizkuntza saindu baten jabe da herri hau.

Lehen kristauen goitizena hau zen: "sainduak" (Ikus 1 Cor 14,33). Jerusalemgo kristauena lehenik, eta gero jentiletarik federa etorritakoena ere bai. Eta arrazoia: fedez eta bataioaz zeru herriko herritarren kideak bihurtzen direlako.

Eliza, saindu da, bada, Jainkoarena delako: Hark hautatua, deitua, bildua, sagaratua eta bizilekutzat hartua: bertan ematen zaio Jainkoari Hark Berak gogo duen kultoa.

Jainkoarena izate horrek ondorio bezala dakar —bistan da—, bizikera saindu bat egin behar izatea. Lohikeriatik apartatu beharra. Bataioko zigilua beti distirant gorde beharra: hizkera hau gogoko zaie lehen kristauai.

Ez Elizak, Eliza denez bakarrik; baita Elizan bizi diren gizonek ere

saiatu behar dute bataioko kontsekrazioari dagokion erara bizitzen. Kristoren Gorputzeko mienbroei dagokien bezala bizitzen, alegia.

Lehen mende haietan kristauari eskatzen zaion saindutasuna ez da, ez, hutsaren hurrengo.

Baina, beste aldetik, Elizak ez ditu bekatari arruntak kanpora egozten. Izan dira, bai, saildu xoil hutsen Eliza bat nahi zutenak; baina ikuskera hori ez da onartua izan. Fededun bakoitzaren barrenean ere badira argiuneak eta ilunguneak ¹¹.

Hori hala baldin bada, Eliza saildu dela diogunean, zer esan nahi dugu, presiski? Jainkoaren emaitza den aldetik, saildu da, noski, xoil eta osoki saildu. Baina geron aldetik? Hor dago koxka. Geure buruak emaitza horren berdin bihurtzen ahaleginak egin behar.

Kristok, ordea, Elizari hitz emandako gauzen artean, honako agintza hau dago: Elizak saindutasunaren erantzuna emango diola bere Fundatzaile eta Salbatzaileari. Haren agintza da, Haren dohaina. Elizaren saindutasunari buruz guk daukagun segurantzak Haren leialtasunean eta promesean ditu sus-traiak (Ikus Ephes 5,23).

Saindutasun objetiboa eta saindutasun subjektiboa

Eta orai kasu, esatera goazen gauza honi: Eliza ez da fededunen bilduma bakarrik. Hura osatzen duten indibiduoek baino zerbait gehiago da Eliza. Elizan bada erakunde bat, badira ondasun batzuk. Gogora dezagun harako bereizkuntza hura: "Ecclesia congregans et Ecclesia congregata" —gorago aipatu zena—. San Tomasek dioenez, Fedeak eta Sakramentuek egiten du-te Eliza: hori esatean, "Ecclesia congregans" du hark gogoan. Protestanteeek, gehienetan, alderdi hau ez dute kontutan hartzen: horientzat Eliza, gizon batzuen multzoa da, eta besterik ez.

Baina pertsonen gainetiko errealitate bat ere bada Eliza. Institutio bat, alegia. Protestanteentzat Eliza, gizon batzuen bilduma ba besterik ez dela, esan dugu. Testamentu Zaharreko eliza bezala, Testamentu Berrikoa ere gizon bekatariez osatua egongo litzateke; eta besterik ez dute ikusi nahi. Testamentu Berrian, ordea, gauzak ez dira berdin.

Kristautasunaren hasiera-hasieratik Elizaren misterioa barrundatua izan da. Misterio honek Kristoren misterioaz du zer-ikusi. Jainko Semearen gizon

(11) Bekatari arruntak Elizaren mienbro direla, honen aitzineko kapi-tuluan ikusi dugu.

egiteak eta Izpiritu Sainduaren etorrerak zerbait berri ekarri du mundura. Orai Jainkoaren herria Kristoren Gorputz ere bada. Beraz, okertze eta bekataria izate kontuan, Testamentu Zaharreko herria eta Testamentu Berriko Eliza ez daude kasu berean.

Kristo Salbatzaileztat eman zaigu, eta Kristoren ondoan, beti Kristoren menpean, hor da Eliza ere, salbazio lan horren zerbitzutan. Eliza horri Izpiritu Sainduaren laguntza agindu zaio. Hark Eliza honen barne estrukturak zaindu eta bizi araziko dituela badakigu. Beste Elkartasun Berri bat, zaharra ez bezalakoa, etorriko zela Testamentu Zaharreko bereko profetek iragarri zuten (Ikus Jer 31,31).

Beraz, Elizak, Eliza izateko Jainkoagandik hartu duen horretan, saildu da. Fedea, Sakramentuak, Kristok Elizan jarritako karguak: sailduak eta are saildutaileak ere badira gauza guzti hauek. Izpiritu Saindua Elizan bizi da, Eliza bizi arazten du. Elizagan sinestea, Izpiritu Sainduagan sinestea bezala da. Seguraturik dago, bada, Elizaren saildutasuna, Elizaren estruktura eta egintza nagusienetan, behintzat.

Saildutasun objektiboa deritzo honi. Baina horrekin bakarrik ezin ase gaitzke. Izan ere, instituzioa, gizonen saildutasuna sor arazteko jarria izan da.

Eta zinez, Eliza saildu da, baita sailduak sortzen, hazitzen eta moldatzen dituelako ere. Eliza Katolikoak saildutasunezko fruituak ematen ditu, eta hori etengabe. Fruitu hain ugariak, hain distirantak, non Eliza bera ere hortik sinesgarri bihurtzen baita. Elizaren bizitze osoa saildutasunerako hezikera bat bezala da.

Beste aldetik, itzalak ere badirela, ezin uka.

Bekatua Elizan

Horra errealitate bat ezin ukatuzkoa: Elizan badirela hutsak eta bekatuak. Gertatua gertatu, eta hori denek aitortzen dute, zeren begi bistako gauza baita. Gertakunea esplikatzerakoan, ordea, ez dira denak berdin mintzo.

Journet jaunak, esate baterako, hau esango dizu:

Eliza ez da inolaz ere bekatari, Eliza erabat eta alde guztiz da saildu. Baina gizonez osatua da. Eta gizon horiek, bai, izan daitezke bekatari. Eta gizon horiek, oraino, fededun eta kristau diren aldetik, ez dira bekatari. Fedegabe diren aldetik, Elizari traizio egiten dioten neurrian bakarrik dira bekatari, eta ez bestela. Izan ere, gizona

*bitaturik bezala dago, bi zati eginik: badugu alderdi bat Elizari emana, eta beste bat munduari. Andre Maria xoilki eta bete-betea izan da saildu. Elizaren sailduta-suna berarengan ikusten dugu bildua*¹².

Nolanahi den, Eliza osatzen duten gizonak bekatari, itsu eta itzalez eta akatsez beteak izan daitezkeela eta direla, hori ez du inork ere ukatzen. Eta Journet jaunari honela erantzun izan zaio:

*Gizonak ez daude erdibituak, oso-osorik Elizaren mienbro edo zati dira; hori bai, kristau bizitze kaxkar, nolabaitekoa eta akatsez beteak egin dezakete. Bekatariak Elizan dira, eta Elizak bere mienbro bezala hartzen ditu, bekatari direla aitortuz. Eta Eliza bera ere, bere egitez eta izanez saildu izanagatik, Kondairan obra eskas xamarra obratzera behartua aurkitu da frankotan*¹³.

Erreformak Elizan

Bekatuak berez pertsonalak izanagatik, ez dira ondorio gabe Elizarentzat. Eta badira akatsak, berez bekatu ez direnak eta Elizari kalte ekar diezaioketenak. Elizaren osasuna, adorea eta bizkortasuna guti asko ahuldua utzi dezaketena, alegia.

Hortik berriztatze eta erreformatze beharra. "Erreforma" hitza, ia Elizaren hasieratik erabili izan da. Orduan ez Elizaz, baina bertan den indibiduoaz enplegatzen da hitz hau. Bekatariak, bekatu eginez, Jainkoaren irudia desbistatzen du; beraz, irudi hori behar du ber-egin, berriztatu. Eta Eliza, gizonez osatua denez geroz, hari ere ondorioak heldu zaizkio berriztapen horretarik.

Erdi Aroan behin eta berriz entzuten da lelo hau: Elizak erreforma baten beharra duela, bai buruan eta bai enbor-adarretan ere. Fededun zintzo askoren bihotzetan zegoen kezka hau. Luterok kezka honetaz jabetuko da. Halako muin berri bat sartuko dio. Ustegabeko sail eta eremueta aldatuko du. Elizaren dotrina bera, sineskeraren erregelak, apaizgoa, sakramentuak, Tradizioa, dena auzipean jarriko du. Elizan ezin ukituzko diren gauzak, Kristok Elizari emandako egitura bera ere, ukatua eta errotikan erauzia izango da.

(12) *L'Eglise du Verbe Incarné*, t. II, 904 or. Ikus honetaz, baita ere, HANS URS VON BALTHASAR, *Ensayos Teológicos*, II, 214, eta bereziki 345 eta ondoko orriak.

(13) Ikus CONGAR, *L'Eglise une...*, 137 or.

Baina "erreforma" hitza ez zen sentidu horretan hartzen Elizaren seme leial askoren gogoan. Eliza behin betiko emanik dago, eta saildu da. Gu-gerok gaude okertuak eta zuzendu beharrean: hori da guztia.

Azken Kontzilioa eta berriztapena

Berriztapen behar hau azken Kontzilioak ere aitortu du. Ez, noski, ezin aldatuzko diren gauzak aldatzeko. Baina badira betiere gauzen egoera batzuk —ohitura, erakunde, lege eta erregela batzuk—, ken, hobe edo alda daitezkeenak. Eremu horietako gauzak Ebanjelioaren argitara ikusiz, berriztatze lan ederra egin daiteke.

Lan hori, ordea, zaila da egiten. Pazientziarik gabeko gizonek, Tradizioaz kontu guti eginik, dena nahi izaten dute behingoan irauli. Buruan jartzen zaizkien sistemak nahi dituzte bortxaz eta gogorkeriaz sar arazi, Pastoralak eta goi-maitasunak zer eska lezakeen bat ere begiratu gabe.

Baldinkizun batzuk gorde behar dira, erreforma lana zismarik eta eten-durarik gabe egiteko. Eduki dezagun beti kontuan zatiak edo parteak garelako, Orotasunaz komuniotan iraun behar dugula. Hori dakienak Moderatzaile nagusien kontrola bilatzen du, edo eta gaindituak diren posturak lagatzen badaki. Benetazko berriztapena ez da pentsakera edo jokaera batzuk mekanikoki kentzea, eta horien ordeaz beste batzuk sar araztea. Beste zerbait da: egoera berri bati dagozkion printzipioak har arazi, baina bizia bera zainduaz. Zentzu handia behar da lan guzti hau behar bezala egiteko!

Saindutasunaren balio apologetikoa

Kontuan eduki behar da, alde batetik, Elizatik kanpoan ere saindutasunik badela. Bai katoliko ez diren kristau talderietan, eta bai kristau ez direnen artean ere. Eta beste aldetik, Elizan ere dena ez da argi. Elizan dena argitsu, eta kanpoan dena ilunpe: ez, gauzak ez dira horrela.

Munduan Jainkoaren, Kristoren eta Izpirituaren presentzia eragingarria ezagun da. Presentzia horrek bere fruituak sor arazten ditu. Baina honako hau ere esan behar da, denbora berean: presentzia honen ezaugarri eta sakramentua Eliza dela, hori geroago eta argiago ari gara ikusten. Jainkoak, alegia, gizon guztiekin osatu nahi du bere herria. Orduan Eliza zera izango litzateke: Jainkoaren presentzia saindugarriaren osotasuna, betetasuna.

Kristorengan eta saildu eta mistiko katolikoengan neurria eman zaigu. Neurri horri esker, neur eta balora dezakegu Elizaren mugetarik kanpoan egon daitezkeen saindutasuna. Eta besteei saindutasuna ukatu gabe, Elizan

saindutasun fruitu ugariagoak eta bikainagoak ageri direla, betiere frogadaiteke.

Saindutasunaren indar apologetikoa neurtzerakoan gaur Apologetika ez doa lehengo bidetik. Atzo goizeko Apologetikaren argumentazio edo tankera hura ez du gehiago onartzen. Badaki, alegia, hauek ez direla Matematikazko kontuak. Saindutasuna mirakuilu bat da, noski, Jainkoa Elizan bizi delako ageri bat. Jainkoaren hurbiltasuna eta presentzia salatzen dizkigu. Beraz, oihu bat da, dei bat gizonontzat. Horrela begiraturik, Elizak bere sainduekin goi mundu bat badela agertzera ematen digu. Baina gauza hauek ez dira silogismoz eta arrazoiketen puruz matematikoki frogatzekoak.

Saindutasuna da, segur aski, federa gehien tiratzen duen seinalea. Gizonak, saindutasunaz topo egitean, aparteko modu batez izan ohi dira erasanak. Bera da bere baitan asko ozen eta salatari. Saindutasun hau hazi eta erne duen Ebanjelioak egiazkoa behar duela izan, berez bezala somatzen du izpirituak.

Saindutasuna, Ebanjelioa, Jainkoa: hiru gauza hauen artean bada sendetasun edo anaitasun estu bat. Eta saindutasun hori ez mehatz eta bakanka, baina sailean, etengabe eta Elizari darion berezko fruitu bezala azaltzen denean, orduan aisa sentitzen dugu Eliza dela Jainkoak gure artean prantatu duen etxola.

3

OROKORTASUNA

(= Katolikotasuna)

"Katoliko" hitzak garai hartako greko hizkuntzan orokor esan nahi du, unibertetsala, alegia. Elizaren deitura bezala, Antiokiako Inazio baitan ageri da lehenbiziko aldiz (110. urte inguruan).

Hitzaren enplegua eta esanahia zehazkiago neurtzerakoan, ikertzaileak ez datoz bat. Batzuen ustez, "katoliko" hitzak "egiazkoa" esan nahiko luke, jator dena, sasikoa ez dena, alegia; sasi-elizetarik bereizteko erabiliko litzateke izen hau. Beste batzuentzat, orokorra edo unibertetsala esan nahi du, huts-hutsik.

Dirudienez, bi sentiduentzat dako tokia. Bi adiera horien eragina nabari da "katoliko" hitzean. "Eliza Katolikoa" esatean, zera esan nahi da, bada: «egiazko Eliza, munduan barna zabaldurik dena». Toki jakin bateko komunitate bati ere eman dakioke izen hori, baldin Eliza horrekin elkarturik bada. Hitza, Kredoan, Elizaren deitura bezala, IV eta V. mendeetan sartzen da.

Eliza bat mundu guztian zabaldua, herri desberdinetako semez osatua,

eta halaz guztiz horiekin denokin familia bat, elkartasun miragarri bat egiten asmatu duena: hauxe da gertakari berria, harrigarria. Posible ere ez zirudien gauza, horra egia bihurtua.

Lehen idazle kristauak txundituak ageri zaizkigu gertakari honen aurrean. Behin eta berriz aho-mihitan hartzen dute. Eta beste gauza honi ere kasu ematen diote idazle horiek: Eliza Katolikoa non-nahi zabaldurik dago; here-jeen talderiak, berriz, toki batekoak izan ohi dira...

Unibertsala eta egiazkoa: bi adiera hauek, guti asko, elkartuak eta naha-siak ikusiko ditugu ondoko denboretan ere.

Kantitatea eta kalitatea

Hedadura geografikoa hartu da sarri-askotan katoliko izatearen muina bezala. Eliza Katolikoa, alegia: mota guztitako herri eta hizkuntzez osatua. Baina beste kontzeptoak ere bizirik iraun du: Katolikoa deritzo Elizari, egiaren osotasuna bere baitan daukalako. Batak kantitateari begiratzen dio, besteak kalitateari.

Eta Erdi Aroko irakasle handiak —San Tomasek etab.— kalitateari ematen diote batez ere kasu. Horien iritzitan, Katolikoa deitzen zaio Elizari ogi bizigarria bete-betean duelako, eta ogi hori, fede eta fedeko sakramentuen bidez, guztiontzat partitzen duelako.

Erdi Aro osoan bizi-bizirik dago Eliza orokorraren ideia. Jainko bat bakarra dagoen bezalaxe, Elizak ere bakarra behar du izan eta guztiontzat zuzendua, zeren bai Kristo eta bai salbazioa ere, Jainkoa bezala, bakarrik baitira.

Protestanteen kontrako eztabaidetan hedadura geografikoari egin izan zaio kasu. Eta nola Protestanteak ere aski hedatuak baitaude, orduan haiek baino hedatuago egote horretan ipini izan da argumentuaren gora-behera guztia. Beste batzuen ustez, balio negatiboa bakarrik izango luke nota honek: orokor ez den Eliza, ez da egiazko, baina orokor izateak ez du oraino frogatzen hura dela egiazkoa —zeren bat baino gehiago baitira kasu horretan daudenak—...

Gaur berriz ere kalitatezko orokortasunera itzultzen ditugu begiak. Nota hau, Eliza bera bere muinean eta izakeran hobekiago ezagutzeko bide bezala hartzen da gaur. Kalitatezko orokortasunari begiratzen diotunean, aukera gehiago duzu Elizaren barneko balio eta alderdi berezi askori ohartzeko.

Elizako Gurasoek, Katoliko deitura hau Elizari ematen ziotenean, alderdi geografikoa ez zuten baztertzen, baina haientzat bazen beste zerbañ sakonagorik; Elizari Jainkoagandik eta Kristogandik dator kion zerbañ, alegia.

Elizako Gurasoentzat, bada, Katolikotasuna ez da xoilki azaleko zerbait, hedadura geografikoa, eta besterik ez. Elizaren izakera sakonari dagokion dohaina da, lehenik. Zerbait hori argitzeko, iturrira, sustraira jo beharra dago.

Jainkoaren salbazio asmoa

Jainkoak gizon guztiak salbatzeko asmoa agertu du. Gizona zerbaitetarako egina izan da: Jainkoa betierekotz ikusteko eta Haren Beraren zorionean parte izateko. Hori hala delarik, gizonak xede hau erdiestea nahi du Jainkoak. Egia da gizonak, libre izanik, Jainkoaren asmoari traba jar diezaiokeela. Baina Jainkoak salbazioa guztiontzat Kristoren bidez paratu digu. Berrerospena edo nahi duzuna dei dakioke, baina horixe da: salbazioa, osasuna.

Salbazio asmo hori orokorra da, gizon guztiei zuzendua.

Salbazio ideia honen barnean gauza asko dago gorderik. Kreaturak bere xedea erdiestea, bere ioraren betea lortzea, hori ere salbazioa da. Naturelak berak han barne muinetan desiratzen duena eta amets duena —nahiz eta beharbada horren kontzientzia argirik ez izan—, guzti hori obraturik eta egia bihurturik ikustea: hori ere salbazioa da.

Kristo eman dionean, giza ioran sakon hauek betetzeko bidea eskeini dio Jainkoak gizadiari eta munduari. Dena ber-osatzeko tresna eta gakoa eman digu. Asmo hau beste munduan izango da bete-betean burutua, baina hemen ere hasiera bat ematen zaigu, halere.

Elizak ematen eta baita hartzen ere jakin behar du

Kristogan dira, iturri edo sorleku batean bezala, mundua berrizta ditzaketen indarrak. Eta salbazioaren gordairu hori, neurri batean behintzat, Elizaren eskuetan utzi du Kristok, ondasunok gizonen artean zabal ditzan. Kristoren betea Elizaren bidez gizadiari banatzen eta ixurtzen zaio.

Baina beste aldetik gizatasuna eta gizadia ere bere baitako dohain eta ondasunen iturri da. Nahiz pertsona bakoitzak, nahiz gizonak taldeka hartuak, giza ondasunen jabe dira —badira, alegia, kultura bereziak, hizkuntza bereziak etab., eta guztiek gizadi bakarra aberastu ohi dute—. Eta gizadiarentzat dohain guzti horiek aberasgarri izan daitezen, beharrezko da ondasunen jabe direnen artean har-emanen izatea, halako komunio bat egotea.

Gizona loturik dago mundu honi, "kosmos" delako honi, eta ezin ditu

bere xede eta helburuak erdietsi munduari loturik egonez baizik. Gizonaren eta munduaren arteko zer-ikusi horrezaz sentimendu zoli-bizia dario Biblia sailduari. Gizona saildu izan edo bekataria izan, hori ez da munduarentzat ondorio gabe. Kristok ekarritako berriak munduarentzat ere berriatze bat dakar.

Historikotasunaren legepean bizi da gizona. Horrek esan nahi du baduela barne indar bat, eta honek eraginik, etengabe ari dela aurrera jo nahiz. Eta gizatasun hau, den bezalakoxea, hartu du Kristok.

Kristok bere betetik ematen dio Elizari. Baina bai beste aldera ere: Elizak bere dohainez aberasten du Kristo. Eta hori ere Katolikotasunaz mintatzean kontutan eduki behar da.

Gizadian diren ondasunok, baliook, behar dira aintzat hartu, errespetatu, jaso. "Instaurare omnia in Christo": Kristo baitan gauza guztiak berri-ri eta osatu, alegia (Eph 1,10).

Kristok ekarritako indar eragile hori, eta gizonak bere baitarik duena, biek behar dute elkartu eta bat egin. Hori da, hain zuzen, munduaren sagaraztea deitu dena. Eliza, berez, ez da iturburu. Kristogandik duena ematea, Haren morroi eta mandatari izatea: hori da berari dagokiona. Eta gizadiarentzat batasun, osasun eta esperantzaren hazia izatea¹⁴.

Eliza eta sektak

Orotasunari begiratzen jakitea: horra Elizaren bereizgarria. Honetan bereizten dira bata bestetik Eliza eta sektak. Sekta batzuek badituzte baliakizun ugariak, Elizak berak baino gehiago. Baina honetan datza aldea: sektak ez dio orotasunari begiratzen. Esate baterako, Bibliatik pasarte jakin batzuk hartuko ditu eta horietan gogorturik geldituko da, Agerkunde osoari kasu egin gabe. Edo alderdi sakratuan tinkatuko da, munduan eta munduarentzat duen egitekoa ahaztuz, etab.

Elizak, aldiz, orotasunaz du zer-ikusi. Gutxi izan, asko izan, aspaldidandikoak edo hasiberriak, ekarri orokor baten ume izan behar dute fededun katolikoek.

Baita hedadura geografikoa ere agindu izan zaio Elizari Testamentu Zaharreko profetietan. Egiteko hori egotzi izan zion, gainera, Kristok bere azken hitzetan (Mt 28,18-20). Baina lan hau ez da behin ere bukatua. Gizadia etengabe handituz doa, eta etengabe ari da ondasun berriak argitara ematen.

(14) Ikus L G, 9.

Kantitatezko eta Kalitatezko Katolikotasuna ez daude, bada, elkarren aurka. Biak elkar daitezke eta elkartu behar dira ¹⁵.

Jainkoaren herriak munduko herri denetarik hartzen ditu bere herritarak. Eta munduko herri horiek izan ditzaketen ondasunak edo berezitasunak ez ditu berak ez kentzen, ez ukatzen; aitzitik, ondasun horiek jaso, altxatu, argitu, garbitu eta findu egiten ditu ¹⁶.

Egia da, beti Elizaren Kondairan ez direla gauzak horrela izan. Inoiz dena berdindu eta neurri berdinean batez neurtu nahi izan da. Baina Tradizio jatorra bestela jokatu da. Fedearen batasuna seguratz gero, gainerakoan usuario desberdin asko egon daiteke.

Honetan ere tirabira moduko bat dago Transzendentzia eta Inmanentzia-ren artean. Fedearen printzipioak berez transzendenteak dira, baina forma historiko jakin batzuetan mamitu beharra dute.

Eliza, berez, ez da ez grekoa, ez eslaboa, ez latindarra. Baina latinaren eta grekoaren lurraldean mamitu beharra izan du. Katolikotasuna, berez, forma horien gainera dago, baina beste aldetik, forma partikular horiek guztiak jaso eta beretaketu egin behar ditu.

Pluralismoa

Teologiaren beraren esparruan ere bada tokia pluralismo batentzat, baina problema zail eta zorrotz asko dago tartean: Fede batasuna seguratu beharra, Majisterioari kasu egin beharra, Katekesi eta predikazioari zor zaion begiramenak gorde beharra, etab.

Eta Pluralismoa aipatzean, hau ere esan behar da, gaurko gertaera batzuk ikusiz: zenbaitek, alegia, Elizan den pluriformismoa ikusteko ez duela begirik, eta pluralismoa sortzeko aitzakiaz, lehendik dagoen pluralismoa hondatu besterik ez duela egiten. Bitxikeriak, baina horrelakorik ikusiak gara Kontzilio ondoko garai honetan!

"Iki hadi heure herritik!"

Nolanahi den, Elizak badu hedadura bat orokorra, nahiz eta erlatiboa izan. Eta hau ere notatzekoa da: beste erlijio eta elizak pentsakera, herrialde eta izate molde jakin bati lotuak bezala gelditzen diren bitartean, Eliza Katolikoari ez zaio horrelakorik gertatzen.

(15) Ikus "Katoliko" hitzaren bi esanahiok Jerusalemgo San Ziriloren Katekesietan. (Orduetako Liturgian, Irakurgaien ofizioan, Urtean barnako XVII. asteen, asteazkenez).

(16) L G, 13.

Islamismoa, esate baterako, Arabian jaio zen eta arabiar erlijioa da orai ere. Kristautasuna, berriz, judu artean jaio, eta berehala bere sorterria utzi eta munduan barna abian doa, zernahi herri eta kulturatan landatzen da. Horrek esan nahi du baduela batasun printzipio bat, gizonagandikoa ez, baina Jainkoagandikoa dena.

Ilki badi heure herritik eta heure askazi artetik, eta joan badi erakutsiko diadan lurraldera, eta herri handi egingo haut (Gn 12,1-2):

mandatu hau betetzen ari da Eliza Kondairan barna eta mendez-mende. Goitikakoa du jatorria, eta halatan badu barne indar bat denetan etxetiar bihurtzeko, eta hori gora-behera beti bat eta bera izaten irauteko.

4

APOSTOLUTASUNA

Zer da Apostolutasuna? «Tasun» bat, zeini eskerrak, Apostoluak direla medio, Elizak leial irauten baitio Kristogandik hartutako batasun printzipioari. Batasuna gordetzen du, alegia, fedean, sakramentuetan, bizikieran. Eta hori denori gordetzen da, hain zuzen, artzain karguan Apostoluen ondorengo direnei jarraitzen zaielako.

Azkenaldi honetan azterketa zehatz askoak egin dira «apostolu» hitzak Testamentu Berrian duen esanahi eta enpleguaz, hitz horrek barnean darman kontzeptoaz, etab.¹⁷

Nolanahi den, Israelgo herria Jakoben hamabi semeetarik ilki zen bezala, Eliza ere, Israel berria, hamabi Apostoluetarik sortua da. Horiek utzi-tako ondarea Elizak zintzoki atxiki behar du. Apostoluei leialtasuna gordezea: hori da Elizaren oinarri legea, hori da Elizaren apostolutasuna.

Eliz idazle zaharretan —adibidez, Tertuliano-n, Ireneo-n etab.— maiz aurkitzen dugu pentsamendu hau: Elizak Apostolutasuna gorde behar duela, Apostoluek agindu eta irakatsitakoari atxikia izan behar duela, etab. Apostolutasunaren seinale eta sinestamendutzat, Apezpikuen izendegia gorde ohi zuen eliza bakoitzak. Era horretara, Apostolu batengandik hasirik eliza hartan etengabeko lerroan apezpikuak izan zirela frogatzen zuten.

Apostolutasunaren balio apologetikoa

Apologistek Protestanteen kontrako eztabaidetan maiz jo izan dute Apostolutasunera. Eliza Katolikoak Apostoluengandik «suzesioa» edo segida gorde

(17) Ikus CONGAR, *L'Eglise une, sainte, catholique et apostolique*, 182 eta ondoko orrietan.

duela, froga daiteke; Protestanteetan horrelako segidarik ez dela —mendez-mende behintzat—, hori ere bai. Kristok Apostoluengan erakunde bat sortu zuen, grazia eta salbazioa gizonen artean partitzeko. Eliza Katolikoak ditu erakunde horren sinestamenduak; Protestanteak, berriz, errorik gabeko adar bat dira. XVI. mendean jaio zirela jakitea bera aski da hori ikusteko.

Baina frogantza honek badu alderdi argal bat: kanpoaldeari xoilki lotzen zaiola. Eta Apostolutasuna frogatzean zerbait gehiago nahi litzateke. Izan ere, Apostolutasunak identitatea gordetzea ere eskatzen du. Mendeetan barna beti bat izatea, alegia. Ez, noski, materialki beti bat, zeren Elizan aitzinamendua ere gertatzen baita, hazkundera; baina hazitze guztiekin ere, Apostoluek emandako oinarri legeari leial egotea dagokio.

Katolikoez maiz bota diete Protestanteei aurpegitara aldaketak egiten dituztela —Bossuet-ek badu horretaz liburu famatua—; baina geroztikan Protestanteek pilota bihurtu digute:

Ez gu, zuek zarete aldakorrak. Gu Ebanjelioari eta Apostoluei zinezago gaude lotuak. Zuek, berriz, zer-nahi berrikeria erantsi diozute...

Apostoluen ondotik etengabeko segidan gaur arte etortze soilari, zer balio eman behar ote zaio? Materialki haien ondotik etortze hutsak, beste gabe, zerbait esan nahi du, behar bada; baina ez aski. Horretaz gainera, dotrina kontuan behar den leialtasuna gorde ote zaien: hori ere jakin nahiko litzateke.

Apostoluen suzesioaz gaur eztabaida handiak dira. Ekumenisten arteko elkar hizketetan hau da, hain zuzen, punturik minena.

Apostoluen suzesioa Elizan

Apezpikuak direla Apostoluen ondorengoak —"successores"—, Eliz Tradizioan gauza jakina da, eta Elizaren Majisterioak ere hala irakasten du.

Zehazki hitzeginez, ordea, denek dakite suzesio hau ez dela gauza guztietara hedatzen. Apostoluek Elizan zuten tokia eta kargua, eta Apezpikuek daukatena ez dira erabat eta zeharo berdinak. Apostoluek bazituzten eskubide eta dohain batzuk, Apezpikuetara aldatu ez direnak. Suzesioa batez ere Kolejiotik Kolejiora izan da: Apostoluen kolejiotik Apezpikuen kolejiora.

Ebanjelioak esaten digu, Bera joatekoa zen lekuetara bialtzen zituela Jesusak bere ikasleak (Lk 10,1). Jesusen etorreraz —lehenbizikoak eta bigarrenaz— du, bada, zer-ikusi, bai Apostoluen eta bai Apezpikuen zereginak. Haren ordeaz, Haren lekuan eta Haren zeregin berbera egiteko hautatuak dira.

Apostoluak bizi ziren garaian, haien menpeko eta azpiko ziren Apezpikuak. Apostoluek hautatuak ziren, eta elizak gobernatzeko hautatuak, baina betiere Apostoluen zuzendaritzapean.

Apostoluak hil ondoan, Apezpikuak gelditzen dira komunitateen buru, haien lekuan eta haien ordeiz.

Eskuz-esku bezala, suzesioz, ondare bat pasatzea: ideia hau arrunta zen, bai judu erlijioan, bai jentiletan, eta bai kristauek ere. Eta batez ere Gnostikoek Apostoluetarik tradizioz hartutako dotrina bat irakasten zutela ziotelako, arrazoi horregatik Elizako lehen Gurasoak apostolutasunaren eta suzesioaren printzipio hau ongi finkatzen arduratu ziren.

Testamentu Berriko testuak garai hartako egoeraren oihartzuna dira. Eta artean Apostoluak bizirik zeuden. Berak ziren Elizan artzain nagusi. Baina Ebanjelioetan Kristoren agindua dator (Mt 28,18-20; Act 1,8): berriona munduan zabaltzeko agindua, gizaki guztiak federa deitzeko, etab. Eta mundua mundu den artean, Bera Apostoluetan presente egongo dela hitz beman du Kristok. Hori horrela baldin bada, horrek esan nahi du Apostoluen egitekoa ere zabaldu eta luzatu beharko zela.

Eta hala, San Paulok presbiteroak izendatzen ditu, berak sortutako komunitateetan (Act 14,22).

Apostoluak, alde batetik beren heriotzea hurbil ikusiz, eta bestetik sesio eta dotrina okerreri arriskua sumatuz, berek edukitako kargua beste batzuei utzi behar dietela konprenitzen dute. Ondorengo hauei gordairua gordetzeko agintzen diete (1 Tim 1,13). Bai Apezpikuak eta bai Presbiteroak ere deitzen dira, hasiberri hartan, ondorengo hauek.

Erromako Klementek baditu pasarte gogoangarriak suzesio horrezaz. Ireneo, Tertuliano eta Hipolito-k, zer esanik ez.

Protestanteek, frogantza horien balioa neurtu nahiz, hara zer dioten: ez Apostoluen suzesioa, baina Apostoluek ipinitako kargu batzuen suzesioa frogatzen da testu horiekin. Katolikoak ere, Apostoluen ofizioa bere hedadura guztian eta bere dohain guztiekin ez dela ondorengoetara pasa, aitortzen dugu. Baina kuestioaren gora-behera guztia eta gakoa honetan datza, alegia: Apezpikuen autoritatea Apostoluetarik dator; eta Apostoluen autoritateak Kristoren agindutik du bere indar guztia (Mt 28,18-20).

Tito, Timoteo eta horrelakoek zer egiten dute? Apostoluek egindako artzain lan berbera, eta haien aginduari jarraituz egin ere. Apostoluen ondorengo horiek kargu bat dute hartua, eta kargu horrek berekin du autoritate bat, hots, besteren bizitzeari zerbait agintzeko eskubidea —Elizako egituren arabera, noski—.

Suzesio materiala eta suzesio formala

Apezpikutegi batean, etengabeko lerroan, bata besteren ondoan, Apostoluetarik etorburua hartuz, Apezpikuek irautea: hori da suzesio materiala. Suzesio material soila, zerbait izanik ere, bera bakarrik, beste gabe, ez da aski, zeren bitartean posible baita dotrina bera aldatua izatea edo apezpiku batek besteri aulkia kentzea. Eta kontrara: Apezpikutegi bat egon daiteke luzaroan Apezpiku gaberik, eta suzesioa ez da horregatik betiko itzalia —Apezpikuen kolejiotik berriro piz daitekeenez geroz—.

Apezpikugintzaren sakramentua hartu duela eta, beste gabe, Apostoluen suzesioa bereganatzen ote du batek? Sakramentu hori hartzea beharrezko da, noski, baina ez da aski. Apezpikugintzako ordenazioak, bere izanez eta egitez, kargu batekin eta Elizan bete behar den zeregin batekin, du zer-ikus. Zeregin hori komunitate jakin batean bete behar da, baina denbora berean Eliza osoaz komunioa gordeaz. Aintzinako herejeak ere apezpikugintza errutsu bat —hots, "válido" ritoaren aldetik— seguratu nahi izaten zuten berentzat, baina hori bakarrik ez da nahikoa.

Horrezaz gainera, zer gehiago behar da, bada? Apostoluek irakatsitako dotrinari leial egotea. Irakasle da apezpikua fede gauzetan (Ikus 2 Tim 2,2). Beraz, apostolutasunaren bihotza hau da: Apostoluen dotrina berbera irakastea.

Fededunarentzat Apezpikuak dioena erregela da, noski; baina Apezpikuak berak Apostoluen Tradizio biziari leial egon behar du. Eta beren suzesio jatorretik apartatzen diren artzainei gibela eman beharko diete fededunek. Beraz, Apezpikuak beste elizekin, eta guztiz ere Erromakoarekin, ados egon behar du.

Sentidu jator batean Eliza osoa da "apostolikoa"; eta laikoa bera ere Apostoluen suzesorea da¹⁸. Kristoren hiru ofizioetan —Irakasle, Apaiz, Errege— kristau orok du parte, baina bakoitzak bere erara, eta horrek ez dio Jerarkiaren egitekoari deus kentzen¹⁹.

Apaiza eta Apezpikua zeregin bat egiteko izan ohi dira ordenduak. Zeregin hori «Elizagintza» da. Horretarako ematen zaizkie hiru ofizio horiek: apaizgoa, irakasgoa, artzaingoa. Apostoluak iturburu izan ziren. Ondorengoak ez dira iturburu. Aurrekoetarik har eta ondokoetara pasa: hori egiten dute.

(18) Ikus GUITTON, *Diálogos con Pablo VI*.

(19) L G, 10-12,33-35; D V, 10.

Fedearen erregela

Apezpikuaren irakaskuntza ez da edozein irakaslek emango lukeena bezalakoa. Eskritura eta Tradizioari lotua behar du egon, gainera. Baina hau ere esan behar da: Fedearen erregela hori ez da Elizatik kanpoan kokatu behar, erregela horrek Eliza kanpotik epaituko balu bezala. Izan ere, bada senidetasun bat Kristok jarritako ministerioaren eta egiazko fedearen artean. Egiazko fedea eta Tradizioa mantentzea, ministerio horri agindurik dago. Senidetasun hau ez da beti eta kasu denetan gertatzen, baina Elizaren egingiza nagusienetarako seguraturik dago.

Gizakiak hilkor garenez gero, Apostoluei egotzitako egitekoak mendeetan barna iraungo baldin badu, ondorengoak behar dira. Kristok Apostoluak hautatu zituen, eta Apostoluek beste batzuk jarri zituzten, beren ondotik lan bera egin zezaten, eta horiek beste batzuk, eta beti horrela, Elizak eta munduak dirauten artean.

San Pazianok egoki dioenez —IV. mendean—, Apostoluen egitekoa Apostoluekin bukatu balitz, ezingo genuke ez eta bataiatu ere²⁰. Gizakiak hiltzen dira, baina egitekoak eta egitekoari dagokion autoritateak zutik segitzen dute. Suzesioa esatean, ondare bat, seniparte bat esan nahi dugu.

Gizonak Kristogana erakartzea: hau da xedea, zeren Berau baita Jainkoaren eta gizonen arteko zubia. Eta Kristorekin har-emanen jar gaitezen, Apostoluak ditugu bitarteko. Ez dira hauek gu-gerok asmatutako erretolirik, Kristo berak jarritako baldinkizunak baizik.

Elizak badu alderdi bat gizatiarra, historikoa, nahiz eta iturburua goian izan. Eta honetan ere Kristorekin berarekin du antza; ezen Hura ere Jainkoaren Semea izanik, haragitu eta mundutartu zen.

II. mendean Apostolutasunaren kontzientzia bizi-bizia ageri da Elizan. Ez alferrik. Gnostikoak bere gisako mistika bat eta kristautasun suerte bat zabaldu nahiz zebiltzan. Elizak, arrisku horietarik gordeko bazen, Apostoluekin eta Kristorekin lotzen gaituen lokarria argi osotan jarri behar zuen. San Ireneo gailurtu zen lan horretan.

Esan dezagun, bukatzeko, Apostolutasuna, Elizaren hezurraja edo bizkar hezurra bezala dela.

(20) P L 13, 1057.

HEMERETZIGARREN KAPITULUA

«UTZI ZAZU DENA ETA JARRAIKI NERI» (Erlijioso bizitzea Elizan)

Gauza ezaguna da nolako herraz Luterok kendu eta desegin zituen monasterioak, komentuak, fraide, moja eta erlijiosoen bizi moldea. Berak Ebanjelio huts-garbia nahi zuen, eta bizimolde honen sustraiak ez zituen han ikusten.

Haatik, mende gutti pasatu da, eta protestanteen artean, beren fundatzailearen kontra joanez, erlijioso bizimoldea birloratze bat ezagutzen ari da¹. Nekez atera daiteke frogantza hunkigarriagorik. Bai, Ebanjelioa Elizan irakurtzen denean, hark berak sor arazten du kristau batzuengan —Izpiritu Sainduaren eragina dela medio—, bizimolde honetarako tirapena. Kristautasunaren kondaira guztian ikusten den gauza da hau, mende eta lurralde denak lekuko direlarik.

Egia da bizimolde hori era askotara zertu eta praktikara eraman dela: hor dira, adibidez, bakarti bizi zirenak —anakoretak—, monasterioetan bilduak, anitz moldezko Erlijioso Ordenak, etab. Axular bera ere mintzo zaigu *lebenago mendietan eta ermitetan bizitzen ziren sainduz* (Ax 58).

Ebanjelioak berekin dakar oldar bat, edo tentsio bat, horretara dararena. Norbere buruaren oso-osoko emate bat edo absoluto bat eskatzen

(1) TILLARD, O. P. (J. M. R.), *El proyecto de vida de los religiosos*, Madrid 1975 (2.^a ed.); cap. II, 88 or.

duten ahapaldiz ernari dago Ebanjelioa. Pasarteak aipatzen ibiltzea alfer lana litzateke. Ahapaldi horiek Kristoren dizipulu den edozeinekin dute zer-ikus. Beraz, kristau orok, benetazko kristau izatekotan, bete behar ditu eskakizun horiek. Bere erara, ordea, eta inoiz literalki ere bai, zenbait behar ordu premiazkotan. Baina erlijioso bizitzea onartzen dutenek oso-osoko emaitza hori, erradikalitate hori, beren bizimoldean legetzat hartzen dute.

Bizimolde hau ebanjelioan oinarritzen dela frogatzeko maiz aipatu diren pasarteak diskutigarriak izan daitezke. Bizimolde honen arrazoia bilatzeko egin diren azalpenak ere ez dira beti egokiak eta zuzenak izan, nahi baldin baduzu. Baina azken finean horrek ez du axola handirik. Bizimolde honek Ebanjeliotik duela sorrera eta etorburua ez da horrekin deuseztatzen.

Jesusen bizitze agerian bada gertakari bat, gerorako erakarpen handia izango duena eta erlijioso bizitzearen sorreran datzana: Jesusek, alegia, bazuen dizipulu multzo bat, zeharo bere pertsonaren inguruan bizi zena; munduko bizimolde arrunta utzirik, erabat Jesusi jarraitzen zitzaiona. Jesusek berak esaten zien zenbaiti: *Utzi zazu dena eta jarraiki Neri*. Horietaz landara, Jesusek bazituen, noski, beste jarraitzaile asko beren herrietan eta etxeetan, eta bizimolde arruntean segitzen zutenak, baina bazen beste ikasle mueta hori ere.

Eta hala izango da gero ere Elizako kondairan.

Bi bokazio hauek, kristau normalarena eta erlijioso bizimoldean bizitzen dena, ez dira hartu behar, saildutasun aldetik, bata gorago eta bestea beheago baleude bezala. Bikoiztasun honek ez du esan nahi batzuk lehen mailako eta besteak bigarren mailako kristauak direla. Batzuek eta besteek saildutasun berbera dute xede eta muga bezala; baina literaltasun eta biloiztasun hori aukeratu dutenak halako bide berezi batez doazela, hori ere ezin uka.

Munduan bizi den kristau arruntak bere fedea gal lezake, eta haatik haren bizitzak oraino badu sentidu bat: badu bere etxea, bere familia, bere kargu eta zereginak, etab. Erlijioso bizitzean, berriz, ez da hala. Hemen dena dago fedetik zintzilika. Hori gabe, bizimolde hau ez dagoke zutik.

Horregatik esan izan du norbaitek erlijioso bizitzea kristau bizitzearen erradiografia bezala dela: erradiografian pertsonaren hezurraja, bizkar-hezurra ageri da, gainerako guztia alde batera utzirik. Berdin egiten du erlijioso bizitzak: kristau bizitzearen muina, bizkar-hezurra agerian jartzen digu².

(2) TILLARD, o. cit., cap. III, 227 or.

Eta hain zuzen, horregatik Eliza ororentzat eta kristau guztientzat bizi-molde hau beti da zerbait salatari: kristau orok bere baitan eta berekin ekarri behar duen zerbait gogoarazten du, alegia. Larrugorrian bezala erakusten digu kristautasunaren muina.

Horrelako zerbait esaten digu Aita Sainduak ere:

Seinale hau kenduko balitz —erlijioso bizitzearena Elizan—, Eliza bera bizi arazten duen karitatea hozteko perilean gertatuko litzateke, Ebanjelioaren paradoja salbagarria sarkortasuna galtzeko arriskuan egongo litzateke, fedearen gatz mundu sekularizatuan urtua izateko zorian jarriko litzateke³.

Basamortura joaileak

1966an Eloy Tejada jaunarekin (G. B.) Jesusen herrira erromes joateko aukera izan nuen. Bai haruzkoan eta bai honuzkoan ere, Atenas-en gelditu ginen. Eta gogoan dut, Atenas-ko aireportuan, bozgorailuen bidez, ezagun eta etxeko egiten zitzaidan hitz bat entzuten nuela: «Anajoresis...». Uste dut abioien partitzea adierazteko erabiltzen zutela hitz hori.

«Anajoresis», «Anakoretak...» Anakoretak, hots, basamortura joaileak, txit ezagunak dira kristautasunaren kondairan.

Haiek basamortura zihoazen. Zerk eraginik? Zertara, edo zeren bila? Kristautasunaren muinaz ohartzeko ez da hau galdekizun alferra.

Gaur ideia nahasiak zabaltzen dira kristau izatearen gainean. Egia osoa aitortuko badugu, kristau muina aberastera datozen alderdi batzuetarako sentikortasuna esnatu dela ere esan behar da. Alderdi horien kontu edukitzea, betiere irabaztea izanen da. Baina sustraia eta giharra ez galtzekotan.

Gaur batzuek kristianismoa humanismo-suerte bat bihurtu nahi dute, eta teologiaren ordeaz antropologia huts bat sar arazi. Berriz ere esango dut: alderdi horietarako piztu den ernetasuna bat ere gutietsi gabe, baina oinarria eta giltzarria ez dezagula behin ere gal. Eta gaur badirudi, batzutan behintzat, hori egin nahi dela: kristau izatearen giharra bera aldatu, urtu eta desegin. Horregatik, mamiari lotzea, sekula baino beharrezkoago bihurtu zaigu gaur.

Gaur bitxi eta arrotz egiten zaigu, baina Elizako Gurasoen garaian —eta bai oraino Erdi Aroan ere—, monjeen bizimoldea, «kristau filosofia»

(3) PAULO VI.a. "Evangelica Testificatio", n. 3; Ecclesia (10-7-1971); 889 or.

bezala hartzen zen⁴. Bai, hori harrigarri egiten zaigu, lehen kolpean behintzat. Monasterio batetako bizimoldea, eta bereziki kontenplaziora lotzen diren monasterioena, hain urrun dago kristau arrunt eta normal baten bizimoldetik, non kristau izatearen zentrua hortik argi daitekeela, ez baitzaigu burutik pasatzen ere.

Elizako Gurasoentzat filosofia bat da kristau bizimoldea. Hori bai, praktikara eramana den filosofia. Hizkera molde honek jentil aroko kulturana ditu sustraia, Kristo baino lehenagoko Greziako kulturana. Ezaguna da San Justinoren kasua. Grekoen filosofiara emana zen, eta, dagoeneko, kristautasunaz topo egiten du: dena bertanbehera utzi eta honi lotzen zaio gogotik: *Aurkitu nuen filosofia hau zela segura eta kasu egitea merezi zuen bakarra*⁵. Geroztik —nahiz eta Taziano eta Tertuliano ados ez egon— hizkera molde hau onartua izango da.

Izan ere, filosofiak arimako jakinduria lortu nahi du. Alejandriako Klementek esango du:

*Gure artean —kristauen artean— filosofoak deitzen dira Maisuaren jakinduria lortzera jartzen direnak, hau da, Jainko Semearen ezagutza erdiestera enseiatzen direnak*⁶.

Hortik saltoa egiten erraza da, eta laster egin ere zen: «anajoresis» delako hori kristau filosofia bezala hartua izanen da. Zesareako Eusebio —IV. mende hasieran— dugu salto honen lekuko. Berak esaten digunez, II. mende hasieran iadanik,

*dizipuluetarik asko eta asko, filosofiaren amorio suhar batek hartuak, eta Salbatzailearen aginduari jarraikiz, beren ondasunak pobretara partitu eta beren herria utzirik, ebanjelisten lanari lotu zirela*⁷.

Geroagoko aitorrerak konta ezinak dira.

Badakigu zer egozten dien gaur zenbaitek lehen mendeetako kristau horiei: hots, grekoetarik hartutako ereduez kutsatu zutela kristautasuna. Esan dezagun, hasteko, berek ez dutela horrelakorik uste. Kristori bete-betean jarraitzea eta segitzea: hori zen haien asmoa. Hain zuzen, hori da monjeak egiten duena, eta horregatik monjearen ideala eta kristau konplituarena, gauza bat eta bera dira.

(4) HANS URS VON BALTHASAR, *Ensayos Teológicos*, II, Sponsa Verbi, 405 or.

(5) *Dialogus cum Triphone Judaeo* 8,1.

(6) *Stromata*, VI, 7ss.

(7) *Historia Ecclesiastica* 3,37,2.

Nilo delakoak esango dizu hasiberri hartan kristau guztiak zirela neurri batean monjeak, baina gero, Elizan jendetza handia sartu zenean, txepelkeria zabaldu zela; eta orduan eta horregatik bizikera berezi bat asmatu behar izan zela, bizimolde edo klase aparteko bat —monjeena—, alegia ⁸.

Kristau filosofia

Kristau filosofia diogunean, zer esan nahi dugu, zehazki? Hauxe: Gauzei benetazko balioa ematen jakitea, eta hori bizitzean egiztatzea. Ez da ezagutze mailako teoria huts bat, bizitzean erakusten den jakinduria baizik. Kristau jakinduriaren arabera bizitzea: horra.

Idea guzti hauek oraino Erdi Aroan bizi-bizirik zeuden: Kristo dela jainkozko jakinduria, Maria kristauen filosofia, etab.

Oso-osoko kristautasun hau, ordea, monjeen bizimoldean mamiturik eta gatzaturik ikusten zen. Du Cange-ren hiztegian ageri denez, «philosophari» eta «monachum agere», Erdi Aroan sinonimoak ziren ⁹.

Geroztik, ikusmolde honetarako sentikortasuna galduaz joan da. Eta gaur egunean, kristau herrian berean ere, kontenplaziora emana den bizitzea, kasurik hoberenean, gutti batzuen gauza bezala hartzen da. Kristaurik gehienek bizitzeaz bat ere zer-ikusirik ez duen gauza balitz bezala. Baina uste hau ez da zuzena.

Beharbada, fededunak bizimolde edo estatu batzuetan kokaturik egote horrek —munduan bizi diren kristauak / erlijiosoen egoitzan bizi direnak / apaizak— egia antza eman izan dio uste horri: kontenplazio bizitzea, bokazio erabat apartekoa eta bazterrekoa bezala jotzen duen usteari. Kontenplazio bizitzea, hesi berezi batzuen barrenean jartzean, bai bizimolde hau berau eta bai barreneko mamia ere zerbait aparteko bezala hartu zen, eszeptzioko gauza balitz bezala.

Egia da kristautasuna ezin egon daitekeela beti munduari gibela ematen, basamortuan edo komentu bateko hesien barrenean. Beste aldetik, Elizan badira karismak, dohain eta egiteko bereziak, eta orduan zera asmatzen dugu:

Ba, Elizan bada toki bat kontenplazioko karisma horrentzat. Eliza bakarra, alderdi edo aurpegi askoduna da. Alderdi horietako bat, aurpegi bat, kontenplazioa izango

(8) HANS URS VON BALTHASAR, o. cit., 408 or.

(9) Irakurgarri da GARCÍA COLOMBAS, OSB., *El Monacato Primitivo*, BAC. Gugandik ez hain urrun hor dugu Errioxa Garaia, basamortura joaileen bizileku bihurtu zena. San Millan horietako bat dugu, beste askoren artean.

litzateke. Orduan, kontenplazioari lotzen diren gizon eta emakume horiek alderdi hau argi osotan jartzen dute; Elizak geroko munduaz duen alderdia nabarbentzen dute, alegia.

Baina erantzun hau ez da erabat zuzena. Egia da, noski, Elizak guzti hori egin behar duela eta egiten ere duela; baina eskatologiaruntz abiatua egote hori bizimolde berezi baten gauza dela, hori ez da zuzen esana.

Propioki mintzatzeraz, kontenplazio bizitzea ez da karisma bat. Aitzitik, kristau bizitzearen alderdi bat da, ezin utzizko alderdia. Kristau orori dagokio abiadura hori, eskatologi joera hori.

Bataioan Kristorekin batean mundurako hila eta hobiratua eta gero Harekin batean zerurako berpiztua izan denak, nunahi bizi delarik eta nolana hiko bizimoldetan sailkatua delarik, joera hori edo abiadura hori beti behar du berekin. Gehiago edo gutiago azpimarkatua, baina marka horrek bizimolde denetan ezaguna behar du izan.

Orduan zer sentidu du erabat eta zeharo kontenplaziora emana den bizimoldeak?

Hain zuzen ere, kontenplazio bizitzeari kristau filosofia deitze horrekin, gure galdera honi erantzuna ematen zaio. Ikus dezagun.

Kristau erlijioa, grekoen pentsakeraz kutsatua?

Bitxia deritzogu guk nahaste horri: filosofia eta monjeen bizimoldea elkarrekin nahasteari. Eta badakigu zein errepuesta itzuri ohi den hitzetik hortzera —gaur maiz entzuten dena, gainera—:

Ba, Platon eta aintzinako grekoen pentsakera dabil hor tartean. Kristau haiek pentsakera horrezaz kutsaturik zeuden. Beraz, ez kristau ziren aldetik, baina Platon-zale zirenetik jokatu ziren hala. Labur, Kristianismo uherra, badaezpadakoa eskeintzen digute. Kristau ez diren ekarriez nabasia, behinik behin. Mundutik urruntze horrek eta Aszetika bidez izpirituari eta barrenekoari lotze horrek, badirudi ez duela gizona den bezala hartzen. Badi-rudi Jainko Semearen gizakundea eta horren ondorioak ez dituela ezertan hartzen...

Grekoen pentsakera benetan gainditua balego, aintzat hartzekoa izango litzateke objezio hau. Objezio benetan larria eta kontuzkoa izango litzateke.

Baina grekoen galdera gizonari buruz hor da beti zutik, erantzun baten eske. Platon eta Aristoteleren garaian bezala, gaur ere. Izpiritua esistitzen den artean, problema haiek zutik diraute: Jainkoa, mundua, absolutoa eta erlatiboa, tenporala eta sekulakoa. Grekoen filosofiak baditu, bai, garai hartako eraskinak, baina funtsean, hark planteatzen dituen problemak betierekoak dira; beraz, oraikoak ere bai.

Kristau agerkundeaz grezitar pentsakeraren galdera ez da gainditua izan. Aitzitik, orduantxe erakutsi du pentsakera horrek bere barnetasun osoa. Hori da Elizako Gurasoek eta Eskolastiko handi guztiek pentsatu dutena.

Lehen kristauak uste zuten, Jainkoak berak hots eginik, munduaren argi izateko jarriak zeudela. Berek badakite nor den Jainkoa eta gizonengandik zer nahi duen. Jentiltasunean haztamuka dabiltzan gizonei argi hori eskeini eta erakutsi nahi diete. Hasiberri hartan kristautasunak badu oraino egunsentiaren freskura, argi urratze baten lilura.

Gero, berriz, Elizan mundua sartu zenean, egoera hura kaxkartu zen, egunsenti hura lainatu, alegia. Eta non bilatuko dira orai munduarentzat egiazko argia izan behar duten kristauak? Hirietako giro nahasia utzi, eta basamortura beharko joan: horra «anajoresis» horren sentidua.

Ez ziren, ez, basamortura joaile haiek ekintzari ihes egin zale. Hori esatea txorakeria da, kondaira gezurtatzea, Aitzitik, monje haien bizimoldea ekintzara buruz abiaturik dago, gudu izpiritualera abiatua. Izan ere, ekintzarik gogorrena, eta gaitzena da norbere burua bentzutzea eta norbere barrinean eta inguruan bizi diren indarrei neurriak hartzea, eta era horretara Jainkoaren egiazko argiraino heltzea.

Gaurko gure munduan anakoreta haien antz zerbait duenik aipatzekotan, Everest-a igo nahi dutenak, jolas lehiaketetan dabiltzanak edo astronautak aipatu beharko lirатеke. Evagrio Pontikoren idazlanak irakurri besterik ez dago: han kontatzen zaizu zenbat arte eta maina kontuan eduki behar diren deabru asmutsua garaitzeko, haren engainamenduak biluzteko, etab.

Anakoreta zahar haiek ez zuten guk uste dugun partizio hori egin: lana eta praktika munduko kristauei utzi, eta berentzat kontenplatze soila har. Egiaren eta ekintzaren arteko sintesia egin nahi zuten. Teoria ez da jatorra praktikaren bidez egiztatzan denean baizik; eta praktika ere ez, teoriaren argiraino eramaten ez baldin bada. Anakoreta haiek, bada, kristau sintesi jatorra obratu nahi dute, eta sekularizatuaz zihoan Elizari sintesi hori eskeini.

Gure azterketa hau aurrera eramateko, bi puntu behar dira azaldu. 1)

Zer du zer-ikusi kristautasunak filosofiaz? 2) Zer moduzkoa da kristau bizitzearen eta erlijioso bizitzearen artean dagoen lokarria?

Agian kristau izatearen mamia bera argitzeko lagunduko digu azterketa honek.

Ahaztu ezina da Lizardiren bertso hura:

*Oi, zein dan ituna
bera bear au!
Nik ez nai eguna
biurtzerik gau.*

Munduko gauzak erorkor direla, hutsal eta iragankor direla, horra kopetan tinkaturik daramaten marka. Eta gizonak —erlijio, mito eta gogoeta-sistima guztiek aditzera ematen digutenez—, betierekoa du amets. Iragankor den orok ez du bere baitako tinkotasunik; axalekoa da, itxura. Eta guk izaki egiazkoa nahi dugu; hori da mamia, hori da zentrua. Benetazko izakia atxeman nahi duen bizitzeak zentzurantz abiaturia eta zentru horri buruz jakitate batez jantzia behar du egon.

Benetazko giza jakinduria

Giza jakinduria batek, edo halako izenik ez du merezi, edo bestela zentru horretarantz eraman behar gaitu. Egunoroko bizitze barraiatu hori ez da, eta ezin izan daiteke, jakinduria. Begiak hertsu eta batasuna bilatu beharra dago. Batasun horretarik heldu den argiaz eta indarraz, beste era batera hartzen da bizitzea; barraiatzea gainditu egiten da, alegia.

Antropologia orok, giza bizitzearen azterketa egiteaz beraz, Absolutoz topo egiten du. Ez gara hemen hasiko ideia hau azaltzeko giza-jakindurietan erabili ohi diren jatzera eta irudiak bana-banaka kontatzen. Ikusalde honetarik hartuz, Biblian ageri den errebelazioa bera ere munduko erlijioen eskeman sartzen da. Erilijio horiek giza-bizitzearen azalpen bat baizik ez dira.

Kristau pentsakera jatorrak ez du sekula eskema zabal hori baztertu. Jainkoaren errebelazio positiboa bera estudiatzean ere ez. Hori kontuan hartzen ez denean, Kondairan gertatu den errebelazioa huts-hutsik positiboki hartzen da. Eta orduan gizonak ikasi behar izaten du errebelazioa, ikasleak arrotz eta estrainio egiten zaion lezio bat ikasi ohi duen erara.

Eta hori ez da on. Gainera gauzak ez dira horrela. Protestanteek, bai, era horretara hartu izan dute Errebelazioa. Baina Errebelazioak dioena neurri batean geron baitan izkutaturik eta gorderik aurki dezakegu.

Jesusen esanek eta eginek gizonaren gutiziei kontra egiten diete; eta hain zuzen, horrela, norbere arrazoia ukatuz, eta agertu zaigunari obedituz, ikasten du kristauak zer den fedea: hots, arrazoi mugatuak Absolutuari bere burua eskeintzea.

"Azken gauzak" munduaz handiko aldeko gauzak balira bezala hartzen ditugu. Jainkoaren gauzak heriotzaren beste aldean hasiko balira bezala.

Baina Jainkoak bere Agerkunde positiboa egin digu. Jainkoaren Hitz, haragi egina, heriotzearen hango aldetik guregana etorri zen, eta guregatik eta gure orde z hilez, berriz ere muga hori iragan du, Jainkoarengana bidean. Beraz, "azkena" Kondairaren erdi-erdian prantatu digu.

"Azken" hori guk begien aitzinean daukagu (1 Cor 1.,11), nahiz eta ez dugun oraino erdietsi. Lehen kristauak "azken" horren esperoan zeuden gogotsu. Helburu horretara abiaturik zegoen Eliza guztia.

Eta Izpirituak eta Esposak hala diote: Zatoz! Eta entzuten duenak esan beza: Zatoz!... Gauza hauek guztiak aitortzen dituenak, hara zer dioen: Bai, laster nator! Amen! Zatoz, Jesus Jauna. Ap 22,17,20.

Eskatologi joera erlijioetan

Abiadura eta orientazio honekin bizi dira, aparteko modu batean, eskatologi-bizitze molde bat egiteagatik, lurreko gauzei uko egin dietenak; bereziki, apaiz eta erlijiosoak.

Baina galde dezagun: kristau mezua bere osotasunean hartuz, zer-nolako tokia eman behar ote zaio eskatologi gisako orientazio eta abiadura honi?

Galdera larri honi erantzuna emateko beste zenbait galdera aztertu beharrean gaude. Eta lehenik:

Jainkoa gizonaren eta munduaren handiko aldean ote dago, eta hori ote da, presiski, Jainkoa guztiz bestelakoa delako? Kontrara, egia ez ote da beste hau: Jainkoa bakarra izanik, eta hain zuzen bakarra delako, Bera izaki guztien azpian dela? Izaki bakoitzak bere oinarri behatzean, ez ote dio —dakiela edo ez dakiela— Jainkoari begiratzen? Izakira daraman bideak ez ote darama Jainkoagana?

Jokaera txarra da gizona Jainkoagana eraman nahi izatea bere arrazoi naturalaren abiaduraz konturik egin gabe edo hari kontra eginez. Horrelako positibismoak susmo txarraz begiratzen dio naturalezari eta naturalezak erakusten duen bideari. Eta sarritan, azken ondoriora bezala, badakigu nora jotzen duen: ateismora.

Kristautasunean bezala, beste erlijioetan ere —benetan erlijioak baldin badira eta ez axaleko etika huts bat—, bada jakitate hau, gizonaren barnera eta muinera daramana. Honetan —eskatologi abiaduran eta mundua gainditzean—, ezin esan daiteke kristautasunak beste erlijioei abantail eramaten diela. Gizon erlijiosoak badaki gauzen zola barnatzen, eta hori edozein erlijioetan.

San Agustinek zioen Jainkoagana daraman bidea norbere bihotzeko barnetasunetik igarotzen zela; baina gero, barnetasun hau berau gaindituz, Jainkoaren barnetasunera heldu behar zela. Nolanahi den, norbere barnetasunaren bidez bilatu behar zen.

Bakarrari buruz Agerkundeak ekarri digun berria, neurri batean giza bizitze eta heriotzearen azpian ere aurkitzen da. Patuari errendaturik egotea, Bat horrekin adiskide izatea, hori beharbada Asiako erlijioetan Israelekoan baino hobekiago erdietsi da. Baina Jesusgan bi gauza hauek miragarriki ikusten ditugu elkartuak: alde batetik, menpetasuna, eta bestetik, amoriozko obediencia pertsonala (*Berari atsegin zaiona egiten dut nik beti* Jo 8,29).

Agerkunde positibo eta historikoak elkartzeko horren berri eta lekukotasun eman digu. Eta horrela ispilu bat uzten du guztiontzat. Horrek esan nahi du Jesusen kontenplatze hori —zeren Jesusek betiere Aita ikusten baitu eta gauzak Haren baitan ikusten baititu—, guztiontzat idealik gorena dela. Ez da ez Jesusi bakarrik dagokion pribilegio bat —«unio hypostatica» zuelako ematen zaion zerbaít—. Gizonaren Jainko-bidetan eredurik eta xederik altuena izango da guztiontzat Jesus. Eta Kristoren dohain horretara sarrera dugu, Hari elkartzen garen neurrian.

Grazia ez da besterik hori baizik: gizona Jainkoagan eta Jainkoa gizonagan bizitzea, ez bakarrik izatez, baina esistentzialki ere bai. Gizona hel dadila Jainkoaren untzi garden izatera, Jainkoaren Izpirituak gizonaren izpirituan ostatu har dezan: horra gizona, Jesusek egin gogo duen gizona.

Fedearen aroa, eta Mistika

Eskatologi-joera erlijio guztiena da, bada. Izpiritualista eta Absolutozale izatea denona da. Gizon mugatu eta neurridunak ezin du Absolutorantzako bidea iragan, bere neurrien mugak eta arrazoiaren kontzeptoak ukatuaz baizik. Hau da «teologia negatiba» izenez izendatzen den teologi-bidea. «Theologia negatiba» delako horri Dionisio Areopagitak kristau teologian atak zabaldu zizkion.

Eskriturak behin eta berriz dioenez, gu ez bakarrik hil, baina baita ber-

piztu ere egin gara eta zeruetan Kristorekin eseririk gaude (Rom 6,3ss; Ephes 2,6; Col 2,12), nahiz eta guzti hori oraikotz fedez, esperantzaz eta sakramentu bidez bakarrik atxemaiten dugun.

Hemen bada estalki bat, hesi bat, guretzat ezin gaindituzkoa, tekniken eta giza-ahaleginen puruz ezin menera dezakeguna. Eta inoiz Jainkoak, bes-teren onagatik (2 Cor 12), mistiko batzuei bere ospea, garaia baino lehen, erakutsi baldin badie ere, ez da hori haien neke eta ahaleginei zor zaien korpoa edo saria. Guztiontzat fede eta esperantzaren pizgarri izan daitezen ematen dira grazia horiek.

Geroa estaltzen duen ate hori, hesi hori, noiz arte da? Hemengo bizi-zearen akabantza ipini ohi dugu muga bezala, edo eta hobekiago, gizadiaren eta denboraren akabantza: ezen orduan gertatuko da haragi ororen ber-piztea.

Hala eta guztiz ere, beti gelditzen da zutik lehen esandakoa: fededuna-ren barrenean gauza guzti hauek errealitateak direla oraidanik. Sartuak ga-rela, alegia, Jainko biziaren hirian (Hebr 12,22-23), hango hiritar eta etxe-tiar eginak izan gara (Eph 2,19).

Bibliarekin ezin konpon daiteke inoiz irakatsi den honako uste hau: gu orai izpiritualki, eta gero korporalki berpiztuko gara —berpizte izpiri-tual hori metafora edo esanmolde huts bat balitz bezala—. Ez. Izango garen hori, oraino ez da nabarbendu: hori da guztia (1 Jo 3,1-2).

Gure tekniken eta ahaleginen puruz fedea-ren lurraldea iragan eta ber-pizte aroa aitzin genezakeela uste izatea, txorakeria da. Berpizte hori Jain-koak soilki eragin lezake, Semea bere garaian berpiztu zuen Hark berak. Eta hau da guri orai dagokiguna: Kristorekin gurutzean josirik egotea (Gal 2,19). Eraberritze lan honetan amorioa duten guztiek parte har lezakete, ez —Asiako kontenplazioan gertatzen den bezala—, hautatu guti batzuek bakarrik.

Horrek ez du esan nahi, ordea, kristautasunak kontenplazioaren orde-z ekintza jartzen duela —amorioa eta haren obrak, alegia—, zeren Kristok bere Aitaren alderakotzat duen amorioa kontenplatzetik sortzen baita. Eta Elizan batzuk erabat kontenplazioari lotzen direlako, horrek ez du esan nahi besteok jai dutela. Kristorekin batean hil, berpiztu eta zerura aldatua izana: horra guztioi dagokigun gauza, Elizako edozein estatutan gaudelarik.

Ezkonduak eta berdin ezkongabeak eskatologi-gisa behar dute bizi beren bizimoldea, Jainkoaren amorioak dena argitzen eta denari jauntzen zaio-larik.

Egia da banaka batzuk deituak direla Elizan kristau antzo «filosofatzera».

Baina eskatologi-abiadura eta kontenplazio begirada, kristau mamiari dago-kion zerbait da. «Filosofia» hori bertanbehera uzten duten sekularrak, bigarren mailako kristau bihurtzen dira. Kristautasunak eskatzen duena ez dute osoki betetzen.

Sainduen Elkartasuna

“Sainduen Elkartasuna” deritzon batasun horren barrenean bizi da kristaua. Batasun horretan sartzen dira, bai biziak eta bai hilak ere —Jainkoa baitan bizi denari hila deitzea zilegi baldin bada—. Bi erresumok bersarkatu nahi izan ditu beti erlijioak. Eta ez erlijioak bakarrik. Kultura guztietan —zaharretan eta berriagoetan—, ezagun da kezka hau: zeru eta lur-raren artean dagoen lokarria agirian jartzeko kezka.

Gauzak horrela ikusten direnean, hemengo bizitze mugatuak sinbolo edo irudi baten itxura hartzen du. Jainkoek eta patuak eskatzen duten uko egite orokorra sakrifizioen bidez aditzera eman izan da: esate baterako, uztaren lehen zituak eskeintzean, uzta osoa eskeintzen da, libazioetan edari guztia, etab. Labur: uzta tenporala betiereko bihitegiataraldatzen da. Segur da magiak eta beldurrak izan dutela hemen beren parte, batez ere xehetasun konkreto batzuetan; baina jo-muga erlijioaren muintetik hartua da, eta berez ez du zer-ikusirik ez magiaz eta ez beldurraz.

Kultura jator bat zer den

Lurraren eta zeruaren artean dagoen lokarria: horra kultura handi guztien azpian datzana, eta horra kristautasunak beretakotu eta mailarik gorenera jaso duena. Eta hain zuzen, arrazoi honegatik kristautasunari gogoko zaio Aintzinate klasikoaren oroitzapena beti iratzarririk edukitzea, lokarri hori geroago eta gehiago ahantzi nahi duen zibilizazio honetan. Ez heriotzeaz handikoa bakarrik interesatzen zaiolako, ez, baina hango eta hemengoaren artean zubia mantendu nahi duelako. Hangoa huts-hutsik interesatzen zaiona ez da benetazko kristaua. Jainkoaren Gizakundea sinesten duenak badaki hemengo gauzei ere beren axola zor zaiela.

Munduko uzta Jainkoaren ganbarara eramatea: horra zer den kultura, hitz honen sentidurik zinezkoenean. Uztaia, arkua jarri zeruaren eta lurraren artean, izpirituzko arima eta gorputzaren artean. Kultura egitea da, noski, materialen egiten den lana; baina areago arima izpirituala landuaz egiten dena.

Beraz, arimazain den apaiza eta munduaren salbaziorako otoitzetan eta neke-hilduratan saiatzen den otoizlaria, kultur-lana egiten ari dira, munduan

bizi den sekularra bezanbat. Ez daude bata bestetik hain urrun honako bi lan hauek: Hitzaren eta sakramentuen bidez arimak Jainkoagana gidatzea; eta gizadiaren ondasuntegiko hitzez eta sakramentu naturalez baliaturik, ikaslearen izpiritua moldatzea —irakasleak egin ohi duena—. Azken batean, jakinduriaren amorioak eraginik ari dira bai bata eta bai bestea ere.

Eta bion lanak badu betierekoaz zer-ikusi. Egia da azken egunean, Judizioan, lurreko gauzak oro sutatik iragan beharko dutela, baina horrek hain ongi balio du gauza profanoez nola Elizakoez, zeren Elizako ministerioak, sakramentuak, jerarkia etab. mundu honen itxurakin batean suntsituko baitira.

Kristau jakinduria egiazko jakinduria da, bada. Gainerakoan, beronen presentazioan ikusten den bitasunak ez du axola handirik. Batzuek kristau jakinduria presentatu dute jakinduria naturalaren segida eta osatze bat baitlitzan —hala Akinoko San Tomasek—, beste batzuek bere bereiztasun harriarrian eta bekatutik heldu den sasi-jakinduriaren beste muturrean balego bezala —hala San Agustinek bere zahartzean—. Nolanahi den, Jainkoaren Hitza den Kristo gurutziltzatu eta berpiztuak Kreazioko hitzei konplimentu ematen die.

Kontenplaziozko bizitzea, Elizan

Monasterio batean egiten den bizimodu aparteko hori, hemen eman ditugun printzipioen argitan ikusi behar da.

Filosofia eta kontenplazio hau kristau izatearen izenean eskatzen zaio. Horretarako dohainak bataioan bertan ematen zaizkio. Hargatik Elizako Gurasoek "illuminatio" / "fotismós" = *argidura* deitzen zuten bataioa.

Baina hori horrela baldin bada, Kristori eskerrak kristauak jakitate hori baldin badu, orduan zertarako behar dugu Elizan kontenplazio bizitze espezializatu bat?

Erantzuna ez da zaila. Eta hasteko, gorago esana bir-esango dugu: kontenplatze bizitzea ez da, propioki mintzatzeraz, karisma huts bat. Kristau orotasunaren agerpen bizi bat bezala hartu behar da. Orotasun hori zoli-zoli eta bizirik mantentze bat, alegia. Eta hau kristauen ahantz-orduetan guztiz beharrezkoa da.

Gauzak era horretara hartzen direnean, erlijiosoen zeregina Elizaren bihotza bezala agertzen zaigu. Ez da ez gorputzeko zati bat, beste askoren artean. Aitzitik zentrutik datorren indarra da, odol bizigarria dakarren indarra, beste zati guztiei, beren zereginak bete ditzaten, odol bizigarria ematen dien indarra.

Arima horiek beren irabaziekin munduko borrokan ari direnentzat la-guntzak eskuratzen dituztela esatea, ez da aski. Hori ere bai, noski. Baina hori baino lehen kontenplatzearen beharra salatzen dute. Filosofia guzti-erakutsi duten gauza da hau. Baina egungo zibilizazio tekniko honen etorrerak baztertu egin du irakaspen hori, zinezko kulturaren beste alderdi asko ahantz arazi dituen bezala.

Eta hori galdu den tokietan, kristauak ere heriotzera daraman abiadura hartzeaz, ez dut ikusten zer irabazten dugun. Sendatzerik ez duten gaitzak horrela sendatu eta saindutuko direla pentsatzea, txorakeria da. Aitzitik, bes-telakoa izan behar luke kristauen zereginak une honetan: hots, berek dau-katen goi-argiaz baliatuz, munduari eman beharko liokete, honek bere itsi-mendian ikusten ez duena. Kontenplazioaren gaitzeak hondamendia besterik ez dakar berekin.

Gaitz hau ezin erremedia daiteke norbere bizitzea jainkozko egia-ri lotuaz baizik. Hamar minutu egunean kontenplatze horri ematea, hutsa baino gehiago izango da betiere; besterik ez bada, seriozki egin ohi denean, kon-tenplazio sakonago bat egiteko gogoia piztuko du, edo eta lan horri asti ge-hiago ez emanaren kezka utziko digu.

Kezka hori, zerbait funtsezko falta zaigulako sentimendu hori, egungo zurrumiloen erdian, ez da guti. Urdaileko gurgurioak erdizka elikaturik egotearen seinalea diren bezala, kristauaren izpirituak ere sentimendu ho-rrekin bere ondoeza salatzen du. Elizan nahi eta nahiezkoa den zeregin baten eskasia aditzera ematen du.

Ikus ditzagun orai eginkizun horren zer-nolakoak.

Filosofia jakinduriaren amorioa esan nahi du. Amoriozko egitad bat, beraz. Ez da norberaren ezagutzea maitatzea, ez. Izakia bera maitatzen dugu, hots, izakien barnean izkutaturik dagoena eta han nabarbentzen zaiguna. Hartara joaz bakarrik jartzen da bihotza sutan. Iragankor dena gain-dituaz, horren gainetik denari astia eskeiniak bakarrik egiten gara misterio honen partaide.

Bihotz bakunari bakarrik ematen, zaio Jainkoa. "Bizkitartean bat baka-rra da baitezpadakoa dena" (Lk 10,42), hots, Jainkoaren eta gizonaren ar-teko zer-ikusia, elkar lokarria, bata bestearen ispiluan bere buruaren ikus-tea. "Otoitz" hitzaz maizenik aditzen dugun baino zerbait gehiago da hori; Jainkoari gure beharrak, gurariak, begirunean aurkeztea baino gehiago. Norbera Jainkoarentzat izatea: horra.

Maiz izan dira oker-adituak, are kristauen artean ere, kontenplazioa dela

eta. Kontenplazioa deus ez egitea, pasibitate huts bat balitz bezala. Ez da hori, ordea. Betaniako Maria, bihotzeko izpi guztiekin, Maisuaren ahotik dilindaka dago, bere indar guztiekin entzuten, aditzen, Jainkoaren betetik hartu nahiz.

Bizitze honetan Jainkoaren esperientzia arteza edukitzea ez zaio inori prometatut. Ezin har daiteke hori jo-muga bezala, ez eta kontenplazioari lotzen zaizkion monasterioetan ere. Baina Jainkoak agertu dizkigunetan Haren amorio jatorra ikusten jakitea, eta amorio hori esperientzia guztien zentru bihurtzea, hori bai, egin dezakegu. Nork egiten du, ordea, horrelakorik?

Eliza, non da zinezago eta osokiago Eliza?

Jainkoaren untzi hori izatea izango litzateke Elizaren egitekoa. Eta bera zer den frogatzeko, leku bat eta modu bat eduki behar luke. Eliza zertara deitua izan den, eta Eliza zerk egiten duen egiztatzeko lekua eta modua. Eta hori frogatzen den tokian, han izango litzateke arras eta osoki Eliza, han egongo litzateke haren zentrua eta begininia, nahiz eta agerrian zentru hori beste nunbaitetan kokaturik egon¹⁰.

Kontenplaziozko bizitzea hartzen duen kristaua Elizaren zentruan berean sartzen da. Ez da gehiago Elizan indibiduo berezi bat; neurri batean alderdi indibidual horri uko egin diola esan daiteke. Elizaren zati anonimo bat bihurtzen da. Elizari ematen dio hark bere bihotza, eta Elizak, berriz, beste aldera: hari berea ematen dio. Orotasunaren amorioz, alderdikeria gainditzen du, zati izateari uzten dio. Ez, noski, panteista gisako orotasunaren amorioz.

Aitzitik, berak nahi duena da munduaren erantzuna —Kristok posible egin duen erantzuna— Jainkoari eman dakion. Ez dago inor kontenplati-boa baino biluziago eta gabetuagorik. Ez dago inor pagu egoteko esperantza gutiago izan lezakeenik. Jainkoa hartzaz baliatzen da guztion onerako. Orotasunaren zatia denez, zati hori beste zatien onetan erabiltzen du Jainkoak.

Jainkoaren eta munduaren arteko ezteien misterioan egotea: hori da kontenplazioa Elizan. Kristo eta Elizaren arteko ezteietan du misterio honek bere jarlekua eta ostatua.

Den Izakirik ederrenagatik izaki eder guztiei uko egiten diezu, baina

(10) Ipar Euskal Herrian bada monasterio bat oso ezaguna: Belokekoa, orai dela ehunen bat urte sortua. Eta ohargarria da txit monasterio honen sorrera nola izan zen jakitea. Zenbait apaiz euskaldunek, ikusiz Ipar Euskal Herrian Elizari zerbait falta zitzaiola, monasterio hau sortzea erabaki zuten eta berak bertan sartu ziren. Ikus *Otoizlari* aldizkaria, Belokeko ehunurteburuari eskeinitako zenbakietan (1975).

hemen uko egite hau Jainkoari berari ere uko egite bihurtzen zaizu —neurri batean bedere—. Aldez edo moldez, mistiko guztiek ematen dute horren lekukotasun. Hor da, esate baterako, Donibane Gurutzekoaren gaua. Amorioa gurutze bihurtzen da.

Teologiak ez du honetan aitzineko filosofia zokoratu, osatu eta konplitu baizik. Kontenplazio-bizitzeko misterioak ez dira Elizan aparteko zerbait, gauza berezi bat edo bide partikular bat. Aitzitik, Elizaren misterio bakarra dira. Kristau guztiokin dute zer-ikusi. Kristauok egunoro meza saildian ospatzen dugunaren alderdi esistentziala dira: hots, esposa esposoarekin batean sakrifikatua izatea.

Filosofoeek eskatzen zuten asti hori —"otium", Axular-ek *aisia* hitzaz itzultzen duena: Ikus Ax 26—, gurutzerako ere beharrezkoa izan ohi da. Asti izate hori nahi-eta-nahiezkoa da kontenplaziorako. Jainkoak utzia izate hori ezin froga daiteke normalki asti gabez. Ekintzara, kanpoaldeko lanetara ixuria den kristauak gurutzearen ezipal batzuk hartzen ditu, bai; Jainkoaren ukamena jasaitea zer den, ordea, ez daki. Kristoren Pasio handiaren lagun eta partaide egiten da Eliza, hain zuzen, kontenplaziozko bizitzera lotuak direnen bidez.

Are kontenplatiboekin ere, jaun eta jabe da Jainkoa gurutzearen gaua partitzeko moduan.

Bati mistika hutsezko mailan gertatuko zaio gaua, beste bati erdizka nahasia, besteari egunoroko fedearen normaltasunean, ahantzia izatean, amaz eta ahizpez zokoratua izatean —Bernadette-ri gertatu zitzaion bezala—, etab. Munduko kristauak, honelakoren berri jakitean, badakigu zer esan ohi duten: "Hauek gauzak komentuetan gertatzen direnak!" Muinari, ordea, ez zaizkio ohartzen. Ez dituzte gauzak diren bezala ikusten, alegia. Soziologi aitzingibelak ikusten dituzte, teologikoak ikusi behar direnean.

Kontenplatiboa, kontenplatzen duen argiaren biktima bihurtzen da: Gizon bizia, bere haragi, odol eta guzti, opalgai egiten da. Kristoren gurutzea giza-sakrifizio guztien konplimendua izan zen bezala, hemen ere gizona bera eskeintzen da sakrifizio antzera. Saio batzuk ziren behialako giza-sakrifizioak, ezen gizonak ez du beste gizon bat Jainkoari eskeintzerik; baina Kalbario mendian Jainkoa bera da bere burua Jainkoari eskeintzen diona.

Eta Semearen opalkuntza honetan Elizak ere bere burua jarri behar du. Elizako kultoaren zati bat da kontenplazioa. Meza sailduak osagarri bezala eskatzen duen zerbait, alegia.

Berariaz deitua eta hautatua izan da kontenplatiboa. Norbaitek egin

behar du zeregin hau Elizan, eta norbait hori Jainkoak berak izendatzen du. Ez presiski horretarako joera edo trebetasun berezi bat duelako —*horiek guztiak gehigarri antzo emango zaizkitzue*, Mt 6,33—, baina hartarako deitua izan delako, hain zuzen.

Hautatua izan denak badaki betebeharrak hori duela. Ez dihoa hartara beretzat zerbait bilatu nahiz, edo mundutik ihes egin nahiz, edo norbere perfezioa lortzeagatik. Joan behar duelako dihoa, eta kito. Ez dihoa beretzat, guztiontzat dihoa. Haren joateak guztiokin du zer-ikus.

Kanpoko Eliza eta klausurako Eliza

Elizak kontu handiz begiratzen ditu kontenplaziorako bokazioak; bere begininia balira bezala hartzen ditu. Eta hala dira, izan ere. *Jainkoaren ikusleak, horietxek dira Elizaren begiak*, esan izan dute Origenesek eta beste zenbait Elizako Gurasok

Kontenplatibook aparteko modu batean direzio izpiritual on baten beharra dute. Kargu hori ezin utz daiteke beste ezertarako balio ez duen apaiz baten eskuan. Jerarkiak kontenplazioko monasterioetako bokazioez arduratu behar izan behar luke. Igandeko homiliak, parroketan, bokazio honen Elizarentzat eta munduarentzat duen esanahia, maizago azaldu behar luke. Zoritzarrez, anitzetan, apaizak, sekularrak bezain ezjakin eta axolakabe izan ohi dira kontu honetan.

Kanpoko Elizak klausurako Eliza amorioz eta esker onez inguratu behar luke. Kanpoko kristauak kristau begirada batekin behar luke begiratu eta konprenitu han barrenean sumatzen den isiltasun hori. Eta isiltasun hori gora-behera, monasterio horiek ez dituzte ahanzi behar. Mila modutara lagun dakieke.

Monasterioak badu ageritasun bat Elizan, lehenik ageri dena hesia baldin bada ere. Klausurak bere itxura eta estiloa ematen dio bokazio honi, hautatuak Jainkoarekin duen lokarriari. Lotura hura, ezkontzarena bezala, ezin hautsizkoa dela, aditzera ematen du.

Ez dezagun gutiets seinale honen balioa egungo barreiatze izpiritual honetan, teknikaren zorabioan. Komenturik ez duen hiriburu bat, Zurich edo Stuttgart bat, zerbaiten eskas da: bihotzaz gabetua dela esan daiteke¹¹.

(11) HANS URS VON BALTHASAR, o. cit., 448 or.

Eliz Irakasgoaren gutunak erlijioso bizitzeaz

Azkenaldi honetan Elizako Irakasgoak gutun garrantzitsuak eman ditu erlijioso bizitzeak, eta bereziki kontenplazioko bizitzeak Elizan duten tokia eta esanahia azpimarkatuaz. Kontzilioan hor dira LUMEN GENTIUM (6. kapitulua) eta PERFECTAE CARITATIS. Kontzilio ondoan, berriz, VENITE SEORSUM 1969 urtekoa (klausurako moiei buruz), eta EVANGELICA TESTIFICATIO (1971 urtetakoa). Eta aipa daitezke oraindik Paulo VI.ak mota askotako erlijiosoei egindako mintzaldiak.

Hain zuzen ere, erlijioso bizitzearen "aggiornamento" delakoak, gaurkorte eta berritze beharrak, estatu honen muina hobeki aztertu eta argitan jartzeko parada eman du. Sortu diren eztabaida eta alde bateko eta besteko hertsikerien artean, bizikera honek kristautasunaz duen lokarria nabarbenkiro agertu da. Hori da dokumentu hauetan lerro lodiz azpimarkaturik bezala azaltzen zaiguna. EVANGELICA TESTIFICATIO bezalako gutun bat, horren zabala, dena erlijioso bizitzeari eskeinia, ez du sekula gaur artio Elizako Irakasgoak eman. Eta antzera esan daiteke VENITE SEORSUM delakoaz, klausurako mojek eta Elizako misterioak elkarrekin duten zer-ikusia azaltzen duen gutunaz. Gaurko utziera, duda-muda eta eztabaidei zor diegu, neurri batean, erregalo hau.

Eliza bera, Jesukristoren borondatez edo nahiz, bi estatutan sailkatua bezala dago: alde batetik Jerarkia (Apezpikuak, apaizak...), bestetik berriz laikoak. Baina bada bi estatu horietaz gainera, hirugarren bat ere: erlijiosoena, tarteko bezala. Izan ere, lagunak, bai batetik eta bai bestetik ere hartzen ditu honek. Alde hortatik zubi bezala da bien artean, eta, hain zuzen, kristautasunaren giharra agirian jartzen duena, gainera.

Estatu honek, bere izanez eta egitez, ez du Elizaren konstituzio jerarkikoaz zer-ikusirik, baina bai Elizaren xede edo helburu nagusiaz: hots, bere mienbroak saindutasunera edo karitate oso eta konplitu batetara bultzatzeaz.

Kristaua bataioan sagaratua eta eskeinia izan zaio Jainkoari; eta erlijioso bizitzeak orduko sagaratze horretan ditu sustraiak. Bataioako eskeintza horren hedatze, zabaltze eta ondorio bat bezala da.

Horrek ez du esan nahi munduko kristaua bide-erdian gelditzen dela. Kristau denek ezin dute erlijiosoen bidetik joan, bistan da. Baina denentzat erlijioso bizitzea halako ispilu bat bezala da, oroigarri eta pizgarri bat. Gainera, kristautasunak berekin dakarren gizonaren libramendua zer-nolakoa den jakiteko, halako paradigma bat bezala eskeintzen du erlijioso bizitzeak.

Horregatik, kristau bizitzeak beti izan du bere aldamenean, oihartzun, osagarri, laguntza eta ondorio bezala, erlijioso bizitzea. Lokarri estua dago kristau izatearen eta erlijioso bizitzearen artean.

Eta erlijioso bizitzearen muina desagitea —gaur teoria batzuek egin nahi luketen bezala—, kristau bizitzea bera bere muinean ukitzea izango litzateke.

Kristau izatearen muina zertan datzan argitzeko, beharbada ez da erlijioso bizitzea bezalako ispilurik. Ispilu bizia, begietan barrena sartzen dena —ezen halakoxea behar du kristau herriak—.

Badakigu zein den Elizaren eginbeharra munduan: Jainkoak noraino eta zenbatetaraino maite gaituen aldarrikatzea, eta era horretara gizonengan Jainkoaren alderakotzat maitasunezko erantzuna sor araztea.

Horretarako, Jainkoak gizonen alde egin dituen egintza harrigarriak etengabe behar ditu gaztiatu, erakutsi, barnatu eta hausnartu. Misterio horien hausnartzea, gogoan iraultzea, kontenplatzea: horra lan bat ezin utzizkoa. Bete-betea eta osoki, kontenplazio bizitzeari lotzen zaizkion zeregina da hau; baina edozein kristauk ere hori egin behar du bere neurrian, benetan kristau izango bada behintzat; zeren misterio horien hausnartzeaz pizten baita gizonaren amoriozko erantzuna Jainkoaren alderakotzat.

Badakigu kristauak, eta bereziki munduko kristauak, baduela beste lanik eta bai beste zereginik ere Elizan. Munduko kristaua ez da fraide edo erlijioso baten eredutik ateratako izakia. Baina guk esan nahi duguna hau da: erlijioso bizitzean nabarbenkiro agertzen diren elementu hauetarik deus ere ez duena, ez dela zinetako kristaua. Kristau izatearen muinari dago-kion zerbaitez gabetua dago halakoa. Eta gaur hori gogora arazi beharrezko gauza bihurtu da.

Lekukotasun honen premia gaur

Ez erlijioso bizitzea bera arriskutan dagoelako, baina kristau izatearen beraren muina arriskutan delako, hain zuzen, arrazoi horregatik, erlijioso bizitzearen lekukotasuna inoiz baino premiatsuagoa bihurtu da gaur. Erlijioso bizitzea, zinetan bizitzen denean, hura bera da kristau ikasbiderik jatorrena.

Klausurako serora bati entzun nizkion hitz hauek: «Geroago eta argiago ikusten dut gauza bat: klausurako bizimolde hau gauzarik alferrikakoena dela, baldin goi-errealitate hauek bete-betea bizitzeko eta Jainkoarekin har-eman handi horiek edukitzeko izango ez bada».

Lehenbiziko "anajoresis" Abrahamena izan zen (Gn 12,1). Gero, Israelgo herriarena, basamortuan zehar abiatu zenean (Ialgitza-Irteera; Exodos-Anajoresis). Kristau herriaren irudia bezala ditugu Testamentu Zaharreko kondaira horiek. Kristoren heriotzeak berak badu zer-ikusi —Elizako Gurasoen ustez— bakartadeaz eta basamortuaz. Kristo desertura joan zen mundu honetako jabeaz borroka egitera; Pasioa bera ebanjelistek Exodo berri baten erara azaltzen dute.

Zer da, beraz, basamortura joate hori? Kristoren Pasioari modu berezi batez elkartzea eta Kristok mundu honetatik zeruko herrira egindako pasaiari aparteko era batean parte hartzea. Ez dira beste deusetarako fundatu monasterioak, eta monasterioak *kristau misterioaren zentruan berean kokatuak daude*¹².

(12) "Venite Seorsum", *Acta Apostolicae Sedis* (1969), 674ss.

HOGEGARREN KAPITULUA

APAIZA GAURKO MUNDUAN ¹

Gaurko gizartean ba ote da lekurik apaizarentzat? Eta apaizarentzat lekurik ez egotea, ez ote da kristautasunak berekin lekarkeen zer bait, kristautasunaren ondorioa, alegia? Horra gaur egiten diren galderak. Gauza anakronikoa omen da apaiza.

Aintzinateko erlijio handietan baziren apaizak. Eta gaur, zibilizazioa aintzinateko eredutik urruntzen eta aldentzen den neurri berean, badirudi, zenbaiten ustez, ez dela gehiago apaizarentzat lekurik. Eta apaizen galtzea, kristautasunak bere golkoan dakarren fruitua izango litzateke, gainera. Kristautasunaren muin izkutua kanporatzetik etorri omen da ondorio hori...

Galdetu beharra dago, bada: Zer berritasun edo berezitasun ekarri du Testamentu Berriak? Zertan datza Zaharretik Berrira dagoen aldea?

Guri katolikooi Eguzkialdeko kristauetan apaizgoak duen itxura, antigualekoa iruditzen zaigu, anakronikoa. Are gehiago iruditzen zaie antigualekoa protestantei apaizak katolikoetan duen itxura.

Problema honi erantzuteko, bi alderdiri kasu egin beharra dago. Lehenik, Fundatzailearen asmoa eta intentzioa aztertu behar dira. Eta bigarrenkorik, gaurko munduari begiratu beharra: kargu hori gaur onartua izan dadin, zer-nolako bideak hartu behar diren ikusi.

(1) Ikus HANS URS VON BALTHASAR, *Ensayos Teológicos* II, 449 eta ondoko orrialdeetan.

Instituzio bat Testamentu Berrian egotea paradoja antzeko zerbaite da. Paradoja honen indarra ezabatzeko, gauza bat egin daiteke —eta hori da Protestanteek egiten dutena—: Testamentu Berrian guztiak apaiz direla esan. Eta, aldiz, ministerioko kargua, soziologi aldetik behar den neurrian, edozeinek har lezake denbora edo aldi batetarako, nahi duenean berriz utzi, eta kito.

Apaizaren karguaz Kondairak irakasten diguna

Auzia Historiaren argitan estudiatzen baldin bada, badirudi apaiza egon dadin baldinkizun batzuk behar direla.

Eta lehena: Herri-kontzientzia. «Herri» diren giza multzoetan bakarrik egon dira apaizak. Herri handiak nahiz ttipiak, baina "herri" bat direlako kontzientzia baten jabe diren herrietan. Inoiz gertatu da garaile atera den herriak bere erlijio eta apaizgoa azpikoei har arazitzea. Herri-kontzientzia izan da apaiz-instituzioaren sostengua. «Ni» eta «Zu»-ren gainetik «Gu» kolektibo bat dagoen neurrian. Indibiduo soilek Elkartasun baten barranean daudela sumaten eta sentitzen dutenean. Ordua salbazioa eta galdumendia guztiona bezala hartzen da. Jainkoak ere herriarekin nahasiak agertzen dira: herriaren alde daude, edo eta herriaren etsai dira, etab.

Herri-kontzientzia hori bizi-bizirik dagoen neurrian, neurri berean kontzientzia horrek Jainkoarekin duen zer-ikusiarren seinalea berariazko instituzio batean kokatua ageri zaizu. Apaiza, tribuaren buruzagia, erregea etab. herri-kontzientzia horren seinaleak izan ohi dira. Agintedunen karguak ere ez dira egoten erlijiotik erabat bereiziak. Antigualeko herrietan sakratu eta profanoaren artean ez da bereizkuntzarik egiten. Hori dela eta, lokarri asko daude erregetasunaren eta apaizgoaren artean.

Horrek ez du esan nahi apaizek aginpidea amets dutela edo agintariak losentzaz inguratzen dituztela. Ez. Giza-sozietatearen mamitik dator hori. Antigualeko herri eta kulturek sozietatearen mamiaz duten ikusmoldeetik, alegia.

Apaiza, Jainkoari edo jainkoei zuzentzen zaien otoitz soziala egiteko jarria da. Otoitz horrek, orde, opalgaia ere eskatzen du —biktima, alegia—, adorazioaren eta otoitzaren seriotasuna aditzera emateko. Horretaz gainera, apaiza izan ohi da jakitate sakratuaren begirailea, zaindaria.

Lokarri bizi bat jainkotasunarekin: hori da herri-erlijio hauetan beti nabari dena. Eta nola edo hala, herri-erlijio horiek beti izaten dira errebe-

laziozko erlijioak. Errebelazioak —Agerkundeak—, berriz, zera esan nahi du: Jainkoaren hitz eta nahiaren berri emaile izatea.

Eta herriari, herri denez, berri emate hori kargu sozial bat izaten da.

Apaizaren ofizioa eta Profetarena

Baina, berez, nor da gai Jainkoaren abisu horiek jasotzeko? Hori azturaz eta esperientziaz ikasi behar. Nolanahi den, gai denak badu horretarako baimena. Hortik sortzen da apaizkuntza ofiziala eta profetaren ofizioa batzutan elkarturik egotea eta beste batzutan bien artean halako tirabira edo tentsioa egotea.

Profeta, Jainkoaren mandatari bezala hartua izatea, bidezkotzat jotzen da. Era berean normala da, baita ere, apaizgoak zeregin hori beretzat gorde nahi izatea.

Eta Jainkoa nola ezin baita instituzio baten barrenean katigu eta preso bezala eduki, tentsio horiek betiere gerta daitezkeenak dira. Israel zaharrean, esate baterako, apaizgoa gurasoetarik semeetara pasatzen zen; profeten eskolak, berriz, beste zer bait ziren, eta hauetarik atera ziren profeta handiak.

Apaizgoa Israelgo erlijioan. Kristoren denborako kritika

Israelgo herriak bazuen kontzientzia nazional bat bizi-bizia, eta alde honetarik Israelgo apaizgoak, instituzio bezala, badu antz handia beste herrietakoekin.

Profetaren zeregina, ordea, instituzio baten barrenean sortzerik ez dago. Apaizgoak izango ditu, bai, har-emanak funtzio profetikoz, baina ez du sekula beretzat hartuko zeregin hori. Profetismoa bere bidetik ibiliko da.

Eta hau da notatzekoa. Jesukristoren garaian bazen Tenploa. Baziren apaizak, baziren oraindik sakrifizioak, baina gauza guti horien balioaz askok duda egiten zuela badakigu. Baziren jainkotiar taldeak Tenploaz eta hango sakrifizioez ezer ere jakin nahi ez zutenak. Egungo Israel-ek ere behialako Tenploa, apaizgoa eta sakrifizioak berritzeko asmorik ez du.

Zer esan nahi du horrek? Israelgo erlijioak, Kondairan gertatu eta mami-tu den bezala, aro jakin bateko kutsua daukala. Badu lokarri bat ingurumari-ko beste herriekin. Egoera konkreto batetako soziologi-kategoriez balliatu zen Jainkoa Berri Onera daraman bidea prestatzeko.

Eta Jesukristok bere garaiko erlijioari egiten dion kritika hura ez dago

bere sasoinetik kanpoan. Garai hura, alegia, heldua zegoen kritika hura konprenitzeko.

Kristok guzti horren orde zezarri duena

Juduen formalismoaren orde Kristok jarri nahi duena zeharo da berri eta ustegabekoa, bai judu eta bai grekoentzat ere: hots, gurutzea.

Gurutzea, orde, ez da instituzio bat. Ordura arte gizadiak egindako sakrifizio guztien egia berekin dakar, hori bai; baina behin bakarrik gertatu zen gertakari hura, eta gehiago berritzerik ez dago. Instituzio batean gauzak ez daude pertsonari lotuak; urliak nahiz sandiak kargua eduki, berdin da. Hemen, berriz, dena Jesukristoren inguruan biltzen da. Hark gizonen salbaziorako bere burua ematean, munduaren bir-adiskidetze lana beregain hartu du.

Beraz, apaiz da Jesukristo. Baina Jainkoak berak hartarako hautatua; ez inoren ondoko bezala, ez inoren mandatari bezala. Bera da opalgai edo biktima, eta hori berak bere buruz daukan saindutasun apartekoagatik. Apaiz eta opalgai, bi-biak juntatzen dira Kristo baitan. Izan ere, Kristo baitan pertsona eta kargua gauza bat eta bera dira.

Zeru-lurren artean bakeak egitea, hori zen, mamiz eta funtsean, apaiz-kuntzaren xedea. Eta hori zen, azken batean, gizonak espero zuena, baina gizon soilak ezin egin zezakeena. Esperantza honen antz-emate batzuk, zantzu batzuk sumatzen dira giza-sakrifizioen inguruan sortutako mito, ipuin eta sineskeretan.

Baina Kristo behin betiko apaiz eta biktima dugunaz geroztik, behinolako instituzio horiek ez dute gehiago izate-arrazoirik. Kristorekin azken denborak hasten dira (Hebr 9,26). Behin eskeini zuen bere burua guztion bekatuak ezabatzeko (Hebr 9,27-28).

Beste sakrifizio eta apaizgo guztiak suntsitu dira, beraz. Behialako sakrifizio haiek eta lehengo liturgia hura alferrikoak bihurtu dira (Hebr 10,1ss).

Testamentu Berrian apaiz bakarra izango dugu, Ararteko bakarra. Eta gurutzea izango da Elkartasun Berri honen aldarea.

Eta bada oraindik zerbait gehiago: Haren oroitzapenetan egin behar den jana, alegia (1 Cor 11,23).

Bekatuak barkamena ere behin betiko gertatu da. Beraz, orai egin daitekeen guztia zera da: orairatzea, gaurkotzea, barkamen hori urliari aplikatzea.

Jainkoaganako sarrera Kristok paratu digu, bada. Hura da benetan apaiz bakarra.

Testamentu Zaharretik Berrira dagoen lezea

Hori hala izanik, ondorioa bistan da: Jainko herriaren zerbitzarien zereginak ez du oinarri berbera gure erlijioan eta beste horietan. Kristo da bitarteko bakarra. Hark obratu du sakrifizioa. Egia da, geroago, zerbitzari horiei "apaiz" izena edo "sazerdote" izena —Testamentu Zaharretik hartua— eman zitzaizela. Baina izen kontuak gora-behera, muinari bagagozkio, erabat da desberdina bi Testamentuon barne egitura.

Testamentu Zaharreko herriak bazuen, hasteko, batasun natural bat, jototriak, arrazak etab. ematen ziona. Hemen ez dago horrelakorik. Herri honetarako deia —Testamentu Berriko herrirako— Goikoak bakarrik egiten du.

Artez eta zuzenki deituak diren horiek pertsonak dira. Pertsona libreez osatua da Eliza. Pertsona hauei Jainkoagana joan ahal izateko dohaina eman die Semeak. Elizak berak, Jainko Biziazen hiria den aldetik, bere Burua eta bere mienbrorik bikainenak ez ditu hemen, beste munduan baizik. Han dago erreinu honen egiazko mamia eta egoitza (Hebr 12,28).

Soziologi aldetik egiten diren konparazioak —kristau apaizgoa beste erlijioetako apaizgoaz parekatuz— ustel ateratzen dira, zeren azpian datzan kontzeptoa guztiz bestelakoa baita.

Erljio paganoetan apaizgoak badu oinarri natural bat. Kristau apaizgoak, berriz, Kristoren esana beste oinarririk ez du. Testamentu Zaharreko apaizgoan halako nahaste bat dago elementu naturalen eta supernaturalen artean. Azken batean, Israel mundu honetako herri natural bat zen, eta Jainkoaren Agerkundera egitura natural honetzaz baliatu da.

Kristo ondoko apaizgoa marka berezi batez markaturik dator: zerbitzua, «diakonia», «ministerioa». Hots, Kristoren Ararteko lanari lagun egitea.

Aintzinateko kulturetan apaizgoa neurri batean herriaren zerbitzu bat bezala zen, edo era horretara har zitekeen. Erresumak berak ematen zion kargudunari zeregin hori, eta hortik berariazko gaitasun eta trebetasuna zertorkion apaizari, Jainkoarekiko arazo horietan aritzeko. Baina kristau erlijioan Kristori bakarrik dagokio, bai titulua eta bai gaitasuna ere.

Kristau apaizgoaren oinarri-legea

Besteontzat Kristoren harako hitz hura gelditzen da lege nagusi bezala:

Nazioneen erregeek buruperekin erabiltzen obi dituzte, eta bekien gainean nausitasun dutenak, ongi-gile ditzen dituzte. Ez ordea zuen artean: aitzitik handien dena, biz ttipiena bezala, eta aitzindari dena, sehi bezala izan bedi. (Lk 22,25-27; Haraneder-ek itzuli zuenetik).

Kristok, Jaun eta Maisu izanik, bere burua beheratu zuen, eta arrazoi horregatik ohorea zor zaio (Jo 13-14). Baina besteok berenez zerbitzari besterik ez dira. Eta kristau zerbitzariari —nahiz kristau soila izan, nahiz berariazko zerbitzaria den apaiza— ez zaio bere zerbitzuagatik ohorerik edo ospirik zor.

Eta hain zuzen, Kristo delako Bitarteko bakar, Elizako sakramentuak Kristoren egintzak dira. Zerbitzaria graziazko egoitzan egon ez egon, haiek berdin balio dute. Eta Kristok Apostoluei eman dien zeregina, amorio umil baten zerbitzu gisa hartu behar da.

Kristau zerbitzariari umiltasuna eskatzen zaio, bada. Berebiziko axola ipini zuen Kristok bere Apostoluak —eta bereziki, Pedro— beheratzen, eta haiei umiltasuna erakusten. Berariazko lezioak ematen dizkie. Zerbitzua onartzen duenak, bere burua ukatu eta gurutzea onartu behar du. Eta hori egitean, zor duena besterik ez du egiten.

”Zuk nahi ez duzun horretara —gurutzera— joatea” (Jo 21,18): horra nahi-eta-nahi-ezko baldintza. Ardiengatik bizitzea ematea. Eta hain zuzen, kargurik handiena hartu behar zuelako, Pedrok beste guztiak baino astindu gogorragoak hartu zituen Kristogandik.

Baina apaiz izan edo ez izan, kristau bizitzeari dagokion zerbait da hau. Bekatuaren morrontzatik irten dena, Jainkoaren morroi bihurtzen da. Bere burua obedientziari ematen dio (Rom 6,15-23). Andregai, ezkontzen dena, bere askatasuna utziz, matrimonioko uztarpean jartzen den bezala. Norbere burua beheratzea, azken tokia bilatzea, ez da apaizentzat bakarrik esana: kristau guztientzat balio du. Gainera, fededun guztiek dute parte, neurri batean, Artzain onaren artzain lanean. Kain-en ateraldi zakarrak kristauen ezpainetan ez du sentidurik: ”Neure anaiaren zaintzailea ote naiz ni, bada?” (Gn 4,9).

Deretxoa, Autoritatea eta Karismak Elizan

Orduan, protestanteek egiten duten bezala, guztion apaizgoa bakarrik aitortu behar ote da? Edo apaizgo jerarkikoa —horrelakorik baldin badago—, guztion apaizgoaren ondorioa eta segida besterik ez ote da? Ez, inolaz ere.

Gainera, bereizkuntza garbi bat dago ministerio jerarkikoaren eta karismen artean ere.

Zuzena —hots, Deretxoa—, eta beronekin batean doan autoritatea, edozein giza-komunitateri dagokion zerbait da. Gizakumea, izaki soziala den aldetik, Zuzen-maila hori gabe ezin dagoke. Jainkoaren Gizakundea —enkarnazioa— ez zen jatorra eta osoa izango, baldin Zuzenaren eremu hori ere onartu ez balu.

Utzi dezagun alde batera kontu hura: ea bekaturik gertatu ez balitz munduan, Zuzenaren eremu hori izango ote zen; ezen Kristok ezagutu duen mundua bekaturko mundu hau izan da. Eta Zuzen-eremu horren atzekaldean Jainkoaren autoritatea bera dago. Bai arrazoi soilaren argiaz eta bai Eskritura Sainduaren lekukotasunaz ere, giza autoritatearen ostean —berau babestuz eta onartuz—, Jainkoaren autoritatea aurkitzen dela frogatzen da. Legezko gobernaria Jainko-ordenamenduaren mutil eta zerbitzari da munduan.

Kristo berak Aitaren autoritateari obeditzen dio, eta heriotzeraino obeditu ere. Beheititze honek —Aitaren Seme izatetik Iahweh-ren morroi izateraino—, Jainkoaren amorioan bakarrik du bere erroa eta esplikazioa. Bekatuaren ondorea izan da, noski, Kristok onartu behar izan duen apaltze hau, baina era horretara eta itxura horretan agertu zaigu guri Jainkoaren amorioa.

Zuzena —Deretxoa— karismak itzali zirenean sortu zela esatea, txorakeria da. Aitak Semearen gainean duen autoritatea, Aita horrek berak Semeari pasatu dio, eta Honek Elizari. Eta orduan —eta orduan bakarrik— Jainko-autoritateak duen absoluto-kera horren partaide bilakatzen da giza autoritatea ere.

Benetazko autoritatea, zinetako Zuzena, jainkozko errealitate baten zerbitzutarako emana izan da Elizan. Eta esan dezagun berriz ere: Kristoren amoriozko obediencia hori da Zuzen honen azken erroa.

Semearen amoriozko obediencia hau, ordea, jainkotiar eta era berean gizatiar izanik, nola lurrezko unti batean ixuri? Bi gauza behar dira horretarako: bere burua ematen, barkatzen eta pairatzen dakien amorio baten jabe izatea; eta erlazio juridikoa, giza egintza guztien on sobrenaturalaren alde eskubidea ematen duena, pertsonen gora-beheren gainetik.

Gauza zaila eta ausarta da pertsonala eta inperzonala era horretara elkartzea. Baina Kristok beregain hartu du bizimolde honen kausitzea. Bere dizipuluak bildu, eta handik puxka batera ematen die Jesusek gizonekiko autoritatea:

Zuei entzuten dizuenak neri neroni entzuten dit; zuei zaputuz egiten dizuenak, berriz, neri neroni egiten dit zaputuz (Lk 10,16).

Nola praktikara eraman bizimolde bitxi hau, gizona gizon delarik?

Autoritatearen jabe eta era berean zerbitzari izaten asmatzea: hor da koxka. Apaizak fededunen aitzinean benetazko autoritatea eskatu behar du; eta autoritate honi obediencia zor zaio. Baina autoritate hori, Jesukristorena bezala, fededunen zerbitzari batena da. Eta zerbitzari gisa jokatu behar du.

Amorio pertsonala eta jarrera juridiko inpertsonala, nola elkarrekin lotu? Zaila da hori apaizarentzat. Izan ere, apaizari ez zaio zilegi berak maite duen pertsona bere buruari lotzea. Aitzitik, berak egin behar duena da, anai gisako amorioa dela bide, Kristoren amoriora eraman gizon hori.

Hemen daude apaizaren arriskurik handienak. Arrisku bat: amorioaren eskasia estaltzeko, autoritateaz baliatzea. Hori gertatzen da, adibidez, autoritatearen aitzakiaz, eztabaida eta elkar hizketa moztu egiten denean. Anaia-ekin leialki eta seriotasunez hitz egiten ere jakin behar da, iritziak elkarrekin neurtu behar dira. Bada, bai, ministerioa gaztelu-gisa erabiltzeko arriskua. Ez dezagula pentsa bakar-hizketa egitea dela gure jokaera normala.

Apaiz duintasuna —dignitatea— erakusteko erabiltzen diren titulurik gehienak galduko balira, hobe. Apaizaren duintasuna honetan dago: garden izatean. Bere gainetik daukan Kristo agertzeko bezain beste gardentasun edukitzean. Zerbitzari den neurri berean erdiesten du apaizak gardentasun hori.

Gero hemen bada beste gauza bat ere, oso gogoan hartzekoa dena. Giza-sozietatean, amoriorik ez den lekuan ere, Zuzena aplikatu beharra izaten da; eta orduan aplikatu behar izaten da bortizkiago. Zenbat eta amorioa eskasago, orduan eta beharrago gertatzen da Zuzena.

Baina Eliz-Jerarkiaren Zuzenaz gauzak ez dira berdin. Amorioa denean, orduan, eta orduan bakarrik ager daiteke Zuzen horren alderdi ministeriala. Jesusek ez zuen bere Zuzena erakutsi amorioaz topo egin zuenean baizik.

Beraz, Elizaren Zuzena amorioaren agergarria da.

Gurutzeraz bidean bakarrik aitortu du Jesusek bere erregetza. Eta erregetza horrek mundu honetakoaz itxurarik ez duela esanez, gainera (Jo 19, 37). Egia da mundu hau ere bere erresumaren barnean dela (Mt 28,18), eta, hain zuzen, horrexegatik, posible da Eliz-Zuzena; baina azken Juizioko

eguna etorri arte, Zuzen hau amorioa dagoen neurrian bakarrik aplikatzen du Jesusek.

Jesusengan —haren bizitze ageriko garaian— ezin da banaketa egin Jaunaren eta Morroiaren artean. Jaun bezala agertzen da, hain zuzen, zerbitzariaren apaltasunean. Kristo ez da txandaka jaun eta morroi, orai bata eta gero bestea, alegia. Haren apaltasunak harridura sortzen du gudan bi arrazoiengatik: erregetasunaren beste muturrean delako, eta, hori gora-behera, erregetasun horren berorren agerpenik egokiena delako.

Jesusen bizitze agerikoan elkarte hau ikusten dugu apaltasunaren eta ahalmenaren artean. Otzari, bai, baina agintedun, halaz ere.

Eta bere zerutikako agintea ez du Jesusek behin ere erabili besteak bortxatzeko eta bere burua gailen jartzeko. Besteak lagundu nahi ditu, kontseilu emanez, irakatsiz.

Hortik, ordea, ez da segitzen protestanteek nahi luketen ondorioa: Eliz-Zuzenik, Jainkoak jarritakorik, ez dagoela bat ere. Baina Eroslearen jarrera, bidera azaltzen zaigu, eta hori, bai, Elizaren egintza juridikoetan kontuan eduki beharko da.

Autoritate eta apaltasunaren arteko batasun hau ezingo du apaizak lortu, gogotik otoiitz eginez eta bere bizi guztia Kristoren eredura jarritz baizik. Batasun hori egin ahal izatea, urririk ematen zaigun grazia da; baina grazia hau prometatutik dago.

Grazia da. Norberak ere egin behar du bere aldetik, ordea. Apaizak ezin irakats dezake bere bizitzean gatzaturik bezala, haragiturik ageri dena baizik. Kristori obedituz bere bizitzean frogatu duena bakarrik eska liezaioke besteri. Hau da apaizaren bidea, eta ez du besterik.

Erresumetako autoritatea ere Jainkoagandik heldu da.

Kristok bere apostolu eta hauen ondokoei emandako autoritatea, ordea, ezin da antolatu, lurreko sozietate horien autoritatea antolatzen den bezala.

Lurreko sozietateetan autoritatea, jatorriz, herrian dago kokatua. Elizan ez da hala. Hemen Kristogan dago, zeren Bera baita Gorputz Mistikoaren Burua. Eta Buru horrek autoritatea ez dio Elizari eman, Berak bidalitako Apostoluei eta hauen ondokoei baizik: hots, Aita Saindu eta Apezpikuen kolejioari.

Beraz, Eliz-Zuzena, furtsean, klerikala da.

Zuzen honek baditu bere oinarriak, bere mugak eta berezitasunak, Fundatzaileagandik datozkionak.

Hor da, esate baterako, predikatzeko ahala. Apostoluek —eta horien ondokoek— Kristogandik hartua dute Jainkoaren Hitza iragartzeko ahala, eta iragarri behar dute, gainera, ez gizonen hitza balitz bezala, baina Jainkoarena bezala, halaxe denez gero (1 Thes 2,13). Horrek esan nahi du badutela eskubidea eta gaitasuna beren kerigma Jainkoaren Hitza bezala emateko, gizonen esamesen gainetik. Beren eskubide hori frogatzeko, Kristogandik hartutako mandatua beste sinestamendurik ez dute, haatik.

Hortik ez da segitzen, ordea, entzulearen aldetik entzuteko obligazioa dagoela. Gizonak entzungo dute edo ez dute, konbertituko dira edo ez dira, hori beste kontu bat da; hori ez da predikarien arazoa. Predikariak ez ditu entzuleak bortxatu behar. Jendea gehiegizko erretorikaz liluratzeari ere ez zaio zilegi. Aitzitik, gizonak hausteko lana Jainkoaren eskuetan utzi behar du (1 Cor 2,3-5).

Arrazoi horrengatik, ateak hersten zaizkionean, Kristok bezala egin behar harko du: segi aurrera, beste norabait joan. Hau izan zen apostoluen jokabidea.

Fedegabeko entzuleek Kristori ea zer-nolako eskubidez ari den galde-tzen diotenean, Kristok ez die erantzuten ere (Mt 21,27). Ikasleak ere ez du inori kontuak errendatu beharrik (1 Cor 4,3-4).

Besterik da Elizaren barrunbean daudenei predikatzen zaienean. Horiei buruz, bai, badauzka apaizak eskubide batzuk: predikatzekoa, gobernatzekoa, eta apaiz-lanak egiteko ahala. Baina hauekiko ahala ere Eliz-Zuzenaren argitan konprenitu behar da, Zuzen horren berezitasunak kontutan hartuz. Alde handia dago Zuzen horren eta Zuzen naturalaren edo profano-positiboaren artean.

Alde hori honetatik heldu da: gizona sozietatearen mienbro da, nahi ez nahi; eta orduan bortxa egin dakioke, ordenamenduan bizi dadin. Elizan ez da hala: norbere borondatez, gogoz eta libreki egiten da gizona Elizaren mienbro.

Umetan bataiatuak izanagatik, egoera hau ez da aldatzen. Izan ere, gizonak, behin adinetara helduz gero, Elizaren mienbro izateko gogoa eta erabakia berak deliberatuki hartu behar du, edo eta bestela kanpora irten behar harko luke.

Jatorrizko bekatuaren ondorioz ahul eta flako garela jakiteak ere ez du egoera hori aldatzen. Bai, maiz samar, zabarrak garelako, Elizaren autoritateak gure nagitasun horren kontrako bideak bilatu behar izaten ditu. Baina hori guzti hori hala dela aitortuagatik ere, Eliz-Zuzena eta Zuzen profanoa desberdinak dira.

Bortxa antzeko zerbait behar dela aitortuagatik, ez da hori autoritate profanoan bezala. Elizako kargudunek ez dute mundua epaitzeko kargurik. Elizaren Zuzenak salbazioaz xoilki du zer-ikusi: badu eskubide eta eginbide —neurtuak horiek ere— exortuak egiteko, eta are zigorrak emateko ere, baina beti salbazioari begira.

Ez dira mendekuzko botereak —hots, bindikatiboak—, baina pedagogikoak, amoria buruzkoak. Jondoni Paulok erabili ditu bai mehatxua eta bai zigorra ere, baina beti hobenduna onera bihurtzeko asmoz (1 Cor 4,21; 2 Cor 13,2; 1 Tim 1,20). Eliz-zigorrak, eskomikuek etab. xede hori dute.

Ez Kristok eta ez Apostoluek ez zuten eskomikurik egotzi, Hitza entzun nahi ez zutenen kontra; baketan utzi zituzten. Ostinatuak berak beren buruz gelditzen dira kanpoan. Elizak ere Kristoren antzera jokatu behar du kontu honetan.

Elizako gobernuak badu, noski, etxe-barneko arazoak zuzentzeko esku-bidea, eta horretarako arau eta legeak eman behar ditu. Legeak emateko ahal horren alderdi bat da "potestas coercitiva" deitzen den hori. Baina ez da behin ere ahaztu behar zein den botere juridiko horren jatorria eta xedea: salbazioa, Kristok mundura ekarritako baketze eta adiskidetze lana. Zigorrak kristau giro horren barnean eta argitan bakarrik onart daitezke.

Erdi Aroan halako batasun bat egin zen Elizaren eta erresumen artean; eta beso sekularraren eta beso izpiritualaren artean bereizkundea egiten bazen ere, gero, praktikan, nahasteak eta mugen hausteak gertatzen ziren, eta nahaste horiek luzaroan iraun dute. Horregatik, axolarik handieneko gauza da behin eta berriz Elizako Zuzenaren berezitasunaz eta apartekotasunaz gogoeta egitea.

Zuzen hau «izpirituala» da, bada. Hori esatean, ez dugu beronen alderdi juridikoa den gutiena ere ukatzen, baina Zuzen horren jite berezia nahi dugu azpimarkatu.

Ministerio pastoralak Eliz-barnean egon behar duen ordenaz kontu hartu behar duela, bistan da. Ordena hori Kristoren izpirituaz neurtu behar da. Hau da hemen oinarritzko puntua: Jaunaren izpirituari eta intentzioari kasu egitea.

Hori kontuan izanik, eliz agintariak —prelatuek— eremu oso zabala dute beren arauak emateko. Hori da Eliz-Zuzena deitzen dena. Eliz agintaria, gizon den aldetik, da arau horien egilea; baina azken batean Zuzen horrek Kristoren baimendua du iturburutzat. Arau bakoitza, bana-banaka hartuaz, ez da Kristok emana; baina ordenatzeko ahal eta funtzio horren gibelean, bai, Fundatzailearen nahia dugu, eta horrek ematen dio babes

eta sostengu. Beraz, Elizako ordenamenduari obeditzean, kristauak Kristoridio obeditzen.

Eta hemen bada beste puntu bat ukitu beharrezkoa: karismena. Bere graziak banatzeko, Jainkoa ez dago instituzioei lotua. Jerarkiaren aldamenen badira Elizan Jainkoak emandako bokazio, zeregin eta ministerio karismatikoak. Aitortu behar da, ordea, Jerarkiak baduela karisma horien gainean zerbait egitekorik. Ministerioaren eta karismen artean tentsio bat denean, Jerarkiari obeditzea izan da eta izango da beti karisma hura jatorra delako seinalea.

Behar denean, Elizako agintariak karismen azterketa beharko dute egin; baina Elizako ordenamendua bere zabalera eta barnetasun guztian neurtzeko eta menderatzeko asmorik gabe. Izan ere, azken finean, ordenamendu hori Elizaren buru den Kristoren eskuan dago, eta Berari dagokio.

Eliz-Zuzenak baditu, bada, bere mugak. Horrelako zerbait ematen zaigu aditzera San Joanen ebanjelioaren azken kapituluan, Pedroren galderari Jesussek zera erantzuten diorean: *Zer ardura dizu zuri?* (Jo 21,22).

Karismak artez eta zuzenean Kristogandik datoz —zeren graziaren sailekoak baitira—. Hori kontuan eduki behar du ministerioak; baina era berean karismek kontuan eduki behar dute ministerioa.

Karismak ere, beren erara, jainkozko Zuzen bat dira, baina pertsonal sailetakoak, eta Jerarkiaren alderdi juridikoa ez dute inolaz ere deuseztatzen edo auzipean jartzen.

Ministerioa iraunkorra da, Instituzio bati lotua; karismak, berriz, pertsonalak. Halarik ere, ez dira pertsonarekin osoki itzaltzen. Sainduen karismek mendeetan barna irauten dute. Erlijioso Ordenen Fundatzaileek beren zigiluaz markatzen dituzte mendez mende erlijiosoak, segizio mueta berezi bat Elizan sor araziz. Egia da Elizaren ordenamenduan sartzen direla gauza hauek. Hargatik Eliz-Zuzenak badu kapitulu bat "de religiosis" deritzona.

Eta bi gauzaok, egitura karismatikoa eta egitura juridikoa, elkarrekin biltzea eta lotzea, posible da. Bokazio pertsonalak artez Kristogandik heldu dira —zeren jatorriz gauza karismatikoa baitira—. Erlijiosoen estatua Elizan, jatorriz, karismatikoa da. Baina halaz ere, Eliz-Zuzenaren aldetik, Jerarkiaren eskumenean dago.

Karisma diogunean, zera esan nahi da: kristau jakin bati graziaren mailan ematen zaion mandatu berezi eta pertsonala. Egiteko berezi horrek baitaioke eta konfirmazioke grazian ditu sustraiak. Kristau bizitzean graziaren

errealitateaz topo egiten dugu, eta errealtate horrekin dute zer-ikusi karismek. Eliz-Zuzena bera ere kristau bizitze horren zerbitzutan jarria izan da. Elizan den orok —alderdi juridikoak ere bai— Jainko eta gizonen arteko elkar hizketa pizten lagundu behar du.

Kristau guztien berdintasuna

Bataio eta Konfirmazioko graziak kristauari ematen dizkion eskubideak ez dira Elizaren barnean egoteaz bukatzen. Bataiatua eta konfirmatua izan den oro Kristoren lekuko izateko gai da. Eta hartarako deitua izan da, gainera.

Honetan kristau guztiak dira berdinak. Alde honetarik begiratuz, edozein bataiatu Apostoluen pareko da. Bataioan sekularrari egozten zaion eginkizuna ez da elizgizonen boteretik erakarria —deribatua—. Badu, bai, zer-ikusi botere honekin, zeren Elizako ordenamendu guztia haien eskuan baitago.

Propioki mintzatzeraz, eta gorago esan dugun bezala, predikatzeko ahala ez da «eskubide» bat. Fededun batzuk beren gogoz eta libreki Eliza osatzeko biltzen direnean, orduan hasten dira Apostoluen eskubideak. Eta honako hau da kleroaren kargu berezia: fededun horiek bazkatzea, larratzea. Gainerakoan, berriz, testigutza emate kontuan, bai sekularrak eta bai elizgizonak, maila berean daude.

Sekularrek, inoiz, Elizan eskubide gehiagoren jabe izatea eskatzen dute. Hori eskatzean, ez dakite, agian, zer mintzo diren. Eske horiek oker-aditu batetik datoz. Sekularrak sekular iraun nahi baldin badu, kleroaren zereginetan izan dezakeen partea beti hutsaren parekoa izango da.

Uste dute nunbait —eske horrekin datozenek— kristau garen aldetik, sekularrak baino zerbait gehiago daukala elizgizonak. Eta bai batak eta bai besteak daukaten hori, «eskubide» eta «eginbideen» hizkera horrekin aditzera eman daitekeela. Baina hori ez da hala.

Izan ere, elizgizonak daukan gehiagoko hori, zer da? Pisua —amortiotik heldu dena, noski—; gurutzeari hurbilagotik eta hertsikiago loturik egotea.

Beraz, sekularrak galdetu beharko lioke bere buruari: kristauen artean den pribilegio bakarraren bila ote nabil ni, gero? Gurutzeari hertsikiago loturik egotea: hori da kristauen artean zilegi den pribilegio bakarra. Eta hori baldin bada nik nahi dudana, zer dela eta ez naiz egiten klerigo edo fraide?...

Apaiza gaur: sari gabeko zerbitzaria

Apaizak mandatu bat hartu du Kristorengandik. Horretan datza haren eskubideen funtsa. Eginbide batzuk ditu Kristoren alderakotzat. Haren ministerioa, mamiz, hara zer den: zerbitzu bat egitea Jaunari eta honen komunitateari. Alde orotarik begiraturaz, apaiza zerbitzaria da, eta ez jauna, inolaz ere. Jauntasun hori zeruko Buruari xoilki dagokio.

Zerbitzu honentzat ez da hemen saririk —behintzat duintasun, itzal, larderia, burupe edo horrelako saririk—. San Paulok badaki hori ongi: ez du zer harroturik —esango digu— (1 Cor 1,31; 2 Cor 10,17). Harrotzekotan, bere flakotasunagatik beharko du harrotu (2 Cor 11,30). Baina ministerioak ez dio harrotzeko biderik ematen. Ministerio horrek alde batetik lehen tokia, eta bestetik heriotzera kondenatua izan denaren patua eskeintzen dio (1 Cor 4,9). Beraz, hala-holako zortea. Kristoren desohorea zerbitzariarengana zabaltzen da.

Desohorea da gaur eguneon gure apaizgoaren abantail bakarra eta handia. Kristau apaizgoa beste erlijioek behiala izandako apaizgoekin parekatu nahi izatea, burugabekeria da. Beste horien antzera hartuko bagenu, orduan bai gainditua legokeela. Orduan bai arrazoi dutela gaurko protestanteek, gaurko juduek, etab.

Baina Eliza Katolikoaren apaizgoak, ministerioa den aldetik, Kristo baitan ditu bere arrazoiak; haren pertsonan eta bizitzean, alegia. Arrazoi soziologikoek deus guti egin dezakete hemen, kristau apaizgoaren beharra frogatzeko. Apostoluak, Kristoren Apostoluak dira. Apostolu horiek ez dauke beste erlijioetako apaizen maila edo oin berean. Hain zuzen, beste horiek ez bezalakoak izatetik datorkie balioa. Berezitasunean, apartekotasunean dago, inon egotekotan, apaiz katolikoaren etorkizuna.

Ministerio hau gehiegizko zama da, gizon hutsaren indarrei xoilki begiraturaz. Ez dago kidesasunik giza ahuleziaren eta kargu horrek eskatzen duenaren artean. Gizonak, berekasa utzia, kristau apaizari eskatzen zaiona ezin egin dezake. Mirakuiluz, goitiko grazia edo laguntza baten indarrez bakarrik egin daiteke lan hau.

Horregatik, oinarri-oinarrian umiltasuna behar du apaizak. Elizgizonek beren kargua zerbitzu ala nagusigoa bezala hartzen duten jakiteko, aski du kristau soilak haiei ohartzea. Bere egitekoa oker edo behar ez den bezala entenditzen badu apaizak, aguro agertuko da hori haren predikuetan.

Kristau errealtatearen zerbitzutan dago apaiza. Egiteko horren bidez errealtatea bera ager dadin, alegia. Baina zer pasatzen da askotan? Bidea

baizik ez dena, helburu bihurtzen dela. Betaurrekoak, ordea, ikusteko eginak dira, eta ez ikusiak izateko.

Hori egiten denean, gauzaren zentrua behar ez den lekuan jartzen da; eta erlijioa, fedea etab. ez dira behar bezala hartzen. Fedearen zentrua, esate baterako, ez dago fededunak mandatariarekin daukan erlazio horretan. Nik Jainkoaren Hitza entzuten dut, eta Hari —Jainkoari— entregatzen natzaio: horra zertan den fedearen zentrua. Hitz hori Eliz mandatariaren bitartez datorkit, hori bai, baina Elizari entzuten diot, Jainkoaren Hitz bakarra entzuteagatik, ez beste ezergatik.

Apaizaren tentazioak

Elizgizonak erraxki hartzen du Eliza eliz barruti edo parrokia bat balitz bezala. Berak bere eskumenean daukan artaldea bezala.

Baina ez dugu behin ere ahanzi behar «Artzain bakarra» Kristo dela, ez Aita Saindua. Eta «artalde bakarra» ez direla presiski Eliz barneko bildotak, gizadi osoa baizik.

Gauzak era hortara hartuz Elizaren iduria kaxkartzen da, eta hori ez da ondorio gabe. Elizak mundurantz eduki behar duen idikiera ezabatzen da, axolarik handieneko arazoak ahanzi edo geroko uzten dira. Ikuste motx horren ondorioz, parroki-estrukturan dagoen apaizak usteko du mioxioak ematen dabilen fraidea alferreko edo nolabaiteko langilea dela, etab.

Kristauak sakramentuetara hurbil daitezen, lan egin behar du apaizak, nola ez! Baina sakramentuak ote dira kristautasunaren neurri bakarra? Hori beste kontu bat da.

Sakramentuak hartzeko agindu du Jaunak. Baina honako hau ere ez da ahanzi behar, alegia: bai hori eta bai Elizan den gainerako guztia ere, kristau amoriozko bizitzea azkartzeko emana dela. Orain bada, parrokoak kontuan eduki behar du sakramentuetara gutitan edo bat ere joaten ez diren pertsona batzuk kristau amorio horren zabaltzaile izan daitezkeela, behar bada sakramentuetara usu joan ohi diren zenbait baino gehiago. Parisko parroko batek, Elizatik aldendua den jendea erakarri nahiz, lehenik behartuen alde lan egitera jartzen du jende hori, era horretara sakramentuen muina eta esanahia ikas dezaten. Eta arrazoiz, zeren norberaren janari izpirituala baino zerbait gehiago baitira sakramentuak.

Apaizak Jainkoaren hitza predikatu behar du, baina hori da Hitza bes-terri hel arazitzea, jakin arazitzea. Ebanjelioa, ordea, ez da predikarien zerbitzurako. Aitzitik, hau da predikazioaren xedea: Ebanjelioa den bezala era-

kustea, eta entzulea ebanjelio horretan sar arazitzea. Gauza bera esan behar da, bai kristau dotrinaren irakasteaz eta bai liturgiaren ospaketaz ere.

Ongi da, noski, herriak Kristoren Pasioko elizkizunak ospez eta behar bezalako duintasunaz gogoratzea. Baina beti ere premiatsuena eta beharrena beste hau izanen da, alegia: zeremonia horien bidez, horien muina, esanahia eta errealitatea atxeman dezala. Beraz, zeremoniak ez dira azken xedea.

Apaizak kristau dotrina hausnartu eta pentsatu behar du aparteko modu batean, gero dotrina hori gizonen egoki den eran aurkez diezaaien. Hori da, hain zuzen, Teologia deitzen duguna. Baina Teologia hori ere ez da elizgizonen ondarea soilki, Eliza osoari dagokion zer bait ere bada. Teologia edo "intellectus fidei" delakoa, guztion zeregina da.

Elizan ministerioa elizgizonen eskuetan dago. Hau aitortu behar da, eta alde honetarik sekularrak ezin dira kleroaz berdindu edo maila berean jarri. Baina hori egia izanik ere, kleroak ez du hartu behar bere burua Elizaren zentru eta ardatz bezala. Elizaren zentrua ez da Pedro, Kristo baizik.

Elizan den gauzarik gorena karitatea da. Eliza zer den, gaur berriro ari gara ikasten: hots, Jainkoaren erresuma, lurrean erromes eta bidazti dabilena. Eliza horrek badu zer-ikusi mundu osoaz. Jerarkiaren esparru mugatuak ez digu hori ahantz arazi behar.

Azentuetan aldakuntzak egin beharra

Ttipikeriak dirudite, baina zenbait azentutan aldakuntzak egin, ez egin, hor da, neurri handi batean, Elizaren geroa eta etorkizuna. Gaur kristau mezua sinesgarri izan dadin, kristauen ejemplo txarrek baino ondorio handiagoa dute azentu kontu hauek. Esate baterako, Elizak bere estrukturak nola hartzen dituen.

Beti egongo da halako borroka edo tirabira bat giza ahuleziaren eta ministerioaren estruktura objetiboaren artean. Horrek ez du erremediorik. Gainera, ahulezia horiek egongo ez balira, ez legoke estrukturan beharrik. Baina gauza bat da jainkoazko grazia —zeinek gizonen eskasiak gainditzen baititu—, eta beste bat gizonaren harrokeria eta handiustea —zeinek, bere potoen eta hutsen estalkitzat, ministerioa erabili nahi baitu—. Eta orduan, bere pertsona kritikatu eta erasotua denean, ministerioren gaztelura egingo du laster, bere burua babesteko.

Esistentzialki, bizitzean, alegia, nolatan elkartu ministerioaren eta pertsonaren arteko tirabira hori? Zaila egiten zaio hau apaizari. Baina apaiz hori umila denean, ministerioaren graziak harrigarritzko eran egiten du el-

karte hau. Ezen Kristoren promesen indarrak obratzen du. Ongi pentsatzera, alde honetarik begiratzuz, kristau bizitzea ez da apaizarena baino errazagoa.

Kristorekin bil eta berpiztua, jadanik bizi naizen hau ez naiz ni... Bizimolde bat, alegia, esker onean eta onartu den mixioan oinarritua: hori da kristau bizitzea, edozein bizimoldetan egonik ere.

Naturalezaren eta graziaren arteko batasuna ezin atxemanekoa da, baina batasun horrek pertsonaren muina bera harrapatzen eta pertsona horren itxura du mamitzen.

Puntu izkutu hau —eta beronen inguruan dabil dena—, Kristorengan eta Jainko Hirukoitzarengan kokatu behar da. Hark ematen dio bizitzeari alde batetik babesa eta aterpea, eta bestetik biluzik egotea, arriskuen aitzinean babesik gabe gertatzea. Beraz, bai atsedena eta bai egotzirik egotea ere; fedearen argia, eta denbora berean iluntasuna.

Apaizari beste hainbeste eskatzen zaio. Haren ministerioa, gorago esan den bezala, Kristoren pertsonagan eta Jainko Hirukoitzarengan dago oinarritua. Eta hain zuzen, horrexegatik, ministroak bere pertsona gizatiar bekatarari uko egin diezaiola eskatzen da. Meharregia den pertsona horri uko eginez, pertsonalkeria utziz, goreneko pertsonalitate batez jantzia izan dadin.

Ministerioak, itxuraz behintzat, inpertsonala dirudi, baina hori azaleko itxura baizik ez da. Azal hori barnatuz eta zulatuz, hel gaitezen barnera, amorio pertsonalaren, giza-jainkotiar amorio pertsonalaren mailaraino, zeren han baita gauza ororen oinarri eta sostengua, eta ministerioarena ere bai, noski. Eta maila hori zerbait egiazko eta bizia dela, salatzen du apaizetan maiz nabari den humanismo jatorrak; apaizetan maiz ikusten den ekilibrio eta argitasunak.

Sekularraren senipartea

Sekular handiak zalapartatsu izan dira gehienetan, iskanbila sortzaile, bake gozoa urratzera datozenak, erantzunak ematen baino gehiago galderak egiten dakizkitenak. Neurria ez da horien dohaina. Baina Elizan badute zeregin bat, egiteko bat. Eta hain zuzen, zeregin hori bete ahal izateko, komeni zaie oso atzekaldean edo aldamenean apaiz baten gidaritza eta itzala edukitzea. Ekilibrioa gordetzen dakienaren itzalak lagun egin diezaien ².

(2) Halaz guztiz, inoiz elizgizonetan kristau soiletan baino neurri falta handiagoa ez ote den nabari galde daiteke. Kontzilio ondoko bolara honetan ez ote da horrelako zerbait ikusi?

Egungo lelo bat, ezin onartuzkoa

Besteren ordezkari bezala bizitzea zer den, apaiz katolikoak bakarrik erakuts diezaioke gizaldi berriari.

Elizan bizi-estatu bat ongi konprenitu eta barnatzeko, bestea edo besteak ere kontuan hartu behar dira.

Elizaren berriztapena nahi dutela dioten artean, inoiz entzuten dira halako erasia batzuk, ezin onartuzkoak. Apostoluen Elizan sekulan onartuko ez direnak, alegia. Adibidez: Sekularren garaian gaudela, sekularrak behar direla iratzartu, eta hori apaizen garaia gaingitua dagoelako. Apaizak ez duela gehiago gaurkotasunik eta ez gaurkotua izaterik ere...

Sekularrak iratzarri nahi izatea, ongi da. Baina areago beharko da kleroa iratzarri, zeren hark duen egitekoa ezin utzizkoa baita, eta berak egin ezik, bestek ez baitu eginen.

HOGEI ETA BATGARREN KAPITULUA

TENTSIOAK ELIZAKO EGITUREI BURUZ ¹

Egungo egunean axolarik handiena du Elizaren izaeraz ideia argia edukitzeak. Izan ere, frankotan, hori eduki gabez joera uher eta iritzi makurrak zabaltzen dira.

Elizaren sorreraz edo fundazioaz mintzo garenean, oker-aditu bat gerta daiteke. Batek baino gehiagok uste lezake kristauk berek asmatutako izakia dela Eliza, erresuma bat hango bereko hiritarrek sor dezaketen eran. Adibidez, Ipar Ameriketako Estatu Elkartuen sorreran gertatu zen bezala. Hango hirritarrek erresumako oinarri-legeak eta eskubide-eginbideak ezarri zituzten.

Baina guztiz bestelakoa da Elizaren sorrera. Hemen ez da horrelakorik gertatu. Lehenbiziko fededunak ez dute Eliza sortzen. Elizan sartzen dira. Beraz, Eliza bazen. Eliza, gure gainetik den Norbaitek asmatu eta den bezalakoa egin digu.

Ahantz-orduetan gogoratzekoak

Ba! Betiko kontuak, betiko leloak, —esango du agian zenbaitek.

Bai, jauna. Oinarrizko puntuei azkarki lotzearen beharra, Elizaren muina

(1) Ikus HENRI DE LUBAC, *Las iglesias particulares en la Iglesia Universal*; Ed. Sígueme; Salamanca 1974.

diren gauzei kasu egin beharra, sekulan baino beharrago bihurtu zaigu gaur, gaurko une nahasi honetan.

Kristok hamabi Apostoluen kolejioa sortu zuen, eta kolejio horren baitan utzi zuen Elizako lege eta arazoen funtsa. Elizan sartzen zenak aitzinetik emandako Eliz konstituzio hau onartzen zuen.

Adineko apaizek Seminarioan ikasi zuten Eklesiologian bapo eskolaturik zaude... Bai. Betiko diren gauzak beti gogoratu behar dira, eta areago ahaztutzeko perila denean.

Elizari "Katolikoa" deitzeaz

Hor dugu hitz bat, Elizaren deitura bezala beti erabili dena: "Katolikoa". Badirudi deitura hau ere gaur zenbaitek begitan hartua duela.

Berez, jatorriz eta etorkiz, hitz honek "Orokor" esan nahi du —Unibertsala—. Horretan ez da dudarik. Baina hemen kontutan eduki behar dira, bai jatorrizko esanahia eta bai ibiliaren ibiliaz hitzari itsatsi zaizkion pleguak ere. Edozeinek daki hitzek, usuarioaren puruz, beren bideak egin ohi dituztela, beren kutsu eta adiera bereziak hartzen dituztela. Eta hori da "Katoliko" hitz honi gertatu zaiona. Gaur ezin utzizkoa dugu. "Katoliko" hitzaren lekuan "Orokor" erabiltzera jarriko bagina, hitz horretan kokaturik diren baliozko alderdi asko suntsituko lirатеke.

Izan ere, zer da gaur "Katoliko" hitzak aditzera ematen duena? Besteak beste, hau: zerbait trinko, batu, bere baitako batasun sendoa duena. Desberdintasun guztien gainetik beti bat izatea, segida bat edukitzea; barreiatu egote hori gainditzen dakien batasuna².

Badu hitz honek halako ukitu bizkor-eragile-dinamikoa. "Orokor" esateak, berriz, hedadura soilki aditzera ematen du.

"Katoliko" izatea, Elizaren dohain bat da. Elizak bere baitan duen indar eragile horren agerbide da hitz hori.

Horregatik, "Katoliko" hitza ezin utzizkoa bilakatu da. Elizaren Gura-soek aho batez erabili dute hitz hau Elizaren deitura bezala.

Guk orai —zenbaitek nahi lukeenez—, "Katoliko" erabili orde, "Orokor" erabiliko bagenu, Eliza berri bati, lehengoa ez bezalako bati buruz mintzatzen ari garelako susmoa sortuko genuke. Eliza bat, alegia, estrukturarik gabekoa, ezin ikusizkoa, barreiatua, Luterok amestu zuen gisatakoa:

(2) DE LUBAC, o. cit., 33 or.

*Multitudinem quamdam nescio quam, insensibilem et mathematicam, Platonis ideae cognatam*³.

Gehiago oraindik: gaur modatan den erlijio molde bat, edonork onart lezakeena, erakunde gabekoa, sineskai, lege eta zeremonia-kontuak alde batera uzten dituen: hori aditzera emango luke edo gogora ekarriko liguke hitz horrek. Eta hau ez da funsgabeko kezka edo beldurra, zeren gaurko hizkeran era horretara hartzen baita "Eliza Orokorra"⁴.

I

ELIZA OROKORRA, ETA ELIZA LOKALA EDO PARTIKULARRA

Haatik, horrek ez du esan nahi "Eliza Orokorra" izen hau erabili behar ez dugunik. Batez ere eliza lokala —tokian tokikoa, alegia— eta Orokorra elkarren artean bereizteko, orduan beharrezkoa egiten zaigu hitz hori. Beraz, Eliza Katolikoaren barnean badaude bata bestearekin zer-ikusi duten bi gauza hauek: Orokorra eta lokala edo partikularra.

Zer da, beraz, eliza lokala? Zer moduzko erlazioa dago Eliza Orokorra-ren eta lokalaren artean?

Eliza Orokorra tokian tokiko elizetan gatzaturik bezala ageri da. Era horretara, toki bakoitzeko eliza Kristoren Gorputzaren agergarri bat da. Gorputz hori beti bat eta beti bera azaltzen da denetan.

Eliza lokalaren buruzagia Apezpikua da. Bera dugu, beraz, eliza lokalaren zentrua eta ardatza. Eliza lokala fededunen multzoa da, Apezpiku edo gidari baten inguruan bildua. Beste hitz batzuez esanik, Apezpiku batek gobernatzeko duen komunitateari eliza lokala deritzo.

Bego, bada, garbi: Apezpiku batek gobernatzen duen komunitatea: hori da eliza lokala. Eliza lokal bakoitzean Eliza Orokorra-ren muin guztia aurkitzen da, funtsean⁵.

"Eliza", honela, singularrean eta absolutoki izendatzen dugunean, Eliza Orokorra dugu gogoan. "Elizak" pluralean esaten denean, eliza lokalak adierazten dira. Apokalipsian, esate baterako, Asiako "zazpi elizak" aipatzen dira; hau da, zazpi komunitate konkretu batzuk.

Apezpikua da apaiztasuna goren mailan daukana. Eta fededunak haren

(3) TOMÁS MORO, *Responsio ad Lutherum*.

(4) DE LUBAC, o. cit., 36 or.

(5) A. GRÉA, *L'Eglise et sa divine constitution*.

aldare inguruan Eukaristia ospatzeko biltzen direnean, eliz batasun hau argi osotan jartzen da.

Oraino beste bereizkunde bat ere egin beharra dago partikularren eta lokalaren artean. Frankotan gauza bera balira bezala hartzen dira hitz horiek. Baina auzia zehazkiago aztertuz, laster ohartzen gara bi hitz horien artean dagoen aldeaz ⁶.

Eliza lokala diogunean, teologi kriterio bati gagozkio soilki: Apezpiku baten ardurapean dagoen eliz zati edo atal bat. Organismo handi honen zelula bizi bat, nahi baldin baduzu.

Eliza partikularra esaten dugunean, berriz, beste eremu bateko kontuak ditugu gogoan: ohitura bereziak dituzten eliza batzuk. Beraz, sozio-kultural alderdiari egiten zaio hemen kasu.

Historiatik dakigunez, eliza lokalak taldetan sailkatu izan dira arrazoi bategatik edo bestegatik, Geografia, Politika, hiriburu baten erakarmen indarra edo beste arrazoi batzuk tarteko izan direlarik. Era horretara sortu dira, adibidez, Patriarkatuak.

Azken finean, eliza bakoitzak badu bere berezitasuna. Bai alderdi erlijiosoa eta bai profanoa ere, dena nahasten eta elkartzen da eliza bakoitzari bere aurpegi edo jite berezia emateko. Eliza bakoitzak bere gora-behera eta aitzingibel konkretuak izan ditu, bere fedea bizitzerakoan istilu jakin eta berariazkoak jasan ditu, tokiko girora eta kulturara jarri beharra izan du. Gauza guzti hauengatik ondorio hau sortu da: eliza bakoitzak baduela aurpegi bat berezia eta besteak ez bezalakoa —neurri batean behintzat—.

Hori guztiori, berez, jatorra da, zeren gauzak hala gertatzen baitira.

Beraz, eliza lokala esatean eta eliza partikularra esatean, izaki berberaren alderdi banatan ipintzen dugu atentzioa. Eliza lokala, berez, bere izanez eta egitez, orokor zalea da, bere zentzurantz abiatuak dago. Eliza partikularrak, berriz, beste aldera du joera. Eta bi indar edo joera horiek eliza guztietan nabaitzen dira.

Eliza lokalak ez dira Eliza Orokorren zati batzuk. Ez behintzat probintziak edo departamenduak Estatuaren zatiak diren bezala. Eliza lokal bakoitzaren bihotzean Eliza Orokorra oso-osorik aurkitzen dela esan genezake. Eliza bakoitza zelula bizi bat bezala da. Bakoitza besteetara idikia dago el-

(6) Honetan 1974eko Sinodoari eta "*Evangelii Nuntiandi*" gutunari jarraitzen gataizkia, "partikular" eta "lokal"aren arteko diferentzia egiterakoan. Zernahi gisaz, esanahi partiketa bi hitz hauen artean ez dago ongi finkaturik.

kartasunaren lokarri bidez, eta idiekiera hori gordetzen duen neurrian atxiki-tzen du bere eliztasuna.

Notatzekoa da San Paulok erabiltzen duen hizkera: *Korinto-n ezarritik den Jainkoaren eliza* (1 Cor 1,2). Eta berdin Antiokia-ko Inaziok: *Asiako Filadelfian dagoen Jainkoaren elizari* (Ad Philad.).

Elizaren batasuna ez da federazio gisatakoa

Eliza Orokorren batasuna ez da, bada, federazio gisatakoa. Ezin esan daiteke eliza lokalak, bakoitza aparte eta berezian egon ondoan, gero, bigarren mementoan, elkarrekin biltzen direla. Ez. Gauzak ez dira horrela. Elizak badu bere baitako batasun bat, ezin galduzkoa. Jainkoaren herria, herri bakarra da. Komunitate lokala, berriz, herri bakar honek hartzen duen itxura edo forma bat baizik ez da⁷.

Erromako Kredo zaharrak, Elizaz mintzo denean, Eliza horren «bata-suna» azpimarkatzen du.

Orai bada, batasun hori segurtatzeko, berebiziko axola du Apezpikuak.

Kristau bat Apezpiku egiten denean, Apezpikuen Gorputz horren bar-nean tinkatua eta txertatua gelditzen da. Apezpikuen Gorputz hau ezin zatituzkoa da.

Apezpikuen batasuna aditzera emateko, Apezpiku berria ordenatzen edo sagaratzen denean, beharrezkoa da Apezpiku ordenatzaileak ere bat baino gehiago izatea. Orai guttinez hiru eskatzen dira; noizbait hamabi ere es-katu izan dira.

Apezpikutasun osoa Apezpiku bakoitzarengan dagoen bezala, era berean edo antzera Eliza Orokorra ere oso-osorik eliza lokal banatan eta bakoitzean aurkitzen da. Jerarkiaren batasunak egiten du eliza lokala eta Eliza Orokorra gauza bat eta bera izatea.

Zein da lehen: Eliza Orokorra ala eliza lokala? Horra beste aztergai bat. Eliza Orokorra ez da sortzen eliza lokal guztiak elkar joaz, horien denek bildumatik edo federaziotik bigarren mementoan kontsideratzen den izakia balitz bezala. Ez. Ez da horrela. Baina beste aldera ere ez. Ezin esan dai-teke, alegia, Eliza Orokorra lehenagokoa dela eta haren zatitzetik sortu direla, bigarren mementoan, eliza lokalak.

Eliza lokal guztiak eliza lokal batetik sortu dira: Jerusalengotik, alegia. Eliza Orokor bat, horietaz kanpo eta horiek baino lehenago, ez da lur-rean

(7) H. Schlier. Ikus DE LUBAC, o. cit., 53 or.

esistitu. Apezpikua, era berean, ezin esan daiteke zer den lehenago: ala Eliza Orokorraren ala eliza lokalaren kargudun. Nolanahi den, lokarri izan behar du Apezpikuak, batasun egile eta begiraile.

Kultura berezi baten jabe diren elizak

Eliza partikularrentzat berdin balio dute —bistan da—, eliza lokalari buruz hemen esan ditugun gauza guztiek. Baina eliza partikularra diogunean, berezitasunari ematen diogu kasu. Eliza bakoitzak badu bisaia bat besteak ez bezalakoa, ohitura propioak etab., eta bere berezitasun hori gorde nahi du.

Berriz ere esan dezagun: hori, berez, bidezkoa da.

Kristok haragi-hezurrez osatutako gizakiak salbatzen ditu. Munduan giza-kultura bereziak daudenez gero, tokietako elizetan kultura propioaren kutsua edo sunda aditzea noraezekoa da.

Kultura berezia sortze horrek herriaren orijinaltasuna salatzen du. Baina beste aldetik kultura bakoitzak etengabeko har-emanetan egon behar du besteekin, kanpoko gaiak hartuz eta beretaketuz. Bestela, hori egin gabez, bakartasunean biziz, behehitzeko eta hiltzeko bidean jar daiteke.

Edozeinek daki azken Kontzilioa berezitasun hauek errespetatzearen alde azaldu dela. Batez ere mixio lurretan tokian tokiko kultura bereziari errespetoa zor zaio.

Praktikan, ordea, gauzak ez dira hain errazak. Historia lekuko, mixio kontuan lanik gehiena egin duten elizek, ebanjelioarekin batean beren kristau kultura propioa ere zabaltu izan dute. Hala egin du Erromak sartalde guztian, Konstantinoplak eslaboekin, Alejandriak Etiopian, etab. Nahi-eta-nahi-ez ebanjelioa eta kultura nahasiak egoten dira, eta kontu handia ipini behar da ebanjelioa zabaltzen den tokiko kultura berezia ez itotzeko, eta ahal baldin bada, bultzatzeko.

Elizak ere halako mordo batzuetan pilatuak ageri zaizkigu, munduan diren kultura berezien arabera. Zenbat kultura berezi, hanbat eliz talde: Armenioak, Koptoak, Grekoak, Latindarrak etab. Bakoitzaren kulturaren erroak boteaz, kristau fedeak, kultura berezi baten jabe diren herri horietan elizak ere halakoak sortu ditu. Bai teologia, bai liturgia, Eliz legeak, dena, pixka bat hango erara eta hango kolore bereziz jantzirik, ageri zaigularik.

Kristau fedea eta giza-kultura ezin dira elkarrengandik zeharo berezi. Esan bezate nahi dutena sekularizazioaren alde teoriak asmatzen dituztenek, baina hori hala da.

Kristau fedea bere izanez bat eta bakarra da, noski, baina gizonaren kul-

tura aldatuaz doa denboren eta tokien arabera. Hortik heldu da eliza partikularren orijinaltasuna. Eta hori berez ondasun bat da Eliza Katoliko osoarentzat.

Beraz, kontu handia ipini behar da batasuna ez dadin har berdintasuna bailitzan. Kristau pentsakera guztia sistema bakar baten mugetan sartu behar balitz bezala, alegia.

Baina beste hau ere esan behar da: desberdintasunok batasuneruzko abiadura edo joera nagusi baten barnean egon behar dutela.

Batasunerako —ez berdintasunerako— joerak nagusi izan behar du Elizan.

Batasunaren kontzientzia hori bizi-bizirik nabari da lehen mendeetako Elizan. Ez da joera edo gogoia bakarrik. Jainkoak batasuna egin eta erregalatu digulako segurtapena, eta, beraz, guk batasun hori mantendu behar dugula: sentimendu hau zoli-zolia ageri da lehen mende horietan. Goitik eman zaigun batasun horri leial egon behar dugula, alegia.

Antiokiako Inazio, Ireneo eta Zipriano baitan maiz-sarri azaltzen dira pentsamendu horiek. Orduan ere batasuna gordetzea ez zen erraz, baziren sesioak eta liskar bideak; baina gorde behar zelako kezka bizi-bizirik zegoen.

Apartekotasunaren konplejoa sortzen denean

Eta eliza partikularra ez litzateke zinetako eliza izango, baldin hontan huts egin baleza. Eta hau gerta daitekeena da. Batez ere berezi izateko, besteak ez bezalako eta orijinal izateko kezka jauntzen denean, orduan batasunaren lokarria ahultzera uzten da. Orduan desberdin eta berezi izatearen "konplejoa" sortzen da, eta konplejo hori ez da bat ere ona, zeren guztion altxorreko ondasun asko galtzera uzten baitira. Gainera, aparte eta bakar bidean ibili eta bizi nahi duena pobretu egiten da.

Grina txar hori estali eta ederztatzeke teoriak asmatzen direla badakigu. Elizan gertatzeko desberdintasunak badira: hori hala da. Eta orduan, hortik aitzakia hartuz, arras bestelakoa dena defenditzera jartzen dira. Esango dizue, alegia, dotrinazko pluralismoa gauza guztien gainetik behar dela sustatu eta bultzatu.

"Pluralismo" hitza gaur modan jarri da. "Ismo" guztiak bezala ideologia bat aditzera eman lezake, eta orduan beldurgarri da.

Testamentu Berrian batasuna azpimarkatzen da, ez desberdin izate hori. Desberdin izatea ere han dago, noski, baina eman zaigun mezua bat eta bakarra dela: hori da behin eta berriz esaten zaiguna.

Pluralitate edo aniztasun jator bat errespetatu eta mantendu behar da, baina dotrinazko Pluralismo setati horretatik gure burua gordeaz, halere. Azken Kontzilioak berak ere hortik datorkeen arriskua salatu zuen ⁸.

Batasun sendo baten barnean pluralitatea, aniztasuna: hori izan da Elizaren tradizio jatorra. Komuniozko batasuna, alegia.

Batasun joera hau indarrean zen lehenbizi hartan; eta hain zuzen ere, horrexegatik zeuden hainbeste desberdintasun. Testamentu Berriko idazlanen bildumak ez ote digu hori agertzera ematen? Gaur batzuek esango dizue Testamentu Berria arras bestelako eta are elkarren aurkako diren izkribuen bilduma bat baizik ez dela. Itsu egon behar da hori esateko. Han azaltzen den boza, bakarra da. Badira, noski, ikusalde desberdinak. Ezingo dira denak sistima batean sartu, baina fede bat eta bera da izkribu horietan mintzo dena.

Desberdintasunak errespetatu behar dira, noski. Baina era berean dotrinazko pluralismo batek oinarritzko batasuna arriskutan jartzen duela ere esan behar da.

Zismen iturburua

Elizaren Historiari begiratu bat ematea aski da gauza batez ohartzeko: zismek, alegia, kultura bereziekin izan dutela zer-ikusi. Hori ez da bat ere harritzekoa, ezen kultura bereziak bakarti eta aparte bizi izateko tentazioa sor dezake. Eta orduan halaber erreakzioz beste muturrera ere joan ohi da: katolikotasunaren muina denak berdin izate horretan jartzera. Ez bat eta ez beste, ordea.

Gertatzeko desberdintasuna ez da ideal bat bezala hartu behar.

Eliza partikularra bere kultura propioan erabat hertsia eta kiribildua uzten baldin baduzu, horrekin ez diozu mesede egiten. Benetazko kulturak halako idikiera eta orotara joera behar eta nahi du. Hertsirik eta bakarti egote horrek, bai gizonaren hazkunderari eta bai katolikotasunari ere, kalte egiten dio.

Itxuren arabera, horrelako zerbait gertatu zitzaien judu-kristauei. Inoiz katolikotasunaren barnean eliza partikular bat osatzeko arrazoirik inork izan baldin badu, juduak izan dira, noski, kristautasunaren sortzaileak. Baina bakar bide horri lotuegi egon zirelako, herejietan erori, ihartu eta suntsitu ziren ⁹.

(8) Ikus "Ad gentes".

(9) Ikus BELLARMINO BAGATTI ofm, *L'Eglise de la Circoncision*, Jérusalem 1965.

Gaur oso arin esan ohi da zisma handien aroa iragana dela. Baliteke hala izatea. Baina itsu behar da egon, antzeko arriskuak gaur ere badirela ez ikusteko. Gehienetan, gaur, ideologiazko motiboak beldurgarriago dira. Baina nazionalismo itxurazko arriskua ere hor da. Nazio bateko eliza beste nazio bateko elizaren aurka jar daiteke eta hori katolikotasunaren aurka joatea da, noski.

Eta honako hau ere gerta daiteke: norberarentzat autonomia eskatzea, eta gero, zer da eta, Eliza Orokorra bere menera ekarri nahi izatea, eta batez ere Elizaren zentruari azpiko gerra egitea. Zer da hori imperialismo mueta berria sortzea baizik? Orduan ez eliza partikular bat, Eliza osoa kaltiar ateratzen da.

Egia da, bai, latindar Elizan komunitate partikularrei ez zaiela behar bezalako axolarik eman; baina egia da era berean Eguzkialdeko elizetan, autozefaliaren ideia nagusitu denean, eliza horiek Eliza Orokorren atalak direlako sentimendua galtzeko perilean egon direla. Ortodoxoen teologoen berek salatzen dute gaitz hau.

Eta hain urrun joan gabe ere, bada Eliz-Nazionalismo bat, zeinetarik gorde behar baikara. Euskaldun eliza, frantses eliza etab. ez dira mintzatzeko molde jatorrak.

Zernahi gisaz, beti ernai eta iratzarririk egonez, eliza partikular bakoitzaren barne indarra piztea eta hedatzea ongi da.

II

APEZPIKUEN KOLEJIALITASUNA

Apezpiku guztiek batasun bat orokorra osatzen dute: horra hor bakarti ibiltzeko tentazioaren erremedioa.

Joan XXIII.ak lehenbiziko aldiz Kontzilioa biltzeko asmoa agertu zueneko, Apezpikuen kolejialtasuneruntz zuzendu ziren gehienen gogoak: hau zen argitu eta aztertu beharrezko puntu nagusia. Eta hau zen, era berean, Vatikanoko Lehenari segida eta konplimendu emateko modurik hoberena. Eta hala egin ere da azken Kontzilioan.

Haatik, kolejialtasun hau ez da beti behar den bezala hartzen eta ulertzen. Honetzaz ere ez dugu zer gehiegi miretsirik. Elizarekiko gauzetan bada behaztopa-harri bat, eta mendez-mende hartan behaztopatzea maiz gertatu da.

Bai. Behaztopatze hori gertatzen da Eliza izaki bakan eta besteak ez

bezalakoa dela ahaztutzen denean. Eta hau da behaztopa-harria: gizartean diren beste sozietateen eredura Eliza jarri nahi izatea. Mundu honetako sozietateen antzera Eliza hartu eta antolatu nahi izatea.

Bai Apezpikuen kolejialtasuna eta bai Kontzilioak irakatsi dituen beste zenbait puntu ere —hala nola "Jainkoaren herria", "erlijio askatasuna", "Eskritura eta Tradizioa", "kristau guztien apaizgoa", etab.— maiz ikusten ditugu makur adituak eta behar ez bezala interpretatuak. Hori egiten duenak esango dizu, beharbada, bere jarrera zuritzeko, Kontzilioaren letra gainditua dela eta aitzinago joan beharra dagoela. Ongi ikasi ez den gauza, ordea, nola egon daiteke gainditua...?

Eta egiten diren gehiegikeria eta makurren erruz, gero beste batzuek beste muturrera jotzen dute: dena ukatzeraino, alegia. Eta hala hauek esango dute kolejialtasuna ez dela deus, ipuin bat dela, oinarri gabeko asma-zioa. Baina ez bat eta ez beste.

«Collegialitas» izen hau berria da, noski, are latinean ere. Kontzilioak bere gutunetan ez du erabili. Baina izen horren azpian datzan gauza, ideia, aintzinatetik dator. Egite eta mintzatze molde askoren bidez frogatzen da hori. *Gure kolejiotik apartatu zara*, esan zion Zelestino Aita Sainduak Nestoriori. «Apostoluen kolejioa», Liturgian ia hasiera-hasieratik aipatzen da.

Axola guti du hemen Ulpiano eta beste juristek kolejio hitzari ematen dioten esanahiak. Hitz honen balioa Elizarentzat hortik ez dela hartu behar, bistan da.

Apezpikuen kolejioa ez da toki batean eta elkarrekin bildurik bizi direnen batasuna.

Latinez, bai "collegium", bai "corpus" eta bai "ordo" ere erabili izan da. Grekoz, berriz, "synedrion", etab.

Kolejio honen egitura, autoritatea etab., kristau iturrietarik beharko da ikasi.

Apezpikuek kolejio bat osatzen dute

Jesusek hamabi Apostoluen taldea hautatu zuen; era horretara, hamabi horiek nolabait beste dizipuluetarik bereziak gelditu ziren.

Eta hamabi aukeratu zituen Berarekin batera ibiltzeko eta predikatzera bialtzeko (Mk 3,14).

Hamabi Apostoluak, hamabi harriak, zeinen gainean eraikia baitago Je-

rusalen berria (Ap 21,14). Kristo berak jarritako "dodecastylum firmamentum" ¹⁰.

Apostoluen kolejoaren ondorengo eta heredero da Apezpikuen kolejioa. Nola, zer moduz eta zer bidez Apostoluek beren kargu hori Apezpikuei utzi zieten, hori ezin dugu gehiegi argitu, garai hartako xehetasunen eskasiaz. Baina gauza bat dakigu, haatik: bai Erromako Klemente eta bai Antiokiako Inazioarentzat ere, Apezpikuen kargua Apostoluetarik heldu dela.

Horretaz gainera, Apostoluen aroko muga harrapatu zuten bi idazle hauen ustez, apezpikuak, alde batetik, badu bere elizaren buruzagitza, eta bestetik, gainerako elizen alderakotzat kezka eta ardura. Eta hori frogatzeko ez dute sinestamendutara jo beharrik. Gauza ezaguna da, inork ere ukatzen ez duena. Izan ere, aintzinate hartan, oso beranduraino, ez da gauza hauen ukatzailerik.

Bai Apostoluen kolejioa eta bai Apezpikuena ere, etengabeakoak dira, iraunkor eta betikoak. Beste hitzez esanik: errealitate hori beti bizi da. Ez da, alegia, epeka edo une jakin batzuetan bakarrik gertatzen den gauza.

Nahiz eta Apezpikuak munduan barna barreiatu egon, batasun bat osatzen dutelako kontzientzia hori zoli-zolia egon da Elizan.

Apezpikuen kolejioa beti bizi da eta beti lanean ari da. Bat izate hori era askotara ematen da aditzera. Adibidez, lehen mendeetan eskutitzen bidez har-emanetan egon ohi ziren apezpikuak.

Apezpikuek, bakoitza bere elizaren buruzagi izanik, munduan barna barreiatu egonagatik, denek fede berbera irakasten dutenean, kolejio hori bizi delako frogatu eta aitorrera ematen ari dira.

Hori da, hain zuzen, Irakasgo arrunt eta orokorra deitzen dena. Eta Irakasgo hau hutsezin baldin bada, hori da, noski, apezpikutasunak bere baitako batasun bat duelako; bestela, berriz, apezpiku bakoitza, berezian harturik, hutsezin ez bada, denak elkar joagatik ez lukete hutsezin izan behar. Batasuna osatzen dutenean, ordea, orduan bai, hutsezin dira ¹¹.

Une bakan batzuetan Apezpikuen kolejio hori desarrunt den moldean ageri zaigu: Kontzilio orokorrak direnean. Lehenbizikoa Nizea-n ospatu zen 325. urtean. Izan dira, bai, Kontzilioetan, beste bilkuretarik hartutako prozedura eta usuario zenbait. Baina axaleko gauza horiek gora-behera, Kontzilioak ez du antzik ez parerik beste giza-bilkurekin; guztiz da bakarra eta besteak ez bezalakoa.

(10) IRENEO, *Adversus haereses* I. 4, c. 21, n. 3.

(11) IRENEO, *Adversus haereses* I.4, c. 26, n. 2.

Elizaren Kondairan Kontzilioak ez dira egunoroko gauza. Bakanak dira oso; IV. mendera arte ez da Kontzilorik. Eta geroztik ospatu direnen kontua ez da luzea.

Ez da pentsatu behar Kontzilorik ez deneko denboran Apezpikuen kolejioa lo dagoela, edo ez duela deus egiteko biderik. Apezpikuek, mendeetan eta tokietan barna barreiaturik, boz batez beren erakutsiekin kristauen fedea eta bizitzea zaintzen dutenean, orduantxe ari da kolejioa eten-gabeko eta egunoroko bere lan handi premiazkoan.

Apezpiku bakoitzak badu zer-ikusi Eliza Orokorrarekin. Beste apezpikuekin batean, noski, baina Eliza Orokorrari dagozkion zereginen alderakotzat ezin da antsikabe izan.

Eliza Orokorraren kezka edo kontzientzia hau bizi-bizia ageri da aintzinateko Apezpikuetan. Eliza Orokorra gorputz bat eta bakarra delako sentimendu honek erro sakonak ditu haietan. Egia da, gero, Erdi Aroan, feudalismoak apezpiku bakoitza bere barrutiko hesietan sartu zuela, eta orduan sentimendu hau pixka bat moteldu zela; baina ez zen sekula oso-toro itzali.

Agustin, Pelagioren erakutsien kontra altxatzen denean, bere eliz barrutitik urrun dauden dotrinak astintzen ari da. Ireneo Lion-goak Erromako Aita Sainduaren aurrean sortaldeko apezpikuen alde aurpegia ateratzen du. Alejandriako Zirilo, beste askori ere lagundu nahiz, bere kide Nestorio bide onera ekartzen ahaleginduko da, etab. «Affectus collegialis» delako indar horrek bultzatzen eta hartaratzen zituen.

Apezpikuen konferentziak eta kolejialtasuna

Gure egunotan Apezpikuen konferentziak jarri dira probintzien, eskualdeen, erresumen edo bestelako mugen arabera. Horien praktikotasuna eta are premia ere, guk ez dugu dudan jartzen. Alde guztiz berriak ere ez dira. Horrelako gauzak edo antzekoak Elizan ezagutu izan dira. Bilkura horien antolamendua ez da beti berdina izan, ordea.

Baina gaur sartalde guztian Apezpikuen Konferentzia deritzon bilkura molde hau zabaldu da.

Kolejialtasunari bilkura hauek lagun diezaioketela ez dugu ukatzen. Baina oker-adituak uxatzeko, hasieratik bego garbi hau: berez kolejialtasuna beste zerbait da. Ez ditzagula, bada, nahas bi gauza zeharo desberdinak. Kolejialtasuna, berez, orokorra da: hots, Apezpikuen kolejioa, Apostoluen kolejio orokorraren ondorengoa. Apezpikuen konferentzian apezpikuak el-

karrekin lanean ari dira; baina elkarrekin eta kolejialki aritzea ez da gauza bera.

Gure egunotan askok, edo jakin gabez, edo gauzak axaletik eta gaingiroki hartzen dituztelako, badute joera kolejialtasuna era horretara hartzeko. Beraz, Eliza Apezpikuen konferentzien bidez gobernatzea: hori izango litzateke kolejialtasuna. Gaur erakunde handiak, geroago eta espezializatua-goak, egin beharra nabaitzen da. Apezpiku soila, bere elizbarrutiaren muge-tan galdua, ez da gai bere eginbeharrei taxuz erantzuteko, eta orduan bidezkoa da erakunde horietara jotzea.

Baina berriz ere esango dugu: gauza bat da erakunde horien beharra, eta beste bat —zeharo bestelakoa, gero— kolejialtasuna.

Erakunde zabalago horiek egiten diren-ber, elizbarruti bakoitzaren auto-nomia zerbaitetan guttutua gelditzen da. Kolejialtasunak, berriz, apezpikuen eginbeharrak ez guttutu, baina zabaldu egiten ditu.

Kolektibizazioa aurrera doan neurrian, indibiduoa, banakoa, kaxkarturik gelditzen da. Baina teologia, kolejialtasuna aipatzean, ez da horretaz ari. Kolejialtasunak zer-ikusi gutti du soziologiazko kontu hauekin.

Apezpikuen konferentziak praktikotasunaren alderdiari erantzuteko sor-tuak dira.

Berez, eta dotrinari bagagozkio, ez dago lokarririk kolejialtasunaren eta apezpikuen konferentzien artean. Bi gauza dira zeharo desberdinak, arras bestelakoak.

Apezpikuaren konferentziak ez dira, bada, kolejialtasuna: hau bego gar-bi. Eta oraino gehiago esan daiteke: egiazko kolejialtasunerako oztopo ere gerta daitezke. Izan ere, apezpikuak, baltzu horietan sartu eta loakart dai-tezke. Beren barrutiko artzain lanean eta Eliza Orokorriari zor dioten ardu-ran loti eta nagi bilaka daitezke. Burokrazia bat, zuzendaritza inpertsonal bat sar daiteke artzainaren kezka eta kar bizia behar zen lekuan. Behintzat arrisku hori bada.

Apezpikua, jainkozko eskubidez, eliz barrutiaren artzaina da. Berari da-gokio bere kargukoan arta izatea, haiei buruz erabakiak hartzea. Batzorde baten mutil eta morroi bihurtzen bada, ordea, Apostoluen ondorengoaren es-kubideak non dira? Maritain-en galdera da hau. Arriskua badela jakin de-gun, bedere.

Eta bada oraino beste arrisku bat, ametsetakoa ez dena, Elizaren kon-dairan behin baino gehiagotan frogatua: eliza lokalak, orotasunera abiatuak egon beharrean, erresumen, kulturen edo arrazen arabera plegaturik egotea, kiribilduak gertatzea. Behiala kontzilio nazionalak, autozefalia eta horrelako

gauzak badakigu zer joeratakoak eta zer izpiritutakoak izan ziren. Joera honen Kondairan barna maiz erakutsi du sudurra.

Eta konferentziek, bakoitza bere aldetik eta bata bestearen berri jakin gabe, beren arazoak garbitzen badituzte, ez batasuna, baina barreiatzea eta zatiketa ekar dezakete.

Arrisku horiek gainditzeko, oro-joerak nagusi beharko du izan.

Zinetako kolejialtasunak zer eskatzen duen

Kolejialtasunaren lokarriak hara zer eskatzen duen, bada: eliza bakoitzaren buru denak besteen alderakotzat idikiera gordetzea. Eta sare orokor honen barnean zentru jakin bat baita —Erromako eliza, Pedroren ondorengoak gobernatua—, guztiak hara buruz abiatuak egotea.

Ohar gakizkion ebanjelioen hizkerari; kontura gaitezen nola mintzo den: *Pedro eta harekin zeudenak* (Mk 1,36; Lk 9,32). Erromako apezpikuak mantentzen du batasuna apezpikuen gorputzean. Bera dugu artzain orokorra, guztiona. Bera dugu batasunaren lokarria, bai bizi diren artzainen artean, eta bai oraiko Elizaren eta Apostoluen Elizaren artean ere.

Pedro eta Pedroren ondorengoei zeregin bat berezi-berezia gomendatu zaie Elizan. Eta hori aitortzen ez duenak ez du Eliza Kristok nahi izan zuen bezala hartzen.

Hemen gutti balio dute gizonen asmakizunek, arrazoiketek eta gogoek. Kristok zer nahi izan duen eta zer egin duen: hori da jakin behar duguna, horri behar zaio kasu eman.

Eliza, bada, Apostoluen gain eta horien buruzagi den Pedroren gain eraikia izan da. *Kephas eta Hamabiak*: horra Elizaren oinarriak.

Lehen mendeetako lekukotasunak

Ireneok esango digu Erromako elizarekin ados egon behar duela beste edozein elizak ¹².

Korintoko elizan 95-96. urtean nahaspilak eta sesioak sortzen dira. Artean San Joan apostolua Efeso-n bizi zen. Halaz ere, auzi hura konpontzera sartuko dena Klemente izango da, Erromako apezpikua. Eta hori egiteko, bere jokabidea zuritu beharrik ez dauka, gainera. Ez ditu arrazoiak ematen. Badaki Korintokoek ez dutela bere zuzena eta eskubidea dudatan ipiniko; eta hala izan zen.

(12) *Adversus haereses* 3,3,2; RJ 210.

Badakigu maiz-sarri zer esan ohi den aintzinateko lekukotasun hauen indarra ezabatzeko. Hasieran gertatzezko buruzagioa praktikatu zuela Erromak, eta gero, azkenean, poliki-poliki eskubidezkoa bihurtu zigula Erromak berak.

Eta zer-nolako gauzak ez diren asmatu Erromako Aita Sainduaren eskubideen frogak ezeztatzeke! Erromak, alegia, ixilean pasarte batzuk, Biblian sar arazi zituela, etab... Baina interpolazioaren hipotesi horrek ez du bat ere funtsik eta gaur ez du nehork ere sostengatzen.

Katoliko guztiok dakigun bezala —eta Mateoren pasarteak guztiz ederki adierazten du hori: ikus Mt 16,18—, Kristo da, eta ez Pedro, Eliza eraikitzen duena; baina etxe honen harria izateko hautatua izan da Pedro. Zeregin hori betetzeko Pedro deitua izan da, ez beste inor.

Ez da beste irtenbiderik gelditzen Culmann-ena baizik. Culmann-ek, alegia, hau dio: Pedrori pertsonalki eman zitzaiola kargu hori, eta kargu horretan ez duela ondorengorik izan. Beraz, Erromak aurrenengo bi mendeetan gertatzezko autoritate bat agertu du soilki; eta gero, III.lean eta handik hona, bere aginte hori ederztatu nahi izan du ebanjeliora joaz; zuzenik gabe, ordea.

Baina Von Allmen-ek zintzoki aitortzen du:

*Erromako elizaren lehentasuna, Bibliaren aldetik denaz bezanbatean; sendo ezarria dela iruditzen zait. Eta guri, protestanteoi, Apostoluen suzesioak izu-ikara bat sor arazten badigu, hori da, noski, ohartuki ala ez, Apostoluen suzesioa egotekotan, Pedrok ere bere karguan suzesioa edo segida izan behar duela sumatzen dugulako*¹³.

Eta hasiberri hartan suzesio hori egintzekin frogatzen bada teoriatzko argumentuekin baino areago, hori da, beste alde, edozeinek itxarongo lukeena. Gauzak beste aldera izan balira, orduan bai, berrikeria bat bortxaz sartu nahi digutelako susmo edo errezeloa izan zitekeen.

Lehen mendeetako ixiltasun hau, bada, ez da harritzekoa. Guztiz dator bat bizitzeak berak erakusten digunaz. Gogoetazko pentsamoldea beti ere ondotik heldu da; bigarren urratsa izan ohi da, eta bigarren urrats horrek ez du hazkunderik hartzen, harik eta kontrakarria sortzen den arte.

Ziprianok esango du Erroman dela Pedroren katedra eta eliza burua, zeinetarik baitator Apezpikuen gorputzaren batasuna¹⁴.

(13) DE LUBAC aitaren liburuan aipatua; o. cit., 109 or.

(14) Epistola 59,14; RJ 580.

Eta aitorrerok alde batera utzirik ere, Elizaren egunoroko bizitzean Erromako apezpikua ageri zaigu zentru, ardatz eta auzien epailari. Gorago ikusi dugu nola elizak elkarrekiko har-emanetan egon ohi ziren eskutitzen bidez batez ere. Denboraz halako sare bat bezala muntatu zen, inortxo ere har-eman horietarik kanpo geldi ez zedin. Eta hain zuzen, Erroma zen sare horren zentrua. Eskutitzak Erromako Apezpikuari heltzen zitzaizkion eta honek orotara zabaltzen zituen ¹⁵.

Baina oraino esanahi handiagoa du Erromako Apezpikuak istiluak eta auziak erabakitzeko zeukan karguak. Istiluren bat sortzen zenean, eta bereziki fedeko auzi larrietan, Erromako Apezpikuagana jotzen zen: hori zen erregela eta usarioa ¹⁶.

Arazo horiek erabakitzeko, lehen denbora haietan, ez zuen Erromako Apezpikuak bulego edo erakunde berezirik. Bere elizako presbitero, diakono eta idazkariekin garbitzen zituen kontu horiek.

Gero, berriz, eta Eliza haziaz eta handituaz zihoan-ber, antolabide ho-beak eta handiagoak egin ziren. Honetan Historiako gora-beherei ere berena zor zaie: alde batetik, Ekialdeko elizekin lokarriak laxatu ziren; eta bes-tetik, Sartaldean, Aita Sainduari geroago eta zeregin handiagoak eskatzen zitzaizkion, lehen ez bezalakoak ere bai, politikazkoak etab.

Erdi Aroko zentralizazioa, orduan, Europako zibilizazioarentzat onura-tsua izan zela aitortzen du Newman-ek. Horrek ez du esan nahi, ordea —New-man-en aburua da hau ere— orduan probetxugarri izan zena, geroago, aro modernoan ere, hala izan zela.

Zentruarekiko eta elkarrekiko har-emanak

Baina hemen guri gehiago ardura diguna hau da: nola mantendu, nola bizkor-zoli iraun arazi Pedroren ondorengoari dagokion kargua, Apostoluen ondorengoen batasuna zaintzeko kargua, alegia? Aldez edo moldez, bide zahar edo berriekin, hau da bilatu behar dena: Erromako apezpikuaren eta haren anaiak diren beste apezpikuen artean egon dadila batasuna, elkar-tea, har-emaña.

Vatikano II.ak baloratu eta irakatsi duen kolejialtasunak zerbait esan nahi baldin badu, hori esan nahi du. Batasun estuago bat egon dadila, alegia, Aita Saindu eta apezpikuen artean, eta apezpikuen berberen artean, hau da, artzain bezala daukaten erantzukizunean. Deszentralizazio batzuk

(15) DE LUBAC, o. cit., 112 or.

(16) DE LUBAC, o. cit., 113 or.

egitea komeniko da, agian, baina engainu ikaragarria izango litzateke batasunaren lokarria ahultzeak mesede ekar lezakeela sinestea.

Eliza bakoitza bere buruari begira jartzeaz eta Elizaren zentrutik aparatuturik ibiltzeaz, ez mesede, baina kaltea heldu da denontat, eta bereziki hori egiten duen elizarentzat berarentzat. Zeren halakoa antzu bihurtzen baita.

Subsidiariedade legea

"Subsidiariedade legea": horra auzi honetan maiz aipatzen den beste kontu bat.

Lege horren arabera, beheko autoritateak egin ditzakeen gauzetan gorenagoak ez luke zer sarturik. Printzipio hau berez zuzen eta jatorra da. Buruak ez ditzala funtzio eta lan guztiak beretzat har. Mienbro bakoitzari bere zeregina egiten utzi dakiola.

Printzipio hau behar bezala Elizan praktikara eramatenetik probetxua bai- zik ez da etorriko.

Baina hor da koxka. Bi aurpegi edo alderdi ditu printzipio honek. Ez da aski eskubideak eskatzea. Printzipio honetarik eginbideak, obligazioak ere sortzen dira. Apezpikuak partaide dira Aita Sainduarekin Elizarekiko erantzukizunean; lagun egin behar diote, beraz. Egungo egunean, ordea, badirudi, zenbaitetan, kenka larri honetan, habarik, babesik eta sostengurik gabe uzten dutela, "hor konpon" itxura eginez¹⁷.

Fede katolikoaren alde aurpegia atera behar den orduan, berriztapen eta gaurkotze lanak ongi gidatu behar direnean, bizitze izpiritualaren eskakizunak gogoratu behar direnean... orduan "kale" egiteaz ez zaio erantzuten ez bata- sunari eta ez subsidiariedadeari ere.

Pedrorekin azkarki elkaturik egotea: hori da biderik hoberena eliza partikularrak bere nortasuna eta askatasuna gorde dezan, eta bai nondik- nahi sortzen zaizkion oztopo eta arriskueta-rik bere burua gordetzeko ere.

Aita Sainduaren autoritatea boteretsua izan ez balitz —Newman-ek ida- tzi du hau ere—, kristau jerarkia aspaldi behehitua legoke; erresuma bakoit- zean hango agintarien menara eroria egongo litzateke, kasta feudal bat bi- lakatua, tokian tokiko kultur eta erlijio mailaren arabera. Etsenploak ez dira falta, guzti hau egiztatzeko.

Gaur batzuek uste dute joan-denboretako kontuak direla hauek, gaur

(17) DE LUBAC, o. cit., 117 or.

Eliza sekulan baino libreagoa dela eta ez dugula zer beldurrik izan. Sobexko optimismoa ez ote dario ikuskera honi? Behialako arriskuak gero ere berriro azalduko ez direla, nork daki? Eta horretaz gainera, bada gaur, egungo Elizan, beste arriskurik.

"Kristau berria"ren eta "kristau opinioa"ren izenean ez ote dira gaur eskatzen, halako bortxa bat egin nahiz, fedea, morala eta kristau sentipena kutsatuko lituzketen gauzak? Eta elkarren artean etsai diren erresumetako elizetan zer-nolako herra eta ikusi ezinak ez lirateke piztuko! Askotan apezpikuak katigu gertatzen dira, jarri dizkieten lakioetarik irteteko modurik ez dutela.

Pedrorekin lokarria sendotzearen beharra

Pedrorekin har-emanu edukitzea: horra nondik etorriko zaigun argia eta indarra. Eta bai babesa ere, nortasuna zaintzeko.

Eta barnean krisiak sortzen direnean, lokarri horretatik helduko zaigu fede katolikoari leial egoteko behar den argia eta kemena. Guztiz ere honelako uneetan Pedrok, bere karguagatik dauka azken hitza edo epaia emateko eskubidea. Eta behin baino gehiagotan gertatu da, horrelako paradata, barnean zeudenetako gehienek ez zutela ikusi arazoaren larria. Hala gertatu zen, adibidez, Ingalaterran, Enrike VIII.aren denboran. Tomas Moro eta John Fisher —bata sekularra eta bestea apezpikua— izan ziren arazoaren ondorioez ongi kargutu zirenak. Apezpikurik gehienek, ordea, huts egin zuten.

Gaur bada halako joera bat eliza bakoitzak zentruarekin eduki behar duen lokarri hori laxatzera, ahul eta mehe bihurtzera. Eta kolejialtasuna hartu ohi da inoiz aitzakia bezala. Guztiz oker, halere.

Pentsakera honen arabera kolejialtasunak eskatuko luke zentrutik urrun egotea, Aita Sainduaz kontu gutti egitea. Erromatik datorren gauzarik aintzat ez hartzea...

Beharbada, joera honetan, erreakzio bat ere bada, beste muturrera joate bat. Lehen beti Kuriara begira, orai berriz beste aldera. Nolanahi den, ez ote gara berriro erortzen azken Kontzilioak gainditu nahi izan duen jelsian? Bi botereak —Apezpiku, Aita Saindu— elkarren jelos izate horretan, alegia?

Edozein modutan ere, bakoitza bere zokoa sarturik bizi denean, kolejialtasunaren lokarriak hausteko periletan dira. Erroma, katolikotasunaren zentrua da. Gaurko bilakuntza eta berriztatze lanen fruituak han pilatzen

dira. Elizako sail guztietan trebe eta jakintsu direnak han elkartzen dira, Kontzilioak eskatu duen berriztapena egin nahiz. Lan guzti horien ondorioak handik zabaltzen dira gero. Gauza bat Erromatik datorrelako eta beste gabe, arbuiatzea edo kontutan ez hartzea, zozokeria izango litzateke eta bakarti gelditzea. Apezpikuek Aita Sainduaren alderakotzat jokaera hori hartuko balute, beren buruen kaltetan arituko lirateke, beren etxeari azpiak jango lizkiokete. Isla izan nahia, bakarkeria, Elizaren muinaren kontra doa.

Guzti hau ez litzateke kezka sor arazteko modukoa izango, baldin gauzak bare egongo balira eta bazterretan osasun izpiritual sendoa nabaizuko balitz. Baina Elizaren barnean halako krisi gogorra ezagun denean, bere ondorioak izan ditzake. Batasun handia beharrezkoa denean, barreiaturik eta sakabanaturik egotera jartzen gara, eta hortik ez dator gauza onik. Eta hori ez da, inondik ere, Eliza zer den ulertzea, Elizak zer eskatzen duen jakitea.

Kontzilioa maizago biltzearen alde daudenak

Beste lelo bat ere entzuten da. Zenbaitek nahi luke Kontzilioa maizago bil dadin, aldizka edo, baina usu. Uste dute —ez dakigu zergatik—, hortik etorriko litzatekeela Elizaren salbazioa. Aita Sainduaren autoritatea muurriztu nahi da, geroago eta gehiago. Horien aburuz, Elizako gauzak parlamentu batean bezala botoka, nagusitasunez edo, erabaki beharko lirateke.

Baina Kontzilioa ez da behin ere izan Elizan instituzio iraunkor bat. Gertacera bakana izan da beti, desarrunta. Elizan gaur arte ospatu diren Kontzilio orokorren kontua ez da luzea: hogeit eta bat, guztira.

Aita Sainduak jarritako Sinodoa —lehen bi eta orai hiru urtetarik hiru urtetara biltzen dena— Kontzilio bihurtu nahi lukete, erabakiak eta aginduak emateko ahalez hornitua, eta hori, hain zuzen, kolejialtasunaren izenean.

Baina Eliza etengabe Kontzilio egoeratan jarri nahi izatea erabat da Tradizioaren eta zentzu onaren kontrakoa. Eta Apezpikuen kolejialtasunak badu, Kontzilioaz gainera, beste agerbiderik.

Eta Kontziliora jotze horrekin Aita Saindua maioria batek dioena onartzeri behartu nahi baldin badute, jakin bezate hori Kontzilioan bertan ere ez da goela egiterik, zeren Aita Saindua apezpikuen kolejiaren buru baita.

Aita Sainduaren hautatze modua aldatu nahi dutenak

Bada oraino beste proposamen bat —eta hau ere kolejialtasunaren ize-

nean egiten da—: hemendik aitzina Aita Sainduaren hautazioak Apezpikuen eskuetan egon beharko lukeela.

Baina bide horretan barna abiatuz gero, Aita Sainduaren irudia bera ez ote litzateke arriskutan jarriko? Ez ote da hori gaurko erresumetako eredia Elizara aldatu nahi izatea? Era horretara hautatzen dena Erromako Apezpiku izango litzateke oraino? Pedroren eta haren karguaren ondorengo izango ote litzateke, gero?

Aita Saindua Erromako Apezpikua da. Egia da, bestalde, hautazioa egiteko kontuan aldakuntzak egon direla mendeetan barna, eta gaur eguneon Kardenalak —hautazioa egiten dutenak— ez direla Erromakoak presiki. Baina orai ere, aintzinako usarioaren arabera, Erroma inguruko eliz barrutien titulua daramate. (Aintzina, apezpiku bat hiltzen zenean, inguruko apezpikuak biltzen ziren apezpiku berria hautatu eta ordentzera).

Orai, ordea, zera nahi da: Elizaren zinetako eta benetazko errepresentazioa duen kontseilu batek hauta dezala Aita Saindua (H. Küng). Erresuma guztiek, pentsamolde guztiek, adin guztiek (?) egon beharko lukete hor sarturik.

Baina errepresentazioaren printzipioak zer du zer-ikusi auzi honetan? Hamaiek hautatua izan ote zen Pedro? Haren ondokoetarik batto izan ote da horrela hautatua sekula santan? Printzipio hau onartuko balitz, hautatua izan dena hautatzaileen mandatari eta ordezkari huts bihurtzeko bidetan jartzen da. Eta Aita Saindua ez da hori.

Gainera, ebanjelioetan ageri den bezala, Pedro apostolua da, besteak bezala; baina, hori bai, besteek elkarrekin eta denen artean daukatena, hark pertsonalki eta bere buruz dauka. Asmo berri horiek, ordea, Pedroren karguaren orijinaltasun hau eta aurpegi berezi hau ez dute kontutan hartzen. Ez eta ez dute eliza lokalaren balioa ere errespetatzen.

Ekialdeko kristauak eta Erromako Apezpikua

Ez da, bada, harritzekoa Ekialdeko elizek honelako asmoei bekozkoa jarri badiete. Ortodoxoak prest daude Erromako apezpikuari halako lehenetasun bat aitortzera, zeren beren tradizioan hori aurkitzen baitute. (Beste kontua da lehenetasun hori Zuzenaren kategorietara aldatzerakoan gurekin akort ez egotea). Elizan zentru baten premia eta beharra dagoela garbi nabaitzen dute, eta behar hori esperientziaz frogaturik daukate. Inoiz polemikaren beroan gauza hauek eztabaidatu badira ere —eta honetan politikak bere papera jokatu du, hala nola Kalzedoniako 28. kanonean—, au-

zia hotz-hotzean aztertzen dutenean, Erromako elizaren lehentasun hori eztabaiden gainetik dela aitortzen dizue.

Baina lehendakari bat gaurko berrizale zenbaitek nahi luketen bezala hautatua, Parlamentu baten Zuzendari-gisa izango litzatekeena, hori da, hain zuzen, sekula onartuko ez dutena. Haientzat Lehentasuna eliza lokal bati loturik eta elkaturik dago; errepresentazioak, aldiz, hemen ez du zer-ikusirik. Beraz, berrikeria horiek Eliz batasunerako ez laguntza, baina oztopo izango lirateke.

Eta hautatze kontuok alde batera utzirik, guk esango genuke honako hau dela Pedrok daukan karguaren muina: hots, petsonalki esku sartzeko eskubidea.

Aita Sainduari bere burua lot dezala eskatzen diotenak

Batzuek nahiko lukete, eskubide horri uko eginenez, Aita Sainduak bere burua lot zezala. Zin egin eta prometa dezala, alegia, hemendik aitzina ez dituela kolejialki baizik gauzak erabakiko. Baina Kristok emandakoari eta Elizaren onetan jarritakoari, uko egin ote liezaioke? Nondik eta nola, ordea?

Eta horrelako agiri bat eman baleza ere, hori eman duen horrek berorrek edo beste Aita Saindu batek ez ote du agiri hori berriz aldatzeko ahala? Eta zer irabazten da horrekin? Nahi hau ez ote doa Pedrok Elizan duen zeregin apartekoa ezeztatzeraz? Hori ez ote da munduko erresumetako eske-mak Elizari jarri nahi izatea?

Egia da, beste aldetik, bakoitzak berari dagokiona betetzen duenean, zentruak ez duela esku sartze beharrik.

Baina Pedrori Elizan emana izan zaion kargua ezin ukituzkoa da.

Aita Saindua Apezpikuen esana beti egitera behartu nahi izatea, hori da Elizaren konstituzioa bera gainazpikatzea.

Aintzinateen bazekiten edozein istilu edo auzi larri sortzen zenean Aita Sainduarengana jo behar zela. Ezagunak dira, esate baterako, Pelagio eta Agustinen arteko eztabaidak. Mundu guztia, Eliza osoa Erromara begira zegoen, eta handik etorri zen epaia. Badakigu zer idatzi zuen orduan Agustinek: *Erromako idazkiak heldu dira, eztabaida amaitu da*¹⁸.

Geroago, ordea, Pelagioren aldekoek ere Erromara joko dute Aita Sain-

(18) AUGUSTINUS, *Sermones*; ikus RJ 1507.

dua beren alde jarri nahiz. Inozentzio Aita Saindua hil dela jakinik, haren ondokoa, Zosimo, irabazi nahiko dute. Hau hasieran ezbai dago; baina gero «Tractoria» izeneko gutunaren bidez aurrekoaren epaia berriztatzen du berak ere, eta munduko apezpiku guztiek onartzen dute.

Ez da hau, noski, gaur zenbaitek nahiko lukeen jokabidea.

Pedrok Elizan duen zerbitzua

Hitz batez esateko, istilu larriren bat sortzen zenean, Apezpikuek Aita Sainduarengana jotzen zuten, haren epaia edo azken hitza bilatuaz. Eta zinez, hauxe da Pedrok Elizan duen zerbitzu edo karguaren muina.

HOGEI ETA BIGARREN KAPITULUA

ELIZAREN AMATASUNA ¹

Pierre Charles aitak ukitzen du gai hau bere solasaldi batean —azkenekoan, hain zuzen—².

"Eliza, gure Ama": esaera hau arrunta bihurtu da kristauaren ezpainetan. Asko pentsatu gabe jaulkitzen zaigun esaldia bihurtu da. Golkoan dakarkeen muinari ohartzeke hartzen dugu aho-mihitan.

Halaz ere Jakinduriatzko ondasunak egon obi dira gordeak hitzik ximpleenetan, jatorri ezezaguna duten hitzetan. Guk, hartu bezala, eta beroien aurpegira begiratzeko erabiltzen ditugunetan. Maiz-sarri aski izango litzateke gaineke oskola kentzea —kutxatila baten atea zabaltzen den bezala—, han izkutaturik den ondasun pilaz jabetzeko³.

"Eliza Ama": horra erasia horietako bat.

Erasia hau ebanjelioetan ez da ageri.

II. mende hondarreko literatura kristauean ageri da lehenbizikotz, diru-

(1) Ikus HENRI DE LUBAC, *Las iglesias particulares en la Iglesia Universal* liburuskaren 2. parte, 143 eta ondoko orrialdeetan.

(2) Ikus *L'Eglise sacrament du monde*, Desclée de Brouwer, 140 or.

(3) P. CHARLES, o. cit., 140 or.

dienez; eta eztabaida gabe onartua balitz bezala ageri ere. Esaera arrunta, guztiz ezaguna eta erabilia da ordurako. Lehenbiziko aldiz esanmolde hori asmatu zuenaren izenik ez dakigu. Bere pentsakeraren neurrikoa aurkitu zuen esaldi hau, eta hala moldatua da, espanturik gabe. Geroztik arrakasta ona izan du eta egunoro erabiltzen dugu. Konprenitzen ote dugu, ordea?

Elizari "Ama" esatea

Elizari "Ama" esatea ez da deitura hutsa. Zinetako eta egiazko zerbait agertzen digu izen honek.

Hasteko, Testamentu Berrian irakasten denetik berez bezala segitzen da egia hau.

Utzi ditzagun alde batera beste pasarte batzuk —hala nola, Jesusena, bere ardura eta kezkak oiloarenekin konparatuz (Mt 23,37); eta San Paulorena Jerusalem berriari "gure ama" deitzen dionean (Gal 4,26, etab.)—.

Paulok maiz bere apostolu-arazoak amaren egitekoekin konparatzen ditu (1 Thes 2,7-8). Haurgintza minak ere aipatzen ditu (1 Thes 2,10.13). Beste batzutan aitaren irudia ere erabiltzen du.

Baina San Paulok badu pasarte bat guztiz salataria dena. Hara:

Neure haur maite antzo abisatzen zaituxtet. Ezen bamar milla pedagogo bazintuzte ere Kristean, ez ordea anbitz aita: ezen Iesus Kristean Ebanjelioaz nik enjendratu zaituxtet (1 Cor 4,14-15; Leizarragaren euskal itzulpena).

Hemen gauza garbi dago. Ez da hau irudi hutsa. Benetazko aitatasun batez mintzo da Paulo.

Kristauak zaindu behar ditu Apostoluak. Zaindu, hazi, hezi, eskolatu etab., kristautasunean adinetara heltzea egün bateko kontua ez denaz geroz. Baina sustraira baldin bagoaz, Apostoluaren zeregin horien guztien iturburuan beste zerbait dago: zinez eta benetan «aita» dela: ebanjelioaz egiazki semeak sortu dituela.

Aitatasun horren kontzientzia zolia du Paulok. Bere kristauekin duen har-emana ez da irakasle eta ikasleen artean egon ohi den gisatakoa soilki. Bizitze berri baten sortzaile izan da kristau horietan. Jaiotza, sortze berria eman die. Gizon berriaren hazia piztu du berak kristau horiengan.

Baina sortze berri hori "ebanjelioaz" egin ohi da. Jainkoaren hitza ez da salbazioaren berri ematea bakarrik; salbazio horren egile ere bada. Jain-

koaren hitza ez da gizonaren hitza bezala. Gizonaren hitzek dotrina bat irakatsiz adimendua argi dezakete eta arrazoien indarrez kanpotik zerbait eratu eta disposatu. Baina Jainkoaren hitza berez da bizi emale, indartsu eta boteretsu, bere baitako barne indar baten jabe; bizi-hitza da, alegia (Phil 2,16). Gure izaki guztia barnetik aldatzen eta eraberritzen du.

Jainkoaren hitzak gudan egiten duen sortze berri horren lekukotasunak nunahi aurkitzen ditugu Testamentu Berriko liburuetan.

San Joanek badu eskutitz bat ANDRE ELEGITUARI ETA HAREN HAURREI (2 Jo 1; Leizarragaren araura). Andre hautatu hori, dirudienez, eliza da, eliza lokal bat, noski, ez dakigu zein; eta haren haurrak, hango kristauak. Eskutitza bukatzerakoan ere honela dio: *Hire abizpa elegituaren haurrek salutatzen aute* (2 Jo 13; Leizarragaren itzulpena berriz ere). Beraz, seme-alabadun ahizpa horiek eliza lokalak dira. San Joan Efeson bizi zenez, Efesoko elizak agurtzen du beste eliza bat, ez dakigu zein. Biak dira seme-alabadun.

Eliz-Guraso deitzen ditugun idazleen liburuetan oso maiz ematen zaio Elizari "ama" izen hau. Ireneo, Zipriano, Origenes, etab. Ezagun da Ziprianoren esan hura: *Inork Jainkoa Aitatzat eduki dezan, eduki beza lehenik Eliza Amatatzat*⁴.

Jainkoa Aita eta Eliza Ama: izen hauek erruz ageri dira geroztik.

Elizaren amatasuna maiz aipatzen da kristau gaiei egindako erakusaldietan, eta bai halaber bataio harrian ipinitako iskribuetan ere.

«Birjina» eta era berean «Ama» da Eliza: horra Agustin, Ambrosio eta abarrek askotan errepikatzen diguten beste erasia bat. Alde horretatik antz handia du Elizak Andre Mariarekin. Andre Maria Elizaren irudi, ispilu eta eredu dela, horra berriz ere gure egunotan aztergai eta dastagai bihurtu zaigun puntua.

Elizak hitzaren eta sakramentuen bidez sortzen ditu bere haurrak.

Hitza eta sakramentua, esan dugu. Gaur dikotomi-zale bihurtu gara. Bi gauza hauek aurrez-aurre jartzen dizkitzue, bata bestearen aurkakoa balitz bezala. Sakramentua behatu nahi da, bestea —hitza— goian jartzeko aitzakiaz. Sintesia, bien elkarte eta batasuna egiten ez dakigu. Haatik Tra-

(4) Epist. 74, c. 7.

dizioak bazekien. "Bata edo bestea" esaten dugu, eta azkenean badakigu zein izaten den azken ondorioa: Ez bat eta ez beste, deus ez...

Apaiaren zereginen artean zilegi da hiru lan hauek bereiztea: hitzarena, kultoarena eta gobernatzearena; baina ministerio horrek badu batasun bat: hori ez da behin ere ahaztu behar. Hiru lan horietarik bat bakarra berezian eta besteetarik aparte aztertzen baldin baduzu, gauza bakar hori gaizki ulertzeko bidean sartzen zara.

Gainera, fede ikuskera baten barnean xoilki dira ulergarri kontu hauek.

Haragizko amatasunaz konparaketa

Ama da Eliza. Amatasun honek haragizko amatasunaz baditu antz batzuk, baina bai aldeak ere. Aipa ditzagun desberdintasunok. Amaren sabeletik irteten den haurra koskortuaz eta tarrotuaz doan-ber, amagandik aldentzen da, bere buruaren jabe bihurtzen da, eta azkenean zeharo aparte bizi da, ez du jadanik amaren itzalik ez laguntzarik behar.

Elizaren amatasunean gauzak ez dira horrela, beste aldera baizik. Elizak, bere sabelean hartzen gaituenean, bizi berri batera sortzen gaitu. Zenbat eta aitzinago joan gure heziera, orduan eta elkartuago gaude Elizarekin. Semea ez da bada, amagandik sekula aldentzen. Zenbat eta kristauago, orduan eta Elizarekin elkartuago.

Orai bada, Elizaren zeregina hau da: Kristo berbera gu baitan moldatzea, formatzea. Baina lan hau ez da sekula burutzen. Horregatik Elizak gurekiko duen amazko lana etengabekoa da, ez da behin ere bukatzen.

San Paulok dioenez, orai lege berrian ez gara haurrak, ez gaude jadanik pedagogoaren menpean, legearen azpian, etab. Kristogan adinetara heltzea: hori da gure jomuga (Gal 3,19; 4,1). Jesusek, berriz, beste hau dio: *Haurren pare egiten ez bazarete, ez zarete zeruetako erresuman sartuko* (Mt 18,2).

Badirudi, lehen kolpean, bata bestearen aurkako direla bi esan horiek. Baina ez da horrelakorik. Adinetara heltzea eta haatik haurtzaroko izpiritua atxikitzea: horra kristauak egin beharko dituen bi gauza. Gainera, bi gauza hauek badute zer ikusi elkarrekin. Kristaua zenbat eta handiago den Kristorengan, orduan eta bizikiago du haurtzaroko izpiritua. Bata hazitzen den neurrian, hazitzen eta hedatzen da bestea ere. Edo hobeki esan, haurtzaroko izpiritua haziz, hazi ohi da guregan kristau adina. Zeren hori baita heldutasunera heltzeko bidea.

Adinetara heldua eta era berean xoil haur izatea: horra hain zuzen, zertan

den arazo guztia. Hau da kristautasunaren sekeretua, esan du gure egunetako idazle batek⁵. Sekeretua da, noski. Ez da konprenitzen erraza.

Adinetara heltzea eta denbora berean haur izatea, hor dago koska. Bizitze naturalean bi gauza horiek elkartzerik ez dago. Bizitze izpiritualean, berriz, bai. Izan ere, bizitze izpiritualerako aurrerapen guztia zer da, berriztatze bat baizik? Beraz, Kristoren Izpirituaeren menean dena beti doa gaztaro berri baterantz, udaberrirantz. Horregatik kristaua, kristau den aldetik, beti da haur, beti gazte. Zenbat eta kristauago, orduan eta haurrago, gazteago.

Fededunen partea amazko lan honetan

Ama da, beraz, Eliza. Baina «Eliza» hitz hau esaterakoan, zer esan nahi ote dugu, presiki? Ezen adiera bat baino gehiago du izen honek.

Batzutan, «Eliza» esatean, Eliz Jerarkia esan nahi dugu: hots, Elizan artzain direnak.

Esanahi horren arabera, apaiz-apezpikuek xoilki izango lukete zer-ikusi Elizaren amatasun horrekin.

Baina ez. Elizaren amatasuna ez da horiena bakarrik.

Elizaren amatasunean fededun guztiek dute parte.

Jainkoaren herria, kristau komunitate osoa dugu ama. Baina ez haragizko amatasunean gertatzen den gisa.

San Agustinek dioenez, Elizan ama eta semea gauza bat eta bera dira⁶.

Kristoren Gorputz hau edo Jainkoaren herri hau batasun bat da. Artzainek eta kristau soilek denek osatzen dute Eliza eta denek osatzen dute Kristoren artaldea.

Gauza jakina denez, Elizak eta kristau arimak elkarren idurika handia dute. Anitz pasarte da Eskritura Sainduetan hain egoki dagozkionak batari nola besteari. Elizan gertatzen den guztia gertatzen zaio berariaz eta izendatuki kristau bakoitzari, eta bai beste aldera ere. Beraz, Eliza ama baldin bada, kristaua ere ama da edo izan behar du. Eta kristaua ama baldin bada, Elizak ere ama izan behar du.

Kristauaren ama izate hori bere mailan aditu beharko da, noski, berari

(5) Gilbert Cesvron; DE LUBAC aitak aipatua, o. cit., 166 or.

(6) In ps. 127,12 (P L 37,1.684).

dagokion bokazioaren arabera, baina kristau bakoitzak badu zer-ikusi Elizaren amazko zeregin honetan.

Eta hasteko, Elizaren ardurapean, kristau bakoitzak han bere baitan Jainkoaren Berboa sor arazten eta hazitzen du.

Jainkoaren Semea ariman jaiotzen da, beraz. Natibitate egunean hiru meza eman ohi dira. Erdi Aroak Berboaren hiru sortzeak ikusten zituen hor adieraziak. Lehenbizikoa izango litzateke Aitaren galtzarrean gertatutako sorrera betierekoa. Bigarrena, berriz, Birjinaren sabelean gertatutako sortze historikoa. Eta hirugarrena, bigarren honen fruitua da: hots, kristauaren golkoan gertatzen den izpirituzko jaiotza.

Jainkoaren Berboa ariman jaiotzen da, bada. Era horretara kristauaren arima Berbo horren ama izatera heltzen da.

San Bonaventurak badu liburuxka bat *DE QUINQUE FESTIVITATIBUS PUE-RI JESU*: hots, Jesus haurraren bost jaiei buruz. Jesusen sortzea, jaiotzea, etab. Baina berak ez ditu misterio horiek behiala Nazareten eta Belenen gertatu ziren erara bakarrik hartzen. Kristau arimetan, egiazki kristau fin direnetan misterio horiek nola eta zer moldez berritzen diren: hori da hark liburu horretan azaltzen duena.

Barnetasun handiko dotrina da hau, eta izpiritualitatean erro sakonak dituen. Kristauaren mistikak hemen du bere iturria.

Amatasun hau kristau bakoitzarena da, baina Eliza osoarena ere bada. Guztiona da. Eta bakoitzak, zenbat eta kristauago den, zenbat eta elkartuago dagoen Elizarekin, zenbat eta Kristogan haziago eta koskortuago, orduan eta gehiago obratzen eta zertzen du bere aldetik amatasun hori.

Eliz Jerarkiaren aitatasuna

Horiek hola, ez dugu haatik beste alderdia ahanzi behar. Kristok sortu duen Eliza ez da ezin ikusizkoa, ez da bizkar hezurrik gabeko izakia edo herria. Eliz artzainak direla medio, gertatzen da guztion eta bakoitzaren amazko lana. Horien bidez jainkozko bizitzea arimetan pizten eta ernetzen da. Beroiei dagokie fedearen birjintasuna zaintzea, eta fede hori kutsadura eta makurdura guztietarik begiratzea. Jainkoaren lankide dira, Haren misterioen banatzaile, adiskidetzeko egiteko aukeratuak, Kristok gure onetan jarri dituen kargudunak. (Ikus 1 Cor 3,2; 4,1; 2 Cor 5,18-20).

Jerarkia ez da Eliza, noski; baina hura gabe ez dago Elizarik. Jerarkiazko egitura du Elizak. Ez dago bat ere arrazoirik —gaur zenbaitek egiten duen

bezala—, bi gauza hauek elkarren etsaitzat jo eta bata bestearen aurka jartzeko. Dikotomi zaleek nahi dutena esango dute. Esango dizue, adibidez, badirela bi Eliz ikuskera: bata piramidezkoa, bestea komunitatezkoa, eta bien artean hautazioa egin beharra dagoela. Bat ala beste. Egia, ordea, beste hau da; bai bata eta bai bestea ere onartu, elkarrekin lotu eta uztartu behar direla. Orduan eta orduan bakarrik dugu Elizaren irudi jatorra. Sintesia egin beharra dago, bada.

Ikusi dugu San Paulok «aita»-ren izen hori eskatzen zuela bere bu-ruarentzat. Titulu hori berori eman izan zaio komunzki apezpikuari. Bera da zinez eta egiazki bere herriaren aita.

Kontzilitan bildutako apezpikuei izen han eman ohi zitzaien: «Aitak», «Gurasoak». Eta berdín etengabeko lerroz, hasieratik honeraino, dotrina jatorra irakatsiz eta bizitze bat banatuz datozen apezpikuei. Nizeako fedea *Gurasoz-Guraso heldu da*; Arriorena, berriz, *ez dator Gurasoetarik*, etab. San Jeronimok hara zer esaten dion Nepozianori: *Zaude zeure apezpikuaren menean, har ezazu zeure arimako aitatatzat*.

Alde batetik badakigu Jainkoak egiten duela dena goi-bizitze honen esparruan. Hori ezin ukatua da. Eta Ebanjeliotik bi gauza hauek dakizkigu: bata, Jesus dela artzain bakarra; eta bestea, Pedro ere artzain dela. Apezpikuei «aita» izena emate horretan tradizioa sendo finkaturik dago.

Apostoluei «guraso» izateko kargua eman zaie. Eta apezpikuak horien ondokoak dira⁷.

Apezpikuak Elizaren artaldetik hartuak izan dira. Eliza horrek sortuak eta haziak dira, beraz. Eta gero Elizan guraso izateko aukeratuak.

Elizan bada, alde batetik, "Eliza osoaren amatasuna" esan genezakeena —kristau guztien apaizgo orokorra, alegia—; eta, bestetik, bada, halaber, "kargudunen aitatasuna" —jerarki apaizgoa—. Kargu horretarako deituak izan direnak Kristo Ararteko bakarraren zereginean partaide gertatzen dira.

Kargudun hauek Kristoren bizitzea heda eta mantén dadin beharrezko tresnak dira. Eta hain zuzen orduan komunitate osoak ere bere amatasun lana obra dezake, bai barnean daudenekin eta bai barnerako direnekin ere. Beraz, jerarkiaren aitatasuna eta komunitatearen amatasuna ez dira elkarren etsai; aitzitik, elkarri laguntzen diote.

Ararteko nahiz Bitarteko esaten dugunean kasu eman behar zaio hitz horiek hemen duten sentiduari.

(7) San Agustín. In Ps 44,32.

Ez Kristo, ez Eliza eta ez haren Jerarkia, ez dira tarteko bereizle batzuk, gizonaren eta Jainkoaren artean aldentzaile balira bezala. Ez. Jainkoaren dohaina artez eta zuzenki eta osoki ematen zaigu guretako bakoitziari, nahiz eta guk horien bidez hartu.

Eliz kargudunak zerbitzari batzuk dira. Jerarkia zerbitzua da, diakonia.

Herriaren zerbitzari, nahi baldin baduzu. Baina autoritate baten jabe direnak. Kristok, eta ez herriak, jarriak dira kargu eta egoitza horretan. Eta herriaren zerbitzari dira, hain zuzen, Kristoren zerbitzari direlako. Kristoren zerbitzari, morroi, ekonomo: hitz horiek denak Testamentu Berrian datoz (Rom 1,1; Tit 1,7; 1 Cor 4,1). Hitzaren eta sakramentuen banatzaile dira; eta hain zuzen, horien bidez ematen zaio herriari Jainkoaren dohaina.

Eta zerbitzu hau autoritatez eta Jainkoaren izenean egiten da, eta obediencia zor zaio. Gauza hau argi dago. Ikus, adibidez, San Paulo —2 Cor epistola famatua—, San Pedro, San Joan, Erromako San Klementeren gutuna, Antiokiako San Inazioaren eskutitzak, etab.

Ministroak kristau herriaren artetik hartuak dira, noski, eta Elizaren barnean diraute beti ere, ez haren gainean; baina horrek ez du esan nahi beren karguko zereginak egiterakoan zinez buruzagi ez direla.

Mueta askotako hautatze eta izendatze moduak egon dira mendeetan barna: edo herriak hots eginik, edo probintzia hartako beste apezpikuek hautazioa eginik, edo eta Aita Sainduak izendaturik. Horretan gora-behera asko izan da eta aldaketa asko, bai tokitik tokira eta bai gizalditik gizaldira ere. Era horiek guztiak diskutigarri izan daitezke, gainera. Baina beti ere bego hau garbi: kargudunek ez dutela beren kargua herritik hartzen, ez eta beraz kargua konplitzeko behar den autoritatea ere. Jainko Aitak Elizari emanak dira, Hark bere Semea eman ziguneko mixioaren segida bezala. Ez dira komunitatearen mandatari. Aitzitik, Kristoren mandatari dira komunitatean.

Jatorriz eta etorkiz horien ministerioa ez dator Elizatik, Kristogandik baizik.

Eliz zerbitzu horiek Elizaren gorputza bera baino lehen Kristo berak sortuak dira, eta arrazoinez, zeren horien bidez gorputza behar baitzen egin. Ez dira, beraz, gorputzak bere buruaren beharretarako sortu edo jarri dituen zerbitzuak.

Egia da, beste alde, eliz kargudunak Jainkoaren aurrean beren komunitateen ordezkari edo mandatari ere badirela; baina komunitatearen au-

rrean Jainkoaren ordezkari eta mandatari. Elizarentzat Kristo bezala dira, Aitak Elizaren buru izateko bidaliak, alegia.

Kristoren mandatari: *Neure Aitak bidali ninduen bezala, balaxe bialtzen zaituztet Nik* (Jo 20,21). *Izpiritu Sainduak jarriak zarete, Elizaren begiraile izateko* (Act 20,28). Benetazko agintaritza eta buruzagitza dute, bada.

Apaizgintzak ofizio baterako ahala ematen du. Gainerakoan, berriz, kristau garen aldetik, ez daude mailak edo kategoriak, batzuk lehen mailako eta beste batzuk bigarren mailako kristau izango balira bezala. Ez. Bai bi-zitze izpiritualeko alorrean, bai Kristoren segizioan eta bai Jainkoarekin bat izateko bokazioan ere, apaiz izan ez izan, horrek ez du zer ikusirik. Kristautasunaren muina guztiotan da bat.

Elizak ez ditu behin ere onartu Gnostikoez egiten zituzten partiketa haiek: «hilikoak», «psikikoak», «pneumatikoak». Kristau guztiek dute saindutasunerako deia.

Baina hori bai, kargudunek kargua hartzen dutenean, buruzagitza hartzen dute, eta ez komunitatetik presiski, Kristorengandik baizik. Eta beren erantzukizun horrekin batean, hartako autoritatea ere hartzen dute.

Apaiz eta Apezpikuak duen autoritatea, hitzaren eta sakramentuen kontestuan bakarrik uler daiteke. Buruzagitza eta gobernatzeko eskubidea du Apezpikuak, baina aita-gisakoa. Buruzagi da, aita delako. Eta berdin apaiza.

Honetan ere gezurrezko etsaitasunak asmatzen dira gaur egunean. Jainkoaren herria ez dago bitaratua. Fededunek badute artzainen beharra, Kristo baitan sortuak eta mantenduak izan daitezten. Baina horrek ez du esan nahi, artzainak, besteak bezalaxe, kristau ez direla edo berenez abantail edo pribilejioren bat dutela. Eta aita izate hori Jainkoaren aitatasunetik datorkie. Tresna bati dagokion bezalakoa da horien obratzea: beste baten orde, besteren indarrak eta beste baten izenean egiten dena, alegia.

Kristau soilak ez duela pasibo izan behar

Eta hortik ez da segitzen fededun soilak pasibo izatea beste zereginik ez duela Elizan. Eta arrazoizkoak izan daitezke ikuskera honen kontra inoiz altxatzen diren zinkurinak. Jakiteko dago, haatik, sarritan artzainek berek ez ote luketen arrazoirik artaldearen pasibitateaz arrenkuratzeko.

Beraz, Elizaren seme-alaba guztiak dira partaide amazko zeregin honetan. Denok elkarrekin dute erantzukizuna Ebanjelioarekiko gauzetan, denok

behar dute lan egin komunitatearen etxegintzan, denok dira Kristoren ordain eta mandatari gizonen aitzinean.

Elizako gauzetaz arduratzea ez dagokio apezpikuari edo apaizari xoilki. Fededun guztien arloa da.

Izpirituak, gainera, gogoak ematen dion lekuan putz egiten daki. Elizaren Kondairan ikus daiteke hau ederki: eragilerik eta bultzatzailearik handienak maiz-sarri laikoak izan dira, edo jerarkiara pertenezitzen ez duten eliz gizonak. Adibidez, San Benito, Asisko San Frantzisko, San Inazio Loiola-koa. Ez zuten denbora alferrik galdu maiseatzen, Apezpikua eta Aita Saindua jorratzen eta dena egin ez dutelako haiei kontuak eskatzen.

Bai lehen eta bai orai ere bada barne indarrik eta obra jatorrik aski laikoetarik, eta Jerarkia ez da hargatik jelos.

Hitzaren ereile eta era berean hitz berorren zaintzaile eta begiraile behar dute izan artzainek. Horregatik Elizan pizten den mugimendu orori kasu eman, eta dena frogatu behar dute. Dena behar dute aztertu eta ikertu. Izpirituaren seinaleak dituzten obrak lagundu eta aitzinatu, eta Elizaren altxorrera ekarri.

Ezagutze eta bereizte lan hau ez da beti berehalakoan egiten. Askotan haztamuka ibili ondoan, nekeak pasa ondoan etortzen da argia. Eta bada seinale bat gertua, obra baten eragilea Izpirituaren menean dagoela jakiteko, hots: berak egin gogo zuen ona baino batasunaren ona nahiago baldin badu.

Eta azkenean, fedea batasunaren oinarri eta Elizaren bizitze guztiaren iturburu denez gero, artzainei bakarrik dagokie fedearen epaikari izatea: juez izatea, alegia.

Non den kristau misterioaren muina

Elizaren amatasuna, Eliz artzainen aitatasuna... Agian halako mesfidantza batekin entzungo dira gaur hitz hauek. Gizonaren duintasuna arriskutan ipiniko balukete bezala. Gizonari zor zaion errespetoaz kontu guti egitea balitz bezala. Izan ere, gauza hauek ez ote doaz giza-eskubideen kontra? Baietz irudituko zaio zenbaiti.

Bai, behaztopa-harri era gerta daitezke gauza hauek, ongi ulertzen ez badira. Eta horretarako kristau misterioa dena osorik eta multzoan hartu beharra dago. Alderdi bakar bati xoilki begiratzeko zaionean, egia bat berezian aztertu nahi denean, beti izango da gauza hura ongi ez konprenitzeko arriskua.

Orai bada, zein da kristau misterioaren muina? Hau: Kristoren graziaz jainkozko bizitzearen partaide izatera heldu garela.

Kristo da Elizaren buru, eta Kristok Hirutasun Sainduaren bizitza eraatxi, luzatu eta hedatu du guregana.

Eskema hau gogoan edukitzea beharrezko da Eliza zer den eta zertarako den jakiteko; eta bai Eliz artzainen egitekoa ulertzeko ere. Jainko Aita da bizitze horren iturburu; gurekiko, berriz, Kristo da beronen egile eta sortzaile. Kristok, Aitaren Izpiritua ematen digularik, bizitze hori banatzen digu. Eliza jerarkikoa ere Izpiritu horren arnaspean dago.

Kreatura soila, bera bakarrik, ez da gai zuzenki Aitarekin har-emanetan sartzeko. Semea dela medio eta Izpiritu Saindua baitan egin daiteke hori. Aitak bi beso ditu gu ukitzeko: Semea eta Izpiritua. Horien bidez izan ezik guk ezin erdiets dezakegu Jainko bizia.

Anjeles Sorazu, Zumaiako moja idazleak, baditu marrazkiak bere eskuz pintatuak. Hain zuzen egia hau adierazteko eginak. Marrazki horietako batean horra zer ageri zaigun: Jainko Aitarengandik txalupa batean Kristo dator mundura, bitartean dagoen itsasoa igaroaz. Txalupa horren oihalei putz egiten eta haize ematen, berriz, Izpiritu Saindua ageri da, uso itxuran.

Aitaren bi esku horiek, bada, Elizaren bidez heltzen dira guregana. Ikuspegi honen argitan bakarrik du sentidu Elizaren amatasunak, eta bereziki Eliz artzainen aitatasunak.

Eliza Ama: bi hitz horiek kristau bizitzearen zera, izatea atxemaiten dute. Kristautasuna ez da soilki dotrina bat edo giza multzo bat. Batez ere bizitze bat da, jainkozko bizitza, eta bizitze horretara deitzen zaigu. Elizak bizitze horretarako sortzen gaitu. Eta hori da hark duen zeregina: gizatasun berria sortzea, gizon berria sortzea (Eph 1,23; Col 1,24).

Artzainen aitatasuna badakigu erakarria dela; deribatua, alegia. Autoritatea ere beste nonbaitetik datorkie, berenez ez dagokie. Sakramentuen eta hitzaren indarra ere berdin. Artzainak beti jakin behar du Kristorengandik datorkiola dena, eta beraz umiltasunezko portaera dagokiola berari.

Baina zinezko aitatasuna duela ezin da ukatu.

Apostoluak hautatzeaz obra handi bati hasiera eman zion Kristok. Eta Elizan ministeriora lotuak diren guztiek obra horri segida ematen diote. Apostoluek, alegia, beren kidekoekin egin zutena, hori bera egin behar dute orainko artzainek gure garaian bizi direnekin, eta eginkizun hau ez da bukatuko parusiako egunera arte. Obra honetan eta zeregin honetan ba-

koitzak bere dohainen eta egoerak eskatzen duenaren arabera egin beharko du lan.

Baina funtsez lan berbera da Apostoluena eta haien ondokoena. Haueti, Apostoluen hurrengo etorri zirenei, Elizaren «Gurasoak» deitzen zaie.

Apostolua ez da bakarrik berri ekarle bat

Orai bada, Apostoluak dakarrena ez da bakarrik albiste berri bat: bizitze berri bat dakar baitipat. Hitza hots eginez, eukaristia ospatuz eta artzain arreata hartuz, gizon berriak sortzen ditu.

Aita baten gisa gizon berriak sortu, eta gero ama baten antzera mantendu eta hazi behar ditu. Eta hemen datza, azken batean, eliz zelibatoaren gakoa ere.

Arinegi esan da franko gauza eliz zelibatoaz. Oso berandukoa dela, Tren-tok jarria dela, eta ez dakit nik zer.

Baina egia hau da: lehenbizian ohitura bezala zabaldu zela eta IV. mende hasierarako lege baten itxura duela jadanik.

Elizak badu bere baitako sen bat —Elizako tradizioaren gidari den sena, alegia—, eta sen horrek egiten du hauta, Jesusgan begiak ipiniaz, El-kartasun Berriko izpirituari hobekien dagokiona hartzeko.

Hain da egia eliz artzaina aita izatera deitua izan dela, non haragizko aitasunak beste horren aitzinean amore ematen baitu. Ez da hemen mez-preziorik, baina bai amorio handiagoa pazko misteriotik ilki den bizitze berriaren alderakotzat.

Ikuskera hau —sobra ere badakigu— ez dute denek onartuko.

Beste argumentu batzuk ere atera izan dira eliz zelibatoaren alde: apai-za zeruetako erresumako lanetara osoki lot dadin, etab. Ez dira txarrak, noski. Baina Zesareako Eusebiok auzi honen giharra ukitzen du honako hau dioenean:

Beharrezko da ezkontzako bizitzeari uko egin diezaioten, zeregin garaia goetara lot daitezten: zeren jainkozko sortze bat egiten baitute. Ez seme bat edo bi, baina ezin kontatuzko multzoa behar dute hazi, eskolatu, jainkozko irakaspenen araura moldatu eta behe honetako hainbeste eginbeharretan gidatu⁸.

(8) *Demonstratio evangelica*, l. 1, c. 9 (PG 22,77-81). Ikus DE LUBAC, o. cit., 205 or.

San Agustinek, berriz, apezpiku berri bat herriari aurkeztean, hara zer zioen:

*Kristoren garaziak lagundurik haragizko seme-alabak izateari utzi dio, izpirituzko anitz izateagatik*⁹.

Idea hau berau ageri da Ipar-Ameriketako apezpikuen gutunean (1969): apaizak bere burua osoki gordetzen du Kristoren Gorputza, hau da, Eliza, sortzeko.

Egia da konpromezu honi leial egon nahi duenak bizimoldea ere halakoxea hartu beharko duela, hots, hartu duen karguak eskatzen duen bezalakoa. Leialtasunak ere ez du berez betiko irauten, egunoro berritzen ez bada. Kristori beharko dio otoitz egin eta behar diren ardurak hartu. Baita ere komeni da apaizek elkarrekiko bizimoldea egitea. Elizaren Kondeairan barna izan dira hainbeste saio eta instituzio apaizen bizimoldea erregelatzeako sortuak. Bada hemen aztura luze bat, jakituriaz betea, eta gure mendeak gutietsi behar ez lukeena.

Ministerioa eta apaiz zelibatoa

Baina eliz zelibato hau ezin konpreni daiteke ongi, kristau misterioaren ideia bera fedean hartzen ez bada, eta bere berezitasunean eta orijinaltasunean ikusten ez bada. Zer ez da entzun eta irakurri azken urte hauetan! Kristau fede eta bizitzearen agerbiderik jatorrena jentiltasunaren puska eta ondakina balitz bezala joa izan da. Testamentu Berriaren bisaia osatzen duten osagarriak jatorrenak arbuia nahi izan dira, beranduko makurdura batzuk edo kristau errepede zuzenetik okertze batzuk balira bezala.

Lasai asko esango dizue Trentok duela makurdura horren errua. Hori ez dela egia frogatzen zaienean —eta erraza da, noski—, orduan Erdi Aroari botako diote hobena. Eta hori ere hala ez dela ikustean, Konstantinoren garaiari botatzen diote kulpaa, edo eta azkenik Apostoluen ondoko aroari... Seriotasun gutti eta setakeria franko.

Kristautasunak ez-omen du apaizik behar kristau guztiak apaiz direnaz geroz. Jentilen apaizetarik eta norbere iturri propioei traizio eginez sartu omen zen Elizan apaiz-sazerdotearen izena, eta bai izana ere; oker, beraz, eta arrazoi gabe. Gehienez ere —horien ustez— hasiberri hartan herriak bere mandatari bezala hautatzen zituen kargudun batzuk, eta horiek ere ez betiko, zati edo aldi baterako baizik.

(9) *Miscellanea agostiniana* I, 563-564; DE LUBAC, o. cit., 206 or.

Hemen, beti bezala, erdizkako egiak eta faltseriak elkarrekin nahasten dira. Egia da hasiberri hartan, izen kontuan, ez zela jentil erlijioaren hitzegira jo nahi izan. Horregatik «apaiz», «sazerdote» eta horrelako hitzik ez da erabiltzen. Geroxeago bai, eta orduan ere, jentiltasunera ez, baina Testamentu Zaharrera jo zuten kristau apaizaren irudia hartzera, eta beronen orijinaltasuna ahaztu gabe. Hasiera hartan eliz artzainak aldi baterako bakarrik hautatuak zirela eta herriaren izenean betetzen zituztela beren zereginak: hori gezur biribila da.

Eta hor da hasiera-hasieratik Eukaristia, Elizaren bihotza dena: hori Kristo eta Apostoluetarik heldu dela ezin da ukatu, eta, hain zuzen, hortik argitzen dira eliz zeregin guztiak, autoritatea bera ere barne dela.

Apezpikutasuna eta apaiztasuna Elizan ofizio bat dira, kargu bat, zeregin bat. Baina ofizio hau ez da munduko erara hartu behar. Zeregin sakratua da, Jainkoaren dei batetik datorrena. Barneko bokazioa eskatzen du, beraz, eta era berean Elizaren deia ere bai. Eta azkenik, Izpiritu Sainduaren dohainak sagaratzen du zeregin hau.

Zeregin honek ez du antzekorik lurreko ofizioetan. Apaizgintzak gizonaren bizitze osoa uzten du konprometitua. Apaiz edo apezpikua komunitatearentzat ordendua izan da; baina ez dezagula ahantz beste alderdia: komunitatea ez dela edozein bilkura-suerte, Kristoren "gizon berria" baizik.

Elizako kargu hauek lurreko beste ofizioen mailan edo parean jartzen dituenak ez du eliz zelibatoaren arrazoiak konprenituko. Baina halakoak tradizio katolikoari gibela emateaz gainera, Elizaren errealitatea bera ere ukatuko du praktikan, kristau misterioari bere barne muin guztia ostutzen diolarik.

I

ELIZA, ERLAZIO PERTSONALEN LEKUA

Jesusek bere Apostoluak bana-banaka eta «izendatuki» —bakoitza bere izenaz izendatzen zuelarik, alegia— deitu zituen beregana (Mk 3,13). Errealitate berri eta barrenkor baten seinale bezala, izen pertsonal bat ematen zaio Elizara datorren orori.

Eliza, kristau komunitatea, horixe da bada: erlazio pertsonalak diren lekua. Gizarte zibilean ere, kristau fedearen eragina nabari den heinean, pertsonaren errespetoa gordetzen da. Eta oraino errespeto hori jaun eta nagusi ageri da laiko bihurtu diren gizarteetan ere, agintarietan kristau fede horren izpirik baldin bada behintzat. Lege eta ohituretan ere guti asko eza-

gun da marka hori. Ez zen berdin gertatzen antikitateko garaian, Kristo etorri aurreko mendeetan. Ez eta orai ere beti, ondotxo dakigunez.

Barneko balioen sentidua ebanjelioak ekarri du. Gaur eguneon, ordea, sentidu hori ez ote doa ilunduaz, hutseratuaz? Eta balio horiei modu batera nahiz bestera gerra egiten diena, totalitarismoa eta libetate-eza gaitzetsiagatik, ez ote dabil horri bidea paratzen?

«Arima» hitza bera ere gaur zokoratu nahi da. Horren ordez "subjektibitatea" esan ohi da; beraz, kutsu txarreko zerbait, zientifikoa ez dena eta kontutan hartua izateko eskubiderik ez duena. Erlazio pertsonal guztiak eta barneko den oro sartzen da hor. Eta hori guztiori kenduz gero, zer bilakatzen da gizona? Gauza bat, beste edozein izakiren pareko, baina ez pertsona bat¹⁰.

Despertsonatzearen fenomeno hau beti aurrera doa, geroago eta gehiago, gure mendean, eta horren ondorioak gizonaren kaltetan izango dira. Badi-rudi gizonak asmatutako tresnen indarrek gizona bera irentsi behar dutela. Mekanizazioa aurrera doan heinean, kolektiboa eta inbertsonal dena jaun eta jabe gertatzen ari da. Giza banakoa planifikazio alimale baten barnean gelditzen da sartua eta han atrapatua. Gizonaren benetazko premiak eta joranak ez dira gehiago kontutan hartzen. Gizonak anai lokarri bidez ez dira elkarrengana hurbiltzen.

Arimaren aldetik bakartasunik beltzenean aurkitzen da gizona. Izan ere planifikazio egile eta teknokratek alderdi hau ikusteko eta aintzat hartzeko ba ote dute begirik, gero?

Etekin bilatzen du gaurko gizonak. Deusetarako dena. Gainerako guztia ez da aintzat hartzen. Gaurko hiri handiak zer dira? Giza pila ikaragarria; baina gizakiak ez du han izenik. Eta festak antolatzen direnean, zer eskeini diezaioke eta zer eskeintzen dio giza multzo honi gure gizarteak? Instintoen sinfonia, besterik ez.

Teilhard de Chardin izan da egungo sozietatearen gaitz hau zorrozkie-nik salatu duena.

Gizonarentzat benetazko mehatxua ez da Lurra hoztuaz doala, mundu izoztu bat datorkigula baizik. Barne-tik inbertsonal bihurtu den mundua heldu zaigula, alegia¹¹.

(10) *Arima* hitza gorde behar dela dio Fedeko Kongregazioaren gutunak. Ikus *Ecclesia* (28-VII-1979), 937 or.

(11) Eskutitz batean (1948-I-5).

Aurrerapen handia gertatu da: ez da dudarik. Baina etekina, eta etekin materiala bakarrik hartzen da kontutan. Jainkoa, eta Jainkoak egin duen bere buruaren Agerkunea ez du mundu honek ezagutu nahi. Orduan amoriorik eta esperantza gabeko mundu hertsia batean itoak gelditzeko perilean gara.

Lagun hurkoa bera ere itzali zaigu. Ni eta zu-ren artean topo egiterik ez denean, lagun hurkoarentzat ez da lekurik. Gizona ingurumariko izakien artean galdua, irentsia bezala gelditzen da.

Gizonak asmatutako tresna eta tramankuluek ez ote dute gizona bera zapaldu eta azpian hartu behar? Bada zer pentsa.

Aurrerapena jainko bat bailitzan adoratzeko duten kristauak, ba ote da-kite zer egiten duten?

Eliza Amaren borroka gizonaren alde

Mundu honen erdian hor da Eliza. Mendeetan barna Jainkoaren Agerkunea atxiki du —zenbat eraso eta kontrakarra jasanik!—. Agerkunde honek bi-biak batera argitzen ditu, hots: Jainkoa eta gizona. Gure geroa, gure jainkozko geroa ezagutzera eman digu. Horrek esan nahi du Agerkunea denbora berean teologia eta bai antropologia ere badela. Gizonari bere buruaren berri eman dio.

Jainkoak gizonari dei egitean, gizonari berari nor den ikasteko bidea eman dio. Trinitatearen barne-bizitzera deitua dela jakinik, gizonak badaki Jainkoaren absolutoa parte duela. Beraz, lurreko gizartean eta hemengo munduan xoil galdua ez dagoela.

Egia da albiste honekin ez direla problema guztiak erabakitzen. Aitzitik, garbitzen zailago bihurtu dira. Eta hortik Elizaren alderaketaz zenbait go-bernarik duen muzina.

Baina Agerkunde horren argitan gizona infinituki handitua ageri zaigu! Hori ezin uka.

Jainkoak bere izen propioaz izendatzen du bakoitza bera. Bataioan izen berria ematen zaio kristauari. Izenak esan nahi du norbait dela, pertsona dela. Artzain onak bere ardiak bana-banaka deitzen ditu (Jo 10,3).

Bataioak sartzeko gaitu etxe honetan, Elizan, alegia. Eta izenarekin batean ematen digu geure identitatearen kontzientzia hazteko behar den giroa. Hark eutsarazten ditu gure artean beti arriskutan diren hiru gauzaok: bizi-tzearen eta heriotzearen errespetoa, amorioaren alderaketaz leialtasun-legea,

eta familiaren kondizio sakratua. Hiru gauza hauek defendatzen ditu ama batek bakarrik egiten dakien bezala.

Elizari esker, badakigu gudan badela puska bat —beste puska guztiak baino gureago dena— bortxa eta behera-behar orotarik libre dagoena. Eliza dela medio, Jainkoak gure alderakotzat dituen eskakizun horiei esker, gure erantzukizun sentidua azkartzen eta iratzartzen da, bereziki bekatari garelako dakigularik. Bai, gure duintasuna jakiteko, gure bekatua ezagutzea bezalako-rik ez dago.

Pertsonazko gure bizitzea salbatzen du, bada, ama honek, ez gure irritsei balaku eginez, ebanjelioaren ezia eta latza nahasian guri emanez baizik.

Gizona baitan bada joera bat: erlijioa eta fedea *gnosis* inpersonala bihurtzeko joera. Elizak, ordea, ez ditu amore emango giza adimenduak duen joera horren aurrean.

Arrisku hau gaur ere bada. Erlijioa eta fedea abstraktoki hartzeko arriskua. Herri xehearen erlijioa eskarniatzen dutenek, fede pertsonala gorai-patzen dutenek, horietxek izan ohi dira gero fede abstrakto eta idor horretan erortzeko perilik gehiena dutenak.

Kolektibo gisako karitateaz

Eta bada oraino beste arrisku bat. Lagun hurkoaganako karitateak organizatu beharra dauka, noski; baina erlazio pertsonalak ez ote dira galtzeko zorian kolektibo gisako erakunde horietan? Halako karitateak ez ditu sekulan besteak betetzen dituen behar eta premiak erremediatuko. Bada hor eremu bat bertanbehera uzten dena.

Giza-bihotzeko beroaren orde, gizaki konkreto eta jakin bati eskeintzen zaion amorioaren orde, gaur horren lekuan eta horren tokian, zera ipintzen dizue: gizonaganako —gizon hori abstraktoki hartzen delarik— borondate borondatetsu bat, onginahia bat. Baina horrela trukatzeko txar bat gertatzen da eta galera izigarria.

Hori ihespide bat ere izan daiteke, norbere buruaren engainatzea. Geure aldamenean dugun hezur-haragizko gizaki konkreto horrezaz, lagun hurko horrezaz ez dugu konturik egiten, eta urruneko, ametsetako eta lainoetako gizon ideala maitatzen dugulako aitzakiaz kontentatzen gara.

Lehenbizikorik, Jainkoari zor zaion amorioa lagun hurkoarenagatik trukatu nahi izan dugu; eta gero, zer da eta, lagun hurkoarena ere hutseratu eta izkutatu egiten zaigu, "gizona" absolutoki eta jeneraliki hartuz. Eta bide horretatik joaz, kristau erlijioa zer bilakatzen da? Gizonari komenentziak, ongi

egoteko eta bizitzeko aisetasunak eskeintzea. Hori ere neurri batean egin beharko dela bat ere ukatu gabe, baina erlijioaren eginkizunak ez dira horretan bukatzen ¹².

Elizan ere sor daitezke erakunde alimaleak, erabat despersonalizatuak. Horietan Elizaren bisaia hain galdua eta ezabatua gelditu daiteke, non semeak ez baitu gehiago bere amaren aurpegia ezagutzen.

Taldekeriaren arriskua

Maiz-sarri hitz beraren azpian errealitate guztiz desberdinak egon daitezke gorderik, eta baliteke guk gerok guzti horiek izen berberaz bataiatzea eta izendatzea. Gauza bat da kolektibo inpersonal hori, eta beste bat —arras beste bat, gero—, komunio jatorra, zeinetara eramaten gaituen Eliza handiak.

Ez dago hemen, bada, kontradiziorik lehengoaz. Halako mesfidantza bat zegoen Elizako lehen mendeetan talde partikular horien alderakotzat. Taldekerian eta setakerian eroriko ziren beldurra zuten, eta ez alferrik. Behintzat liturgiara denok elkarrekin toki bakar batean bildu beharra zeukaten ¹³.

Gaur ere bada —agian behiala baino maizago— fedea ideologia bat bezala hartzeko arriskua. Suenens kardenalak galdetu omen zion behin Karl Rahner teologoari ea nondik heldu den Ama Birjinaganako jaieraren behetitze hori. Eta hark erantzun: Anitzek baduela bere kristautasuna ideologia edo abstrakzio bat bihurtzeko joera. Eta abstrakzioek ez dutela ama baten beharrik ¹⁴.

Elizari buruz ere beste hainbeste esan daiteke. Baina guk abstrakzioetarik ihes egiteko, hain zuzen, amarengana jo beharra daukagu.

Kolejialtasuna bera —azken Kontzilioak eman duen irakaspena— ez ote da frankotan kolektibismo demokratiko baten gisa hartzen? Hori egitean, ordea, kristau bizitzaren barnetasun misterioitsua eta bizitze hori gobernatzeko jarriarik dagoen aita gisazko autoritatea ez dira behar aina kontutan hartzen.

Kontzilio ondoko integrismoa

Kontzilio bakoitzaren ondoan nabari den gaitza da hau. Hark irakatsita-

(12) Ikus Heinrich Schlier, *DE LUBAC*-ek aipatua, o. cit., 227 or.

(13) Ikus *Antiokiako San Inazioaren eskutitzak*.

(14) *DE LUBAC*, o. cit., 229 or.

ko gauzak gogortzea eta bere onetik ateratzea, gainerako guztiari kasu egin gabe. Integrisimo suerte bat da hori ere. Kontzilioak esan duen zerbeit hartu, gogortu eta besterik ez jakin nahi.

Gure kasu honetan Elizaren izakera bera ere aldatu eta gaixtatzeke periletan dago. Eta teorian horrelako aldatzerik ez eginagatik, hartara daraman praktika bat zabaltzen da. Artzain bakoitzari dagokion erantzukizun pertsonala gutitu, eta horren ordeztu batzarreak, batzordeak eta multzoak gehitu. Burokrazia ugaritu, artzaina bere herriagandik urrundu, haren lan pastoralak geldo bihurtu eta abstrakzioari indarra eman.

Joera hau nagusituko balitz, bera izango litzateke gaitzik txarrena. Kristau komunitatearen ona gehienik trabatuko lukeena.

Jainkoaren amatasunaren irudia

Eliza Ama! Ez dira, ez, hauek aro paternalista bateko kontuak; gaindituak izan den mentalitate baten ondorioak. Elizaren amatasuna Jainkoaren amorioaren iduri eta aztarna bat baizik ez da.

«Jainkoaren amatasunari deika» hil zen Angeles Sorazu, Euskal Herriko alaba hura!¹⁵.

Lekutan daude fede gauzak soziologi eskemekin garbitu nahi dituztenak...

II

KRISTAU APAIZGOA TESTAMENTU BERRIAN

Gwendoline Jarczyk andreak elkar hizketa bat izan zuen Henri de Lubac aitarekin kristau apaizgoa dela eta¹⁶. Testamentu Berrian sazerdotearentzat leku bat dagoenik ere ez dizu gaur zenbaitek aitortu nahi. Eztabaida honi buruz da elkar hizketa. Haren mamia eskeintzen dugu ondoko lerroetan.

Jerarkiazko ministerio hori Testamentu Berrian ez dagoela oinarritua esaten digute. Hori, ordea, Historiaren aurkako esana da. Behintzat historia hori gaur ezagutzen dugun neurrian.

Gure egunotan gertatu diren aurkikundeei esker, lehen baino hobekiago dakigu hasierako Elizaren barne egitura, eta batez ere guztiz organizatua

(15) VILLASANTE, *La sierva de Dios M. Angeles Sorazu*, vol. I. 353 or.

(16) IKUS DE LUBAC, o. cit., 235 or.

egon zela. Estructura sendo baten jabe zela, alegia. Qumram-go esenioek, judu-kristauek, fariseoek eta juduen artetik ilkitako beste talderiek badute organizazio-eskema jakin bat.

Aski dugu, gainera, Testamentu Berria xaloki irakurtzea eliz fundatzailleen autoritatea han marra lodiz marratua ageri dela jakiteko. Egia da, bai, autoritate horrek beste nunbaitetan duela bere erroa: hots, apostolua edo haren lekuan dena, zerbitzari bat baizik ez da. Baina, hain zuzen, autoritate hori enplegatuz egiten du bere zerbitzua.

Honako hau ere esan behar da, alegia: eliz kargudunen autoritateak salbamenduzko obrarekin duela zer-ikusi, eta ez besterekin. Guztia da horretara ordenatua. Salbazio lanari munduan segida emateko agindua hartu dute, eta horretarako da autoritate hori, ez bestetarako. Apostoluek egiten duten guztia Kristoren izenean eta Kristoren mandatari eta ordezkari bezala egiten dute, hots, Kristo apaizaren ordezkari bezala. Beraz, bada hemen apaizfuntzio bat.

Euskaristiaren sorrera eta Elizaren fundaketa

Gainera —eta hau guztiz notatzekoa da—, elkarrekin zer-ikusi handia dute bi gauza hauek: Eukaristiaren sortzeak eta Elizaren sortzeak. Gehiago oraino: Jesusen azken afaria da Elizaren sortze ordua, eta ordu horretan berean sortzen da eliz ministerioa ere. Hargatik, noski, azken afarian Jesus Hamabiekin bakarrik aurkitzen da, hau da, gero Elizari afaria ospatzen irakatsi beharko ziotenekin. J. J. von Allmen-ek argi ikusi du puntu hau.

Eta hor da gauza bat Apostoluen edo lehen kristauen asmazioa ez dena: Eukaristia. *Ni berriz etorri arte*, hau da, parusiako egunera arte, Eukaristia da Elizaren mantenua eta bizikaia, Jesusek berak emana. Orai bada, Hamabien karguak Eukaristiaren egite eta ospatze horrekin du zer-ikusi. Eta kargu hori parusiako egunera arte ondokoei uztekoa eta pasa araztekoa da.

Salbamenduzko obran, ordea, batasunaren barnean, bikoiztasun bat nabari da: alde batetik artzaina, eta bestetik artalde. Bada aita bat eta bada familia bat. Kristoren ordezkari bat eta haren Gorputzaren atal batzuk. Bi gauza hauek bata bestearentzat dira. Bata ezin dagoke zutik bestea gabe.

Afarian edo meza ematerakoan gauza bera ikusten dugu, eta bai Elizan ere. Apezpikua —edo apaiza— Kristoren izenean mintzo dela eta ari dela. Horrek, ordea, ez du esan nahi kristau izatean edo norbere salbazioko arazoan bat ere bereizkuntzarik dagoenik ministroaren eta kristau soilen artean.

Apaiz zereginen sailketa

Propioki mintzatzera, hiru sail edo mailatan sailkatzen dira apaizaren zereginak: hitza, kulta, gobernu. Baina gauza bat dago hemen kontutan hartu beharrekoa: hiru lan horiek ez direla guztiz desberdinak; ez direla, alegia, bata bestetik aldenduak eta bereziak. Horrela aparte hartzen direnean ez dira ongi ulertzen. Gehiago oraino: orduan eliz funtzio horien izakera gaixtatu eta faltsoki konprenitzeko bidean sartzen zara.

Hain zuzen ere, sasi problema asko hortik heldu dira, hots, elkarturik, bata besteaz loturik eta batasun bat eginik ikusi behar liratekeen gauzak, aparte eta bakarti ikustetik. Fedeko gauzak ez dira ongi ulertzen batasunean ikusten direnean baizik. Beraz, apaizgoa oso-osorik sazerdote-gisazko zeregin bat bezala hartu behar da. Apaiz funtzio bat bezala, alegia. Berari dagokio Kristoren zerbitzua orairatzea, presente bihurtzea, eta horretarako honako eginkizun hauek egin behar ditu: berri ona hots egin, kristau komunitatea bildu eta zuzendu, bekatuak barkatu eta Eukaristia ospatu.

Kargu hau sazerdotala ote da?

Kargu hau edo ministerio hau sazerdotala dela batzuek ez dute aitortu nahi, eta arrazoi hau ateratzen dute: «hiereus», apaizgoa izendatzeko hitz tekniko hori, ez dela ageri Testamentu Berrian. Hala da. Baina hitz kontua da hau. Lehen kristauak ardura handia ipini behar izan zuten beren erlijioa jentil erlijioaz nahas ez zedin, eta orduan erlijio horretan erabiltzen zen hitza ez zuten erabili nahi, kristau apaizgoa beste horren kidea ez denaz geroz.

Beraz, hitza baino areago gauza bera, errealitatea bera behar da hemen ikusi eta aztertu. Testamentu Berriaren ikuspuntutik Eliza nola den jakin beharra dago, bada, hitzaren auzia alde batera utzirik.

Kristok sortutako ministerio edo karguak ez duela «sakratuaz» deus ikustekorik: horra gaur entzuten den beste gauza bat. Hori dioenak esango dizu, gainera, sakratu bihurtze hori kutsatze bat izan dela, makurdura edo saihaspen baten ondorioa, alegia. Makurdura hori Trentotik heldu dela. Edo bestela Erdi Arotik. Edo Konstantinoren garaitik. Edo Apostoluen hurrengo gizalditik. Edo eta, azkenean, aitortuko dizu Apostoluek berek ez zutela Kristoren bidea ongi hartu eta Kristori traizio egin ziotela. Eta abar. Edozer gauza...

Hasiera-hasieratik hor ditugu zenbait gauza Kristogandik heldu direnak: Hamabien hautaketa eta Eukaristiaren sorrera. Hori hala dela ezin uka daitekeela ikustean, itzulpide bat bilatzen dute oraino:

Ba, hori da orduko gizonak apaizik gabeko sozietate bat ezin asma zezaketelako. Baina orduko kontuak eta oraikoak ez dira berdin...

Sekularismoaren aurre-irritzia: horra zer den teoria guztien azpian.

Hitzaren eta kultoaren arteko sasi etsaigoa

Bada beste lelo bat buruan sartu nahi digutena: hitzaren eta kultoaren artean etsaigoa dagoela. Bata ala bestea hautatu beharko litzateke horien iduriz. Baina zer oinarri du uste horrek? Bat ere ez.

Apaiza, Eukaristiaren gizona da. Orai, jakina, inor ez dator Eukaristia batiaituri ez badago; eta horretarako berri ona beharko zaio iragarri, etab. Beraz, dena dago lotua eta kateatua. Hitzaren eta Eukaristiaren bi mahainok ez dira, bada, bata bestearen etsai, eta biak dira apaizaren zeregín.

Kristautasunaren lehen urratsak estudiatzen dituen aurki jabetzen da gauza batez: Eukaristia zela komunitate haien zentrua. Eta hori Testamentu Berriko idazkietarik beretarik garbi frogatzen da.

Beste aldetik, Eukaristia, bere izanez eta egitez, berri onaren gaztigu bat, iragarpen bat da. Hitzarekin du zer-ikusí.

Bai. Eukaristia da Elizaren zentrua eta bihotza. Eukaristiazko estruktura du Elizak, Azken Afaritik ageri denez.

Lehen ere esan dugu. Gaurko pentsamoldeak izugarrizko joera du nahi etsaitasunak ikustera, eta orduan berehala prantatzen dizkitzue aukera faltsoak: "Bat ala beste". Sintesia egiten ez dakigu, alegia.

Bi apaiz itxura

Bi apaiz mueta edo itxura ere asmatzen dizkitzue gaur, elkarren etsai balira bezala. "Lehen —esaten dizue— apaiza Jainkoaren mandataria zen herriaren aurrean. Orai, berriz, Vatikanoren ondoan gauzak alderantziz dira: orai apaiza Jainko herriaren mandataria da".

Esan dezagun bertatik: lehen eta orai eta sekula betiko bi alderdiok egiazkoak dira, eta beti irakatsi dira. Alderdi bat bestea baino gehiago nabarmentzea ere gertatu da zenbaitetan, bakoitzak azaldu nahi izan duen ikuspuntuaren arabera; baina bestea ukatu gabe.

Kargu bat da apaizgoa, ofizio bat, zeregin bat, Jainko herriaren erdian zertu eta obratu behar dena. Ofizio honek badu berekin ministerio bikoitz

hori: hitzarena eta eukaristiarena. Eta hirugarren bat oraino: gobernatzeko kargua. Autoritatea, alegia.

Autoritate hau, beste aldetik, zerbitzari batena da. Eta den guztia xede honi buruz ordenaturik dago: kristau komunitatea hitzetik eta eukaristiatik bazkatzera.

Baina horrek ez du esan nahi apaiza, kristaua den aldetik, beste kasta batekoa denik. Ez. Jainko herriaren parte eta zati da besteak bezalaxe. Bere buruaren salbamenduaz arduratu beharra dauka, giristino guztiek bezala. San Agustinek Hiponako giristinoei guztiz egoki eta ederki aditzera eman zien hori:

Zuentzat naiz apezpiku, zuekin, berriz, giristino.

Ofizio bat da apaizarena. Baina ofizio hau guztiz berezia da. Ez da beste edozein ofizio bezala. Eta arrazoia: Kristoren lekuan, Kristoren ordezkari gogoela.

Kontuan har dezagun berriz ere Eukaristiaren ospatzea, Meza, alegia. Mezan bi eratarata dago apaiza Kristoren lekuan. Alde batetik, Kristo Elizaren buru da; eta Eliza, Buru horren gorputza. Kristo, ordea, Aitaren aurrean presentatzen da. Eta lur honetan ere apaiza komunitatearen buru bezala —hau da, Kristoren lekuan— Aitaren aurrean aurkezten da. Beste aldetik, eta denbora berean, Kristo Elizaren Espos ere bada, komunitatearen salbatzailea; eta mezan, Kristoren izenean hitz egitean eta sagarako hitzak esatean, apaiza Espos horren lekuan dago, haren ordezkari bezala komunitatearen aitzinean.

Beraz, komunitatearen alderakotzat Kristoren ordezkari. Eta Aitaren alderakotzat ere Kristoren ordezkari.

Egia da apaizak ezin egin dezakeela horrelakorik bere indar eta ahal hutsez, Izpiritu Saiinduren egitez baizik. Horregatik beharrezkoa da "eskuen ezarketa", hots, ordendua egotea. Eta ordentze horrek apaizaren pertsona bera ukitzen du. Gizon hura zeregin sakratu horretarako markaturik gelditzen da. Eta hori betiko. Marka hura ezin kenduzkoa da. Hala konprenitu du beti Elizak.

Beraz, batzuk Elizan berezian edo aparte jarriak dira zerbitzu bat egin dezaten, hots: saindutasunaz zer-ikusi duen zeregin bat. Horiek gorputz osoa gidatu behar dute Jainkoak nahi dituen xede horietara. Zeregin hori buru ahal izateko, barneko errealitate bat ematen zaio apaizari, Jainkoaren dohain bat. Errealitate hori eskuen ezartze edo inposaketa horren bidez hartu ohi da.

Kristau guztien apaizgoa

Bada Elizan beste apaizgo bat: kristau guztiek bataioz duten hori. Ministeriozko edo jerarkiazko apaizgoak ez du beste hau den gutiena ere kentzen, ezabatzen edo gutitzen. Honetan ere Vatikanoko II.ak ez du deus asmatu. Kristau guztiak apaiz direlako sineste hori Tradizioan sendo finaturik dago.

Eta agirian da bataik ez diola besteari itzalik ez kalterik egiten. Hain zuzen ere, apaiz-herri bat egon dadin, beharrezkoa da ministro hautatu batzuk egotea. Izpiritu Saindutailearen lana den bizitze hori hauek besteei pasa behar diote. Bizitze hau mantendu eta azkartu behar dute hitzaren eta sakramentuen bidez, elizen ardura hartuz, etab. Herriak bildu eta deitu beharra dauka, eta horretarako da ministerioa.

Apaiz zelibatoaren auzia

Eta horra, bukatzeko, azken urteotan estabaidatu den puntua: apaiz zelibatoarena.

Orai baino lehen ere eztabaidatu da puntu hau mendeetan barna; eta behin baino gehiagotan, noski. Eta orai Elizan azaldu den krisi jeneral honetan berriz agertu baldin bada, horrek ez gaitu gehiegi harritu behar. Gainera, seksualitatearen dohainak eta balioak aldarrikatzen eta pixka bat bere onetik ateratzen diren aldian bizi gara gaur, eta guzti horren txipristinak Elizaraino heltzea ez da milagro.

Egia da apaizgoaren eta zelibatoaren artean metafisikazko loturarik ez dagoela. Kristok horretaz emanikako agindu argi eta garbirik ere ez. Baina honako hau ere egia da, halaber: Eliz tradizioak, arrazoï batzuegatik, bi horien arteko lotura komenigarria dela uste izan du.

Sofisma bat

Gaur inoiz arrazoiketa hau entzun ohi da: guztiz premiazko eta beharrezko ez den oro kendu behar dela. Argudio hau sofisma bat baizik ez da, ordea. Hemen auziaren gora-behera guztia honetan dago: Elizarentzat ea zer den probetxugarri.

Zelibatoaren alde inoiz edo sarri aipatu diren arrazoiak ahulak izan daitezke, nahi baldin baduzu. Baina Elizak apaiz zelibatoa jarri baldin badu, ez da hortaratu arrazoï horien indarrez. Horretara heldu baldin bada, hori izan da, noski, bere tradizioaren eraginez, apaizgoa zer den meditatzearen ondorioz, ebanjelioaren ispiluari begiratzearen ondorioz, eta apaizgoa praktikan mamitzeko kondiziorik hoberenak zein diren hausnartzearen ondorioz.

Eta ezingo da inoiz atera Jesus beraren eredia baino aitorrera hoherik. Ministroak Jesusen obra aitzinatza deituak izan dira. Guztiz bidezkoa da, beraz, Jesusen eredia onartzea eta haren erakutsiei adi egotea.

Egia handia da, halaber, zelibatoa hartzekotan, libreki hartu behar dela. Zenbait kasutan libertaterik aski egon ez dela ere aitortu behar da. Baina hortik atera nahi diren ondorioak ez dira onak.

Apaiz izateko baldintzak jartzea, nori ote dagokio?

Batzuek esango dizue: Gerta daitekeena da batek apaiz izateko gogoia edukitzea eta barne deia nabaitzea; zelibatorako, berriz, gai ez izatea. Zergatik halakori ipini behar dio Elizak kondizio jasangaitz hori?

Baliteke, lehen esan dugun bezala, inork inoiz kondizio hori gogo txarrez hartu ahal izana ere.

Dena den, Elizak nahi du aukera hori borondatez eta libreki egin dadin.

Baina hau da hemen beti garbi irakatsi behar den oinarritzko puntua: Elizari, ez besteri, dagokiola apaizgoarako zein diren kondiziorik hoherenak erabakitzea.

Izan ere, bokazioa ez da norberaren arazoa bakarrik. Elizaren aldetik ere bada dei bat. Apaiz egiten dena ez da egiten beretzat, Jainkoaren eta Elizako jendearen zerbitzurako baizik. Zerbitzu horren neurriak eta kondizioak neronek jartzen baldin baditut, Elizari eskubidea kentzen diot.

Beraz, egin ditzagun ahaleginak Elizaren arrazoiak konprenitzen. Eta orduan hau ikusiko dugu: Kristoren segizioak alde guztizko soiltasun eta prest egote bat eskatzen duela. Eta apika arrazoi handiagoa den beste hau: ministroak aita gisako kargu bat hartzen duela. Behintzat, Elizako zenbait gurasotan arrazoi hau aurkitzen dugu.

Dena den, bere izanez eta egitez, apaizgoaren eta ezkontzaren artean berezko etsaigoarik edo ezin konpondurik ez dago. Baina hau ere gaineratu behar da: Elizaren tradizioak ez du sekulan onartu apaizaren ezkontza. Muga batzuekin, ordea, ezkonduak diren gizonen artean apaizak aukeratzea, hori bai, Ekialdeko elizetan onarturik ikusten dugu. Baina zibilizazio horiek arras diferent eta desberdinak dira guretik. Eta teorian soluzio hori posible izanagatik, praktikan gure artean ez luke atarramentu onik izango, zeren hemen gauzak bere onetik atera baitira, kontu hori apaizen ezkon auziaz nahaspilatuaz.

Nunahi oposaketak ikusteko grina

Bukatzeko, goazen berriro gaurko eztabaida askoren oinarriara. Gaur bada oposizio bidez arrazoiketa egiteko joera bat. Joera hori gainditu beharra dago.

Pentsatzeko ez, baina ez pentsatzeko bidea da hori. Eta zoritxarrez oso zabaldurik dago gaur eguneon.

Gure fedeaz, kristau bizitzeaz eta Elizaren bizitzeaz zer-ikusi duten arazoetan, han eta hemen eta nunahi ikusten ditugu etsaitasunak, kontraesanak, elkarren aurkako gauzak.

Era horretara, Jainkoaren amorioa eta lagun hurkoarena elkarren etsai izango lirateke. Eta orobat kontenplazioa eta ekintza, norberaren salbazioa eta guztiona, autoritatea eta izpirituzko libertatea, Elizaganako atxikimendua eta munduaren alderako idiekiera, instituzioa eta karisma, fedeaz eta erlijioa, hitza eta sakramentua, etab. etab. Dena bihurtzen dizue gaur sesiobide eta liskarbide.

Jokaera hau ez da ona. Ez da pentsakera jator baten seinalea. Zatiketa makurren zorabioak azpian hartu behar gaitu.

Kontzeptoeekin jolas egitea, txantxetan ibiltzea da hori. Zatiketa horiek egiten direnean errealtatearen alderdi bat irrigarri bihurtu nahi da, pikutara botatzeko asmoz, jakina. Eta gero, atxiki eta gorde nahiko litzatekeen parte hura bera ere gaizki eta behar ez den bezala aditzen da.

Arinkeria, setakeria, despita, seriotasunik eza nabari da joko horietan.

Bizitzea, berriz, sintesian dago. Kristau misterioaren alderdi osagarriak elkarrekin eta batean hartu behar dira. Kristau misterioa batasuna da, batasun misteriotsua. Analisiak ongi daude zerbait argitasun ekartzeko direnean; baina dikotomiak eta etsaigoak sortzea, hori guztiz da galgarri eta are hilgarri ere izan daiteke.

Pascal-ek esana

Pascal-ek esana da:

Elkarren aurka daudela diruditen egaririk asko eta asko besarkatzen ditu fedeak... Herejia guztien azken erroa, berriz, honetan dago: egia hauetarik zenbait arbuiatzean.

Bai fedeko egien esparruan, bai kristau bizitzearenean eta bai Elizaren oinarritzko legeen landan ere egia gertatzen da Pascal-en esan hau.

Batasuna egiten jakin

Vatikano II.aren kezka nagusia izan da Elizaren eta fedeko dotrinaren sintesi-ko batasun edo errealitate hori argitan ipintzea.

Ez da metodo ona pasarteak erdizka eta zatika bakarrik aipatzea eta iraganaz haustura bilatzea.

Aitzitik, pasarteok Eskritura eta Tradizioaren argipean jarri behar dira. Ezen batasuna hortik heldu da.

AURKIBIDEA XEHEKIAGO

Bibliografia zer bait	5
Eliz Irakasgoaren zenbait gutun	7
Hizlabur batzuen adierazpena	9
Aurkibidea	11
Hitzaurrea	13
 I. KAPITULUA. ZURRUMILOAREN ERDIAN	 19
Eliz berriztapena. — Holandako Kontzilio pastoral. — Agnostizismoa, Duda. — Dogmatismo uherra. — Jainkoaren eta Kristoren galdera. — Elizaz eta Elizako Jerarkiaz. — Sasi Mesianismoa. — Eliza eta Politika. — Lagun hurkoaren maitatzea. — Jainkoagana hurbiltzeko behar den izpirituzko jarkera. — Jainkoaren isiltasuna. — Elizaren zeregin handi batzuk gaur.	
 II. KAPITULUA. JAINKOAREN ERRESUMA	 43
«Erresuma» hitz honekin Jesusek zer esan nahi ote zuen? Iritziak. — Jesusen jokabidea Eliza sortzean. — Unibersalismoaren auzia. — Eskatologismoaren auzia. — San Joanen ebanjelioa eta erresuma. — «Erresuma» barnetasun soila?	
 III. KAPITULUA. HAMABI APOSTOLUAK	 57
Axola handiko puntua Elizan. — Izen kontuak. — Kondairatasun auzia. Hamabi Apostoluen hautazioa, heziera, zeregina eta abar. — Hamabi Apostoluen izen-goitzenak. — Jondone Pauloren Apostolutza.	
 IV. KAPITULUA. KARGUDUNAK ELIZAN	 67
Gaurko ondoeza, eta ondoez horren sustraiak. — Eliz Jerarkiaz. — Eliz karguko zereginen banakatzea. — Trentoko definizioa. — Eliz	

Jerarkiaren sorrerari buruz zenbait iritzi. — Ebanjelioetan zer ageri den. — Elizaren sortzea. — «Eliza» izenez.

V. KAPITULUA. SAN PEDRO APOSTOLUAREN LEHENTASUNA ... 83

1. «Tu es Petrus» pasarte interpolatua ote? — Jatortasun literarioaren aldeko frogantzak. — Pasartearen balio historikoa ukatzaren dutenak. — Pasarteari beste interpretazio bat ematen diotenak. — Pasartearen interpretazioa.

1. «Pasce oves meas».

3. «Simon, Simon...».

4. Pasarte ttipiak — Paulok Pedrori egindako akarra.

VI. KAPITULUA. ELIZAREN LEHEN URRATSAK ... 101

Juduen Diaspora. Zer zen, eta Elizaren zabaltzeari nola lagundu zion. — Judaizanteen auzia (kristauak judutar bihurtzea nahi zutenena). — Eliza edo «Israel berria»ren antolabideak. — A. Sabatier-en ustekizunak. — Teoria honen kritika. — Gnostizismo eta Montanismoaren arazoa. — «Herejia» hitzaren eboluzioa. — Garai hartako Elizaren albisteak non diren. — Didaché. — San Klementeren eskutitza. — Antiokiako San Inazioaren eskutitzak. — Ondorioak.

VII. KAPITULUA. ERROMAKO APEZPIKUA, SAN PEDROREN ONDORENGO ... 119

Apostoluen eskubide desarruntak (extraordinarioak). — Erromatar Inperioa bi puska egina. — Zesaropapismoa. — Kontzientzia hazitze bat. — San Pedroren egoitza Erroman. — Ukatzaileen arrazoiak. — Aldekoen arrazoiak. — Arkeologiaren lekukotasuna. — Eliz lehen-dakari kargua Erromako Apezpikutegian. — San Ireneo Lion-go. — Pazko jaiaren auzia. — Herejeen bataioaz. — San Zipriano eta Primatua. — Efeso eta Kalzedonia. — Bishop Gore-ren esan bat. — Gertaera ezin ukatuzkoak. — San Hormisdas.

VIII. KAPITULUA. AITA SAINDUAREN TOKIA ELIZAN, EDO PRIMATUAREN LUZE-LABURRA ... 135

Lehenbiziko definizioa. — Primatuaren eta Erromako Apezpikuaren arteko lotura zer gisatakoa den. — Bigarren definizioa. Ukatzaileak: 1) «Katoliko zaharrak». 2) Sortaldeko Anaia aldenduak. 3) Protestantek. 4) Anglikanuk. 5) Kontziliarismoa. 6) Galikanismoa. 7) Kondairagile razionalistak. — Definizioaren azalpena.

IX. KAPITULUA. APOSTOLUEN ONDORENGOAK: APEZPIKUAK ... 143

Apezpikuen tokia Elizan: azken Kontzilioak irakatsi duena. — Eliz Jerarkiaren sorreraz eman diren esplikazioak. — Iturrietan zer aurkitzen den: 1) Apostoluen Eginak. 2) Jondone Pauloren epistolak. 3) Hebrearrei egindako gutuna. 4) San Pedroren epistolak. 5) Santiagoren epistola. 6) Apokalipsia. 7) San Klementeren gutuna. 8) San Inazioaren zazpi kartak. 9) Didaché. 10) San Ireneo, Tertuliano eta Eusebio. — Gauzak nola gertatu bide ziren. — Apostoluak itzali

zireneko kinka, eta orduan egindako bir-antolaketa. — San Jeronimok dakarren berria. — Apostoluen kargu arrunta. — Hautatzeko prozedurak eta karguaren muina.

X. KAPITULUA. APEZPIKUEN KOLEJIALTASUNA 159

Kolejialtasuna: hitza eta gauza. — Kontzilioari egotzi zitzaion lana. Tirabira eta susmoak. — Kolejialtasunaren dotrinari lagundu dioten zenbait eliz gertakari. — Teologi maila eta Zuzen Kanonikoarena. — Zer da kolejialtasuna? Dotrina honen frogantzak. — Kontzilio Orokorrak. — Betiko altxorretik ateratako gauza. — Ondorioak. — Aita Sainduaren eta Apezpikuen arteko harremanak Elizan.

XI. KAPITULUA. ELIZA, KRISTIANDADE AROAN 171

Kristau erlijioak ekarritako berritasuna. — Konstantino Enperadorearen jokabidea. — Erdi Aroko egoera. — Kristiandadea deritzan zibilizazio mueta. — Kruzadak. — Gertaera hauen esplikazio zuzen bakarra. — Inkisizioa. — «Beso sekularrera aldatzea»: esakune honen interpretazioa. — Ordenamendu honen kraskatzea. — Ikasbidea.

XII. KAPITULUA. ELIZ IRAKASGOA 185

Eliz Irakasgoa eta Protestanteak. — Egia ote da egia ez duela salbazioaz zer-ikusirik? — Elizan bada kargu bat fede zuzenari buruz. — Egitea eta jakitea: bi eremu desberdin. — Infalibilitatea edo Hutsezin izatea. — Teologiaren maila eta Eliz Irakasgoarena. — «Eskritura soila», Protestanteen bandera. — Eliz Irakasgoaren lana lardazkatu nahi luketenak. — Vatikanoko I eta II.aren dotrina. — Ebanjelioetan eta Testamentu Berrian ageri dena.

XIII. KAPITULUA. ELIZ IRAKASGOA NOIZ DA HUTSEZIN? 203

Kristau soilaren zeregina Elizan. — Esaera bat, zuzena ez dena.

1. Irakasgoa Arrunt eta Orokorra. — Eliza bezain zaharra eta haatik gure egunok arte guti estudiatua. — Magisterio mueta hau hutsezin dela jakiteko frogak: a) «Columna et firmamentum veritatis». b) Ama Birjinaren Jasokundeko definizioari bidea idiki ziona. — Magisterio honen muga eta alderdi argalak.

2. Kontzilio Orokorra. — Kontzilioak autoritate gorena du Elizan. — Sortaldeko anaia aldenduak eta Kontzilioak. — Zeinek osatzen du Kontzilioa? — Kontzilioen abantaila eta mugak.

3. Aita Sainduaren Irakasgoa «ex cathedra» mintzo denean. — Dogma honen etsaiak: 1) Kontziliarismoa. 2) Galikanismoa. 3) Kontzilio aldiaren lehertu zen oposaketa. — Definizioaren azalpena. — Zer den «ex cathedra» mintzatzea. — Dogma honen aldeko frogantzak: 1) Jesusek Pedrori esandako hitzak. 2) Eliz Kondairako aitorrera eta gertaerak. 3) Dogma hau beste zenbait dogmatarik ondorio bezala segitzen da. — Eliz Kondairatik ateratzen diren zenbait objektu: Liberio, Vigilio, Honorio.

- XIV. KAPITULUA. HUTSEZIN EZ DIREN ERABAKI ETA AGINDUAK 223
- «Silentium obsequiosum». — Puntu honen gáinean Elizak irakasten duena. — Eguno egoera. — Zenbait objezio, eta beroiei erantzuteko argibideak. — Egiek ere badute beren sasoia edo garaia. — Teologoari hurbil dakiokkeen tentazioa. — Gauzek badute beren baitako autonomia bat. — Galileoren kasua. — Modernismoaren kenka larria... Hermes, Bayo...
- XV. KAPITULUA. ELIZ IRAKASGOAREN EREMUA 235
- Elizak erabiltzen dituen esanmoldeak. — Bi barruti. — Lehen barrutian zer sartzen den. — Bigarren barrutiko gauzak. — Eraskina: Eliz Irakasgoa eta Lege Naturala. — Elizaren jakinbideak arazo hauetan. — Gizona ez dago bitartatua. — Argumentazioa eta konklusioa. — Kontzientzia, gizonaren gidari. — Gaurko tentazioa: egiaz axolagabetzea.
- XVI. KAPITULUA. ELIZAREN EGITEKOA, EDO ELIZA ZERTARAKO DEN 247
1. Elizaren egitekoak zer-ikusi du gizonaren salbazioaz. — «Satis Cognitum» Enziklikak zer dioen. — Banakoaren (indibiduoaren) salbazioa, eta Eliza. — Eliza, Eskatologiara buruz abiatua.
2. Elizaren egitekoak Jainkoaren ospeaz du zer-ikusi. — Agerkundearen testigu izatea. — Salbazioaren kondaira jenerala eta kondaira berezia. — Izaki bat, fededunen gainetik dena, ote da Eliza? — Beste munduko Eliza. — Agerkundearen azken xedea. — Jainkoaren harrigarriak hots egitea. — «Extra Ecclesiam nulla salus». — Agerkundearen gaurkotzea, eta Eliza. — Zer ez den eta zer den Agerkundera.
3. Elizaren egitekoak saindutasunaz du zer-ikusi. — Elizaren zeregina: gizonak justu bihurtzea. — Eliza eta Justizia. — Kontzilioaren dotrina. — Sainduetako hoztasuna. — Jesusen jokaera. — Kontzientziaren hazitze bat, halere.
- XVII. KAPITULUA. ZER DA ELIZA? 269
- Mintzatze moldeak Elizari buruz. — Izaki kolektibo bat soil-soilik? — Elizaren eta erresumen konstituzio forma. — Eliza=Kristo. — Kristoren Gorputza. — Mahastiaren irudia. — Saihetseko zauritik jafoa. — Esposaren irudia. — Elementu formula eta elementu materiala. — Testamentu Zaharraren eta Berriaren arteko diferentzia. — Elizan den oro, zertarako? — Ama-gisako lana du Elizak. — Andre Maria eta Eliza. — Jainkoaren eta gizonaren arteko ezkontza. — Gizon berriaren sortzea. — Izen-ordainen enplegua San Pauloren idazkietan. — Elizaren barnean egote mailak. — «Areopagita» delakoaren ikusmoldea. — Gauzarik inportantea Elizan: pertsonak. — Eliza, gizadiaren mandataria. — Ezkontzaren misterioa eta Eliza. — Gizonak, Jainkoaren arrazakoak ote? — Izpiritu Sainduaren lana.

XVIII. KAPITULUA. ELIZAREN EZAUGARRIAK 289

1. Batasuna. — Zeru herriko Eliza eta erbeste aldikoa. — Batasunaren bi alderdi. — Eliz batasunaren hiru lokarriak. — Batasuna eta berdintasuna. — Eliza Orokorra eta eliza partikularra. — Zer den «komunioa». — Batasunaren urradurak Elizan. — Zisma. — Herejia. — «Oportet haereses esse»=Herejiak egotea beharrezko da.
2. Saindutasuna. — Saindutasun objetiboa eta saindutasun subjektiboa. — Bekatua Elizan. — Erreformak Elizan. — Azken Kontzilioa eta berriztapena. — Saindutasunaren balio apologetikoa.
3. Orokortasuna (Katolikotasuna). — Kantitatea eta kalitatea. — Jainkoaren salbazio asmoa. — Elizak jakin behar du ematen eta bai hartzen ere. — Eliza eta sektak. — Pluralismoa. — «Ilki hadi heure herritik!»
4. Apostolutasuna. — Apostolotasunaren balio apologetikoa. — Apostoluen suzesioa Elizan. — Suzesio materiala eta suzesio formal. — Fedearen erregela.

XIX. KAPITULUA. «UTZ ZAZU DENA ETA JARRAIKI NERI» 319
(*Erlijosio bizitzea Elizan*)

Basamortura joaileak. — Kristau filosofia. — Kristau erlijioa, grekoen pentsakeraz kutsatua? — Benetazko giza jakinduria. — Eskatologi joera erlijioetan. — Fedearen aroa, eta Mistika. — Sainduen Elkartasuna. — Kultura jator bat zer den. — Kontenplaziozko bizitzea Elizan. — Eliza, non da zinezago eta osokiago Eliza? — Kanpoko Eliza eta klausurako Eliza. — Eliz Irakasgoaren gutunak erlijioso bizitzeaz. — Lekukotasun honen premia gaur.

XX. KAPITULUA. APAIZA GAURKO MUNDUAN 339

Apaizaren karguaz Kondairak irakasten diguna. — Apaizaren ofizioa eta Profetarena. — Apaizgoa Israelgo erlijioan. Kristoren denborako kritika. — Kristok guzti horren orde zezarri duena. — Testamentu Zaharretik Berrira dagoen lezea. — Kristau apaizgoaren oinarri-lega. — Deretxoa, Autoritatea eta Karismak Elizan. — Kristau guztien berdintasuna. — Apaiza gaur: sari gabeko zerbitzaria. — Apaizaren tentazioak. — Azentuetan aldakuntzak egin beharra. — Sekularraren senipartea. — Egungo lelo bat, ezin onartuzkoa.

XXI. KAPITULUA. TENTSIOAK ELIZAKO EGITUREI BURUZ 357

Ahantzorduetan gogoratzekoak. — Elizari «Katolikoa» deitzeaz.

1. Eliza Orokorra, eta eliza lokala edo partikularra. — Elizaren batasuna ez da federazio gisatakoa. — Kultura berezi baten jabe diren elizak. — Apartekotasunaren konplejoa sortzen denean. — Zismen iturburua.
2. Apezpikuen kolejialtasuna. — Apezpikuek kolejio bat osatzen dute. — Zinetako kolejialtasunak zer eskatzen duen. — Lehen mendeetako lekukotasunak. — Zentruarekiko eta elkarrekiko har-emak. — Subsidiariedade legea. — Pedrorekin lokarria sendotzearen

beharra. — Kontzilioa maizago biltzearen alde daudenak. — Aita Sainduaren hautatze modua aldatu nahi luketenak. — Ekialdeko kristauak eta Erromako Apezpikua. — Aita Sainduari bere burua lot dezala eskatzen diotenak. — Pedrok Elizan duen zerbitzua.

XXII. KAPITULUA. ELIZAREN AMATASUNA 379

1. Elizari «Ama» esatea. — Haragizko amatasunaz konparaketa. — Fededunen parteamazko lan honetan. — Eliz Jerarkiaren aitatasuna. — Kristau soilak ez duela pasibo izan behar. — Non den kristau misterioaren muina. — Apostolua ez da bakarrik berri ekarle bat. — Ministerioa eta apaiz zelibatoa.

2. Eliza, erlazio pertsonalen lekua. — Eliza Amaren borroka gizonaren alde. — Kolektibo gisazko karitateaz. — Taldekeriaren arriskua. — Kontzilio ondoko integrismoa. — Eliza, Jainkoaren amatasunaren irudia.

3. Kristau apaizgoa Testamentu Berrian. — Eukaristiaren sorrera eta Elizaren fundaketa. — Apaiz zereginen sailketa. — Kargu hau sazerdotala ote da? — Hitzaren eta kultuaren arteko sasi-etsaigoa. — Bi apaiz itxura. — Kristau guztien apaizgoa. — Apaiz zelibatoaren ausia. — Sofisma bat. — Apaiz izateko baldintzak jartzea, nori ote dagokio? — Nunahi oposaketak ikusteko grina. — Pascal-en esan bat. — Batasuna egiten jakitea.

IAN HONEN INPRIMAKETA «GRAFICAS IZARRA»K GIPUZKOAKO
USURBILEN DUEN LANTEGIAN, 1984.EKO UZTAILEAN, BUKATU
ZEN, GIPUZKOA ETA BIZKAIAREN ZAINDARI DUGUN SAN
INAZIO JAI-BEZPERETAN; ETA EGUN HORIEXETAN, HAIN
ZUZEN ERE, AURREZKI-KUTXA MUNIZIPALAREN KUL-
TUR EKINTZAKOA DEN DR. CAMINO LIBURUTE-
GIAN IZAN ZEN AURKEZTUA. EKINTZA HONEN
KARIAZ, AITA LUIS VILLASANTE EUS-
KALTZAINBURUA EUSKAL HERRIAREN
ADISKIDEEN ELKARTEAN BAZKIDE
GISA ONARTUA IZAN ZEN.